

קובץ

תורת הקרבנות

עניני
מסכת זבחים
אליבא דהלכתא

מהדורת ביקורת
בני ברק - טבת תשע"ג

מכון "תורת הקרבנות"

נשיאי המכון

הרבנים הגאונים

רבי ברוך שמואל הכהן דויטש שליט"א	רבי דוד כהן שליט"א
מראשי ישיבת "קול תורה"	ראש ישיבת חברון
רבי חיים מאיר הלוי שמיינברג שליט"א	רבי נתן הכהן קופשיין שליט"א
מח"ס משנת חיים וראש כולל "אור הנר"	מרא דאתרא "נחלה ומנוחה" בית שמש

עד כה יצאו לאור ע"י מכון "תורת הקרבנות"

פסקי הלכות:

- ❖ הלכות כשרות הקרבן וקנייתו
- ❖ דיני שגגות
- ❖ הלכות ההקדש
- ❖ הלכות הוריות
- ❖ דיני ארבע עבודות הקרבן
- ❖ קרבנות חג השבועות ושתי הלחם
- ❖ הלכות סדר עבודת התמיד
- ❖ קרבנות חודש תשרי

קבצים תורניים:

- ❖ בעניני מסכת בכורות
- ❖ הלכות קרבן פסח ומסכת כריתות

©

כל הזכויות שמורות

הארות והערות בעניני הקונטרס ניתן לשלוח למכון "תורת הקרבנות"

ת.ד. 3196 בני ברק טל': 6183447 - 03

או בדוא"ל: korbanot@neto.net.il

מכתב ברכה ממרן הגאון
רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל

מיכל יהודה ליפקוביץ

זכרון מאיר
בני ברק

בס"ד ו' ט"ז אלול ה'תשנ"א

מכתב ברכה

דבר גדול עשו חבר הרבנים עמלי התורה מאברכי הכוללים שליט"א שנתאגדו ללמוד בחבורה ולברר בעיון ועמל ובדיבוק חברים כדרכה של תורה עניני קדשים דיני הקרבנות וסדר הקרבנות וכו', וכבר זכו להר"ל מפרי עמלם בספר הנקרא על ידם "תורת הקרבנות", שבלימוד זה כאילו זכו והקריבו הקרבנות, כמאמרם ז"ל עה"פ במלאכי ובכל מקום מוקטור מוגש לשמי, בכל מקום ס"ד, אלא אלו תלמידי חכמים שעוסקים בהלכות עבודה, מעלה אני עליהם כאילו מקריבים ומגישים לשמי. וכבר האריך חס"ק מרן הגה"ק בעל החפץ חיים זי"ע בהקדמתו לספר ליקוטי הלכות בגודל המעלה של לימוד זה וא"צ להוסיף דברים בזה, ולא אבוא אלא בברכה שיזכו לישב על התורה במנוחת הנפש ודעה פנויה ללמוד וללמד ונזכה כולנו יחד בקרוב לראות בית השם בתפארתו כהנים בעבודתם לויים בדוכנם וישראל במעמדם בשוב השם שבות עמו בבוא לציון גואל ב"א.

המורה נחמן מברק כ"ז כ"ט אלול ה'תשנ"א

ברכת הגה"צ

רבי ישראל אלי' ויינמרויב זצוק"ל

(לרגל פתיחת כולל "עבודת הקרבנות" אייר תשס"ט)

"לענ"ד פתחתם פתח חדש בנוגע לענין הקרבנות למעשה בדורנו שיבא במהרה, ולא ראיתי אף פעם מי שיגש לבעיות הסוכבות את הנושא של הקרבת קרבנות, ואולי יהיה בזה יגדיל תורה ויאדיר ומקום הניחו לכם".

המברכם

ישראל אלי' ויינמרויב

נ.ב. לאחר שהוקראו לפני הגה"צ זצוק"ל חלקים מהפרקים הראשונים שיצאו לאור, ביקש לתת את הסכמתו לספר, אך לא איסתייעא מילתא.

בס"ד

אדר ראשון תשע"א

מכתב ברכה

הובאו לפני גליונות של הספר אוצר דינים תורת הקרבנות והוא ליקוט בחכמה זה סדר קדשים, פסקי הלכות בעניני הקרבנות שטרחו ונתיגעו אברכים יראים ושלימים וקבצו לפונדק אחד מדברי הש"ס ראשונים ואחרונים כשו"ע שלם על דיני כשרות הקרבן, קניתו הקדשו ועוד היד נטויה.

והנה זה דבר חדש לערוך שו"ע שלם בעניני קדשים ותלוי בגדולי הדור, ובסייעתא דשמיא, כמו שזכו גדולים שלפנינו בחלקי התורה אחרים שלא ערך מרן הב"י שו"ע מפורט.

אך מ"מ יש בזה התעוררות גדולה לעסוק בחלק זה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, [וכבר שנים רבות עסק בזה ידידי מנעורי הגאון ר' שכנא זאהן שליט"א] וכידוע הח"ח עורר על כך, שלא נבוש ולא נכלם בביאת הגואל בידעת הלכות ביהמ"ק והקרבנות.

ולא נצרכא אלא לברכה, שחפץ ה' בידם יצליח להשלים זה הבנין ולכוין לאמיתה של תורה, ונזכה ב"ב לבנין ביהמ"ק ולעבודת הכהנים.

הכו"ח לכבוד התורה ולומדיה
ומצפה לבנין אריאל

קריאת גדולי הדור

לזיכרון לימוד דיני הקרבנות לקראת הגאולה

[נכתב על ידי מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א
לבקשת מערכת "תורת הקרבנות"]

בס"ד

הנה ידוע כמה טרח ויגע אותו צדיק בעל החפץ חיים שילמדו עניני קדשים, ובזמנינו יש הרבה ישיבות שעיקר לימודם הוא בסדר קדשים. והיות שמצפים מאד שהגאולה תתקרב עוד יותר מבחיי החפץ חיים זצוק"ל אנו צריכים מאד להזדרז בלימוד הזה, וגם זה יוסיף בהאמונה לגאולה.

וחשוב מאד שחלק מהאברכים אשר כבר למדו וחזרו עניני נשים ונזיקין שגם ילמדו עניני הקרבנות. ובזכות זה יעזרנו שנושע בקרוב להגאולה האמיתית במהרה בימינו א.ס.

ט' כסלו תשע"ב א.ל. שטיינמן יוסף שלו' אלישיב

בודאי הוא מצוה גדולה חיים קניבסקי

קריאת גדולי הדור חיים קניבסקי

מכתב ברכה
ממרן הגאון רבי שמואל אויערבאך שליט"א
למערכת "תורת הקרבנות"

Rabbi Shmuel Auerbach
Jerusalem

שמואל אויערבאך
פניח"ק ירושלים תוכב"א

ב' ניסן תשע"ב
ב"ה, ירושלים

הגני בזה בקריאה לאחב"י לבוא לעזרת ד' בגבורים להשתתף בהחזקת רשת הכוללים "תורת הקרבנות" בהנהלת הרב הגאון... שליט"א, אשר בו עמלים אברכים ת"ח, כהנים וישראלים, בחכמה זו סדר קדשים, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, וכבר זיכו את הרבים והעלו על הכתב בטוטו"ד את אשר עלתה בידם בבירורי ההלכות, ועוד ידם נטויה לחזק ולהרבות לימוד עניני המקדש והקרבנות.

והמעלה העצומה שבלימוד סדר קדשים בעיון ולהלכה אין צריך לפנינו, וכבר האריך בזה הכהן הגדול מאחיו מרן הח"ח זצ"ל בספריו, שיש בכך משום קיום החיוב של ציפית לישועה, ובכוחו לקרב את הגאולה, ועוד שכל העוסק בתורת קדשים נחשב לו ולמחזיקים אותו כאילו הקריבו קרבנות ממש.

ויה"ר שבזכות העוסקים והמסייעים נזכה במהרה לראות עין בעין בשובו אל נווהו כהנים בעבודתם ולויים בשירם ובזמרם.

בכל חותמי ברכה והצלחה מרובה
ב' ניסן תשע"ב

לכל התומכים והעוזרים ויתברכו מאדון הברכות
ב' ניסן תשע"ב

בכל מכל כל הם וכל אשר להם בזה ובבא
ב' ניסן תשע"ב

שמואל אויערבאך

תוכן ענינים

ט	בשער הקובץ
יב	דברים חוצבים מהגאון הגדול רבי שלום שכנא זאהן זצוק"ל
	עיוני הלכה
	בדין שיריים דזריקת פסול
יז	הגאון רבי חיים מאיר הלוי שטיינברג שליט"א
	בענין פסול דם שנשפך [נמסר בכולל עבודת הקרבנות]
כ	הגאון רבי יעקב סטפנסקי שליט"א
	בענין תשובה וידידי על הקרבן [נמסר בכולל עבודת הקרבנות]
כח	הגאון רבי ישראל יוסף הכהן רפפורט שליט"א
	בענין מחשבין מעבודה לעבודה
לג	הגאון רבי ישראל הכהן איזנבלאט שליט"א
	בענין השוחט לשם חולין
לו	הגאון רבי ישראל הכהן איזנבלאט שליט"א
	גדר כיבוס דם חטאת
מ	הרב טוביה בן דוד שליט"א
	בענין זריקת לילה
נא	הרב בנימין בראך
	עור העולה שפירש אם חייב בהקטרה
נד	הרב אברהם גודמן
	בענין הגבהת הסבין וקינוחו
נט	הרב אברהם חיים הרש
	בירורי דברים בסוגיא דמשילת האור
סא	הרב אברהם מאיר
	הערות בדיני קידוש ידים ורגלים
סה	הרב שמואל קונשט
	דין שינוי קודש במשנה מחובה לחובה
סט	הרב אהרן רוזנבלום
	מקום מתן דם חטאת למצוה
עב	הרב שמואל רוזנר

אופן מתן דם חטאת פנימית בקרנות המזבח

הרב שמואל רוזנר **עד**

בענין כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה

הרב דוד מאיר הכהן שבדרון **עח**

הלכה פסוקה [לפי סדר המסכת]

דיני קידוש ידים ורגלים / זבחים יט - כב

הרב יעקב ישראל הופמן **פה**

מדיני קבלת הדם / זבחים כה - כו

הרב אברהם הכהן טננבוים **קט**

קידוש פסולים במזבח / זבחים פג - פו

הרב יוסף שלמה יעקבזון **קיח**

פרק א' - דיני קידוש פסולים ☆ פרק ב' - איזה פסולים יש בהם קידוש מזבח

פסולי זבחים ☆ פרק ג' - דיני ההקרבה בפסולים שנתקדשו ☆ פרק ד' - דיני

המזבח וכלי שרת שמקדשים פסולים

סדר הקדימה בקרבנות / זבחים פט - צא

הרב שמואל קונשטט **קנח**

דיני כיבוס דם חטאת / זבחים צב - צה

הרב שמעון הכהן ארנטרוי **רטו**

פרק א' - דם הטעון כיבוס ☆ פרק ב' - דברים הטעונים כיבוס ☆ פרק ג' -

אופן הכיבוס

דיני מריקה ושטיפה / זבחים צה - צז

הרב מאיר מרגלית **רכד**

פרק א' - דין בישל בשר קדשים בכלי ☆ פרק ב' - באיזה קדשים נוהג דין

מריקה ושטיפה ☆ פרק ג' - סדר מעשה המריקה והשטיפה ☆ פרק ד' - זמן

המריקה והשטיפה ☆ פרק ה' - דין מריקה, שטיפה ושבירה במקום קדוש ☆

פרק ו' - דין החזרת כלי חרס לכבשן

דיני שחיטה והקרבה בחוץ / זבחים קו - קטו

הרב אהרן רוזנבלום **רנג**

איסור שחיטה והקרבה ☆ סוגי הקרבנות ☆ קרבן גוי ☆ מקום החיוב ☆ תנאי

החיוב ☆ דיני השחיטה ☆ זמן השחיטה ☆ כוונת השחיטה ☆ הקרבנות האסורים

בהעלאה ☆ חלקי הקרבן האסורים בהעלאה ☆ שיעור ההקטרה ☆ צורת

ההעלאה ☆ החייבים בהעלאה ☆ תנאי חיוב העלאה ☆ דיני הזריקה ☆ דיני

הקרבן שנשחט בחוץ

כבו המאורות

הורם הנזר והוסרה העטרה
בהסתלקות הגאון הגדול

הגה"צ רבי שלו' שכנא זאהן זצוק"ל
מחבר ספרי "עטרת יעקב" ועוד

אשר טרח רבות בליבון ובירור הלכות הקודש והמקדש,
מתוך תקוה וציפיה עצומה לביאת המשיח בקרוב
זכה וזיכה את הרבים להתכונן לעבודת בית המקדש
בלימוד הדינים למען ידעו את אשר יעשון.

חיבה יתירה הראה למכון "תורת הקרבנות" מראשית דרכו,
ובשנותיו האחרונות היו מונחים על שולחנו מחוברות המכון,
כאשר מפעם לפעם עיין בהם זמן רב כעדות בני ביתו.

יהי רצון שיהיה מליץ יושר מול כסא הכבוד
להחיש את גאולת ישראל בהתגלות כבוד מלכות שמים מהרה.

נר זכרון

לעילוי נשמת

מרת שמחה גיטל ב"ר דב בער ע"ה

פורטוביץ

ת. נ. צ. ב. ה.

נר זכרון

קובץ זה יוצא לאור לעילוי נשמת

הר"ר משה ב"ר אהרן יעקב ז"ל

במלאות שנה לפטירתו

נלב"ע י"ג כסלו תשע"ב

ת. נ. צ. ב. ה.

הונצח ע"י בני המשפחה שליט"א

בשער הקובץ

יתברך הבורא וישתבח היוצר אשר נתן לנו את תורתו תורת אמת, וציונו ללמוד בה על מנת ללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי התורה הזאת.

וידוע מה שכתבו גדולי הדורות זצוק"ל שעיקר פרי הלימוד הוא שיגיע האדם ע"י לימודו ועיונו לידיעת ההלכה למעשה, וכפי שביאר רבינו יונה בפירושו למסכת אבות (פ"ד מ"ב), שהלומד על מנת לעשות מספיקין בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות, היינו "שדעתו לפלפל בלימוד כדי לדעת אמתת הדברים ורצונו לטרוח כמה ימים ושנים להשיג דבר קטן ולנהוג עצמו על פי האמת". וכן הוא בפני יהושע (ברכות י, ב) "ודרשין נמי ושננתם שיהו דברי תורה מחודדין בפיר, שעיקר מצות העוסק תורה היינו להבין הדינים כדאמרינן גדול התלמוד שמביא לידי מעשה".

וזה לשון קדשו של מרן הגרי"ס באור ישראל סי' כ"ז, "תכלית המצוה של ידיעת התורה לידע דיני התורה ומשפטיה על בורין שיהיה לו הלכה ברורה בכל מקום איך לשמור ולקיים את כל התורה והמצוה וכו', להורות הוראה לעצמו ולאחרים".

ולא רק במצוות הנוהגות בזה"ז צריך לידע את הדינים העולים בכל סוגיא, אלא גם במצוות שאינם נוהגות בזמן הזה כתב מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (דברות משה קידושין סי' מ"ד ענף ב'), "שהוא דין על כל ישראל מעצם חיוב לימוד התורה שצריך להורות לאמיתת הדין בכל מקום שאפשר לו וכו', ולכן חייב כל אדם ללמוד לעולם אף הדברים שאין נוהגים למעשה בזה"ז כהלכות הקרבנות וטומאה וטהרה", עי"ש בדבריו הנפלאים.

וכיוצא בזה כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סי' נ"ז אות ד'), "שעיון התורה ולאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא היא המדרגה הכי גדולה בתורה כמבואר בסוטה ז' ע"ב וכו', ועיון התורה ראשית דבר לברר צורתא דשמעתא מהחל ועד כלה ביושר העיון לפי דרך כל הראשונים שנאמרו שם, ולברר ההבדלים שבין דרכי הראשונים לנתח בהבנה יסוד של כל אחד מהם, ואחרי כאלות הכל ללמוד אח"כ על כל ענין דברי הד' חלקי שו"ע השייכים לזה ולאסוקי שמעתא ולמצות מסקנא אחרונה, וכן היה דרכי גאונים הקדמונים הגרעק"א החת"ס וכל הגדולים וע"כ זהו זה נתקיים בידם, והיו מיגיעים עצמם על ההילכתא כמו על הסוגיא". ועיון שם עוד מה שסיפר לו מרן החזו"א זי"ע על עצמו בענין זה. וכבר אמר מרן הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל (כתר ראש אות ס"ג) שכל תפלותיו מעודו היה נותן עבור דין אחד מחודש מהגמרא.

והנה מרן החפץ חיים זצוק"ל בהקדמתו לליקוטי הלכות האריך בגודל חשיבות הלימוד בסדר קדשים, והביא לזה כמה טעמים, האחד מפני שהלומד בו נחשב כאילו מקריב קרבנות, ועוד משום שמצוות הקרבנות שאי אפשר לנו לקיימם במעשה צריכים אנו לקיימם ע"י לימוד סוגיות הש"ס העוסקות בהם, ועוד כתב שסדר זה חשוב כמת מצוה, ושכר העוסקים בו גדול מאד, ובפרט שהוא מקיף פרשיות רבות בתורה.

ואולם בהמשך דבריו נראה שעיקר כוונתו בלימוד סדר זה היתה כדי שיתבררו היטב יסודות ההלכה בענינים אלו ויגיעו מזה להבין ולסדר את תמצית הדינים העולים מהסוגיות, וזאת על מנת שתראה הידיעה בהלכות עבודת בית המקדש. וזה לשונו הזהב - לאחר שכתב את דבריו הידועים בגודל הצורך להתכונן בידיעת הלכות הקרבנות לקראת בנין בית המקדש: "הנה הארכתי בכל אלה לברר שידיעת אלו הענינים של סדר קדשים הוא ענין נחוץ וגדול מאד, ובעוה"ר נהפוך הוא שאפילו אותן האנשים שלומדין איזה מסכת מסדר זה אינם משתדלין שיהיו בקיאים בה בע"פ כמו בשאר מסכתות הש"ס, ובפרט לדעת תמצית ההלכה היוצאת מן הסוגיות שזהו תכלית לימוד התורה [כמו שכתבו הספרים הקדושים שעיקר מצות לימוד תורה לשמה הוא לידע בירור ההלכה של כל ענין שבש"ס]."

והוסיף עוד [בהמשך] שעל ידי ספרו ליקוטי הלכות "תהיה התועלת גדולה מאד, שמי שילמד המסכת וירצה לידע תמצית ההלכה ימצא אותה סדורה לפניו, ויכול לחזור עליה בזמן קצר מאד. וזהו תכלית לימוד התורה לידע יסוד המצוה על פי קבלת תורה שבע"פ". הדברים מתאימים מאד עם מה שהובא מגדולי האחרונים, שזו צורת הלימוד המובחרת ביותר, שלאחר הבנת כל פרטי הסוגיא לאשורם יש לסכם את הלימוד באופן של אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, וזהו כל פרי הלימוד שעל ידו תפוס האדם היטב במה שלמד, כאשר יודע הוא להוציא ממנו את הדינים העולים להלכה, וכידוע שכן היה דרך לימודו של מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל בכל סוגיא וסוגיא מסוגיות הש"ס.

וסיים החפץ חיים - "ויודע אנכי שיש עוד ללקט דינים אחדים מכל סוגיא הנוגע לעניני הקרבנות, אך אנכי לקצר באתי ללקט רק הסוגיות המפורשות לעיני הכל, שלא יהיה בהעלם בעינינו לעת עתה עכ"פ עיקרי ההלכות שבעניני הקודש והמקדש, ונוכל לקוות לד' הטוב שעי"ז ממילא יתרבה בהמשך הזמן ידיעה גדולה לישראל בעניני העבודה".

"ואז נוכל לדרוש בטח מהשי"ת שיביא לנו משיח צדקנו ויבנה לנו בית הבחירה כי אנו מצדנו מוכנים לכל עניני העבודה, וכשיראה השי"ת שישראל עמו מכינים עצמן לדעת דיני העבודה בכל הלכותיה ועומדים ומצפים מתי יגיע דבר זה למעשה, בודאי

יחיש לגאלנו ויבנה בית תפארתנו וכו', וישוב אלינו ברחמים ונזכה לראות בנחמת ציון וירושלים במהרה בימינו אמן".

וראה עוד במסגרת דברי הגאון הגדול רבי שלום שכנא זאהן זצוק"ל בענין זה.

בעמדנו בשער קובץ זה נביע את הודאתנו לבורא כל עולמים אשר זיכנו להוציא לאור עוד חוליה נוספת מקבצי "תורת הקרבנות" הידועים לשם ולתהלה בקרב לומדי התורה.

קובץ זה מאסף בתוכו סיכומי הלכות רבים בענינים הנידונים במסכתא רבתא דסדר קדשים הרי היא מסכת זבחים, ונכתבו ע"י אברכים מופלגים אשר יגעו ועמלו על לימוד הסוגיות בעיון לדלות כל דין ממקורו ולהגישו בשפה ברורה ונעימה, ואנו תקווה כי יהיו הדברים ערבים על הוגי המסכת ויביאו את לומדיהם לתכלית לימוד התורה שהוא אסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. [אם כי בקובץ זה נכתבו אך מעט מהלכות ארבע העבודות, נקווה כי בעז"ה בקבצים הבאים יובאו עוד פסקי הלכות רבים בענינים אלו עפ"י מראי מקומות מורחבים שבידנו. כמו כן הלכות לשמה ושלא לשמה לא נידונו בקובץ, וכבר נערכו בטוטו"ד בספר הנפלא "עולת שמואל" מהרה"ג שמואל רוזנר שליט"א, ויש עוד שכתבו בזה ויצאו לאור בעז"ה].

מלבד זאת הובאו בקובץ גם בירורי הלכה בנושאים הנלמדים במסכת, ע"מ להרבות בפלפולה של תורה ובלבון סוגיות הגמרא אליבא דהלכתא. יצויין כי רבים מהחיבורים - במדור הלכה פסוקה - עברו בס"ד את שבט ביקורתם של לומדי המסכת כדי שיהיו ראויים לעלות על שולחן מלכים.

למותר לציין כי אין לסמוך על ההלכות המובאות בקובץ, ויתכן שישנם דברים שלא נבדקו הדק היטב במקורם, אולם תקוותנו שגם באלו ימצאו הלומדים חפץ, כאשר יעינינו במקור הדברים ויגיעו למסקנת ההלכה ביתר קלות.

ביקרא דאורייתא

מכון "תורת הקרבנות"

דברים חוצבים

מהגאון הגדול רבי שלום שכנא זאהן זצוק"ל בהקדמתו לספר עטרת יעקב על זבחים מנחות

[לאחר שהביא הגאון שליט"א חלק ממאמרי החפץ חיים בענין חשיבות לימוד סדר קדשים אליבא דהלכתא, כהכנה לביאת המשיח ולבנין בית המקדש האריך עוד בזה, וזה לשונו:]

"וכהיום ב"ה ישנם כוללים חשובים וישיבות חשובות הלומדים קדשים בעיון גדול. אולם מה שהעיר הח"ח זצוק"ל שם שצריכין אנו להכין ולידע דיני הקודש והמקדש. לזה אין אנו מגיעין עדיין כי לומדים רק הלומדות של הסוגיות בקדשים, אבל ללמוד באופן לידע דיני הקודש והמקדש כמעט שאין מי שהוא לומד באופן זה, אולי איזה יחידים.

והלא היה זה בנקל אחר שלומדים כל סוגיא וסוגיא ויודעים חלק העיון של הענינים ללמוד הספר "ליקוטי הלכות" של החפץ חיים זצ"ל לידע מסקנת ההלכה של כל סוגיא וסוגיא. ואני הצעיר שאלתי להרמ"ם של ב' כוללים חשובים הלומדים קדשים – מהרה יבנה המקדש אם יכולין לשאול אצל האברכים שלכם איך מביאין עולה או חטאת ושניהם השיבו דזה לא אפשר להם.

והגם שגם ביתר מקצועות התורה כמו גיטין ויבמות וכדומה ג"כ בעולם הישיבות לומדים רק חלק הלומדות ואין מגיעין למסקנות ההלכה של אותן הסוגיות, הלא התם עכ"פ ישנם הרבה רבנים גדולים וחשובים שעיקר עיונם ולימודם הוא לידע חלק ההלכה למעשה של אותן המקצועות בתורה, וגם ישנם איזה ישיבות וכוללים הלומדים על דרך זה.

ובעניני הקדשים כמעט שאין ידוע מי הם הגדולים העוסקים בקדשים על דרך זה לידע מסקנת ההלכה בעניני הקדשים. ע"כ לענ"ד מכיון שמקיימין אנו מה שהעיר הח"ח זצ"ל ללמוד סדר קדשים, אלמה לא נשים לב לקיים במילואו מה שהעיר הח"ח זצוק"ל היינו לידע גם מסקנות ההלכה של כל סוגיא וסוגיא, והוא ענין קל מאד לאלו שלומדים קדשים וכנ"ל. וכמו שנותנים חצי שעה ביום ללימוד משנה ברורה או ספר אחר של הלכה למעשה כמו"כ ליתן ג"כ עוד חצי שעה לפחות לידע דיני הקודש והמקדש הלכה למעשה. ובאמת לא רק לימוד הליקוטי הלכות די בזה, כי הלא ישנם ג"כ הספרים "עבודת הקרבנות" לחתנו של הח"ח זצ"ל הגאון ר' אהרן זצ"ל ויש לו הסכמות של הגר"ח סאלאווייציק זצ"ל והגאון ר' חיים עוזר זצ"ל, וגם ספרי הערוך השלחן על קדשים, ועוד כאלה ספרים נחוצים, וכמו שהעיר הח"ח זצ"ל כי גם כל אלו ההלכות יהיו נוגעים למעשה במהרה בימינו ואז נהיה מוכנים באמת לענין הגדול של ביאת משיח צדקנו.

ובפרט כל הנ"ל נוגע לגדולי ההוראה שבדורנו שכמו שאנו נשמעין לפסקי הח"ח זצוק"ל בכל פסקיו באו"ח ובהלכות לה"ר ורכילות בספרו חפץ חיים, אלמה לא נקבל את דבריו הקדושים שכותב בהקדמתו לספרו "לקוטי הלכות" על זבחים וכנ"ל שכהיום שהוא הזמן של עיקבתא דמשיחא צריכין ת"ח ליתן סדר אחד לענינים הנוגעין למעשה, וסדר שני ללימוד קדשים אליבא דהלכתא. ומה שישנם טוענים כשיבא משיח הלא יהיה תחיית המתים ויחיו גדולי העולם משה רבינו ואהרן הכהן ועוד ועוד גדולי עולם. הלא על זה השיב החפץ חיים זצ"ל, כי הלא במקדש שני היו ג"כ עזרא הסופר ועוד ועוד כמה גדולי עולם, אעפ"כ אמר הקב"ה שאלו לכהנים תורה הרי דביקש הקב"ה שהכהנים ידעו מה שנוגע להם.

וכמו"כ מוסיף הח"ח זצ"ל דגם ישראלים צריכין ללמוד ולידע דיני הקודש והמקדש במה שנוגע לכל אחד ואחד. ובפרט ת"ח כדי לידע להשיב לשואלים דכמו שהיום שואלים בכל מיני הלכות כמו"כ ישאלו אז כל הנוגע לקודש ולמקדש".

מכתב ברכה לספרי "תורת הקרבנות"

כ"ה תמוז תשע"א

יתברכו מן השמים כל אלו המתעסקים בהוצאת ספרים בנוגע לקדשים.

וכל הלומדים קדשים ישתמשו בספר "לקוטי הלכות" של החפץ חיים זצ"ל שזה שלחן ערוך לקדשים, ולא ילכו מכל עמוד שלומדים בקדשים עד שילמדו הספר "לקוטי הלכות" של הח"ח זצוק"ל.

שלו' שכנא זאהן

מחבר ספרי "עטרת יעקב" על קדשים ועל נזיקין

**שלמי תודה וברכה שלוחים בזאת
לנדיב הדגול והנכבד החפץ בעילום שמו הי"ו**

המקדיש מאונו והונו להקריב תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם
בתמיכתו החשובה למכון "תורת הקרבנות" ולכולל "עבודת הקרבנות"
המרבה את לימוד הלכות הקרבנות – כהכנה לגאולה ולבנין בית המקדש
יעזרהו השם יתברך להוציא לפועל כל מאויו ושאיפותיו הטהורות
להוסיף ולהפיץ את ידיעת הלכות הקודש והמקדש,
ויזכה לחזות מהרה בקיום דינים אלו למעשה בבנין בית הבחירה,
עדי יקויים "ומלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים".

יעמדו על הברכה

ידידנו המוסרים נפשם להגדיל תורה ולהאדירה

**הרב אליהו לניאדו שליט"א
והרב אליעזר נפתלי זולברג שליט"א
מנהלי רשת כוללי ששי שבת ברחבי הארץ
"עם מקדשי שביעי"**

על עזרתם הרבה למסגרת הלימוד בימי ששי
ועל תרומתם החשובה להוצאת קונטרס זה.

זכות לימוד הלכות הקרבנות תעמוד להם ולבני ביתם
לישועה ברכה והצלחה
ויזכו להרבות פעלים לתורה ולהצליח בכל אשר יפנו

עיוני הלכה

הגאון רבי חיים מאיר י. הלוי שטינברג שליט"א
מח"ס משנת חיים וראש כולל אור הנר

שיריים דזריקת פסול

א. זבחים ל"ד ב' בעא מיניה ר"ל מר' יוחנן פסול מהו שיעשה שירים א"ל אין עושה שיריים אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו הואיל ומרצה לפגולו. ופרש"י מהו שעשה שיריים, אם קבל וזרק מהו שיחזור הכשר ויקבל ויזרוק ויכשר הקרבן, מי אמרינן כיון דזרק פסול שוייה לדם שבצואר הבהמה שיריים ותו לא מיחזי לזריקה או דלמא לא אלימא זריקת פסול לשוייה לדם שבצואר הבהמה שיריים ויחזור הכשר ויקבל.

ובתוד"ה ד"ה פסול, כ' וה"ר אפרים מפרש דהך בעיא אמתני' דכל הפסולין שעלו לא ירדו קאי, דלכתחילה לא יעלו, וקמבעיא אם זרק פסול מהו שיעשה שיריים להיות נשפכין ליסוד כמו בכל שירי הדם או לא ואסור לזורקם לכתחלה וישפכו לאמה. וקשה לפי' זה דהול"ל מהו שיעשה שיריים או דחוי כדקאמר באידך בעיא כוס מהו שיעשה את חבירו שיריים או דחוי.

ויש' ליישב קו' התוס' על הר"א ע"פ מה שכ' רש"י להלן ד"ה או דחוי הוא, דחייה בידים שלא ניתן ממנו על הקרנות כו', עי"ש. והיינו דהצד דהוא דחוי ואינו ליסוד הוא משום דדחייה בידים. וי"ל דלכן אמרו שיריים או דחוי, דהצד שאינו שיריים היינו רק משום דחוי – דדחיה בידים, אבל לולי סברת דחוי הי' בכלל שיריים ואולי ליסוד. וזהו שאמרו שיריים או דחוי, אבל גבי פסול הא דאינו נשפך ליסוד אינו מתורת דחוי, אלא דשיריים ליסוד הוא שיירי זריקה, וזריקת פסול אינה נחשבת זריקה, ולכן שיריים של זריקתו לא אזיל ליסוד, ואינו משום דחוי אלא דאינו שיריים ליסוד, ולכן לא אמרו שיריים או דחוי.

ובפשוטו מפרש ה"ר אפרים את ספק הגמ' בפסול שזרק את דם הקרבן, אף דזריקת פסול אינה זריקה כשרה ולא מהני זריקתו להכשיר את הקרבן, אעפ"כ הסתפק ר"ל אם שיירי אותה זריקה נשפכין ליסוד ככל שיירי זריקה או דאין שיירי זריקת פסול נשפכין ליסוד כזריקת כשר.

מיהו כ' דבעיא זו קאי אמתני' דכל הפסולין שזרקו אי עלו לא ירדו דלכתחילה לא יעלו כו'. והיינו דהספק בזריקת פסולין דהשיריים ישפכו ליסוד כבכשרים, הוא רק אם לזריקת פסול יש שם זריקה לדינא דאם עלו לא ירדו, דהואיל ואף דזריקת פסול אף שהיא זריקה פסולה יש לה שם זריקה דהיא מועילה לדינא דאם עלו לא ירדו, לפי' יש לדון דהוי עלה שם זריקה גם להא דהשיריים שלה ישפכו ליסוד כדין שפיכת שיריים דזריקה כשרה. או דאף שהיא זריקה לדינא דאם עלו לא ירדו, מ"מ לא הוי זריקה

לדינא דהשיריים ישפכו ליסוד לכתחילה, דמ"מ היא זריקה פסולה ומועילה רק לדיעבד דהיינו אם עלו לא ירדו, ותו לא.

אבל אם זריקה פסול לא מהני אפילו לענין דינא דאם עלו לא ירדו, לא הי' צד לר"ל לומר דשיירי אותה זריקה ישפכו ליסוד.

ולד' ר' יהודה להלן פ"ד א' דנשפך דמה אם עלו ירדו, מבואר שם בע"ב דגם זריקת פסולים אם עלו ירדו חוץ מטמא דחזי לעבודת צבור. ולפ"ז צ"ל דהספק של ר"ל אם שיירי זריקת פסול נשפכין ליסוד משום דזריקתו מהני לדינא דאם עלו לא ירדו – אי קאי לר' יהודה – היינו בטמא שזרק את דם הקרבן, דהואיל וזריקתו מהני לדינא דאם עלו לא ירדו כמבואר שם, לכן הי' מקום לדון דשיירי אותה זריקה ישפכו ליסוד כבכשר שזרק. אבל שאר הפסולים שזרקו הואיל ולא מהני זריקתן לדינא דאם עלו לא ירדו, דהוי כנשפך הדם ולכן אף אם עלו ירדו, הרי פשוט דאין שיירי אותה זריקה דפסולים – נשפכין ליסוד.

ולעיל כ"ז ב' מבואר בבברייתא לד' ר' שמעון דאם קבלו פסולין וזרקו את דמו, אמרינן דהאימורים אם עלו לא ירדו, ע"ש. ותמוה דהא לר' שמעון אף נשפך דמה אם עלה לא תרד כמבואר להלן פ"ד א', והיינו דלשי' להא דאם עלו לא ירדו א"צ להזריקה כלל, וא"צ לכך דזריקת פסולין מהני לדינא דאם עלו לא ירדו.

והתוס' הסתפקו להלן פ"ד ב' סוד"ה הניתנין, דאף לר"ש דנשפך דמה אם עלה לא תרד מ"מ בעינן נמי לקבלת הדם, דרק אם נשפך הדם לאחר הקבלה סבר ר"ש דאם עלו לא ירדו, אבל נשפך לפני קבלה י"ל דאף לר"ש ירדו משום שחיטה לבדה, ע"ש.

ולפ"ז אמר הגרי"ד די"ל דלר"ש לדינא דאם עלו לא ירדו א"צ דוקא לקבלה אלא בעינן עוד עבודה מלבד השחיטה, והיכא דהי' קבלת הדם בכלי חול דאינה קבלה ואח"כ הי' זריקה, גם בזה נימא דאם עלו לא ירדו. ולפ"ז בי' הא דאמרו שם דמשום זריקת הפסול – אם עלו לא ירדו, דהיינו היכא דהי' קבלה בכלי חול דבעינן לזריקה, ואף זריקת פסול הוי שם זריקה להא דאם עלו לא ירדו.

ולפ"ז י"ל דספק ר"ל אי פסול עושה שיריים, ולפי' הר"א דהיינו דשיירי אותה זריקה יהיו נשפכין ליסוד, הואיל וזריקת פסול מהני לדינא דאם עלו לא ירדו, יתפרש לשי' ר' שמעון דאיירי בכל הפסולין ומשום דזריקת הפסולין מהני לדינא דאם עלו לא ירדו כמו שנ', הרי דיש לה שם זריקה ולכן הי' צד דשיירי אותה זריקה נשפכין ליסוד ככל שיירי זריקה כשרה.

והרמב"ם כ' בהל' פסוה"מ פ"ד ה"ב אחד מן הפסולין לעבודה שקבל הדם או הוליד או זרק כו', ואותו הדם שקבל או שזרק מקצתו ישפך לאמה, ואם נשאר דם הנפש יחזור הראוי לעבודה ויקבל כו', ע"ש. וצ"ב דהואיל וזריקת פסול אינה נחשבת

זריקה ולכן חוזר הכשר ומקבל מדם הצואר, למה לא יזרוק הכשר מאותו הדם שהפסול זרק מקצתו ממנו.

ובי' בחי' רבינו חיים הלוי דאף לר' יהודה דזריקת פסולים אם עלו ירדו היינו האימורים, אבל בהדם עצמו אמרינן אם עלו לא ירדו לר' גמליאל להלן פ"ג א' דאף בדם אמרינן המזבח מקדש ואם עלו לא ירדו, ולכן זריקת פסול נחשב זריקה בהדם עצמו שזרק ולא בהקרבתו, ולכן משיירי זריקת הפסול באותו הכוס א"א תו לזרוק, הואיל וביחס להדם שזרק הוי זריקת פסול זריקה, א"כ מה שנשאר בכוס הוי שיירי זריקה ואין ראוי עוד לזריקה, עי"ש.

ובס' מנחת אברהם בי' לפ"ז את פי' הר"א דהספק אי שיירי זריקת פסול נשפכין ליסוד, אם זריקת פסול מהני לדינא דאם עלו לא ירדו. ואיירי אפילו לר' יהודה דזריקת כל הפסולין אמרינן דאם עלו ירדו, מ"מ כיון דמהני זריקת הפסול להחשיב זריקה בהדם אף דלא מהני להקרבתו, ולכן השייריים תו אינם ראויין לזריקה. לכן שייך להסתפק בכל זריקת פסול שהואיל והוי זריקה בהדם ואם עלה לא ירד, לפי' שיירי אותה זריקה יהיו נשפכין ליסוד כשיירי זריקת כשר.

ונמצא דלפי' זה הרי משום זריקה בהדם בלבד, הי' שייך לדון דהשייריים ישפכו ליסוד כזריקת כשרים, ואילו להפי' הקודם דקאי לר"ש או אף לר' יהודה בזריקת טמא, הספק הוא הואיל והוי זריקה בהקרבתו לדינא דאם עלו לא ירדו ולא רק בהדם, לכן הי' צד דהשייריים של אותה זריקה ישפכו ליסוד. אבל י"ל דלפ"ז מה שהוא זריקה בהדם בלבד – לא מהני דהשייריים ישפכו ליסוד. ועי' חזו"א זבחים סי' י"ט סקל"ד.

ב. ויש להעיר על פי' ה"ר אפרים דאמרי' במתני' להלן מ"ב ב' ואלו דברים שאין חייבים עליהן משום פגול הקומץ כו' והדם. ופרש"י ד"ה אלו דברים כו', שאין הפגול חל אלא על דבר שיש לו מתירין אחרים, והקומץ אין אחר מתירו כי הוא מתיר את המנחה וכן לבונה וכן כולם. ובתוס' מ"ג א' ד"ה הקומץ, כ' ותימה הוא אם לא יתחייב בשיירי הדם משום פגול הא יש להם מתירין, שהמתנות מתירות לשפיכות שייריים למזבח [ליסוד – צ"ק] כמו שמתירות את האימורים, עי"ש.

ובזוונתם להק' דאה"נ הדם הוא מתיר ולכן לא חל עליו פגול, אבל שיחול הפגול על שיירי הדם הואיל והם ניתרים להשפך ליסוד ע"י מתנות הדם, כמו שהדם מתיר את הקטרת האימורים, ולכן האוכל משיירי הדם מקרבן שנתפגל הו"ל להיות חייב, כאוכל מהאימורים הניתרים להקטרה ע"י מתנות הדם.

ותי' התוס' כמו שמתחילה כל טיפה וטיפה ראויה לזריקה, חשיב כוליה דם מתיר, ע"כ. והיינו דאה"נ דשיירי הדם ניתרים ע"י מתנות הדם להשפך ליסוד, מ"מ אכתי כל הדם יש לו שם מתיר, דהא מעיקרא כל טיפה וטיפה היתה ראויה דהיא תהי' בכלל הזריקה ולא שייריים, לכן גם אם עתה המתנות התירו את הדם להשפך ליסוד, מ"מ לא נפקע מהדם שם מתיר ולכן לא חל עליו פגול גם אם הוא כעת נותר.

ובעיקר מש"כ התוס' דהשיריים ניתרים ליסוד ע"י מתנות הדם, עי' בכ' הגר"ז שהעיר בזה דלכאורה הא דהשיריים נשפכין ליסוד רק אחר מתנות הדם אינו משום דבעינן להמתיר דזריקה כדי לשפוך את השיריים ליסוד, אלא כך הוא הסדר דמתחילה ניתנים מתנות הקרבן ואח"כ נשפכים שירי הדם ליסוד, אבל לא דהדם ניתר ליסוד ע"י הזריקה.

אך בחזו"א סי' י"ב סק"א כ' להוכיח דשירי הדם ניתרים להשפך ליסוד ע"י מתנות הדם, דהא מפגלין במחשבה על שפיכת שיריים כדאמר לעיל י"ג ב', והמחשבה מהני לפגל רק על הדבר הניתר. הרי דהשיריים ניתרים ע"י הזריקה לכן מהני בזה מחשבת פגול.

ולפ"ז יש להעיר על פי' הר"א בסוגיין דהספק אי שירי זריקת פסול נשפכין ליסוד, הרי אף דזריקת פסול הוי זריקה לענין דינא דאם עלו לא ירדו לכל הפי' הנו', מ"מ אם בעינן לשפיכת שיריים תורת מתיר, דהיינו דהזריקה מתירה לשפוך את שירי הדם ליסוד, לכאורה זריקת פסול אין בו תורת מתיר, כמו שלא מהני זריקת פסול להתיר את הקטרת האימורין, ומ"ש דיתיר את שפיכת השיריים ליסוד.

ואמרי' במתני' להלן ע"ט ב' הניתנין למטה שנתערבו בניתנין למעלה ר"א אומר יתן למעלה כו' ויחזור ויתן למטה, וחכמים אומרים ישפך לאמה. ובגמ' פ"א א' אמר אביי לא שנו אלא תחלת חטאת ועולה אבל סוף חטאת ועולה דברי הכל מקום עולה משום שיריים. [נפרש"י ויתנם למטה מן החוט דמקום תחילת מתן עולה כשר לשירי חטאת ויזרקם לקיר המזבח ומאיליהן שותתים ליסוד ואין כאן שינוי מקום]. א"ל ר' יוסף הכי אמר רב יהודה שיריים צריכין איצטבא כו'.

והראב"ד בתמיד ל' ב' כ' יש להק' למ"ד בפ' התערובת דמקום עולה מקום שיריים והיינו דקבעי למימר דקא נפיק ידי שפיכת שיריים בנתינת הקרנות (?), א"כ למה הי' צריך לשיר שום דבר בכלי, שהכל הי' לו מן הקרן לשפוך, והי' יוצא ידי שפיכת שיריים. ושמא י"ל דזימנא דלאו אדעתא והוה משייר במנא ועל אותן שנינו בכאן שהיו שופכין, א"נ שמא י"ל דמצוה היא להשאיר כדי להפסיק בין מתנה לשפיכת שיריים, ולפ"ז לא הי' זורקו ב"א.

והיינו דלפי' קמא אין דין לשפוך השיריים דוקא אחר מתנות הדם, אלא אפשר לקיים את מצות שפיכת השיריים ע"י שנותן את כל הדם בהמתנות מחצי המזבח ולמטה, ובכך מתקיים גם דינא דשפיכת שיריים הואיל ומקום עולה הוא מקום שיריים, ולתי' הב' בעינן להפסיק בין המתנה לשפיכת השיריים, ולכן לא יתן לכתחילה את כל הדם בהמתנות, אלא יפסיק כדי ליתן השיריים בפ"ע.

ויש לעיין לתי' הב' דהראב"ד דבעינן להפסיק בין המתנות לשפיכת שיריים, ולכן לא יתן את כל הדם בהמתנות אלא יתן השיריים בפ"ע אחר המתנות, האם הוא רק מצוה לכתחילה להפסיק בין זל"ז, והיכא דלא הפסיק ונתן את כל הדם בהמתנות –

קיים בכך דינא דשפיכת שיריים בדיעבד כמו לתי' קמא לכתחילה. או דלפי' הב' הא דבעינן להפסיק בין המתנות לשיריים אינה רק מצוה בעלמא להפסיק, אלא דהמצוה היא לתת את השיריים בפ"ע לא עם המתנות, ואם לא הפסיק בין המתנות לשפיכת השיריים אלא נתן את כל הדם בהמתנות – לא קיים מצות שפיכת שיריים כלל.

ובעו"ש כ' בבי' ד' התוס' פ' ב' ד"ה כגון, דלמ"ד דמקום עולה מקום שיריים, אם נתן את כל הדם בהמתנות נתקיים בכך גם דינא דשפיכת שיריים. [כתי' קמא דהראב"ד, ואולי גם התי' הב' מודה לזה כמו שנ']. ובתוס' נ"ג ב' ד"ה העולה, העירו דלא תני בעולה דין שפיכת שיריים, ותי' הר"מ מפונטיזא משום דעולה בזריקת כלי זימנין דלית ביה שיריים [אבל] בחטאת דבאצבע א"א בלא שיריים, ולא נהירא דכולי שמעתתא מוכחת דמצוה במתן שיריים, עי"ש.

והעיר בעו"ש שם דמה הק' התוס' על תי' הר"מ דבעינן להשאיר שיריים, הא כ' התוס' פ' ב' דגם אם נותן את כל הדם בבת אחת מתקיים בכך מצות שפיכת שיריים, א"כ שפיר אמר הר"מ דלכן לא תני לשפיכת שיריים בעולה, דזימנין דאין מעשה שפיכת שיריים בפ"ע דהכל ניתן בהמתנות. ותי' העו"ש דהתוס' נ"ג ב' קאי למ"ד דמקום עולה אינו מקום שיריים, ולשי' כשנותן את כל הדם בהמתנות לא מתקיים בכך דינא דשפיכת שיריים, הואיל ואינו ניתן במקום שפיכת שיריים, ולכן כ' התוס' דבעינן להשאיר דם לשיריים וליתן במקום השיריים.

ויש להעיר על פי' העו"ש בתוס' פ' ב' דאם נותן את כל הדם במתנות מתקיים בכך גם דינא דשפיכת שיריים, הא כ' התוס' מ"ג א' דמתנות הדם מתירות את שיירי הדם להשפך ליסוד, ואם נותן את כל הדם במתנות איך יתקיים בזה דינא דשפיכת שיריים, הרי לכאורה לא הי' בזה תורת מתיר להשיריים להשפך ליסוד.

וי"ל דאה"נ דהמתנה הב' כשנותן בה את כל הדם בבת אחת – מתנה זו לא מתירה לשפיכת שיריים הואיל ונותנה בבת אחת עם השיריים, אבל י"ל דההיתר לשיריים חל בהמתנה הראשונה כמו שמשמע להלן ל"ח ב' דהמתנה הא' היא כבר עושה את שאר הדם לשיריים, ועי' בחי' רבינו חיים הלוי בסוף הל' מעה"ק בזה.

מיהו לפ"ז הרי כ"ז שייך אם קיבל את כל הדם בכוס אחד, אבל אם קיבל הדם בב' כוסות ונתן מתנה א' מכוס א' ואת הדם שבכוס הב' נתן את כולו – לא יתקיים בזה דינא דשפיכת שיריים למאי דקי"ל דכוס אחד אינו עושה את חבירו שיריים, א"כ כל חלות השיריים הוא ע"י מתנות הכוס הב', וכיון דנתן את כל הדם איך יתקיים בזה גם דינא דשפיכת שיריים, הרי נתן את כולו בבת אחת ואין בזה היתר דמתנת הדם לשפיכת שיריים.

ג. ונראה לבאר בזה דכל מה שכ' התוס' מ"ג א' דמתנות הדם מתירות לשפיכת שיריים, הוא למ"ד דמקום עולה אינו מקום שיריים, אבל למ"ד דמקום עולה מקום

שיריים – אין צריך דמתנות הדם יתירו את שאר הדם לשפיכת שיריים, והן אינם מתירות אותו.

והבי' בזה דלכאורה צ"ב מש"כ התוס' דהמתנות מתירות לשפיכת שיריים כמו שמתירות את הקטרת האימורים, דבשלמא גבי הקטרת אימורים הרי לפני זריקת הדם לא הי' דינם להיות מוקטרים על המזבח וע"י מתנות הדם ניתרו האימורין להקטרה. אבל איך שייך לומר דמתנות הדם מתירות לתת את השיריים ליסוד, דהא כבר מעיקרא כל טיפה מן הדם היתה ראויה להיות בכלל הזריקה למזבח, וא"כ כשלא הי' דם זה בכלל הזריקה אלא הוא שיריים למה הוא צריך למתיר להיות על המזבח.

אלא דאם מקום עולה לאו מקום שיריים, י"ל דאמנם מעיקרא הי' הדם ראוי להיות על המזבח בתורת זריקה, אך היינו במקום שניתן דם חטאת או במקום נתינת דם עולה עולה ולא במקום שפיכת השיריים דמקום עולה לאו משום שיריים הוא, והואיל ואחר שנעשה שיריים דינו להנתן במקום חדש דלא הי' מיועד לו מעיקרא, לכן י"ל דלכך צריך דמתנות הדם יתירו לתת הדם במקום זה, כמו שמתירות את הקטרת האימורין. אבל למ"ד דמקום עולה הוא מקום שיריים, אין להצריך מתיר לשפיכת שיריים ליסוד הואיל וכבר מעיקרא היו ראויים להנתן שם, לפי' לא צריך להיתר המתנות כדי להנתן ליסוד.

ומעתה אין כל סתירה בין פי' העו"ש בתוס' פ' ב' דלמ"ד דמקום עולה מקום שיריים – אם נתן את כל הדם במתנות מתקיים בכך דינא דשפיכת שיריים, לבין התוס' מ"ג א' דהמתנות מתירות לשפיכת שיריים. דמש"כ התוס' פ' ב' דמתקיים שפיכת שיריים בנתינת המתנות הוא למ"ד מקום עולה מקום שיריים, ולדבריו א"צ מתיר דהמתנות לשפיכת שיריים. ומש"כ התוס' מ"ג א' דהמתנות מתירות לשפיכת שיריים הוא למ"ד דמקום עולה לאו מקום שיריים.

ולפ"ז יש ליישב הקו' על פי' ה"ר אפרים בסוגיין דיש צד בגמ' דבזריקת פסול שופכין השיריים דזריקתו ליסוד כשיירי זריקת כשר, וכ' להק' מהתוס' מ"ג א' כ' דבעינן מתיר לשפיכת שיריים, ואין זריקת פסול יכול להחשב למתיר.

י"ל דמש"כ התוס' מ"ג א' דבעינן מתיר לשפיכת שיריים, הא נתבאר דהוא רק למ"ד דמקום עולה לאו מקום שיריים, וי"ל דלפי' ה"ר אפרים בגמ' כאן דיש צד דשיריים דזריקת פסול נשפכין ליסוד, הוא למ"ד דמקום עולה מקום שיריים, ולדבריו אין שפיכת שיריים צריכה היתר דמתנות הדם, לכן הי' שייך שפיכת שירים מזריקת פסול.

ד. והגרי"ז הק' על פי' ה"ר אפרים מה שייך שפיכת שיריים מזריקה שזרק הפסול, הא שפיכת שיריים הוא דין בהקרבת, והואיל ובזריקת פסול אין הקרבן כשר, א"כ מה שייך בזה דינא דשפיכת שיריים. ובי' הגרי"ז דודאי אילו רק פסול עשה זריקה בהקרבת – אין דינא דשפיכת שיריים ליסוד הואיל והקרבת פסול, אלא איירי שקבל הדם בב' כוסות וכשר זרק מכוס אחד, דנחשב בכך דהי' זריקה בהקרבת והקרבת הוכשר

בזריקת הכשר, אך זריקת הכשר לא מהני להכוס הב' דינתנו שיריים שלו ליסוד, למאי דקי"ל דכוס אחד עושה את חבירו דחוי ולא שיריים, ומהכוס הב' זרק פסול, ובזה דנו אי שירי זריקת הפסול נשפכין ליסוד, ובזה שייך לדון הואיל והקרבת הוא כשר ושייך בו נתינת שיריים ליסוד. עי"ש.

ואכתי צ"ב דאה"נ דהקרבת עצמו כשר אבל הזריקה שהיתה בקרבן דבכך הוא הוכשר, הא לא חייבה את שפיכת השיריים דהכוס הב' ליסוד, הואיל וכוס אחד אינו עושה את חבירו שיריים, וכדי דיהי' שירי הכוס הב' נשפך ליסוד בעינן לזריקה מאותו הכוס, וא"כ מה מהני זריקת פסול מהכוס הב' כדי לשפוך את שירי אותו כוס ליסוד, אה"נ דזריקת פסול נחשבת זריקה לדינא דאם עלו לא ירדו, אבל הואיל ושפיכת שיריים הוא מדיני הקרבן והרי זריקת פסול אינה זריקה ביחס להקרבת, א"כ אכתי ק' למה ישפכו השיריים של זריקת פסול ליסוד.

והנה בהא דשפיכת שיריים אם הוא דין מדיני הקרבן או רק דין בהדם הנשאר, ב"הגרימ"פ זצ"ל את המחלוקת בין הר"מ והתוס' בתוס' נ"ג ב' הנז' אי בעינן לכתחילה להשאיר דם לשיריים, דהתוס' סברו דדין שפיכת שיריים הוא מדיני הקרבן ולכן צריך להשאיר דם לתת אותו ליסוד בתורת שפיכת שיריים, ואילו הר"מ שם סבר דדינא דשפיכת שיריים אינו מדיני הקרבן רק דין בהדם הנשאר ליתנו ליסוד, ולכן א"צ לכתחילה להשאיר דם לכך. ונתבאר באריכות במשנת חיים זבחים סי' ט'.

ולדלן קי"א א' ר' נחמיה אומר שירי הדם שהקריבין בחוץ חייב, א"ל ר"ע והלא שירי הדם שירי מצוה הם, א"ל איברין ופדרין יוכיחו שהן שירי מצוה והמקריבין בחוץ חייב, א"ל לא אם אמרת באיברים ופדרים שהן תחלת עבודה תאמר בשירי הדם שאינן תחילת עבודה [גיי' השיטמ"ק: שהן סוף העבודה].

ובחזו"י שם וביומא פ"ג סוה"ה ובזבחים פ"ב ה"ד פי' את ד' ר"ע והלא שירי הדם שירי מצוה הן, דכיון דאין השיריים מעכבין בקרבן - אין שפיכת השיריים דין בקרבן עצמו מתחילתו, אך דין הוא אח"כ בדם ששיריו יהיו נשפכין על היסוד, ומשו"ה אין חייבין עליהן בחוץ, שהתורה אמרה "אשר יעלה עולה או זבח ואל פתח אהל מועד לא הביאו", והינו דברים הבאים מחמת עצם הקרבן חייבין עליהן בחוץ, לא כן השיריים.

וא"ל איברים ופדרין יוכיחו כו', דהא גם הם אינם מעכבין ומסתמא גם הם כשירי מצוה ואפ"ה חייב עליהן בחוץ. א"ל לא אם אמרת באיברים ופדרים שהם תחילת עבודה ולא שייך לומר בהו שהן באים כשירי דבר אחר, וע"כ הם באים בפנים מחמת תחילת דינו של עצם הקרבן לפי' חייב עליהן בחוץ, משא"כ בשיריים. ועי"ש שכ' דלפ"ז דאין שפיכת שיריים מדיני הקרבן יש להסתפק אי זר חייב עליהן, עי"ש.

ולפ"ז י"ל דשי' רבינו אפרים היא דשפיכת שיריים אינו דין בהקרבת רק דין בהדם בלבד, דהדם הנשאר דינו להשפך ליסוד אבל אינו ממצות הקרבן, ואין בזה אף קיום בהקרבת, ולכן אין ע"ז חיוב בחוץ כמו שפי' בחזו"י.

ולפ"ז שייך לומר דשיריים של זריקת פסול ישפכו ליסוד כבזריקת כשרים, ואף דזריקת פסול לא מהני להקרבת כלום, מ"מ כיון דמהני לדינא דאם עלו לא ירדו הרי דיש עליה שם זריקה, ושיירי זריקה דינם להשפך ליסוד מדין הדם הנשאר, ושייך כ"ז גם בזריקת פסול אם אך יש לזריקתו שם זריקה.

ולפ"ז מיושב גם מה שכ' להק' על פי' ה"ר אפרים מהתוס' מ"ג א' דמתנות הדם מתירות לשפיכת שיריים, וא"כ איך שייך שפיכת שיריים בזריקת פסול הא זריקת פסול גם אם יש לה שם זריקה, מ"מ אין בה תורת מתיר. י"ל דכל מה שכ' התוס' דבעינן למתנות הדם שיתירו את הדם לשפיכת שיריים כמו שהדם מתיר להקטרת איברים, הוא אם שפיכת שיריים הוא דין בהקרבת ולכן הן צריכים היתר להשפך ליסוד דומיא דאיברים ופדרים דצריכין היתר להקטירם. אבל שי' ר"א דשפיכת שיריים אינו דין בהקרבת רק בהדם ובזה א"צ למתיר כדי להשפך ליסוד, וגם לא שייך בזה היתר דהא אינו דין בהקרבת אלא בהדם. ושפיר שייך שפיכת שיריים מזריקת פסול.

הגאון רבי יעקב סטפנסקי שליט"א
ראש כולל אמרי ברוך מודיעין עילית

בענין פסול דם שנשפך

תנן בזבחים כה. נשפך על הרצפה ואספו פסול, ובגמ' דרשינן ולקח הכהן המשיח מדם הפר, דם מהפר יקבלנו, ולפ"ר הוי דין במעשה הקבלה דבעי שיהא מהפר, אך לכאורה מוכח שהוי גם חלות פסול בדם שנשפך, דהרי מבואר במנחות כו: דכשם שדם שנשפך על הרצפה פסול ה"ה קומץ שנשפך מידו של כהן על הרצפה פסול, ואם כל פסול של נשפך הוא רק מפני שצריך מעשה קבלה מהפר, אמאי בקומץ שנשפך פסול, יאספנו הכהן ויחזירו לידו, ויקדשנו בכלי והרי מתקיים קידוש מידו של כהן, אך לכאורה י"ל דכמו שצריך דם מהפר ה"ה שצריך קידוש קומץ מיד הקומץ וכל שיצאה הקומץ מידו של כהן כבר פקע מיד הכהן שם ידו של קומץ, ומה"ט לא מהני להחזירו ליד הכהן, אך נראה שז"א דהרי כפשוטו מבואר להדיא דאם נתן הקומץ ליד ימין של כהן אחר וקידשו בכלי דכשר, דלהדיא ברמב"ם פ"א מפסוה"ק ה"ב קמץ הכשר ונתן לפסול קמץ בימין ונתן לשמאלו ואחר כך נתנו לכלי כו' פסל, הרי להדיא שרק בנתנו לפסול או לשמאל נפסל, הא נתנו לכהן אחר כשר, וכן הוא פשוט דברי רש"י מנחות כו: ד"ה מ"ט כו', [ותימה דברי ח' מרן רי"ז הלוי שנקט בפשיטות שגם בנתנו ליד ימין כהן אחר יש בו פסול שנשפך, אשר לכאורה הוא נסתר להדיא מדברי הרמב"ם הנ"ל, ועי' מקדש דוד סי' ז' סק"ב], וא"כ הרי מוכח שאין דין שהמתן קומץ יעשה מידו של קומץ וסגי בכל יד של כהן וא"כ הרי קשה אמאי בנשפך הקומץ על הרצפה פסול יאספנו הכהן, ומוכח שחל פסול בקומץ כל שיצא מידו של כהן קודם מתן כלי, וזהו דינא של נשפך הדם, שכל דם שהיה שלא במקום הכשרו נפסל.

ודאיתנא להכי יש לדון האם בכלל יש דין קבלה מהפר משום עצם מעשה הקבלה או שכל דינו הוא רק כדי שלא יחול בחפצא של הדם פסול מחמת שלא נמצא במקום הכשרו, אך בחי' ר"ח הלוי נקט לדבר פשוט שיש דין שמעשה הקבלה יעשה מהפר, וזה חוץ מהחלות פסול שנעשה בנשפך על הרצפה.

דהנה המל"מ בפ"ב ממעה"ק הקשה דבקומץ שחילקו לשני כלים דלא נתקדש כתב הרמב"ם דחזור ומקדש, ובדם היכא שקיבל פחות מכדי הזאה סתם הרמב"ם שלא קידש ולא כתב דמהני לחזור ולקדשו ומשמע דהיכא דקיבל פחות מכדי הזאה דלא מהני לחזור ולערבו, וכן הוא להדיא ברש"י בזבחים מ:, וצג:, וקשה דמ"ש מקומץ, ובחי' ר"ח הלוי כתב דבדם לא מהני לחזור ולערבו שהרי צריך קבלה מהפר והאי עירוב

(* נמסר בכולל 'עבודת הקרבנות' ונכתב על ידי הרב שליט"א.

לא הוי מהפר, ומשא"כ לענין קומץ אין דין בעצם מאין יבוא להכלי והעיקר שלא יהא במקום שאינו ראוי לו, שאז חלה בו פסול נשפך, וכל שנתקבל בכלי שרת דהוי מקום הכשרו תו לא הוי נשפך ומהני לחזור ולערבו ע"ש, והנה המבואר להמעין בדבריו שנוקט דהמקבל פחות משיעור לא חשיב שנעשה כלל עבודת קבלה, ולדבריו בקומץ שחילקו לב' כלים ונשפך על הרצפה קודם שיחזור ויקדשו בודאי נפסל, ולכאורה מדברי הגר"ח גופא מוכח שבקמץ ונתן ליד כהן אחר כשר, ולא חשיב כנשפך, דבכה"ג שחילק הקומץ לב' כלים כשרוצה לחזור ולקדשו נראה דבודאי צריך הכהן להניחו בידו ולקדשו ולא יהני לערב ב' הכלים דהרי בעצם אכתי לא נעשה שום עבודת קבלה, אלא דלא הוי נשפך, ומתן הקומץ לכלי הא הוי עבודת יד ולא עבודת כלי כמבואר בסוגיא דמנחות כו: ופירש"י שם, ומסברא נראה שמאחר שכבר יצא הקומץ מידו של הכהן הקומץ אין שום מעליותא בין ידו ליד כהן אחר, ואפ"ה יכול לחזור ולקדשו ולא חשיב נשפך ודו"ק.

והנה הגר"ח ז"ל בתחילת דבריו צידד דאפשר שגם בדם בקיבל פחות מכדי הזאה יהני לחזור ולקדשו, וכן נקטו כמה אחרונים שאין הבדל בין דם לקומץ, עי' מקדש דוד סי' ז' סק"ב, ולהאי צד הרי יקשה דהרי צריך קבלה מהפר והאיך יהני לחזור ולערבו, ונמדברי הגר"ח נראה שפשיטא ליה שיש דין מעשה קבלה מהפר ואין צד שכל דין מהפר הוא רק שלא יהא שלא במקום הכשרון ובהכרח שלדין מהפר סגי במה שנעשה מעשה הקבלה מהפר ואין צריך שהקידוש יעשה מהפר, אך אי אמרינן שבדם לא מהני לחזור ולערבו יש לדון האם הוא משום שקבלה פחות משיעור לא חשיב מעשה קבלה כלל (וכן נקט הגר"ח). אך באמת י"ל שכל דין מהפר הוא רק שעצם מעשה הקבלה יעשה מהפר אך קידוש הדם בעצם לא צריך מהפר, או שהא שבדם לא מהני לערבו, הוא משום שגם הקידוש צריך שיעשה מהפר.

והנה המבואר משיטת רש"י דבקיבל דם באויר שמעל הכלי ושוב נשפך אם אויר כלי ככלי אין בו פסול נשפך דחשיב כנתקבל, ובחזו"א הק' דאין נראה שכלי שרת יקדש דבר שלא נכנס לאוירו, אך להנ"ל י"ל דרש"י ס"ל דאף שאין הדם מתקדש באויר מ"מ אם אויר כלי ככלי חשיב שנעשה בו מעשה קבלה וכל שנעשה בו מעשה קבלה שוב לא מיפסל מדין נשפך ודו"ק היטב. ולענ"ד היה נראה מסברא שדין אויר כלי לא מהני לקדש הדם ורק לענין מעשה הקבלה, דדין אויר כלי אין זה שרשות הכלי עולה עד לרקיע כחצר רה"י, אלא כל דינו הוא ביחס להדם שמאחר שסופו לנוח בתוך הכלי אנו דנין הדם כמונח בו היכא שנמצא באויר הכלי אך כ"ז ביחס להדם, אך בנוגע להכלי שהקידוש בא מכוחו אין לו שום דין אויר ואין כח להכלי לקדש למעלה הימנו, ובהכרח שכל דין שאויר כלי מהני רק לענין מעשה קבלה ובזה סגי דלא הוי הדם נשפך ודו"ק. אך התוס' דימו סוגיין לאויר מזבח וצ"ע.

ובזה מיושב מה שמקשים מהא דמנחות יא. בעי רב פפא דבקיה לקומץ בדפניה דמנא מאי, תוך כלי בענין והאיכא או דלמא הנחה בענין וליכא תיקו, והרי בסוגין

מבואר שאף אויר כלי מהני, אך להנ"ל כל סוגין הוא לענין מעשה הקבלה אך לגבי הקידוש בודאי שלא מהני אויר שסופו לנוח, והתם בעיא לענין אם נתקדש הקומץ בכה"ג להקטרה, וגם דברי רש"י בסוגין שהיכא שהגיע הדם לתוך אויר דפנות הכלי ואח"כ נפחת בודאי חשיב קבלה אפשר נמי דזהו דוקא לענין דחשיב נתקבל אך לגבי הקידוש עצמו אפשר דתלוי בבעיא דמנחות, ובלא"ה י"ל דהתם הוי הנחה בכלי שלא כדרך אך מה שנתקבל באויר כלי חשיב קבלה כדרך ודו"ק.

וי"ע תוס' י"ב. דהיכא שקיבל דם בתוך מים וחזר וניעור למראה הדם הא דפסול הוא משום שהוי דחוי והאחרונים הק' דהא הוי כנשפך על הרצפה, וכבר עמד בזה התוס' הרא"ש בקידושין דף ז., אך לכאורה המוכרח שמאחר שחזר למראה דם חשיב שנעשה בהאי דם מעשה קבלה ואף שבודאי לא נתקדש קודם וצ"ע].

ב והנה בכל הסוגיא דאויר כלי מבואר לשיטת רש"י דאילולי דין אויר כלי ככלי היה הדם שעובר דרך אויר לכלי נפסל מדין נשפך, ויש להסתפק האם דרך אויר מיפסל משום שחסר דם מהפר יקבלנו, אך אין על האויר שם מקום שנאמר שחל פסול בדם מאחר נמצא שלא במקום הכשרו, או דלמא מכיון שנמצא באויר גם נפסל הדם מצד עצמו משום שנמצא שלא במקום הכשרו, [ונפק"מ בקומץ שיצא מידו של כהן והגיע דרך אויר לכלי, דלפי מה שביאר בחי' ר"ח הלוי שבקומץ אין דין מהפר ורק דין שלא יהא שלא במקום הכשרו].

והנראה בזה דהנה באשם מצורע כהן א' מקבלו דם בידו וכן בפרה אדומה כתב הרמב"ם שהכהן מקבל הדם בידו, והנה לשיטת רש"י שמאחר שא"א לדם בלא זינוק צריכין לדין אויר כלי ככלי שלא יהא נשפך, יש להקשות בקבלה ביד האין מהני דכפשוטו לא מצאנו דין אויר יד כיד ורק בכלי מצאנו, ובלא"ה הרי בכלי צריך שהכלי יהא מתחילת הצואר עד המקום שמזנק, וידו של כהן אין נראה שתמיד גדול כ"כ, אך הנראה בעזה"י שאם נאמר שכל פסול של דרך אויר דפוסל הוא רק חסרון בשם קבלה מהפר, אך אין על האויר שם מקום מצד עצמו לפסול מדין שלא במקום הכשרו, י"ל שכל דין מהפר הוא רק בדין קבלה בכלי, אך בקבלה ביד יש רק דין שאם נשפך על הרצפה נפסל מדין שהדם שלא במקום הכשרו, אך אין בו חסרון במעשה קבלה מהפר, וממילא התם לא צריך שיחשב שנתקבל מיד בצאתו מצואר הבהמה, ולא מיפסל ביה אויר ודו"ק היטב.

ובעצם שיטת רש"י דס"ל שכל שלא היה הדם באויר כלי מתחילתו נפסל, הקשה בליקוטי הלכות למרן הח"ח זצ"ל מסתמא דמתני' דקתני נשפך על הרצפה ואספו פסול ומשמע דרק רצפה פוסלתו ולא אויר, אך כפשוטו נראה דהרי מבואר להדיא ברש"י שכל שהדם שותת מהפר לכלי חשיב שפיר מהפר, והיינו דכל פסול אויר הוא רק אם נאחז משהו באויר, אך בשותת לכ"ע הרי לא נח באויר מידי וחשיב מהפר, וא"כ מה"ט קתני במתני' רק נשפך על הרצפה ואספו פסול, דהתם בכל גוונא מיפסל, אך היכא שלא נשפך על הרצפה אפשר דכשר בשותת מהפר להכלי ודו"ק.

הגאון רבי ישראל יוסף הכהן רפפורט שליט"א
ראש כולל מרכז תורני ומח"ס לתשובת השנה ועוד

בענין תשובה וידידי על הקרבן

כתב הרמב"ם פ"א מהלכות תשובה ה"א: וכן בעלי חטאות ואשמות בעת שמביאין קרבנותיהן על שגגתן או על זדונן אין מתכפר להם בקרבנם עד שיעשו תשובה ויתודו וידוי דברים שנאמר והתודה אשר חטא עליה.

הנה הר"מ סמך עצמו עה"פ בפרשת ויקרא (ה, ה) בענין קרבן עולה ויורד "והתודה אשר חטא עליה". והעיר הלח"מ (סוף ההלכה) דהו"מ לרבווי מהאי קרא דפרשת נשא "מכל חטאת האדם", דאיהו ניהו מקור הדין דחייבי מלקות ומיתות ב"ד וחובל בחבירו וכו', כמובא בר"מ כאן.

ואמנם האי מילתא קשה בלא"ה על דברי הר"מ שהביא האי קרא דוהתודה וגו' גם על בעלי אשמות ואילו בספרי מבואר דזה קאי רק אקרבן חטאת.

והנה משמעות לשון הר"מ דחובת התשובה והידידי מעכב רק את כפרת הקרבן אבל הקרבן עצמו כשר, וזש"כ הר"מ: "אינו מתכפר" להם בקרבם עד שיעשו תשובה ויתודו, ואם חסרון התשובה גורם לפסלות הקרבן עדיפא מיניה הו"ל למימר דהקרבן פסול, אע"כ דחובת התשובה מעכב רק את כפרת הקרבן.

וי"ע בזה דהנה אמרו בזבחים (ז:): גבי קרבן עולה, דקרבן בלא עשיית תשובה הוי "זבח רשעים תועבה". ומשמעות הכתוב דהזבח עצמו "תועבה" כלומר שהקרבן עצמו נפסל ואי"ז רק חסרון שלא עלה לבעלים לכפרה וצ"ב.

(ב) **והנה** כדברי הר"מ כאן דחסרון תשובה וידידי בקרבן מעכב רק בכח הכפרה של הקרבן, מדויק גם בלשון רבינו יונה בשע"ת (ש"ד ב') שכתב: כי מבלתי הידידי והתשובה "לא יתכפר עונו" בקרבן החטאת שנאמר זבח רשעים תועבה וכו', עכ"ל. ומבואר דהעדר התשובה והידידי גורם חסרון בכפרת העוון ולא בכשרות הקרבן, וכמש"נ בדקדוק לשון הר"מ. [והא דיליף לה ר"י מ"זבח רשעים תועבה" ולא מקרא ד"והתודה" כמש"כ הר"מ, יבואר בסמוך בעזה"י].

ואמנם צ"ע טובא מגמ' ערוכה בסנהדרין (ק"ב): דקדשי מזבח של עיר הנידחת ימותו והקשו עלה: אמאי ימותו ירעו עד שיסתאבו וימכרו ויפלו דמיהן לנדבה, ר'

(* נמסר בכולל 'עבודת הקרבנות' חשוון תשע"ב ונכתב ע"י הרב שליט"א (עד אות ד'). להרחבת הדברים יש לעיין בספר "לתשובת השנה" עמ' כ'.

יוחנן אמר זבח רשעים תועבה, ר"ל אמר וכו', ע"כ. ומבואר דעת ר' יוחנן דמחמת היותם זבחי רשעים נפסלו ודינם במיתה, וכ"פ להלכה בר"מ פ"ד מהלכות עכו"ם הי"ג עיי"ש. הרי להדיא ד"זבח רשעים" גורם פסלות בקרבן ודלא כמבואר כאן בלשון הר"מ ורבינו יונה דמעכב רק את כח הכפרה, וצ"ע.

[ועיין במל"מ פ"ג מהלכות שגגות שנסתפק שמא רק בעובד ע"ז איכא פסול ד"זבח רשעים תועבה", ולפי"ז ניחא דברי הר"מ ורבינו יונה דאיירי בכל עבירות שבתורה ובזה אין הקרבן נפסל, ושאיני ההיא דסנהדרין דהוי קדשי עיר הנידחת דהוי עוון ע"ז].

והנראה לומר בדעת הר"מ ורבינו יונה דודאי היכא דלא עבד תשובה כלל, הרי קרבנו נפסל מדין זבח רשעים תועבה וכדאמר בגמ' סנהדרין הנ"ל, ואולם נראה דלענין פסלות הקרבן משום זבח רשעים, סגי בהרהור תשובה בלבו דתו לא מקרי רשע ואין קרבנו תועבה, ורק מצד מצות התשובה צריך לקיים כל פרטי עשיית התשובה וחובת הוידוי. [וכ"כ המנ"ח (מצוה שס"ד) בפשיטות עפ"י הגמ' בקידושין (מט:): דע"י הרהור תשובה בלבו נקרא צדיק ועי"ש מש"כ להוכיח עוד ואכמ"ל]. וכל דברי הר"מ בהלכה כאן (וכן הרבינו יונה) לאשמועינן דלכפרת החטאים והעונות לא סגי בשום "מכפר" בלתי עם התשובה והוידוי, ולזה בעינן לתרתי הבאת הקרבן וכפרת התשובה והוידוי, ובזה לא סגי בהרהור תשובה בלבו כמו דסגי לגבי כשרות הקרבן, אלא בעינן שישלים תשובתו ויתודה וידוי דברים ועי"ז יכופר עונו.

ולפי"ז ניחא היטב דברי הר"מ דאיירי גם בכה"ג שהרהר תשובה בלבו דתו לא מקרי רשע לפסול את הקרבן דמ"מ אינו מתכפר בקרבנו עד שיעשה תשובה כראוי ויתודה וידוי דברים. (ואולי מה"ט הוסיף הר"מ בלשונו כאן גבי בעלי חטאות ואשמות דאין מתכפר להם בקרבנם עד שיעשו תשובה ויתודו "וידוי דברים", ואילו בשאר הדברים המוזכרים בהלכה כאן כתב הר"מ רק דאינו מתכפר לו עד שיעשה תשובה ווידוי, ולא פירט: "וידוי דברים". ולפי"ד א"ש דתשובה בלבו פשיטא דבעינן בכל הקרבנות, דאל"כ הוי קרבן פסול מדין זבח רשעים תועבה, וכאן נתחדש דכפרת הקרבן לא מצי חיילא כל היכא שלא השלים תשובתו ויתודה וידוי בפיו).

(ג) אמנם עדיין צל"ע בלשון רבינו יונה שכתב: כי מבלתי הוידוי והתשובה לא יתכפר עונו בקרבן חטאת שנאמר "זבח רשעים תועבה". ומשמע דכל כמה דלא גומר את מעשה התשובה ומתודה, עדיין חשוב קרבנו "זבח רשעים תועבה", ודלא כדאמרן דבהרהור תשובה בלבו יצא מכלל זבח "רשעים". והדרא קושיין לדוכתיה דבגמ' בסנהדרין מבואר דזבח רשעים תועבה גורם פסלות בקרבן, ואילו מלשון רבינו יונה מדויק דמעכב רק את כח הכפרה, וצ"ע.

ועוד צ"ב בדברי רבינו יונה שם דלאחר שכתב את הדברים האמורים לעיל, הוסיף: ואחרי הוידוי והקרבן יכפר עונו כמו שנאמר "וכפר עליו הכהן ונסלח לו" עכ"ל.

ולכאורה אינו מובן דפתח בחובת התשובה והוידוי בהבאת הקרבן, משום דבלעדיהם הוי זבח רשעים תועבה, ואילו בסוף דבריו כתב דבעינן לוידוי משום דע"י הוידוי והקרבן יכופר העוון ויליף לה מקראי אחרינא דכתיב וכפר הכהן וגו', (והאי קרא אחובת תשובה ווידוי קאי, ועיין ביראים סי' תמ"א שפירש כיצד נלמד מפסוק זה חובת הוידוי), וצ"ב כונתו.

והנראה בזה עפ"מ"ש מדברי הגמ' בשבועות (יב:) הנ"ל דהקשו אהא דתנן דשעיר המשתלח מכפר על הקלות כלומר חייבי עשה ול"ת, והקשו בגמ': האי עשה ה"ד אי דלא עבד תשובה זבח רשעים תועבה וכו'. ומבואר בזה דבכללל דקרא ד"זבח רשעים תועבה" מלבד הא דנלמד דין פסלות בהקרבן (כמבואר בגמ' סנהדרין קיב: כמש"נ לעיל), ילפינן נמי תנאי בכפרת הקרבן דאין מכפר לרשע, שהרי הכא א"א לפסול קרבן צבור (דשעיר המשתלח) משום חסרון התשובה דיחיד, שהרי הקרבן נועד לכפר גם על החוטאים שעשו תשובה, ומוכח דגם בגוונא שאין לפסול הקרבן מ"מ יש מניעה בהכפרה, דאין לרשע כפרה בהקרבן, וכ"ז כאמור הוא בכללל דזבח רשעים תועבה.

והנה מדקרי ליה בגמ' בשבועות לקרבן בלא תשובה – "זבח רשעים תועבה" (אף דמיירי היכא דלא איפסיל הקרבן כקדשי עיר הנדחת), משמע דהתשובה הוי תנאי בגוף כפרת הקרבן דחסר בכח כפרתו אם בשעת הבאתו עדיין לא עשה תשובה ווידוי. וזהו דקרי ליה לקרבנו של הרשע דלא עבד תשובה – "תועבה", כלומר חלות דין בגוף הקרבן דלא ראוי לכפר.

ובזה שאני חובת התשובה בהבאת קרבנות מחובת התשובה בחייבי מלקות ומיתות ב"ד וכו', דבחייבי מלקות ומיתות ב"ד אמנם בעינן למעשה תשובה כדי שיכופר עונו, מ"מ אין חסרון במעלת המלקות או מיתת ב"ד בלא התשובה, אלא הם ב' דברים שהחוטא זקוק להם לכפרת עונותיו. (ויש מקום לומר דאם בשעה שלקה עדיין לא שב, ורק אח"ז עשה תשובה, דיתכפר לו עונו, היות ולמעשה לקה וגם עשה תשובה והם שני הדברים הזקוקים לו לכפרתו, ויש לדון בזה). משא"כ בקרבנות עשית התשובה הוי תנאי בגוף כפרת הקרבן דחסר בכח כפרתו אם בשעת הבאתו עדיין לא עשה תשובה ווידוי, (ומה"ט נראה פשוט דאם יביא קרבן בלי עשית תשובה ווידוי חסר ב"מכפר" של הקרבן, ועליו להביא קרבן אחר לכפרתו).

ונראה דבזה מיושבת קושית הלח"מ שהזכרנו בפתח דברינו, בהא דהביא הר"מ כאן מקור לחובת התשובה והוידוי בחייבי חטאות ואשמות מן הפסוק "והתודה אשר חטא עליה", והקשה הלח"מ דהו"מ לרבווי מהאי קרא בפרשת נשא "מכל חטאת האדם" דאיהו המקור למש"כ הר"מ בהמשך דחייבי מלקות ומיתות ב"ד וחובל בחבירו אינו מתכפר לו בלתי תשובה והוידוי.

ולדברינו ניחא, דבפרשת הקרבנות נתחדש דחובת התשובה והוידוי מעכבת כח הכפרה של הקרבן עצמו, ול"ד לחובת התשובה והוידוי בחייבי מלקות וכיוצ"ב,

דהתם אין חסרון במעלת המלקות בלי תשובה (וכן במיתת ב"ד ותשלום ממון לחבירו) אלא הם ב' דברים שהחוטא זקוק להם לכפרת עונותיו, משא"כ בקרבנות דנתחדש מקראי דהידידי מעכב בכח המכפר של הקרבן וכמש"נ, ולזה רמז הר"מ בהעתיקו פסוק מיוחד בצורך להתודות על הקרבן וא"ש.

ולפי"ז יש להוסיף דאף בגוונא שהרהר תשובה בלבו (ולא התודה עדיין), דעי"ז נפקא מכלל רשע כדאיתא בקידושין (מט:), מ"מ כ"ז מהני רק לענין פסלות הקרבן דלא חשיב זבח רשעים תועבה להפסל, שמשעה שהרהר תשובה בלבו נקרא צדיק, אבל כיון דעדיין לא השלים את תשובתו במעשה וידי, חסר בכח המכפר של הקרבן, כדילפינן מקראי ד"והתודה", ודנין את קרבנו כזבח רשעים תועבה לענין זה דלא מצי מכפר ליה, וכמש"כ לעיל דמהגמ' בשבועות (יב:) מוכח דאף בגוונא שאין לפסול את הקרבן קרינן ליה זבח רשעים תועבה כל היכא דחסר במעלת כפרת הקרבן.

ומעתה מחוורים נמי דברי רבינו יונה בשע"ת הנ"ל, דיסוד חובת הידידי נלמד מן הפסוק "וכפר עליו הכהן" וכמו שכתב רבינו יונה: "ואחרי הידידי והקרבן יכפר עונו כמו שנאמר וכפר עליו הכהן ונסלח לו". ומש"כ בפתח הדברים כי "מבלתי הידידי והתשובה לא יתכפר עונו בקרבן החטאת שנאמר זבח רשעים תועבה" כונתו להדגיש דבלעדי התשובה והידידי חסר בעצם כח המכפר של הקרבן, ולא הוי רק תנאי צדדי לכפרת הגברא החוטא. ונקט קראי דזבח רשעים תועבה ע"ד המבואר בגמ' בזבחים (ז:) וכמש"נ.

(ד) **ידוע** שהקשה האמרי אמת, איך מהני הידידי בקרבן בשעת הסמיכה, הא צריך שיהיה הידידי מעומד.

עוד יש להקשות דהנה לשון הרמב"ם בנוסח הידידי בקרבן (סוף פ"ג מהלכות מעשה הקרבנות) "אומר חטאתי עויתי פשעתי ועשיתי כך וכך וחזרתי בתשובה לפניך וזו כפרתי". ויש לעיין לאיזה צורך מזכיר המתוודה שעשה תשובה.

ועפ"י דברינו יש לבאר בזה, דאת הידידי שצריך לעשות מדין תשובה ע"כ כבר קיים החוטא לפני שהביא את קרבנו, אבל הידידי שבקרבן הוא דין חדש לבאר את ענין הקרבן כמו שידוע בשם הגרי"ז, ומטעם זה אומר הרמב"ם שם שבשלמים אומר על הקרבן דברי שבח. ובזה מיושב דודאי הידידי שמדין תשובה צריך להיות מעומד, אך בוידידי שבקרבן אין צריך דווקא מעומד כיון שאינו אלא לומר את ענינו ומהותו של הקרבן, ואף בשעה שסומך על הקרבן שאינו נקרא מעומד מקיים וידידי זה. ולפי"ז בכל קרבן צריך שיעשה המתכפר שני וידידים, האחד שלא בסמיכה על הקרבן שהוא וידידי מדין תשובה, והשני וידידי שבשעת הסמיכה שענינו לבאר את שם הקרבן ומהותו.

ובזה מתבאר היטב גם מדוע לא הזכיר הרמב"ם בוידידי שעל הקרבן את החרטה והקבלה, וכמו שהזכירם בוידידי של תשובה בהלכות תשובה. והוא משום שכיון

שוידי זה אינו מדין תשובה א"צ להזכיר בו את שאר חלקי התשובה וסגי בזה שמזכיר את חטאו ומתוודה עליו. [וכעין זה כתבו הלבוש והגר"ז דמה"ט אין מזכירים בוידי של יוה"כ את החרטה והקבלה כיון שעצומו של יום מכפר, וזה דומיא דקרבן שמכפר מחמת עצמו. אמנם בוידי של יו"כ צריך מעומד]. וזהו שכתב הרמב"ם בסיום הוידי שאומר "וזה כפרתי", כיון שבזה מפרש ומבאר את מטרת הקרבן, שבא לכפר עליו.

הרב הגאון רבי ישראל הכהן איזנבלאט שליט"א
ראש כולל "ישיבת הכהנים" ירושלים

בענין מחשבין מעבודה לעבודה

זבחים ט: איתמר שחטה לשמה לזרוק דמה שלא לשמה ר"י אמר פסולה מחשבין מעבודה לעבודה ר"ל אמר כשר אין מחשבין מעבודה לעבודה.

ואזדו לטעמייהו דאיתמר השוחט את הבהמה לזרוק דמה לעכ"ם ר"י אמר פסולה מחשבין מעבודה לעבודה וילפינן ממחשבת (פנים) פיגול. ור"ל אמר כשרה אין מחשבין וכו' ולא ילפינן. וצריכא וכו'.

ובגמ' שם מק' על טעם ר"י דילפינן מפיגול מה לפיגול שכן כרת, ורוצה למילף מחוץ למקומו ומק' מה לחוץ למקומו שכן נוהג בכל הזבחים תאמר בשלא לשמה שאינו נוהג אלא בפסח וחטאת בלבד.

ואח"כ אמר מתיב רב אשי לסיועי לר"י משינוי בעלים ומה במקום שאומר הריני שוחט שלא לשם בעלים שכשר, שחטה ע"מ לזרוק שלא לשם בעלים פסול, מקום שאם אמר הריני שוחט שלא לשם זבח שפסול, שחטה ע"מ לזרוק שלא לשם זבח אינו דין שכשר. [והיינו שלומד ק"ו שינוי קודש שנוהג בד' עבודות, משינוי בעלים שאינו נוהג אלא בשוחט ע"מ לזרוק שלא לשם בעלים ואעפ"כ פסול, כ"ש בשינוי קודש שנוהג גם בשחיטה עצמה שיהא פסול].

ומעתה יק' לשיטת הרמב"ם שפסק (בפ"ד ממעה"ק ה"י, ופי"ג מפסוה"מ ה"א ופט"ו שם ה"א) דשוחט שלא לשם חבירו גם פוסל, א"כ אזדא לה ק"ו דרב אשי, ומנין א"כ דמחשבין מעבודה לעבודה, וכדכתב הרמב"ם בפט"ו מפסוה"מ ה"י וז"ל שחטה לשמה וחשב בשעת השחיטה לזרוק דמה שלא לשמה הרי זו פסולה, לפי שמחשבין מעבודה לעבודה, וזאת המחשבה שחישב בשעת שחיטה כאילו חשבה בשעת זריקה, ולפיכך פסולה.

וגם צ"ע מנלן בע"ז דפסול ושם אין ק"ו דרב אשי. (ועי' קרן אורה שהק' כן ועי"ש מה שתי' בזה. ועיין זב"ת).

ועיין תוס' כאן ד"ה מחשבין שכתבו דבשוחט ע"מ לקבל לא יפסול, דבין אי ילפינן מפיגול [מחשבת פיגול פוסל רק במחשב על אכילת מזבח או אכילת אדם, ולא בע"מ לקבל או להוליך], ובין אי ילפינן משינוי בעלים [כיון דשם פוסל רק במחשב על הזריקה], כשר בע"מ לקבל.

ועיין בזב"ת שם שהק' על דבריהם דאי ילפינן מפיגול כיון דקי"ל דון מינה ומינה, א"כ אפילו דבפיגול מחשבין רק על זריקה ולא על קבלה, מ"מ בפיגול דהמחשבה

הוא דוקא על אכילת אדם או מזבח זה שייך רק בזריקה וכו' משא"כ בשלא לשמה שהפסול הוא משום העבודה שעשאה שלא לשמה מה לי זריקה ומה לי קבלה.

ועיין קרן אורה שמביא דברי הירושלמי בפסחים פ"ה ה"ב שמביא שם ג' טעמים בדברי ר"י, א] דילפינן מפיגול, [ומק' ע"ז לפי גירסתו, דבשתי דברים אינו דומה לפיגול, דבפיגול שוחט ע"מ לקבל למחר אינו פיגול, משא"כ שוחט ע"מ לקבל שלא לשמה פסול. ועוד דבפיגול שוחט ע"מ להקטיר אימורין למחר הוי פיגול משא"כ בשוחט ע"מ להקטיר אימורין שלא לשמה שכשר].

ב] ששוחט לשמה ע"מ לזרוק שלא לשמה, הוי כשוחט (משעה הראשונה) לשמה ושלא לשמה ע"ש.

ג] דכל שמחשבה פוסלת בו מחשבין עליו, ולכך בקבלה שמחשבה פוסלת בו מחשבין גם עליו שלא לשמו, אבל הקטרת אימורין שאין מחשבה פוסלת בו בהקטיר שלא לשמו, גם בשחט ע"מ להקטיר שלא לשמו כשר. [ולכך מובן מ"ש מפיגול].

ובלשון זה האחרון פסק הרמב"ם שהרי כתב וזאת המחשבה שחישב בשעת שחיטה כאלו חשבה בזריקה.

ולכך מיושב למה פסק הרמב"ם מחשבין מעבודה לעבודה אע"ג דלית ליה ק"ו דרב אשי. [והיינו משום דס"ל דירושלמי לעיל שם פליג דמדאצטריך לעיל שם מיעוט גם בשינוי בעלים דאינו בהקטרה, ש"מ לא בעינן ע"מ לזרוק, דאי שינוי בעלים פוסל דוקא בע"מ לזרוק הרי בהקטרה שהוא לאחר זריקה איך יפסול (וכדכתבו תוס' ריש זבחים ד"ה כל הזבחים). [וכן הוא סתמא דמתני' דלשם זובח, ושלא לשמן (ועוד כמה סוגיות) וכדכתב באבן האזל]. וא"כ בשוחט ע"מ לקבל שלא לשמה גם יפסול וכנ"ל.

והא דפסק הרמב"ם בשחט ע"מ לזרוק דמה לעכו"ם דפסול, אף דבזרוק לשם עכו"ם לא נאסר כל הבהמה לדעת הראשונים דפליגי ארש"י, וא"כ אי אמרינן דכמאן דחישב בשעת זריקה היה צריך להכשיר. י"ל דהטעם דאין נאסר כל הבהמה לפי שעכשיו בשעת זריקה אין לשאר הבהמה שום שייכות עם הדם דנימא שיפסל מחמתו, וכדכתבו הראשונים שם.. אבל בחישב בשעת שחיטה שיזרקנו לע"ז אף דנחשב כאילו חישב בשחיטה, מ"מ כבר נחשב זה משעה ראשונה כשהיה הדם יחד עם הבשר (כשחישב שיזרוק הדם לע"ז) שהזריקה תהא לע"ז ומש"ה נפסל מעכשיו, כיון דמחשבת הזריקה היתה בשעה שהיה הדם יחד עם האימורים.

ונראה דבפיגול נמי נפסל מטעם זה (וכדמוכח לקמן בפ"ב בסוגיא דשלא במקומו כמקומו או לאו כמקומו כח. ע"ש היטב) דמחשבה נחשב כמעשה, ומחשבה שחישב לזרקו [שלא במקומו] או לאכלו, נחשב כאילו עשאה עכשיו באותו האופן, ולכך בחישב על הקטרת אימורין או אכילת בעלים למחר דהוי אכילת נותר [שחייבין עליה כרת] הוי כאילו אכלה באותה אופן, אלא שאם אכלה למחר אין בכחה לפסול שאר הקרבן כיון דאין לה כבר שייכות עמה, דלאחר שנכשר הקרבן וכפר הדם שוב

אינם קשורים זה בזה. אבל כיון דחישב בשעת עבודות הדם שיאכיל לאדם או למזבח למחר, נפסל כבר מעכשיו מכח מחשבת אכילת מחר [אפילו דהפסול הוא משום מחשב אכילה ולא משום העבודה, דהרי בחישב לשחוט או לקבל למחר כשר], כיון דהמחשבה היה בשעת עבודות הדם ועדיין לא ניתר הבשר, ונמצא כל הדם והבשר והאימורים אגודים יחד כיון דכולם זקוקים לדם שיתירם, וכשחישב על האכילה בשעה זו חל הפסול בכל הקרבן. וא"כ שוה מחשבת שלא לשמה למחשבת פיגול בזה דהוי כאילו חישב על הדבר הנחשב, אלא שבפיגול שהפסול משום מחשבת אכילה נפסל רק כשחישב במידי דאכילה, ובשלא לשמה שהפסול משום שהעבודה צריך להיות לשמה נפסל במחשבת עבודה.

הרב הגאון רבי ישראל הכהן איזנבלאט שליט"א
ראש כולל "ישיבת הכהנים" ירושלים

בענין לשם חולין ולשם מי שאינו מחויב כפרה כמותו

כתב הרמב"ם בפט"ו מפסולי המוקדשין ה"ד חטאת ששחטה לשם עולה או לשם אשם או לשם שלמים פסולה כמו שביארנו. אבל אם שחטה לשם חולין הרי זו כשרה ולא עלת לבעלים לשם חובה. מפי השמועה למדו [מדכתיב ולא יחללו את קדשי בני ישראל]. שהקדשים מחללין קדשים ואין החולין מחללין קדשים.

ושם ה"ח אבל אם שחטה לשם אחר שהוא מחויב עולה הרי זו כשרה ולא עלת לבעלים שנאמר וכפר עליו, עליו ולא על חבירו שהוא מחויב חטאת כמותו. שחטה לשם מת כשרה ולא עלת לבעלים, שאין כפרה למתים.

ושם הי"א הפסח ששחטו במחשבת שינוי השם בין ששינה שמו לשם זבח אחר בין ששינהו לשם חולין פסול שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא לה'.

והנה יש לעיין מה הדין בשאר קרבנות חוץ מפסח וחטאת, ששחטן לשם חולין. **ועוד** מהו מקור הרמב"ם בחטאת ששחטו לשם מי שמחויב עולה או לשם מת שלא עלו לבעלים לשם חובה. [ומה הדין בשאר זבחים].

ולכאורה נכלל במה דמדייק הגמרא בזבחים מו: מדקאמר רבי יוסי אף מי שלא היה בלבו לשם אחד מכל אלו כשר, דדוקא לא היה בלבו כלל כשר ומרצה, הא היה בלבו לשם חולין כשר ואינו מרצה. והיינו מדנקט רבי יוסי רק כשלא חישב כלל, ולא נקט חידוש יותר גדול דאפילו אם חישב מחשבה שאין בכחה לפסול, כגון לשם חולין, נמי כשר, ש"מ דדוקא כשלא חישב כלל אמרינן סתמא כלשמה, אבל אם חישב מחשבה שאינה נכונה, אפילו שאין בכחה לפסול, מ"מ לא נחשב כמאן דחישב בהדיא לשמה, וגרע מלא חישב כלום דאז אפשר לומר סתמא כמאן דחישב לשמה, ועיין עוד לקמן].

ותו מה מקור הרמב"ם בפסח לשם חולין שפסול, [ומה יהיה הדין בשחטו לשם מי שאינו מחויב כפרה כמותו או לשם מת].

והנה באבן האזל שם הביא דברי המאירי בפסחים (נט:): שכתב וז"ל ויש חילוק בזה בין חטאת לפסח, שהחטאת אם שחטו לשם חולין מיהא כשר, שכך למדו רבותינו מחשבת קדשים מחללת קדשים ואין מחשבת חולין מחללת קדשים, אבל פסח אפילו לשם חולין פסול, והביאוהו בתלמוד המערב מה שכתוב פסח הוא לה'.

וכתב ע"ז האבן האזל והנה אצלנו בירושלמי פסחים פ"ה ה"ב אמתני' דהפסח ששחטו שלא לשמו, איתא מגין שהוא צריך לשחטו לשמו, ר' בא בשם רב ואמרתם זבח

פסח הוא, אם שחטו לשם פסח הרי הוא פסח, ואם לאו אינו פסח. ודרשא זו איתא בבבלי זבחים דף ז: דלמד מעיקרא מדכתיב "הוא" לעכב בין בשינוי קודש בין בשינוי בעלים. אלא דאח"כ למד רב אשי למצוה [מ]שאר קרבנות. עכ"פ הך דינא דלשם חולין פסול לא נמצא גם בירושלמי וכו' עכ"ל.

ונראה דמקור הרמב"ם הוא מהירושלמי הזה, שלמד מואמרתם זבח פסח הוא שאם שחטו לשם הפסח הרי הוא פסח ואם לאו אינו פסח. משמע דאפילו לשם חולין וכיוצא שלא נחשב לשמו, אף שאין לפסלו משום שלא לשמו שהרי אין חולין מחללין קדשים, מ"מ אין להחשיבו ששחטו לשמו. אלא דבשאר זבחים אין לפסול אלא אם נעשה בהדיא שלא לשמה, אבל בפסח שכתבה התורה ואמרתם זבח פסח הוא לה', והיינו שיאמר בהדיא לשם פסח, או בשותק דהוי סתמא כמו שאמר לשמה, כיון דהקרבן עומד להעשות לשמה. אבל בחישוב בהדיא מחשבה אחרת, אפילו אם אין בכוחה לפסול משום שלא לשמה, מ"מ א"א להכשיר בפסח לפי שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא, שאם שחטו לשם פסח הרי הוא פסח ואם לאו אינו פסח. [והירושלמי סובר דהוא לעיכובין].

והנה בשחטו לשם מי שאינו מחויב כפרה כמותו בעולה ושאר זבחים יש ללמוד מדכתב הרמב"ם שם בהי"ד עולה ששחטה לשם מי שאינו מחויב קרבן כלל לא עלת לבעלים, שהרי שחטה שלא לשם בעליה. ואע"פ שזה ששחטו לשמו אינו מחויב כלום בעניינו, אי אפשר שלא יהיה חייב כפרה לשמים שאין לך אדם מישראל שלא עבר מעולם על מצות עשה. [ואף שכבר הביא עולה יש ללמוד מכאן שאפשר להביא כמה וכמה עולות על עשה א']. ומשמע דדוקא בגלל שאין לך אדם שלא עבר על עשה, אבל אם לא היה מחויב כפרה כמותו היה כשר ומרצה, וא"כ צ"ע למה בחטאת ששחטו על מי שאינו מחויב כפרה כמותו אין מרצה.

וי"ף דכמו שלומדים מואמרתם זבח פסח, שצריך זביחה לשם פסח. והיינו שלא די שיהא בסתמא ממילא לשם פסח אלא שיעשנו לשם פסח, או בסתמא דכמאן דחישב לשמה, אבל לא בחישוב לדבר אחר כגון לשם חולין, אף דאינו פוסל משום שלא לשמה וכו"ל. [וכמו כן נאמר בשאר עשיות ועשית פסח שיעשנו להדיא לשם פסח]. כמו כן נאמר גבי חטאת (עיין זבחים ז: ח.) ושחט אותה לחטאת, היינו שישחטנו בהדיא לשם חטאת, [או באינו מחשב כלום דהוי סתמא כמחשב לשמה]. (וכן בשאר עבודות נאמר בלשון ציוי ולקח הכהן מדם החטאת, שתהא קבלה לשם חטאת. וכפר עליו הכהן מחטאתו, שתהא כפרה [זריקה] לשם חטאת). משא"כ בשאר זבחים הנלמד משלמים נאמר (עיין ד.) ואם זבח שלמים קרבנו, שתהא זביחה לשם שלמים, [וכן המקריב את דם השלמים, הזורק את דם השלמים, שתהא קבלה וזריקה לשם שלמים]. ולא נאמר יעשה לשם שלמים, אלא שלא יעקרונו משם שלמים, וממילא יהא זריקה לשם שלמים. ונמצא אף במחשב לשם חולין וכיוצא, כיון שאינה מחשבה הפוסלת, אף שא"א לומר דהוי כאילו חישב לשמו, שהרי חישב מחשבה אחרת. מ"מ מדין סתמא לשמה הקרבן נשאר ממילא לשמה, כיון דלא עקרו מלשמו משום דלאו מיניה לא מחריב ביה,

או משום דאין חולין מחללין קדשים. משא"כ בחטאת כיון שנאמר ושחט אותה לחטאת שישחטנו בהדיא לשם חטאת, או בשתיקה דהוי כמחשב בהדיא לשם חטאת. אבל לא במחשב לשם דבר אחר, אף כשאנו פוסלו ונשאר עליו שם חטאת מדין סתמא כלשמה, מ"מ אינו מרצה, שהרי לא שחט אותה לשם חטאת.

והיינו משום דהא דמעכב שלא לשמה בחטאת משום דשנה עליו לעכב, שהרי הא דבעינן לשמה למצוה ילפינן משלמים, וכיון דשנה עליו בחטאת ידעינן דמעכב. ולכן בחישוב ממש שלא לשמה מעכב דבזה שנה עליו הכתוב, אבל לגבי לשם חולין או אינו מחויב כפרה כמותו דלגבי שלמים כשר ומרצה, א"א ללמוד מושחט אותה לחטאת רק למצוה. ונמצא לפי"ז דלשם חולין בשאר זבחים שוה לשחטו על מי שאינו מחויב כפרה כמותו דכשר ומרצה.

וה"מ בעקירה בטעות כשר אף בפסח וחטאת, דכיון דמחשבתו בטעות היתה הוי כלא חישב כלל דאמרינן בזה סתמא כמאן דחישב לשמה].

והנה לכאורה צ"ע מפסחים סב. דחזינן דבפסח שייך גם אינו מחויב כפרה כמותו, דאמרינן שם דהא דמכשיר רבה שוחט את הפסח לזרוק דמו לשם ערלים, משום דחשיב להו אין מחויב כפרה כמותו. וצ"ע דמ"מ יפסול כיון דלא חישב לשמו, דומיא דלשם חולין דפסלינן משום שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא לה', שאם שחטו לשמו הוי פסח ואם לאו אינו פסח וכנ"ל.

ונראה דהרמב"ם סובר דפליגי בזה הירושלמי והבבלי, דהירושלמי לומד ואמרתם זבח פסח, שיהא זביחה לשם פסח והוא לעכב, שאם לא זבחו לשמו מעכב וכנ"ל. משא"כ בבבלי זבחים ז: דמסיק דלמצוה ילפינן משלמים ומאמרתם זבח פסח, ילפינן לעיכובא [ורק בשלא לשמה ממש דבזה שנה עליו הכתוב] והוא בא לגלות על אשם דלא מעכב כדאמרינן שם. א"כ לשם חולין ולשם מי שאינו מחויב כפרה כמותו שוה לחטאת דכשר ואינו מרצה.

ולכך כתב הרמב"ם בפירוש המשניות בפסחים פ"ה (מ"ב) ואמרו בירושלמי מנין שאין שוחטין את הפסח אלא לשמו ואמרתם זבח פסח הוא. ולא כמו שהביא מהבבלי בזבחים, כדי ללמד דמעכב לשמה דוקא.

אמנם לגבי אינו מחויב כפרה כמותו עיין במאירי בפסחים סא. (ד"ה כבר) דנקט דכשר [ונראה דהיינו כשר ואינו מרצה, וכמו שכתב הרמב"ם בחטאת] והטעם דדוקא גבי שינוי קודש דילפינן בירושלמי שם מואמרתם זבח פסח הוא, ובשאר עבודות מועשית פסח, וכתוב ביה הוא לעכב דדוקא אם עשאה לשמה הוי, אבל בשינוי בעלים כיון דלירושלמי שם ילפינן מק"ו מחטאת עי"ש, א"כ א"א למילף לפסול בפסח יותר מחטאת, וכיון דבחטאת ששחט על מי שאינו מחויב כפרה כמותו כשר ואינו מרצה גם בפסח כן.

[ונראה עוד דזה תלוי בפלוגתא רבה ור"ח בתורה ששחטה לשם תודת חבירו דהרמב"ם למד דפליגי בכל הזבחים ששחטו לשם חבירו דלר"ח הוי שלא לשמו דיליף מזבח תודת שלמיו, שתהא זביחה לשם שלמים ולשם שלמיו, ושוחט שלא לשם אחר הוי נמי שינוי השם מטעם זה [עיין מש"כ בזה בזבח תודה שם] ואין חילוק בזה בין שינוי קודש לשינוי בעלים, (כיון דלשם איש אחר הוי נמי שינוי השם שמשנה שם הזבח שנקרא עולת ראובן לשמעון). ולכך הרמב"ם שנקט דרשה זו כדכתב בפ"ד ממעה"ק ה"י כל הזבחים צריך העובד שתהא מחשבתו לשם הזבח ולשם בעליו בשעת שחיטה ובשעת קבלת הדם וכו' שנאמר ובשר זבח תודת שלמיו, שתהא זביחה אם שאר העבודות הארבע לשם שלמיו. וכן שאר הקרבנות. [ועיין לשון הרמב"ם פ"ג מפסוה"מ ה"א ופט"ו שם ה"א].

ועיין רמב"ם פ"ד ממעה"ק ה"י שכתב כל הזבחים צריך העובד שתהיה מחשבתו לשם הזבח ולשם בעליו בשעת זביחה ובשעת קבלת הדם וכו' שנאמר ובשר זבח תודת שלמיו וכו' וכן שאר קרבנות, ואם שחט ועבד שאר עבודות סתם ולא חשב כלל בעולה ובשלמים הרי הן כשרים ועלו לבעלים.

וצ"ע מה בא למעט במה דנקט בעולה ובשלמים. ונראה דבא לאפוקי חטאת ואשם דצריך שתהיה מחשבתו לשם אותו החטא שבאו עליו, וע"ז לא קאי סתמא לשמה כדמשמע שם בה"א, [ועיין חק נתן זבחים ב: ד"ה וזבחים בסתמא] והיינו משום דכתיב בסוף חטאת חלב וכפר עליו הכהן על חטאתו, שצריך לחשב [ולכפר על חטאתו] וכן נאמר באשם שפחה חרופה (בויקרא יט) וכפר עליו הכהן באיל האשם לפני ה' על חטאתו אשר חטא, וכן נאמר באשם תלוי (בסוף פר' ויקרא) וכפר עליו הכהן על שגגתו אשר שגג והוא לא ידע.

ומ"מ משמע דאינו פוסל אפילו בחטאת מדכתב הרמב"ם בפט"ו מפסוה"מ ה"ו גבי חטאת, שחטה לשם חטא אחר וכו' פסולה. משמע דבסתמא לא פסולה, והיינו משום דלא שנה עליו הכתוב לעכב. אבל מ"מ כדי שיעלו לבעלים צריך שיחשב בחטאת ואשם לשם החטא שבאו עליו, ואם לא חישב בהדיא לשם חטאת ואשם נמצא שלא חישב לשם החטא, [שהרי אם חישב לשם החטא, הרי חישב שזה חטאת וכו']. ולכך כתב הרמב"ם בעולה ובשלמים, לאפוקי חטאת ואשם וכמו שנתבאר.

הרב הגאון רבי טוביה בן דוד שליט"א
ראש חבורת קדשים כולל אור דוד ירושלים

ביסוד דין כיבוס דם חטאת

תנן בריש פרק דם חטאת (צב.) דם חטאת שניתז על הבגד הרי זה טעון כיבוס, ודין זה נאמר בתורה (ויקרא ו כ) 'ואשר יזה מדמה על הבגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדוש'. ופרטי מצות דין כיבוס נחלקים לשני חלקים, דיני הדם הניתז, ודיני הבגד שניתז עליו. ודיני הדם התבארו בריש הפרק כגון הא שרק דם חטאת בהמה הנאכלת טעון כיבוס, ובעינן שיהיה דם כשר הראוי להזאה ועוד דינים. ולאחר מכן נשנו פרטי דיני הבגד הטעון כיבוס, והוא מה שנתבאר במשנה (צג:) דבעינן שיהיה שם בגד הראוי לקבלת טומאה ועוד דינים.

א. **בגמרא** (צה.) אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא דם חטאת ומראות נגעים צריכים שבעת סממנים, כלומר שהם שבעת הסממנים שנאמרו במסכת נדה שמעבירים אותם על הכתם לדעת אם הוא דם נדה או צבע בעלמא, וגם מעשה כיבוס דם חטאת דינו להעשות בשבעה סממנים אלו.

והקשה המקדש דוד (סי' לא סק"ה) מה נפק"מ להלכה במה שאמרו בגמרא (צה.) דדם חטאת ומראות נגעים צריכים שבעה סממנים, דהניחא לענין דם נדה כל שלא העביר שבעה סממנים עדיין אין ראיה שהוא דם נדה ומטמא דדילמא הוא צבע בעלמא, וכן לענין נגעים כל שלא העביר שבעה סממנים אין ראיה שהוא נגע המטמא ובעינן להחליט את הבגד. אבל לענין דם חטאת למאי הלכתא בעינן להעביר בשבעה סממנים, הרי הדבר ידוע שהוא דם חטאת וממ"נ אם יצא הדם גם אחרי שהעביר סימן אחד שפיר דמי, ואם גם אחרי שבעה סממנים לא עבר הדם אכתי צריך לעשות כל מה שאפשר כדי לכבסו.

ומכח זה חידש המקדש דוד שבגד שניתז עליו דם חטאת אינו תלוי להוציא את הדם אלא דיש על הבגד מצות כיבוס, ואפילו אם יצא הדם לגמרי אחרי כיבוס בסימן אחד צריך להעביר את כל שבעת הסימנים, כיון שחלה על הבגד מצות כיבוס ושם כיבוס אינו אלא כאשר יעביר עליו שבעה סממנים. וכן איפכא שאם העביר עליו שבעה סממנים ולא יצא הדם, אינו זקוק עוד להוציא את הדם אפילו אם יכול על ידי דברים אחרים, כיון שקיים בבגד מצות כיבוס.

וצ"ב טובא היאך יתכן דגם אחרי שיצא הדם יהיה הבגד טעון העברת שבעה סממנים, דזה לא חשיב כלל מעשה כיבוס שהרי הוא מכבס בגד נקי שאין עליו דם, ולא יהא אלא כמו בגד שלא ניתז עליו דם חטאת ומהי"ת שיהיה טעון כיבוס. וגם באופן

שהעביר שבעה סממנים ונשאר מראית דם מדוע אינו חייב עוד לכבס, דהגע עצמך היכא שכל הדם שהיה על הבגד הוא באופן כזה כמו אחרי אותו הדם שהעבירו עליו שבעה סממנים, דפשיטא שגם דם בשיעור כזה טעון כיבוס, ומדוע הכא אחרי שהעביר שבעה סממנים אותו רושם שנשאר בבגד לא יהיה טעון כיבוס.

וחזינן שהמקדש דוד נקט שעיקר חלות חיוב כיבוס לא שייך כלל לעצם הדם הניתז אלא הוא חלות דין בבגד שניתז עליו דם חטאת שהבגד טעון כיבוס, ומצות כיבוס אין הגדר שמוטל עליו להוציא את דם החטאת אלא עיקרו הוא כיבוס הבגד שניתז עליו. ומדבריו נראה שענין כיבוס הבגד שניתז עליו דם חטאת הוא כמו חיוב טבילה של בגד שנשטף, דכל בגד שניתז עליו דם חטאת חל עליו חיוב כיבוס כיון שנגע באותו הבגד דם חטאת, ואין המצוה כלל להוציא את הדם. ולפי זה יעלה דאם ניתז דם חטאת על הבגד ולאחמ"כ יצא הדם מהבגד אפילו בלא כיבוס, מכל מקום כבר חל חלות חיוב כיבוס על הבגד ובעינן להעביר שבעה סממנים על אותו הבגד שהיה עליו הדם.

ולפי דבריו יש לבאר את דברי המשנה (צג:) שאינו טעון כיבוס אלא מקום הדם, ובגמרא (צד.) דרשין מנא הני מילי דת"ר יכול ניתז על מקצת בגד יהא כל הבגד טעון כיבוס, תלמוד לומר אשר יזה לא אמרתי לך אלא מקום הדם בלבד. וצ"ב מה ההו"א בגמרא שכל הבגד יהיה טעון כיבוס הרי בכל שאר הבגד לא היה כלל דם ומה שייך לכבס מקום שלא היה עליו דם כלל ועיקר, אכן לפי דברי המקדש דוד אפשר לבאר דכיון שחלות חיוב הכיבוס לא שייך כלל לעצם הדם הניתז אלא הוא דין על הבגד, א"כ הו"א שחל חיוב כיבוס על כל הבגד, כמו שבגד שנשטף צריך לטבול את כולו ולא רק את מקום נגיעת הטומאה כיון שחלה חלות טומאה בכל הבגד, וה"נ אם ניתז דם חטאת על הבגד חיוב הכיבוס שחל על הבגד נאמר על כל הבגד, ולזה בעינן קרא דעכ"פ אינו טעון כיבוס אלא מקום הדם.

ב. **אכן** עיקר הדבר צ"ע טובא בסברא שכל עיקר דין כיבוס לא שייך כלל לדם הניתז, אלא רק הוי דין בבגד אפילו שעתה בפועל אין עליו דם והרי בכה"ג לא מיקרי כלל מעשה כיבוס. ומלבד זה יש להקשות מדברי התוספות (צה. ד"ה והא) שמבואר מדבריהם שאפשר לכבס דם חטאת דם ע"י צפון שאינו משבעה סממנים, ורק מעיל של כהן גדול אינו יכול להעביר ע"י צפון משום שמעביר את הצבע, ומבואר בדברי התוספות דאם עבר הדם ע"י צפון אינו צריך להעביר שבעה סממנים. וכן יש להעיר מלשון הרמב"ם (מעשה הקרבנות פ"ח ה"י) כשמכבסים את מקום הדם מכבסים אותו במים יפה יפה עד שלא ישאר לו רושם, וכל שבעת הסמנים שמעבירין על הכתם מעבירין על דם חטאת. ומבואר בלשון הרמב"ם שעיקר מצות הכיבוס הוא להעביר את הדם שלא ישאר לו רושם, ואם כיבס ולא נשאר הרושם קיים בזה מצות כיבוס.

ומה שהקשה המקדש דוד למאי נפק"מ ממה שאמרו בגמרא דדם חטאת בעי שבעה סממנים, באמת מלשון הרמב"ם שם נראה שאין זה חיוב להעביר שבעה סממנים,

אלא עצה טובה קמ"ל היאך יהיה מעשה הכיבוס להוציא את הדם שמעבירים עליו שבעה סממנים כמו שמעבירים בדם הנדה ואינו דין לעיכובא. וכן כתב הרדב"ז (הובא בספר הליקוטים), ועיי"ש עוד שהביאו בשם שו"ת מעיל צדקה דלא קיי"ל כרבה דאמר דם חטאת בעינן שבעה סממנים.

ובאופן נוסף אפשר ליישב דבאמת אחרי שהעביר שבעה סממנים תו אינו טעון כיבוס משום שאותו רושם שנשאר כבר לא חשיב דם ובטל מתורת דם, וכלשון הגמרא בנדה (סב:) דאחרי שבעה שהעביר על דם הנדה שבעה סממנים הוא בטל ואינו מטמא, וכמ"ש שם רש"י (ד"ה מעביר) דאפילו אם לא עבר הרי הוא בטל וטהור הוא, הואיל ואין אדם מקפיד עליו אחר העברת הסמנים מדאזל לה חזותא, וע"ע בתוספות בסנהדרין (מט: ד"ה מעבירין). ולפי"ז הדם שנשאר אחרי העברת הסממנים באמת אינו טעון כיבוס, ולא דמי להיכא שכל הדם שניתז על הבגד היה באופן כזה, כיון דהתם יש לו שם דם וגם בכה"ג טעון כיבוס, אבל אחרי שכבר העביר שבעה סממנים מה שנשאר תו לא מיקרי דם ובטל מתורת דם ולכן אינו טעון כיבוס.

וואכתי יל"ע קצת מלשון הרמב"ם שכתב דמכבסים עד שלא ישאר רושם, דמאי איכפ"ל שישאר רושם הרי כבר בטל מתורת דם. ועי' בברכת הזבח (צה.) שכתב שדעת הרמב"ם שלא היה מעביר שבעה סממנים אלא סגי בצפון וכמ"ש התוספות, ורק במעיל שאין לו תקנה היה צריך להעביר את הסממנים, ולפי"ז יש לומר דכוונת הרמב"ם דסגי בשבעה סממנים כדי לקיים מצות כיבוס במקום שלא יכול ע"י צפון. ועיי"ש בצאן קדשים דפליג בדעת הרמב"ם וס"ל שלא יכול להעביר ע"י צפון שהרי כתב שהיו מעבירים כל שבעה סממנים.]

ובן נקט השפת אמת (צה.) בפשטות דאם כיבוסו במים ושוב לא נראה שום רושם דם אינו טעון עוד כיבוס דמה שייך בזה כיבוס, וכתב שם לפרש דמה שהצריכו שבעה סממנים היינו שאפילו אם נשאר עוד רושם דם סגי כיון שאין לו דין דם אלא הוי כצבע בעלמא כמבואר ברש"י בסנהדרין (מט: ד"ה מעבירין)¹. ובזה ביאר את לשון הרמב"ם שכתב שצריך לכבסו יפה שלא ישאר שום רושם וכל הסממנים מעבירין חוץ ממי רגלים, דכוונתו שאם היה אפשר להעביר את כל הסממנים כולל מי רגלים היה מהני אפילו אם נשאר רושם, אבל כיון שאי אפשר להעביר מי רגלים לפי שאין מכניסים אותם לעזרה ממילא צריך להעביר באופן שלא ישאר רושם.

1. המקדש דוד הרגיש בזה וכתב דהרי הכא ודאי ידעינן שהוא דם חטאת ולמאי בעינן להעביר בשבעה סממנים, אכן אפשר לומר דלענין דם נדה בודקים לידע אם באמת הוא דם או צבע, והכא אף דידעינן שהוא דם חטאת מ"מ אם העביר בטל ממנו תורת דם והרושם לא הוי אלא כצבע בעלמא.

ג. **ונמצא** מכל זה דצ"ע טובא לומר שדין כיבוס נאמר על הבגד אפילו שאין עליו רושם של הדם, דזה לא מיקרי דין כיבוס כלל, וכל חלות דין כיבוס הוא להוציא את הדם מהבגד. ועולה דלכאורה אין לומר שמצות כיבוס הוא דין בבגד גרידא בלא שייכות לדם, אלא ודאי גדר הדין הוא לכבס את הבגד מהדם שניתז עליו.

אלא דעדיין יש לחקור האם גדר הדין הוא לעשות מעשה בדם להוציאו מן הבגד וזהו מעשה הכיבוס שנאמר בתורה לפעול בדם ולהוציא אותו מן הבגד, או שהדין נאמר על הבגד ועל מקום הדם שצריך לכבס את הבגד באותו מקום שניתז עליו הדם ולהוציא ממנו את הדם, אבל לעולם אינו דין בדם דבעינן להוציא אותו מן הבגד ואיכא בזה כמה וכמה נפק"מ וכמו שיבואר.

ויש ליתן טעם בצד זה שחלות דין כיבוס היא בדם ולא בבגד, דהיינו שאמרה תורה להוציא את דם החטאת מהבגד שניתז עליו, על פי המבואר ברשב"ם ובחזקוני על התורה (ויקרא ו כ) שגדר דין כיבוס במקום קדוש הוא כדי שהדם לא יפסל בנותר או ביוצא, וע"ע ברמב"ן שם שכתב שהחמיר הכתוב בדם הנבלע בבגד לעשותו כאשר היה קודם הזיה שלא יצא חוץ לקלעים. ומכ"ז מבואר שגדר הדין נאמר על הדם שכדי שלא יפסל משו"ה בעינן לכבסו במקום קדוש. ויש להוסיף עוד דהרמב"ם בספר המצוות (שורש יב) כתב שאין למנות כל חלק מהמצוה כמצוה נפרדת, ובתוך דבריו כתב שכן הוא גם במצות מלאכת החטאת שבכלל אותה המצוה נאמרו כל דיני החטאת דהיינו השחיטה וההקרבה ורחיצת כלים שיזה מדמה עליהם וכו', ומבואר ברמב"ם שדין כיבוס דם חטאת הוא בכלל מעשה הקרבת החטאת, וא"ש יותר לפי צד זה שגדר הדין נאמר בדם החטאת להוציאו מן הבגד ולכבסו במקום קדוש. [אכן יש ראשונים שמנו את מצות כיבוס דם החטאת למצוה בפני עצמה].

ד. **במשנה** (צג:) מבואר שדין כיבוס נאמר רק על דבר שהוא ראוי לכיבוס, וביארו בגמרא (צד.) דאתא למיעוטי כלי דבר גרידה הוא. והיינו שכאשר ניתז הדם על כלי ולא על בגד, התמעט שאין בו דין כיבוס אלא רק גרידה. ויש לדון בגדר המיעוט שנתמעט כלי מכיבוס, דהנה אם דין כיבוס הוא דין לעשות מעשה בבגד לכבס את הדם שניתז עליו, שפיר איכא למיעוטי שדין זה נאמר רק בבגד ולא נאמר בכלי, אבל אם גדר דין כיבוס הוא חלות דין בדם שאמרה תורה להוציא אותו מן הבגד, מאי איכפ"ל שכלי אינו בר כיבוס אלא בר גרידה הא סו"ס יש עליו דם חטאת ומדוע שלא יהיה דין כיבוס בכלי ולגבי הדם מה חילוק יש אם הוא נמצא על בגד שהוא בר כיבוס או על כלי שהוא בר גרידה.

ובאמת נחלקו האחרונים בגדר דין גרירת דם חטאת שניתז על הכלי, דהמנחת חינוך (מצוה קלח סק"ט) כתב שמלשון הרמב"ם (מעשה הקרבנות פ"ח ה"ד) שכתב שגורדן משמע שהוא מצוה לגרוד את הדם אע"פ שהכלי אינו טעון כיבוס, והעיר שבלשון הגמרא משמע שכלי התמעט מדין כיבוס ומשמע שאינו בר כיבוס רק בר גרידה ולא התבאר שהגרידה היא מצוה ואם רוצה משאירו על הכלי ולא גורדו [והעירו

האחרונים דבהמשך הגמ' אמרו דגורדו וזה מקור לשונו של הרמב"ם], וכתב עוד שאפילו אי נימא שיש קצת מצוה לגרוד את הדם מהכלי מ"מ אין דינו להעשות בעזרה. **אמנם** השפת אמת הכא כתב גם להוכיח מלשון הגמרא שהכלי מגורדו דמשמע דבעי גרירה כמו כיבוס בבגד, ולפי זה יהיה הדין שגרירת הכלי תהיה דווקא בעזרה, והקשה מנא ליה הא שהרי בגמרא התרבה דין כיבוס במקום קדוש דווקא למה שהוא בר כיבוס ואילו מה שלא בר כיבוס התמעט, וכשם שהתמעט דבר שאינו ראוי לקבל טומאה שאין בו דין כיבוס כלל ולא נאמר בו דין שצריך לקנח את הדם, ה"נ בכלי שאין בו דין כיבוס כלל ומנ"ל שצריך לגרד את הדם. [אכן יש אחרונים שכתבו דבאמת בבגד שאינו מקבל טומאה נהי נמי שלא יהיה דין כיבוס, אבל יהיה דין לקנח את הדם כמו בכלי, עי' בזה בנתיבות הקודש].

ובע"ז כתב באבני נזר (או"ח קנו ז) שהתורה הקפידה להסיר דם חטאת מהכלי, ובבגד שהדם מובלע בתוכו בע"כ נאמר בו דין כיבוס כדי להסיר את הדם, אבל בכלי שהדם לא מובלע בתוכו סגי בגרירה כדי להסיר את הדם מהכלי. ולדבריו אכן צ"ב מדוע איצטריך לזה מיעוט, דאם במציאות הדם לא מובלע א"כ לא צריך לזה מיעוט ואולי זה גופא התחדש שבאמת לא נבלע ולכן סגי בגרירה. ועכ"פ לפי דבריו לכאורה נראה שדין גרירה ודין כיבוס אחד הוא, ובעינן שתהיה גרירה בעזרה, ולפי דבריהם יעלה עוד דאותו הדם שוב לא ראוי לזריקה דכיון שנזקק לכיבוס או לגרירה אידחי ליה מתורת זריקה וכמבואר לעיל לענין דם שניתז על הבגד. ועוד יעלה לפי דבריו שאם יהיה כלי שהדם יהיה בלוע בתוכו יהיה לו דין כיבוס.

ודרך שלישית יש בזה בקרן אורה הכא שכתב שדין גרירה שבכלי עץ לכאורה כשר הוא לאספו בכלי שרת וכשר להזות, שדווקא בכיבוס דמצוה לכבסו אידחי לכיבוס ואוספו ופסול אבל לא בגרירה מכלי עץ שאין כאן מצוה וגם אין צריך לגוררו במקום קדוש. ולפי דבריו עולה שבאמת אין מצות גרירה אלא כל הדין הוא לאסוף את הדם הראוי לזריקה, ויש לדון שלפי דבריו יהיה הדין כן בכל הקרבנות ולא דווקא בחטאת ובגמ' לא משמע הכי, ועוד יש להקשות שא"כ גם אם ניתז על בגד שאינו ראוי לקבל טומאה יהיה דין גרירה לאסוף את הדם לזרקו על המזבח ויל"ע.

והנה איתא בתוספתא הכא שאם הוזה דם על הכלי גורדו והוא טהור, ובמקור ברוך (ח"א סי' יד) ביאר בתחילה שכיון שיש מצוה לגרור את הדם כמו שיש מצות כיבוס, א"כ כשם שניתז על בגד טמא אינו טעון כיבוס ה"נ ניתז על כלי טמא אינו טעון כיבוס, וזה כוונת התוספתא דגורדו והוא טהור היינו הכא שהכלי טהור שרק בכה"ג יהיה דין כיבוס. ובסוף דבריו כתב שהעיקר בביאור דברי התוספתא דלעולם אין מצוה כלל לגרור את הדם, וממילא דם שנגרר מעל הכלי הוא עדיין כשר לאוספו בכלי שרת ולזרקו על המזבח, דדווקא בכיבוס שיש מצות כיבוס אידחי ליה מזריקה ולא בגרירה, וזה ביאור דברי התוספתא דאוספו והוא טהור דהיינו שהדם עדיין טהור להזות ממנו על המזבח, וכן פירש בחזון יחזקאל].

ולכאורה נראה ששורש הנידון תלוי במשנ"ת, דאם חלות דין כיבוס הוא דין בבגד שאמרה תורה לכבס את הבגד שניתז עליו דם חטאת, שפיר י"ל שדין התורה נאמר דווקא על בגד ולא על כלי ובזה אין כלל דין כיבוס, וגם מה שנתבאר בגמרא שטעון גרידה אינו כלל מהלכות כיבוס ונפק"מ שהדם ישאר ראוי להזאה וכמבואר. אכן אי נימא שדין כיבוס נאמר על הדם שאם ניתז על הבגד טעון כיבוס, בזה יש לומר שכאשר התמעט שכלי אינו טעון כיבוס אלא רק גרידה היינו דלא בעי כיבוס בשבעה סממנים אלא סגי לו בגרידה בעלמא ובזה הוא מקיים את מצות הכיבוס במקום קדוש וכמ"ש האחרונים, ולפי"ז הדם גם יהיה פסול לזריקה על המזבח דאידיחי ליה לכיבוס.

ה. **נתבאר** במשנה שכל דין כיבוס נאמר רק כאשר הדם ניתז על בגד הראוי לקבל טומאה, ואם אינו בגד הראוי לקבל טומאה אינו טעון כיבוס. ולכאורה יש להקשות דהניחא אי נימא שדין כיבוס הוא דין בבגד שפיר נאמרו בזה גדר הבגדים, וילפינן דרק בגד הראוי לקבל טומאה טעון כיבוס ואם אינו ראוי לקבל טומאה לאו בגד הוא ואינו טעון כיבוס. אבל אי נימא שדין כיבוס הוא דין בדם, א"כ כשם שנתבאר שאם ניתז על הכלי גם נאמר דין כיבוס באופן של גרידה וכמ"ש האחרונים, א"כ גם כאשר ניתז על בגד שאינו ראוי לקבל טומאה יהיה טעון גרידה וכיבוס מדיני הדם.

וצריך לומר דבגד שאינו ראוי לקבל טומאה מיגרע גרע מכלי שניתז עליו הדם, והיינו משום שבגד התמעט בתורה להדיא וילפינן לה מקראי שאינו טעון כיבוס, וא"כ אינו בכלל הפרשה כלל ולכן לא נאמרו דיני כיבוס בדם כאשר ניתז על בגד שאינו ראוי לקבל טומאה. ואילו כאשר ניתז על הכלי כיון שהוא בכלל הפרשה של כיבוס לפי הנך אחרונים, ורק התמעט במשנה שאינו טעון מעשה כיבוס, ומ"מ טעון גרידה שזה הוצאת הדם. ובאמת נראה דלפי הנך אחרונים שדין גרידה מן הכלי בעינן במקום קדוש כדין כיבוס, מסתבר שאם ניתז על כלי שאינו ראוי לקבל טומאה גם לדבריהם אינו טעון כיבוס, דכלי דינו כבגד האמור בפרשה ורק השתנה באופן מעשה הכיבוס דסגי לו בגרידה.

אלא דמעתה אין הכרח לבאר דמחלוקת האחרונים תלויה בגדר דין כיבוס, ולא בעינן למימר שהאחרונים שסוברים שדין גרידה בכלי הוא כמו מצות כיבוס בבגד ס"ל שדין כיבוס הוא חלות דין שנאמרה בדם, דאף אי נימא שגדר דין כיבוס נאמר בבגד שיש לכבסו אם ניתז עליו דם חטאת, מכל מקום בהאי פרשה נכלל גם כל דבר הראוי לקבל טומאה וגם כלי בכללה ולכן הוא טעון כיבוס באופן של גרירת הדם וכמ"ש האחרונים.

ו. **במשנה** (צד:) בגד שיצא חוץ לקלעים נכנס ומכבסו במקום קדוש, נטמא חוץ לקלעים קורעו ונכנס ומכבסו במקום קדוש. והקשו האחרונים מדוע בעי לקורעו כדי לטהרנו מטומאתו וכך יוכל להכניסו למקום קדוש הרי יכול להטבילנו בחוץ ולטהרו מטומאתו, ואח"כ להכניסו לעזרה לכבס את הדם. וע"ע בשפת אמת שהוסיף להקשות לפי דברי הרמב"ם בפירושו למשנה שכתב שע"י הקריעה מבטלים מהבגד את

מצות הכיבוס ומעתה כל חיוב הכיבוס הוא רק מדרבנן, א"כ מדוע מבטלים את המצוה ע"י הקריעה הרי יכול להטבילו בחוץ ואח"כ להכניסו.

ותירץ המשנה למלך (כלים פכ"ג הי"א) ועוד אחרונים, דא"א לטבול אותו בחוץ קודם הכיבוס משום דבעינן כיבוס במקום קדוש, ואם מטביל אותו בחוץ נמצא שמעשה הכיבוס היה בחוץ שהרי שרייתו במים זהו כיבוסו. ובמקדש דוד (סי' לא סק"ה) גם תירץ כן והוסיף דאע"ג שבדם חטאת בעינן העברת שבעה סממנים היינו רק דלא סגי בכיבוס של מים אבל בעינן שיהא כל הכיבוס במקום קדוש ומשו"ה אי אפשר להטבילו בחוץ.

ויש לדון חדא דלפי דברי המקדש דוד גופיה שכתב לאחמ"כ שדין כיבוס אינו שיין כלל לדם הנבלע בבגד אלא הוא דין לכבס את הבגד בהעברת שבעה סממנים, בין אם לא יצא הדם על ידי זה ובין אם יצא כל הדם כבר בסימן הראשון, א"כ אפילו אם ע"י טבילתו במים יצא ממנו כל הדם מ"מ הרי שפיר יכול לקיים את מצות הכיבוס בפנים ע"י העברת שבעה סממנים, ואכתי קשיא מדוע קורעו שיטבילו במים בחוץ ואפילו אם יצא הדם הרי יקיים מצות כיבוס בפנים גם אם כבר יצא הדם מן הבגד.

וצריך לומר דכשם שאין לעשות את מצות הכיבוס בחוץ, כך אין לעשות גם חלק ממעשה הכיבוס בחוץ, וכיון שהמים הם גם חלק ממעשה הכיבוס וכמ"ש המקדש דוד דודאי שגם המים הם חלק ממעשה הכיבוס מלבד שבעת הסממנים, א"כ אין לעשות גם את החלק של הכיבוס במים בחוץ. ובאמת לפי דרכו של המקדש דוד אין נפק"מ אם המים יעבירו את כל הדם או לא, בכל אופן זה הוי רק חלק ממעשה הכיבוס וגם זה אין לעשות בחוץ.

אכן לפי הצד שנתבאר שגדר דין כיבוס הוא דין בדם שאמרה תורה להוציא את דם החטאת שניתז על הבגד ולכבסו במקום קדוש, יותר אתי שפיר דכיון שמעשה הטבילה הוא חלק ממעשה הוצאת הדם לכן שפיר הוא חלק ממעשה הכיבוס כיון שדין כיבוס הוא דין לעשות מעשה בדם להוציאו מן הבגד והכא ע"י הטבילה בחוץ הוציא חלק מן הדם בחוץ ולכן זה חשיב שעשה חלק ממעשה הכיבוס בחוץ ומשו"ה כתבו האחרונים שאין להטביל את הבגד בחוץ קודם הכנסתו. אבל אם הוא רק דין שנאמר על הבגד, א"כ הניחא היכא שע"י הטבילה יעבור מן הבגד כל מראית הדם א"כ בזה שפיר נמצא שכיבס את הבגד בחוץ, אבל אם גם אחרי הטבילה בחוץ ישאר רושם מן הדם על הבגד לכאורה לא חשיב כלל שעשה חלק ממעשה הכיבוס בחוץ, כיון שאכתי הבגד לא התכבס וכל עוד שנשאר רושם בבגד לא נעשה בזה מעשה כיבוס ומה שהוריד במקצת את מראית הדם מן הבגד לא סגי לדין כיבוס דאכתי נשאר על הבגד אותו דין כיבוס שהיה עליו קודם לכן, ולפי"ז לכאורה לא חשיב שעשה חלק ממעשה הכיבוס בחוץ ודו"ק.

ז. **המשך** חכמה (ויקרא ו כ) הביא קושיית חתנו הג"ר אברהם לופטביר מדוע נתבאר בגמרא (צה.) שכאשר נטמא המעיל שאינו יכול לקורעו מכניסו פחות משלוש אצבעות, הרי יכול להכניסו ללשכות שהתמעטו אין חייבים עליהם משום טומאה, ושם לכבס אותו דהלשכות הפתוחות לקודש גם חשיבי מקום קדוש לענין אכילת קדשים.

וכתב שם המשך חכמה על פי דבריו באור שמח (בית הבחירה פ"ו ה"ח) דנהי נמי שנתבאר בגמרא (נו.) דהתורה ריבתה חצירות הרבה לענין אכילה ואפשר לאכול בשר קדשי קדשים ומנחות גם בלשכות הבוניות בחול ופתוחות לקודש, מכל מקום זהו רק לענין אכילה ואילו לענין עבודת הדם הם פסולות ואם דם יצא ללשכות יהיה פסול מדין יוצא. ולפי"ז כתב המשך חכמה שגם הכיבוס צריך להיות דווקא במקום שהיה ראוי להיות קודם הזאה (ע"פ דברי הרמב"ן שהובאו לעיל), וממילא הכיבוס מוכרח להיות תוך חלל העזרה שהוא מקום ששוחטים בו קדשים ולא בתוך הלשכות. ולפי"ז מיושב מדוע לא מהני כאשר נטמא המעיל להכניסו ללשכות ולכבסו שם, דנהי דבלשכות אין חיוב על הכנסת דבר טמא למקדש, מכל מקום איהו מקום הראוי לכיבוס כיון שאינו מקום עבודת הדם [ועיי"ש בסוף דבריו שכתב שיש לדחות זה בכמה פנים].

ולכאורה הדבר תלוי בגדר דין כיבוס דם חטאת, דהניחא אם דין כיבוס נאמר בדם בזה שפיר י"ל שדין מקום קדוש שנאמר בכיבוס הוא לפי מקום עבודת הדם וכמ"ש המשך חכמה ע"פ דברי הרמב"ן, אכן לפי הצד שדין כיבוס הוא דין שנאמר בבגד שהתורה אמרה לעשות מעשה כיבוס בבגד שניתז עליו דם חטאת, לכאורה אינו שייך לדיני עבודת הדם ומטעם זה גרידא אין סיבה לומר שלא יהיה מעשה הכיבוס כשר בלשכות.

ח. **הקשו** בגמרא (צד:) היאך מהני בבגד שננטמא בחוץ שקורעו ומכניסו ומכבסו בפנים הרי לאו בגד הוא, ופירש"י דהתורה אמרה שיהיה שם בגד עליו בשעת כיבוסו, ותירצו בגמרא דאה"נ וגם אחרי שקורעו צריך לשייר בו כדי מעפורת שישאר עליו שם בגד ואז יהיה בו דין כיבוס.

והקשו האחרונים לפי מה שמבואר בגמרא לעיל (צד.) דבגד שהוא פחות משלוש אצבעות יש עליו דין כיבוס כיון שהוא ראוי לקבלת טומאה אם יחשוב עליו, והרי קיי"ל כרבי יהודה דאף בגד שעתה אינו מקבל טומאה אם הוא רק מחוסר מחשבה גרידא חשוב ראוי לקבל טומאה לענין דין כיבוס, וא"כ מה הקשו בגמרא היאך קורעו דלאו בגד הוא, דשפיר אף אחרי שקורעו אפילו שאין לו שם בגד לענין קבלת טומאה אכתי הרי עדיין שם בגד הוא לענין כיבוס דהוא ראוי לקבלת טומאה והוא רק מחוסר מחשבה.

ויעויין באסיפת זקנים דהכא לא יהני כיון שגם אם אחרי שיקרענו ויהיה פחות משלוש אצבעות ויחשוב עליו, מ"מ אינו אותו בגד שהיה בשעה שניתז עליו הדם ולכן הקשו בגמרא דלאו בגד הוא, דאף שגם עתה יש לו שם בגד לענין כיבוס מ"מ אינו

אותו בגד שהיה אז. וכן נראה גם מדברי התוספות (צד). בתוך דבריהם דאם חוזר ותופרו אחרי שקורע את הבגד לא מהני לדין כיבוס, כיון שאז חשיב בגד חדש וכאילו אינו ראשון.

ולכאורה גם דבר זה תלוי בגדר דין כיבוס, דלכאורה כל זה ניחא רק אי נימא שדין כיבוס הוא חלות דין שנאמרה בבגד דאמרה תורה שבגד שניתז עליו דם חטאת חלה עליו חובת כיבוס במקום קדוש, ובזה נאמר דבעינן שיהיה בגד בין בשעת הזאה ובין בשעת הכיבוס, ולא זו בלבד אלא שנתחדש הכא דבעינן גם שיהיה אותו בגד משעת ההזאה עד שעת הכיבוס ולא יהיה בגד אחר שאינו הבגד הראשון.

אבל אי נימא שדין כיבוס הוא דין בדם שהתורה אמרה שאם ניתז על הבגד יש להוציא את הדם ולכבסו במקום קדוש, א"כ מאי איכפ"ל שבשעת הכיבוס אינו אותו בגד שהיה בשעת ההזאה הרי בשעת ההזאה הדם ניתז על בגד גמור שיש בו דין כיבוס, וכבר אז חל חיוב כיבוס על הדם להוציאו מן הבגד, ומאי איכפ"ל שבשעת ההזאה אינו אותו בגד שהיה בתחילה. ולכאורה מדברי התוספות מוכח שדין כיבוס הוא חלות דין שנאמרה בבגד שצריך לכבסו מן הדם, ומש"ה בעינן שיהיה אותו בגד משעת ההזאה עד שעת הכיבוס.

ובדעת רש"י דלא ס"ל הכי כמבואר בדברי התוספות שרק לגבי כלי נחושת ביאר דמהני תיקון, ואילו לענין בגד גם אם יתפור אח"כ יחזור חיוב הכיבוס, לכאורה היינו משום דס"ל שחלות חיוב הכיבוס הוא בדם וכיון שבשעת ההזאה חל דין כיבוס על הדם משום שניתז על הבגד, נהי נמי דבעינן שיהיה שם בגד גם בשעת כיבוס וכמבואר בדברי רש"י לעיל אך אין דין שיהיה אותו בגד בדווקא, דכבר חל חלות חיוב כיבוס על הדם כאשר ניתז על הבגד.

ולכאורה היה אפשר לומר דתעלה נפק"מ לדינא בין רש"י לתוספות היכא שניתז דם חטאת על בגד הראוי לקבל טומאה ולאחמ"כ ניתז על בגד אחר שאינו מקבל טומאה דהשתא אינו טעון כיבוס, ולאחמ"כ ניתז שוב על בגד אחר המקבל טומאה, דאי נימא שניתז מבגד לבגד גם טעון כיבוס הכא לדעת התוספות אינו טעון כיבוס כיון שעתה אין הדם על הבגד הראשון, ולפי רש"י יהיה טעון כיבוס דסו"ס גם בשעת כיבוס הדם נמצא על בגד. אכן יש מקום לחלק שכל דבריהם הכא נאמרו כאשר בשעת ההזאה היה הדם על בגד ולאחמ"כ בשעת כיבוס היה על בגד אחר, אבל לא היה זמן שהדם היה מופקע מיסודו מדין כיבוס, ואילו באופן זה שבאמצע היה על בגד שאינו ראוי לקבל טומאה והיה מופקע מעיקר דין כיבוס מסתבר דכו"ע מודו שאינו טעון כיבוס גם אם אח"כ ניתז לבגד אחר המקבל טומאה.]

ט. **בגמרא** (צה.) אמר ריש לקיש מעיל שנטמא מכניסו בפחות משלוש על שלוש ומכבסו משום שנאמר לא יקרע, והיינו דבזה לא מהני מה שאמרו במשנה שקורעו ומכניסו ולכן מכניס פחות משלוש אצבעות לחלל העזרה ומכבסו. ואם מקום

הדם שניתז עליו הוא יותר משלוש אצבעות, יכניס כל פעם רק פחות משלוש אצבעות ויכבס וא"כ יכניס שוב חלק אחר של המעיל שהוא פחות משלוש אצבעות ויכבס. וכן מבואר ברמב"ם (מעשה הקרבנות פ"ח ה"כ) דמעיל שלא יכול לקרעו מכניסו פחות פחות משלוש אצבעות ומכבסו בפנים, ואחר שיתכבס כל הדם מעט מעט מטבילים אותו בחוץ.

ויש להעיר דהנה בכה"ג שרוב הבגד נמצא בחוץ ורק פחות משלוש אצבעות ממנו נמצאים בפנים מסתבר דחשיב שכל הבגד נמצא בחוץ, ואף אותו החלק שנמצא בפנים גם חשיב שמקומו הוא בחוץ. ויש להוכיח כן מדברי התוספות לעיל בריש פרק איזהו מקומן שכתבו שאם רוב הכלי נמצא בדרום גם אותו דם שקיבל במקצת הכלי שנמצא בצפון לא חשיב שנתקבל בצפון, וא"כ הכא נמי כיון שרוב הבגד נמצא בחוץ הרי זה חשיב שכל הבגד כולו נמצא בחוץ.

ומעתה יש להעיר בזה על דרכו של המקדש דוד שדין כיבוס הוא דין בבגד ואינו שייך כלל לדם שעליו, א"כ הרי בעינן שהכיבוס יהיה במקום קדוש והכא כל הבגד כולו מקומו הוא בחוץ. וגם לכאורה יש להעיר לפי הצד שנתבאר שדין כיבוס הוא דין בבגד שאמרה תורה שאם ניתז עליו דם חטאת חל עליו חובת כיבוס, א"כ כיון שנאמר שדין זה יהיה במקום קדוש היאך מהני אם הבגד כולו נמצא בחוץ ורק מעשה הכיבוס והוצאת הדם נעשה בפנים. אכן לפי המבואר יותא א"ש דלפי הצד שדין כיבוס הוא חלות דין שנאמרה בדם א"כ הכא לא איכפ"ל דחשיב שהבגד באמת נמצא בחוץ, דסו"ס כיון שהדם נמצא בפנים שפיר חשיב שהכיבוס במקום קדוש.

י. ובשול"י הענין יש להעיר דלא נתבאר על מי מוטלת מצות הכיבוס וטירחת מעשה הכיבוס והוצאת הדמים עליו, ושמא הדבר תלוי גם במשנ"ת, שאם דין כיבוס הוא חלות דין בדם החטאת א"כ מישך שייך לעבודת דם החטאת ומסתבר שיהיה שייך לכהנים בעלי עבודת הקרבן, ואם דין כיבוס הוא חלות דין בבגד שאם ניתז עליו דם חטאת חלה עליו חובת כיבוס א"כ אולי דין כיבוס מוטל על בעל הבגד ואכתי צריך עיון בזה.

דינים העולים מהנאמר:

- א.** אם כיבס ויצא כל מראית הדם, דעת המקדש דוד שצריך להמשיך להעביר עליו כל שבעת הסממנים, אולם נראה שקיים בזה את מצוותו.
- ב.** אם כיבס בכל הסממנים ולא יצא כל מראית הדם, נראה שמוטל עליו לחזור ולכבס עד שלא ישאר רושם הדם.
- ג.** דם חטאת שניתז על כלי גוררו, ונחלקו האחרונים אם טעון במקום קדוש, ולדעת הסוברים שהוא טעון גרירה במקום קדוש, לכאורה הדם אינו ראוי שוב להזאה.

ד. אם ניתז על כלי שאינו מקבל טומאה, לדברי הכל אינו טעון גרירה במקום קדוש, ומכל מקום כיון שלא נדחה הדם מהזאה מסתבר שיהיה טעון לאוספו כדי לקיים בו מצות הזאה ושפיכת שיריים.

ה. כיבוס הדם צריך להעשות במקום קדוש, ויש אחרונים שכתבו שגם אינו כשר בלשכות אפילו שפתוחות לקודש. וכתבו האחרונים דאפילו חלק ממעשה הכיבוס אין לעשות בחוץ.

ו. ניתז דם חטאת על בגד שהיה ראוי לקבל טומאה ואח"כ חתכו פחות משלוש אצבעות, נחלקו רש"י ותוספות אם הדם טעון כיבוס במקום קדוש.

הרב בנימין בראך

בדין זריקה לילה לר' יהודה לענין עלו לא ירדו

זבחים פד. ר"י אומר שנשחט בלילה ונשפך דמה ויצא דמה חוץ לקלעים אם עלתה תרד, ור"ש פליג שם במתני' וסבר דבהנהו תלת נמי לא תרד ורק בגוונא דאין פסולו בקודש אז תרד, וקיי"ל כר"י כמבואר בר"מ בפ"ג מפסוהמ"ק ה"ו.

והנה גבי פסול לילה נקיט ר"י נשחטה בלילה, ויל"ב מה הדין לדידיה בזריקת לילה האם גם בזה תרד, או דפסול בזריקה שאני ובזה מודה דלא תרד, ולכאורה יש להוכיח מהתוס' בנדה מ. דכ' דר"י ממעט נשחטה בלילה ויצא דמה מחד קרא דתרויהו חד טעמא נינהו דלא ילפינן שלא בהכשירו מבהכשירו, והנה יצא דמה הא הוה פסול בזריקה ומעתה אי נימא דיש מקום לחלק בין פסול בשחיטה לפסול בזריקה היאך ילפינן תרויהו מחד קרא, דלמא רק בשחיטה פסלה תורה בדבר שלא מצאנו לו היתר ולא בזריקה, וש"מ דאין חילוק בין שחיטה לזריקה, ומזה נלמוד דה"ה בזריקת לילה לר"י אם עלתה תרד, ובאמת דכן משמעות התוס' בנדה וכל הראשונים שם דכ' לבאר הני כללי דר"י ולא הזכירו בדבריהם כלל דאיכא סברא בפסול בשחיטה, ומשמע דאין בזה חילוק.

אולם בחי' מרן רי"ז הלוי קונטרס יומא (עמ' 28) כ' בדעת רש"י שם דהא דלר"י עבודת לילה אע"י היינו דוקא בשחיטה שהיא תחילת העבודות אבל בזריקת לילה אע"י, ובאמת דלפי פשוטו דמצריך ר"י ב' קראי חד לנשחטה בלילה וחד ליצא דמה, ש"מ דאיכא סברא להחמיר טפי בפסול בשחיטה, דאל"כ אמאי באמתלא ילפינן להו מחד קרא כמש"כ התוס' בנדה, אלא דאכתי י"ל דאחר דנתמעט גבי יצא דמה דאף בפסול בזריקה ירדו שוב משוינן שחיטה לזריקה גם לענין זריקת לילה ועי'.

והנה בתוס' פד: כ' ב' טעמים בהא דלר"י יצא דמה אע"י ולא יליף מבמה, או דמבמה לא ילפינן, או דלא יליף שלא בהכשירו מבהכשירו, ולכאורה נראה דדברי הגרי"ז תליא בב' הטעמים, דאי טעמא משום דלא יליף מבמה א"כ רק יצא דמה דאין לו הכשר בפנים ירדו, אבל לילה דאפשר למילף מאיברים ופדרים לא ירד, והא דנשחטה בלילה ירדו ע"כ דהוא דין מסוים בשחיטה דשחיטת לילה נתמעטה וכמש"כ הגרי"ז, אולם אי טעמא משום דלא ילפינן בעבודת דם שלא בהכשירו מבהכשירו א"כ ה"ה זריקת לילה תרד דהא א"א למילף מאיברים ופדרים דהכשירו הוא.

ויעזי' ברש"י פד: ד"ה יוצא דכ' וז"ל ומסתברא למעוטי יוצא דדם מדנשחט חוץ לזמנו דאשכחן ליה ריצוי אפי' בפנים עכ"ל ומשמע דעיקר הכלל הוא דמבמה לא ילפינן, וכן הביאו התוס' בנדה מ: מרש"י, וא"כ לשי' רש"י את"ש היטב מש"כ הגרי"ז דבזריקת לילה לא תרד ודוק¹.

והנה בגמ' ריש מעילה ב: מבואר דלר"י בשחיטת דרום נמי ירדו, ובטעמא דמילתא יעזי' תוס' בזבחים פד. דכ' דיליף לה מדבר רע, וצ"ע איך שייך לר"י דידן, וע"ע בתוס' שם ובשאר דוכתי דכ' עוד דדרום חשיב כחוץ, וצ"ע גם בזה אמאי תלי בר"י ור"ש ואכמ"ל, אולם בתוס' במעילה שם נראה ביאור אחר דכ' דכ"ש הוא משחיטת לילה, דאי בשינוי זמן ירדו כ"ש בשינוי מקום, וצ"ע טובא דהא מה דבשחיטת לילה ירדו היינו משום דלא יליף מאיברים ופדרים, משום דהו"ל שלא בהכשירו מהכשירו, אבל הכא הא אפשר ליה למילף מקק"ל, והוה דם מדם דבזה יליף ר"י שלא בהכשירו מבהכשירו, כמו בנתנין למטה שנתנן למעלה כדהוכיחו התוס' בסוגיין, ואמאי הוה כ"ש משחיטת לילה.

והנראה מבואר מדברי התוס' כמש"כ הגרי"ז בדעת רש"י, דמה דירדו לר"י בשחיטת לילה היינו דין מסוים משום דפסול שחיטה חמיר, אבל בזריקת לילה באמת לא ירדו, דלדבריו הא עולה דלעולם אף ר"י יליף מאיברים ופדרים ולכך זריקת לילה לא תרד, ומ"מ שחיטת לילה תרד דפסול בשחיטה חמיר, וא"כ את"ש היטב דכשם דבשחיטת לילה תרד ולא ילפינן מאיברים ופדרים להכשיר משום דפסולי שחיטה חמיר ה"נ בשחי"ד ירדו הגם דאפשר ללמוד מקק"ל, (והא דבשחיטת פיגול ושל"ש לא ירדו צ"ל דהתם עדיף כמש"כ התוס' זבחים פד. לחלק בין של"ש לחול"מ יעו"ש).

ובאמת דהמע' היטב בכל דברי התוס' בסוגיא במעילה שם יראה דס"ל כהגרי"ז דרק בשחיטת לילה קאמר ר"י ולא בזריקה, דבד"ה ורבה בתחילת דבריהם כ' דר"י סובר בעולת העוף שעשאו למטה דירד, ול"ד לנתינן למטה שנתנן למעלה דמודה ר"י, דהתם היה לה כבר הכשר בשחיטה ובקבלה, הרי דחילקו בין שינוי מקום במליקה לשינוי מקום בזריקה דכיון דזריקה באה אחר הכשר שחיטה וקבלה סגי לה בהכשר מועט שלא תרד, ומבואר כסברת הגרי"ז דמה דאר"י דירדו היינו דוקא בפסולי שחיטה ולא

1. אלא דבאמת צ"ע אי כל טעמא דר"י משום דלא יליף מבמה אמאי הוצרך לילף לן דמה מלנו האימורים ולנו האימורים מלן הבשר לילף לן דמה מלן הבשר בלא ילפותא מאימורים כלל, וע"כ דלא יליף שלא בהכשירו מהכשירו ולא דוקא מבמה לא יליף וכמש"כ התוס' שם וצ"ע, ושמא י"ל דבאמת לא יליף ר"י מבהכשירו מיהו הנ"מ כגון יוצא בבמה או לן בבשר שלמים דדליכא בהו את שם הפסול כלל, אבל איברים ופדרים בלילה סו"ס איכא ע"ז שם עבודת לילה ומכהאי הכשירו יליף ועי'.

בפסולי זריקה, דהא מצד עצם הפסול שוו ניתנין למטה שנתנן למעלה למליקת עוף למטה וכל החילוק ביניהם דזה בשחיטה וזה בזריקה².

וכן מבואר בסוף דבריהם שם דכ' דשחיטה לר"ש כזריקה לר"י, דהא בנשחט בלילה דקאמר ר"י ירדו קאמר ר"ש דלא ירדו, וכוונתם דבזריקה אף לר"י לא ירדו ור"ש סבר כן אף בשחיטה, וזהו להדיא כהגרי"ז, וכן מתבאר מעיקר פירושם דכ' דהגמ' מדמי שינוי מקום בזריקה לר"י לשינוי מקום בשחיטה לר"ש, הרי להדיא דלר"י איכא חילוק בין פסולי שחיטה לפסולי זריקה, ונכון בעזהשי"ת.

ועתה יל"ע מה הדין בקבלה בלילה אי דמי לשחיטת לילה או לזריקת לילה, וכן גבי דרום יל"ע אי קבלה בדרום נמי ירדו לר"י כשחיטת דרום, או"ד דדוקא בשחיטה דהיא תחילת עבודה חמירא.

והנה בתוס' בסוגיין פד: כ' דלרבה התם דשחיטת דרום ירדו אפי' לר"ש ה"ה קבלת דרום, מדמקשינן עליה ממיצוי בעוף, א"כ מדאמרין בריש סוגיא דהתם דאליבא דר"י כו"ע לא פליגי דירדו משמע דאף בקבלה הדין כן, ונמצא דקבלה בלילה יהא דינה כשחיטת לילה דתרד.

והטעם בזה צ"ל ע"ד שכ' התוס' פד: דלר"ש קודם קבלה לאו פסוב"ק מקרי, א"כ ה"ה לר"י חמיר קבלה טפי מזריקה, ובאמת דכן משמע מהתוס' במעילה שם דכ' דהאדמודה ר"י בניתנין למעלה שנתנן למטה מפני דהיה לו הכשר בשחיטה ובקבלה ומשמע דלא סגי בשחיטה לחודה אלא שחיטה וקבלה ודוק בכ"ז.

2. ולולי דבריהם היה אפשר ל עוד חילוק אחר דבזריקה הלמעלה אי"ז מקום לעבודה אלא מקום להגעת הדם, ול"ד למליקה דהוה שינוי מקום במעשה העבודה, או י"ל דבזריקה עיקר מקומו במזבח וכדחזינן דאיכא מ"ד דשלב"מ כמקומו ולכך ל"ח שינוי מקום מלמעלה למטה ודוק.

הרב אברהם גודמן

בענין עור הראש של העולה שפירש אם חייב בהקרבה

שאלה: איתא בחולין (כו.) שהראש שהותז בשחיטה לא נתחייב בהפשטה, ונתרבה להקרבה מייתורא דקרא את ראשו, ועל כן הוא נקרב עם העור, ויש לעיין אם העור פירשה מהראש לפני שנקרב האם גם אז היא חייבת בהקרבה, ויקריבו אותה לבדה, או דילמא בכי האי גוונא יהיה דינה כשאר עור העולה שאינה נקרכת.

(א) **תנן** בזבחים (פה:) הצמר שבראשי כבשים ושער שבזקן תישים והעצמות והגידים והקרניים והטלפים בזמן שהם מחוברים יעלו שנאמר והקטיר את הכל, פירשו לא יעלו שנאמר ועשית עולותיך הבשר וכדם ע"כ, ופרש"י שהצמר והשער מיירי בעולה שהם נקרבים עם הראש משום שאינו בכלל הפשט וקרב עם עורו, והקשה המק"ד (ט"ז ו') למה לא הזכיר התנא העור גופה שבזמן שהוא מחובר הוא נקרב אגב הראש ולא מתי שהוא תלוש.

עד"ז הקשה על מה דאיתא בזבחים (לה:) שהגמרא הביאה ברייתא דתנא ואלו שאין מפגלין ואין מתפגלין צמר שבראשי כבשים ושער שבזקן תישים והעור והרוטב וכו' ע"כ, וגם בזה צ"ב למה לא הזכיר התנא העור.

(ב) **ואין** לומר דמיירי במחוברים וחשב עליהם לבד ולא חשב על הבשר, ובזה חלוק הצמר והשער מהעור שהצמר והשער אין להם דיני הקרבה ממילא א"א לפגל בהם משא"כ העור, זה לא יתכן שהרי בעל כרחו מחשבתו כולל גם הבשר שהוא מחובר לו, שמה שהמחשבה פוסלת בקדשים הוא על ידי מה שמחליט לעשות דבר הפוסל את הקרבן, והיות שהם מחוברים בעל כרחו דעתו להעלות הבשר עם הצמר והשער, ואין המחשבה מתייחסת לצמר והשער יותר מלבשר, אע"פ שלא חשב להדיא להעלות הבשר. **ודבר** זה מבואר בתוס' בזבחים (לו: בד"ה שיאכלוהו) שכתב שמתו שחשב שיאכלוהו טמאים בעל כרחו נכלל במחשבתו שהטמאים יטמאוהו, ותוס' מיירי אפילו באופן שאינו מוכרח שייעשה הפעולה השניה שהרי אפשר לטמא לאכול בלי לגעת כגון אם יאכילוהו, ומ"מ היות וכך הדרך לאכול ממילא בכלל מחשבתו יש גם מחשבה שיפסל המאכל בטומאה.

(ג) **והנה** פרש"י צמר שבראשי כבשים ושער שבזקן תישים איצטריך לאשמועינן דלא מהניא מחשבה בהו משום דעור הראש קרב עם הראש שאינו בכלל הפשט כדנתיא בהשוחט מניין לרבות הראש שכבר הותז ומהניא ביה מחשבת הקטרה, בהנך מיהא לא מהניא מחשבה אם חישב להקטיר למחר דלאו דרכו להקטיר הוא דגבי אם עלו ירדו קא תני להו בפ' המזבח מקדש עכ"ל, והוסיף על זה ר"פ (הו"ד בשמ"ק) דלא קרינא ביה בצמר אכילת מזבח לפי שהוא בטל אגב הראש.

ועדיין צ"ב מה החילוק בין הצמר והשער לעור, שאע"פ שהעור אינו בכלל הפשט מ"מ גם הוא אינו בר הקרבה אלא שנתמעט מדין הפשט וממילא הוא נקרב עם הראש, ואין מקטירין אותו אלא עם הבשר, ולכאורה הוא ממש כמו הצמר והשער, ועמד עליו הגרי"ז בספרו (פסה"מ פי"ד ה"ז) וצידד לומר שרש"י לא מיירי אלא בעור הראש שהוא רך ודינו כבשר.

אולם בר מן דין שאינו משמע כן מסתימת לשון רש"י, הלא עדיין צ"ב מה שהקשינו לעיל, למה התנא לא הזכיר העור ביחד עם הצמר והשער שגם עליה קי"ל שאין מפגלין ואין מתפגלין משום שאינה קרבה אלא עם הראש.

(ד) **ותי'** המק"ד שהעור הראש דינו לענין הקרבה כבשר וגם אם פירש מהבשר היא נקרכת ואם ירד יעלה, ונימוקו עמו שאע"פ שאינה ראויה לאכילה, מ"מ הרי התורה פטרה הראש מהפשט ובזה נתחייבה העור שלה להקרבה, ואיתא בזבחים (קג:) שכל מקום העור הולך אחר הבשר ודינו כבשר, ועל כן היא חשובה ממש כבשר לכל דיניה.

אך צ"ע שהגמרא בזבחים (כח.) ובחולין (נה:) הביאה ברייתא דתנא השוחט את העולה להקטיר כזית מעור שתחת האליה וכו' פיגול וחייבין עליו כרת וכו' אחד עור בית הפרסות בהמה דקה ואחד עור הראש של עגל הרך ואחד עור שתחת האליה וכל שמנו חכמים גבי טומאה ואלו שעורותיהן כבשרן להביא עור של בית הבושת וכו' עכ"ל, הרי מבואר שאין העור כמו הבשר אלא בעגל הרך שלא הזכיר התנא עור הראש של כל עולה בהדיהו, וכן הקשה המנחת אברהם (זבחים כז.).

אמנם נראה שלא קשה כלל, דהתם הרי מיירי הברייתא בכל הקרבנות ולא רק בעולה וכמו שמבואר ממה דתנא עור בית הבושת שאינה אלא בנקבה ואילו עולה אינה באה אלא זכר, ואע"פ שכתבו התוס' (בד"ה להביא) דלא תנא בית הבושת בהדיא משום דהברייתא מיירי בעולה מ"מ התנא מיירי בכל הקרבנות ולא רק בעולה גרידא, וכן מפורש בתוס' בחולין (נו. בד"ה להביא) דלא חשיב אלא מידי דהוה בכל הקרבנות, וגם לרש"י בחולין (שם) שסובר שלא חשיב אלא מה ששייך בעולה י"ל שר"ל שלא שנה אלא דבר ששייך בקרבן עולה במציאות, אבל גם הוא יודה שכל הדינים נאמרו בכל הקרבנות, ולא שנא התנא דין שאינו אלא בעולה.

אך עדיין קשה על דברי המק"ד מה שהקשה המנחת אברהם, דתנן להדיא בזבחים (קג.) שאין למזבח עור בכל מקום, ולכאורה מפורש שהמזבח אינו זוכה אפילו בעור הראש.

עור הקרבנות אינן ראויות להקרבה

(ה) **והנה** איתא בשבת (קח.) שעור העוף נתרבה להקרבה, ושם פרש"י (בד"ה להכשיר) לימדך הכתוב שאינו צריך הפשט כעולת בהמה שפסל בה את העור עכ"ל, ומדויק בלשונו שכשהתורה חייבה ההפשטה בקרבנות בהמה, התכלית של העבודה הזאת

היתה הפרדת העורות כדי שלא יקטירו אותן על גבי המזבח, ועד"ז מדוקדק בתוס' שם (בד"ה אי) שכתבו שהתורה הקפידה שנפשיט עור הקרבנות, ומשמע שיסוד דין הפשט הוא הקפדה כדי שלא יקרב העור.

התורה מיעטה העור מהקרבה משום שריחה רע

(ו) **ובאשר** נענין בזה עוד נראה שהראשונים פירשו להדיא הטעם למה הקפידה התורה שלא תיקרב העור, דאיתא בתו"כ (ויקרא נדבה פרק ט' אות ה') בכנפיו להכשיר את העור הלא דין הוא מה אם במקום שהכשיר בית הראי פסל את העור כאן שפסל בית הראי אינו דין שיפסול את העור תלמוד לומר בכנפיו להכשיר את העור עכ"ל, וכתב שם הראב"ד פירוש מדלא קאמר בין כנפיו משמע שהעור והכנפים שעליו הכל היה מקטיר, שאם היה מקטיר הכנפים שריחן רע כל שכן העור והכי איתא בויקרא רבה עכ"ל.

והי"ל לשון המדרש (פרשה ג' ה') אמר ר' יוחנן ההדיוט הזה אם מריח הוא ריח כנפים נפשו קצה עליו ואת אמרת והקטיר הכהן את הכל המזבחה, וכל כך למה אלא כדי שיהא המזבח מהודר בקרבנו של עני עכ"ל, והובא ברש"י בפרשת ויקרא (א' י"ז).

וב"כ דעת זקנים מבעלי התוס' בויקרא (א' ט') וז"ל וקרבנו [וכרעיו ירחץ במים], לפי שזו באה על שולחן המלך צריכה להעשות בכבוד ובנקיות, אבל קדשים הנשרפים בחוץ נאמר בהם וקרבנו ופרשו, וכן ושרפו באש את עורותם ואת בשרם ואת פרשם עכ"ל, ועד"ז כתב גם החיזקוני שם.

עור הראש נחשב כבשר ממש

(ז) **לאור** האמור יש לקיים הפסק של המק"ד שיש לעור דיני הקרבה גם בלי הראש, אבל לא מטעמיה, ויתיישבו בזה כל הקושיות, שמצינו למדים שבעור הראש של העולה שאין לה דיני הפשט נתחדש שני דברים, ראשית כל נתחדש שאין העור הזה פסול להקרבה כשאר העורות, ובנוסף על זה הרי היא גם נתרבה להתחייב בהקרבה, וכבר אנו רואים בזה שאין העור כעצמות וגידים וכדומה שנאמר בהם אם עלו לא ירדו, שבשלמא עצמות וגידים גם כשאננם חייבים בהקרבה מ"מ אינם פסולים מלעלות על גבי המזבח, אבל העור עד כמה שאין בה חיוב ליקרב היה ראוי להיות פסול מהקרבה, ומזה שמצאנו שלא נפסל י"ל שאין זה אלא משום שחידשה התורה שעור הראש הוא בר הקרבה ממש.

ובן מבואר ברדב"ז (מעה"ק פ"ו ה"ה) שביאר טעם הדבר למה עור הראש חייבת בהקרבה, וז"ל וא"ת מאי שנא ראש דלא בעי הפשט דתנן צמר שבראשי הכבשים וכו' משמע שהראש היה מקריב כמות שהוא עם עורו וצמרו וי"ל שכן דרך לאכול עור הראש והכי אמרינן (ביצה לד.) מולגין את הראש להסיר את הצמר משמע שעור הראש

ראוי לאכילה יותר מעור הגוף וכן המנהג, ואפשר דיליף לה מדכתיב ואת הראש ואת לרבוויי אתי עכ"ל.

ובזה מיושב הכל כמין חומר שבאמת עור הראש יש לה דיני הקרבה לכשלעצמה ולא רק בהדי הראש אלא שהוא נחשב כבשר ממש, ומה דתנן בזבחים שאין למזבח עור מ"מ, אינה סתירה לזה כלל, שהתנא ביאר בזה שמה שלא מצאנו שהעור נקרב על גבי המזבח אינה פירכה לק"ו ומה אם עולה שלא זכו הכהנים בבשרה זכו בעורה קדשי קדשים שזכו בבשרה אינו דין שיזכו בעורה, ואילו עור הראש הרי לא זכה בה המזבח אלא ממה שאינה חשובה כעור אלא כבשר.

מליחת עור הראש בשבת

(ח) **איתא** במנחות (כא.) על כל קרבנך תקריב מלח תקריב ואפילו בשבת, והקשו המפרשים איזו מלאכה יש בזה שצריכים פסוק להתירו והרי מולח אינו אלא משום מעבד ואמר רבא בשבת (עה:) וכן קי"ל להלכה דאין עבוד באוכלין, ותי' המיוחס לרשב"א והתוס' אחרות על התו"כ (ויקרא נדבה פרק י"ד אות ז') שהיות שהקרבנות אינן נאכלין אינן נחשבים כעבוד באוכלין, והפסקי רי"ד תי' שבאמת אינה אלא איסור מדרבנן ומה שדרשו מהפסוק שמותר למלוח בשבת אינה אלא אסמכתא בעלמא.

איברא העולת שלמה תי' דאיצטריך קרא משום הראש שאינו בכלל הפשט ואיכא עיבוד בעורו, וכן הביא הזבח תודה, ויל"ע למה לא תירצו כן הראשונים והרי לכאורה זה תירוץ מרווחת ואין מקום לקושיא בכלל שבע"כ הם הקריבו עור בכל שבת. **אמנם** ע"פ הנתבאר לק"מ, שכל מה שעור הראש קריבה עם הראש אינה אלא משום שאינו חשובה כעור אלא כבשר, וא"כ מסתבר לומר שגם לענין דיני עיבוד הוא נחשב כבשר ומותר למולחו בשבת, ואין צריכים פסוק להתיר מליחתו.

עור אליה כאליה דמי

(ט) **איתא** בזבחים (כח.) סברוה עור אליה כאליה דמי ע"כ, ופרש"י כאליה דמי ואפילו לענין הקטרה, ובשלמי כבש שאליתו קריבה נמי העור נמי קרב, כי היכי דלענין אכילה חשיב ליה בשר לענין מצות הקטרתו נמי בשר הוא וכו' עכ"ל. **והגר"ז** (ריש הל' מעה"ק) הבין בדברי רש"י שאם העור לא היתה נחשבת בכלל בשר אז לא היתה קריבה משום שאין הקטרה אלא בבשר, ותמה היכן הוזכר שם בשר לענין אימורים, ואדרבה מבואר שבכלל האימורים היו גם עצמות, ולבסוף נשאר בקושיא על דברי רש"י.

ועכ"פ כתב הגר"ז שכפשוטו הוא היה מפרש, וגם הרמב"ם שסובר שדין הקטרה אינו תלוי בשם בשר יפרש כך, שנחלקו האמוראים אם עור האליה שם אליה עליו או דילמא לאו שם אליה עליו ואינו בכלל האליה, וע"ז דס"ל דעור האליה לאו כאליה דמי יליף לה מקרא דחלבו האליה ולא עור האליה, אבל לפי המבואר ברש"י צ"ל שאין

זה הנידון של הגמרא בכלל, אלא שנחלקו אם האליה נחשב כבשר, ולדבריו צ"ל שגם רב הונא מודה שעור האליה כאליה ואפילו אחרי שדרש מקרא דחלבו האליה שלא מיעטו הפסוק אלא מההקרבה על גבי המזבח אבל עדיין נחשב כבשר.

ולא ירדתי לסוף דעתו, דהנה איתא בגמרא ששמואל ורב הונא לא אמרו כרב חסדא משום שלשיטתו המשנה בא להשמיענו שעור האליה כאליה דמי וכבר שמענן לה מהבריייתא דתנא שעור שתחת האליה נחשב כבשר לענין טומאה, ומפורש בגמרא שהנידון אם עור האליה היא האליה או לא לענין הקטרה היא אותו נידון כמו לענין טומאת אוכלין, אלא שלמסקנא אמר רב חסדא שיש לחלק ביניהם לדינא, והשתא לפי הגר"ז לכאורה אין שום שייכות ביניהם, שלפי מה שביאר בדעת הרמב"ם לא נחלקו אלא אם יש לעור דין אליה אבל לעולם י"ל שהוא בשר ומקבל טומאת אוכלין, ולפי מה שפירש בדעת רש"י ג"כ צ"ב, שהרי לדבריו גם רב חסדא סובר שעור האליה נחשב כבשר ולא נתמעט אלא מקרא דחלבו האליה.

ואף גם זאת שרש"י דקדק בלשונו לתלות שני הנידונים אהדדי שכתב עור האליה כאליה דמי ואפילו לענין הקטרה וכו' כי היכי דלענין אכילה חשיב ליה בשר לענין מצות הקטרתו נמי בשר הוא וכו' עכ"ל, ומשמע מדבריו שאין השו"ט של הגמרא אלא לענין זה גופה אם העור נחשב כבשר או לא לענין הקטרה כמו לענין אכילה.

(י) **אלא** נראה ברור, וכן פירש האילת השחר, שיסוד השאילה של הגמרא היא אם העור האליה נחשב כבשר אליה או שאינה נחשבת כאליה משום שהיא עור, ועור הרי אינה נקרכת משום שהתורה פסלה העור מלעלות על גבי המזבח, והשתא כל הסוגית הגמרא והראשונים מתבארים כמין חומר, שהנידון של האמוראים אם עור האליה היא כאליה או לא דומה למה דתנא בבריייתא שעור שתחת האליה נחשב כבשר לענין טומאה, וגם א"ש כל לשון רש"י שתלה שתי הנידונים אהדדי.

וגם בסוגיא זו אנו רואים שהיה פשוט להו לחז"ל שמה שהעור נתמעט מהקרבה טעמא רבה יש בו, וממילא תלוי בזה הדין של עור האליה אע"פ שאין בו דין הפשטה.

סיכום

והדינים העולים מזה הם: (א) שעור העור שהופרש חייבת בהקרבה [אות ז'], (ב) שמותר למלוח עור הראש (משום שהיא נחשבת בשר) [אות ח'], (ג) עצמות העולה חייבות בהקרבה [אותיות ט' י'].
 [אותיות ט' י']

הרב אברהם חיים הרש

מח"ס "ביכורי אברהם" בני ברק

בענין הגבהת הסכין וקינוחו

איתא בזבחים [דף כ"ה ע"א] אמר רבי יהודה אמר שמואל השוחט צריך שיגביה סכין למעלה שנאמר (ויקרא ז') ולקח מדם הפר ולא מדם הפר ודבר אחר. ודם סכין במאי מקנח ליה אמר אביי בשפת מזרק כדכתיב כפורי זהב.

והקשה בנתיבות הקודש להגראי"מ סלומון זצ"ל גאב"ד חרקוב, הא לכאורה הלא דין הוא בדם דלא נהנין ולא מועלין כמו שמפורש ביומא [נ"ט ע"א] והאי לא נהנין היינו מדרבנן וכו', וא"כ האי דם שע"ג הסכין שאינו ראוי עוד להקרבה [וכמו שמפורש הכא בתוס' וברש"י דאם נפל לתוך המזרק יהיה פסול], הרי מותר מדאורייתא לכתחילה ליהנות בו, וא"כ אמאי צריך לקנח ליה, והכא משמע דצריך לקנח ליה מדאורייתא וכו', וצע"ג.

והנה בס' שלום רב עמ"ס זבחים [דף כ"ה ע"א] הביא בשם ס' טל תורה, שטעם הקינוח הוא כדי שלא יתערב הדם שעל הסכין בדם הבהמה השניה שהולכים לשחוט, ויתקבל עם הדם ההוא, והרי הוא פסול לזריקה מהדרשה של "מדם הפר" וכו'.

ויעויין מ"ש בס' מנחת אברהם בסוגיא דנשפך, בזבחים [דף כ"ה ע"א] בד"ה גמ' ודם סכין במאי מקנח ליה אמר אביי בשפת מזרק כדכתיב "כפורי זהב", דיל"ע מה הקושיא במאי מקנח, הא יכול לקנח במה שירצה, ויכול לקנח במפה.

והביא דהמקדש דוד [טהרות דיני פרת חטאת סי' נ"א סק"א] כתב משום דדם נתקדש בכלי שרת, וכל דבר שנתקדש בכלי שרת, גנאי להורידו לכלי חול כמ"ש תוס' מנחות [דף ח'] ומש"ה מקנח בשפת מזרק שהוא כלי שרת. והטעם דבמזרק ולא בשאר כלי שרת, דהמזרקות הם מיוחדים לזה כדכתיב "כפורי זהב", יעו"ש עוד מש"כ.

ונראה לבאר בדרך אחרת, דהנה כתב הרמב"ם בענין קבלת הדם [בפ"ד מהל' מעשה הקרבנות ה"ח] וכו' ומגביה הסכין למעלה כדי שלא ירד הדם מעליה אלא מן הצואר, ודם שבסכין מקנחו בשפת המזרק עכ"ל.

וביאר הכסף משנה [שם] ומ"ש ומגביה הסכין למעלה וכו', מקורו פרק שני דזבחים [כ"ה ע"א] אמר רבי יהודה אמר שמואל השוחט צריך שיגביה סכין למעלה נא' ולקח מדם הפר ולא דם הפר ודבר אחר. ובד"ה ומ"ש ודם שבסכין מקנחו בשפת המזרק, כתב הכ"מ, גם זה שם, פירוש בשפת המזרק מאחוריו שלא יכנס דם במזרק עכ"ל.

חזינן מדברי הכ"מ שקינוח הדם שע"ג הסכין, זהו כדי שלא יכנס הדם במזרק, ויפסול את הדם שכבר נתקבל.

לפי"ז מיושבת היטב קו' האחרונים הרדב"ז והנתיה"ק דמקשין כיון שאינו ראוי לזריקה למה מקנחו, ולמתבאר א"ש היטב דהקינוח זהו כדי שלא יתערב דם הפסול, בדם הכשר שנתקבל במזרק.

עפי"ז מובן טובא אמאי הרמב"ם הביא באותה הלכה [בפ"ד מהל' מעשה הקרבנות ה"ח], את דין הגמ' דהגבהת הסכין בשחיטה, בהדי דין הגמ' דבעינן קינוח של דם הסכין, דשניהם ילפינן לדינא מהילפותא שנא' ולקח מדם הפר, ולא דם הפר ודבר אחר.

שוב מצאתי כביאורנו הנ"ל, מפורש [שם] בדברי המהר"י קורקוס זי"ע [בפ"ד מהל' מעה"ק ה"ח] שכתב בתו"ד וגם דרשו [כ"ה ע"א] דם הפר ולא פר ודבר אחר דדינן סכין ולפיכך מגביה סכין למעלה שלא ירד הדם ממנה למזרק והוה ליה פר ודבר אחר. גם לכך מקנח סכין בשפת מזרק פי' מאחוריו, שלא יכנס הדם במזרק עכ"ל.

ואכן יש בדברים אלו נפ"מ רבתי להלכה, דלפמ"ש הרדב"ז דבעינן קינוח, משום שנתקדש בכלי וצריך שפיכה ליסוד, כ"ז דוקא איירי שהשחיטה הוי בסכין שהוא כלי שרת, והנה התוס' בזבחים ריש פרק איזהו מקומן דנו אי סכין בעי למהוי כלי שרת, ושיטת הרמב"ם [בפ"ז מהל' מעה"ק ה"ז] דלכתחילה בעינן לשחוט בסכין כלי שרת, ובדיעבד מהני לשחוט בקדשים בקרומית של קנה, וכן לפמ"ש המנחת אברהם עפ"י המקדש דוד דבעינן קינוח בשפת מזרק, זהו משום דגנאי להוריד דבר שנתקדש בכלי שרת לכלי חול.

וא"כ לכאורה זהו ראייה לשיטות דס"ל דסכין בעי להיות כלי שרת, ולכן בעינן לקנחו בשפת המזרק, ודו"ק.

וי"ע לשיטות דס"ל דסכין לא בעי למהוי כלי שרת, אמאי בעי קינוח.

אולם לביאורנו מיושב נפלא דאעפ"כ קינוח בדם בעי בשפת המזרק, כדי שלא יתערב דם שע"ג הסכין דהוי דם הפסול, בדם שבתוך המזרק, וזהו מ"ש לדקדק היטב, ולקח מדם הפר, ולא דם הפר ודבר אחר, ודו"ק.

ומתחדש לן בהכי, דבכה"ג דקנח בשפת המזרק, סכין של כלי שרת, א"כ ה"ז נתקדש הדם, ואע"פ שלא ראוי לקבלת הדם לזריקה, אעפ"כ בעינן לקיים בו שפיכה ליסוד.

אמנם בכה"ג דבסכין לא הוי כלי שרת, א"כ י"ל דלא בעינן לקנחו בשפת המזרק, דהואיל ולא נתקדש הדם, דאינו ראוי לזריקה, מ"מ יכול לקנחו גם במטלית, הואיל והעיקר שלא יתערב הדם שאינו ראוי לזריקה, בדם שנתקבל לזריקה, ודו"ק היטב.

הרב אברהם מאיר

בירורי דברים בסוגיא דמשילת האור (זבחים פה):

(א) המל"מ (פ"ג מפה"מ ה"ו) נסתפק בהנך תלתא מיעוטי דלר' יהודה אם אלו ירדו, היינו שנשחטה בלילה ושנשפך דמה ושיצא דמה יעץ לקלעים, אם גם בהו מהניא משילת האור דיעלו, והביא מדברי התוס' לקמן (קכ.) דכתבו דבשחיטת דרום אף דאם עלו ירדו כסוגי' דריש מעילה, מ"מ במשלה בהן האור לא ירדו, ושחיטת דרום הרי היא ממש כשחיטת לילה והנהו תלתא. ובסוף דבריו הסיק דאין לנו להוכיח מדברי התוס' אלא דמשילת האור מסיק לעולם חד דרגא, דבהנך דמתני' דדינן דאם עלו לא ירדו, מהני להו משילת האור דיעלן לכתחלה. ובהנך תלתא דדינן דאם עלו ירדו, משילת האור מהניא להו דאם עלו לא ירדו, אמנן לא יעלו לכתחלה.

והנה בס' מרכבת המשנה כתב די"ל דספיקת המל"מ הרי היא תלויה בפלוגתא דאמוראי בסוגיין, דלרב מרי דמתני' למימרא דעולא ארישא דוקא, הרי ס"ל דפסולין שדינן באם עלו ירדו לא מהניא להו משילת האור. וע"כ ס"ל דעצמות וגידים דדינן דאף אם עלו ירדו, (כמו שהביא רש"י דמתני' אזלא אליבא דרבי דס"ל הכי), לא מהניא להו משילת האור. אמנן ר' חנינא מסורא ס"ל דאף בפסולין דאם עלו ירדו מהניא להו משילת האור. אמנן בגליון הרמב"ם להגרעק"א הביא ג"כ מהא דעצמות וגידין דמוכח מהא דאמרי' בהו דמהני להו משילת האור, ומוכח דאף באופן שדין הוא שאם עלו ירדו מהני משילת האור, אך הוא הוסיף דאף רב מרי לא פליג אר' חנינא מסורא אלא בעצמות וגידין ד"לאו בני הקטרה ניהו" וכמבואר בגמ', אמנן בכל הפסולים, שהרי בני הקטרה ניהו, גם לר' חנינא מסורא משמע דיהני משילת האור. ומזה הביא ראייה לפשוט ספיקו דהמל"מ, דודאי אף בהנך תלתא פסולי יהני משילת האור.

ויש להעיר דדברי הגרעק"א הרי הם גם ראייה דלא כמסקנת המל"מ דלהנך פסולי מהניא משילת האור לאסוקינהו חד דרגא שיהא דינן דאם עלו לא ירדו, אמנן לכתחלה לא יעלו, דבגמ' מוכח דאף יעלו לכתחלה, וכדס"ל לרבי חנינא מסורא בעצמות וגידין.

והנה בס' מלא הרועים (בהגהות וחידושים בסוף הגמ') פסחים נט: (ד"ה ועוד) כתב דנ"ל דדברי המל"מ אמורים דוקא בהנך תלתא פסולי דס"ל לר' יהודה דנתמעטו דאין המזבח מקדשם אף שהיה פסולם בקודש. אמנן בטריפה ובעל מום שלא היה פסולן בקודש, מודה דלא מהניא להו משילת האור, ואם עלו ירדו. אמנן כתב דמדברי המל"מ משמע שבכל דברים שאם עלו ירדו תהני להו משילת האור לאסוקינהו חד דרגא, וסיים דצ"ע. ועיין עוד במקדש דוד (סי' ד' אות א') שכ' בפשיטות שברובע ונרבע לא מהניא משילת האור. אמנן נראה שלהגרעק"א, הרי כמו שיש ראייה מהגמ' על הנך תלתא פסולי דתהני להו משילת האור, ה"נ יש ראייה על רובע ונרבע וכל הני

דאין פסולם בקודש, דהרי גם הם עדיפי מעצמות וגידין דלאו בני הקטרה ניהו. וע"כ נראה, שעכ"פ להגרע"א, אף בהני מהניא בהו משילת האור ואם עלו לא ירדו, ואף יעלו לכתחלה. אמנם לפ"ז צריך ליישב קושית מלא הרועים שם.

(ב) הגר"ח (סטנסיל סימן נ"ג – במהדורת מישור סי' פ') כ' דגדר הדין דמהני משילת האור הוא לא משום שמשילת האור היא עצמה סיבה להקטיר, אלא שמשילת האור מפקיעה את פסולם, וחוזר להיות דינם ככשרים, ויש בהם דין הקטרה של הקרבן. אמנם בספרו (פ"ג מפה"מ) כ' דאף שבדף מג. אמרי' בטעמא דמהני משילת האור בקומץ פיגול שהעלו לגבי מזבח, ד"פקע פיגולו ממנו", אמנם ודאי דלעצם הדין לא צריכין להך טעמא, וסגי בהא דע"י משילת האור נעשה לחמו של מזבח, וע"כ יעלה. והוכיח כן, דהרי בהנך פסולי דאמרי' עלייהו דאם משלה בהן האור יעלו, הרי איכללו נמי פסולי דענין פסולם הוא שחסר להם הכשר זריקה, כמו נשפך דמה לר' שמעון, ובהו לא שייך לומר דפקע פסולם. וכן בעצמות וגידים הרי אינם "פסולים", אלא שאינם ממין הנקטרים ע"ג המזבח, ול"ש בהו כלל פקע פסולם. וע"כ בעצם זה דנעשו לחמו של מזבח הוא דמהניא להו שיעלו לכתחלה, והא דתלי לה הגמ' בטעמא דפקע פיגולו ביאר שם בב' אופנים.

והנה אף למש"כ בסטנסיל, ואף לפי מה שכתב בספרו, עולה לן דהקטרת פסולים ע"י משילת האור הרי היא הקטרה דמישך שייכא לעיקר הקרבן, דכן הוא לשונו בספר (ד"ה עוד): "וע"כ זהו דתלי לה הגמ' להך דאם ירדו יעלו בדין הפקעת פיגול, וכו', ולזה בעינן דוקא הקטרה המפקעת מידי פיגול, שיש בה דין הרצאה ומרצית בעיקר הקרבן". ועכ"פ במקום שבאמת שייך פקע פיגולו, הרי התוצאה היא שחוזר דינו להיות ככשר והרי הוא מרצה בעיקר הקרבן. והיצא שכה"ג הרי הוא יותר טוב מדינא דאם עלו לא ירדו הפשוט, שבו כתב רש"י בדף פב. (ד"ה ואין הציץ מרצה על היוצא) "ואע"ג דפסולין שעלו לא ירדו ארצויי מיהא לא מרצו". וכל זה הוא להיפך מדברי הגאון ר' אברהם גרבוז שליט"א המובאים לקמן אות ה'.

(ג) הגר"י (בסטנסיל) חקר אם לדין משילת האור צריכין לקידוש מזבח ד"אם עלו לא ירדו", ולזה נוסף הא דמשלה בהן האור, ועי"ז דינא הוא דיעלו לכתחלה, או דמשלה בהן האור הוא דין בפנ"ע ללא קשר לקידוש מזבח הרגיל. והביא מדברי התוס' לעיל דהא דמהניא משילת האור דפלגא דקומץ, לפלגא דמנח אארעא הוא באופן דאותו הפלגא דמנח אארעא היה על המזבח וירד. ולכאור' הרי משילת האור היתה בעוד שהוא היה אארעא, ומאי מהני מה שהיה על המזבח וירד. ומבואר שמשילת האור מועילה בצירוף להקידוש מזבח, וע"כ צריכין להקידוש מזבח בשביל שתועיל לן משילת האור. אמנם הביא דמדברי המל"מ (המובאים באות א) מבואר דשייך שיהני משילת האור אף בפסולים דאין בהם קידוש מזבח. וכן הביא, דהרי התוס' לעיל יב. (ד"ה יום) כתבו ששייך קידוש מזבח בבמה, ואף דלכאור' במה הרי אינה קדושה ואיך תקדש

פסולים, וע"כ דכוונתם באופן שמשלה בו האור ומוכח דאף ללא קידוש מזבח שיין שתועיל משילת האור, וסיים בצ"ע.

והנה במנחת אברהם (עמ' כז) הביא בשם הגרי"ז לחקור בהא דתנן לעיל פד. כשם שאם עלו לא ירדו כך אם ירדו לא עלו, מהו יסוד הדין ד"אם ירדו לא יעלו", אם טעמו הוא משום שמלכתחלה כל הקידוש היה רק כלפי שלא ירדו או דבאמת הקידוש היה קידוש גמור להקטרה, אלא שכשירדו פקע הקידוש, והנה אי נימא כהצד הב', שקידוש הוא בעצם קידוש גמור, בעצם גם כלפי להעלות, אלא שכשירדו פקע הקידוש, אפשר להטעים יותר את מה שר"ל הגרי"ז דמשילת האור צריכה להקידוש מזבח הפשוט, די"ל דכל עניינה של משילת האור אינו אלא להשאיר את הקידוש הפשוט – שהוא בעצם קידוש גמור, גם כלפי יעלו, אלא שהוא תמיד נפקע בירידתם, וע"י משילת האור לא פקע הקידוש, וע"כ יעלו לכתחלה. ויש להסביר יותר את הדברים, שמשילת האור משייכת את הנקטרים למזבח, שהרי הותחלו להיקטר, וחשיב כלא ירדו, וע"כ לא פקע הקידוש.

והנה בהגהות מלא הרועים (המובא באות א) נראה שהבין כהגדר הנ"ל, שמשילת האור עניינו הוא דהוי כלא ירדו, דכתב שם לחדש דבמשלה בהן האור מבעוד יום – אין לינה מועלת בהן ואפילו למחר יכול להקטירו, וכתב "כמו באם מלינה בראשו של מזבח שיכול להקטירם למחר ה"ה במשלה בהן האור אף שאינו בראשו מזבח", והביא לזה מקור מהא דמהני משילת האור לפסולים שיעלו לכתחלה, ועוד הביא לדברי המל"מ, ופלפל בהם, שהובא לעיל. ואח"כ כתב "ואיך שיהי' עכ"פ חזינן דמשלה האור מועיל כמו ראשו של מזבח, דכל הפסולין שהן בראשו של מזבח לא ירדו ואם ירדו לא יעלו מועיל בהן משלה אף שירדו שיעלו, אליבא דמשלה האור מועיל כמו ראשו של מזבח, וא"כ ה"ה ראוי שיועיל משלה האור שיוכל להקטירן למחר כאלו ה' בראש של מזבח שיכול להקטירן", והרי דהבין דמשילת האור אינו דין הקטרה בעלמא דא"כ מאי שאטי' לדין לינה, אלא שהגדר הוא שחשיב כמו שעומד עדיין בראש המזבח, וההסבר הוא כנ"ל, דכיון שהותחל להיקטר, ממשיך להשתייך למזבח אף אחר שירד.

(ד) **ע"י** במל"מ (פ"ג מפה"מ ה"ט) אם בעינן משילת האור בכולו, או ברובו, או במקצתו, לנידון סוגיין דאם עלו לא ירדו, ולנידון סוגי' דכריתות (יד). לגבי פקיעת איסור פיגול מיניה, לגבי אכילה, וע"ע בחידושי הגר"ח המובאים לעיל אות ב.

(ה) **בטה"ק** לקמן קט. (על רש"י ד"ה ת"ל לעשות) העיר מ"ט פסולין שדינם דאם עלו ירדו אין חייבין עליהן בחוץ, כמבואר שם דדוקא בהני אם עלו לא ירדו נחשבים ראויים לפתח אהל מועד, ואי רובע ונרבע וכו' דדינם דאם עלו ירדו ממעטינן להו לקמן קיב. דאין חייבים עליהם בחוץ, והא לד' חמל"מ דמהני בהו משילת האור דאם עלו לא ירדו, א"כ נחשבים ראויים לפתח אוה"מ באם תמשול בהם האור. ובמנחת אברהם (עמ' נג) ר"ל דיש חילוק בין דין ההקטרה של "אם עלו לא ירדו" הפשוט, לבין דין ההקטרה ד"משלה בהם האור", דדין ההקטרה ד"אם עלו לא ירדו" הרי הוא

מדיני הקרבן, וע"כ חשיב שהקרבן ראוי לפתח אוה"מ, שהרי הוא ראוי להקרב, אמנם דין ההקטרה ד"משלה בהם האור" אינו מדיני הקרבן, אלא דין על הנקטר שכיון שנעשה לחמו של מזבח דינו הוא להקרב, וכיון שאינו דין בדיני הקרבן, אין ע"ז חיוב בחוץ, דלא חשיב שהקרבן ראוי להקרב, ובאמת עיקר היסוד שאם ההקטרה אינה מדיני הקרבן אין ע"ז חיוב חוץ, כן כתב בחידושי רבי אריה לייב (ח"ב סימן כג) לגבי שפיכת שיריים, ע"ש. אמנם מסברא יש להבין זה, דהרי סו"ס הנקטר הזה ראוי להיות מוקרב בפנים ומאי נפק"מ אם הוא מדיני הקרבן או מצ"ע, והא סו"ס ראוי הוא עצמו לפתח אוהל מועד. ועל דברי הגר"א גרבוז עצמו יש להעיר עוד מה שהערנו לעיל אות ב.

ובספר זבח יעקב עמ' קיג תירץ (וכ"כ בקצרה גם בס' פני המזבח עמ' תנו), דמה שמצינו שע"י הא דיש בו דין אם עלו לא ירדו חשיב ראוי לפתח אוה"מ הוא משום שזה שאם יעלה יהא בו דין הקטרה הוא מחמת שעכשיו יש לו שם נקטר, ופסולו הוא לא עד כדי כך שגם אם עלה ירד, אלא יש בו אפשרות מסוימת של הקטרה. אמנם בהני דדינם דאם עלו ירדו, אלא שיש בהם אפשרות שע"י משילת האור לא ירדו, דין ההקטרה שיהא להם אינו מחמת שעכשיו יש להם שם נקטרים, אלא מחמת שאם תמשול בהם האור יהפכו להיות "לחמו של מזבח" ועי"ז יהיו ראויים להקטרה, אמנם כרגע שעדיין לא הפכו להיות "לחמו של מזבח" אין להם כלל שם נקטרים, וע"כ לא נחשבים ראויים לפתח אוה"מ.

הרב שמואל קונשט

הערות בענין קידוש ידים ורגלים

א) **במנ"ח** במצוה ק"ו כתב דאם קידש ידיו ורגליו והיה חציצה בין רגליו לארץ לא הוי קידוש, דכי היכי דאמרו בגמ' בזבחים דף יט: דאם קידש ידיו ורגליו בישיבה לא מהני לפי שהוקש הקידוש לשירות ובשירות בעינן לעמוד לשרת, ה"נ אם יש דבר החוצץ בין רגליו לארץ לא מהני הקידוש, דכשם שחציצה פוסלת בעבודה ה"נ פוסלת בקידוש. ושמעתי להעיר בזה דהנה כתב הרמב"ם בפרק ה' מהלכות ביאת מקדש הלכה י' דאם קידש ידיו ורגליו בתוך הכלי שרת צריך לחזור ולקדש, ואם לא קידש ועבד עבודתו כשירה. והוא משום דבגמ' בזבחים דף כא. נסתפקו בהא דכתיב ורחצו אהרן ובניו ממנו אם אתא לאפוקי שלא ירחצו בתוכו או לא, ומספק פסק הרמב"ם דצריך לחזור ולקדש את ידיו, אבל אם לא קידש לא פסל, וכמו שכתב במהר"י קורקוס שם.

ו**לכאורה** צ"ע דלפי מה שכת' במנ"ח דחציצה בין רגליו לארץ פוסלת בקידוש ידים ורגלים, א"כ כשקדש ידיו ורגליו בתוך הכלי, אפילו אם לא דרשינן את המיעוט של ממנו ולא בתוכו, מ"מ לא מהני הקידוש, שכיון שקידש ידיו ורגליו בתוך הכלי נמצא שהיה דבר החוצץ בין רגליו לרצפה וא"כ לא מהני הקידוש, וכמו לענין עבודה דתנן במתני' דאם היה עומד ע"ג כלים עבודתו פסולה, וצ"ע בזה.

ו**צריך** לומר דאי לא ממעטינן ממנו ולא בתוכו א"כ יש גם אופן של קידוש ידים ורגלים ע"י שעומד בתוכו ומקדש, וכיון דלצורך הקידוש נצרך לו לעמוד בתוך הכלי בכה"ג לא הוי הכלי חוצץ בינו לרצפה כיון דהכלי נצרך לקידוש, ואע"פ שהיה יכול לקדש מהכלי גם בלא שיעמוד בתוכו אלא שיעמוד בחוץ ויקדש ממנו, אבל מ"מ השתא מיהא כשמקדש ע"י שרוחץ בתוך הכלי נצרך לו הכלי לקידוש, דהא אילו היה רוחץ בלא הכלי לא היה מועיל לו לקידוש, שהרי אם טבל ולא קידש לא מהני דעכ"פ בעינן רחיצה מכלי שרת, וכיון שבאופן זה שמקדש בתוכו הרי נצרך לו עמידתו בתוך הכלי לקידוש לכך אינו חוצץ. שוב הראוני שכבר עמד בקושיא זו בקהילות יעקב בזבחים סי' י"ז וכתב שם לישב כן.

ו**עוד** כתב שם בקהילות יעקב לישב לפי מ"ש במנחת חינוך דבאופן שהסיח דעתו רק משמירת ידיו אבל משמירת רגליו לא הסיח דעתו סגי לקדש את ידיו בלבד, כמו שמוכח בגמ' ביומא דף כט. שהקשו שם בהא דכל המטיל מים במקדש היה טעון קידוש ידים ורגלים, בשלמא רגליו משום ניצוצות אלא ידיו מאי טעמא אמר ר' אלעזר זאת אומרת מצוה לשפשף, חזינן משם דבלא טעם זה היה מקדש ידיו בלבד, וא"כ נידון הגמ' במקדש בתוך הכיור משכחת לה כשמקדש את ידיו בלבד ועומד ע"ג הרצפה.

עוד הראוני במרומי שדה שכתב לישב דאיירי כשקידש רק ידו ורגלו אחת, ורגלו השניה היתה על הרצפה באופן שאם ינטל הכלי ישאר עומד על הרצפה, דבכה"ג גם לענין עבודה עבודתו כשירה כדתנן רגלו אחת על הרצפה ורגלו אחת על הכלי רואין וכו', ולכן גם לענין קידוש אין לפסול משום חציצה.

ועוד כתב לישב שם דיתכן דכיון דכלי שרת מקדשין אינן נחשבים לחציצה בין רגלו לרצפה, והא דתנן עומד ע"ג כלים פסול איירי בשאר כלים שאינם כלי שרת, וכתב שם בשם תלמיד אחד להוכיח כן דהרי בכל יושב בגדיו חוצצים בינו לבין הרצפה, וא"כ קשה למה לן קרא למפסל יושב לעבודה מלעמוד לשרת, תיפוק ליה דפסול משום חציצה, אלא ודאי כלי שרת שהן עצמו מקדשים אינם חוצצים, וצ"ע.

(ב) **עוד** יש להעיר קצת על דברי המנ"ח דנקט דכי היכי דאין לקדש במישוב משום דאתקש לשירות, ה"נ אין לקדש באופן שיש חציצה בין רגליו לרצפה, דהרי לכאורה יש להוכיח דלא לכל ענין הוקש קידוש לשירות, דהא בגמ' בזבחים דף יט: אמר רב אחא בר יעקב הכל מודים בקידוש שני כשהוא לבוש מקדש, דאמר קרא או בגשתם מי שאינו מחוסר אלא גישה בלבד יצא זה שמחוסר לבישה וגישה, ומבואר דבלא קרא דבגשתם דילפינן מיניה שלא יהא מחוסר אלא גישה שפיר הוה מצי לקדש קודם לבישה. ולכאורה קשה דאם היקש קידוש לשירות הוא לכל ענין, א"כ תיפוק ליה דחייב לקדש כשהוא לבוש משום דכשם שעבודה במחוסר בגדים פסולה ה"נ קידוש יפסל במחוסר בגדים, ולמה לי קרא דבגשתם, אלא ודאי משמע דלא לכל ענין הוקשו זה לזה.

ועוד נראה דגם אחרי דגלי לן קרא דבגשתם דבעינן לקדש כשהוא לבוש, לכאורה לא שמענו דאם היו בגדיו מסולקין קצת בשעת הקידוש יפסל הקידוש משום דהוקש לשירות, ובשירות הרי אם בגדיו מסולקין ועבד עבודתו פסולה, ובפרט שמסתמא כן הדרך לסלקן מעט בשעת הקידוש שלא יתרטבו ממי הקידוש. והרי כ' המל"מ דהא דנסתפג הכהן גדול אחר הטבילה הוא כדי שלא יהיה חציצה בינו לבגדים, וא"כ ה"נ בשעת הקידוש צריך ליהדר בזה, והדבר קשה לצמצם שלא יגיעו המים גם למעלה מפיסת ידו ורגלו וצריך לנגבם שם, וא"כ מסתבר לומר דבשעת הקידוש היה מגביה מעט את בגדיו, ומצד קרא דבגשתם שלא יהיה מחוסר אלא גישה אין בזה חסרון, כיון דאין כאן מעשה חשוב שמפסיק בין הקידוש לעבודה, וכל המיעוט הוא רק שלא יפסיק ביניהם בלבישת הבגדים שהוא מעשה גדול, אבל חזרת הבגד למקומו הוי מעשה כל דהו ולא חשיב בהכי מחוסר מעשה בין הקידוש לעבודה, ואם נימא דלכל דבר הוקשו א"כ נצטרך לפסול גם בהיו בגדיו מסולקין בשעת הקידוש וזו לא שמענו. וכן לא שמענו שאם היה איזה דבר חוצץ בין גופו לבגדים בשעת הקידוש יפסל משום זה הקידוש משום דאתקש לשירות, וכי היכי דבשירות אם היה דבר חוצץ על גופו עבודתו פסולה ה"נ בקידוש.

ג) **וביותר** יש להעיר דהא דין זה דבעינן בשעת עבודה שלא יהא דבר חוצץ בינו לרצפה למדו בגמ' בזבחים דף כד. מהא דתנא דבי ר' ישמעאל הואיל ורצפה מקדשת וכלי שרת מקדשים מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו לבין כלי שרת אף רצפה לא יהא דבר חוצץ בינו לרצפה, ולפירוש התוס' שם הא דכלי שרת מקדשין קאי על לבישת הבגדי כהונה דמקדשת הכהן לעבודתו, וכי היכי דהתם בעינן שלא יהיה דבר חוצץ בינו לבדי כהונה, ה"נ כשעומד על הרצפה ועובד בעינן שלא יהא חציצה בין רגלו לרצפה, ואם דין זה שלא יהא דבר חוצץ בינו לכלי שרת לא בעינן בקידוש ידים ורגלים, א"כ מהיכי תיתי לן לומר דהדין שלא יהא דבר חוצץ בינו לרצפה ינהוג בקידוש ידים ורגלים אחרי שכל הילפותא לדין זה הוא מהא דלא יהא דבר חוצץ בינו לבגדי כהונה, ואחרי שדין זה אינו נוהג בקידוש יו"ר, א"כ גם הא דלא יהא דבר חוצץ בינו לרצפה לא יהא נוהג לענין קידוש יו"ר.

ד) **עוד** יש לדון דלכאורה לדעת המנ"ח גם בכל אלו שמחללים עבודתם ג"כ יהיה הדין שאין קידושן קידוש וצריכים לחזור ולקדש משום דהוקש קידוש לעבודה, וכגון אם קידש ידים ורגלים כשהוא שתוי יין או כשהוא בע"מ או אונן, ועבר פסולו יהא צריך לחזור ולקדש, דכיון דבעת קידושו היה פסול לעבודה נפסל הקידוש וזהו דין חדש, וצ"ע בכל זה.

ואמנם לכאורה מוכח מדברי הרמב"ם דאינו כן אלא אם קידש ידיו ורגליו בעודו טמא מועיל הקידוש ואינו צריך לחזור ולקדש, דהנה כתב הרמב"ם בפרק ט' מהלכות ביאת מקדש הלכה י"א דאם עבד עבודה והוא טמא ומחוסר כיפורים והיה מחוסר בגדים ולא רחץ ידיו ורגליו חייב משום כל אחת ואחת, ומבואר דאם היה מקדש ידיו ורגליו לא היה חייב משום שעבד שלא רחץ ידים ורגלים, אע"ג דבע"כ לא קידש ידיו ורגליו אלא כשהוא מחוסר כיפורים, ואפ"ה מועיל לו הקידוש ידים ורגלים לפוטרו שלא יתחייב משום שלא רחץ ידים ורגלים, אלמא דלא כל דבר שפוסל בעבודה פוסל בקידוש יו"ר, דאם כל דבר הפוסל בעבודה פוסל גם בקידוש יו"ר, א"כ הדין נותן דאפילו אם קידש ידיו ורגליו כשהוא מחו"כ חייב גם משום שלא רחץ ידים ורגלים, ומדברי הרמב"ם מבואר דאילו היה מקדש ידיו ורגליו לא היה מתחייב משום שלא רחץ ידים ורגלים. וזו ראייה נכונה, ועי'.

ה) **הנה** לענין טבילת נדה מבואר בשו"ע בסי' קצ"ח סעיף כ' דצריכה לקצוץ צפרני ידיה ורגליה קודם הטבילה. וכתב הרמ"א דבדיעבד אם לא קצצה צריכה לחזור ולטבול. ודעת הש"ך שם שהטעם משום דדעת הראב"ן דכיון שעומדים הצפרנים להקצץ הוי כקצוץ ונמצא שהם חוצצים במקום חיבורן. ועי' בט"ז ובנקודות הכסף שם לענין אם שכחה לקצוץ צפרנים בערב שבת אם מתירין לה לקצוץ ע"י גוי, או דבכה"ג מקילין לה לטבול ע"י שתנקה היטב את צפרניה, ועי' בבאור הלכה בסי' ש"מ מה שהכריע בזה. אבל עכ"פ הוא הלכה פסוקה דצריכה ליטול צפרניה.

ולענין נטילת ידים מבואר בשו"ע בסי' קס"א דאם יש טיט או בצק תחת הצפרנים חוצץ, אבל לא הזכירו כלל שהצפרנים עצמן חוצצות, וכנראה דבנטילת ידים שהוא מדרבנן לא חששו לשיטה זו של הראב"ן שהצפרנים עצמן חוצצות, כיון דהוא שיטה מחודשת ובפשטות מהתוספתא דמבואר דצואה שתחת הצפורן שלא כנגד הבשר חוצצת, משמע מזה דהצפורן עצמה אינה חוצצת, כמו שכתב בביאור הגר"א בסי' קצ"ח ס"ק י"ט, וגם בפשטות מבואר דלרבנן ס"ל דבידות הכלים שעתיד לקוצצן מטביל את כולן, ולא אמרינן דכל העומד להקצץ כקצוץ דמי ודיו שיטביל עד המקום שעתיד לקיים, ומבואר דלא אמרינן כל העומד להקצץ כקצוץ דמי, וכמו שהוכיח מזה בספר הרוקח, ולכן לענין נטילת ידים הקילו. וגם לפי הטעם שכתב בהגהת שערי דורא שהחמירו לענין קציצת צפרנים דצריכה לחזור ולטבול לפי שאי אפשר לנקר היטב, מ"מ לענין נטילת ידים שהוא דרבנן לא החמירו בזה.

ויש לדון לענין קידוש ידים ורגלים דהרי מבואר בגמ' בחולין דף קו: דכל החוצץ בטבילה חוצץ בקידוש ידים ורגלים, וכיון דקידוש ידים ורגלים הוא מן התורה לכאור' הדין נותן דדינו לענין חציצה כטבילה ולא כנטילת ידים. ולפי"ז צריך כל כהן שמקדש ידיו ורגליו ליטול צפרני ידיו ורגליו כשהם גדולים ולא סגי בזה שינקרם מן הטיט והצואה, ואם לא נטלן יתכן דאף בדיעבד חוצץ, וצריך לחזור ולקדש ידיו ורגליו כשם שלענין טבילה צריכה לחזור ולטבול שנית. ובאמת בלא"ה נמי הא אין אדם נכנס לעזרה ואפילו טהור עד שיטבול, וא"כ צריך ליטול צפרני ידיו ורגליו כדי שלא יחוצו בטבילה, אמנם יתכן דלענין טבילה זו דהוי מדרבנן כדי שיזכור טומאה ישנה שעליו ויפרוש, לא החמירו יותר מנטילת ידים ואינו חוצץ, ושמא יתכן דגם לענין קידוש ידים ורגלים לא החמירו כל כך, כיון דבלא"ה צריכים הכהנים להשאיר צפורן אגודל של ימין גדולה לצורך המליקה. וצ"ע בכ"ז.

הרב אהרן רוזנבלום

דין שינוי קודש במשנה מחובה לחובה

א. **אֵיתָא** בגמ' זבחים דף ט: אמר רבא חטאת חלב ששחטה לשם חטאת דם כשרה, ורב אחא בריה דרבא מתני כולהו לפסולא. ומבואר ברמב"ם פט"ו מהלכות פסולי המוקדשין ה"ו דקיימא לן כרב אחא דפסולה, וכדילפינן מקראי בגמ'.

וְלִכְאוּ יש לחקור בגדר הפסול דמחשב מחלב לדם, דהנה כל שינוי קודש במחשב מעולה לשלמים וכיו"ב, הרי בא לעקור ולשנות את שם הקדושה שבקרבן, [וכמו שמצינו לענין דין אין משנין מקדושה לקדושה האמור בתמורה לב, שכתב החזו"א בכורות סי' כ"ז סק"ב שנתחדש בתורה דכל שם קרבן יש לו קדושה נפרדת]. אולם במשנה מחלב לדם אין חילוק בשם הקרבן ובסוג הקדושה דהא שניהם חטאת, וע"כ שנתחדש דגם בזה יש שינוי קודש.

וַיֵּשׁ לחקור בזה, האם הפסול הוא מחמת שבא לשנות ולעקור את שם החטא, וכלשון הגמ' ושחט אותה לחטאת לשם אותה החטאת, או דלמא הגדר בזה משום שבא לשנות את שם החיוב, דחיוב חטאת חלב הוא על אכילת חלב וחטאת דם על אכילת דם, וכיון שהחיובים שונים ובא לעקור את שם החיוב, חשיב שינוי קודש. [וזה כוונת הגמ' לשם אותה חטאת, והיינו לשם החטאת שמחוייב בה על החלב]. ולהלן יתבאר שהנפ"מ בזה במשנה את שם החיוב בקרבנות חובה אחרים שאינם באים על חטא וכיו"ב.

וְנִרְאָה שנחלקו בזה המפרשים, דהנה הרש"ש בזבחים ב: דייק מדברי הרע"ב במשנה שהמקריב עולה לשם נדר צריך לעשותו לשם נדרו ולא סגי שיחשוב לשם עולה. ומשמע מדברי הרע"ב שאם יקריב עולת נדר לשם עולת ראייה וכיו"ב חשיב שינוי קודש, ולא יעלה הקרבן לחובתו. וביאר הרש"ש שלכאו' הרע"ב למד כן מדין חטאת חלב ששחטה לשם חטאת דם.

אִלָּם הרש"ש עצמו נחלק על הרע"ב, וכתב דמהגמ' בדף ז. מוכח שלא כדבריו, ויבואר להלן. ונראה מדברי הרש"ש שאין הכרח לדמות דין זה לחטאת חלב ששחטה לשם חטאת דם, אבל לא ביאר לנו מה טעם החילוק בזה.

וְאִפְשָׁר לומר שנחלקו בהא גופא, דדעת הרע"ב שגדר הפסול במחשב מחלב לדם הוא מחמת שינוי שם החיוב, וממילא כל שינוי בשם החיוב אפי' בעולה ושלמים הוי שינוי קודש. אולם הרש"ש נקט די"ל שפסול המחשבה בחטאת חלב ששחטה לשם חטאת דם הוא מצד הדינוי בשם החטא, וממילא לא שייך להוכיח מזה לשינוי בשם

החיוב בעולה ושלמים, כיון שהוא דין מיוחד בחטאת כשמשנה במחשבתו את שם החטאת בשעת ההקרבה.

ב. והנה הרש"ש הוכיח שלא כדעת הרע"ב מהגמ' בזבחים דף ז., והוא מהא דנחלקו רבה ורב חסדא שם בדין בשוחט תודה לשם תודת חבירו, דלרבה כשרה ולרב חסדא פסולה. ומבואר בהמשך הגמ' שאם שחט תודה לשם תודה ידידה, [והיינו כמ"ש רש"י ששחט תודה שהפריש על עלייתו מן הים לשם תודה של יציאה מבית האסורים], לכו"ע הקרבן כשר. וכתב הרש"ש דמזה מוכח להדיא שאם שחט קרבן מחמת חיוב אחד לשם חיוב אחר אינו נחשב לשינוי קודש. וצ"ב מה יענה הרע"ב על הוכחה זו.

ונראה שכל דברי הרש"ש תלויים בפירוש דברי הגמ', דהנה רש"י שם בד"ה תודה סיים דכמו שלרב חסדא אם שחט תודה לשם תודת חבירו הוי שינוי קודש, ה"ה דהשוחט חטאת חלב לשם חטאת דם חשיב שינוי קודש ופסולה. וביאר החק נתן דודאי אין כוונת רש"י ששני דינים אלו דמיין אהדדי, דהא בחטאת אף אם נתחייב בשתי החטאות הוי שינוי קודש, ואילו בתודה נתבאר בגמ' שבשוחט תודה לשם תודה ידידה כשרה, והיינו כשנתחייב בשני הניסים. וע"כ דרש"י נקט כן רק לדוגמא בעלמא. ועי"ש שהוסיף דכל הפסול לרב חסדא הוא בשוחט תודה לשם נס שלא נעשה לו אלא לחבירו [וזהו כוונת הגמ' לשם תודת חבירו], אבל אם שחט לשם נס אחר שנעשה לו כשרה.

והטעם לחילוק זה כתב בשו"ת שבט הלוי ח"ג סי' קס"ג, דכיון שיכול להביא תודה אחת על שני ניסים שנעשו לו, ממילא גם כשהפריש לשם נס אחד, אי"ז נחשב שינוי קודש כששחטה לשם הנס האחר, ומשא"כ אם לא נעשה לו אלא נס אחד, חשיב שינוי קודש כששחטה לשם נס אחר. ועי"ש שביאר כל זה גם בכוונת בעל ברכת הזבח שם.

אמנם בקר"א פירש בדברי רש"י דכל הפסול בשוחט תודה לשם תודת חבירו הוא במחשב להדיא לשם תודה המופרשת לחבירו, ובזה חשיב שינוי קודש עי"ש הטעם, אבל אם שוחט לשם הבעלים אף שמחשב לשם נס שלא נעשה לו, לא חשיב שינוי קודש כלל וכשרה, דעל זה אמרה הגמ' שאם שחט את התודה לשם תודה ידידה כשרה.

ומעתה מתבאר לן דכל מה שהוכיח הרש"ש מסוגיא זו דאם שוחט חובה אחת לשם חובה אחרת לא חשיב שינוי קודש מדין השוחט תודה לשם תודה ידידה, אי"ז אלא לפי ביאור הקר"א דכל ששוחט לשם נס אחר לא מיחשיב כלל שינוי קודש, אולם לפי מה שפירשו החק נתן (וברכת הזבח) דלשם תודה ידידה היינו על נס אחר שנעשה לו, שוב אין כל הוכחה מסוגיא זו לדין מחשב מחובה לחובה אחרת, דרק התם כיון שיכול להביא תודה אחת על שני הניסים ל"ח שינוי קודש כמ"ש בשבט הלוי, אבל אם שחט חובה אחת לשם חובה אחרת שפיר חשיב שינוי קודש.

ג. ונראה להוסיף בזה עוד, דלביאור החק נתן וברכה"ז יש להוכיח משם להיפך וכדעת הרע"ב, דהא נתבאר לדבריהם דלרב חסדא אם שחט תודה לשם נס אחר שלא נעשה לו חשיב שינוי קודש, והרי שם אי"ז שינוי משם קרבן אחד לחבירו דהא שניהם תודה, וע"כ הא דחשיב שינוי קודש הוא משום שמשנה מחובה לחובה, וכדעת הרע"ב שכל שינוי מחובה לחובה אית ביה משום שינוי קודש.

ואדאמתאן להכי יתבארו לנו היטב דברי רש"י בסוגיא שדימה דין שוחט תודה לשם תודה לשוחט חטאת חלב לשם חטאת דם, די"ל שאין כוונת רש"י שהדינים בשניהם שווים וכמו שהעיר בזה החק נתן, אלא דרש"י נקטיה לדמיון ולדוגמא שכמו שבשינוי מחלב לדם אין השינוי אלא מחמת שם החיוב, ה"ה בשוחט תודה לשם תודה הפסול הוא משום שמשנה את שם וסיבת החיוב, וכמו שנתבאר לדעת הרע"ב והאחרונים.

ד. והנה הקרן אורה בדף ט: ובמנחות דף ג: נקט דכל דין שינוי מחלב לדם הוא רק בחטאת, אבל באשם אם יחשוב על אשם גזילות לשם אשם מעילות לא יפסל משום שינוי קודש, והקרבן כשר ועולה לו לחובתו. והטעם משום דרק בחטאת כתיב קרא "ושחט אותה לחטאת" לשם אותה חטאת. וכן כתב בזבחים דף ז. לענין משנה באשם תלוי מספק אכילת חלב לספק אכילת דם, דאין בזה משום שינוי קודש.

ומזבח מדבריו שנקט כצד הראשון שכתבנו בתחילה, דיסוד הפסול במחשב מחלב לדם הוא מחמת השינוי בשם החטא, דבזה יש לחלק מכח הפסוק בין חטאת לאשם, אבל אי נימא כדעת הרע"ב דילפינן משינוי מחלב לדם לכל שינוי מחובה לחובה, הא גם באשם הוי שינוי מחובה לחובה, וא"כ גם הכא לא יעלה הקרבן לחובתו מדין שינוי קודש.

ולפי"ז הקר"א לשיטתו לא פירש בסוגיא בדף ז. כמו שביארו החק נתן וברכת הזבח, דהא לדידהו מוכח מגמ' זו דכל שינוי מחובה לחובה חשיב שינוי קודש, וכיון שלדבריו אין בזה שינוי קודש, הוכרח לפרש את דברי הגמ' באופן אחר.

הרב שמואל רוזנר

מקום מתן דם חטאת למצוה

הנה נחלקו בגמ' (נג,א) היכן הוא מקום מתן דם חטאת, ולרבי יכול לתת מחצי המזבח ולמעלה, ונחלקו בגמ' ר' אלעזר ור' יוחנן בדעת רבי האם יתן דווקא בחודה או יכול לתת גם אמה אילך ואמה אילך, ואומרת הגמ' שלכו"ע מצוה בחודה ונחלקו אם מעכב.

והנה דעת התוס' והרמב"ם שאין מצוה לכתחילה לתת דווקא באמת הקרן הבולטת מהמזבח ויכול לכתחילה לתת כל חצי המזבח ולמעלה, אכן דעתם שגם בראשו של מזבח יש מצוה לכתחילה לתת דווקא בחודה של קרן. וכמו שכתבו הקר"א (נג,א ד"ה אליבא) והליקוטי הלכות (נג,א ד"ה מצוה).

ונראה להוכיח ולברר שרש"י שיטה חדשה בזה.

דהנה כתב רש"י (נד,ב ד"ה קרנות) שהיו קרנות המזבח חלולות שבהם היו נותנים מתן דם חטאת, והתוס' (שם ד"ה ומלאו) תמהו על דבריו שלא היו המתנות למעלה אלא כנגד חודה מבחוץ. ומבואר שיטת רש"י שבאמת הקרן למעלה אין מצוה לתת בחודה. וכן ברש"י בסוגיא (נג,א ד"ה דכ"ע וד"ה ומר סבר) כתב שקרן דקרא הוא האמת קרן שבראש המזבח ובה כל מקום נקרא קרן, ורק למטה מהקרן אזי בשאר המזבח אין נקרא קרן אלא הקרן זוית [ולכה"פ למצוה], וכך הבינו הקר"א והליקו"ה (שם) ברש"י.

אלא שהליקו"ה התקשה מדברי רש"י לעיל (י,ב) וכמו שנביא בסמוך, ולכן נדחק להסב כוונת רש"י שגם באמת הקרן יש מצוה בחודה, ונביא דברי רש"י בס"ד.

הגמ' (י,ב) אומרת שיש חומרא בחטאת משאר זבחים [מלבד מה שדמה למעלה כמבואר שם י,א] שכן קרן ושכן חודה, והנה השיטמ"ק (שם אות ט) והתוס' (צב,ב) כתבו שאינו לאותו תנא דמאן דאית ליה חודה לית לה קרן וכן להיפך, אכן רש"י שם נראה שמפרש שקאי לאותו מ"ד שצריך גם קרן וגם חודה, שכתחילה כתב שצריך לתת מתנותיה 'כנגד חודה של קרן' וממשיך שיש דין לתת דווקא באמת הקרן ולא כעולת העוף שנתינת למעלה בכל מקום מעל חוט הסיקרא ולא צריכה להגביה כ"כ ולתת על הקרן ממש וכן מסיים בסוף דבריו שצריך לתת מתנותיו נגד חודו.

וצ"ע הא לרבי יכול לתת בכל חצי המזבח ולמעלה, ול"צ להגביה כ"כ, ולראב"ש שיכול לתת רק באמת הקרן הבולטת אין דין חודה, ונדחק הליקו"ה לראב"ש [וק"ו לרבי] יש מצוה בחודה אף באמת הקרן ורש"י מפרש הסוגיא כראב"ש, וצ"ע, ועוד שראב"ש בסוגיא שם מוזכר בהמשך ומשמע שכעת הסוגיא דלא כוותיה.

עוד יש לתמוה דהנה בסוגיא נגא, מביאה הגמ' ברייתא [תוספתא קרבנות פ"ו ה"ד] שסדר חטאת יחיד 'בא לו לקרן מזרחית דרומית וטובל באצבעו הימנית מן הדם ומחטא ויורד כנגד חודה של קרן עד שמכלה כל הדם שבאצבע', והגמ' מביאה ברייתא זו להוכיח שלרבי מצוה בחודה. ומפרש רש"י (ד"ה כנגד חודה) מנא לן שהברייתא כרבי דלמא כראב"ש, וז"ל 'רבי היא דמכשר למטה מן הקרן להכי לא תנא לה בחודה' [כך הגי' בשיטמ"ק אות לא ובהוצאת וגשל מכת"י, ומעי"ז במהר"י קרקוס מעה"ק פ"ה ה"ז]. היינו שהלשון כנגד חודה הוא שלא נותן בחודה של קרן אלא באמות שתחתיה כנגד חודה, ולראב"ש שנותן רק באמת קרן היה לברייתא לומר שמחטא ויורד בחודה של קרן.

הנה למדנו שכנגד חודה של קרן היינו למטה מאמת הקרן, וא"כ יש לתמוה בדברי רש"י יב, שפתח ואמר שצריך לתת כנגד חודה של קרן וכך מסיים והיינו שלא באמת הקרן ובאמצע כתב והדגיש שצריכים לתת באמת הקרן עצמה למעלה, וזה תמיה רבתי לפור'.

נראה שרש"י לכתחילה יש מצוה לתת באמה של הקרן למעלה

ואשר יראה לומר בזה בס"ד, שס"ל לרש"י שכיון שהקרן שעליה דיברה התורה היא האמת קרן שבראש המזבח, אזי הגם שרשות קרנות ד' מ"מ יש דין לכתחילה לתת בקרן עצמה, [לראב"ש זה מעכב ולרבי יש בזה מצוה], וזמש"כ רש"י שצריך לתת דווקא באמת הקרן היינו למצוה, שו"ר שכ"כ החק נתן (נדב, בתוד"ה ומלאו) בדעת רש"י שיש מצוה לכתחילה לתת באמת הקרן.

ולכא'ו יש להבין דא"כ התוספתא שאמרה שמחטא ויורד כנגד חודה של קרן כתבה לנו את הדין בדיעבד הרי להאמור לכתחילה יתן בחודה של קרן ממש ולא כנגדה, והתוספתא כותבת לנו את הסדר הנכון למתן דם חטאת.

ונראה שכוונת התוספתא 'מחטא ויורד כנגד חודה של קרן' הכוונה 'מחטא' – בקרן, 'ויורד כנגד חודה של קרן', והיינו מש"כ בתוספתא שמגיע לקרן מזרחית דרומית אין הכוונה לקרן זוית זו אלא לאמת הקרן ועליה היה מחטא היינו נותן את מתן דם החטאת כמש"כ רש"י נגא, והרי יש דין לתת את כל הדם שבאצבעו על כן היה מחמר ויורד לכלות הדם שבאצבעו ובה כתבה התוספתא שהיה מחמר ויורד כנגד חודה של הקרן, ויתכן שלזה אין דין אפי' לכתחילה בקרן עצמה ומ"מ הדגישה התוספתא שיתן כנגד חודה של קרן דמצוה בחודה דזה העיקר מה שכנגד האמת הקרן כמו שביארנו לעיל בס"ד.

ומעתה זהו מש"כ רש"י שיש לחטאת מעלה שניתנת בקרן היינו שאת המתן דם עצמו יתן בקרן ממש לכתחילה, ויש מעלה נוספת שניתנת בחודה והיינו את ההמשך של המתן דם שהוא לכלות את הדם שבאצבע נותן למטה מן הקרן כנגד חודה דווקא [ולכה"פ למצוה כמבואר בגמ' נגא], ואת המעלה של חודה לא יכל רש"י לפרש על

עיקר המתנה שהרי נתבאר שלשיטתו באמת קרן יכול לתת לכתחילה בכל מקום בה, לכן פירש מעלת חודה על המשך המתנה שהיה מחמר ויורד כנגד חודה לכה"פ למצוה. **והבא** לצאת ידי כולם: יתן לכתחילה באמת הקרן למעלה [לצאת ידי שיטת רש"י], וגם באמת קרן זו יתן לכתחילה בחודה של קרן [לצאת ידי שיטת התוס' והרמב"ם]. ואח"כ יחמר ויורד כנגד חודה של קרן למטה מאמת הקרן ולמצוה בחודה.

צורת מתן דם פר ושעיר יום הכפורים בקרננות המזבח

מקור הדין והנידון

הנה בתורה"ק במצות הגעת הדם על קרנות המזבח נכתב בכל מקום בלשון 'נתינה'. הן בחטאות חיצוניות והן בפנימיות.

ובחטאות פנימיות כתוב על הפרוכת – וטבל והזה. על המזבח – ונתן. וביהכ"פ כתוב על הפרוכת – ולקח והזה, על קרנות המזבח – ולקח ונתן, על טהרו של מזבח – והזה.

והנה בפשטות הלשון נתינה הוא שהאצבע נוגעת במזבח ונותנת עליו את הדם, והלשון הזאה הוא מרחוק. ולפי"ז בכל מתנות שעל קרנות המזבח הדין הוא בנתינה ובעל הפרוכת ועל טהרו הוא בהזאה.

וכך מבואר בשיטמ"ק (זבחים מז, א אות ו) על דברי המשנה בפר ושעיר של יוהכ"פ שדמן טעון הזאה על בין הבדים ועל הפרוכת ועל מזבח הזהב מתנה אחת מהן מעכבת, הקשה השיטמ"ק שפתח בהזאה וסיים במתנה, ותירץ שנקט לשון מתנה לרבותא שאף במזבח הזהב שנותן מתנה ולא בהזאה והרי מתנה במזבח החיצון לא מעכבת העיקר שנותן מתנה אחת אפ"ה בפנימיות מעכבת, וכ"ש הזאה שבכל מקום מעכבת. מבואר להדיא שלמד שעל בין הבדים והפרוכת בהזאה ועל קרנות מזבח הפנימי בנתינה כדכתיב קרא. ומה שכתבה המשנה לשון הזאה גם על מתנות מזבח הפנימי צ"ל שיכול לתת על קרנות המזבח גם בהזאה, ועוד יבואר להלן אי"ה.

החזו"א יצא להוכיח משני סוגיות שבכל הפנימיות בהזאה דווקא

החזו"א זצ"ל (או"ח סי' קכו סקל"ח) יצא להוכיח מב' סוגיות שעל קרנות מזבח הפנימי דינו בהזאה [ולא בנתינה], וכדלהלן.

א. **בגמ'** (מנחות כא, א) אמר רב חסדא דם שקרש בחטאות החיצוניות ואכלו חייב 'ולקח ונתן' אמר רחמנא והאי בר לקיחה ונתינה הוא, בחטאות הפנימיות ואכלו פטור 'וטבל והזה' אמר רחמנא והאי לאו בר טבילה והזאה הוא.

הבין החזו"א שהחסרון בדם שקרש שא"א להזות אותו וזה החסרון בפנימיות, וכיון שהגמ' לא חילקה בפנימיות עצמם בין דם שעומד למתנות פרוכת לדם שעומד

למתנות קרנות הרי שגם מתנות קרנות דווקא בהזאה ודם שקרש שלא ראוי להזאה פסול הוא. וכ"נ דעת העול"ש (זבחים נג,א) שכתב מגמ' זו שפנימיות בהזאה ולא בנתינה.

והחזו"א יצא לחדש שדם שדינו בהזאה אם נתנו במתנה אינו כלום והקרבת פסול כאילו לא נזרק דמו, והרי לכן אם קרש בפנימיות פסול, ולכאור' זה תימה שכתבה התורה לשון נתינה וכוונתה להזאה ואם יתן פסול.

ועיי"ש במנחות בכתבי הגרי"ז בשם הגר"ח זצ"ל, שלדבריו לפו"ר אין להוכיח מהסוגיא, אכן בל' הגמ' נראה שיש הבדל בין פנימיות לחיצוניות שזה בנתינה לזה בהזאה, וכדברי החזו"א.

ב. בגמ' (זבחים טו,א) בעי מיניה רבי ירמיה מרבי זירא היה מזה ונקטעה ידו של מזה עד שלא הגיע דם לאויר המזבח מהו אמר ליה פסולה מ"ט והזה ונתן בעינן.

והנה הפסוק 'והזה ונתן' הוא בחטאות פנימיות, ובהם אין מתנות על טהרו רק על קרנות מזבח הפנימי, ומבואר שאם הזה על קרנות ונקטעה ידו של מזה וכו' פסולה, וכך פירש"י בהדיא. מבואר שנתן על קרנות המזבח בהזאה ולא בנתינה.

והיה אפשר ליישב סוגיא זו ולידחק ולומר שבאמת נאמר בתורה נתינה אבל ה"ה כשר בהזאה, וכן מוכח בשיטמ"ק הנ"ל שכתוב בתורה נתינה וכך צריך לתת ואפ"ה כתוב במשנה הזאה כיון שגם בהזאה כשר, וכ"כ החזו"א שם שכל שדינו בנתינה כשר בהזאה. ואירי שלא נתן כעיקר דינו בנתינה אלא בהזאה.

נראה לחלק בין פנימיות לפר ושעיר של יוהכ"פ

אכן לעיקר נראה לחלק בין חטאות פנימיות לפר ושעיר של יוהכ"פ, שאכן חטאות פנימיות ניתנים בהזאה דווקא, משא"כ פר ושעיר של יוהכ"פ ניתנים בנתינה, וכדלהלן.

דהנה רש"י (טו,א ד"ה וא"ל פסולה) כתב 'דכתיב בהן הזאה והזה ונתן בעינן הזאה דומיא דנתן דגבי הדדי כתיבי והזה מן הדם וגו' ונתן הכהן מן הדם על קרנות וגו'.

והנה רש"י כתב שצריך הזאה דומיא דונתן, ויש להבין הרי ההזאה נכתבה על הפרוכת וכי באים ללמוד שגם בפרוכת יש דין זה, ובסוגיא נראה שבאים ללמוד שעל המזבח יש דין זה, ובהכרח כוונת רש"י שמה שכתבה התורה לפני כן והזה קאי גם על קרנות המזבח וכאילו כתוב והזה על קרנות המזבח ונתן על קרנות המזבח ומינה אנו לומדים שצריך הזאה דומיא דנתינה.

ואם כנים אנו בזאת הרי מבואר להדיא שיש דין חיובי לתת על קרנות המזבח בהזאה דלכן נכתב כן בתורה, אלא שצריך שהזאה זו תהא דומיא דונתן.

אכן כל זה בחטאות פנימיות, אבל בפר ושעיר של יוהכ"פ סדר הפרשה הוא בתחילה נותן על בין הבדים ועל הפרוכת ואח"כ יש הפסק של כמה פסוקים, ואז כתוב ולקח ונתן על קרנות מזבח הפנימי, ואח"כ כתוב והזה על טהרו, ונראה שבזה לא שייך לומר שמש"כ אח"כ והזה מגלה שגם הונתן בתחילה הוא בהזאה, ולומר נתינה דומיא בהזאה לא שייך, [ואולי דורשים שבמזה על טהרו צריך שיהא דומיא שונתן ואם נקטעה ידו פסול, עכ"פ על קרנות המזבח כתוב רק ונתן].

וממילא נמצא לדינא שחטאות פנימיות דינם בהזאה, אבל בפר ושעיר של יוהכ"פ הדין הוא בנתינה כמבואר בפסוקים.

וע"ע בקידושין לו,ב על המשנה שם שנשים פסולות ל'הזאות', אומרת הגמ' הזאות דמאי אי דפרה אדומה וכו' אי דפנים וכו' אלא דחטאת העוף, עיי"ש, ופירש"י דפנים – כגון הפרוכת ומזבח הזהב האמורים בפר כהן משיח ובפר העלם דבר של ציבור, מבואר בדבריו שגם המתנות על ד' קרנות מזבח הזהב ניתנו בהזאה, ומש"כ 'הזאות' כולל גם אותם.

דברי רש"י והרמב"ם במתנות פר ושעיר

והנה בפר ושעיר של יוהכ"פ מבואר כן במשנה (יומא נח,ב) שהיה נותן ולהדיא ברש"י שם, וכן ברבינו ירוחם (נתיב ז' ח"ג) כתב 'והמתנות ארוכות ומשוכות בכל קרן וקרן', והחזו"א נדחק בזה הרבה, ולדברינו הדברים כפשוטן.

והנה ברמב"ם (מעשה"ק פ"ה ועיוהכ"פ פ"ד) כתב בכל הפנימיות לשון הזאה, ואמנם אין בזה הכרח שהרי לישנא דמתני' נקט שכתבה בריש פרק איזהו מקומן (מז,א) לשון הזאה, ומחזורתא שגם לרמב"ם ביוהכ"פ יתן בנתינה על קרנות מזבח הזהב אלא שאם הזה כשר.

ונראה שהעדיפות בנתינה היא כמו שמבואר שבמשנה וברש"י שם שיש ענין שיגמור את כל הדם שעל אצבעו וזה לא שייך בהזאה רק בנתינה, ואמנם דין זה אינו מעכב כלל ואינו מדיני המתן דמים ומה שנשאר היה מקנח בשפת מזרק ואינו מעכב, אלא שיש בזה עדיפות ולכן כתבה התורה בל' נתינה דכשר בנתינה ויש בזה עדיפות, ואם הזה כשר לכתחילה דמצד המתן דמים בכלל הזאה נתינה. [ואם הזה במקום שיכול לתת י"ל שיכול להמשיך את המתן דם בנתינה על הקרן, כך כתב החזו"א, ואכמ"ל].

דברי הראשונים שיתן בהזאה

שו"ר בקובץ שיטות קמאי (יומא נח,ב) שהביא ל' רבינו יהונתן מלוניל שם 'ועל כולם – באותן שלש קרנות שרחוקות אמה ממנו, הוא מזה ממטה למעלה – כלומר שמשפיל ידו וזורק כלפי מעלה וכו', חוץ מזו – של קרן מזרחית צפונית וכו' ולפיכך מגביה זרועו ומשפיל ידו ומזה על הקרן'. הרי להדיא שעל קרנות מזבח הפנימי היה נותן בהזאה. וכ"כ המאירי (יומא נד,ב ד"ה ומה) 'ואמר שבכל אותן שלש הקרנות מזה

מלמטה למעלה כלומר שמשפיל ידו וזורק כלפי מעלה וכו', [ועי' היטב בדברי המאירי בחיבור התשובה (עמ' 565), וצ"ע]. וכן הביא ל' הארחות חיים (הל' סדר כה"ג ביוהכ"פ סי' נ) שכתב שהיה מזה על הקרנות. עוד הביא שם ל' הפסקי הרי"ד (שם) שפירש ל' המשנה היה מחטא ויורד 'פי' מחטא הוא מזה, כמו הוא יתחטא בו ומתרגמ' הוא ידי עלוהי, והא דקתני ויורד משום דקסבר תנא שעל כל קרן וקרן הוא מזה מלמעלה למטה'. נראה להדיא שסבר שהדם היה ניתן בהזאה. ואולי סברו שלומדים הזאות פר ושעיר מהזאות פנימיות שנתפרש בהם הזאה בקרנות כמש"כ.

העולה מהדברים בצורת המתנות:

חטאות חיצוניות: ניתנים בנתינה באצבע על הקרן, כמש"כ בברייתא בגמ' נגא.

חטאות פנימיות: ניתנים בהזאה על קרנות מזבח הפנימי, וילפינן לה מקרא.

פר ושעיר של יוהכ"פ: ברש"י ורבינו ירוחם נראה להדיא שיתן על קרנות המזבח בנתינה, וכ"מ בשיטמ"ק, ומאידך בר"י מלוניל ובפסקי הרי"ד ובמאירי נראה שיתן בהזאה, וכן ל' הרמב"ם והארחות חיים שיתן בהזאה, והחזו"א למד גם בשי' רש"י שיתן דווקא בהזאה [וכתב שאם יתן בנתינה פסל].

שינה מתן דמים: כתב החזו"א שדמים שדינם בנתינה אם נתן בהזאה יצא [וכך יש לדייק מהמשנה], ודמים שדינם בהזאה אם נתן בנתינה לא יצא.

הרב דוד מאיר הכהן שבדרון

בענין כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה

א'

א. מבואר בגמ' זבחים ב: דהשוחט קרבן א"צ לחשוב כל זמן העשיה לשמה אלא חושב בתחילת המעשה שחיטה וא"צ לחשוב יותר וכן מבואר בזבחים מא: לגבי מחשבת פיגול בהזאות פר ושעיר יוהכ"פ ונפסק בשו"ע או"ח סי' י"א בעשיית ציצית וכ' הביה"ל או"ח סי' י"ד ד"ה בלי כונה דגם התולה ד' ציציות בד' כנפות אמרי' שע"ד ראשונה הוא עושה וראיה מתוס' (זבחים ב:) שס"ל דמש"כ בגמ' שעד"ר הוא עושה זה על ב' עבודות כגו' שחיטה וקבלה וא"כ ה"ה ציציות ועוד כ' (ריש סי' י"א) בביה"ל דה"ה טויה ושזירה כמו שחיטה וקבלה ואע"פ דזה ב' סוגי עבודות.

עוד מבואר בגמ' (שם) דאמרי' יוכיח סופו על תחילתו דאם כשגמר השחיטה חשב לשמה אמרי' דמתחילת המעשה כך היתה דעתו וכן נפסק במ"ב לגבי ציצית אמנם מבואר שלהלכה זה ספק אם מהני ומצינו דין זה בגמ' ג' מקומות א. בגמ' זבחים ב: כמש"נ ב. בגמ' בב"ב קל"ח: במזכה מתנה לחבירו ושתק ולבסוף צווח דמחלוקת האם אמרי' דיוכיח סופו על תחילתו ולהלכה לרמב"ם הוי ספק אם זכה, ולרא"ש לא זכה וכן השו"ע פסק כרמב"ם והרמ"א כרא"ש (סי' רמ"ה) ג. בגמ' חולין ל"ט: בשחט סתם ואח"כ כשזרק חשב לע"ז שחלה מחשבתו דיוכיח סופו על תחילתו.

ב. וי"ל בעושה ב' ציציות או ב' קרבנות האם מהני מה שהיתה דעתו בתחילת הקרבן האחד לחבירו וכן בב' ציציות ובשפ"א (זבחים ב.) כ' דמהני דכ' רש"י (שם) שכששוחט שלא לשמה שלא עולה לבעלים וצריך להביא קרבן אחר לחובתו שישחטנו לשמו ותמוה מה ר"ל בזה הר"ז משנה (מ"ו:) דכל הקרבנות צריך לעשותם לשמה ובי' השפ"א דר"ל דאע"פ דקיי"ל דסתמו של קרבן לשמה וא"צ לחשוב כלום אבל היכא שעשה קרבן שלא לשמה אם לא יפרש בקרבן שאחריו שעושה לשמה יפסלו כל הקרבנות שיעשה דאמרי' שעושה על דעתו הראשונה שלא לשמה ומבואר דאפי' במחשבת עבירה אמרי' שמחשבתו בקרבן האחד ממשיכה בקרבן האחר אמנם נראה שהביאור הלכה (סי' י"ד) לא ס"ל כך דכשמביא הראיה למה דמהני עד"ר בד' הציציות ממש"כ התוס' (זבחים ב:) שאמרי' עד"ר בכל הד' עבודות רצה לדחות דשאני התם דהכל מצוה אחת וכ' דאה"נ אבל גם כאן ד' ציציות מעכבות זו את זו והוי מצוה אחת ומבואר דס"ל שלא אמרי' עד"ר רק במצוה אחת אבל בב' ציציות וה"ה בב' קרבנות לא אמרי' עד"ר ועוד משמע כך ממש"כ בזב"ת על מה דאמרי' (ב.) שאחר שעשה עבודה אחת שלא לשמה שאסור לו לחשוב בעבודה שאחריה שלא לשמה וכתב דבכה"ג

לא יועיל מה שלא יחשוב כלום ונאמר דסתמא לשמה אלא צריך לחשוב מפורש לשמה לשלא יעבור באיסור והנה כתב ח' דומה למש"כ השפ"א אך רק באותו הקרבן ולאיסור בלבד שהרי הקרבן פסול ומסתבר שס"ל דבכה"ג של השפ"א ל"א עד"ר כיון דהוי ב' מצוות בב' דברים והנה ראיית השפ"א ממש"כ זבחים מ"ב. שמה שחושב פיגול בהזאות של בין הבדים אמרי' עד"ר שחושב כך גם בהזאות שעל הפרוכת אמנם התם מעכבות זא"ז והו"ל כדבר אחד. וידידי הרב שמואל פֶּהֶן שליט"א הראה לי במ"ב סי' ל"ב ס"ק כ"ה שכתב "ותחילת העיבוד מקרי כשמשים העורות לתוך הסיד ולא בעת שמשים לתוך המים קודם מפני שזה לא מקרי עדין עיבוד" ובחזו"א סי' ו' סק"י ד"ה "ובמ"ב" חלק על המ"ב וכתב שכבר משריית העור לתוך המים אמרינן שעושה על דעתו הראשונה ולכאור' תמוהה דעת המ"ב מ"ט ל"א שעושה על דעתו הראשונה שהרי זמן מועט בין הנתינה למים והנתינה לסיד ומבואר שס"ל שרק כשהדבר קשור בחבירו מועילה דעתו הראשונה וכמו שכתב שרק במצוה אחת שב' הדברים מעכבים זה את זה אמרינן שדעתו הראשונה מועלת וכאן שאינם קשורים זל"ז לא מהני וגם החזו"א שחולק על המ"ב אפשר שדוקא כאן שזה זמן מועט מועילה דעתו הראשונה, אבל ב-ב' דברים שלא קשורים לא מהני, ולפ"ז צריך להזהר כשצובעים את התפילין וגם את הש"י וגם את הש"ר אע"פ שכשצבע את השל יד אמר לשם קדושת תפילין כשצובע את של ראש יחזור ויאמר לשם קדושת תפילין וצ"ע.

אך לפ"ז צ"ע ממה דבאפיית מצות לשמה כ' הפוסקים דיאמר בתחילה כל מה שאעשה בעסק המצות יהיה לשם מצת מצוה (ובזה גם לא מצאתי ראיה האם מהני על ב' דברים) ואם לא אמר מהני מה שבתחילה אמר שעושה לשמה דאמרי' שעושה עד"ר ולכאור' הוי כמו ב' דברים ושמעתי מהגר"נ קרליץ שליט"א דכשעבודתו לעשות ציציות וכן כשעבודתו במצות אמרינן עד"ר אפי' בב' דברים דמה שבא לכאן רק כדי לעשות מצות לשמה ולפ"ז בכהן העובד בביהמ"ק ויש לו כמה קרבנות באותו השם א"צ לומר בכל קרבן לשמה אמנם באופן דהשפ"א שחשב שלא לשמה או במחשבת פיגול דלזה לא בא לעשות פסול גם אם לא יאמר מפורש בקרבן השני לשמה לא נימא עד"ר הוא עושה, שוב הראוני לחת"ס באה"ע סי' ט' מהדו"ת שכתב דמהני עד"ר אפי' בשני אנשים בקרבן שסתמא לשמה וצ"ע.

ב'

א. **והנה** פליאה בגמ' זבחים מ"א: לגבי עד"ר ראשונה במחשבת פיגול שמבואר שזה רק דעת ר"מ אבל רבנן פליגי וס"ל דלא אמרינן עד"ר הוא עושה וכן מוכח שם במשנה לו: דגם באופן שבסופו חשב פיגול ל"א דשמא כך חשב בתחילה ואפי' לר"מ דס"ל שם כל העושה עד"ר הוא עושה וכ"פ הרמב"ם וצ"ע מ"ש ממש"כ לעיל ב. לגבי עושה לשמה וכ"כ נפסק בשו"ע לגבי ציצית דאמרינן יוכיח סופו על תחילתו ועמד בזה בספר זבחי אפרים וכן תמה ממש"כ הרמב"ם פ"ד מהל' זכיה ה"ג לגבי

שתק ולבסוף צווח דהוי ספק ומ"ש במשנה של"א יוכיח סופו על תחילתו ובטהר"ק תי' דלסוברים דלפסול פיגול צריך דיבור י"ל של"מ עד"ר לדיבור והגרי"ז תי' דענין לשמה בקדשים אינו חלות על הקרבן אלא עשיה למטרת הקרבן דוגמת לשם קדושת תפילין שלא חל על התפילין כלום אבל פסול דפיגול הוא חלות פסול על הקרבן כמו גו"ק ובוזה ל"מ עד"ר לפעול חלויות ובאיה"ש תי' דדוקא במצוות אמרי' עד"ר הוא עושה אבל בעבירות אדרבה רק מה שראינו אמרי' ולכך ל"א שעושה עד"ר ולא יוכיח סופו על תחילתו והנה סברא זו נסתרת מהשפ"א והזב"ת דהם כ' להדיא דגם בחושב שלא לשמה אמרי' דעד"ר הוא עושה אמנם יותר צ"ב מהגמ' חולין לט. שהבאנו דעסקי' לגבי ע"ז ואמרי' דיוכיח סופו על תחילתו.

ב. וּלְכַאֵן זה קשה גם להגרי"ז דהתם עסקי' בחלות פסול של ע"ז. וכן לתי' הטה"ק דמסתמא בעי' דיבור בע"ז כמו לגבי פיגול.

אמנם באחרונים חקרו בזה די"ל שפיגול הוא חלות פסול שלא שייך לומר ששוחט למטרת לאכול לאחר ג' ימים דאי"ז שנוי בשחיטה אלא תכנית איך לאכול לאחר השחיטה אבל בשוחט לע"ז - להבדיל - הוא כמו שוחט לקב"ה שזה לא חלות פסול אלא מטרה בעבודות הקרבן שגורמת לאסור הבהמה וא"כ להגרי"ז מיושב ולפ"ז י"ל גם לתי' הטהר"ק שכ' שבדיבור ל"א עד"ר ויוכיח סופו דכאן של"ה חלות א"צ דיבור אמנם עדין צ"ע דהגמ' מדמה פסול של קדשים לע"ז ומסתבר דגם לפסול של ע"ז בעי' דיבור וכה"ק רעק"א חולין ל"ט: ונשאר בצ"ע "ובפלתי" (סי' ד') תי' דכיון דיוכיח סופו אומר דעושה שחיטה לע"ז א"כ יש כאן מעשה וא"צ לא דיבור ולא מחשבה ול"ד לפיגול דהמעשה בעצמו אינו מפגל אלא המחשבה היא שפוסלת ולכך בעי' דיבור אמנם לתי' האיה"ש קשה.

ג. **אמנם** אדרבה משם ראיה לדבריו דפסקו הרמב"ם והטור והשו"ע דהוי ספק זבחי מתים וכ' ר' ירוחם דבאכילה אסור ובהנאה מותר ותמהו הפוסקים בטעמו ובי' רעק"א (גליון השו"ע יו"ד סי' ד') דס"ל דיש חזקת צדקות לומר שרק בסוף חשב לע"ז ולא קודם אלא דאעפ"כ אמרי' שספק שמא חשב לע"ז דיש תרתי לריעותא בחזקה גם שלפנין בוריקה חשב לע"ז וגם חזקת איסור של הבהמה ולכך בטלה החזקת צדקות אבל כ"ז לגבי אכילה אבל בהנאה שליכא חזקת איסור דהיתה מותרת עד עכשיו בהנאה מוקמי' על חזקת צדקות שרק בסוף חשב לע"ז ולכך מותרת בהנאה והוסיף רעק"א דגם מה שאסרו באכילה הוא רק אם נסבור דע"י ששוחט לע"ז נעשה מומר ושחיטתו אינה שחיטה גם בשחיטה זו דלכך יש חזקת איסור דאינו זבוח אבל אם נימא דלא נעשה מומר רק לשחיטות שמכאן ואילך א"כ אפי' נאמר ששחט לע"ז אין כאן חזקת איסור דמצד איסור דאינו זבוח כבר נעשה מעשה שחיטה והאיסור הוא מסיבה חדשה ושייך חזקת צדקות להתיר גם באכילה, וא"כ לגבי זורק במחשבת פיגול גם לא שייך לומר יוכיח סופו על תחילתו דיש חזקת צדקות וגם אם חשב פיגול הר"ז איסור מסיבה חדשה וליכא חזקת איסור נגד החזקת צדקות ולכך ס"ל לר"מ שאע"פ דאמרי' עד"ר הוא עושה

יוכיח סופו על תחילתו לא אמרי' דיש חזקת צדקות ומעתה י"ל דסברת רבנן דגם עד"ר ל"א ואע"פ דליכא חזקת צדקות דמעיקרא מסתבר דלא עושה עבירה יותר ממה שראינו. ד. וכשהצעתיו הקו' לפני "בעלי בתים" אמרו לי כדרכם שאין לדמות עבירת ע"ז לשאר עבירות שהרי מצינו שהקב"ה מצרף מחשבה למעשה וסברתי שזה לא שייך רק לגבי חומר האיסור אבל אי"ז סיבה לפסול אמנם מצאתי שכווננו לדעת גדולים שכ' הב"ח לתמוה על מש"כ הטור (יו"ד סי' ד') דהר"ז ספק זבחי מתים הרי לגבי זכיה פסק כהרא"ש דלא חיישי' ליוכיח סופו על תחילתו ומ"ט כאן חיישי' ותי' דמשום חומר דע"ז חיישי' וא"כ מבואר דבעבירת ע"ז מחמירים לפסול יותר משאר עבירה אמנם כ"ז ניחא לדעת הטור אמנם לדעת הרמב"ם שפסק דחיישי' ליוכיח סופו על תחילתו ולכאור' המקור דהוי ספק הוא מהגמ' חולין ל"ט: דמבואר דחיישי' ליוכיח סופו על תחילתו א"כ מוכח שלא חילק בין ע"ז לשאר עבירות וא"כ יקשה כמשה"ק ועכצ"ל כמש"נ.

הדינים העולים

א. העושה ב' ציציות וחשב בראשונה לשמה או מקריב ב' קרבנות במחשבת פסול לשפ"א המחשבה שבדבר האחד קיימת גם בדבר השני אבל למ"ב לא קיימת רק באותו הדבר שחשב עליו, ולחת"ס בקרבנות שסתמא לשמה אפי' מחשבת העובד האחד מועילה לעבודת השני.

ב. מי שעובד בציציות או במצות וחשב בתחילה לשמה להגר"נ קרליץ קיימת מחשבתו גם בדבר השני ולכאור' ה"ה בכהן העובד בקרבנות שבאותו השם.

ג. י"א דבמקום דבעי' דיבור ל"מ דיבור שבתחילה להמשך. (טהרת הקודש) וי"א דבחלויות ל"מ מחשבה שבתחילה להמשך (הגרי"ז).

ד. י"א דבעבירה ל"מ מחשבה שבתחילה להמשך (איה"ש)

ה. החושב בסוף הפעולה לרמב"ם ספק אם חשב כך בתחילת הפעולה ולרא"ש ל"מ מלבד בע"ז דגם לרא"ש הוי ספק.

הלכה במזקה

הרב יעקב ישראל הופמן

דיני קידוש ידים ורגלים

המצוה

א. מצות עשה לקדש הכהן ידיו ורגליו¹ כשנכנס להיכל² או כשבא לעבוד עבודה, שנא' ורחצו ממנו את ידיהם ואת רגליהם.

1. רמב"ם פ"ה מביא"מ ה"א ובסמ"צ עשה כ"ד, וסוגיא דגמ' בזבחים דף ט"ו ב' ובדף י"ט ב' ואילך. והמקדש יו"ר מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו לרחוץ הידים והרגלים, וי"א דמברך על רחיצת ידים ורגלים, וי"א על נטילת ידים ורגלים, עי' השי' בזה בנחל איתן סי' י"ד ס"ב סק"ג וד'.

2. מבו' במשנה בכלים פ"א מ"ט כמ"ש הר"ש והרא"ש אולם לא נתבאר שם אי הוי דאורייתא או דרבנן. ונראה שנחלקו בזה הראשונים, דעת החינוך (מ' ק"ו) דאף כניסה להיכל בלא עבודה מצרכת קידוש יו"ר, וז"ל שם: לרחוץ הידים והרגלים בכל עת הכנס להיכל והבא לעבוד עבודה, ע"כ, הרי מבו' דאף בנכנס בלא עבודה טעון קידוש, ומשמע דהוי מה"ת, וכ"כ הרמב"ם בסמ"צ (עשה כ"ד) וז"ל: שנצטוו הכהנים לבד לרחוץ יו"ר בכל זמן שיהיו צריכים להיכנס להיכל או להקרב לעבודה וזו היא מצות קידוש יו"ר, ע"כ, ומבו' כנ"ל, אמנם יש הגורסים שם בדבריו להיכנס בהיכל ולעבוד עבודה, ולא גורסים 'או' לעבוד עבודה, ומ"מ אף לגי' זו יש לפרש דבריו דאו או קאמר, או שנכנס בלא שעובד או שעובד [כן ביאר דבריו בהרחב דבר שמות פ"ל פ"כ לגירסא זו], וכן מוכח בדעת הרמב"ם [והסמ"ג] מדפסק בפ"ז מביה"ב הכ"א דההיכל מקודש מבין האולם ולמזבח שאין נכנס לשם אלא רחוץ יו"ר, והנך מעלות דאורייתא נינהו [כדכ' הכס"מ בפ"א מביא"מ הט"ו, וכמבו' שם בראב"ד דבזה נח' עליו, עיי"ש, וכ"כ הסמ"ג בל"ת ש"ב בהדיא], הרי דס"ל דאף בכניסה לחוד בלא עבודה נמי צריך לקדש יו"ר, ומה שהרמב"ם לא הזכיר זה בפ"ה מביא"מ דאף בנכנס בלא עבודה צריך לקדש, אלא הזכיר רק כשנכנס לעבוד, י"ל דסמך על מש"כ בהל' ביה"ב שם דאסור ליכנס להיכל בלא קידוש יו"ר ולא הוצרך לשנות זאת כאן שוב.

אמנם המנ"ח (מ' ק"ו סק"א) למד בדעת הרמב"ם דבכניסה להיכל בלא עבודה אינו צריך לקדש יו"ר אלא רק מדרבנן, ודקדק זאת מדלא הזכיר הרמב"ם בפ"ה מביא"מ אף את הנכנס בלא עבודה והזכיר רק את העובד עבודה, ומה שפסק הרמב"ם דהיכל מקודש שאין נכנס לשם אלא הרחוץ יו"ר, ביאר המנ"ח דזהו רק מדרבנן ולא מדאורייתא. וכן נראה מסקנת הר"ש והרא"ש בכלים פ"א מ"ט. וכן דעת רש"י עה"ת, הובא בתוס' יומא ה' ע"ב. ולהשי' דרק בנכנס לעבודה צריך לקדש, היינו דוקא בדברים שיש עליהם שם עבודה אבל שאר דברים

עבד בלא קידוש

ב. כהן שעבד עבודה ולא קידש ידיו ורגליו שחרית³ חייב מיתה בידי שמים⁴ ועבודתו פסולה⁵.

שאינ עליהם שם עבודה [כגון שחיטה והדלקת הנרות ועוד] אי"צ להם קידוש יו"ר, עי' יריעות שלמה פ"ה מביא"מ ה"א, ופשוט. ולענין אי איכא חיוב מיתה בנכנס בלא עבודה עי' להלן דין ג'.

ובגדר מצות קידוש יו"ר חקר הגרי"ז (סטנסיל זבחים י"ח א' בתוד"ה אתיא) אם הקידוש הוא מדיני העבודה וכחלק ממנה או דהוא מצוה בפנ"ע, ודקדק שם מלשון הרמב"ם בפ"ה מביא"מ ה"א שכ' וז"ל: מצות עשה לקדש כהן העובד יו"ר ואח"כ יעבוד, דמשמע דהוא מדיני העבודה, וזהו שתלה דבריו בכהן העובד וכן כ' ואח"כ יעבוד, אך צידד שם דאפ"ל שהוא מצוה בפנ"ע ולא מדיני העבודה.

ולכאור' איכא נ"מ בזה היכא שקידש באופן המועיל רק בדיעבד [כגון שקידש ידו לחוד ורגלו לחוד], דאי נימא שהקידוש הוא מדיני העבודה, א"כ נמצא דכל העבודה שעובד אח"כ הרי היא כשירה רק בדיעבד, דנחסר בעצם המצוה שלה, אך אי נימא דהיא מצוה בפנ"ע ודאי דלא מגרע כלל בעבודה גופה, (וי"ל"ע בזה). ועוד נ"מ איכא, אי יש מעלה שיחזור ויקדש שוב כדין, דאי הוא מדיני העבודה ודאי דראוי שיחזור לקדש שוב כדין מלכתחילה כדי שאף העבודה שעובד מכאן ואילך תהא כשירה לכתחילה, אך אי נימא דהוא מצוה בפנ"ע אין שום ענין ותועלת שיחזור לקדש שוב אחר שכבר נגמרה כל המצוה [ואפשר שאף יהא אסור לו לקדש שוב משום הפסד קדשים]. אך יתכן דכל רגע שיכול לקדש שוב חשיב שלא נגמרה המצוה עדיין, וא"כ יש לו לקדש שוב באופן המועיל לכתחילה.

3. רק בשחרית צריך לקדש יו"ר ואי"צ לקדש שוב בין כל עבודה ועבודה כל שלא הסיח דעתו או עשה דבר משאר דברים המצריכים קידוש, גמ' זבחים י"ט ב' וברמב"ם פ"ה מביא"מ ה"ג.

4. בגמ' סנהדרין פ"ג ב' דרשו כן מדכתיב ולא ימותו משמע דאם לא ירחצו חייבים מיתה, וברמב"ם שם ה"א, ובתוספתא כלים פ"א ה"ו אמרו דאף רשאיין לפצוע את מוחו בגזירין (פי' דקנאים פוגעין בו, כסנהדרין פ"ב ב'), והרמב"ם השמיט זה אף שהזכיר דין זה לגבי טמא שעבד בפ"ד מביא"מ ה"א, ומבו' לכאור' דלא ס"ל כהתוספתא, ועי'.

הא דחייב מיתה בידי שמים היינו דוקא כשעבד אחת מהעבודות שהזכיר חייב עליהן מיתה, דהיינו עבודה תמה ועבודת מתנה, אבל אם עבד שאר עבודות שאין זר חייב עליהן, אינו חייב מיתה, כ"כ הרמב"ם בפ"ט מביא"מ ה"י והוא ממתני' בזבחים קי"ב ב'. ובעבודות שאינו חייב מיתה מ"מ אינו לוקה משום דבמצוה זו ליכא שום לאו אלא הוי רק עשה, וכדכ' הרמב"ם בפ"ט מסנהדרין ה"ג וכ"כ המאירי בסנהדרין פ"ג ב', ומש"כ הרמב"ם בפ"ט ה"י דבשאר עבודות הוא באזהרה, כבר כתב המנ"ח (ק"ו סק"ג) דהוא שיגרת הלשון ונקט כן אגב טמא, אבל באמת אינו לוקה דהוי רק עשה וליכא ל"ת. אמנם עי' לקמן בסמוך דאיכא מ"ד דכהן

שלא קידש יו"ר הרי הוא כזר ממש, ולשי' זו י"ל דאף בעבודות שאינו חייב מיתה מ"מ ודאי דהוא לוקה דהא הוי זר ואית ביה ל"ת וזר לא יקרב אליכם, ודומיא דמחוסר בגדים שעבד דלוקה משום דדינו כזר ממש וכדכ' הרמב"ם בפ"ט מסנהדרין ה"ב, וה"נ לא שניא. אך עיי"ש מש"כ די"א דאינו לוקה.

5. דילפי' חוקה חוקה ממחוסר בגדים מה התם אם עבד חילל עבודה אף הכא אם עבד מחלל עבודה, גמ' שם י"ט ב' וברש"י, וכ"פ הרמב"ם בפ"ה מביא"מ ה"ב. וזהו בכל העבודות ואף בעבודות שאין זר חייב עליהן מיתה, גמ' שם י"ח א'. ואף בכ"ג מעכב קידוש יו"ר דשחרית וכדרשו שם בגמ' דבר המעכב בזרעו מעכב בו, אבל כ"ג בשאר עבודות ביוה"כ שמקדש בין עבודה לעבודה, זה אינו מעכב דלא הוי דבר המעכב בזרעו ואין מעכב בו. וכ"ה ברמב"ם שם ה"א וה"ז.

והיכא דלא קידש יו"ר יש לדון אם דינו כזר גמור דומיא דמחוסר בגדים דהוי זר נכדאמרו בגמ' סנהדרין פ"ג ב' וכ"ה רש"י בזבחים י"ז ב' ד"ה והיתה], או דלא הוי זר ממש אלא הוא רק ילפותא דעבודתו פסולה, ובברכת הנצי"ב על המכילתא (פ' יתרו קצ"ז, ב) כתב וז"ל: וידוע דמחוסר קידוש הרי הוא כזר דגמר חוקה ממחוסר בזבחים דף י"ט ב', ומחוסר כזר הוא כדאיתא שם דף י"ז ב', עכ"ל, הרי דנקט כן לדבר פשוט וידוע דהוי כזר ממש, וזהו דילפי' ממחוסר ב' ולא רק לענין פסול העבודה.

וכן יש לדקדק בלשון התוס' בזבחים ט"ו ב' ד"ה אתיא דכ' דמחוסר ב' ושלא רחוק יו"ר לא פסלי אלא מטעם זרות, ומשמע דשלא רחוק הרי הוא כזר ממש, אמנם אינו מוכרח דאפ"ל דכוונת התוס' היא לדחות דהוא נלמד ממחוסר ב' לענין פסול העבודה ומחוסר ב' דינו כזר, ומאחר ושורש הדין הוא מפסול זר א"א ללמוד פסול זר מהם. אמנם בשיטמ"ק שם דף כ"ג ע"ב אות ה' ג"כ כ' דהוא משום זרות, ומדבריו שם נראה ברור דהוא כזר ממש ולא רק לענין פסול העבודה, עיי"ש. ובדעת הרמב"ם מוכח בכמה דוכתי דלא הוי כזר גמור אלא רק דינו כמחוסר ב' שמחלל העבודה, וזה מדכ' (בפ"ט מסנהדרין ה"ב) דזר ששימש במקדש לוקה, וכן מחוסר ב' הרי הוא כזר ולוקה אם עבד, ובתור הכי כתב (בה"ג) דשלא רחוק יו"ר אינו לוקה מפני שהיא מ"ע ואין בה ל"ת, ואי איתא דהוי כזר ממש א"כ ודאי דלוקה דהא כזר לוקה דאית ביה ל"ת וזר לא יקרב אליכם, וכמו דמחוסר ב' לוקה דהוי כזר ה"נ שלא רחוק היה לו ללקות, ומדכ' דאינו לוקה ע"כ ס"ל דאינו כזר ממש אלא הוא רק ילפותא לענין פסול העבודה. [אך העירוני דלכאוו' יש לדחות ראיה זו דלעולם אפ"ל דהוי זר ממש ומ"מ אינו לוקה דאין לוקין מן הדין ולא נא' בו בפירוש לאו אלא רק עשה, ועי' מהרצ"ח בנדרים דף ד' ע"ב דס"ל דהדבר תלוי בפלוגתא הראשונים אם לוקים על דבר הנלמד בבמה מצינו, דה"נ לענין גז"ש, עיי"ש].

וכן מוכח מדבריו (בפ"ט מביא"מ ה"י) שכ' הטמא ובע"מ ושלא רחוק יו"ר ששימשו במקדש אין חייבין אלא על עבודות שהזר חייב עליהן מיתה, והק' שם הכס"מ אמאי השמיט מחוסר ב' דקתני התם במתני', ותי' בשם מהריק"ו דמכיון דמחוסר ב' הרי הוא כזר, לכך לא הוצרך להזכירו, עיי"ש, ומעתה מוכרח דשלא רחוק יו"ר לא הוי כזר דאי הוי כזר לא היה לרמב"ם

כניסה בלא עבודה

ג. נכנס להיכל כשאינו רחוק יו"ר ולא עבד עבודה, אינו חייב מיתה⁶, [ויש מחייבים]⁷.

להזכיר אף אותו, ומדהזכירו ולא הזכיר מחוס"ב, מוכח דדוקא מחוס"ב הוי כזר ממש אבל שלא רחוק לא הוי כזר ממש אלא רק לענין פסול העבודה. [כ"ז ע"פ דברי משמר הלוי זבחים תנינא סי' ל' בתו"ד].

עוד יש להוכיח כן מדברי הרמב"ם שם (בהי"א) שכ': כהן טבול יום ומחוסר כיפורים שנטמא והרי הוא מחוס"ב ושלא רחוק יו"ר ועבד חייב על כל אחת ואחת, והוא מתוספתא דזבחים פ"ב ה"ז, והנה אי נימא דשלא רחוק יו"ר הרי הוא כזר ממש, אמאי חייב גם משום מחוס"ב וגם משום שלא רחוק יו"ר, הא תרוייהו אינם אלא פסול א' פסול זרות, והם ב' סיבות להיותו זר ואין לחייבו ב' פעמים, [וכאדם הנוגע בב' מתים ונכנס למקדש דאינו חייב ב' משום דזהו רק ב' סיבות להיותו טמא מת ואין כאן ב' טמאות], ומדכ' דחייב על כל אחת ואחת מוכח דשלא רחוק יו"ר אינו כזר ממש אלא הוא רק לימוד לענין פסול העבודה. [ועי' בסמוך דיש לדחות ראיה זו].

נמצא עלה בידינו דהדבר שנוי במח' ראשונים, לדעת הרמב"ם שלא רחוק יו"ר לא הוי כזר ממש אלא רק עבודתו פסולה, ולדעת השיטמ"ק (ואפשר דגם התוס') וכ"כ הנצי"ב בפשיטות דהוי כזר ממש. ונ"מ דלהשי' השניה יתכן דהוא לוקה ואילו לד' הרמב"ם ודאי אינו לוקה וכן נ"מ דאם היה גם מחוס"ב וגם שלא רחוק יו"ר אינו עובר אלא משם א', ולדעת הרמב"ם עובר בב' שמות. [והנ"מ בהא דעובר בב' שמות עי' במהריק"ו בסו"ד דהכוונה שאם נפטר ממיתה ביד"ש ע"י מלקות על שאר דברים, עדיין חייב מיתה מחמת שלא רחוק]. ולפ"ז נדחית הראיה שהובאה למעלה מפ"ט הי"א, דאם לקה על מחוס"ב א"כ נפטר מן המיתה על זה שעבד כמו זר בזה שהיה מחוס"ב, אבל עדיין עבד כמו זר בזה שלא היה רחוק יו"ר וע"ז חייב מיתה, ואין לו אפשרות להפטר במלקות דאינו אלא עשה, או עכ"פ אם לא לקה ע"ז אינו נפטר.

6. כ"כ הרמב"ם בסהמ"צ שם, והחינוך מ' ק"ו, והסמ"ג ע' קע"ד, וכ"ה דעת התוס' בסנהדרין פ"ג א' ד"ה ולא, ושם ע"ב ד"ה אין, והר"ש והרא"ש במשנה בכלים שם, וכ"כ מהריק"ו בד' הרמב"ם פ"ה ה"א. ומ"מ איסורא איכא אף כשאינו עובד, והוא מדאו' דקיי"ל מעלות דאו' נינהו. [וע"ע לעיל הערה 2]. ובנכנס להשתחוות חשיב כניסה לעבודה ולא כניסה סתם וחייב עליה כשהשתחוה ולא קידש יו"ר, כ"כ במנ"ח מ' ק"ו סק"א ד"ה והנה.

7. כן איתא בתוספתא כלים פ"א ה"ו והביאו כן התוס' בסנהדרין שם וכ"כ הר"ש והרא"ש שם, אולם כתבו דלא קיי"ל הכי, או דס"ל לר"א שם דממיתין אף דאינו חייב ביד"ש דלא כגמ' בדף פ"ב ב' מי איכא מיד. והתוס' ביומא ה' ב' (ד"ה להביא) נקטו כן בדעת שמעון הצנוע דקיי"ל כוותיה.

ד. י"א שמותר להכנס לבין האולם ולמזבח כשאינו רחוק יו"ר אפי' לכתחילה, ויש אוסרין, [ויש מי שאף מחייב מיתה]⁸.

קידוש בעמידה ובישיבה

ה. קידוש יו"ר הרי הוא כעבודה, הלכך צריך לקדש כשהוא מעומד ולא כשהוא מיושב, וכדין שאר עבודות שבמקדש⁹, וכן לא יסמוך עצמו ע"ג דבר אחר ויקדש¹⁰, ואם קידש כשהוא יושב לא מהני הקידוש ואם עבד עבודתו פסולה¹¹, ובקידש כשהוא נסמך בדבר אחר עי' בהערה אי מעכב בדיעבד¹².

8. במשנה פ"א דכלים מ"ט נח' בזה ת"ק ור' יוסי, ופסק הרמב"ם (פ"ז מביה"ב הכ"א) כת"ק דשרי ליכנס לשם לכתחילה כשאינו רחוק יו"ר, וכל האיסור הוא רק בהיכל, וכ"ד הסמ"ג ע' קע"ד. והתוס' ביומא הנ"ל פסקו לדינא כר' יוסי דאף בין האולם ולמזבח צריך לקדש יו"ר, ומ"מ בעבר ונכנס כשלא קידש אינו חייב, וכ"כ בפסקי תוס' במדות אות י"ח. ויעויין בתוספתא דכלים הנ"ל דאמרו דרשאיין לפצוע את מוחו בגזירין, והיינו דחייב מיתה ביד"ש וקנאים פוגעין בו (כדאמרו כן בסנהדרין פ"ב ב' לגבי טמא שנכנס), והובאה תוספתא זו בראב"ד סוף"ק דתמיד. שו"ר שכתב שם להדיא דהוי מעלה דרבנן, וא"כ לא קיי"ל לכו"ע כדברי ר"א בתוספתא דחייב מיתה ביד"ש [וגם בסעיף הקודם] דלכו"ע הוי רק איסור דרבנן או דאורייתא.

9. גמ' י"ט ב' א"ל רב סמא בריה דרב אשי לרבינא וליתיב מיתב ולקדש, אמר קרא לשרת ושירות מעומד הוא, ומשמע דקידוש יו"ר מצד עצמו לא חשיב עבודה ממש דא"כ לא איצטרין קרא לשרת לאשמועינן דצריך עמידה, דמ"ש מכל עבודה דליכא קרא להצריך עמידה בכל עבודה ועבודה, אלא ע"כ דהוא רק ילפוטא דדין הקידוש הוא כדין העבודה וכמו דבעבודה בעי עמידה ה"נ בקידוש, וזהו שכתב רש"י (בד"ה אמר קרא) איתקש קידוש לשירות, ר"ל דהוי היקש דין זה לזה, ולא שקידוש עצמו הוי עבודה. וכן מדוקדק בלשון הרמב"ם (פ"ה הט"ז) שכ': ואינו מקדש כשהוא יושב מפני שהוא 'כעבודה', ולא כתב שהוא 'עבודה'. אמנם בחינוך מבו' דס"ל דקידוש יו"ר הוי עבודה ממש ולא רק שהוקש דינו לעבודה, דכתב (מ' ק"ו) וז"ל: ורוחץ עומד ולא יושב לפי שמכלל העבודה הוא קידוש יו"ר וכל עבודות המקדש מעומד הן שנא' לעמוד לשרת, עכ"ל, ומבו' דפי' הגמ' דזה גופא ילפי' מקרא שהקידוש נמי הוי שירות וממילא אף צריך עמידה, ובלאו הקרא הו"א דאינו עבודה ולא צריך עמידה. ונמצאנו למידים דנח' הראשונים בגדר מצות הקידוש אי חשיבא עבודה בפנ"ע או לא, ואיכא בזה כמה נ"מ.

10. בגמ' שם מיייתי ברייתא דנח' רבנן וריב"ז בזה וקיי"ל כרבנן דסמיכה נמי לא מהני אלא צריך דוקא עמידה גמורה. והרמב"ם שם לא הזכיר דה"ה לסמיכה דהויא כישיבה, אך מ"מ נכלל זה במש"כ את אופן הקידוש כדברי רבנן ונשמע מינה דהכי פסקינן דסמיכה כישיבה לענין זה ולא מהני.

ובנסמך ע"ג דבר אחר שאילו ינטל אותו הדבר לא יפול הנסמך עליו, לא חשיב סמיכה

אלא עמידה מעלייתא היא (ומה שהחמירו האחרונים בזה לגבי קריאה"ת הוא מטעם אחר, עי' או"ח סי' קמ"א), ורק היכא שנשמך ע"ג דבר שאילו ינטל יפול הנשמך חשיב סמיכה ולא מהני, כ"כ בשיטמ"ק בגמ' שם אות ד' בשם רבנו פרץ, וכ"כ בא"ר או"ח סי' קמ"א סק"ב דסוגיין איירי בכה"ג שיפול הדבר שסומך עליו, אבל בלא"ה שפיר מצי לסמוך. אמנם הביא שם השיטמ"ק בשם הר"י מפרי"ש דפליג וס"ל דאף היכא דנשמך באופן שאילו ינטל אותו הדבר יפול הנשמך, מ"מ אילו היה יכול לעמוד בלא הסמיכה חשיב שפיר עמידה גמורה אף בשעה שהוא סומך כל כך בחוזק, עיי"ש.

11. בגמ' זבחים כ"ג ב' ילפי' מדכתיב לעמוד לשרת לעמידה בחרתיו ולא לישיבה, וכתיב נמי העומדים שם, שנה עליו הכתוב לעכב, וכ"פ הרמב"ם שם דהעובד כשהוא יושב חילל ועבודתו פסולה, אלא דהוסיף דמ"מ אינו לוקה מפני שאזהרה שלו מכלל עשה היא, פי' דילפי' מדכתיב לעמוד לשרת והוי לאו הבא מכלל עשה ואין לוקין עליו. ויעויין בברכת הזבח שם דתמה ע"ד הרמב"ם דמאחר וכשהוא יושב הוי כזר א"כ יש לו ללקות כדין זר דאית ביה לאו וזר לא יקרב אליכם. וביארו בזה האחרונים דע"כ מבו' בדעת הרמב"ם דס"ל דיושב לא הוי כזר ממש לכל דבריו אלא הוא רק לימוד לענין פסול העבודה ומשו"ה אינו לוקה. [ובעיקר הנידון אי יושב הוי זר או לא יש בזה אריכות דברים ולא עיינתי עתה בסוגיא זו, והשי"ת יזכני גם לזה].

12. בפשוטו נראה דודאי מעכב דהא מיעטו בגמ' סמיכה דלא מהני דלא חשיב עמידה לענין עבודה וא"כ מעכב כדין יושב, [ומה שהרמב"ם לא כ' בפירוש שמעכב בסמיכה היינו דכלל זה במש"כ אופן הקידוש כרבנן וכמשנ"ת לעיל].

אמנם בספר עולת שלמה בזבחים ט"ז א' כתב בפשיטות דודאי אינו מעכב כשמקדש בסמיכה, ולא הביא מקור או ראיה לדבריו, וצ"ע. ונראה לבאר דעתו דהוציא דין זה מדברי הגמ' כאן שאמרה עמידה מן הצד איכא בינייהו, ופי' הוא דלא נחלקו בדין סמיכה אי הויא כישיבה או כעמידה, דודאי כו"ע סברי דסמיכה כעמידה, אלא דנח' אי בקידוש יו"ר מצי לקדש ע"י סמיכה או לא, ולא מטעמא דהוי כישיבה אלא מטעמא דאי"ז צורת הקידוש לקדש כשהוא סומך [אפשר משום דאי"ז דרך שירות לענין זה], וזוהי שורש מחלוקתם, וא"כ כ"ז הוא ודאי רק לכתחי' שיקדש באופן הראוי לכך, אבל לענין דיעבד פשיטא דאינו מעכב כיון דסו"ס קידש כדין, דאף סמיכה דינה כעמידה, ומה שהק' הגמ' וליתבי מיתב יתפרש לפי"ז כפשוטו לגבי ישיבה ממש ולא לגבי סמיכה [וכפי שיפרשו התוס' ביומא כ"ה א' ד"ה אין, דסברי שלצורך עבודה שרי לישב בעזרה, ודלא כהתוס' כאן שס"ל (כאידך תי' בתוס' ביומא) דאף לצורך עבודה אסור ומשו"ה פי' הסוגיא כאן בסמיכה], ובזה זכינו לביאור דברי העולת שלמה דשפיר י"ל דאינו מעכב כלל.

ויתכן דאף בדעת הרמב"ם יש לפרש כן דהא לא הזכיר בהדיא דין הסמיכה שהיא כישיבה, ואפשר דהוא משום דבאמת ס"ל דהויא כעמידה והכא פליגי רבנן וריב"ז אי הוא האופן הראוי לקידוש או לא וכנ"ל, [ובאמת במהריק"ו פי' בד' הרמב"ם באופן א' כדברי התוס' ביומא, וא"כ צ"ל דפירש כמשנ"ת], אמנם אי"ז מוכרח לפרש כן בדבריו, דאפשר לפרש כדפירשנו לעיל דכלל דין הסמיכה באופן הקידוש לרבנן ובאמת ס"ל דהויא כישיבה.

דין חציצה

ו. כל דבר החוצץ בטבילה חוצץ בקידוש ידים ורגלים¹³.

לבישת בגד"ב

ז. כשמקדש יו"ר אין צריך להיות לבוש בבגדי כהונה¹⁴.

13. גמ' חולין ק"ו ב' מתוספתא פ"ק ידידים ה"ב, וברמב"ם פ"ה מביא"מ הט"ז. ובכס"מ שם לא הראה מקור לזה וצ"ב. וכ' הרלב"ג (בפ' כי תשא) דילפי' דין זה מדכתיב ורחצו את ידיהם ואת רגליהם והוי ליה כמו טבילה דכתיב בה ורחץ את כל בשרו ודרשי' בעירובין ד' ע"ב שלא יהא דבר חוצץ. וכ"כ במנ"ח מ' ק"ו סק"י.

ובקריית ספר כאן כתב דהוא משום דבעינן קידוש יו"ר כדכתיב בקרא והיינו בלא חציצה. ושיעור החציצה הוא דוקא ברובו ומקפיד עליו דבזה הוי חציצה מדאורייתא ואין לזה שם קידוש כלל, ואם עבד בלא קידוש אחר, עבודתו פסולה, אבל ברובו שאינו מקפיד עליו או במיעוט המקפיד לא חוצץ מדאו' אלא רק מדרבנן, ולכתחילה הוא דצריך לחזור ולקדש, אבל אם עבד בלא קידוש אחר לא פסל העבודה, כ"כ במנ"ח שם, ובזב"ת בזבחים י"ט ב' ד"ה וכל. וגדר מקפיד הוא לפי מה שדרך בנ"א להקפיד עליו, ולא מהני מה שיאמר שהוא אינו מקפיד, דבטלה דעתו, אך אם מה שאינו מקפיד הוא משום שאומנותו בכך אינו חוצץ אף שאצל אחרים הוי חציצה, כיון שבני אומנות זו אינם מקפידים לא בטלה דעתו. ובדבר שאין דרך בנ"א להקפיד עליו אך הוא מקפיד מחמת היותו איסטניס וכדו' אזלינן בתר ידיה וחוצץ. כ"ז כ' בזב"ת שם וכדין חציצה בטבילה שנתבאר ביו"ד סי' קצ"ח וכן לגבי נט"י באו"ח סי' קס"א.

ורוב ומיעוט משערין לפי רוב היד לחוד ולפי רוב הרגל לחוד, ולא מצרפים היד והרגל לדבר אחד, ולכך אם יש ברוב היד דבר החוצץ הוי חציצה אף שברגל אין חציצה כלל, כ"כ המנ"ח והזב"ת שם. ולענין אם ב' הידים נחשבים כדבר א' זו עם זו, וכן ב' הרגלים, לכאו' נראה דלפמש"כ המנ"ח (שם סק"א) דאם נפסלה ידו אחת צריך לחזור ולקדש גם היד השניה ולא סגי בקידוש יד אחת, ומשא"כ את הרגלים אי"צ לקדש שוב דלא הוי כדבר אחד עם הידים, ה"ה דלענין חציצה י"ל כן דב' הידים נחשבים כדבר א' ובעינן שיחצוץ ברוב ב' הידים אבל ברוב יד א' אכתי לא חשיב רוב, ומשא"כ לענין הרגלים אין לצרפם לשיעור החציצה יחד עם הידים דאינם כדבר אחד עמהם. אך המנ"ח נשאר שם בצ"ע לגבי זה, ועי'.

וכן ראיתי מביאים (בס' הדרת קודש פ"ה מביא"מ ס"ק קצ"ג) משמיה דהגר"ק שליט"א דמסתברא דב' הידים נחשבים כאחת לענין חציצה.

ושיעור רוב היד היינו שיעור רוב המקום ביד שצריך לקדש, וכן ברגל, אבל אין משערין לפי שיעור כל היד, כ"כ בזב"ת שם. אמנם בצפנת פענח (מתנו"ע עמ' 91 סוף טור א) כתב לחדש דמשערין לפי שיעור כל היד כולה ולא רק לפי המקום הנצרך לקידוש, עיי"ש ראייתו.

14. אף דנתבאר לעיל דקיו"ר הוי עבודה או דעכ"פ הוקש דינו לעבודה, מ"מ לא לכל מילי הוי כעבודה, ולענין להצריכו בגד"כ ודאי לא הוי כעבודה, ומוכח כן מהא דיו"א דצריך

מאיזה כלי מקדשים

ח. מקדשין מכל כלי השרת שבמקדש, וי"א דלכתחילה צריך לקדש ממי הכיור דוקא¹⁵, ובכלי חול פסול¹⁶.

לקדש ידיו עד מקום חיבור הקנה והזרוע (עי' בהערה 17 השי' בזה) ואי היה צריך ללבוש בגד"כ ע"כ הוצרך להרים הבית יד של הכתונת בשעת הקידוש והוי בזה מחוסר בגדים, ואף כשמרים הכתונת שלא ע"י אבנט נמי חשיב מחוס"ב כמב' בתוס' בזבחים ל"ה א' ד"ה והתניא מדו כמדתו, עיי"ש היטב, וא"כ ע"כ דלא היה צריך ללבוש בגד"כ בשעת קידוש יו"ר. כ"כ בספר שמועת חיים ביומא פרק שלישי סי' כ"ג.

וביומא ל"ב ב' אמר ראב"י דצריך לקדש יו"ר כשהוא לבוש בגד"כ כדי שיהא מחוסר רק גישה ולא לבישה וגישה, ולדבריו צריך שהיה לבוש בגד"כ בשעת קידוש יו"ר, אך מ"מ אי"ז משום דהקידוש מצד עצמו מחייב בגד"כ אלא הוא רק הכ"ת שלא יהא אח"כ מחוסר לבישה [וחסרון הורדת הבית יד של הכתונת לא הוי מחוסר לבישה לענין זה], ולענין דינא לא קיי"ל כוותיה אלא כרב חסדא דפליג עליה התם, וזהו שלא הזכיר הרמב"ם די"ז שצריך ללבוש הבגדים קודם הקידוש, וכמש"כ בשפ"א י"ט ב' בד"ה בגשתם לבאר בדבריו, דבאמת אי"צ לבישת בגד"כ בשעת הקידוש לא משום חסרון בגשתם ולא משום דהוי כעבודה, עיי"ש. [וזהו דלא כדברי השפ"א שם בדף כ"ג ע"ב בסוד"ה אר"ג דצריך בגד"כ כשמקדש יו"ר משום דהוי כעבודה, וכ"כ ביומא ל"ב ב', וצ"ע בסתירת דבריו].

15. בגמ' זבחים כ"ב א' דרשו מדכתיב ירחצו לרבות שאר כלי שרת שמקדשין מהן, ואפי' בכלי שאין בו כדי רביעית מקדשין ממנו [וע"ע להלן הערה 42], וכ"כ הרמב"ם בפ"ה מביא"מ הי"א.

ונחלקו הראשונים אי מה שנתרכו שאר כ"ש הוא אף לכתחילה או שהוא רק בדיעבד, הרמב"ן בריש פ' כי תשא כתב דהמצוה היא הרחיצה, אבל הכיור אינו לא לעיכוב ולא למצוה, והביא ראיה מהא דכ"ג היה מקדש ביוה"כ בקיתון של זהב מפני כבודו (יומא מ"ג ב'), ואי לכתחי' בעינן מן הכיור לא היו דוחים זה משום כבודו, וע"כ דאף לכתחי' אי"צ כיור דוקא, עכתו"ד, [אך העירו דהדבר תלוי בהא דאיתא בירושלמי יומא פ"ד ה"ה אי הכ"ג היה מקדש מן הקיתון גם בקידוש ראשון או רק בשאר הקידושין, דלהצד שקידוש ראשון היה מן הכיור ולא מן הקיתון, לא קשה מראית הרמב"ן די"ל כמש"כ בחי' הגרי"ז בהל' עבודת יוה"כ פ"ב ה"ג דשאר הקידושין של כ"ג ביוה"כ הם אינם מדין קיור"ר דכל השנה אלא הם מסדר עבודת יוה"כ, עיי"ש, וי"ל דבזה לא נאמר דין כיור לכתחילה]. ואף מפשטות הסוגיא נראה כן כדברי הרמב"ן, דמרבין מקרא אף שאר כ"ש, והיינו לכתחי' דומיא דכיור עצמו. ובאמת כבר תמה בזב"ת (כ"ב א' ד"ה יכול) מנ"ל להראשונים להצריך דוקא מן הכיור. [ולפמ"ש להלן דמדהוצרכו לעשות כיור מוכח דבעי כיור או עכ"פ מי כיור א"ש].

אמנם הרבה ראשונים פליגי וס"ל, דדוקא בדיעבד מצי לקדש משאר כ"ש אבל לכתחילה צריך לקדש מהכיור דוקא [או עכ"פ ממים שנתקדשו בכיור, עי' להלן], כ"כ החינוך (מ' ק"ו)

בהדיא, וכן דייקו האחרונים בדברי הרמב"ם שכ' (פ"ה ה"י) וז"ל: מצוה לקדש ממי הכיור ואם קידש מאחד מכלי השרת הרי זה כשר, דמשמע שלכתחי' צריך מהכיור דוקא אלא דאף בשאר כלים כשר בדיעבד, כ"כ בזב"ת כ"ב א' ד"ה יכול, [אמנם בס' זבחי אפרים לזבחים שם בד"ה בכל הכלים, כתב בד' הרמב"ם דאף לכתחי' אפשר בשאר כ"ש, אלא דיש מעלה נוספת לקדש מהכיור עצמו, עיי"ש].

וכן נראה בדעת רש"י שבכל מקום שהזכירו קידוש יו"ר כתב רש"י 'מן הכיור' [חולין ק"ו ב', יומא כ"ח א', ל"א, ב' ועו"ד], ומבו' דר"ל דלכתחי' צריך מן הכיור דוקא, [ובריש פ"ב דזבחים גבי שלא רחוק יו"ר שמחלל העבודה, כ' רש"י ג"כ דהוא מן הכיור, וזה צ"ב טובא, דעד כאן לא שמענו אלא לענין לכתחי' שצריך מהכיור דוקא, אבל לענין עיכוב שאם לא קידש מן הכיור מחלל העבודה לא שמענו, וצ"ע].

וכן מוכח בדעת הראב"ד בסופ"ק דתמיד (נרפס בדף ל"ד א' סוף טור א') דהק' איך התורם את הדשן ה' נכנס לבין האולם ולמזבח לקדש שם יו"ר מהכיור, והא תניא בתוספתא דאין נכנסים לשם שלא רחוק יו"ר, ותירץ דהיכא דא"א בענין אחר שפיר מצי להכנס לשם כיון דמעלות דרבנן, עכ"ד, ולכא' אמאי חשיב שא"א בענין אחר הא מצי לקדש משאר כ"ש בשאר העזרה קודם שנכנס לבין האולם ולמזבח, ומוכח דס"ל להראב"ד דלכתחי' צריך לקדש מהכיור דוקא או ממים שנתקדשו בו, ומשו"ה חשיב שפיר א"א בענין אחר, דאף דמצי לקדש משאר כ"ש מ"מ לא מצי לקדש באופן הכשר לכתחילה. וכן מוכח בתוס' זבחים כ"א א' שהובא להלן. [ואף אינו יכול למלא מים מהכיור בכ"ש אחר, דלא יוכל להכנס להביא מן הכיור].

וטעם ומקור האי דינא שצריך לכתחי' דוקא מן הכיור נראה דהוא מדצותה התורה לעשות כיור בשביל לקדש ממנו ע"כ דלכתחי' יש לקדש דוקא בו דאל"ה לא היה צורך בעשיית כלי מיוחד לזה. ומה שהוכיח הרמב"ן מקיתון של כ"ג ביוה"כ י"ל דהיו לוקחים מים מהכיור ונותנים לתוך הקיתון ובוזה הוי כנוטל מן הכיור עצמו וכדיבואר בסמוך, כ"כ בנחל איתן סי' י"ד ס"ב סק"ד.

[בדה"י ב' פ"ב פ"ו כתיב ויעש כיורים עשרה ויתן חמשה מימין וחמשה משמאל לרחצה בהם את מעשה העולה ידיחו במ' וגו', ונח' המפרשים שם מהו לרחצה בהם, בפ"י המיוחס לרש"י [ואינו ממנו] כ' דהיינו שהיו מקדשין בו יו"ר, וגם היו מדיחים מהכיור את קרבי העולה, וכ"פ הרד"ק בפ"י השני וכ"כ במצודות. והרד"ק בפ"י הראשון כתב דהכל הוא דבר אחד שרחצו במים את העולה, ולפירוש זה נמצא דלא נעשו כיורים אלו בשביל קידוש יו"ר.

ונראה דנ"מ בין הפי' אי מצי לקדש מהנך כיורים לכתחי' או לא, דאי הם נעשו רק לצורך רחיצת העולה א"כ לגבי קידוש יו"ר הוו כשאר כ"ש דלחלק מהראשונים אין מקדשים מהם אלא בדיעבד, אבל אי נעשו הכיורים גם לצורך קידוש יו"ר הרי הם שוים במעלתם לכיור שעשה משה ומקדשים ממנו לכתחילה, דהא הטעם שלכתחי' צריך מהכיור עצמו נתבאר שהוא משום שציותה התורה לעשות כיור לצורך הקידוש, וא"כ הלא אף כיורים אלו נעשו ע"פ הדיבור, (כדכ' המפרשים ליישב מדין הכל בכתב שאסור להוסיף על תבנית הבנין והכלים,

וע"כ דנצטווה שלמה גם על הנך כיורים), ומאחר ואף הם נעשו לצורך קידוש יו"ר, הרי דשויים הם במעלתם למעלת הכיור, ורק אי אין עיקר עשייתם לכך הוו במעלת שאר כ"ש לענין זה, ויש לפלפל בזה עוד].

ודבר חידוש נמצא בתרגום בדבה"י שם שכתב בזה"ל: ועבד כיורין עשרה וגו' למחלל בהון ית עובד עלתא מדיחין בהון, וכיורא דבצלאל לקידוש כהנא רבא, וימא לקדוש כהנא ביה, ע"כ. הרי דכשהיה את הים של שלמה לא היו הכהנים מקדשים יו"ר בכיור של משה אלא בים, והכיור היה רק לשימוש הכ"ג.

הנה אף להשי' דצריך לכתחי' לקדש מן הכיור דוקא, נראה ברור דהיינו למים שנתקדשו בכיור ולאפוקי ממים שנתקדשו בשאר כ"ש, אבל כל שנתקדשו המים בכיור עצמו שפיר מקדשין מהם לכתחי' אף אם יינתנו בכ"ש אחר, דאין הקפידא שמעשה הקידוש יהא מהכיור אלא הקפידא שקדושת המים תהא ע"י הכיור ולא ע"י שאר כ"ש, וזהו מש"כ הרמב"ם בה"י (ונמשך אחריו החינוך) מצוה לקדש ממי הכיור, ולא כתב לקדש מהכיור, הרי דהקפידא היא במים שנתקדשו בכיור. ושוב הראוני לחסדי דוד בידים פ"א ה"ד דכתב כן.

וכן מבו' בדברי הראב"ן בחולין (הובא להלן בסמוך) שכ' שהיו נותנים מים מהכיור בכלי אחר וממנו היו מקדשים, ומבו' בדבריו דלקחו המים דוקא מן הכיור כדי לקיים מעלת קידוש מהכיור לכתחי', ולפי"ז מבו' נמי דאי"צ שהקידוש עצמו יהא מהכיור אלא שהמים יתקדשו בו, ומאחר ונתקדשו בכיור מצי שפיר לקדש בהם אף בשאר כ"ש. כ"כ בנחל איתן הנ"ל לבאר דבריו.

וכן מוכח בתוס' בזבחים כ"א א' ד"ה מאי, דכ' דכשהיו הרבה כהנים מקדשין מן הכיור היו לוקחים מים מהכיור ונותנים בכ"ש אחר כדי שיוכלו שאר הכהנים לקדש באותו זמן, עיי"ש, ולכא' אמאי הוצרכו ליקח דוקא מן הכיור הא הכ"ש עצמו מקדש, וע"כ צ"ל דהוא משום שרצו למעלת קידוש מהכיור, וא"כ מבו' דס"ל דלכתחי' צריך מהכיור, וכן מבו' דאי"צ מהכיור גופיה אלא ממי הכיור.

וכן מוכח בדברי רש"י ביומא י"ט א' (ד"ה ועשרה) שכ' גבי יוה"כ שמקדש הכ"ג יו"ר מן הכיור, וכ"כ בפ' עה"ת ויקרא ט"ז ד', ובמשנה שם בדף מ"ג ב' איתא בהדיא דביוה"כ הכ"ג מקדש יו"ר מקיתון של זהב ולא מן הכיור, וא"כ צ"ב מש"כ רש"י שמקדש מן הכיור, וע"כ צ"ל דבאמת כוונתו שקידש מקיתון של זהב אלא דמימיו היו נלקחים מן הכיור ובזה חשיב שמקדש מן הכיור, וזהו שכ' שקידש מן הכיור, וא"כ מבו' דאין הקפידא בכיור עצמו אלא במים שנתקדשו בו.

ודע דיש מהראשונים הסוברים דלא היו הכהנים מקדשים מהכיור עצמו, אלא היו נותנים המים מהכיור לתוך כלי אחר ומקדשים מהכלי האחר, כ"כ הראב"ן בחולין סי' רע"א וז"ל: כלי היה במקדש נטלא שמה וממנה נוטלים ידים ממי כיור, ומחזקת רביעית הלוג דאמרי' אתקין רב יעקב מנהר פקוד נטלא בת רביעתא, וכן פירש מר רב האי גאון, עכ"ל. וכ"ה בשם תשו' רב שרירא גאון בתשובה"ג שבס' מעשה רוקח סי' נ"ד.

שיעור הקידוש

ט. שיעור הקידוש הוא, בידים עד סוף כף היד מקום חיבורה לקנה, וברגלים כל כף הרגל עד הקרסול¹⁷.

וכן איתא בתרגום יונתן בפ' כי תשא בזה"ל: ויסבון מיניה בנטילתא דכיא ויקדשון במוהי אהרן ובניו. ושמא משום דכשאפשר אסור לילך בין אולם למזבח ומש"ה הורגלו לקדש בכלי אחר.

אמנם הבה"ג בספ"ו דברכות, וכן הרמב"ם בפיהמ"ש ריש פ"ב דזבחים כתבו דהיו רוחצים הכהנים מהכיוור עצמו ולא ע"י כלי אחר, (כ"ז הובא בנחל איתן סי' י"ד ס"ב סק"ד). ויל"ע מה ישיבו על קו' הראב"ד.

איתא בירושלמי יומא (פ"ד סוף ה"ה) מתניתא [דאמרה שכ"ג מקדש מקיתון של זהב] פליגא על ר' יוסה הכיוור והכן מעכבין [דמשמע שמקדשין מהכיוור בלבד], פתר לה מקומן מעכב, וכ' במשך חכמה (ריש פ' כי תשא) דכוונת הירו' היא שאף דמקדשין משאר כ"ש מ"מ מקום הכיוור הוא לעיכובא, פ"י שצריך לקדש בכ"ש דוקא במקומו של הכיוור ולא בשאר העזרה, עכ"ד. ובתלמודא דידן מבו' דבכל העזרה כשר לקדש, מדאמרו בזבחים כ"א ב' דקידוש בכ"ש בחוץ לא מהני, ומשמע דכל שהוא בפנים כשר ואין קפידא באיזה מקום בעזרה.

אמנם בקה"ע, וכן בביאור הגר"ק שליט"א בירו' שם וביתר ביאור כ' בטעמא דקרא ריש פ' כי תשא, ביארו כוונת הירו' באופ"א, דבזמן שהכיוור וכו' עומדין במקומם מצו לקדש בשאר כ"ש ובכל העזרה, וכשאין הכיוור וכו' במקומם אין מקדשים משאר כ"ש.

ומסתמת הרמב"ם בזה נראה דבכל גווני מהני, דבין כשהכיוור במקומו ובין כשאינו במקומו מקדשין מכ"ש, וכן מצו לקדש בכל מקום בעזרה ולאו דוקא במקומו של הכיוור.

16. ברייתא בזבחים כ' ב' דאפי' קידש בתוך העזרה בכלי חול לא מהני, וכ"ה ברמב"ם בפ"ה מביא"מ ה"י, וטעמא הוא דכתיב ורחצו ממנו, היינו מהכיוור או משאר כלים שהם קדושים כהכיוור אבל לא בכלי חול דלא הוי דומיא דכיוור, רש"י שם.

ואף כשנתקדשו המים מתחילה בכ"ש לא מהני אם נותנם בכלי חול ומקדש ממנו, דבעינן שהקידוש עצמו יהא מכלי קודש דומיא דכיוור, כ"כ בזב"ת כ"ב א' בסוד"ה בקודח, ועיי"ש עוד מש"כ בזה.

17. בתוספתא פ"ב דידים הי"א איתא הכהנים מקדשים במקדש בידים עד הפרק וברגל עד הסובך, ומייתי לה בחולין ק"ו ב' ובערכין י"ט ב', ונחלקו הראשונים מהו אותו הפרק שאמרו שעד שם מקדש, רוב ככל הראשונים פ"י דהוא סוף כף היד במקום חיבורה לקנה, [כן היא דעת התוס' בחולין ק"ו ב' ד"ה אמר, ורש"י ורמב"ן וריטב"א ורשב"א שם, ורא"ש שם סי' י"א ובתשו' כלל מ"ח סי' ד', וראב"ד בתמים דעים סי' ס"ו, ור"ח ורי"ף הו"ד בתר"י בברכות דף מ"א ב' בדה"ר ד"ה אבל, וסמ"ג עשה כ"ז, וספר התרומה בהל' איסור והיתר סוסי" ע"ז, והרא"ה בסופ"ח דברכות, ובפסקי תוס' בחולין שם אות רצ"ד, והב"י באו"ח סי'

כיצד מקדשין

י. כיצד מצות הקידוש, מניח ידו הימנית ע"ג רגלו הימנית, וידו השמאלית ע"ג רגלו השמאלית¹⁸, ושוחה¹⁹ ומקדש²⁰, וחוכך רגלו בידו בשעת רחיצה²¹.

קכ"ח ס"ז בדעת הרמב"ם פט"ו מתפילה ה"ה, וספר הישר לר"ת חלק החידושים סי' תע"ה].
וכן נקט לדינא בזבח תודה בזבחים י"ט ב' ד"ה עד לפרק, וכך סתמנו כאן.
אמנם יש מהראשונים שחולק ע"ז וסובר שהוא עד מקום חיבור הקנה עם הזרוע, כן היא דעת רבנו אברהם שהובא בתוס' בחולין שם, (ובשיטמ"ק בערכין שם הביא זה בשם רבנו אפרים). [את ידיהם, 'את' בגימטריא 'זה' כף וזרוע'. וא"ת רגליהם, 'ואת' בגימטריא 'שוק' עה"כ. - רמ"ה שליט"א]

ויש ראשונים הסוברים שמקום הקידוש הוא עד סוף הפרק השלישי של האצבעות מקום חיבורן לפס היד, כן היא דעת ר"ת שהובא בתוס' בחולין שם (וזה דלא כמש"כ ר"ת בס' הישר בחידושים סי' תע"ה), וכן דעת רבינו מנוח בדעת הרמב"ם, דלגבי נט"י לתפילה (פ"ד מתפילה ה"ב) ולחולין (פ"ו מברכות ה"ד) ולנשיאת כפיים (פט"ו מתפילה ה"ה) כ' הרמב"ם דנוטל עד הפרק, וכ' רבנו מנוח שם דהיינו עד סוף הפרק השלישי של האצבעות, ולגבי נט"י לנשיאת כפיים כ' הרמב"ם שם שנוטל עד הפרק כדרך שנוטל לעבודה, ואמנם שם לא זכינו לאורו של רבנו מנוח, אך מ"מ פשוט הוא דאף בזה הוא אותו שיעור, דאל"ה לא היה לרמב"ם לסתום בלשון שוה בכל מקום, ובפרט לגירסת ר"א בן הרמב"ם שם בדברי הרמב"ם כדרך שרוחץ לק"ש ותפילה (הובא במקו"צ) ודאי דמפורש שהוא שיעור זה.
ולגבי שיעור הקידוש ברגלים, בתוספתא הנ"ל אמרו עד הסוכך, ופי' הגר"א שם שהוא פרסת הרגל עד הקרסול, והוא כמו הפרק ביד, עיי"ש וכן נקט בזב"ת הנ"ל.
ושיעור זה הוא נלמד מהלכה למשה מסיני כדאמרו בערכין י"ט ב'.
והרמב"ם לא הזכיר מהו השיעור לא בידים ולא ברגלים, וכבר העירו כן האחרונים, אמנם בהל' תפילה פט"ו ה"ה כ' דלנשיאת כפים צריך ליטול ידיו עד הפרק כמו לעבודה, אבל גם שם לא פי' מהו הפרק.

18. תוספתא דמנחות פ"א ה"ז ומייתי לה בזבחים י"ט ב' וכדעת ת"ק, וכ"פ הרמב"ם בפ"ה מביא"מ הט"ז ובפיה"מ ריש פ"ב דזבחים. וילפי' לה מדכתיב (שמות ל, יט) ורחצו וגו' את ידיהם ואת רגליהם, דצריך לרחוץ יחד הידים עם הרגלים, כ"כ רש"י עה"ת שם, ובאוה"ח הוסיף לבאר דהיה אפשר לכתוב ורחצו ידיהם ורגליהם, ומדכתיב את ידיהם ואת רגליהם לאשמועינן דאין רחיצה לידים בלא הרגלים ולא לרגלים בלא הידים, וכ"כ בשפתי חכמים בדברי רש"י.

ובזבחים שם כ' רש"י (ד"ה מניח) וז"ל: דבעינן ידיו ורגליו כאחד כדכתיב קרא ירחצו, וצ"ב איך משמע הלשון ירחצו דצריך יד ורגל כאחד, ועוד צ"ב דבפי' עה"ת הביא דרשא אחרינא. ולכאנ"ל בדבריו ורחצו במקום ירחצו, וכוונתו לקרא ירחצו ממנו את ידיהם ואת רגליהם, וכדבריו בפי' עה"ת.

יש לעיין אי צריך לקדש ב' הידים וב' הרגלים בזמן אחד או דיכול לקדש תחילה יד ורגל של ימין ואח"כ יד ורגל של שמאל, ומלשון רש"י עה"ת שם שכתב בבת אחת היה מקדש ידיו ורגליו, משמע בזמן אחד קידש ב' הידים וב' הרגלים, [ומדבריו בזבחים שם ד"ה מניח שכ' דבעי' ידיו ורגליו כאחד, אין להוכיח, דאפשר דקאי אליבא דר"ן], וכן מבוי בדעת הרמב"ם שכ' כאן ושוחה ומקדש, ור"ל שמקדש ב' ידיו וב' רגליו כאחד ומשונה מוכרח הוא לשחות דא"א בענין אחר (כ"כ בנחל איתן סי' י"ד ס"ד סק"ב), וכן משמע מלשון הגמ' בדף י"ט ב' מניח ידו הימנית וכו' וידו השמאלית וכו' ומקדש, ומשמע דאחר שנתן ב' ידיו ע"ג ב' רגליו אז היה מקדש.

ולהשי' דס"ל דבקידוש יו"ר בעינן כח גברא (עי' להלן) לכאור' יהא מבוי דפליגי וסברי דאי"צ שיהיו ב' ידיו עם ב' רגליו כאחד, דלא יתכן לעשות כן ושיהא בכח גברא [ועי' אדם אחר לא מצי למיעבד דפעמים שהיה מקדש לבדו דוקא כתמיד כ"ח א'], אלא דיש לדחות דאפשר ומניח כלי עם מים מהכיוור בין ברכיו ומנענעו ברגליו, כ"כ בנחל איתן שם.

מסתברא דאופן הקידוש הוא שמניח פיסת ידו ע"ג גב רגלו, ואפשר דאין קפידא באיזה מקום ע"ג הרגל יניח ידו, ובלבד שיתננה במקום הטעון קידוש ברגל.

בעיקר הדין שצריך לקדש היד עם הרגל [וכ"ש ב' ידיו עם ב' רגליו יחד] נראה דהוא רק לכתחילה אבל אינו מעכב כלל, ואם קידש היד לחוד ואח"כ הרגל לחוד מהני, דהא לא שנה בזה הכתוב לעכב. ואף היכא דקידש ידו לחוד ובא אח"כ לקדש רגלו לא נימא לו שיקדש עתה הרגל יחד עם היד דכבר קידש היד והועיל קידושה. [ועי' בס' שערי אהרן בפ' כי תשא שהביא בשם לקח טוב (לר"מ נ') שדייק כן מהפסוקים, שבפסוק שנאמר בו החיוב מיתה כתוב ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו, ולא כתוב את ידיהם ואת רגליהם, שמתבת 'את' דרשינן שיהא כאחד וכנ"ל, ומדלא נא' כן גבי החיוב מיתה ש"מ דאינו מעכב].

אם אחר שקידש יו"ר נפסלו ידיו לחוד או רגליו לחוד, אי"צ לחזור ולקדש ידיו עם רגליו אלא סגי שיקדש הידים או הרגלים לחוד, כ"כ במנ"ח מ' ק"ו סק"ד ושנה דבריו בסק"י ושלשם בסקט"ז. ובנפסלה רק ידו אחת או רגלו אחת כתב שם (סקי"א) דסגי לקדש רק אותה ואי"צ אפי' להיד או הרגל השניה, אלא דבזה נשאר בצ"ע. ובספר הערות במסכת יומא (להגריש"א שליט"א) בדף ל' כתב דודאי שצריך לקדש ב' ידיו דהוי חוכא ואיטלולא לקדש רק יד אחת, עיי"ש. [ולענין נט"י כתבו הפוסקים דאי"צ ליטול גם ידו השניה, עי' בכף החיים סי' ד' אות פ"ו שהביא השי' בזה, ואף מה שהביא מהלב חיים אי"ז מדינא אלא רק למעלה בעלמא כדכ' שם וא"כ ה"ה לענין קידוש יו"ר].

אי"צ לרחוץ ידיו אחר הקידוש מחמת נגיעה ברגליו כדין כדן הנוגע בבשרו במקומות המכוסים, דמאחר והיו הכהנים הולכים יחפים במקדש תמיד חשיב רגליהם כמקומות המגולים שאינם מצריכים נטילה לנוגע בהם, כ"כ בשפ"א זבחים י"ט ב' בגמ' מניח, וכן מבוי במ"ב (סי' ד' סקנ"ד בשם הפמ"ג בסי' צ"ב) דחשיב מקום מגולה, [ומש"כ שם דבריו בדרך אפשר הוא

משום דאיירי באדם יחידי שרגיל לגלות, אבל במקום שכולם רגילים לגלות פשיטא דהוי מקום מגולה בודאי].

אחר שקידש יו"ר אינו צריך לנגבם דלא נמצא כן בשום מקום לחייב ניגוב בזה, נחל איתן סי' י"ד ס"ב סק"ב.

כשמקדש היד והרגל אי"צ לקדש כל היד וכל הרגל ברחיצה אחת אלא יכול לקדש מתחילה חצי מהיד עם חצי מהרגל ואח"כ החצי השני שלהם, ומוכח כן מהא דאמרו בגמ' כ"א סוע"א שמקדשין מכלי אע"פ שאין בו רביעית, וכ"כ הרמב"ם בפ"ה הי"א, וכתב ע"ז בזב"ת (סוד"ה בין שאין) דצריך אח"כ ליקח מים נוספים ולהשלים הרחיצה, דרביעית ודאי לא מספקת לכל היד והרגל, ומבוי' דשפיר מצי לקדש באופן זה, כ"כ בס' הדרת קודש כאן סקפ"ז, והוא ברור. [ואם ניגבו המים בינתיים יש מי שכתב דלא מהני עי' גיטין ט"ז א'].

19. כן הוא ברמב"ם שם, ונתבאר לעיל בהערה הקודמת דר"ל שמקדש ב' ידיו וב' רגליו בזמן אחד וממילא מוכרח הוא לשחות.

והנה כשמקדש באופן זה כשהוא שוחה נמצא דכפות רגליו דבוקות לארץ ואין המים באים לשם, ונראה דהיה מביא מים על כפות רגליו וכך היו המים מתחברים למים שבכפות רגליו ובהכי מהני הקידוש לכל הרגל, [וע"ע להלן בסמוך מהחזו"י שפי' כן כוונת התוספתא שמשפשף ומרחיץ מטעם זה], וראיתי לח"א שחידש מכח זה דבאמת לא היה צריך לקדש מקום הכפות רגלים מאחר וכך היא צורת עמידתו וכיון שאין המים יכולים ליכנס לשם ע"כ דאין מקום זה בכלל מצות הקידוש.

20. נחלקו הראשונים אם צריך לקדש בכח גברא דוקא או דאי"צ, הראב"ד בתמים דעים סי' ס"ו כתב וז"ל: ומה שאמרו במים ראשונים שצריכים כלי לא ידעתי מאין יצא להם, ואפשר כי הכלי למדוהו מקידוש יו"ר שהיה מן הכיור, אבל כח אדם מאין יצא להם וכו', עכ"ל, ומבוי' דפשיטא ליה דבקידוש יו"ר אי"צ שיהא ע"י כח גברא כלל. וכ"כ הרשב"א חולין ק"ז ובתוה"ב שער ד', ובאו"ז סוף סי' ס"א.

אמנם הריטב"א בחולין ק"ז א' (ד"ה ואין נוטלין) כתב: ובנט"י דתרומה או דחולין בעינן כלי וכח גברא דומיא דקידוש, עכ"ל, הרי דס"ל דבקידוש יו"ר צריך כח גברא דוקא. ועי' במ"ב סי' קכ"ח סקכ"א לגבי נט"י דכהנים קודם נשיא"כ דהביא מהאחרונים שאפשר שצריך דוקא בכח גברא דומיא דקידוש יו"ר. והובאו דבריהם בנחל איתן סי' י"ד. [ואמנם יש לדחות קצת דכוונת הריטב"א והמשנ"ב, עפ"י מש"כ באו"ז שם דאף דא"צ כח גברא מ"מ חכמים תקנו כן בנט"י דומיא דקיו"ר שבאופן הרגיל היה בהם כח גברא. וע"ע בסמ"ג (עשה כ"ז) שתלה נידון זה אם יש כח גברא בקיו"ר בפלוגת רבנן ור' יוסי בפ"ק ידידים מ"ה, ונראה מדבריו ג"כ דגם לרבי יוסי לא הוצרכו כח גברא אלא שכך הרגילות כמו שביאר שם].

21. כ"כ הרמב"ם בפיה"מ ריש פ"ב דזבחים וכ"ה ברע"ב, ומקורם הוא מהתוספתא דמנחות פ"א ה"ז דאיתא התם כיצד הוא מקדש וכו' נותן יד ימינו וכו' משפשף ומרחיץ משפשף ומרחיץ. ובטעם הדבר כתב שם בחזון יחזקאל דהוא כדי שלא יהא ברגליו שום דבר החוצץ,

היכן מקדשים

יא. אין מקדשים יו"ר אלא בפנים העזרה, אבל בחוץ לא, ואף אם מקדש בכלי שרת, ואפי' בדיעבד לא מהני²².

קידוש בתוך הכיור

יב. אין מקדשין בתוך הכיור או בתוך כלי השרת, אלא מקדשין מהן, ואם קידש בתוכו ועבד י"א דעבודתו כשירה ויש פוסלין²³.

וע"י שמשפשו רגלו מסיר כל חציצה משם. ובאופן נוסף כ' לבאר דהוא בשביל שיבואו המים גם אל תחת כפות רגליו דע"י השפשוף נרטב גם המקום ההוא והוי השקה למים שבשאר הרגל, עכ"ד. [ולביאור הראשון שכ' א"ש הא דהרמב"ם לא הביא די"ז בהל' ביא"מ, דבאמת אי"ז מגוף צורת הקידוש אלא רק הכ"ת למנוע מחציצה, ואפשר עוד דאי"ז חיוב דין אלא רק עצה טובה קמ"ל, ולא היה לרמב"ם לכתוב דבר זה, אמנם לביאור השני קצ"ב אמאי לא הביא די"ז בהלכות].

22. ברייתא בזבחים כ' ב' וברמב"ם פ"ה מביא"מ ה"י, וטעמא הוא מדקבעה התורה מקום לכיור שיהא בעזרה ושם אמרה ורחצו ממנו, ע"כ דצריך לקדש דוקא בתוך העזרה, רש"י. [ואי"צ לקדש דוקא בין האולם ולמזבח שהוא מקום הכיור בדקדוק, אלא למדין מהכיור שצריך שיהא בתוך העזרה שזהו מקומו של הכיור להיות בעזרה ולא בחוץ. אמנם ע"י בהערה 15 שיש מפרשים בדעת הירוש' שקידוש יו"ר הוי רק במקומו של הכיור].

23. בגמ' כ"א א' מספ"ל בזה אי מצו לקדש בתוך הכיור או לא מדכתיב ורחצו ממנו דמשמע ממנו ולא בתוכו, ולא איפשטא, ופסק הרמב"ם פ"ה מביא"מ ה"י דלכתח"י אין לקדש בתוכם אלא מהן, אבל אם קידש לא מחלל העבודה דאינו אלא מספק. [ולהשי' דבעי' כח גברא, יש הפוסלים אפי' בדיעבד, ע"י או"ח סי' קנ"ט ס"ח בט"ז סק"א, וכן נראה שפסק הגר"א שם].

אמנם הריטב"א בחולין (ק"ז א' ד"ה ואין נוטלין) כתב בתו"ד וז"ל: ומדבעיא לן גבי קידוש יו"ר במס' זבחים אם שכשך ידים בכיור אי הוי רחיצה או לא ופשטינן דלא הוי רחיצה דממנו אמר רחמנא ולא בתוכו וכו', עכ"ל, ומבו' דפירש הגמ' דאיפשטא בעיא דלא מהני בתוכו, ודלא כהרמב"ם הנ"ל דקאי בספק, וא"כ לדבריו אם קידש בתוכו אי"ז נחשב קידוש ואם עבד מחלל העבודה. [ויעויין במ"ב סי' קנ"ט סקנ"ד לגבי נט"י דנקט כדברי הריטב"א דמעכב בדיעבד דומיא דקידוש יו"ר דמקדש. אמנם בלקוט"ה שם בתוה"ק אות ב' פסק כהרמב"ם דבדיעבד לא חילל. וצ"ע].

קידוש מכן הכיור

יג. אין מקדשין מן הכן של הכיור אלא מן הכיור עצמו²⁴.

טבילה במקום קידוש

יד. כל מקום שצריך לקדש יו"ר לא מהני שיטבילם במקוה אלא צריך לקדשם כדין²⁵.

פסול מיסך רגליו

טו. המיסך את רגליו או המטיל מים צריך לחזור ולקדש²⁶, ואם ניטנפו ידיו או רגליו ועבד בלא קידוש עבודתו פסולה²⁷.

24. בגמ' כ"ב א' תניא ר' יהודה אומר יכול יהא כנו מקדש כדרך שהכיור מקדש ת"ל ועשית כיור נחשת וכנו נחשת, לנחשת הקשתיו ולא לדבר אחר, ואמרו בגמ' שם הטעם משום דכנו אינו עשוי לתוכו. וה"ה דבשאר כ"ש שאינם עשויים לתוכן אין מקדשין מהן, דומיא דכנו, כ"כ בזב"ת שם ד"ה יכול. והרמב"ם השמיט דין זה שאין מקדשין מן הכן, וכבר העירו כן באחרונים, וצ"ב.

25. זבחים כ' ע"ב מתוספתא פ"ק דמנחות ה"ז, טבל במי מערה ועבד עבודתו פסולה, והרמב"ם (פ"ה מביא"מ הי"א) כתב: הטביל ידיו ורגליו במי מקוה אפי' במעיין אין זה קידוש כלל עד שירחץ בכלי, עכ"ל, ומבו' דפי' דטבל במי מערה קאי על היו"ר לחוד, שהטבילם במקוה במקום לקדשם מהכיור, וזה לא מהני, והחידוש בזה ביאר בחסדי דוד (על התוספתא שם) דאפי' שעשה כעין קידוש יו"ר שהטביל הידים והרגלים בפנ"ע או אפי' הטביל יד עם רגל ויד עם רגל כדן הקידוש אפי' לא מהני, וכ"ש אם טבל כל גופו במקוה דלא מהני. וכע"ז כ' בליקוט"ה שם ד"ה או שטבל, דלהרמב"ם אף בטבל כל גופו לא מהני, והביא ראיה מהא דאמרו בגמ' שם לגבי טמא דטעון קידוש כיון דמסיח דעתיה, ואף דטובל לטומאתו מ"מ צריך לחזור ולקדש [לצד זה בגמ'], ומבו' דלא מהני אפי' טבילת כל גופו במקום הקידוש. אמנם ברש"י בגמ' שם מבו' דפי' שטבל במי מערה לא קאי איו"ר לחוד אלא אכל גופו, שטבל כולו במקוה לשם קידוש, והחידוש הוא דלא אמרי' שטבילה דבר חשוב היא ומהניא במקום קידוש. ובתורת הקדשים שם אות ש' כתב בפשטות כפי' רש"י דקאי אטבילת כל גופו (אע"פ שבזב"ת הביא שהרמב"ם פי' אחרת, וי"ל) והוסיף דפשטות ל' הגמ' משמע כהרמב"ם, עיי"ש. והנה לגבי נט"י קי"ל דאם טבל כל גופו במים מהני, דק"ו הוא השתא כל גופו עולה בהם יו"ר מבעיא, מ"מ גבי קידוש יו"ר לא מהני כיון דכתיב בקרא 'ורחצו' ורחיצה לאו היינו טבילה, אתיא קרא ואפקיא מק"ו, כ"כ באו"ז סי' ס"א בשם הבה"ג.

26. מתני' יומא כ"ח א', ובגמ' שם כ"ט ב' ל' א' אמרו דבמטיל מים צריך לקדש ידיו משום דמצוה לשפשף, וכן צריך לקדש רגליו משום ניצוצות. ואף היכא דלא שפשף כתב התו"י שם דמדרבנן מיהא צריך לחזור ולקדש דלא פלוג, [אבל אינו מעכב בדיעבד]. אכן דעת המנהיג

פסול יציאה

טז. יצא מן המקדש²⁸ צריך לחזור ולקדש יו"ר²⁹, ואם עבד בלא קידוש עבודתו כשירה³⁰. ואם הוציא לחוץ רק את ידיו אי"צ לחזור ולקדש³¹.

(הובא בב"י או"ח סי' ז') דאי"צ לקדש כלל ואפי' מדרבנן. [ומסתמת לשון הרמב"ם אין להוכיח דאף בלא שפשף צריך לקדש, משום דמצוה לשפשף והסתמא היא שעושה כן]. ולפי"ז במטיל מים בעפר תיחוח דליכא ניצוצות (כדאי' בנדה י"ד א') ואי"צ לשפשף, נמצא דאף לא יצטרך לקדש שוב לדעת המנהיג, אכן לדעת התו"י מדרבנן מיהא צריך לכתחי' דלא פלוג.

ובמיסך את רגליו אמרו במשנה שם דטעון טבילה, וה"ה דטעון קידוש יו"ר וכדכ' הרמב"ם בה"ו דכל הטעון טבילה טעון קידוש יו"ר, אלא דבזה אין מעכב הקידוש בדיעבד וכדכ' הרמב"ם שם. וכ"כ בזב"ח בזבחים שם דבמיסך את רגליו ולא קידש אינו מעכב בדיעבד דומיא דנטמאו ידיו, עיי"ש.

אמנם בתו"י ביומא כ"ט ב' ד"ה כל המיסך, כ' דהמיסך רגליו טעון קידוש משום דדבר מאוס הוא, עיי"ש, ולדבריו נראה ברור שהוא מעכב בדיעבד, דכבר בטל הקידוש הראשון אחר שניטפו ידיו. ואף בדעת הרמב"ם לכאן יתכן לומר דס"ל כן דבזה צריך קידוש לא רק מדין שכל הטובל מקדש אלא משום הטינוף, וא"כ יעכב בדיעבד אף לשיטתו.

27. רמב"ם שם ה"ה, והוא מדין נטפו ידיו דבטל הקידוש הראשון וצריך מדינא לחזור ולקדש ומעכב בדיעבד. ולדעת הקרית ספר הנ"ל (בהערה 6) גם כאן הוא רק מדרבנן ולא יעכב בדיעבד.

28. היינו שיצא מחומת העזרה וכדכ' הרמב"ם בה"ה. וביוצא ללשכה הבנויה בקודש ופתוחה לקודש אי"צ קידוש דדינה כעזרה.

ובדעת הריטב"א מבו' דאף ביוצא ללשכה הבנויה בקודש ופתוחה לחול אי"צ לקדש, דהקשה (ביומא כ"ח א') לגבי דין המטיל מים שטעון קידוש דתיפול"ל שטעון קידוש מחמת יציאה מהעזרה, ותי' דאיירי ביצא ללשכת פלהדרין (שהיה בה ביה"כ) ולכך אין טעון קידוש משום יציאה אלא רק משום הטלת מים. ושם בדף י"א ע"ב כתב הריטב"א דלשכת פלהדרין לא היתה קדושה בקדושת העזרה אלא דינה כלשכה הפתוחה לחול, וא"כ נמצא מבו' בדבריו דהיוצא ללשכה הבנויה בקודש ופתוחה לחול אי"צ לחזור ולקדש. והמאירי שם ביומא ג"כ תי' כתי' זה אלא דאין רא' דס"ל דאותה לשכה שיצא אליה דינה כחול ועכ"פ שמעי' דבבנויה בקודש ופתוחה לקודש ודאי היא כעזרה גם לענין זה ואי"צ לחזור ולקדש.

ויעויין בחי' הגר"א למשנה בתמיד פ"ג מ"ג דכ' דלשכת הטלאים היתה פתוחה לחול בלבד ובנויה גם בקודש וגם בחול, עיי"ש, ובסדר עבודות התמיד משמע דאותם שהביאו הטלה מלשכת הטלאים לא היו צריכים אח"כ לקדש יו"ר גם לעבודה, דאם היו צריכים היה למשנה להזכיר זה בסדר מעשיהם, ובפרט לפי מה שחידש הגבול"א ביומא (סוף דף כ"ד ב') דקודם הפייס היו צריכים כל הכהנים לקדש יו"ר דחששו שמא אחר הפייס יבואו לעבוד מיד בלא

קידוש אגב חביבות העבודה, וא"כ לא מסתבר כלל לומר שיצטרכו לקדש אח"כ שוב. ולדברי הגר"א הנ"ל נמצא דאף שיצאו לחול (היינו לחצר של בית המוקד הבנוי ופתוח לחול, שדרך שם נכנסו ללשכת הטלאים) לא היו צריכים לחזור ולקדש יו"ר, והוא חידוש גדול, ויל"ע בזה. 29. בגמ' זבחים כ' ע"ב מספק"ל אי יציאה מועלת משום דמסיח דעתו, או דכיון דבידו לחזור לא מסח דעתיה, ולא איפשטא ולכך מצרכינן קידוש לחומרא, וכ"פ הרמב"ם בפ"ה מביא"מ ה"ג.

וכשיוצא באמצע עבודתו לזמן מועט נחלקו הראשונים אי צריך לחזור ולקדש, דעת התוס' (כ' ע"ב ד"ה כל) והריטב"א (יומא כ"ח א' ד"ה וכל) דאיי"צ לקדש שוב דאינו מסיח דעתו כלל בזמן מועט כשהוא באמצע העבודה. אכן בדעת הרמב"ם (פ"ה ה"ג וה"ה) מבוי' דבכל ענין צריך לחזור ולקדש, מדלא חילק אלא כתב בסתמא דהיוצא טעון קידוש ואף כשחזור מיד. וכ"כ המאירי ביומא (דף ל' ע"א סוד"ה טבילות) דביוצא ולא הסיח דעתו [דהיינו היוצא לזמן מועט] צריך לחזור ולקדש אלא דאינו מעכב, עיי"ש.

אף כשיודע בבירור שלא הסיח דעתו כשיצא צריך לחזור ולקדש, כ"כ בזב"ת (ד"ה לא מסח) מדברי הרמב"ם שכ' (בה"ה) דכשיודע שלא הסיח דעתו לא מעכב אם עבד בלא קידוש, ומשמע דהא מיהא לכתחילה צריך לקדש, וטעמא הוא משום דלא פלוג. וכ"כ המאירי ביומא דף ל' ע"א סוד"ה טבילות, דצריך לחזור ולקדש אלא דאינו מעכב.

30. רמב"ם שם ה"ה, והוא משום דהוי בעיא דלא איפשטא ומספק אין לפסול העבודה, כס"מ שם ה"ג. אמנם המהריק"ו שם כתב לדקדק מדברי הגמ' בהמשך שם דמספ"ל אי טומאה מועלת ואמרו את"ל דיציאה לא פסלה וכו', ומדאמרו באת"ל ש"מ דהכי פשטינן דביוצא אי"צ לחזור ולקדש, ומשו"ה אם עבד בלא קידוש עבודתו כשירה. ומה שכ' הרמב"ם להצריך קידוש נוסף לכתחילה הוא רק משום דפשטא דבריינא הכי משמע דצריך לקדש, ואף דהגמ' דחתה הראי' מ"מ שינויא דחיקא הוא ולכך לכתחיי צריך לחזור ולקדש, עכ"ד. [ולכאור' איכא נ"מ בכ"ה ג' דמצי לחזור ולעשות העבודה, דלכס"מ צריך לחזור ולעבוד ולמהריק"ו אי"צ אף לכתחיי]. וכל זה הוא דוקא כשלא הסיח דעתו ביציאתו, אבל אם הסיח דעתו חייב לחזור ולקדש מדינא, ואם עבד בלא קידוש עבודתו פסולה, רמב"ם שם ה"ד.

כשיצא בלילה והלך לביתו, אף דיצא לזמן מועט הוי הסיח הדעת דדוקא כשיוצא ביום אפשר דדעתו לשוב, אבל בלילה אחר שכבר יצא י"ל דילך לביתו ולא יחזור, ולכך צריך לחזור ולקדש מדינא, ואם עבד בלא קידוש עבודתו פסולה, כ"כ בשיח יצחק יומא ל' ע"ב ד"ה והנה. הנה בעיקר הך דינא דלא מעכב כשלא קידש, הך' האחרונים דהא הספק בגמ' הוא אליבא דראב"ש דלינה לא פסלה, אבל אליבא דרבי דלינה פסלה א"כ ודאי דאף יציאה פסלה, ומאחר וקיי"ל כרבי דלינה פוסלת א"כ מדינא צריך לחזור ולקדש כשיצא ואמאי פסק הרמב"ם דאינו מעכב, והגרעק"א (בגיליון הרמב"ם) נשאר בצ"ע. ובזב"ת (ד"ה את"ל לינה) כתב ליישב דהספק בגמ' הוא גם לרבי, ומה שאמרו את"ל לינה לא פסלה היינו רק לאפוקי מהירושלמי דכתב שהספק הוא רק לרבי ולא לראב"ש, ולזה מספ"ל לבבלי אפי' לרבי.

פסול שינה

יז. ישן צריך לחזור ולקדש³², ואם עבד בלא קידוש עבודתו פסולה³³.

פסול היסח הדעת

יח. הסיח דעתו משמירת יו"ר צריך לחזור ולקדש³⁴, ואם עבד בלא קידוש עבודתו פסולה³⁵.

ולכאור' נראה דאפ"ל דהספק בגמ' הוא לא אליבא דרבי ולא אליבא דראב"ש אלא אליבא דר' יוחנן וכאוקימתא דרבא דפסק כרבי בסוף עבודה וכראב"ש בתחילת עבודה, וכוותיה דר' יוחנן קיי"ל ולא כרבי, ובדעת ר' יוחנן הסתפקה הגמ' אי יציאה מועלת דאת"ל לינה לא מועלת, היינו בתחילת עבודה, היינו משום דלא פריש וכו'. ובוה א"ש דבדיעבד עבודתו כשירה כיון דהיא בעיא דלא איפשטא.

31. גמ' שם כ' ע"ב, ורמב"ם שם ה"ה. וביאר בקר"א דהחידוש בזה הוא שהקידוש מתייחס לכל הגוף ולא רק ליו"ר ומשו"ה לא נפסל בהוצאת ידיו לחוד. וכן משום דאין כאן היסח הדעת מאחר והוא עצמו בפנים.

32. רמב"ם שם ה"ג, דסתם ישן מסיח דעתו, כס"מ, וכ"כ התוס' בזבחים כ' ע"א סוד"ה מיתבי דשינה הוי היסח הדעת. ואף שינת ארעי הוי היסח הדעת וצריך לקדש, כן איתא בירושלמי יומא פ"ג ה"ב, [נפשוט הוא דהא לא שייך שינת קבע בעזרה דאין ישיבה שם וכ"ש שכיבה, ודוקא שינת ארעי שייך בנסמך על הכותל כדאמרו בירו' שם, אמנם לדעת הראב"ד בריש תמיד שייך שינת קבע בעזרה כשהיא לצורך העבודה, ומ"מ ודאי דאף בשינת ארעי כבר איכא היסח הדעת].

33. כדין מסיח דעתו דמעכב בדיעבד.

34. גמ' כ' ע"ב וברמב"ם שם ה"ג. והיינו שהסיח דעתו מלשמור ידיו ורגליו שלא יגעו בדבר טינוף, רש"י שם ד"ה או. וכ"ה ברמב"ן בטהרה צ"ל ע"ג שנגע בדבר שצריך אחריו רחיצת ידים. ואם נגע רק בידו אחת עיין לעיל בהערה 18. וכל זה הוא דוקא כשיועד בודאי שהסיח דעתו מלשמור יו"ר אבל בסתמא שאינו יודע אם הסיח דעתו או לא, לא חשיב היסח הדעת, ואי"צ דוקא שידע בודאי שלא הסיח דעתו, מהריק"ו.

35. רמב"ם שם ה"ד וה"ה דבהסיח דעתו פוסל העבודה כשלא חזר וקידש. והיינו דנתבטל הקידוש הראשון מאחר ולא שמר על יו"ר וצריך מדינא לחזור ולקדש, כ"כ בחס"ד על התוספתא מנחות פ"א ד"ה כהנים, ובקר"א בזבחים שם ע"א, ועוד. אמנם בקרית ספר כתב לחדש דהא דצריך לחזור ולקדש הוא רק מדרבנן אבל מדאורי' אי"צ לקדש אלא בשחרית בלבד אף אם הסיח דעתו, ומדהזכיר המטיל מים מוכח דאף אם ניטפו ידיו ורגליו ממש, והוא חידוש גדול דמדרבנן נפסל העבודה בדיעבד.

פסול נטמא

יט. נטמא גופו צריך לחזור ולקדש [אחר שטובל]³⁶, ואם עבד בלא קידוש עבודתו כשירה אם לא הסיח דעתו³⁷, ובנטמא ידיו לחוד אינו צריך לחזור ולקדש אלא מטבילן ידיו³⁸.

פסול לינה

כ. קידש יו"ר היום צריך לחזור ולקדש למחר³⁹, ואפי' עבד כל הלילה צריך לחזור ולקדש כשיגיע היום⁴⁰, ומיהו אם קידש בלילה בשביל עבודת היום מהני הקידוש ואי"צ לחזור ולקדש ביום⁴¹.

36. בגמ' כ' ע"ב בעיא דלא איפשטא ולחומרא מצרינן לי' לקדש. וברמב"ם שם ה"ו.
37. רמב"ם שם, ומשום דהוא רק מספק. והכא איירי דלא הסיח דעתו וכגון בנטמא סמוך לשקיעת החמה דאי"צ עוד הערב שמש, או דאיירי ששמר יו"ר, גמ' שם. וברמב"ם שם כ' דאיירי באוכל דבר טמא דבזה אי"צ הערב שמש.
38. גמ' ורמב"ם שם. ונטמא ידיו היינו שהוציא ידיו לחוץ ונגע בדברים המטמאין את הידים, דלא משכחת לה טומאת ידים בתוך העזרה דאין טומאת ידים במקדש כמ"כ הרמב"ם בפ"ח מאה"ט ה"ו, כ"כ במנ"ח מ' ק"ו סק"ד ד"ה יצאו.
39. בגמ' זבחים י"ט ב' פליגי בה רבי וראב"ש אי לינה פסלה או לא, ובגמ' שם כ' ע"א קאמר ר' יוחנן כדברי רבי שלינה פוסלת בסוף עבודה וכדברי ראב"ש שלינה לא פוסלת בתחילת עבודה, כן הוא לאוקימתא דרבא שם, והכי קיי"ל, רמב"ם שם ה"ט. אמנם הסמ"ג (ע' קע"ה) פסק כרבי וכאוקימתא דאביי דפסלה לינה מדרבנן דמודה רבי דמקרות הגבר ועד צפרא לא פסלה לינה דבזמן מועט זה לא גזרו רבנן דמיחזי כמו שקידש ביום.
40. אע"פ שלא ישן כל הלילה ולא הסיח דעתו, רמב"ם שם ה"ח. ודוקא לעבודת היום צריך לחזור ולקדש, אבל אם בא להמשיך עבודת הלילה אי"צ לחזור ולקדש, כ"כ הרמב"ם שם, וצ"ב מנין לו דין זה.
- ונחלקו הראשונים אימתי הוא זמן לינה, דעת הרמב"ם כאן בה"ט דהוא בנץ החמה, וכ"כ הגרעק"א בגיליון הרמב"ם בפ"ב מתמו"מ הי"א בדעתו, וכ"כ המהרש"ל בסוכה נ"א ב' בדעת התוס' שם ד"ה קרא, [ועיי"ש בערול"נ דדחה דבריו]. אמנם דעת רש"י בזבחים כ' א' ד"ה מיהו, דלינה היא בעלוה"ש ולא בנץ החמה, וכן משמעות דברי התוס' בסוכה שם וכדכ' במהרש"א שם. וע"ע בלח"מ וברעק"א שם ביאור מחלוקתם.
- ואם עבד בלא קידוש עבודתו פסולה, דבטל הקידוש אחר שעבר זמנו, כן מבו' בגמ'. אכן לדעת הסמ"ג הנ"ל דפסק כרבי וכאביי כתב בטהרת הקודש כאן דאינו מחלל העבודה, וע"ע בשפ"א דנחלק עליו דאף לד' הסמ"ג מחלל עבודתו, עיי"ש.
41. כר' יוחנן וכרבא, כנ"ל. ולפי"ז אף ברגלים וביוה"כ שהיו מקדשים יו"ר זמן רב קודם

שיעור המים בכיור

כא. כמה מים צריכים להיות בכיור, אין פחות מכדי לקדש ממנו ארבעה כהנים⁴².

עלוה"ש מהני הקידוש ליום ולא נפסל בלינה כיון דהוי לעבודת היום, ודלא כמש"כ בשפ"א בד' הרמב"ם דנפסל בלינה, עיי"ש, ולא זכיתי להבין דבריו.

42. לשון הרמב"ם פ"ה מביא"מ הי"ג, והוא מגמ' בזבחים י"ט ב' וכ"א ב' דאיתא התם אריב"ח כל כיור שאין בו כדי לקדש ארבעה כהנים ממנו אין מקדשין בו שנא' ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו. ופי' הרמב"ם דזה נאמר לגבי שיעור המים שצריכים להיות בכיור שהוא כדי קידוש ד' כהנים, וכ"כ בזב"ת כ"א ב' ד"ה כל כיור. אכן רש"י שם בדף י"ט (ד"ה שאין בו) פירש שאין הכיור מחזיק מים כשיעור ארבע קידושין, וכ"כ בבעה"ט (שמות ל, יח) ומשמע הלשון שהוא שיעור בגודל הכיור שהוא צריך להיות בגודל הראוי להחזיק מים כדי ד' קידושין, אבל אי"צ שיהא בו שיעור מים זה בשעת הקידוש. וכן דקדק בשפ"א בדף י"ט ב' בד"ה כיור.

ולדעת הרמב"ם שהוא שיעור במים, היכא דהיה בכיור שיעור מצומצם של מים ובא כהן א' וקידש ממנו, צריך שוב להוסיף בו מים קודם שיקדש ממנו כהן נוסף, דלכהן השני כבר חסרו המים מכדי שיעור ד' כהנים, כ"כ בשפ"א בדף י"ט ב'. אכן בזב"ת הנ"ל כתב דרך בתחילת מילוי הכיור צריך לתת בו שיעור זה, אבל אחר שקידש ממנו כהן אחד אי"צ להוסיף בו מים אף כשחסרו מהשיעור הנצרך.

ובעיקר האי דינא שצריך שיעור מים כדי ד' כהנים כ' בזב"ת הנ"ל דאינו אלא לכתחילה אבל אינו מעכב בדיעבד, אכן במג"ח (ק"ו סק"ט) כתב דהוא לעיכובא, וכ"כ בס' זבחי אפרים בגמ' שם, וצ"ב מנא להו לעכב הא לא שנה בו הכתוב.

בגמ' כ"א ב' מייתו ברייתא דמקדשין בכלי אפי' שאין בו רביעית והק' מינה דמבו' דאי"צ כדי קידוש ד' כהנים, ומשני דאיירי בקודח מתוכו, ופי' רש"י דהיינו שחיבר הכלי הקטן בתוך כלי גדול המחזיק כדי קידוש ד' כהנים דבכה"ג מצי לקדש אף דרך הכלי הקטן. והתוס' שם פי' שמילא מים בכלי הקטן מתוך כלי הגדול שהיה בו שיעור ד' כהנים (ואיכא נ"מ טובא לדינא בזה). ועי' בזב"ת סוד"ה בקודח שכ' דאפשר דלא נחלקו רש"י ותוס' אלא בביאור הסוגיא אבל לענין דינא מודה רש"י לתוס', עיי"ש.

והרמב"ם בפ"ה מביא"מ הי"א הביא דין זה דמקדשין אפי' מכלי שאין בו רביעית ולא כתב דאיירי בקודח מתוכו דוקא, וכתבו המהריק"ו והכס"מ דהוא פי' הגמ' כהתוס' דהיינו שמילא בכלי הקטן מים מהכלי הגדול, ולא חש הרמב"ם לבאר זאת בהדיא משום דסמך עמש"כ בסמוך לזה שצריך שיהא בכיור מים כשיעור ד' כהנים וע"כ דאף בשאר כ"ש הוא כן דאל"ה הו' עדיפי כ"ש מהכיור עצמו, והוסיף הכס"מ דאף הראב"ד בהשגתו לא בא לחלוק על הרמב"ם אלא כתב דבריו כתוספת וכהסבר לש"י הרמב"ם, עיי"ש. [וע"ע באחרונים שכ' ביאורים נוספים להשמטת הרמב"ם].

איזה מים כשרים

כב. כל המימות כשרים לקידוש יו"ר בין מים חיים בין מי מקוה⁴³ ובלבד שלא ישתנה מראיהן⁴⁴, וכל דבר המשלים למי מקוה משלים למי כיור⁴⁵.

כתב השפ"א בגמ' שם דלמסקנת הסוגיא אי"צ שיעור של ד' כהנים אלא בכיור עצמו, אבל בשאר כלי שרת אף לכתחי' סגי כשאין בו כדי ד' כהנים, [והוסיף עוד דכשאין בכיור שיעור של ד' כהנים מצו לקדש בו מדין כ"ש, עיי"ש, ונראה מדבריו דס"ל דשיעור זה בכיור הוא לעיכובא, דאי הוא רק לכתחי' א"כ אף כשאין בו שיעור זה יש בו מעלת קידוש מהכיור ולא רק כשאר כ"ש].

אמנם בדברי מהריק"ו והכס"מ הנ"ל מבוי' דאף בשאר כ"ש צריך שיהא שיעור זה של ד' כהנים, ולפי"ז צ"ל דהקיתון של זהב שקידש ממנו הכ"ג ביוה"כ היה מחזיק כדי קידוש ד' כהנים, או דהיו מימיו נלקחים מכלי אחר שבו היה מים כשיעור זה, כ"כ בזב"ת שם סוד"ה בקודח. ויעיין בשפ"א י"ט ב' בד"ה גמ' מיבעיא, דכ' דאפשר ולא היה צריך שיהא בקיתון שיעור ד' כהנים משום שקידוש זה לא הוי דבר השווה בשאר כהנים, עיי"ש. והעירו דכן יש לפרש לדברי הגרי"ז (הנ"ל בהערה 15) דקדוש דיוה"כ אינו כדין כל קידוש ידים ורגלים, וא"כ אפשר דבזה לא נאמר השיעור של ד' כהנים.

והנה אין שיעור למים הנצרכים לקידוש יו"ר אלא השיעור הוא כפי מה שנצרך כדי שיבואו המים לכל מקום שצריך לקדש אותו ביד וברגל, [ולפי"ז היו משערים שיעור ד' כהנים לפי גודל כהנים בינוניים], ומה שנזכר לגבי קידוש יו"ר שיעור רביעית (בראב"ן בחולין סי' רע"א, וכן בישועות יעקב או"ח סי' קכ"ח הו"ד במ"ב סק"א) היינו דלכה"פ צריך שיעור רביעית אבל ודאי דצריך הרבה יותר מכך דאין מספיק ברביעית מים להגיע לכל המקום הנצרך בידים וברגלים [וזהו שדקדק במ"ב שם לכתוב דיהיה 'עכ"פ' רביעית, דמשמע שהוא שיעור הקטן ביותר], וכ"כ בזב"ת שם דבמקדש בכלי שמחזיק רביעית צריך להוסיף אח"כ עוד מים כדי שיגיע לשיעור הנצרך בכל ידיו ורגליו.

43. רמב"ם פ"ה מביא"מ הי"ב מגמ' זבחים כ"ב א' ב' דפליגי אמוראי ותנאי אי בעי' דוקא מים חיים או לא, וקיי"ל כרבנן דכל המימות כשרים. (ועי' בכס"מ פ"ג משוטה ה"ט ובמל"מ שם).

44. רמב"ם שם, וכ' האחרונים דמקורו משוטה ט"ו ב' מה מים שלא נשתנו אף כלי שלא נשתנה, הרי דשינוי מראה פסול בהם.

ואיזה שינוי מראה פוסל, הנה הרמב"ם כאן כ' וז"ל: ובלבד שלא ישתנה מראיהן אלא יהיו כמים הכשרים לטבילה, ע"כ, הרי דס"ל דדין מי כיור הוא כדין מי מקוה, וגבי מי מקוה אמרו במשנה (מקואות פ"ז מ"ג) דאם הדיח בו סלי זתים וענבים אע"פ ששינו מראה המים כשר, וכן אמרו שם דמי צבע אין פוסלין בשינוי מראה, ונפסק כן ברמב"ם פ"ז ממקוה ה"ז ח', ולפי"ז אף למי כיור כשר בכה"ג. ורק כשנשתנה ע"י משקה אחר נפסלין המים כדכ' הרמב"ם שם הי"ב. כ"כ הברכ"י או"ח סי' ק"ס ס"א בד"ה לכן, והוסיף שם לבאר כן גם בד' התוס' בסוטה, ומש"כ התוס' דמדרבנן פסול לא קאי אמים אלא אכלי, עיי"ש.

אמנם דעת הרא"ה (בברכות נ"ג ב', והו"ד בב"י או"ח רי"ס ק"ס) דבעי' שלא יהא במים שום שינוי מראה, וכל שנשתנה מראהן פסולין לקידוש יו"ר, ודריש לה מדכתיב בקרא מים יתירא דבעי' שיהיו במראה מים. וכן דעת הר"ן (בחולין ק"ו א' ד"ה חמי) דכל שינוי מראה פוסל בהם ודריש לה מדכתיב בקרא מים דמשמע שיהיו כדרכן דוקא בלא שום שינוי. [ואף פסל מטעם זה מים סרוחים לקידוש יו"ר דכבר אינם כברייתא].

ולפי"ז כ' הברכ"י שם דמה שאמרו בזבחים הנ"ל דמי מקוה כשרים למי כיור היינו לענין להשלים השיעור או לענין דאי"צ מים חיים דומיא דמקוה, אבל באמת מי כיור חמירי טפי ממי מקוה.

והנה לדעת הרמב"ם דדין מי כיור שוה לדין מי מקוה לכל דבר, י"ל דהוא אף לקולא וכל מה דמכשרינן במקוה מכשרינן לקיור"ר אף דפסול לנט"י, אכן לד' הרא"ה והר"ן דאינם שווים למקוה לכל דבר י"ל דדברים הפסולים לנט"י (כגון שנעשה בהם מלאכה) ה"נ יהיו פסולים לקיור"ר, ויל"ע.

ואף לדעת הרמב"ם דדינם כמי מקוה מ"מ לענין שאובין אינם כמקוה, דלעולם מי כיור שאובין הם בכיור, כ"כ במג"ח מ' ק"ו סק"ו.

45. גמ' שם כ"ב א', והיינו לרבות טיט הנרוק שהפרה שוחה ושותה ממנו, וכן כל דבר שתחילת ברייתו מן המים כיבחושינן אדומים, דכולהו משלימים למי מקוה וה"נ משלימים למי כיור. והנה לגבי טיט הנרוק כ' התוס' שם (ד"ה למיעוטי) דדוקא לענין להשלים לשיעור מקוה מהני אבל אין טובלין בו בפנ"ע, ולפי"ז כ' ביריעות שלמה (על הרמב"ם כאן הי"ב) דה"ה למי כיור אף דמשלימים אבל אין מקדשין בו, [ולדעת רש"י בסוכה י"ט ב' שהביאו התוס' הנ"ל דאף טובלין בו ה"נ אף מקדשין בו]. אלא דכ' שם ביריעות שלמה דלגבי כיור נראה דאף אינו משלים לשיעור המים, משום דשיעור מי כיור הוא כדי קידוש ד' כהנים, וכיון דא"א לקדש בו אינו נחשב בשיעור קידוש ד' כהנים. וכ"כ בקר"א שם (ד"ה אילימא) דאין שייך לקדש בטיט הנרוק וצריך שיהא בכיור שיעור מים שאפשר לקדש מהם, (וע"ע באהא"ז מש"כ בזה). אמנם יעויין בלקוטי הלכות (בתורת הקדשים אות ז') שכ' דטיט הנרוק שאין הפרה שותה ממנו אינו משלים למי כיור ואם שותה ממנו משלים, ונראה בדבריו דכשמשלים אף מקדשים בו, עי"ש.

הא דמהני טיט הנרוק הוא דוקא להצטרף לשאר המים שבו, אבל כשכולו רק מטיט הנרוק או אפי' רובו, לא מהני, כן משמע מסוגיית הגמ', אמנם מרש"י שם משמע דאפי' כולו כן מצו לקדש בו, וצ"ע בזה, כ"כ בזב"ת שם ד"ה אי פרה, עי"ש.

ולענין יבחושינן אדומים הנה הרמב"ם לא הזכיר זה בהדיא [וכבר העירו כן האחרונים], אמנם בזב"ת שם (ד"ה וע"כ בטיט) נקט לדינא דכשר למי כיור דומיא דמקוה, והוסיף שם דהיינו דוקא כשריסקן וכדכ' הרמ"א באו"ח סי' ק"ס ס"י. ובספר מכתבי תורה (להרוגוצ'ובר) סי' ל"ז כתב דיבחושינן אדומים ודאי פסולים למי כיור מחמת דנשתנו וברמב"ם פ"ה מביא"מ הי"ב משמע קצת דכשר, עכ"ד, וכנראה כוונתו למש"כ הרמב"ם דדין מי כיור הוא כדין מי מקוה, ובמקוה כשר בכה"ג.

פסול לינה במים

כג. מי כיור נפסל בלינה⁴⁶, וכיצד היו עושין שלא יפסלו מימיו⁴⁷, היו משקעין אותו⁴⁸ במי מקוה או במעיין⁴⁹ ולמחר מעלין אותו⁵⁰, ואם לא שיקעוהו נפסלו המים בלינה וממלאין אותו במים אחרים⁵¹.

46. גמ' זבחים כ"א א', ופליגי התם אימתי הוא זמן הפסול, וקיי"ל כמ"ד דנפסלין בעלות השחר. וכ"כ בזב"ת שם ד"ה ומסתברא. ונחלקו הראשונים בגדר הפסול, דעת רש"י שם בע"ב ד"ה אלא, שהוא פסול מדאורייתא, ודעת התוס' שם בד"ה (בע"א) מאי, שהוא רק מדרבנן, וכן נקט בקרית ספר פ"ה מביא"מ הי"ד.

47. לפי שהמים בכיור נתקדשו אי"ז כבוד קדשים שיפסלו המים ומשו"ה היו צריכים לדאוג שלא יבואו לידי פסול, רש"י יומא ל"ז א' ד"ה מוכני.

48. בגמ' שם אמרו דמשקעין אותו מבערב, והרמב"ם בפ"ה מביא"מ הי"ד כתב רק דהיו משקעין אותו, ולא הזכיר שעשו זאת מבערב, וכבר תמה ע"ז בזב"ת שם אמאי לא הזכיר שיש מצוה לשקעו מבערב ולא להעלותו עד זמן תרוה"ד. אמנם בקר"א שם כתב דמהא דהשמיט הרמב"ם לזה ש"מ דבאמת ליכא מצוה לשקעו דוקא מבערב ומצי שפיר לשקעו סמוך לעלוה"ש, ואף זה אינו חיוב כ"כ ואם רוצה ממלא אותו מים אחרים בבוקר, עכ"ד.

49. הנה הרמב"ם כאן כתב דמשקעין אותו במי מקוה או במעיין, והיינו דפי' שהמוכני שעשה בן קטין לכיור (יומא ל"ז א') הוא גלגל שבו מורדין הכיור למעיין שתחתיו או למי מקוה. ובפ"ג מביה"ב הי"ח פי' הרמב"ם ענין המוכני באופ"א שהוא כלי חול שהיה סביב לכיור ובו היו המים עומדים, וכשהיה הכיור מתרוקן מהמים שבו, היו המים שבמוכני שותתין לתוכו, וכל זמן שלא נכנסו לתוך הכיור לא היו נפסלין בלינה מאחר ואין המוכני מקדשם שהוא כלי חול, עיי"ש ובכס"מ. וביאר הכס"מ שם דהרמב"ם ס"ל דב' הפירושים אמת, וכאן פי' באופן זה ושם פי' באופ"א. [ודעת הראב"ד בהל' ביה"ב שם דהמוכני הוא רק הגלגל ולא הכלי שסביב הכיור, עיי"ש].

יעויין בר"ח ביומא ל"ז א' [נדפס בגמ' שם בע"ב] שכתב דהיו משקעין הכיור בים שעשה שלמה. ובתו"י שם [הנדפס בדף ל"ח א'] העיר ע"ד דאפשר ולא היה בבית שני את הים של שלמה, עיי"ש.

50. וכשהכיור בתוך המים אין מימיו נפסלין בלינה לפי שבהיות המים מחוברים למי המקוה או למי המעיין בטלה קדושתן וגם הרי הם כאילו אינם בכלי, כ"כ מהריק"ו שם.

51. רמב"ם שם. וממלאים אותו מהים שעשה שלמה וכדכ' הרמב"ם בסמוך הט"ו, ומקורו מדברי הירו' ביומא פ"ג ה"ח כדציין בכס"מ וכדביאר במהריק"ו. [ועי' בתו"י הנ"ל בהערה הקודמת שאפשר ובבית שני לא היה את הים של שלמה ולפי"ז לא מילאוהו משם אלא ממקו"א].

הרב אברהם הכהן טננבוים

מדיני קבלת הדם

דיני קבלת הדם

- א. השוחט צריך שיקבל כל דמו של פר, שנא' 'ואת כל דמו ישפוך אל יסוד המזבח'¹. אמנם זהו למצוה², ובדיעבד אף בלא קיבל כל הדם כשר.
- ב. קיבל פחות מכדי הזיה פסול³, ואפי' קיבל בב' כלים⁴, וי"א דבב' כלים כשר⁵.
- ג. צריך לקבל את כל דם הנפש⁶, אך לא שאר דמים⁷. וכן דם שע"ג סכין לא יקבלנו.

1. ואף שפסוק זה נאמר בשיריים כיון שלא שייך בהם שהרי כבר זרק מן הדם תנהו ענין לדין קבלה.
 2. תוס' זבחים לד: ד"ה למיעוטי. ובזבח תודה הוכיח זאת ממתני' לב. 'אם יש דם הנפש יחזור הכשר ויקבל' ואף דלא נשאר כל הדם תהני קבלת הכשר. (וכן דקדק הרדב"ז מעה"ק ד, ח מלשון הגמ' 'צריך' שזהו לכתחילה) ובמאירי (יומא לא: השנה השניה) כתב דהוא מד"ס וקרא אסמכתא.
 3. מנחות ז. רמב"ם מעה"ק פ"ד ה"ח ולקוטי הלכות.
 4. לקוטי הלכות ע"פ מסקנת הגמ' לקמן לד: ומנחות ז:, ורש"י לקמן צג: ד"ה קיבל, וכ"ה ברע"ב פ"א מ"ג וכ"כ בד' הרמב"ם המל"מ כאן ובחזו"א ועוד, וכתב המל"מ דאל"ה מה חידש הרמב"ם הא לא שייך בו הזיה. ובקר"א כ' דהוא פסול נשפך.
 5. כ"ה בקר"א לקמן צג: ובאו"ש מעה"ק ה, ט ומק"ד סי' ז' אות ב', וע"ש שחקר מתי חל דין קבלה ומסיק דבשעת קבלה ראשונה אך הקידוש בשני'.
 6. מהו דם הנפש עי' כריתות כב. ועי' לקוטי הלכות כאן דלתוס' כריתות כ: ד"ה דם הקזה רק דם שהנשמה יוצאה בו כשר להזיה ולהרמב"ם כל דם בשחיטה כשר להזיה וממעט רק דם העור.
 7. היינו דם העור ודם התמצית. וילפי' זאת ממשמעות הפס' 'מדם הפר'. וסכין ילפי' מדכתב 'דם הפר' ולא מדם הפר ודבר אחר.
- ולענין תערוכת דם כשר ודמים אלו, עי' לקמן לד: עח. עט.: דם סכין עי' תוד"ה גורעין ב' תי' אי גדר הפסול דנתקבל בפסול, או כעין פסול נשפך ועי' יומא מח. תוס' שם וכתב הגרי"ז ואבי עזרי מעה"ק ד, ח. ודם סכין בדיעבד כשר דבטל ברוב, שפ"א וזב"ת.

ד. השוחט צריך שיגביה סכין למעלה, והדם שע"ג הסכין מקנחו בשפת המזרק⁸, וראה הערה.

ה. נשפך הדם על הרצפה- אם קודם קבלה פסול⁹ ואם לאחר קבלה נשפך (מהמזרק) כשר¹⁰.

ו. דינים אלו נוהגים בכל הזבחים¹¹ וכן קומץ שנשפך קודם קבלה נפסל¹².

ז. בחטה"ע ובקטורת שנשפכו על הרצפה פסולים מספק, וראה הערה¹³.

8. טעם קינוח הסכין כתב בטל תורה (הו' בשלום רב) כיון שרוצה לשחוט עוד בהמות ושלל יפסל בדם זה, וכ"מ מתוד"ה בשפת שכתב דבקינח בפרה לא היה נאה עוד לשחוט. וברדב"ז כתב (מעה"ק ד,ח) דדם זה נתקדש ע"י הסכין, ולכן מקנחו דבעי שפיכה ליסוד. וחידוש בדבר, דיש לו דין שפיכה ליסוד. וגדר הדבר מסתבר דבדין שפיכת שיריים לא נאמר מיעוט זה דדבר אחר דהא לא מצינו דם אחר שיש בו דין שפיכת שיריים, וע"כ דכיון דנתקדש דהא סכין מקדשת הדם טעונה שפיכה. אמנם כ"ז דוקא בדמים כשרים ולא בפסולים, ובהכרח דחידושו הוא דמיעוט זה נאמר בדמים למזבח וכנ"ל, וצ"ע בסברא ומה ילפו.

ובמקדש דוד כתב דהוא רק דין שלא לבזותו כיון שנתקדש מהסכין.

9. לשון הרמב"ם פסה"מ א,כה 'נפסל הזבח', ועי' חי רא"ל מאלין (חב' סי' יח') שדקדק מהרמב"ם שם הכ"ו שכתב 'נשפך מקצת הדם מצואר הבהמה לארץ ולא אספו וקיבל מקצתו מצואר בהמה ה"ז כשר' וכ"מ שם דדוקא בלא אסף כשר, דאם אסף מהרצפה הכל פסול ע"ש.

10. מתני' כה. לב. ועי' ראב"ד תו"כ נדבה פ"ד הלי"א ששם בתו"כ פס' אחר ויליף לעכב או לקד"ק ולקק"ל, ועי' הע' 12. ולשון הרמב"ם פסה"מ א,כו 'נפסל הזבח' לכאורה מיירי בנשפך כל דם הנפש וצ"ע.

11. עי' הע' 9,12 וכ"מ מפשיטות הפוסקים, וצ"ע הילפו.

12. כתב הרמב"ם בפסה"מ פ"א ה"ה 'נתפזר הקומץ על גבי הרצפה יחזור ויאספנו', וכתב הכ"מ שם שמצא כתוב שקודם קידוש פסול. ושם ה"ב כתב מרש"י במנחות כו'. שהשווה קומץ שנתן לשמאלו ומשם לכלי לנשפך דדם ומ' דה"ה נשפך דקומץ נמי הכי דאל"ה ה"ה בשמאל יהיה כשר.

13. יומא מח. זבחים צב. כתב הגר"ח שיש ב' הלכות בפסול נשפך, א' בסדר קבלת הדם שיש לעשות הקבלה מיד אחר השחיטה מהפס' דם מהפר יקבלנו, ב' בדם עצמו שבנשתנה מקומו לפני הקבלה פסול ובארו בשם הגרי"ז דיליף לה בתו"כ (נדבה פד' הלי"א 'הדם'- הדם שנתקבל בכלי, והדין הב' בלבד שייך בקטורת וחטה"ע. ועי' הע' 9.

דין אויר כלי

ח. צריך לשים הורידים מעל גבי הכלי ולהרמב"ם צריך לשים תוך אויר הכלי¹⁴.

ט. לרש"י דין זה הוא אפי' בדיעבד, ולהרמב"ם רק מצוה לכתחילה¹⁵.

י. אויר שסופו לנוח כמונח דמי, ואם אין סופו לנוח לאו כמונח דמי ונפסל מדין נשפך¹⁶.

יא. בשהה מעל אויר הכלי, י"א שמתקדש באויר קדוש גמור¹⁷ וי"א שלא נתקדש אלא רק לא נפסל ב'נשפך'¹⁸. ויש שפירשו ברמב"ם שלא נאמר דין זה אלא בתוך אויר הכלי ולא מעליו¹⁹.

יב. אף להסוברים שמתקדש באויר, י"א שרק אם נתקבל בסוף בכלי, ובלא זה לא נתקדש ופסול, ויש חולקים שנתקדש וכשר להזאה, ואף בנשפך לבסוף ע"ג הרצפה²⁰.

14. רש"י כתב טעם דין זה כדי שלא יפסל בנשפך ולהרמב"ם טעם דין זה כדי שיוכל לקבל כל דמו של פר. ולכן לכאור' להרמב"ם צריך דווקא תוך הכלי. דקדוק לשון הרמב"ם עי' גרי"ז שפ"א חזו"א, ובזב"ת נסתפק בזה. ועי' או"ש שכתב דלהרמב"ם צריך לשים הכלי מתחילת השחיטה וצ"ע דדם הראשון אחר שחיטה פסול לזריקה וע' דין ג'.

15. כ"כ בשפ"א ובזב"ת מטעמים, דלרש"י דהוא מדין נשפך א"כ לא הוי באויר כלי אינו 'קבלה מהפר שפיר' ומעכב בדיעבד, ולהרמב"ם דמחמת קבלת כל דמו הרי כל הדין למצוה.

16. מסקנת הסוגי' כה: והפוס', ורש"י שם.

17. זבח תודה וחזו"א, ועי' בעיונים בתי' מהגמ' במנחות ויומא מח. שנסתפקה אי מהני קידוש רק במונח בתוכו וסלקא בתיקו.

18. שי' הגרמ"ד מהגרי"ז. וטעמו מכח קושי' הגמ' בהע' 13. ובתוך אויר הכלי תלוי בספק הגמ' הנ"ל, ואולי דוקא נוגע בדפנותיו וצ"ע.

19. לקוטי הלכות ועוד בד' הרמב"ם ולשי' דאין דין נשפך אלא קבלה וע"ג הכלי (ובזב"ת נסתפק בד' הרמב"ם).

20. בזב"ת מכשיר וסבר דנתקדש באויר, והחזו"א נסתפק וצידד דפסול דמתקדש רק למפרע דלא מסתבר שהאויר יקדשו, אלא רק בשימש כתחילה לעבודת הקבלה, וע"ש עוד פרטים בזה ומאריך בזה שם.

יג. יש אומרים שכשמקדש באוירו בעי שיהא לו תורת כלי²¹, ויש סוברים שאף בל"ז מקדש²².

דין מום לאחר שחיטה

יד. הצורם אוזן בקדשים²³ לאחר שחיטה נפסל הקרבן, שנא' 'ולקח מדם הפר' פר שהיה כבר²⁴.

טו. פסול זה נחלקו הראשונים מהו, י"א דהוא מום²⁵ וי"א דוקא מום קבוע²⁶ וי"א דוקא חיסרון [ולא רק מום]²⁷.

טז. יש לדון אי עובר בזה על לאו דמטיל מום בקדשים וכן על זריקת דם בע"מ²⁸.

21. כתב הגרי"ז בפ"י הב' ובש"י הגרמ"ד (וכן שמעתי מהגר"י קלאר בשם הגרי"ז) בד' הרמב"ם דבעי שם כלי שניקב כמוציא משקה ולא ככונס משקה, ודייקו מדכתב הרמב"ם שנכנס כבר לכלי פחות ולא כרש"י, ודלא כהרדב"ז שם.

22. רדב"ז מעה"ק פ"ד ה"ט בד' רש"י והרמב"ם, וכן בזבח תודה בד' רש"י.

23. כתב רש"י דאף למסקנת הגמ' כ"ה בכל הקדשים והואיל וגלי גלי, ועי' זב"ת שהביא כן מבכורות ומהרמב"ם.

24. יש לדון אי הוא חידוש ששייך פסול מום לאחר שחיטה או חידוש דבעי שלא יהיה שינוי מפר שהיה כבר, ודנו בזה אחרו' (מנ"ח קר"א גרי"ז ועוד) ועי' בסוגי' אריכות דברים ברא' בזה, ולקמן הנפק"מ.

25. כ"ה ברש"י דהוא פסול מום, (אמנם כתב שזה 'נפגמה אזנו' ובבכורות מבו' דהוא חיסרון וצ"ע) וכ"מ בדבריו בסוגי' כו. ובשמ"ק אות ו'.

26. שמ"ק כו. אות ג' ודלא כמש"כ באות ו' בש"י רש"י. ויל"ע בבאור דבריו דלכאור' סבר דהוא דין חיסרון ולכן מום עובר לא פסל ומ"מ מום קבוע חשיב שאינו 'הפר' שהיה כבר, ואי סבר דהוא מפר' מומים וכן מסתבר מדפסל בהולכה (אמנם הוא משי' רש"י ואין כ"כ ראייה) צ"ב החילוק בין מום עובר לקבוע. ועי' חזו"א דתמה שחתיכת בשר אינו מום כלל וכ"ה ד' רש"י.

27. כ"מ ברמב"ם פסה"מ א, כ"ט. ע"פ הגרי"ז ובאור דבריו דהוא דין שלא ישתנה ממה שהיה בשעת שחיטה וכעי חי' בדין נשפך באותו ילפו'. ועי' קר"א בד' הרמב"ם ובאור לשונו 'אפי' צורם'.

28. בלאו דמטיל מום יש סתירה במנ"ח אי עובר (במצוה רפ"ז אות ח' עובר ובמצוה רפ"ח אות ב לא עובר, וע"ש רפ"ח אות ג' שדן בד' הרמב"ם), וזריקת בע"מ תלוי לכאור' בגדר הפסול אי מום או חיסרון.

יז. חתך בשרה עד העצם ואח"כ קיבל דמה כשר²⁹.

יח. חתך בשרה עד העצם קודם שחיטה לרש"י כשר, ולרבינו פרץ פסול³⁰.

יט. י"א דאף בהולכה נאמר דין זה³¹, וי"א דרק בקבלה³².

שעות פוסלות בקדשים

כ. כל קרבן שנאמר בו זמן כגון 'בן שנתו' מונים זמן זה משעה שנולד³³.

כא. כמו כן גם בשאר הזמנים כגון קרבנות הכשרים משנה שניה או מבן ח' ימים, מונין משעה שנולד³⁴.

כב. דין זה נאמר בכל הקרבנות, בין בקדשי קדשים ובין בקק"ל³⁵.

כג. הקרבן צריך להיות בתוך שנתו אף אחר השחיטה עד הזריקה, ועי' הערה³⁶.

29. גמ' כו. הן מדין מום אי לא מום או דהוא מום עובר ולא פוסל, הן מדין יוצא דלא פסיל ואף בקד"ק ועי' בסוגי'.

30. שמ"ק כו. אות ג' ו', דנחלקו אי מום עובר פוסל אף קודם שחיטה או לא. וסברת מחלו' לכאור' תליא בפסול מום לאחר שחיטה דאי משום מום א"כ מ"ש קודם מאחר שחיטה ואי שינוי א"כ אין לדמות אחר שחיטה לקודם שחיטה ויל"ע. ועי' חזו"א שהקשה שלא מצינו שחתך בבשר פוסל במומים.

31. כ"כ בש"מ כה: אות כו, וכ"ה בגליון הגרע"א על הרמב"ם ועי' לקוטי הלכות שנסתפק בזה.

32. כן למד הגרי"ז ולכאור' לשי' דהוא פסול חיסרון ושינוי ממה שהיה כבר וא"כ ל"ש בהולכה דל"ש לפר, ועי' לקוטי הלכות ויש לדון בטעמו.

33. כן ילפי' בנדה מז. 'בן שנתו' שנתו שלו ולא של עולם, ובסוגיין ילפי' 'תמים זכר בן שנה יהיה לכם' כל היותיו לא יהו אלא תם ובן שנה, ורש"י בי' דילפי' בנדה שנתו שלו ולא מתשרי ופה ילפי' אף מעת לעת ומשעה לשעה. ובש"מ מ' דלמד דמתשרי פשיטא שלא דאל"ה אין תמיד שיוכשר בראש השנה, ובנדה ילפי' מעת לעת ופה משעה לשעה. ועי' ש"מ ערכין יח: אות ג' באופ"א קצת.

34. כן הוא ברמב"ם מעה"ק פ"א הי"ג, וכ"מ בערכין יח: דכל שנה דקדשים הוא מעת לעת, ועי' לקמן בקושי' החכמ"ש והגרי"ז.

35. ילפי' מפסח לכל הקדשים וכהו"א דברייטא גבי תמות בזריקה דנילף לכל הקדשים. ועי' ערכין יח: הע' בגי' על הש"מ דלזה יש ב' ילפו' דהו"א שאני פסח דחמיר ולא נילף מיניה רצ"ע.

36. ילפי' מ"היה' כל היותיו לא יהו אלא בן שנה. והק' החכמת שלמה או"ח סי' נה' ס"י והגרי"ז דהשעות לא 'פוסלות' אלא מכשירות דבל"ז היה פסול מהבוקר וכעת הוכשר עד אותה שעה. ואמנם בקרבן דבעי ח' ימים או ב' שנים השעות פוסלות אותו ליקרב עד שעת

פסולֵי יוצא

כד. צריך לשחוט את הבהמה כשכולה בפנים³⁷, וקדשי קדשים טעונים שחיטה וקבלה בצפון³⁸.

כה. היתה מקצתה (אפי' רגלה) בחוץ, י"א דכשרה בדיעבד וי"א שפסולה³⁹.

כו. היתה רגל הבהמה בחוץ חותך עד העצם וכשר, ולהרמב"ם פסול⁴⁰. אבל בהוציאה רגלה אחר שחיטה אף להרמב"ם חותך עד העצם וכשר.

כז. מה שאמרו בחתך רגלה שכשר, להרמב"ם כשר אף הבשר, ולהראב"ד הבשר נפסל ואינו מועיל אלא לענין כפרה בלבד⁴¹.

כח. החלק היוצא קודם קבלה פסול⁴², ולהריטב"א י"א שכשר⁴³, וי"א שנפסל בתחילת הקבלה⁴⁴, וי"א שדם כשר ובשר פסול⁴⁵.

לידתו, מ"מ כח התירא עדיף להשמיענו ובפרט דבזה מיירי בסוגי'. ועי' שי' הגרמ"ד דחידש דאין הפסול בו ברגע שנולד אלא תלוי בשעות והיינו בסוף אותה שעה וכגון נולד בשעה תשע ומחצה נפסל בשעה עשירית (ושם כתב דלהרמב"ם מוסיפים לו שעה שלמה על שנתו ע"ש) ולכן כתב פוסלות דהו"א דנוסיף לו עד סוף היום קמ"ל דנפסל. ודקדק כן מלשון הרמב"ם ורש"י ורגמ"ה הכא ובבכורות דהזכירו רק שעות (וכ"כ במשאת משה חברוני). ובזב"ת כתב דפסול.

37. שנא' 'והביאום לד' עד שתהא כולה בפנים.

38. ראה ריש פ' איזהו מקומן ובסוגי' רבות. דיני צפון בס"ד בהמשך הסוגי'.

39. רש"י ד"ה היא ותוד"ה חתך כתבו דדין והביאום הוא לכתחילה, וברמב"ם פסה"מ א, יד כתב דפסול וע"כ פי' הסוגי' בהוציאה רגלה אחר שחיטה. ועי' לח"מ דלמסקנת הסוגי' תוס' פי' כהרמב"ם.

40. מהדין הנ"ל. גמ' ורש"י, והרמב"ם שם ופי' הסוגי' לשי' בהע' הקודמת..

41. פסה"מ א, טו. בפסחים פה. מסתפק בגמ' אי גזרו רבנן טומאה ביוצא או לא ולא איפשיטא, והראב"ד פשט לחומרא ופ' כרבינא חולין עג. דחבורי אוכלין כמאן דמיפרתי וא"כ נוגעים בהדדי ונטמא הבשר מהיוצא ופסול (וכן לא כהריטב"א לקמן) וסוגיין באה להכשיר הזריקה לכפרה, והרמב"ם פ' דמספק מקילין וטהור (אבות הטומאות ח,ה) ולכן אף הבשר כשר. כ"כ הכס"מ ולח"מ ומל"מ, וע"ש אריכות דברים בזה.

42. רש"י כה: ד"ה שחט ולמסקנת הגמ' מיירי בחתך מיד אחר השחיטה ולכן כשר, אך בחתך אחר קבלה מ' דפסול וכ"מ ברמב"ם פסה"מ א, טו ולהרמב"ם מיירי דיצא בין שחיטה לקבלה. ולבאור החזו"א בריטב"א וכן לבי' הזכר יצחק אפשר דלמסקנא מודו (ודלא כהאו"ש פסה"מ א, יג דפסל).

כט. דם האברים אינו כדם לגבי פסול יוצא⁴⁶, ונחלקו הראשונים האם נפסל מדין בשר ביוצא⁴⁷.

ל. מהו דם האברים ראה הערה⁴⁸.

43. ריטב"א חולין ג. דליוצא לא מתקדש ע"י סכין עד הקבלה. לד' ראש המזבח ואבי הנתיבות (בקונ' בסוף ס' תור"ג) כשר וסוגיין פוסלת כיון דלא נתקדש וא"כ להרמב"ם דסוגיין מיירי אחר שחיטה ודאי פסול, ועי' דב"א (ח"ג סוף ענף ח') וארכ"ד בסוגיין. ולהחזו"א ותי' א' בזכר יצחק (סי' מז) סוגיין למ"ד קק"ל נפסלים ביוצא וא"כ הכל נתקדש בשחיטה ואף דם יפסל, ולהלכה דקיי"ל דאין אימורי קק"ל נפסלים ביוצא (ר"מ פסוה"מ) א"כ אין סכין מקדשת ואף את הדם לא תקדש, ולזה אפשר דרש"י והרמב"ם מודו ועי' מנח"א.

44. זכר יצחק הנ"ל ואבהא"ז דעבודת הקבלה מקדשת וע"כ מתחילת הקבלה נפסלה, (ובאר בזכ"י דאיכא הכא רק פסול יוצא דחולין ולא דקדשים לרש"י וע"כ העתיק אסור בשר בשדה טרפה) וכ"ה במנח"א ע"ש.

45. דבר אברהם ח"ג סי' א' סוף ענף ח', וסברתו לכא' דדם יש לו קדוש בכלי ומשא"כ בשר דל"ש בקבלה השחיטה מכשירתו, ולפ"ז עבודת הקבלה היא בדם בלבד והוא חידוש.

46. הגמ' הביא ב' הצדדים ולא הכריעה, ורש"י פי' דהנידון לגבי כרת באכילתו, ובתוס' מכריתות יא' דמפורש דדם האברים בלאו ולא בכרת. וע"כ פי' בתוס' דהספק גבי פסול יוצא וכן אי ישנו בפיגול ומעילה וגבי כיבוס ככל דם או לאו (ובשפ"א כתב דלתוס' הדבר ספק וצ"ע כיצד ב"י הסוגיין). וברמב"ם פסה"מ א, טו פ' דקק"ל שיצא רגלם לא נפסלו ביוצא דאמורי קק"ל לא נפסלים, ומדלא פסל מיוצא דם האברים ש"מ דאינו דם ובמאכ"א ו', ד' פסק דם האברים בלאו.

47. עי' רש"י ד"ה ש"מ שכתב 'דאי ל"ה דם אהיכא חל פסול יוצא אמיא בעלמא', וכ"ה בגיר' אחרת בגיליון ושמ"ק שם וכ"ה בתוס' פסחים כב. ד"ה והרי, והריב"ש בתשו' שעג' מהר"י הלוי (בן אחי הרא"ה) פליג דדם בכלל בשר ע"ש וכן מבאר בש"י הגרמ"ד מהקרי"ס, ועי' קה"י זבחים סי' י'.

48. ברמב"ם מאכ"א ו, ג כתב דכל דם היוצא בשחיטה הוא דם הנפש, ועי' חזו"א בסוגיין שבי' דדם שיוצא בשחיטה חשיב דם הנפש, והדם שסוחט מהאברים הוא דם האברים והבלוע באבר הוא מותר, ופי' הסוגיין באופ"א, ולרש"י ותוס' מ' שאף דם האברים שייך שיצא בשעת השחיטה, ועי' קר"א ושפ"א שתמה על פי' תוס' דדם האברים שיצא ודאי בכלל דם הוא ומ' דלמדו כהחזו"א. ובתוס' יל"פ דדם הנפש נקבע ע"פ מקום הדם בשעת השחיטה והנמצא באבר בשחיטה הוא דם האברים, וא"כ שייך שיצא הדם בשחיטה לקבלה (וכן שמעתי בשם הגר"ז) וכ"מ מתוס' כריתות כ: ד"ה דם הקזה (הו' בלח"מ שם) דשייך דם האברים בדם הנפש, ועי' קה"י זבחים סי' כתב שבאר אמאי אינו פוסל הדם.

- לא. דינים אלו נאמרו בקדשי קדשים, אבל בקק"ל יתבאר בסמוך.
- לב. קק"ל שיצאו והחזירם קודם זריקה כשרים [ולתוס' האמורים פסולים והבשר כשר], וראה הערה⁴⁹.
- לג. דם קק"ל שיצא לפני זריקה פסול⁵⁰.
- לד. אמורי קק"ל שיצאו קודם זריקה וחזרו לאחר זריקה פסולין⁵¹ וי"א שכשרים⁵². אמנם לכו"ע חלה הזריקה בחוץ להכשיר הקרבן ולמעול בהם ולפנו"ט⁵³ [ועי' הערה]. ואף למ"ד כשרים ביצאו חוץ לעיר פסולים⁵⁴.
- לה. בשר קק"ל שהיה בשעת זריקה בחוץ, י"א שפסול וי"א שביצא חוץ לעזרה כשר וחוץ לעיר פסול⁵⁵.

49. דאמורי קק"ל לא נפסלו ביוצא כלל, לקמן פט: מחלו' ופסק הרמב"ם כר"י דכשר (פסה"מא,טו) ותוס' כו'. פסק כרבינא בר שילאדאמורים פסולים ולדבריו הסוגי' לקמן צ. הקרבן פסול ומהני זריקה רק למעילה ולפנו"ט כר"ע מעילה ו: ו. ולהרמב"ם פסול מדין 'והביאום' דשייך אף בקק"ל. ובזב"ת צ. כתב שהראב"ד כהרמב"ם ונראה שדחה שי' תוס' מהלכה, ובחזו"א (סי' ו' סקב' ד') כתב דהראב"ד כתוס' ונראה שכן צידד לפסוק.
50. מעילה ז. ולקמן פב., וכ"מ לקמן פט: 'מה דמו וכו', פסה"מ ג,ו (ועי' חזו"א בסוגיין ואו"ש פסה"מ א,יג).
51. דינא דר"ח מעילה ז: לא אמר ר"ע (ו: דזריקה מועלת ליוצא בבשר קדשי קדשים אלא לשורפו אבל לא לאוכלו. וכן הכריע הראב"ד פסה"מ א, לג. והרמב"ם כתב שם 'ואם החזירין מקטירין אותן'. ופי' דבריו במרכה"מ, מהר"י קורקוס קר"א (מעילה ו:) או"ש וחזו"א קודם זריקה ולאחריה פסול.
52. תו"ט מעילה פ"א מ"ג ע"פ הרמב"ם הנ"ל, ולמד דפסול בבשר קדשי קדשים מאכילה מדרבנן, ובאכילת גבוה לא גזרו. וכן פסק הזב"ת בד' הרמב"ם זבחים צ., אמנם במעילה ו: הכריע הלכות בתורת הקדשים כהראב"ד, ובזב"ת שם כתב דטעם הרמב"ם לא ברירא.
53. כר"ע מעילה ו: וכ"פ הרמב"ם מעילה פ"ב ה'א. ובתו"ט כתב דלהחמיר לחייבו במעילה מהני זריקה אף ביצא כולו, ובחזו"א כתב גבי קק"ל דתמיד מהני ביצא כולו ודייק מדכתב הרמב"ם 'הזבח כשר' דפשיטא הוא אלא דבא להשמיע אף ביצא כולו, (וכ"מ מהרמב"ם דלא העתיק לקמן פב' הא' ממעילה גבי קק"ל דין זה, וגבי קדשי קדשים בפג' הא' העתיק). ויל"ע אי חילקו האחרון בזה בקק"ל מקדשי קדשים. ובאבהא"ז דייק אחרת.
54. זב"ת מעילה שם ותורע"א מעילה פ"א מ"ג, וטעמם דלא גרע מבשר קק"ל דנפסל. ועי' שם בפ' תפארת ירושלים (על המשנה) דהכשירים.
55. מחלו' רמב"ם וראב"ד פסה"מ א, לב. ובכס"מ פי' ד' הרמב"ם כהראב"ד, ועי' אבהא"ז

לו. בשר קדשי קדשים שהיה בחוץ בשעת זריקה נפסל מאכילה, ומ"מ בהיה מקצתו בפנים הותר בדין מעילה⁵⁶ וחייבין משום פיגול נו"ט.

לז. קרבן שיצא כל בשרו ואמוריו לא יזרוק את דמו, ואם זרק הורצה, ולתוס' דוקא ביצא מקצתו⁵⁷.

לח. קדשי קדשים שאמוריו בפנים ויצא כל בשרו, לד' תוס' חל זריקה עליהם להתיר מעילתם ולהרמב"ם לא⁵⁸.

לט. שומן שנפסל ביוצא ונתערב בדם כשר נפסל, [ואסור לזורקו, וראה הערה]⁵⁹.

דדייק ברמב"ם כהכס"מ. ובזב"ת צ'. כתב דהרמב"ם פוסל לגמרי כר' חנינא מעילה ז: ור"י דהכשיר דיבר בחזרו קודם זריקה.

56. מעילה ז. מימרא דר"ח לר"ע דזריקה מהני ליוצא לשורפו ולא לאוכלו, ודר"י דרק ביצא מקצתו ומטעם מיגו. פסה"מ א, לא ומעילה ג, א.

57. מחלו' ר"א ור"י והלכה כר"י דאם אין בשר אין דם. תוס' פסחים לד: ד"ה שאם באר דר"י סבר כר"ע גבי מעילה והביאו הלח"מ פסה"מ א, לא. ועי' רש"י שם ד"ה א"א ורמב"ם פסה"מ א, לא. ובאר האבהא"ז דיוצא לא בעי ריצוי ציץ כטומאה (שם עז:): דפסולו מחמת דבר אחר ע"ש.

58. תוס' מנחות יב: דמהני חד מינייהו להחשיב מקצת לדינא דר"י שיחול זריקה על היוצא מדין מיגו, ומהרמב"ם ג, א ממעילה דייק בזב"ת מעילה ו: דלא מהני וצריך דוקא מאותו המין להתירו.

59. כ"כ רבינו רחביה מעילה ח: תוד"ה אמר, וכ"ה במק"ד סי' ט"ז סק"א מתי' הגמ' זבחים כו. דלמא משום שמנונית' ופסול הדם בנתערב בו, וכ"כ החזו"א וע"ש עוד בדבריו. ועי' הערת הגר"ז מלצר שם במק"ד מד' תוס' פסחים סה'. ד"ה שמא דדם התמצית מותר לזורקו ע"ש תי'. (ואולי שונה דם התמצית והוי כדם האברים דאינו חשוב כלל אך פה מיירי בשומן שהוי כבשר ולכן פוסל) ויל"ע. וע"ע בכתב הגר"ז ובקה"י סי' כתב ובש"י הגרמ"ד ד' הגר"ח בבאור דין זה.

הרב יוסף שלמה יעקבזון

קידוש פסולים במזבח

פרק א'

דיני קידוש פסולים

א. כתוב בתורה (שמות כט) והיה המזבח קודש קדשים כל הנוגע במזבח יקדש, והיינו שכל הראוי להקטרה שעלה למזבח קדשו המזבח להקטרה, עוד כתוב בתורה (ויקרא ו' ב') זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה, ולמדו מזה חז"ל דכל העולין על המזבח אפי' פסולים יוקטרו על המזבח ולא ירדו¹, וכהן נזקק להפך בהם בצינורא ולהעלותן מראש המזבח למערכה², ואסור להורידם מהמזבח³.

1. ברייתא כז: פד. ועיי"ש ברש"י, והנה ר"י הגלילי ור"ע בגמ' פג: ילפי לדין קידוש פסולים מקרא דכל הנוגע במזבח, וצ"ע א"כ למאי בעי' קרא דזאת תורת העולה, הרי מכל הנוגע במזבח ילפי' לה דאם לא אתיא לקידוש פסולים למאי אתא, ולשי' הרמב"ם שיתבאר להלן דגם בכשרים איכא קידוש מזבח שלא ירדו וילפי' לה מכל הנוגע במזבח א"ש, דאי לאו קרא דזאת תורת הו"א דרק בכשרים איכא קידוש מזבח ללא ירד, אבל לשי' רש"י דכשרים ירדו, בע"כ דקרא דכל הנוגע במזבח אתא לפסולים.

ורש"י בגמ' פג: פי' דלר' יהושע קרא דכל הנוגע אתא להי' לו שעת הכושר ונפסל, וקרא דזאת תורת ללא הי' לו שעת הכושר ולפי"ז א"ש, אבל לפי ר"ג מב' ברש"י דילפי' כל הפסולים מכל הנוגע במזבח, וא"כ זאת תורת למ"ל. ויתכן דמב' בגמ' פה. דאימורי קק"ל כשרים שעלו למזבח קדשם המזבח להקטרה קודם זריקה, ולכא' מהיכא ילפי' לה הא קרא דתורת אתא לקדשים פסולים, וי"ל דילפי' לה מכל הנוגע במזבח יקדש, דכל העולה למזבח מקדשו מזבח להקטרה, וא"כ אי לאו קרא דזאת תורת הו"א דקרא דכל הנוגע וכו' אתא רק לדינא דאימורי קק"ל כשרים אבל בפסולים אין קידוש מזבח, לזה אתא קרא דזאת תורת וצ"ע. והנה רש"י במתני' פג. כ' דילפי' שלא ירדו מהיא העולה על מוקדה, היא בהויתה תהא ולא תרד, והתוס' הק' דמב' בגמ' פד. דהיא הוי מיעוט, ועוד דבברייתא ילפי' לה מזאת תורת עיי"ש. ובשי' רש"י י"ל דמזאת תורת ילפי' דפסולים שעלו למזבח הוכשרו להקטרה ומקטירין אותם, אבל אכתי לא ידעי' שיש איסור הורדה מהמזבח, ואף דעי"ז יפקע הכשרם מנ"ל דאית בזה איסורא, לזה כ' רש"י דילפי' מהיא העולה דבהויתה תהא ולא תרד, ולתוס' צ"ל דכיון שאם מורידם פקע קידוש מזבח מסברא אסור להורידם דהוי כפוסל קדשים.

2. רש"י קט. דמה"ט חשיב ראויים לפתח אוה"מ והמעלה אותם בחוץ חייב.

3. מב' במתני' פג. דפסולים שעלו לא ירדו, והיינו דאסור להורידם, וכן מב' בגמ' פה. דאפי' למ"ד אין הפשט וניתוח בראש המזבח, אם עלתה עולה פסולה קודם הפשט מנתחה

ב. קדשים כשרים שעלו למזבח נח' הראשונים אם מותר להורידם⁴.

ג. אימורי קדשים קלים כשרים שעלו למזבח לפני זריקת דמים לא ירדו, ומקטירן אפי' קודם זריקה⁵, וי"א דמקטירן רק לאחר זריקה⁶. ואם עלו קודם קבלת הדם בפשוטו ירדו⁷.

ברש"מ, ופירש"י משום דאסור להורידה, דאם יורידה יהא אסור להעלותה. וכן מב' ברמב"ם פ"ג מפסוה"מ ה"ג דאפי' כשרים אסור להוריד וכ"ש פסולים.

4. הרמב"ם בפ"ג מפסוה"מ ה"ג כ' שאסור להורידם, וכן מב' בתוס' יומא מה:, אבל רש"י פה. ד"ה פשיטא וד"ה הב"ע כ' דשרי להורידם, וכן הוכיח הזבח תודה שם מרש"י. והנה הרמב"ם שם איירי בכשרים שעלו למזבח וכ' וז"ל ומפני לא יוריד הכל אלא יפשיט וינתח בראש המזבח שכל הראוי לאישים אם עלה לראש המזבח לא ירד שנא' כל הנוגע במזבח יקדש עכ"ל. מפ' ברמב"ם דהדין דמזבח מקדש רק דבר הראוי לאישים נאמר גם בדין קידוש מזבח דכשרים, ולפי"ז אם עלו נסכים כשרים למזבח ירדו דלאו לאישים הם. ולענין דם כשר שעלה למזבח אם ירד תליא במש"כ לקמן לענין דם פסול שעלה למזבח עיי"ש. ופשוט דלפי הרמב"ם כשם שמזבח מקדש כשרים כך הסובב והיסוד והכבש מקדשין, דכולהו ילפי' מקרא דכל הנוגע במזבח וכו' דאיירי גם בקידוש כשרים, וכן מתני' דהמזבח מקדש את הראוי לו איירי בין בכשרים בין בפסולים, דהרמב"ם הרי הביא ד' ר' יהושע על כשרים. ולענין אם כ"ש מקדש כשרים ללא ירדו עיין מש"כ הערה קכו.

5. בגמ' פה. אמר עולא אימורי קק"ל שעלו לפני זריקה לא ירדו נעשו לחמו של מזבח, ולכאו' חידושא דעולא דיכול להקטירם מיד, דאם א"י להקטירם רק לאחר זריקה מאי קמ"ל, וכן מוכח מהא דשו"ט שם בע"ב אם יש בהם מעילה, נראה שכבר נתקדש להקטרה, וכ"כ הזבח תודה שם והחזו"א סי' יט סקט"ו וסק"כ.

6. כ"כ הכס"מ פ"ג מפסוה"מ הי"ב ורש"י מעילה ז: והאחרונים תמהו עליהם כמש"כ לעיל, ובעיקר תמוה מאי נפק"מ בדינא דלא ירד, ולפי הרמב"ם דכשרים איכא דין קידוש ללא ירד אפ"ל דנתקדשו ללא ירד, אבל לרש"י דשרי להוריד כשרים לענין מה לא ירדו, ועי' מקד"ד סי' ד' סק"א שכ' ליישב דהעלאה היא תחילת ההקרבה וקמ"ל עולא דאף תחילת ההקרבה הי' קודם זריקה אפשר להקריבם באופן זה לאחר זריקה וצ"ע.

7. התוס' פד. סוד"ה הניתנין, נסתפקו אם לר"ש קדשים שנשפך דמם קודם קבלה חשיב פסולו בקודש, ולהצד דקודם קבלה לא חשיב פסולו בקודש וירדו, לכאו' גם באימורי קק"ל כשרים שעלו לפני קבלה ירדו דלא עדיפי מפסולים שיש בהם קידוש מזבח רק לאחר קבלה. ונראה דגם להצד בתוס' דגם קודם קבלה לא ירדו י"ל דבקק"ל ירדו, דבגמ' פה. אמר עולא אימורי קק"ל שעלו קודם זריקת דמים לא ירדו, ויל"ע האם איירי עולא דוקא כשעלו קודם זריקה דיש דם הראוי לבררם לחלק גבוה (עיין בגמ' פג:): אבל בנשפך הדם ירדו (גם לר"ש דחשיב פסולו בקודש), או"ד אפי' בנשפך הדם לא ירדו, והנה מהא דמייתי שם ראי' לעולא

ד. המזבח מקדש רק פסולים שראויים לאישים, אבל נסכים שאינם לאישים שעלו למזבח ירדו⁸.

ה. דם שעלה למזבח כ' הזבח תודה דמסתברא שלא ירד⁹, ואף לשי' שירד מ"מ בנזרק הדם לא יקנחנו¹⁰.

ממתני' דנשפך דמה לא תרד משמע דגם בנשפך אמרה עולא, אבל הקרן אורה שם כ' דבנשפך הדם ירד, וכ"נ בתוס' פד. דנראה מתחילת דבריהם דבאימורי קק"ל ששחטן חוץ למקומו ירדו גם לר"ש כיון דאין הזריקה מבררת אותם לגבוה, (ורק כשתי' דהוי כשחטת דרום כ' דהיינו רק לר"י דשחטת דרום ירדו עיי"ש, ועיין עול"ש מנחות עט. דלד' נדחה הראי' מתוס'), עכ"פ לד' הקר"א דבעי' שיהי' דם הראוי לקדשם לגבוה י"ל דגם קודם קבלה ירדו דאכתי אין להם דם הראוי לזריקה וצ"ע.

8. מתני' פג. דלר' יהושע כל הראוי לאישים לא ירד ודם ונסכים ירדו, ולר"ג כל הראוי למזבח לא ירד, והרמב"ם פסק כר"י בפ"ג מפסוה"מ ה"ג שכ' וז"ל שכל הראוי לאישים אם עלה לרש"מ לא ירד וכו' ת"ל היא העולה מה עולה שהיא ראויה לאישים אם עלת לא תרד אף כל הראוי אם עלה לא ירד עכ"ל. מפו' דדין קידוש פסולים הוא רק בדבר הראוי לאישים וילפי' לה מעולה וכד' ר' יהושע, וכן כ' הרמב"ם שם הי"ד דנסכים פסולים ירדו מפני שאינם ראויים לאישים עיי"ש. וכ"כ המהר"י קורקוס והלח"מ בה"ג, וכ"כ הרמב"ם בפי"מ דהלכה כר"י.

9. הנה לענין נסכים פסק הרמב"ם בפ"ג מפסוה"מ הי"ד כר"י, וכ"כ בה"ג דכל הראוי לאישים לא ירד, אבל לענין דם לא הזכיר מה דין דם שעלה, ולכאור' כיון שפסק כר"י דמזבח מקדש רק ראוי לאישים, דם שעלה ירד, וכ"כ הלח"מ שם ה"ג, אלא דהקר"א פז. הק' דהרמב"ם בהי"ט כ' וכ"ש מקדשין דם הפסול ליקרב, וצ"ע הרי פסק כר"י דדם ונסכים אם עלו ירדו, ועיין בזבח תודה שם שנסתפק אם דינא דכ"ש מקדש דם ליקרב הוא רק לר"ג או גם לר' יהושע, ולכאור' כונתו דאפ"ל דהא דמזבח אינו מקדש דם אינו דין בפסולי דם שאינם מתקדשים להקרבה, אלא גלי קרא דהראוי לקידוש מזבח הוא רק ראוי לאישים, אבל כ"ש דראוי לקידוש דם ה"נ מקדש דם פסול להקרבה, ולפי"ז נמצא דהרמב"ם פסק כר"י בין בדם בין בנסכים שעלו למזבח דירדו.

אבל בחי' רבינו חיים הלוי פי"ד מפסוה"מ ה"ב למד מהא דכ' הרמב"ם דכ"ש מקדש דם פסול ליקרב דלענין דם פסק כר"ג דלא ירד, ומבו' דס"ל לגר"ח דהא דאין מזבח מקדש דם הוא משום שבפסולי דם לא מהני קידוש מזבח להכשירם להקרבה, ואם כ"ש מקדש דם פסול בע"כ שנא' בדם דין קידוש פסולים וא"כ ה"ה שהמזבח מקדשו, וכן הוא מוכרח מעצם ד' הגר"ח דהרי הרמב"ם פסק בהי"ד דנסכים שעלו ירדו משום דאין ראוי לאישים וכר"י, וא"נ דהא דאין מזבח מקדש דבר שאי"ר לאישים הוא דין בקידוש מזבח, איך אפשר לחלק בין דם לנסכים, ובע"כ דהוא דין בפסולי דם ונסכים, ובזה אפ"ל דלענין נסכים פסק כר"י דאין בהם דין קידוש פסולים, ולענין דם פסק כר"ג דיש בו דין קידוש פסולים.

ו. כל הפסולים שעלו למזבח וירדו לא יעלו¹¹, ואם משלה בהם האור יעלו¹², וצ"ע אם סגי שימשול האור במקצתו או צריך שימשול ברובו¹³.

[שוב התבוננתי שיש לתמוה בזה טובא, דלהדיא מבו' ברמב"ם בה"ג דהדין דמזבח מקדש רק דבר ראוי לאישים נאמר גם על קידוש כשרים דלא ירדו, וא"כ נסכים כשרים שעלו למזבח ירדו, וא"נ דהוא דין בפסולי דם ונסכים שלא מועיל בהם קידוש מזבח להכשירן להקרבה, מה שיין דין זה בקידוש כשרים ללא ירדו. ומוכח להדיא דהדין דאין מזבח מקדש נסכים הוא מפני שהראוי למזבח הוא רק בר אישים, וא"כ ל"ש פסולים ל"ש כשרים אין מתקדשין בו, ולפי"ז ה"ה בדם לא יהא קידוש מזבח, כיון דלאו בר אישים הוא, ואיך יתכן לחלק בזה בין דם לנסכים והיא קושיה עצומה וצ"ע. ובשיעורי הגר"ד פז: ביאר דהגר"ח ס"ל דקידוש כ"ש הוא קידוש רק לזריקה ואכתי הדם מחוסר קידוש מזבח, וע"כ לר"י דמזבח אינו מקדש דם לא יועיל קידוש כ"ש להכשירו לזריקה דסו"ס הדם לא יתקדש במזבח עיי"ש, ומהא דפסק הרמב"ם דכ"ש מקדש דם ליקרב הוכיח מינה הגר"ח דהרמב"ם פסק כר"ג דמזבח מקדש דם, ולפי"ז גם הגר"ח למד דהדין דאין מזבח מקדש דם הוא דין בראוי למזבח, ומ"מ הוכיח מהא דכ"ש מקדש דם, משום דכ"ש בעי נמי קידוש מזבח, ואכתי צ"ע משה"ק איך אפשר לחלק בזה בין דם לנסכים].

עכ"פ מבו' מהגר"ח דלענין דם פסק הרמב"ם כר"ג דלא ירד, וכ"כ הזבח תודה פד., אלא דצ"ב מנ"ל לרמב"ם לפסוק בנסכים כר"י וברם כר"ג, וצ"ל כמש"כ הזבח תודה להק' דבמתני' שם תנן אלו אם עלו לא ירדו הלן והיוצא והטמא וכו' וכ' רש"י הלן בין דם בין אמורים, וכ"כ הרמב"ם שם ה"ז וז"ל אבל קדשים שלנו בין שלן הדם או הבשר וכו' אעפ"י שכל אלו פסולים אם עלו לרש"מ לא ירדו עכ"ל. מבו' דגם בדם יש קידוש פסולים, וצ"ע הרי הרמב"ם פסק כר' יהושע דאין מזבח מקדש אלא הראוי לאישים, (ולא משמע דלן דמה איירי רק לענין האמורין שלא ירדו).

והוכיח מזה הזבח תודה דמתני' פד. סברה כר"ג לענין דם וכן פסק הרמב"ם משום דהוי מח' ואח"כ סתם, והטעם שלא ירד משום דילפי' בבנין אב לן בדם מלן אמורין כדאמרי' בע"ב עיי"ש. וכ' הזבח תודה דלהלכה בנסכים ירדו וברם מסתברא דלא ירדו עיי"ש. ועיי"ע תוס' מנחות כ: שכ' דקי"ל בדם אם עלה לא ירד, נראה דהלכתא כר"ג בדם, ועיי"ן בעול"ש שם ובחזו"א סי' יט סק"ה.

10. תוס' פז: פח. והאחרונים כ' דאם ר' יהושע ס"ל כר' יהודה דנשפך דמה תרד, בע"כ צ"ל דלא יקנחנו דאם יקנחנו בכל הפסולים הוי כנשפך דמה, כמבו' בגמ' כז: דאם אין קליטת מזבח בדם שנזרק שלבמ"ק הוי כנשפך הדם וירדו האמורים לר"י עיי"ש, וא"נ דהרמב"ם פסק כר' יהושע עיי"ן מש"כ לעיל הערה ט' ופסק גם כר' יהודה מוכח דאף דהדם ירד מ"מ לא יקנחנו, ועיי"ן חזו"א סי' יט סק"ג.

11. מתני' פד. ועיי' בתוספתא פ"ט ה"ג כשם שאם עלו לא ירדו כך אם ירדו לא יעלו ואם עלו ירדו. ופשטות לשון התוספתא דבעלו וירדו גם אם אח"כ עלו ירדו, ודין זה תמוה

מאוד מסביר וגם לא הוזכר בכולא פירקא דהמזבח מקדש, ועיי' בחזון יחזקאל שביאר דאין כונת התוספתא לזה. ובס' יד בנימין הביא שהחזו"א אמר לגרמ"י לפקובין זצ"ל שתוספתא זו ט"ס.

ובעיקר הא דלא יעלו נראה דאיכא איסורא בזה, וכ"כ רש"י להדיא פה, וצ"ע איזה איסור יש בזה, והנה בהקרבנות פסולים איכא איסור כמב' בגמ' כו. ובמתני' עז: (ועיי' במקד"ד סי' טז סק"א שנסתפק איזה איסור יש בזה), אלא דלכאור' יוכל להעלות למזבח ועיי' יתקדש ויקרב לכתחילה. ויל"ע האם באיסור הקרבנות בע"מ מותר רק להעלות למזבח וכן בכל הדברים שנאסרו בהקטרה, ויש להוכיח מהא דאסור להקטיר בע"מ ולכאור' הרי לר"ע דבבע"מ יש קידוש פסולים לעולם כשמעלה על המזבח קדשו המזבח ויש לו דין הקטרה, וכמו"כ ק' דהרמב"ן (בסה"מ בשכחת הלאוין מצו' ד') הביא מהספרי דבשוחט במחשבת חוץ לזמנו או חוץ למקומו עובר בכל הלאוין של בע"מ, ואיך עובר על לאו של הקטרה הרי איכא קידוש פסולים בחוץ לזמנו וחול"מ, ומוכח דיש גם איסור העלאה, והביאור בזה י"ל דהעלאה הוי תחילת הקטרה, (ולפי"ז אם אחד יעלה ואחר יקטיר רק המעלה ילקה, ועיי' חזו"א סנהדרין סי' נא סק"ד ושיעורי הגרי"ד).

ולפי"ז י"ל דמה"ט אסור להעלות כל הפסולים למזבח, דהעלאה הוי תחילת הקטרה, אלא דיל"ע בשלמא באמורים אפ"ל העלאה תחילת הקטרה, אבל בדם שמעלה למזבח ל"ש העלאה תחילת הקרבה ומה האיסור להעלותו למזבח, וי"ל בתרי אנפי או שיש איסור להעלות על המזבח קדשים פסולים, או דאסור לעשות פסולים שיתקדשו להקרבה, וצ"ע מהו מקור איסור זה, ואם הוא דאור' או דרבנן.

12. בגמ' פה: אמר עולא ל"ש אלא שלא משלה בהם האור אבל משלה בהם האור יעלו. ובפשטות יעלו היינו שחייב להחזירן ובין שהורידן ובין שירדו מאליהן וכ"נ ברמב"ם פ"ג מפסוה"מ ה"ח, אבל בתוס' (פו. ד"ה וכולן) מב' כמה חידושי דינים בדינא דעולא, דהק' ע"ד עולא דמתני' דכולן שפקעו מע"ג המזבח לא יחזיר מב' דגם כשמשל האור אינו מחזיר, ובתי' הא' כ' דמתני' איירי בשרירי דאין דין אהדורי פוקעין בפסולים וכ"נ מרש"י שם, וכן תי' השיטמ"ק פה: אות ו, ובתי' הב' כ' דלד' רש"י שם דלא יחזיר היינו אינו חייב להחזיר א"ש, דגם הא דאמר יעלו היינו דיכול להעלותן, ולפי תי' זה מב' דאף דדבר שנמצא על המזבח חייב להקטירו כמש"כ רש"י קט. אבל כשמשל האור אין חיוב להחזירו, עוד תי' התוס' שם דכל ד' עולא דיעלו היינו כשהורידן בידים, אבל בפקעו ממילא לא יחזיר, ולפי תי' זה מב' דהיכא דפקעו מאליהן אף כשמשל האור במקצתו לא יחזיר.

13. ברש"י פו: כ' משלה בהן האור כל דהו, מב' דסגי במשילת האור במקצתו, ועיי' במל"מ בפ"ג מפסוה"מ ה"ט שהאריך בזה בשי' הרמב"ם ובסוף מסיק שגם הרמב"ם ס"ל כרש"י, אבל החזו"א סי' יט סקל"ב כ' בדעת הרמב"ם דבעי' משילת האור ברוב עיי"ש.

והנה בגמ' מג. אמר עולא קומץ פיגול שהעלו על המזבח פקע פיגולו ממנו, ואמר' שם בע"ב אמר ר"י אמר ר' יוחנן הפיגול והנותר והטמא שהעלן ע"ג המזבח פקע איסורן מהם,

ז. כל הפסולים שעלו למזבח בשעה שהיו ראויים לקידוש מזבח ואח"כ נפסלו בפסול שאין ראויין לקידוש מזבח לא ירדו דנעשו לחמו של מזבח¹⁴. ואם ירדו אחר שנפסלו וחזר והעלן צ"ע אם ירדו¹⁵.

ויל"ע מהו השיעור משלה האור דפקע פיגולו, והאחרונים כ' דפשטות הסוגיא שם משמע דשיעור משלה בהם האור דיעלו והשיעור דמשלה האור דפקע פיגולו הוא חד שיעורא, וכן מפו' בתוס' כריתות יד., ולפי"ז לשי' רש"י דמשלה בו האור לענין יעלו היינו משלה כל דהו, ה"נ משלה האור לענין פקע פיגולו ממנו, ולפי"ז נמצא דהא דאם ירדו יעלו כשמשלה האור אי"ז מדין קידוש פסולים אלא משום דפקע איסורן מהן והוי קדשים כשרים, וכן מוכח בתוס' בכריתות שם שכ' דמהא דאמר עולא דבמשלה האור יעלו מוכח דפקע איסורן והיינו כנ"ל דמה"ט יעלו.

אבל הרמב"ם פי"ח מפסוה"מ הכ"א כ' דמשלה בהן האור לענין פקע פיגולו היינו משלה האור ברובו, ולגבי אם ירדו יעלו לא הזכיר מהו השיעור, והמל"מ כ' לחלק בין דין פקע פיגולו לדין אם ירדו יעלו, דלענין יעלו סגי במשלה האור במקצתו, ולפי"ז הדין דבמשלה האור יעלו הוא דין מחודש בדין קידוש פסולים, דאף דלא פקע האיסור יעלו.

14. כ"כ הזבח תודה פה. והחזו"א סי' יט סק"כ דאם העלה אמורים ואח"כ נשפך הדם לא ירדו, וה"ה אם יצא דמה אח"כ.

ויל"ע מה הדין אם נפסל בפסול שחשיב דאין פסולו בקודש, כגון קומץ שחסר לשי' דהוי כבע"מ, או בנעשה בע"מ בין שחיטה לקבלה עיין מש"כ להלן פ"ב סי"ב יג האם גם בכה"ג חל הקידוש ולא פקע או לא, ומסתברא דפקע, וכן מוכח מד' הרמב"ם פ"ג מפסוה"מ הי"ג עיין להלן הערה כז.

15. כן נסתפק החזו"א סי' יט סק"כ, ולכאו' ספיקו תליא בחקירה שנודע מהגרי"ז זצ"ל האם הא דבירדו לא יעלו הוא משום דנפקע הקידוש מזבח כשירדו, או דבאמת לא נפקע הקידוש אלא דכל התר ההקטרה בפסולים היא כשהם בראשו של מזבח דהתחיל הקרבן אבל כשהם למטה אסור להקריבם, ולהצד שלא פקע הקידוש, י"ל דה"נ לא ירדו כיון דנעשו לחמו של מזבח ואין מחוסרים העלאה, אבל להצד שפקע הקידוש ירדו, כיון דהשתא הוו פסולים שאין המזבח מקדשם.

והגרי"ז הוכיח מהתוס' מב: שכ' לגבי קומץ פיגול שמשלה בו האור פקע פיגול גם מהחצי שמחית אארעא, דהיינו דוקא כשחצי זה הי' על המזבח וירד עיי"ש, מוכח דהקידוש מזבח לא פקע ע"י הירידה, (וכן מוכח מהשיטמ"ק כז: שכ' לחד תי' דמזבח פנימי מקדש קומץ שלא קדש בכלי לענין שאם אח"כ יעלה על מזבח החיצון לא ירד, מוכח שלא פקע הקידוש לאחר שירד), ושמעתי ממו"ר הגר"י סטפנסקי שליט"א דמתוס' כריתות יד. ג"כ מוכח דס"ל דלא פקע הקידוש, דכ' דמהא דאמר עולא דבמשלה בו האור יעלו מוכח דפקע פיגולו ממנו, וא"נ דהא דירדו לא יעלו הוא משום דפקע הקידוש מאי ראי' דבמשלה האור פקע פיגולו דילמא קידוש דמשילת האור אלים ולא פקע בירידה וע"כ יעלו, ומוכח דאף בלא משילת

פרק ב

איזה פסולים יש בהם קידוש מזבח

פסולי זבחים

- א. אין מזבח מקדש אלא את הראוי להקטרה, אבל בשר קדשי קדשים ובשר קדשים קלים ומותר העומר ושתי הלחם ולחם הפנים ושירי מנחות ירדו¹⁶.
- ב. קטורת פסולה שעלתה למזבח הפנימי לא תרד¹⁷, ולמזבח החיצון תרד¹⁸.
- ג. כל דין קידוש פסולים הוא רק בפסולים שהיה פסולן בקודש¹⁹ ויתבארו להלן, אבל פסולים שלא היה פסולן בקודש כגון רובע ונרבע מוקצה נעבד אתנן

האור לא פוקע הקידוש ומ"מ אסור להעלותו, ואם במשלה האור שרי להעלות מוכח דפקע פיגולו.

ונראה שנח' בחקירה זו הצאן קדשים והטהרת הקודש בגמ' קכ. דס"ל לר"א דעולת במת יחיד שהקריבה בחוץ והכניסה לפניו קלטה מחיצות ובעי ר"ז מה הדין בהוציאה לחוץ אם מכניסים אותה או לאו, ואמרי' דלר' יוסף דבשחיטת דרום לא ירד גם הכא מכניסה לפניו, ותמה הצ"ק הא בשחיטת דרום אם ירדו לא יעלו וא"כ ה"נ הכא אם יצאה לא יכניסוה, והטה"ק תמה דהא דבירדו לא יעלו היינו משום שהם קדשים פסולים ואסור להעלותם, אבל בעולת במה דהיא עולה כשרה גם אם יצאה יכניסוה. ולכאור' מח' בהנ"ל דהצ"ק ס"ל דבירדו פקע הקידוש וממילא קשה מהיכ"ת דבעולת במה מכניסים אותה, והטה"ק למד שלא פקע הקידוש רק איכא איסור העלאה, ובעולת במה דליכא פסול ואיסור להכניס לעזרה שפיר מכניסים אותה.

16. מתני' פה: דאינם ראויים להקטרה.

17. גמ' כז: דהיא ראוי' למזבח פנימי.

18. מתני' פה: כיון דמזבח החיצון אין ראוי להקטרת קטורת, ומזבח החיצון מקדש רק את הראוי לו, וכמבו' בגמ' כז:.

19. רש"י במתני' פד. כז: ובנידה מא. פי' דפסולן בקודש היינו שנפסלו לאחר שבאו לעזרה, והתוס' הרא"ש בנידה שם הק' ע"ז דרובע ונרבע בעזרה גם ירדו, עוד הק' דבגמ' סח: ס"ל לרב דזר שמלק מטמא בבית הבליעה אף שהי' פסולו אחר שבא לעזרה. ונודע לבאר דאין כונת רש"י כפשוטו דאירע פסול לאחר שבא לעזרה, אלא דהפסול הוא ע"י שבא לעזרה והיינו שנפסל בעבודות הקרבן, ואכתי צ"ע מזר שמלק דלרב אין פסולו בקודש כיון דאין לו הכשר במקו"א, וכן יל"ע מקמיצת זר דאמרי' בגמ' סט. דירד כיון דאין לו הכשר במקו"א.

מחיר כלאים טרפה יוצא דופן בעל מום²⁰ זקן חולה מזוהם נדמה טומטום אדרוגינוס אם עלו ירדו²¹.

ד. יש אומרים דבעלי מומין שאין מומן ניכר אם עלו למזבח צריך להורידן כלאחר יד²².

וביאר דרש"י איירי היכא דהיתה עבודת השחיטה בכשרות רק איכא פסול בקרבן, ובוזה כ' רש"י דהיכא דהפסול מחמת עבודות הקרבן הוי פסולו בקודש, והיכא דפסולו לאו מחמת עבודות ל"ה פסולו בקודש, אבל היכא דהשחיטה נעשית ע"י עבודה פסולה בעי' שיהי' לה הכשר במקו"א שייחשב שחיטה, דאי לאו הכי הוי כלא נשחטה ואין פסולה בקודש.

והתוס' הרא"ש והתוס' בניה פ"י דפסולו בקודש היינו פסול דיש לו הכשר במקום אחר וע"כ לר"ע בע"מ חשיב פסולו בקודש דיש להן הכשר בעופות, וכ"כ בפ"י הב' בדף סח:, אבל בפ"י א' שם וכן התוס' פד. כ' דפסולו בקודש היינו דאירע בו פסול אחר שחיטה שנתקדש בקדושת כ"ש, וזה תלוי אם לשחיטה יש הכשר במקו"א, ועי"ע רשב"א בניה שם.

20. תנא דמתני' פד. וכן סובר ר"ח סגן הכהנים, וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מפסוה"מ ה"ה, וצ"ע דבמנחות עט. מבו' דנח' רבי אליעזר ורבי יהושע לענין קידוש לחם בשחטה ונמצאת בע"מ אליבא דר"ע דבע"מ לא ירדו נראה שהלכה כמותו וצ"ע. שו"ר בהגהות הרש"ש על הרמב"ם שם (בספר הליקוטים מהד' ר"ש פרנקל) שעמד בזה.

ובטעמא דר"ע אמר ר' יוחנן בגמ' פה: לה: דחשיב כפסולו בקודש כיון שכשרים בעופות וכן מפר' בתוספתא פ"ט ה"ב, ובגמ' אמרי' אמר ר' יוחנן לא הכשיר ר"ע אלא בדוקין שבעין, ורש"י כ' דדוקא דוקין שבעין משום שרק הם כשרים בעופות אבל מום מגונה ומחוסר אבר לא, וכ"כ רש"י כת"י במנחות עט. ובמפרש שם כ' דדוקא דוקין שבעין משום דהוי מום עובר, ועיין ברש"ש משה"ק עליו ובעול"ש. אבל התוס' לה: הק' אמאי אמר ר"י רק דוקין שבעין הרי כל המומין כשרים בעופות מלבד מחוסר אבר, ובתי' א' כ' דה"ה שאר מומין, ובתי' הב' כ' דשאר מומין בעופות פסולים מדרבנן וע"כ גם בבהמה לא הכשירו ר"ע דאין להם הכשר בעופות מדרבנן עיי"ש.

21. מתני' פד. ובתוס' ד"ה הלן, ובברייתא בגמ' אמר ר"ש דמעטי' לה מזאת, ולר' יהודה דדריש זאת כ' התוס' ד"ה פרט דל"צ מיעוטא. ועיין נידה מא. דהיכא דהי' בהם כל פסולים הנ"ל קודם הקדשה לא בעי' קרא משום דלא הוי קדוה"ג למזבח, וקרא אתא להיכא דאירע בהם פסולים אלו אחר הקדשה, ומפרשי' שם היכי משכח"ל עיי"ש.

22. במתני' פד. תנן ר"ח סגן הכהנים אומר דוחה הי' אבא את בע"מ מע"ג המזבח, ובגמ' פה: אמרי' ואבע"א מאי דוחה כלאחר יד, ופי' רש"י ואין מורידן דרך בזיון בפרהסיא, והרמב"ם בפיה"מ והרע"ב כ' שהלכה כר"ח, ובהלכותיו לא הזכיר דינא דר"ח ועיין תויו"ט, וכ' הזבח תודה דמשמע שחזר בו בחיבורו.

ה. בפשרו אם נעשה בע"מ בין שחיטה לקבלה ירד²³.

ו. שחט פסח ונעשה בן שנה קודם זריקה יל"ע אם ירד²⁴.

ז. שחט מחוס"ז בבעלים צ"ע אם ירד²⁵.

עוד הסתפק הזבח תודה אם ר"ח איירי דוקא בדוקין שבעין דבכה"ג מכשיר ר"ע, או בכל המומין, ומשמע דפשיט"ל דר"ח איירי רק בבע"מ אבל בשאר פסולים שאין פסולין בקודש לכו"ע יכול להורידן בפרהסיא. אבל השפ"א כ' דכונת ר"ח לכל הפסולים שאין פסולין בקודש עיי"ש.

23. בגמ' כה: אמרי' דהצורם אוזן הפר בין שחיטה לקבלה פסול, והאחרונים נסתפקו האם נאמר בזה דפסול בע"מ של הקרבן הוא עד אחר הקבלה, או זהו דין בעבודת הקבלה לקבל מפר שהי' כבר, ובמנ"ח מ' רפז אות ח' כ' דהוא מדין פסול בע"מ, והצורם עובר משום מטיל מום בקדשים והזורק והמקטיר עובר משום איסור זריקה והקטרת בע"מ, וכן מבו' מד' במצו' רפח. וכן מוכח בשיטמ"ק שם שכ' דבעי' שיהא תמים עד אחר הולכה. אבל בפשטות הוא דין בעבודת קבלה דאין בע"מ לאחר שחיטה, וכ"כ הזבח תודה שם, ולכאור' בין אם הוא דין בעבודת קבלה בין אם הוא פסול בע"מ ירד כיון דאין לו הכשר במקו"א, ועיין מקד"ד סי' ד' סק"א שנסתפק אם הוי פסולו בקודש, וכל ספיקו לכאור' רק לר"ש דלא בעי' הכשר במקו"א בפסול שאירע לאחר שחיטה הבהמה, אבל לר"י דבעי' הכשר במקו"א לכאור' ודאי ירדו.

24. עיין בגמ' כה:; ולכאור' דין זה תלוי בגדר דין פסולו בקודש, דלשי' התוס' סח: ובנידה מ: דפסולו בקודש היינו דיש לו הכשר במקו"א, א"כ ה"נ הוי פסולו בקודש, כיון דיש לו הכשר פנים מפנים לא ירד, וכל מה דפליגא רבנן אר"ע דבע"מ ירדו אף דיש להם הכשר בעופות היינו משום דלא ילפי' הכשר בבהמה מעופות עיין בתוס' סח:; והכא דהוי בהמה מבהמה ילפי', אבל לשי' רש"י דפסולו בקודש היינו שנפסל לאחר שבא לעזרה, וכ' לעיל הערה יט שכונתו דפסול בעבודת הקרבן הוי פסולו בקודש, א"כ הכא שהוא פסול בקרבן של"ש לעזרה לא הוי פסולו בקודש, ולשי' התוס' פד. דאם יש לו הכשר במקו"א נתקדש בשחיטה, יל"ע אם תליא אם הפסול נעשה אחר השחיטה או קודם השחיטה, או תלוי אם הוי סוג פסול דקודם שחיטה ועי' מקד"ד סי' ד' סק"א.

25. כן נסתפק החזו"א סי' יט סק"ז, והוכיח מדתנן קיב. דשוחטן בחוץ פטור מוכח דירד, דהרי לר"ע דבע"מ לא ירדו השוחטן בחוץ חייב כדאמרי' בבכורות טז. עיי"ש. וצ"ע דכבר כ' התוס' נט: דלא מהני לא ירדו לחייב על שחיטת חוץ, והק' רעק"א מ"ש מבע"מ שחייב, וכ' החזו"א סי' יז סק"ג דשאני בע"מ שכל דין הקרבן ידיה הוא לא ירדו, משא"כ קרבן שדינו לבוא בכשרות לא חשיב ראוי לפנים ע"י לא ירדו, וא"כ ה"נ במחוס"ז בבעלים י"ל דלא ירדו ואפי"ה פטור עליו בחוץ כיון שדינו לבוא בכשרות, אבל בתוס' יב. ד"ה יום הוכיחו דמחוס"ז ירד מהא דפטור עליו בחוץ, וא"כ ה"נ מוכח מהא דבמחוס"ז בבעלים פטור

ח. בהמה שנפסלה משום פסול ממשקה ישראל יש אומרים שלא תרד²⁶.

ט. הפריש שני חטאות או אשמות לאחריות ושחט את שניהם והעלה אמורים של א' מהם קודם זריקה, ואח"כ זרק דם חבירו ירד²⁷.

ואלו שהיה פסולן בקודש שאם עלו לא ירדו:

י. לנו או יצאו או נטמאו האמורים בין לפני זריקה בין לאחר זריקה לא ירדו²⁸.

דירד וצ"ע לחלק בזה. אלא דלכאור' אין לזה הכשר במקו"א ול"ה פסולו בקודש, והחזו"א כ' דכיון דבעלמא כשמגיע זמנם כשרים חשיב שיש להם הכשר במקו"א וצ"ע.

26. כ"כ התוס' הרא"ש חולין קמ. ומשכחת לה בבהמת עיה"נ דאסורה בהנאה ופסולה משום משקה ישראל דאם עלתה לא תרד, אלא דהתוס' שם נסתפקו דשמא כיון דעומדת להריגה אין כשרה לקרבן, ולפי"ז יתכן דגם ירדו, אבל להצד דכשרה ורק משום משקה ישראל פסולה אם עלתה לא תרד. עוד איכא נפק"מ בהביא מנחה מן החדש לפני העומר דאית ביה פסול ממשקה ישראל לרב דמנחת העומר מתירה ולמסקנת הגמ' מנחות ה. דיש מחוס"ז לכו ביום, דלפי התוה"ר לא תרד.

אלא דד' התוה"ר צריכים ביאור הרי אין פסולו בקודש דאין לזה הכשר במקו"א, ונפסל לפני שבא לעזרה ומ"ט לא תרד, אכן מצאנו דאיכא מעלה בפסול משקה ישראל טפי משאר פסולים, דבגמ' פח. איכא דאמרי משמיה דרב דמנחות ונסכים מערלה וכלאי הכרם דפסולים משום משקה ישראל שקדשן בכלי קדשו ליפסל בלינה ובטומאה, וכן פסק הרמב"ם בפ"ה מאיסור"מ ה"ט, וזהו חידוש דבכל פסולי קרבן שהוקדשו לאחר שנפסלו, לא חל עליהם קדוה"ג כמש"כ רש"י פה:, ומ"ש הכא דחל עליהם קדושת קרבן, ומוכח דפסול ממשקה ישראל קיל משאר פסולים ויתכן דמה"ט לא תרד וצ"ע.

27. מעילה ז: ורמב"ם פ"ג מפסוה"מ ובראב"ד שם ועיי"ש בכס"מ, והטעם בזה משום דהוי חטאת ואשם שנתכפרו בעליו, ואע"ג דעלו למזבח קודם שנפסלו, מ"מ כיון שנפסלו בפסול שאם אירע קודם שחיטה חשיבי אין פסולו בקודש, ע"כ גם באירע לאחר שחיטה פקע מהם תורת קרבן, ועיין מקד"ד סי' ד' סק"א.

28. מתני' פד. ועיין רש"י נידה מ: ד"ה ושיצא דמה וברש"ש שם, ובגמ' בע"ב מפרשי' יוצא שכן יוצא כשר בבמה לן שכן לן בבשר כשר, וטמא הואיל והותר לעבודת ציבור, וכ' הזבח תודה דטמא איירי בקרבן יחיד דבציבור ציץ מרצה, וצ"ע דגם ביחיד מרצה ציץ מדאו' ולמה צריך הכשר במקו"א, ושמא בנטמאו לאחר זריקה אין ציץ מרצה עי' חזו"א או"ח סי' קכו ס"ק כ"ט ל'.

יא. וכן אם לן או נטמא הדם, ועלו האמורין לאחר זריקה לא ירדו²⁹, אבל ביצא דמה האמורין ירדו³⁰, ואם משלה בהם האור י"א שלא ירדו³¹. והדם עצמו יש אומרים שלא ירד³².

29. מתני' פד.

30. שם וכו' יהודה וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מפסוה"מ ה"ו, ומבו' בברייתא בגמ' דטעמא דר' יהודה דאית ליה ג' מיעוטי, וממעטי' מינה כל מה דלית ליה הכשר במקום אחר, וליצא דמה אין הכשר שלא מהכשרו מהכשרו ופנים פנים עיין באריכות בתוס' בע"ב ד"ה הגהה, ובנידה מ:, והתוס' הניחו בקושיא למה לא ילפי' יצא דמה מיצאו אמורין ויצאו אמורין מיצא בשרה בשלמים דכשר בכל ירושלים, וכמו דאמרי' לענין לן דמה, ועיין רמב"ן בנידה שם מש"כ בזה.

31. תוס' פ"י את סוגית הגמ' קכ. דבשחיטת דרום אפי' לרבה דהוי כחנקינן וירדו לכו"ע, אם משלה בו האור לא ירדו, וא"כ ק"ו ליצא דמה ונשחטה בלילה ונשפך דמה דלר"ש לא ירדו אז לר' יהודה עכ"פ במשלה האור לא ירדו, וכ"כ המל"מ בפ"ג מפסוה"מ ה"ו, אלא דכ' שם דאף דרבה ור' יוסף נח' שם אם במשל האור וירד אם יעלה, היינו דוקא בשחיטת דרום דס"ל לר' יוסף אליבא דר"ש דלא ירדו וע"כ מהני משלה האור שיעלו כשאר פסולים שלא ירדו כמבו' בגמ' פה:, אבל בג' פסולים דר' יהודה כו"ע מודו דרק לא ירדו אבל ירדו לא יעלו עיי"ש.

(ולכאור' המל"מ אזיל לשי' שהבאנו לעיל הערה יג דס"ל בשי' הרמב"ם דהדין דקומץ פיגול שהעלו ע"ג מזבח פקע פיגולו ממנו ובדין דפסולים שמשלה בהם האור יעלו הם ב' זמנים, דפקע פיגולו הוא במשל ברובו, ויעלו הוא במשל במקצתו, ולפי"ז בכל משלה האור דיעלו לא פקע איסורו, ושפיר י"ל דבג' פסולים לא נאמר דינא דבמשילת האור יעלו ואסור להעלותם, אבל למש"כ האחרונים להוכיח מהגמ' מג. דשיעור דפקע פיגול ושיעור דיעלו הוא חד שיעורא או תרויהו במשל במקצתו או תרויהו במשל ברובו, א"כ כשמשלה בהם האור שלא ירדו הוא בשיעור שפקע פיגולו ממנו, וא"כ גם יעלו כיון דפקע מיניהו איסורא. אלא דיתכן דאף דפקע פיגולו ממנו אין לזה הכשר הקרבה כיון דלא נעשו עבודותיו בכשרות, וכל הכשירא דידיה הוא מכח קידוש פסולים, רק כשנמצא על המזבח יש לו הכשר וכשירד אין מעלים אותו וצ"ע).

והנה ד' המל"מ נאמרו לגירסת התוס' אבל לגירסת רש"י והרמב"ם שם אין לנו מקור לדין זה, וא"כ י"ל דבג' פסולים דר"י גם במשילת האור ירדו, וכן מוכח מהתוס' יב. דהק' אמאי בעי' קרא דיום להרצאה דהוי מחוס"ז בלילה, תיפו"ל דשחיטת לילה פסולה, וכ' דנפק"מ לענין לא ירדו, דמחוס"ז ירד ושחיטת לילה לא תרד, והק' לר"י דשחיטת לילה תרד מאי נפק"מ בפסול מחוס"ז עיי"ש מה שנדחקו בזה. וצ"ע דהו"ל לומר בפשוטו דמצד שחיטת לילה אם משלה האור לא ירד גם לר' יהודה, וע"ז אתא קרא דהוי מחוס"ז ואין פסולו בקודש דפשוט דלא מהני בזה משילת האור. שו"ר במקד"ד סי' ד' סק"א שתי' כן ע"ק התוס'. ולכאור' מוכח

יב. ושנשחטה במחשבת חוץ לזמנו או חוץ למקומו לא ירדו³³.

יג. ופסח וחטאת שנשחטו במחשבת שלא לשמה לא ירדו³⁴.

יד. וטמא שקבל או זרק את הדם לא ירדו, ודוקא בטמא מת שיש לו הכשר בעבודת ציבור, אבל טומאת זב ומצורע ושאר טומאות שאין להם הכשר

דס"ל לתוס' דבשחיטת לילה גם במשלה האור ירדו, אלא דצ"ע הרי כ' התוס' קכ. דבמשילת האור אפי' לרבה דהוי כחנקינן ולכו"ע ירד מהני משלה האור, וכ"ש דשחיטת לילה דלר"ש לא ירד אז לר"י במשלה האור לא ירד. וצ"ל דס"ל לתוס' יב. כפי' רש"י בגמ' שם ובאמת אין מקור דמשילת האור מהני לפסולים שדינם שירדו.

אלא דצ"ע דהרעק"א במתני' פד. כ' דיש ללמוד דינא דמל"מ מהמבוי בגמ' פה: דלחד מ"ד עצמות וגידין שמשלה בהם האור יעלו אף דבלא משילת האור ירדו, ואף מאן דפליג מודה לזה רק ס"ל דבגידין ועצמות דלאו בר הקטרה נינהו לא מהני משילת האור כמבוי בגמ' שם עיי"ש. והנה המל"מ כ' רק שמשלה האור מהני שלא ירדו, אבל לפי ראית הרעק"א מוכח דגם יעלו. עכ"פ צ"ע על התוס' יב. מהגמ' שהביא הרעק"א, ויתכן דשאני גידין ועצמות דאין להם פסול להקטרה, אלא דלא נאמר בהו תורת הקטרה, ובוה חדית עולא שאינם מופקעים מתורת הקטרה לגמרי, רק אין עליהם דין הקטרה לכתחילה אבל אם הוקטרו חל עליהם תורת הקטרה, אבל בפסולים שנפסלו להקרבה, ולא מהני בהו קידוש מזבח יתכן דגם משילת האור לא יועיל לתת להם תורת הקטרה כיון דפסולים נינהו וצ"ע.

32. תוס' מנחות ו: הק' אמאי יצא דמה תרד הרי יש לזה הכשר בבמה ותי' וז"ל וי"ל האברין ודאי ירדו אבל הדם אינו מתקנח מכותלי המזבח עכ"ל. והעול"ש ועוד אחרונים כ' דכונתם דלגבי הדם עצמו שפיר מהני הכשר במה, ורק שייחשב זריקה על האמורין לא מהני וכמש"כ תוס' זבחים פד: דדם חמיר כיון שהוא מתיר, אבל הדם עצמו אינו מתקנח, וה"ה אם עלה הכלי למזבח זורק את הדם. אבל הבה"ז והצ"ק והטה"ק פי' ד' התוס' באופ"א, ועיי"ע בחזו"א ליקוטים לזבחים ס' ז' סק"א שלמד בד' התוס' דביצא דמה גם הדם ירד.

ובחי' רבינו חיים הלוי הל' פסוה"מ למד בשי' הרמב"ם שהדם עצמו לא ירד עיי"ש, והגרי"ז בגליונותיו ע"ס הגר"ח כ' שהם ד' התוס' במנחות הנ"ל. ועיי"ע בגר"ח שם שהוכיח מהתוס' קח. דס"ל דגם הדם עצמו אם עלה ירד עיי"ש. ועיין חזו"א סי' יט סק"ג.

33. מתני' פד. ואמרי' שם בע"ב דטעמא משום דחוץ לזמנו מרצה לפיגולו וחוץ למקומו הוקש לחוץ לזמנו, ותנא אזאת תורת העולה סמך. ופשוט דאף באופן שלא חל פיגול כגון שלא קרב המתיר כמצותו לא ירדו, דאף דלא חל חלות פיגול בבשר, מ"מ איכא פסול מחשבת חוץ לזמנו בקרבן ולא גרע מפסול חוץ למקומו דלא ירד.

34. ברייתא פד. וגמ' מנחות עט. ופי' התוס' שם דהיינו משום שיש לזה הכשר בשאר קרבנות דשלא לשמה כשר.

בציבור ירדו³⁵, ולענין טומאת שרץ תלוי במח' הראשונים אם טומאת שרץ הותרה בציבור³⁶.

טו. אבל שאר פסולים³⁷ שקבלו או זרקו את הדם, האמורין ירדו³⁸, ואם משלה בהם האור י"א שלא ירדו³⁹, והדם עצמו י"א שלא ירד⁴⁰.

טז. אונן שקבל או זרק את הדם יש להסתפק אם ירדו⁴¹.

35. מתני' פד. או שקבלו וזרקו פסולים, ומוקמי' בע"ב אליבא דר"י בפסולין שחזו לעבודת ציבור, והיינו טמא מת שיש לו הכשר בציבור, אבל שאר טמאים שאין להם הכשר בציבור ירדו וכ"כ במראה כהן שם, וכ"נ ברמב"ם פ"ג מפסוה"מ ה"ז שכ' או שקבלו הטמאים וזרקו את דמו הואיל וראויין בעבודת קרבן הבא בטומאה, ורק בפסול זה כ' הרמב"ם טעמו לאורויי לן דדוקא בטמא מת שהותר בעבודת ציבור. אבל בכ' הגרי"ז טו: כ' דכל הטמאים לא ירדו כיון דשם טמא הותר בציבור, וה"ה לענין המבו' במעילה ה: דטמא עושה שיריים היינו בכל הטמאים דשם טמא הותר בציבור וזריקתו משהו שירים וצ"ע. ועי' רמב"ם פ"א מפסוה"מ הכ"ח שכ' דטמא עושה שירים הואיל וראוי לעבודת ציבור ובס' בית אל (אבי השואל ומשיב) ח"א חדר ד' אות יג דייק מהרמב"ם דרק טמא מת עושה שירים.

36. עי' רמב"ם פ"ד מביאת המקדש ה"ט והי"ב ובזבח תודה פסחים סז. וחזו"א זבחים סי' ד' סק"ו עי"ש.

37. והיינו כל הפסולים המנויין במתני' רפ"ב דזבחים מלבד בטמא מת, וכן בע"מ ושתויי יין, ופרועי ראש למ"ד מחלל עבודה.

38. ופשוט דהיינו רק באופן שלא נשאר דם הנפש, אבל אם יש דה"נ יחזור הכשר ויקבל, והו"ל כקד"ק שעלו לפני זריקת דמים וראויים לזריקה שלא ירדו גם לר' יהודה וכמש"כ תוס' פג:.

39. עיין מש"כ לעיל הערה לא לענין יצא דמה, וה"ה לענין קבלת פסולים, ודין זה הוא אף בבע"מ ושאר פסולים שאין להם הכשר במקו"א, דאף בנשפך דמה כ' המל"מ דמשלה האור מהני וה"נ לא גרע מנשפך.

40. עיין מש"כ לעיל הערה לב לענין יצא דמה, ולכאו' ה"ה לענין קבלת וזריקת פסולים שיש להם הכשר בבמה, וכ"כ להדיא בחי' רבינו חיים הלוי הל' פסוה"מ, וכ"ז בזר ופסולים שיש להם הכשר בבמה או בפנים בהכשרו, אבל בע"מ ופסולים שאין להם הכשר במקו"א גם הדם ירד.

41. בגמ' פד: אמרי' שקבלו פסולים וכו' בהנך פסולים דחזו לעבודת ציבור, משמע דשאר פסולים חוץ מטמא ירדו ואף אונן שיש לו הכשר בכה"ג, ועיין ברש"י סח: דמוכח מד' דהכשר אונן בכה"ג לא חשיב הכשר במקו"א ואפי' לר"ש ירד, אבל התוס' שם פליגי עליו

יז. כל הדמים שנזרקו שלא במקומן כגון ניתנין בפנים שנתנן בחוץ, וניתנין בחוץ שנתנן בפנים (אפי' בחטאת חיצונה⁴²), וניתנין למעלה שנתנן למטה, וניתנין למטה שנתנן למעלה, ובנתנן ע"ג הכבש ושלא כנגד היסוד לא ירדו⁴³.

יח. נשחטה בלילה האמורים ירדו, ואם משלה בהם האור י"א שלא ירדו⁴⁴, ולענין הדם יל"ע אם ירד⁴⁵.

וכ' דחשיב אית ליה הכשר במק"א, ותוס' איירי אליבא דר"ש דסגי ליה בכל הכשר במקו"א אפי' בבמה ומהכשירו, ויל"ע אם לר"י חשיב הכשר במקו"א.

והחזו"א סי' יט סקל"ד הסתפק לענין הדין המבו' בגמ' לד: דפסול אין עושה שירים מלבד חוץ לזמנו חוץ למקומו, ובמעילה ה: אמרי' דגם טמא הואיל ואית ליה הכשר בעבודת ציבור, מה הדין באונן אם עושה שירים או לאו, וא"נ דחשיב הכשר כטמא לעשות שירים, לכאו' ה"ה לענין דלא ירדו.

42. ואעפ"י שנפסלת בפנים, מ"מ בפסול זה לא ירדו, דברייא איירי בכל דמים, וכמש"כ התוס' כז: וכן מוכח מהגמ' לו. דמקשי' אמאי לא פליג ר"י בניתנין בפנים שנתנן בחוץ, ופי' רש"י דהקר' מחטאת עיי"ש. וטעמא משום דאית ליה הכשר בכל הקרבנות.

43. ברייתא פד. ועיי"ש תוס' ד"ה הניתנין, והיינו אפי' לר' יוחנן כז. דזריקה שלבמ"ק לאו כמקומו ולא נתכפרו הבעלים, וכמבו' בגמ' שם בע"ב, וכ"ש לשמואל דס"ל דשלא במקומו כמקומו דמי ונתכפרו הבעלים ורק הבשר והאמורים לא הותרו בזריקה, דהויא זריקה לענין אם עלו לא ירדו ועיי' תוס' פד. ד"ה הניתנין.

וה"ה לענין נתן מתנות חטאת בזריקה ומתנות עולה באצבע לא ירדו דיש להם הכשר פנים מפנים, ועיי' להלן סעיף לו לו לענין פסולי עופות דגם בשינה ממיצוי להזאה לא ירדו. ויל"ע בחטאת פנימית שנתן מתנה אחת במקומה ונשפך הדם ועלתה אם תרד או לאו, די"ל דכמו דלענין מקום הדם חשיב הכשר במקו"א ולא תרד, ה"ה לענין חילוק מתנות וצ"ע.

44. מתני' פד. וכר"י, ולענין משלה האור עיי' לעיל הערה לא מש"כ לענין יצא דמה.

45. עיי' מש"כ לעיל הערה לב לענין יצא דמה, ולכאו' ה"ה לענין שחיטת לילה, דלמ"ד בגמ' קכ. דאין לילה בבמה, ה"נ אית ליה הכשר בבמה, ואף למ"ד דלית ליה הכשר בבמה מ"מ אית ליה הכשר באברים ופדרים וכמבו' בגמ' סח: דמה"ט אינו מטמא בבית הבליעה, וכיון שלענין הדם בעצמו מודה ר"י לר"ש דילפי' פנים מחוץ, ה"נ ילפי' שלא מהכשירו מהכשירו.

אבל למש"כ להלן הערה מו בשם הגרי"ז דרק בשחיטת לילה ירדו אבל בקבלת זריקת לילה לא ירדו, והביאור בזה דטעמא דשחיטת לילה תרד הוא משום דהוי כאין פסולו בקודש כיון דשחטו חוץ לזמן הקרבנות עיי"ש, א"כ יתכן לומר דבזה כו"ע מודו דגם הדם עצמו ירד, דכל סברת האחרונים ביצא דמה, דטעמא דר"י הוא דהכשר דם חמיר ובעי' הכשר במקו"א שלא מהכשירו, וזה רק לגבי שיהי' לו תורת זריקה על האימורים, אבל לגבי הדם עצמו יש

יט. קבל או זרק בלילה יש מי שאומר שהאמורים לא ירדו⁴⁶.

כ. נשפך דמה קודם זריקה ואספו בכלי ירדו⁴⁷.

לו תורת זריקה כיון דאית ליה הכשר במקו"א עכ"פ מהכשרו, אבל בשחיטת לילה כל הקרבן כאין פסולו בקודש חשבי' ליה וא"כ גם הדם עצמו ירד.

וכן מוכח מתוס' יב. שהק' למאי נפק"מ בדין דיום להרצאה דהוי מחוס"ז בלילה הרי שחיטת לילה פסולה, וכ' דנפק"מ ללא ירדו, והק' דלר"י דשחיטת לילה תרד מאי נפק"מ בהא דהוי מחוס"ז עיי"ש, ואם גם לר"י הדם עצמו לא ירד איכא נפק"מ לגבי הדם, ומוכח דבשחיטת לילה גם הדם ירד. אלא דבלא"ה ש' תוס' קח. דגם ביצא דמה הדם עצמו ירד, וי"ל דאזלו בשיתיהו ודלא כתוס' מנחות ו: וצ"ע.

46. כ"כ בחי' מרן רי"ז הלוי עמ"ס יומא כט. בדעת רש"י דרק בשחיטה איכא פסול דלילה, ולכאור' הוא תלוי בגדר המיעוט דשחיטת לילה, דאם הוא משום דאין לו הכשר במקום אחר כיצא דמה כמש"כ התוס', לכאור' ה"ה בקבלה וזריקה תרד כיון דאין לעבודות הקרבן הכשר במק"א, אבל אם הוא משום דהוי כאין פסולו בקודש כיון ששחט חוץ לזמן הקרבנות, וכדמוכח מתוס' מעילה ב: שכ' דילפי' שחיטת דרום משחיטה לילה אף דבדרום אית ליה הכשר בשאר קדשים, א"כ יתכן דהוא רק כשנפסל בשחיטה. אלא דצ"ע דסו"ס בפסול לילה איכא גם חסרון דאין לו הכשר במקו"א והוי כקבלו פסולים או זרקו שאין להם הכשר במקו"א דירדו וצ"ע.

47. מתני' פד. וכו' יהודה דנשפך דמה תרד, ואף דיתכן דר"י איירי בנשפך דמה לאחר קבלה, מ"מ גם בנשפך קודם קבלה תרד משום דאין לזה הכשר במקו"א, וכן יעוי' בזבח תודה שצייד שתרד, ובחזו"א סי' יט סק"ד האריך להביא ראיות בדין זה, וסיים דעיקר הדין אי"צ רא' דכיון שאין לה הכשר במקו"א ודאי תרד. ועיין תוס' נידה מ: ד"ה ושנשחטה, שנראה שלמדו דפי' נשפך דמה היינו קודם קבלה.

ולענין הדם עצמו יל"ע, דלגבי יצא דמה וקבלת פסולים כ' הגר"ח דהדם עצו לא ירד וכן הוכיחו מתוס' מנחות ו: עיין לעיל הערה לב מש"כ בזה, וא"כ י"ל דה"ה בנשפך דמה, אבל י"ל דדוקא ביצא דמה ונשחטה בלילה הדם לא ירד מפני שיש לו הכשר במה ולילה רק לא הוי הכשר להחשב זריקה על האמורים וע"כ האמורים ירדו, אבל בנשפך דמה דלית ליה הכשר במקו"א כלל גם הדם עצמו לא חשיב פסולו בקודש שלא ירד, והא דלר"ש לא תרד הוא משום שלאחר שהי' שחיטה שיש לה הכשר במקו"א לא אכפת לן אף אם נפסל פסול דלית ליה הכשר במקו"א, ולפי"ז בקבל בע"מ את הדם גם הדם עצמו ירד.

ועי' רמב"ם פי"ח ממעשה"ק הי"ז דבקבל בכלי חול וזרק בחוץ פטור, ולכאור' מוכח דבנשפך דמה הדם ירד וע"כ חשיב אינו מתקבל בפנים, אבל י"ל דהרמב"ם פסק כרבי דבעי' שעת הכושר בגמ' קח. ואכ"מ.

כא. נשפך דמה לאחר קבלה ירדו⁴⁸, ואם משלה האור באמורין י"א שלא ירדו⁴⁹.

כב. כל הפסולים שעלו ולא נזרק דמם נח' הראשונים אם נחשב כנשפך הדם⁵⁰.
ואם עלו קודם קבלת הדם בפשוטו ירדו⁵¹.

כג. אבדו האמורין והבשר, אם עלה הדם לא ירד⁵².

48. מתני' פד. וכו' יהודה דנשפך דמה תרד, וכ"כ התוס' גידה מ: ד"ה ושנשחטה, ואין לומר דר"י איירי דוקא בנשפך דמה קודם קבלה דלהדיא בגמ' כז. דלמ"ד זריקה שלא במקומו לאו כמקומו דמי אם לאו דקלטיה מזבח לדם הוי נשפך הדם ולר' יהודה תרד, אף דנשפך לאחר קבלה וכמו שפי' רש"י שם, וד' התוס' בניה פלא שלא הביאו גמ' זו וצ"ע.

49. עיין מש"כ לעיל הערה לא לענין יצא דמה וה"ה בזה.

50. התוס' פג: כ' דגם ר' יהודה דס"ל דנשפך דמה תרד מודה דבאימורי קדשים קלים שעלו לפני זריקה לא ירדו, כיון דיש דם הראוי לזריקה, והזבח תודה פד. למד מד' דדוקא אם איכא דם כשר העומד ליזרק, אבל בדם פסול כל זמן שלא נזרק הדם הוי כנשפך, וכן מבו' להדיא בשיטמ"ק פז: סוף אות כא, אבל כ' הזבח תודה דמד' הרמב"ם שלא חילק בין אם נזרק הדם ללא נזרק נראה דכל שיש דם הראוי ללא ירדו לא חשיב כנשפך, ועי"ע חזו"א סי' יט סקכ"א.

51. הנהגה לש' התוס' הנ"ל דבקדשים פסולים כל זמן שלא נזרק דמם הוי כנשפך הדם וירדו, פשיטא דגם הכא ירדו דעדיין לא נזרק הדם, ואף לש' הרמב"ם דס"ל דכל שיש דם לזריקה לא חשיב נשפך דמה, לכאור' היינו משום שיש לקרבן דם הראוי לזריקה, אבל קודם קבלה כיון שהדם פסול ועדיין לא נתקבל יש לומר דחשיב כנשפך הדם, אלא דיתכן דכל שיש אפשרות לקרבן שיזרק עליו הדם לא חשיב נשפך הדם וצ"ע.

עוד יש לצדד שירדו, דהתוס' פד: ד"ה הניתנין, נסתפקו לר"ש דכל שפסולו בקודש ירד מה הדין בנשפך לאחר קבלה אם חשיב פסולו בקודש, ולפי הצד בתוס' דקודם קבלה גם לר"ש ירד, פשיטא דגם הכא ירדו, אלא דהתוס' שם לא הכריעו אם בעי' קבלה לר"ש וצ"ע.

52. עיין בגמ' קד. דלר' יהושע כשאין אימורין ובשר הזריקה פסולה, ויל"ע אם בפסול זה הדם ירד או לאו לש' דלהלכה דם לא ירד או עכ"פ לש' שלא יתקנח עיין לעיל ס"ה, ולכאור' כיון דאין לזה הכשר בשום קרבן ירד, והחזו"א סי' יט סקכ"ז נסתפק בזה, וכ' דלא ירד כיון דיש לזה הכשר כשלא אבדו השירים, והוכיח כן מהא דפסח וחטאת של"ש לא ירדו, ומבו' בפסחים עח. דכל שאין הזריקה מועלת להוציא מידי מעילה חשיב אין בשר, וזריקה של"ש הרי אין מוציאה מידי מעילה, והוי כאין בשר, ואפי"ה לא ירדו עיי"ש. והו"מ החזו"א להוכיח כן מלן ונטמא דמה דגם אין מוציא מידי מעילה, ואפי"ה לא ירדו.

ובעיקר ראיתו יל"ע דבמנחות יב. מבו' בתוס' לחד תי' דאף למ"ד דביצא כל הבשר אין הזריקה מוציאה אותו מידי מעילה חשיב יש בשר, והוכיחו כן משירים שחסרו דלר"ה אינו

כד. קדשי קדשים שנשחטו בדרום או קבל דמם בדרום נח' הראשונים אם ירדו⁵³.
ואם משלה בהם האור י"א דלכו"ע לא ירדו⁵⁴.

יוצא מידי מעילה ואפי"ה חשיב יש בשר ומקטיר קומץ עליהן, ובע"כ דשאני כשהבשר נטמא דבלא ריצוי ציץ אינתיק בשר זה מהקרבן, (וביוצא נח' ר"א ור"ע), אבל היכא דהבשר לא אינתיק מהקרבן אף דהזריקה לא מוציאתו מידי מעילה חשיב יש בשר, ולפי"ז ה"נ בפסח וחטאת של"ש י"ל דאע"ג דהזריקה אינה מוציאה מידי מעילה בפסול של"ש אין הבשר מתנתק מהקרבן וחשיב יש בשר.

ויש להוכיח דכשאין בשר לא ירדו דבמתני' קט. תנן דעולה ואמוריה מצטרפין לכזית לחיוב חוץ, ואמר' עולה ואמוריה אין שלמים ואמוריהן לא תנינא להא דת"ר עולה ואמוריה מצטרפין לכזית להעלותן בחוץ ולחייב עליהן משום פיגול נו"ט, עולה אין שלמים לא, ובמסקנא שם מפרשי' לברייתא דעולה ואמוריה מצטרפין דאם נשאר כזית לפני זריקה בעולה הוי זריקה כשרה והוכשר ליקרב וחייב משום פיגול נו"ט, ולפי"ז נראה דגם רישא דקתני דמצטרפין להעלותן בחוץ אתא לומר דבעולה כיון דהזריקת דם כשרה הם ראויים לאוה"מ, אבל בשלמים אין מצטרפין ואין ראויים לאוה"מ, ולפי"ז צ"ע איך מיייתי מברייטא זו דשלמים ואמוריהן אין מצטרפין לחיוב חוץ, הא י"ל דמצטרפין רק הכא כיון דאין בשר הוו קדשים פסולים ואי"ח עליהם בחוץ, (ושמא למסקנא באמת אין רא"י מהברייתא), וא"נ דגם כשאין בשר לא ירדו, א"כ אם נשאר כזית בשר ואמורין בשלמים חייב עליהם בחוץ אף דפסולים משום דהוי אין בשר, ובע"כ דהא דבשלמים פטור הוא משום דאין חיוב חוץ על בשר.

ובעיקר הספק הנ"ל ה"י נראה דודאי לא ירדו, דבגמ' קד. ס"ל לרבי דכשאין בשר אין דם וזרק הורצה העור לכהנים וקרינן ביה עור העולה אשר הקריב, וכ' רש"י אעפ"י שלא עלה לו הקרבן הקרבה מיהא הוי, וא"כ ודאי דעדף משאר פסולים ולא ירדו וצ"ע.

53. במעילה ב: נח' רבה ור' יוסף אם קדשי קדשים ששחטן בדרום ירדו, ואמר' דאליבא דר' יהודה דג' פסולים ירדו כו"ע מודו דגם בזה ירד, כי פליגי אליבא דר"ש, לר' יוסף לא ירדו, ולרבה ירדו דכחננין דמי, והתוס' בכמה דוכתי התחבטו דלר' יהודה איכא ג' מיעוטי' ומנ"ל דגם בשחיטת דרום ירדו, והתוס' במעילה שם ביארו דכשם שלר' יהודה שחיטת לילה תרד משום דהוי שחיטה חוץ לזמן הקרבנות, ה"נ בשחיטה חוץ למקום הקרבנות תרד. ובזבחים פד. כ' דהוי כשחיטת חוץ לפי ר' יהודה, או דילפי' לה מקרא דלא תזבח לה' אלוקיך כל דבר רע דלר' יהודה בדף לו. ילפי' מינה דחטאת שחטה בדרום פסולה ולוקה ע"ז, וילפי' מינה נמי דירדו עיי"ש.

אבל בגמ' קכ. איתא קדשי קדשים ששחטן בדרום מועלין בהן ואם עלו לא ירדו, ירדו מהו שיעלו רבה אמר לא יעלו ר' יוסף אמר יעלו, נראה בגמ' דגם לרבה אם עלו לא ירדו לכו"ע, וסותר לסוגיא דמעילה, ורש"י שם כ' דלא גרסי' אם עלו לא ירדו אלא עלו מהו שירדו דלרבה ירדו ולר"י לא ירדו, והתוס' שם פי' גירסא דידן דאיירי כשמשלה בו האור דבכה"ג גם ר' יוסף מודה דלא ירדו, ורבה ור' יוסף נח' בירדו מהו שיעלו.

והרמב"ם בפ"ג מפסוה"מ ה"ז פסק דקדשים שנשחטו בדרום לא ירדו, וצ"ע דבמעילה מבו' דכו"ע מודו דלר' יהודה ירדו, והרמב"ם שם ה"ו פסק כר' יהודה, ועיין במהר"י קורקוס ובלח"מ מש"כ בזה, ובזבח תודה מעילה ג. כ' דהרמב"ם ס"ל דהסוגיא בדף קכ. פליגא אההיא דמעילה וכו"ע מודו דלא ירדו עיי"ש, ועי"ע בזבח תודה זבחים פד.

ולפי שי' רש"י ותוס' דלר' יהודה לכו"ע בשחיטת דרום ירדו, יל"ע מה דין הדם, ועיין לעיל הערה מה שהסתפקנו לענין שחיטת לילה, ואם דין דרום נלמד משחיטת לילה דינו כמש"כ שם.

וכ"ז לענין שחיטת דרום, אבל לענין קבלת דרום יל"ע, דלשי' הרמב"ם פשוט דלא ירדו, וכ"כ הרמב"ם שם להדיא, אבל לשי' התוס' יל"ע, דלמש"כ התוס' במעילה דשחיטת דרום הוי כשחיטת לילה, יל"ע מה דין קבלת לילה, ועיין לעיל הערה מו שהבאנו מהגר"ז דלא ירד, והביאור הוא דדוקא בשחיטה תרד דחשיב שלא התחיל הקרבתו וכאין פסולו בקודש דמי, אבל בקבלת לילה שכבר נשחט בכשרות לא תרד, ולפי"ז בקבלת דרום לא ירדו. ואין להוכיח מתוס' פד: שכ' דלרבה בקבלת דרום תרד, דהיינו רק לרבה דהוי כחנקינן והוי כלא קבל כלל, אבל לר' יוסף דלא הוי כחנקינן יתכן דרק בשחיטה תרד. והיכא דהשוחט לא עמד בצפון לכו"ע לא ירדו דאית ליה הכשר בקק"ל, ול"ש לומר דהוי כשחיטת חוץ או כשחיטת דרום.

54. כן הוא שי' התוס' בפ"י הגמ' קכ., ואם ירדו אם יעלו או לא תליא במח' רבה ור' יוסף, ולשי' רש"י שם יל"ע אם מהני משלה בו האור, ותליא במש"כ לעיל הערה לא לענין יצא דמה עיי"ש.

ויל"ע מה הדין תלה ושחט קדשי קדשים אם הוי כשחיטת דרום, דבגמ' כו. אמרי' תלה ושחט בקדשי קדשי פסולה משום דבעי' שחיטה על ירך המזבח, ויל"ע אם דין על ירך הוא דין מקום, ואם תלה ושחט הוי כקדשי קדשים ששחטן חוץ למקום הקרבתו ויהא כשחיטת דרום דלשי' רש"י ותוס' ירדו, או דאי"ז דין מקום אלא הוא הלכה בשחיטה שתהא על רצפת העזרה, וא"כ הוי פסול שיש לו הכשר פנים מפנים דבקק"ל אין דין שחיטה על ירך (והוי כפסח וחטאת ששחטן של"ש שלא ירדו).

עוד יל"ע מה הדין שחט בהמה שראשה ורובה בעזרה ומיעוטה בחוץ אם הוי כשחיטת דרום או גרע מינה, דדעת הרמב"ם בפ"א מפסוה"מ הי"ד דפסולה (ודלא כרש"י ותוס' כו. דס"ל דהוא רק לכתחילה), דלכאור' לא עדיף מקדשי קדשים ששחטן בדרום דנח' בזה רבה ור' יוסף, רק יל"ע דשמא הכא שאין כולה בעזרה גרע וגם לרמב"ם דבשחיטת דרום לא ירדו הכא ירדו דהוי כקדשים ששחטן בחוץ, ועיין חזו"א זבחים ס' כ' (ב) סק"ה דנסתפק אם לדעת הרמב"ם חייב כרת על שחיטת בהמה זו משום שחיטת חוץ וצ"ע.

עוד יל"ע מה הדין קדשי קדשים ששחטן בהיכל אם הוי כשחיטת דרום או גרע מינה, והנה לדעת רש"י יד. דקד"ק ששחטן בהיכל כשרים לא מבעי"ל, כי מבעי"ל לשי' השיטמ"ק שם דכיון דלא הוי צפון פסולה, דיל"ע אם בהיכל איכא רק חסרון צפון, או דמלבד זה איכא

כה. שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל יש אומרים שלא ירדו⁵⁵.

כו. קדשים שנשחטו כשהמזבח הי' פגום יל"ע אם ירדו⁵⁶.

חסרון דבעי' שחיטה בעזרה, דבגמ' סג. אמר ר"א דקמיצה בהיכל כשרה שכן מצינו בסילוק בזיכין, והתוס' מנחות הק' אמאי לא אמרי' שלא יהא טפל חמור מן העיקר כדאמר ר' יוחנן לגבי קדשים קלים, ותי' דשאני התם דתלאו הכתוב בפתח אוה"מ, ולפי"ז יל"ע דקד"ק יפסלו בהיכל משום דאינם בעזרה דלא מצינו קרבן ששחיתו בעזרה, ושמא הכשר שלמים בדיעבד בעזרה גם חשיב הכשר, אבל מד' התוס' סג. ד" ד"ה שכן, בקו' על רש"י לא משמע הכי, ואם אית בזה גם פסול דאי"ז בעזרה יתכן דגרע משחיתת דרום ולכו"ע ירד וצ"ע.

55. עיין תוס' נט: סוד"ה עד, שכ' דלא ירדו מפני שיש להם הכשר בשאר קדשים, והיינו רק לשי' הראשונים דבשאר קדשים אין דין דלתות ההיכל פסולות, וכמו שהביא רש"י סא. אבל לשי' הראשונים דבכל בקדשים בעי' דלתות ההיכל פתוחות אין לזה הכשר במקום אחר וירדו, (ויל"ע אם לפי ר"ש חשיב הכשר מה שבבמה אי"צ דלתות פתוחות, או מה שבמנחה אי"צ בקמיצה פתיחת דלתות וצ"ע).

אבל התוס' סא. כ' דאפי' להשי' דרק בשלמים איכא דין פתיחת דלתות יתכן דאם עלו ירדו, ומשום דהוי כקדשי קדשים ששחטן בדרום דאמרי' במעילה ב: דלפי ר' יהודה לכו"ע ירדו, וה"נ מקום שחיתת שלמים הוא בקדושת עזרה הפתוחה להיכל וכשהדלתות סגורות אי"ז מקום שחיתת שלמים. וכ"ז לשי' רש"י ותוס' קכ. דקד"ק ששחטן בדרום לר' יהודה ירדו, אבל למה שפסק הרמב"ם להלכה בפ"ג מפסוה"מ ה"ז דלא ירדו לכא' קודם פתיחת דלתות לא גרע מזה ולא ירדו, כיון דאית ליה הכשר בשאר קרבנות וצ"ע.

56. בגמ' נט. איתא כי סליק ר' כהנא אשכחיה לר"ש ברבי דקאמר משום ר"י בר יוסי מנין למזבח שנפגם שכל הקדשים שנשחטו שם פסולים ת"ל וזבחת עליו את עולותיך ואת שלמיך וכו' אלא כשהוא שלם ולא כשהוא חסר. וברש"י שם נראה דהפסול כשנשחטו כשאין מזבח אי"ז משום שאין מזבח לזרוק את הדם והוי דחוי, אלא הוא פסול חדש לשחיטה דבעי' שחיטה בשעה שהמזבח שלם, וכן מוכח מתוס' שכ' דבקמיצת מנחה ליתא לדין זה דכתיב וזבחת, ואם כל הפסול מצד דחוי, א"כ בקומץ שאין דחוי דיכול להקטיר במקום המזבח ל"ש האי דינא, וכ"כ הפנים מאירות דהיכא ששחט כשנפגם המזבח ליתא לפסול דחוי כיון דהוי דחוי מעיקרא ובידו לתקן וכמש"כ שם התוס', אלא הוא פסול בפנ"ע.

ולפי"ז לכא' אם עלו קדשים אלו למזבח לאחר שנתקן המזבח ירדו, דהרי אין להם הכשר במקו"א, (ואף דיש הכשר במה, מ"מ לר"י לא ילפי' מבמה, ואף לגבי הדם עצמו שכ' לעיל דיש שיטות דילפי' מבמה, יתכן דעיקר דיני המקדש לא ילפי' מבמה, וכמו שמוכח ברעק"א פד: לגבי קבלה בכ"ח דלא ילפי' מבמה עיין בזה), אבל ברמב"ם בפ"ג מפסוה"מ הכ"ב נראה להדיא דהוא פסול דחוי כקדשים שהיו שחוטין בשעת פגימת המזבח, ולפי"ז דין לא ירדו תליא אם בדיחוי יש דין לא ירדו עין מש"כ בזה להלן הערה נו.

כז. קדשים שנשחטו ונדחו יש אומרים שלא ירדו⁵⁷.

כח. כל הפסולים שכ' דלא ירדו היינו בקדשי קדשים, אבל בקדשים קלים נח' הראשונים, י"א דדין קדשים קלים כדין קדשי קדשים, וי"א דבכל הפסולים דינם כקדשי קדשים מלבד במחשבת חוץ למקומו דירדו, וי"א דבמחשבת חוץ לזמנו ושלא לשמה לא ירדו, אבל במחשבת חוץ למקומו ובקבלו או זרקו פסולים או בלן ונטמא הדם ירדו, ועיין בהערה⁵⁸.

57. כגון ששחטן ונפגם המזבח עיין בגמ' נט. ואח"כ תקנוהו ועלו לגבי מזבח, דהרעק"א עג: כ' דבדיחוי לאחר שחיטה לא ירדו, והוכיח כן מהא דכל פסולים שפסולין בקודש לא ירדו, והרי בשעה שנפסלו נדחו מהקרבה ואית בהו גם פסול דיחוי, ואפי"ה לא ירדו, וה"ה כל פסול דחוי עיי"ש. ועיין בחזו"א סי' יז סקט"ז דכ' דא"א להוכיח מכל הפסולים לפסול דיחוי, דבכל הפסולים שלא ירדו גם בעת דיחויים היו ראויים ללא ירד ומעולם לא נדחו מדין לא ירדו, אבל היכא דבשעת הדיחוי נדחה לגמרי גם ללא ירד אף בחזר ונראה יתכן דירד עיי"ש, ולפי"ז בנפגם המזבח דבשעת הדיחוי ירד לר' יהודה דבעי' שיהי' ראוי לזריקת דם אף כשחזר ונראה יתכן שירד.

ועיין תוס' נט. שהק' אמאי מעלה בחוץ בזה"ז חייב הרי אינו ראוי לאוה"מ כיון דליכא מזבח עיי"ש, וא"נ דבדיחוי לא ירדו, הרי הקרבן ראוי ללא ירדו דבכה"ג חייב על העלאתו בחוץ כמב' בגמ' קט., ואין לומר דרק לגבי העלאתו מהני לא ירדו אבל לשחיטת חוץ לא סגי בהא דלא ירדו, דתוס' כ' כן רק בסו"ד משמע דבתחילה לא סברו כן עיי"ש. ומוכח דבדיחוי כה"ג ירד. אבל אי"ז ראי' דיתכן דס"ל לתוס' דבשחט כשאין מזבח מלבד פסול דחוי איכא פסול בפנ"ע דבעי' לשחוט כשיש מזבח וכמש"כ בהערה נו, ובפסול זה אין הכשר במקו"א ע"כ ירדו.

58. במתני' פד. תנן סתמא דבחוץ למקומו לא ירד, והתוס' הק' דבמנחות עט. אמר רבא חטאת ששחטה חוץ למקומה תרד, ולחד מ"ד גם רבה ס"ל הכי, וכן הק' התוס' במנחות שם, ור"ת גרס במנחות תודה ששחטה חוץ למקומה תרד וה"ה בשאר קק"ל, וביארו התוס' כאן ובמנחות דשאני קדשים קלים דלא הוו קדשי ה' עד הזריקה, ואע"ג דאמר עולא פה. דאמורי קק"ל שעלו קודם זריקה לא ירדו, היינו דוקא כשהם ראויים לזריקה כגון בחוץ לזמנו דמייתי לידי מעילה או מרצה לפיגולו, אבל חוץ למקומו דלא מייתי לידי מעילה, ואינו עומד להתברר לחלק גבוה ירדו, והתוס' הק' ע"ז מהא דבפסח של"ש לא תרד, וכ' ב' תי' חדא דפסול שלא במקומו חמיר טפי משל"ש והוי כקדשי קדשים ששחטן בדרום דירדו לר' יהודה, עוד תי' דשל"ש קיל כיון דאית ליה הכשר בשאר קרבנות עיי"ש.

ומתבאר דלפי התי' הא' בתוס' דוקא במחשבת חוץ למקומו בקדשים קלים ירדו דהוי כשחיטת דרום, אבל שאר פסולים גם בקק"ל לא ירדו, אבל לתי' הב' בתוס' אדרבה כל הפסולים ירדו כיון דלא מייתו לידי מעילה, ושל"ש שאני שכשר בכל הזבחים, ולפי"ז בקבלו

פסולי עופות

כט. כשם שמזבח מקדש זבחים כך מקדש עופות⁵⁹.

ל. ובפסולי עוף הדין כמו לענין זבחים דרך כשפסולו בקודש לא ירד, אבל אין פסולו בקודש ירד, ובחטאת העוף הנפק"מ היא רק לענין דם שעלה, וכל מה שנכתוב דלא ירד, הוא תלוי במש"כ לעיל פ"א ס"ה אם בדם יש דין לא ירד.

ואלו שפסולין בקודש ואם עלו לא ירדו:

לא. לן או יצא או נטמא הבשר לא ירד⁶⁰.

לב. וכן אם לן או נטמא הדם, הבשר לא ירד, אבל אם יצא הדם נח' הראשונים אם ירד⁶¹, ואם משלה בו האור י"א שלכו"ע לא ירד⁶². ולגבי הדם עצמו יש אומרים שלא ירד⁶³.

וזרקו פסולים או כשולן הדם ירדו, אבל בנייתנין למטה שנתנן למעלה יתכן דלא ירדו כיון דיש להם הכשר בפנים כמו בשל"ש, והיכא שנטמא או יצא הבשר אם נפסל אחר זריקה דכבר הוו קדשי ה' ודאי לא ירדו, ובנפסל קודם זריקה אזי ביוצא דקי"ל כר"ע דזריקה מהני ליוצא להביאו לידי מעילה לא ירדו, ובטמא יהא תלוי במח' אם ציץ מרצה על אכילות עיין פסחים עח. וצ"ע. עוד שי' איכא בתוס' במנחות דאין חילוק בין קדשי קדשים לקדשים קלים, ורק בתורה חוץ למקומו תרד, כיון דלא הוקש לחוץ לזמנו לענין קידוש לחם עיי"ש.

וכ"ז שי' ר"ת שגרס במנחות תודה במקום חטאת, אבל רש"י שם גרס חטאת, ולפי"ז הדרא קו' התוס', ועיין קר"א שכ' ליישב גירסא דידן דהסוגיא במנחות אזלא לר' יהושע (אליבא דר' יהודה) דלא מקיש חוץ למקומו לחוץ לזמנו לענין קידוש לחם וה"ה לענין לא ירדו, אבל מתני' דהכא סברה כר"מ דס"ל שם דלכו"ע הוקש חוץ למקומו לחוץ לזמנו לענין קידוש לחם וה"ה לענין לא ירדו וכן כ' התוס' נידה מ: עיי"ש. ולפי"ז אין מקור לחלק בין קד"ק לקק"ל, ודין קדשים קלים כקדשי קדשים.

ויל"ע לפי ר"ת דבחוץ למקומו בקק"ל ירד, מה הדין במחשבת יהיה דחשב ח"ז חוץ למקומו וח"ז חוץ לזמנו דתנן כט: דמצטרף לפסול, אם יש לזה דין דחוץ למקומו, והנה לפי השי' בתוס' דבכל הפסולים מלבד של"ש וחול"ז ירדו י"ל דגם בכה"ג ירד דאין לזה מעלה דחול"ז דמרצה לפיגולו, אבל לשי' בתוס' דחוץ למקומו גרע דהוי כשחיטת דרום יל"ע דבאופן זה לא יהא חשיב כשחיטת דרום כיון דחצי זית הוי רק חוץ לזמנו וצ"ע.

59. כתנאי דמתני' פג., וגם ר"ע דממעט שם מנחות מודה בעופות דלא ירדו.

60. פשוט כמו בזבח לעיל ס"י.

61. בפשוטו ירד כמו ביצא דמה דס"ל לר' יהודה דתרד וכנראה לעיל, אלא שהתוס' בכמה דוכתי כה. סח. פד: כ' לחד תי' דיתכן דג' פסולים דר' יהודה הם רק בבהמה דאירי בה קרא, אבל עופות לא ירדו, וכ"כ הזבח תודה פד. בדעת הרמב"ם פ"ג מפסוה"מ הט"ו שפסק

לג. מלק במחשבת חוץ לזמנו או חוץ למקומו, ובחטה"ע במחשבת שלא לשמה לא ירד⁶⁴.

לד. טמא מת שמלק או הזה או מיצה לא ירד⁶⁵, אבל בזר ושמאל שמלקו נח' הראשונים אם הבשר ירד⁶⁶, ולגבי הדם יש אומרים שלכו"ע לא ירד⁶⁷.

לה. מלק בלילה נח' הראשונים אם ירדו⁶⁸, ואם היזה או מיצה בלילה י"א שלכו"ע לא ירד⁶⁹.

לו. נשפך הדם לאחר מליקה הוא איבעיא בגמ' אם יש פסול נשפך בעוף⁷⁰, וגם להצד שיש פסול נשפך נח' הראשונים אם ירדו⁷¹.

דעוף שמלקו זר לא ירד, אף שלגבי בהמה פסק דקבל וזרק זר ירד, וכן מדויק לשון הרמב"ם שם ה"ו שכ' וכן בהמת קדשים שנשחטה בלילה וכו' עיי"ש. אבל התוס' בתי' האחרים שם ס"ל דר' יהודה איירי גם בעופות, וכ"כ סט. ובנידה מ: וכ"כ להדיא התוס' קח. דיצא קומץ ירד, מוכח דהמיעוטים נאמרו גם בעופות ומנחות.

62. כמש"כ הערה לא לענין יצא דמה בזבח.

63. כמש"כ לעיל הערה לב.

64. פשוט כמו בזבח לעיל סי"ג.

65. כנ"ל סי"ד.

66. דלראשונים שהבאנו לעיל הערה סא' דבעוף לא נאמרו ג' מיעוטים גם לענין זר לא ירד, וכמש"כ הזבח תודה בשי' הרמב"ם שפסק דמלק זר לא תרד, אבל לשי' דגם בעוף נאמרו ג' מיעוטים גם בזה ירד כמו בזבח.

67. כמש"כ לעיל הערה לט.

68. והיינו מח' הראשונים הנ"ל הערה סא' אם נאמרו ג' מיעוטים בעופות.

69. כמש"כ בהערה מו לגבי קבלה וזריקה בלילה בזבח, אכן במיצוי עולת העוף כ' התוס' פד: דיתכן דהוי גמר שחיטה ויש לזה דיני שחיטה לענין שחיטת דרום דתרד עיי"ש, ולפי"ז ה"נ במיצה בלילה לכאור' יהא כמו מלק בלילה וצ"ע.

70. בעיא דרב אבין צב:, ובגמ' מבעיא לענין חטה"ע וכן הרמב"ם פ"ב מפסוה"מ ה"כ הביא ספק זה לענין חטה"ע, ועיין זבח תודה כה. שכ' דהספק הוא גם בעולת העוף, ושמעתי דלמש"כ התוס' פד: דמיצוי עולת עוף הוא גמר שחיטה יתכן דבמיצוי פשיטא לן דלא הוי נשפך דלא נגמר אכתי המליקה, וכל ספק הגמ' הוא בהזאת חטה"ע וצ"ע.

71. כנ"ל הערה סא' לענין יצא דמה.

לז. מלק עולת העוף למטה, או לא הבדיל, או עשה מיצוי למטה או עשה הזאה במקום מיצוי יש אומרים שלא ירדו⁷².

לח. מלק חטה"ע והבדיל, או שעשה הזאתה למעלה, או שעשה מיצוי במקום הזאה יש אומרים שלא ירדו⁷³.

פסולי מנחות

לט. כשם שמזבח מקדש זבחים כך מקדש מנחות פסולים⁷⁴.

72. במתני' סו. תנן עולת העוף וכו' עשאה למטה כמעשה כולן פסולה, ובגמ' מוקי לה דעשה הזאה במקום מיצוי, ותנן שם בע"ב וכולן אין מטמאין בבית הבליעה, ובמתני' סח: תנן כל שפסולו בקודש אין מטמא בבית הבליעה, ומבו' בגמ' סט. משום דהוי מליקה המתרת את האיסור, וכ' רש"י ותוס' שם דהיינו שחל בה דין לא ירדו, ולפי"ז מוכח דבמלק למטה ועשה הזאה במקום מיצוי לא ירד, ומשמע בגמ' סו: דגם בשינוי במליקה אין מטמא בבית הבליעה עיי"ש, וטעמא צ"ל משום דיש לה הכשר מפנים מפנים, דחטה"ע אינו מבדיל ומקומה למטה ועבדי' הזאה, אלא דיל"ע אם היינו רק לר"ש או גם לר' יהודה, ולכא' כיון דהוי הכשר פנים מפנים הוי כפסח וחסאת ששחטן של"ש שלא ירדו, ואף א"נ דהיינו רק לר"ש, מ"מ להצד בתוס' דבעופות מודה ר"י לר"ש דג' מיעוטין הם רק בבהמה ה"נ בזה גם לר"י לא ירד.

אבל הרמב"ם בפ"ז מפסוה"מ ה"א כ' דבמלק בלילה אינה מטמאה בבית הבליעה, וצ"ע הרי פסק כר"י דנשחטה בלילה תרד, ובפשוטו ס"ל לרמב"ם כהתי' בתוס' דבעופות מודה ר"ש לר"י, וכמש"כ לעיל בשם הזבח תודה מהא דפסק דמליקת זר לא תרד, אבל בחי' רבינו חיים הלוי הל' פסוה"מ למד בדעת הרמב"ם דגם בעופות נאמרו ג' מיעוטין, ולפי"ז שוב צ"ע אמאי אינה מטמאה בבית הבליעה, ועיין בכ' הגר"ז סח. שכ' בדעת הרמב"ם דפליג על התוס' וס"ל דלמליקה המתרת את האיסור אי"צ שיחול דין לא ירדו, אלא כל דהוי פסולו בקודש וחל ע"ז תורת קרבן חשיב מתרת את האיסור, דלא הוי כקדשים שמתו עיי"ש, וע"כ במליקת לילה וזר אף דלר"י ירדו כיון דאין להם הכשר גמור מ"מ הוי פסולו בקודש ואינה מטמאה בבית הבליעה, ולפי"ז אין לנו מקור לכל הנ"ל דמהא דאין מטמאה בבית הבליעה דלר"י לא ירדו וצ"ע.

73. במתני' סו. תנן חטה"ע וכו' עשאה למעלה כמעשה כולן פסולה, ובע"ב תנן דאינה מטמאה בבית הבליעה וכמש"כ לעיל עא.

74. תוספתא פ"ט ה"ג, וכתנאי דמתני' פג. דלא ממעטי עופות ומנחות כדאמר ר"פ בגמ' פג:, ודלא כר"ע ור' יוסי הגלילי בע"ב שם, וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מפסוה"מ ה"ה והט"ו ועיין לח"מ ה"ג, וה"ה לבונה ושמן וקטורת.

ויל"ע בעצים שנפסלו אם יש בהם דין קידוש פסולים, דלרבי דהוי קרבן גמור כדאמרי' מנחות כ: ודאי לא ירדו, אבל לרבנן דלא הוי קרבן גמור כדאמרי' שם בגמ', וע"כ פטור

מ. קומץ שלא נתקדש בכלי ירד⁷⁵, ואף אם משלה בו האור⁷⁶, אבל אם עלה למזבח הפנימי לא ירד⁷⁷.

עליהן בחוץ כמו שהביאו תוס' שם ד"ה מלמד מהתוספתא יל"ע אם לא ירדו, דשמא דוקא בקרבן גמור נאמר דין קידוש מזבח. ועי' רש"י פג: ד"ה לתנאי דידן כ' ר"ג ור"י לא ירדו דגמרי לה ממוקדה וממזבח והני בני מזבח ומוקדה ניהו עד שלא נפסלו עכ"ל. ונראה מד' דכל שהוא בר מזבח יש בו דין קידוש פסולים וצ"ע.

75. במתני' פג. אמרי' דמזבח מקדש את הראוי לו, ואמר ר"פ דאתא לאפוקי קומץ שלא קדש בכלי, ופי' רש"י במתני' דלפני המתן כלי אינו חלק מבורר לגבוה. וכה"ג אמרי' במנחות ו: דלא גמר עבודת קמיצה עד מתן כלי.

ולענין קומץ שקדשו ע"ג שולחן צ"ע אם ירד, דעי' מנחות פב: דמבעי"ל אם שולחן מקדש קמצים ופי' רש"י בפי' א' וכן התוס' דאירי בקומץ מנחה, ומסקי' דמקדש ליפסל ואין מקדש ליקרב, ועיין ברש"י וכן ברמב"ם פי"א מפסוה"מ דמבו' מד' דהקומץ נפסל ע"י הקידוש על השלחן, והחזו"א סי' כד סק"א הסתפק אם חשיב קומץ שקדש בכלי או לאו עי"ש. והנה בתוס' שם מבו' דהוי קידוש לענין שבקמץ פסול א"י להחזיר לבן בתירא, ובגמ' שם ו: מבו' דטעמא דמ"ד דבקי"ד א"י להחזיר דגמרה עבודת הקמיצה בשעת הקידוש, וחזי' דהוי קידוש לענין שנגמר עבודת הקמיצה ונתברר לגבוה, וא"כ גם לענין דין לא ירדו הוי כקמצים שקדשו בכלי, דהרי פי' רש"י במתני' דבלא נתקדשו ירדו משום דלא נתברר לגבוה, אבל הכא שנתבררו לגבוה הוי כקדשו בכלי וצ"ע.

76. דבגמ' פה: מבו' דמשלה האור מהני לכל הפסולים דאם ירדו יעלו, ולחד מ"ד גם לגבי עצמות שפירשו דיעלו, והתוס' קכ. כ' דבשחיטת דרום גם לרבה דירדו אם משלה האור יעלו, וכ"כ המל"מ בפ"ג מפסוה"מ לגבי שחיטת לילה ונשפך דמה ויצא דמה חוץ לקלעים, וכ"ז איירי בדבר הראוי למזבח אלא שנפסל בפסול שלא מועיל לו קידוש מזבח, אבל בקומץ שלא קדש בכלי שלא הוברר לגבוה לא מצינו דמהני משילת האור.

ויש להוכיח דלא מהני ביה משלה האור, דהאחרונים הק' דהתוס' פג: נסתפקו אם הא דאמר ר"פ למעוטי קומץ שלא קדש בכלי איירי גם לר"ש דס"ל נשפך דמה לא תרד, ולכאור' צ"ע דלר"י דבנשפך דמה תרד, למאי צריך לדין דראוי לו תיפו"ל דקומץ שלא קדש בכלי כשמניחו על המזבח הוי נשפך דמה על הרצפה, ובע"כ דר"פ איירי גם לר"ש דהשפך דמה לא ירד ואפי"ה בקומץ שלא קדש בכלי ירד. אבל א"נ דבאין ראוי לו לא מהני משלה האור א"ש, דבאמת בלא קדש בכלי יש גם פסול נשפך, אלא דלזה מהני משילת האור, ואתא מתני' לומר דבאין ראוי לו לא מהני קידוש מזבח מפני שאין מבורר למזבח וע"ז גם לא יועיל משילת האור, אכן להצד בתוס' סח. פד: דאין פסול נשפך בעופות ומנחות לק"מ, דמצד נשפך גם לר"י הוי מהני ביה קידוש.

ועי' חזו"א סי' יט סקט"ז שתי' על הקו' הנ"ל דאם קומץ שלא נתקדש בכלי הי' בו קידוש מזבח הי' מתקדש בידו של כהן קודם שנשפך, ואף שאח"כ כשמניחו על המערכה הוי נשפך

מא. לבונה לפני קמיצת הקומץ תרד⁷⁸.

מב. יל"ע בלבונה שעלתה למזבח קודם מתן כלי (לשי' הראשונים דטעונה מתן כלי) אם תרד⁷⁹.

לא אכפ"ל כיון דכבר נתקדש להקטרה, וזה קמ"ל מתני' דהוי אין ראוי למזבח ולא מתקדש כלל עיי"ש.

77. בגמ' כז: אמרי' דמזבח חיצון אין מקדש אלא את הראוי לו והפנימי בין ראוי לו בין אין ראוי לו, ופי' רש"י דאין ראוי לו היינו קומץ שלא קדש בכלי, ומפרשי' בגמ' משום דמזבח חיצון רצפה ופנימי כ"ש, ועיין מש"כ להלן האם מקטירים אותו על מזבח הפנימי, או דמקדשו שאם יעלה על מזבח החיצון לא ירד.

והנה הי' אפ"ל דהא דמזבח פנימי מקדש קומץ שלא נתקדש בכלי אי"ז מדין קידוש פסולים, אלא ע"י המזבח נעשה קומץ שנתקדש בכלי דמזבח מקדש קמצים, אלא דבגמ' משמע דאיכא חידוש בדין מזבח פנימי דמקדש גם דבר שאי"ר למזבח, ועוד דלא ברירא שאפשר לקדש קומץ על מזבח, ועי' מקד"ד סי' ד' סק"ד שכ' דאית בזה חסרון דאין מקדשין קומץ בכלי שע"ג קרקע דבעי' קבלה כמב' מנחות ז: עיי"ש. אלא דבאמת צ"ב מנ"ל לחלק בין מזבח חיצון למזבח פנימי לענין ראוי לו, הא פנימי מחיצון נפקא וצ"ע.

78. תוס' פג: משום דהקמיצה מתירה את הלבונה להקטרה וכמש"כ התוס' מג., ולפי"ז גם לענין חיוב נותר וטמא אין חייבים על הלבונה עד לאחר קמיצה דבעי' שיוכשר ליקרב. ולכאור' לבונה לפני קמיצה ל"ד לקומץ קודם שנתקדש, דלבונה לפני קמיצה הוי כבהמה חיה שעלתה למזבח דתרד דאכתי לא התחיל הקרבת הקרבן כלל ול"ש ביה קידוש מזבח, וא"כ אף דמזבח פנימי מקדש גם דבר שאי"ר לו ומקדש קומץ לפני קידוש כלי, מ"מ לא יקדש לבונה קודם קמיצה כיון דאכתי לא התחיל הקרבת הקרבן וצ"ע.

79. פשטות הברייטא במנחות טז. בד"א בקמיצה ובמתן כלי וכו' נראה דאין דין מתן כלי בלבונה, וכ"כ רש"י שם טז: ד"ה מאי לאו, אבל ברמב"ם בפט"ז מפסוה"מ ה"ז כ' דיש בה מתן כלי, ועי' בחי' רבינו חיים הלוי פי"ח מפסוה"מ שכ' גם בדעת רש"י דבעי' קידוש כ"ש רק לא בעי עבודת קבלה עיי"ש, ולפי"ז ילה"ס אם קודם מתן כלי מהני ביה משילת האור, ויסוד הספק די"ל דדוקא בקומץ שהוברר מהשירים לא נתברר לחלק גבוה עד הקידוש כלי, כדאמרי' במנחות ו: דלא גמר עבודת קמיצה עד המתן כלי, אבל לבונה שמבוררת לגבוה חשיב ראוי למזבח גם קודם המתן כלי.

וראי' לזה דבגמ' קח. אמרי' דבקבל בכלי חול וזרק בחוץ חייב דהקודש מקבלו, ולכאור' הרי לא קדש בכלי והוי אין ראוי למזבח, ולפי הנ"ל א"ש דשאני דם שהוא מבורר למזבח משא"כ בקומץ שמתברר מתוך השירים, ועי' מקד"ד סי' ד' סק"א שהק' קו' הנ"ל מדם, ותי' דשאני דם שבשעת קידוש סכין הוא כבר מבורר למזבח משא"כ במנחה בשעת קידוש ראשון עוד לא הופרש הקומץ, ולפי"ז ה"ה לבונה בשעת קידוש ראשון כבר הובררה לגבוה.

מג. מנחה הנשרפת שלא נתקדשה בכ"ש תרד⁸⁰.

אלא דהחזו"א סי' יט סק"ד וסקי"ב כ' גם לגבי דם דקודם שנתקדש בכלי אין ראוי למזבח וירד, ולפי"ז ה"ה בלבונה קודם קידוש כ"ש י"ל דהוי אין ראוי למזבח, אלא דצ"ע דמבו' בגמ' קח. דקבל בכ"ח וזרק בחוץ חייב לר"ש כיון דקודש מקבלו והרי אינו ראוי למזבח, ושמא כיון דראוי להתקדש בפנים חשיב ראוי לאוה"מ, אלא דתליא אם בנשפך על הרצפה מהני קבלה להחשב ראוי למזבח עיין במש"כ בהערה צג, ועוד יתכן דכיון דבעי' קידוש כלי לא חשיב ראוי למזבח, ובחזו"א שם נראה דלמד דכונת הגמ' דקבל בכלי חול והעלה את האמורים בחוץ, אבל ברמב"ם פי"ח ממעשה"ק הי"ז מפור' דאיירי שזרק את הדם שקבל בכלי חול וצ"ע.

80. בגמ' קיא. נח' חכמים ור"א אם מנסך ג' לוגין שלא נתקדשו בכלי בחוץ חייב, ואמר רבא בריה דרבה דנח' אם קרבו נסכים במדבר, ופי' רש"י דת"ק סבר דקרבו במדבר וממילא גם בבמה קטנה, וכיון דיש לזה הכשר בבמה אם עלו לא ירדו, כמו ביוצא דלא ירד מפני שכשר בבמה, ור"א סבר דלא קרבו נסכים במדבר וה"ה בבמה וממילא ירדו עיי"ש. מבו' דלמ"ד קרבו נסכים בבמה אם עלו נסכים קדושת דמים למזבח לא ירדו.

והאחרונים הקשו דבגמ' פג: אמרי' דקומץ שלא קדש בכלי חשיב אין ראוי למזבח, כיון שלא נתברר לגמרי לחלק גבוה, וכ"ש קדושת דמים בעלמא דלא חשיב ראוי למזבח, כה"ק החזו"א סי' יט ססק"ד, והמקד"ד סי' סי' ד' סק"א כ' דדוקא במנחה הנקמצת דהקומץ צריך להתברר לגבוה חשיב אין ראוי למזבח כ"ז שלא הוברר, אבל בנסכים דכולהו לגבוה ואין מחוסר בירור חשיב ראוי לו עיי"ש.

ומבו' דנסכים שלא קדשו בכלי לא ירדו, ועיין בקר"א שם שהוכיח דהרמב"ם פסק דנסכים קרבו בבמה, ולפי"ז הק' אמאי לא הזכיר הרמב"ם דגם בקדו"ד איכא חיוב חוץ עיי"ש מש"כ. ובפשוטו י"ל דכל הא דאמרי' דלמ"ד קרבו נסכים בבמה, נסכים קדו"ד לא ירדו היינו רק אליבא דר"ש דיליף הכשר דם מבמה, אבל לר' יהודה דלא יליף הכשר דם מבמה נסכים קדו"ד ירדו ואין חייב עליהם בחוץ, וכיון דהלכתא כר"י דירדו פטור עליהם בחוץ. אלא דיל"ע לפי שי' התוס' סח. דג' מיעוטין דר"י הם רק בבהמה וכ"כ הזבח תודה בשי' הרמב"ם עיי' מש"כ לעיל, א"כ גם בנסכים ליכא ג' מיעוטים וגם הכשר במה הוי הכשר, ולפי"ז גם לר"י נסכים קדו"ד לא ירדו וחייב עליהם בחוץ. וכמו"כ יש לעיין לשי' האחרונים דס"ל דהיכא דיש הכשר בבמה רק האמורים ירדו אבל הדם עצמו לא ירד, א"כ נסכים הוי כהדם עצמו ולא ירד לכו"ע, וא"כ דינא דגמ' הוא גם לר"י.

עכ"פ מפשטות ד' הגמ' נראה דנסכים קדו"ד שעלו לא ירדו, אלא דלהלכה אי"ז נפק"מ כיון דהלכתא כר' יהושע דנסכים לעולם ירדו, אלא די"ל נפק"מ בזה לגבי מנחות הנשרפות דקי"ל דלא ירדו, ולפי"ד הגמ' הנ"ל נמצא דלמ"ד מנחה קריבה בבמה אם עלה למזבח מנחה קדו"ד לא ירד, כיון דיש לזה הכשר בבמה, והנה במתני' קיב: נח' תנאי אם יש מנחה בבמה או לאו, דלת"ק יש מנחה בבמה ור' יהודה ס"ל דאין מנחה בבמה, וכולהו תנאי בגמ' קיז.

מד. ובפסולי מנחה הדין הוא כמו לענין זבחים דרק כשפסולו בקודש לא ירד, אבל אם אין פסולו בקודש ירד⁸¹.

מה. קומץ שחסר צ"ע אם ירד⁸².

ס"ל דאין מנחה בבמה מלבד ר"מ, ומד' הרמב"ם נראה דפסק כסתמא דמתני' דיש מנחה בבמה, דבגמ' סט. אמרי' אמר ר' יצחק שמעתי שתיים א' קמיצת זר א' מליקת זר אחת תרד ואחת לא תרד ולא ידענא איזה היא אמר חזקיה מסתברא קמיצה לא תרד מליקה לא תרד, מ"ש מליקה דישנה בבמה קמיצה נמי ישנה בבמה וכ"ת אין מנחה בבמה אין נמי עופות בבמה אלא אימא אין קידוש בכ"ש במנחה בבמה. מבו' דהא דמליקת זר לא תרד הוא משום דיש עופות ומנחה בבמה וילפי' מבמה, וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מפסוה"מ הט"ו וז"ל עוף שמלקו זר ועלה לא ירד וקומץ המנחה שקמצו זר תרד ואעפ"י שזה פסול וזה פסול זה כאילו לא נתקדש כלל עכ"ל. וצ"ל דהרמב"ם פסק כר"מ וכסתמא דמתני' דיש מנחה בבמה משום דהסוגיא אזלא כותיה, ולפי"ז יל"ע למה לא הזכיר הרמב"ם דמנחה קדו"ד שעלתה לא תרד ושחייב עליה בחוץ.

אכן הרמב"ם סיים שם וא' הזר וא' שאר הפסולים והיי"דאם מלקו לא ירד, וצ"ע אם ילפי' מבמה הרי בבמה יש הכשר רק לזר, ואיך ילפי' מינה הכשר לבע"מ, ובע"כ צ"ל דהרמב"ם פסק כר' יוחנן סח: דילפי' הכשר מליקה מהכשר שחיטה כמו שהביאו תוס' שם בשם רש"י ובדף סט. ע"ש ובשחיטה הוכשרו כל הפסולים, ולפי"ז י"ל דבאמת פסק הרמב"ם דאין מנחה בבמה, רק ילפי' הכשר כל הפסולים משחיטה, והא דסיים הרמב"ם זה כאילו לא נתקדש כלל, כונתו דלכאור' גם לקמיצה יש הכשר בשחיטה ולמה קמיצת זר תרד, לזה כ' הרמב"ם דכיון שנפסל אין כ"ש מקדשו להקרבה, והוי כקומץ שלא קדש בכלי, ולפי"ז י"ל דבאמת הרמב"ם פסק כמ"ד אין מנחה בבמה, ע"כ מנחה קדו"ד תרד.

81. והיינו מנחות שנפסלו קודם קמיצה, כגון מנחה שחסרה מנחות ט:, או ריבה סלתה עי' שם עו: ועיי"ש ברש"י ותוס', וריבה או חיסר שמנה וריבה או חיסר לבונתה שם יא. במתני', ומנחת חוטא וקנאות ששם בהם שמן ולבונה שם נט:, וטעמא דירדו משום דנפסלו קודם קמיצה ואין להם הכשר במקום אחר, וגם ל"ש בזה הכשר במקו"א דכל הני פסולם משום דאי"ז צורת המנחה הראוי' ואי"ז כפסולי בהמה, ולא יועיל מה שבמקום אחר זו צורת המנחה. ולענין פסול משקה ישראל עי' מש"כ לעיל ס"ח.

82. התוס' קט. כ' דתלוי בהא דנח' במנחות ט: אם פסול חסר הוא כפסול בע"מ או פסול בפנ"ע, דאם הוא כבע"מ ירד, ואם הוא פסול בפנ"ע לא ירד, וברש"י קט: נראה דלא ירד, דפי' מתני' דוכולן שחסרו והקריבן בחוץ פטור, הואיל ואין מתקבלין בפנים, והיכא דלא ירדו מבו' שם בע"א דחייב בחוץ, ובע"כ דס"ל לרש"י דירדו. ועיי"ש בתוס' מב: שכ' דחצי קומץ פסול שהעלו המזבח ירד עיי"ש. ועיין מקד"ד סי' ד' סק"א.

מו. נתחמץ הקומץ ירד⁸³, עירב בו שאור ודבש פחות מכזית צ"ע אם ירד⁸⁴.

ואלו פסולין בקודש שאם עלו לא ירדו:

מז. לן או נטמא הקומץ לא ירד⁸⁵, אבל ביצא הקומץ נח' הראשונים אם ירד⁸⁶.

מח. קמץ במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, ומנחת חוטא ומנחת קנאות במחשבת שלא לשמן לא ירד⁸⁷.

מט. קמץ טמא לא ירד, ובקמץ זר ירד, ובשמאל נח' הראשונים אם ירד⁸⁸.

83. מקד"ד סי' ד' סק"א, עיי"ש שכ' דלא מבעיא א"נ דכל פסול ששייך קודם קמיצה חשיב אין פסולו בקודש, דה"נ אין פסולו בקודש, אלא אף א"נ דכל שאירע לאחר שחיטה חשיב פסולו בקודש, מ"מ בחימץ קומץ לא הוי קרבן מנחה, והוי כמביא מנחה מן השעורין דל"ש ביה קליטת מזבח, וכ' דה"ה גבי שיאור אף בלא נתחמץ עיי"ש.

84. מקד"ד שם, עיי"ש שר"ל דכיון דאיסור שאור ודבש שייך גם בחולין ל"ש בזה קליטת מזבח עיי"ש.

85. פשוט כמו בזבח לעיל ס"י.

86. תלוי במח' הראשונים שהבאנו לעיל הערה סא' לגבי עוף אם ג' מיעוטים נאמרו רק בבהמה או גם בעופות וה"ה במנחה, אלא דלפי מה שהבאנו לעיל הערה לב מתוס' מנחות ו: וכ"כ הגר"ח בשי' הרמב"ם דביצא דמה הדם עצמו לא ירד, כיון דיש לו הכשר בבמה, רק אין לו תורת זריקה כלפי האמורים, א"כ בקומץ דאית ליה תורת דם לכו"ע לא ירד מצד התורת דם שבו, אלא דכ' לעיל דהתוס' קח. פליגי ע"ז וס"ל דגם הדם עצמו ירד, וגם ד' התוס' במנחות לא ברירא, ויתכן דדם עצמו גם ירד. ואם משלה האור בקומץ יש עוד צד שלא ירד למש"כ לעיל הערה לא.

87. פשוט כמש"כ בסי"ב לענין בזבח.

88. הנה בקמץ טמא לא ירד משום דאית ליה הכשר בעבודת ציבור כמבו' בגמ' פד:, אבל בקמץ זר ירד כמבו' בגמ' סט. משום דמצינו הכשר רק בבמה, ואין קידוש כ"ש בבמה, ופי' רש"י דל"ד קמיצת מקדש לקמיצת במה דזו קמיצתה מכ"ש וזו קמיצתה מכ"ח, ולפי"ז סברת הגמ' היא רק לענין זר שיש לו הכשר במה, אבל שמאל שיש לו הכשר בפנים לא ירד עכ"פ לר"ש דיליף שלא מהכשרו מהכשרו, ולפי"ז לשי' הראשונים שהבאנו לעיל דבעופות ובמנחות לא נאמרו ג' מיעוטים דר"י ובמליקת זר לא ירד, ה"ה בקמץ בשמאל לא ירד דאית ליה הכשר ביוה"כ, ואפי' לשי' דג' מיעוטים נאמרו גם בעופות ומנחות, מ"מ בקומץ דהוי כדם בזבחים י"ל דלכו"ע לא ירד לשי' האחרונים שהבאנו לעיל דר"י איירי רק לענין האמורין אבל הדם עצמו לא ירד, וה"נ בקומץ.

אבל הרמב"ם פ"ג מפסוה"מ הט"ו כ' דטעמא דקמיצת זר תרד משום דהוי קומץ שלא נתקדש כלל, מבו' דטעמא דקמיצת זר תרד משום דאין כ"ש מקדש פסולים להקרבה והוי

נ. קבלו או הקטירו טמאים לא ירד⁸⁹, ובשאר פסולים תלוי במח' הראשונים הנ"ל⁹⁰.

נא. קמץ בלילה נח' הראשונים אם ירד⁹¹, ובקבל והקטיר בלילה יש אומרים שלכו"ע לא ירד⁹².

נב. נשפך הקומץ על הרצפה ואספו בכ"ש, צ"ע אם נחשב ראוי למזבח⁹³, וגם להצד שנחשב ראוי למזבח נח' הראשונים אם ירד⁹⁴.

קומץ שלא קדש בכלי, וכן ביאר דבריו המקד"ד סי' ד' סק"א ועי"ע בכ' הגרי"ז שם, ולפי"ז גם טמא דיש לו הכשר בעבודת ציבור ירד, כיון דאין כ"ש מקדש פסולים.

אכן נראה דרך זר ושמאל ירדו אבל טמא לא ירד, דהמקד"ד תמה לד' הרמב"ם למה אמרי' דאין קידוש כ"ש במנחה בבמה, הרי גם אם הי' כ"ש בבמה מ"מ במקדש הוי קומץ פסול ואין הכ"ש מקדשו עי"ש, ומוכח דאם הי' קידוש כ"ש בבמה גם במקדש הי' מועיל קידוש כ"ש לקמיצת זר, דאית הכשר לקידוש במקו"א, וא"כ בטמא דיש הכשר לקידושו בעבודת ציבור, מקדש כ"ש לקומצו.

וכשמשלה האור בקומץ תליא בבי' ד' הגמ' סט. אין כ"ש בבמה, דלרש"י יתכן דלא ירד כמש"כ המל"מ בג' פסולים דר"י וכמש"כ לעיל, אבל לדעת הרמב"ם הוי קומץ שלא קדש בכלי דבפשוטו לא מהני ביה משלה האור.

89. פשוט כמש"כ בסי"ד לענין זבח, ועיין מש"כ שם בדין טמאים בשאר טומאות.

90. דלש"י שהבאנו לעיל הערה פו דבמנחות איכא ג' מיעוטים ירד, ולש"י דליכא ג' מיעוטים הכשר זר בבמה הוי הכשר ולא ירד. וכשמשלה האור בקומץ יש עוד צד שלא ירד למש"כ לעיל הערה לא. וכ"ז בזר ופסולים שיש להם הכשר בבמה, אבל בבע"מ ופסולים שאין להם הכשר במקו"א לכו"ע ירדו.

91. דתליא במח' הראשונים שהבאנו בהערה פו אם במנחה איכא ג' מיעוטים דר' יהודה, ועוד דקומץ הוי כמו דם דגם בזבחים יתכן דלא ירד עיין מש"כ בזה לעיל.

92. עיין מש"כ בזה בהערה מו לגבי זבחים.

93. יסוד הספק הוא אם בנשפך על הרצפה קודם קבלה מהני ביה קבלה, והחזו"א מנחות סי' כא סק"ד הוכיח מהגמ' מנחות ז. דחשיב קידוש ואם עלה לא ירד, אבל בסי' יט סק"ד כ' דלא הוי קידוש וירד, ונפק"מ אם הוי ביה רק פסול נשפך או דחשיב אין ראוי למזבח האם מהני ביה משלה בו האור, דבאין ראוי למזבח לא מהני משלה האור וכמש"כ לעיל, ובנשפך דמה כ' המל"מ דמהני משלה בו האור.

94. כמו שהבאנו לעיל הערה פו דנח' הראשונים אם נאמר במנחה ג' מיעוטים דר"י, וה"נ לענין נשפך דמה, ומש"כ לעיל לגבי יצא דמה דלש"י האחרונים דהדם עצמו לא ירד, ה"נ בקומץ לא ירד דהוי כדם עצמו, כ"ז לגבי יצא דמה ונשחטה בלילה דאית ליה הכשר

פרק ג

דיני ההקרבה בפסולים שנתקדשו

א. בכל הפסולים שביארנו דלא ירדו, היינו רק שיש להם דין זריקה והקטרה, אבל אין הקרבן מרצה לבעליו⁹⁵.

ב. צ"ע אם אמורים ומנחות פסולים יש דין להקטירם לשמם⁹⁶.

ג. צ"ע אם אמורים שנפסלו ועלו הקטרתם מעכבת את אכילת הבשר⁹⁷.

במקו"א, אבל בנשפך דמה דלית ליה הכשר במקום אחר י"ל דלר"י גם הדם עצמו ירד, רק ר"ש ס"ל דכיון דהוכשר בשחיטה לא אכפ"ל אם אין לו דם לזריקה וצ"ע.

95. מתני' פב. כל הדמים פסולים שזרקו על המזבח לא הרצה הציץ שהציץ מרצה על הטמא ואינו מרצה על היוצא, וכ' רש"י ואע"ג דפסולים שעלו לא ירדו ארצויי מיהא לא מרצו, ועיין ברעק"א עג:.

96. בעיקר דין הקטרה לשמה נח' הראשונים, דדעת התוס' ב. דיש דין להקטיר לשמה, והרמב"ם סופ"ד ממעשה"ק לא הזכיר דין זה, וכ' המל"מ דמשמע דס"ל דאין דין לשמה בהקטרה, ולענין פסולים אם בעי' הקטרה לשמה יסוד הספק הוא האם מזבח מקדש רק שיהיו לחמו של מזבח ואין להם את שם הקרבן המיוחד, או דיש להם תורת הקטרה של הקרבן דידהו, ובפשוטו נראה דאין להם תורת הקטרת קרבן דידהו, דהרי איכא קידוש פסולים גם בקרבן שלא נתקיימו בו כל עבודות הדם, דלר"ש בנשפך דמה לא תרד, ואפי' לר"י כל שלא נשפך הדם אף שלא נזרק לא ירד, וע"כ נראה דחל עליהם הקטרה רק בתורת לחמו של מזבח, והביאו שכן דייק הגר"ז מרש"י פג. שכ' המזבח מקדש וכו' ליעשות לחמו של מזבח.

אלא דמהגמ' פח. דאמרי' שדם פסול שעלה על המזבח יש לו דיני זריקה של הקרבן שנפסל מוכח דאכתי אית לדם שם הקרבן דידהו וכל דיני קרבן עליו, וא"כ נראה דגם בהקטרת אמורים יש לזה תורת הקטרת קרבן המסוים, ולפי"ז יהא דין הקטרה לשם הקרבן המסוים. והנה הנידון הנ"ל הוא גם לענין זריקת דם פסול אם יש דין לשמה או לאו, והנה בזריקה בעי' לזרוק לשם הבעלים, ובקרבן פסול נראה פשוט דלא בעי לשם הבעלים, דכיון דהקרבן אינו עולה כלל לכפרה ל"ש לשם בעלים, וא"כ יתכן דכל דין הקטרה לשמה הוא בהקטרת קרבן המרצה, אבל בהקטרת פסולים אין כלל דין לשמה וצ"ע.

97. עיין מש"כ לעיל הערה צו בגדר הקטרת פסולים, והנה אם אין להם שם הקטרת קרבן מסוים פשיטא שאין מתירין את הבשר, אכן גם אם יש להם שם הקטרת קרבן מסוים בפשוטו אין מתירין את הבשר, דרק הקטרת קרבן כשר מתירה את הבשר וכ"כ החזו"א סי' יט סקמ"ה. ונודע ד' התוס' לו. שכ' דבהקריבו טמאים לא מיפסיל בשר חדא דבהקריבו טמאים

ד. אמורים של קרבן ציבור שנפסלו ועלו אין הקטרתן דוחה שבת⁹⁸.

ה. צ"ע אם מנחות ואמורים פסולים שלא ירדו צריכים מליחה⁹⁹.

ו. עולה פסולה שעלתה קודם הפשט וניתוח מקטירים אותה עם עורה¹⁰⁰.

ז. נח' הראשונים אם יש דין אהדורי פוקעין בפסולים¹⁰¹.

אם עלו לא ירדו ועוד דנטמאו אמורים או אבדו משתרי בשר באכילה עיי"ש, והנה אם כונת התוס' דלא ירדו מתיר בשר נראה שנסתפק בזה דהרי אח"כ כ' דהוי כנטמאו או כאבדו, אבל גם יתכן דמש"כ בתחילה דאם עלו לא ירדו היינו דלמחשבת הינוח בעי לפסול את כל הבשר והאמורים, ובהקריבוהו טמאים לגבי האמורים עצמם לא ירדו ולא חשיב מחשבת הינוח כמש"כ תוס' כז: וצ"ע.

98. עי' מש"כ לעיל הערה צו, ואם אין להם שם קרבן מסוים פשיטא שאין דוחין שבת, וגם אם יש להם שם קרבן ציבור מ"מ אי"ז הקרבת קרבן שמרצה לציבור ואין דוחה שבת, וכ"כ החזו"א סי' יט סקל"א, ועיי"ש שהוכיח כן מיבמות לג:, ולמש"כ שם לבסוף נדחה ראיתו.

99. המקד"ד סי' ד' סק"ג נסתפק בזה, דשמא כל דין מליחה הוא בקרבנות כשרים דהקטרתן מרצה, אבל הביא דבמל"מ פ"א מתמידין ומוספין ה"ז מבו' דיש דין מליחה גם בפסולים.

100. בגמ' פה. אמרי' דמקרא דאותה ממעט' דאין דין הפשט וניתוח בפסולה אפי' בנתקדשה על המזבח, ובתוספתא פ"ט ה"ג תניא עולה שעלתה לגבי מזבח ונמצאת פסולה יקטירנה עיי' עורה, והיינו כנ"ל דאין דין הפשט וניתוח בפסולים. ולכא' צ"ע דאף דאין דין הפשט מ"מ על העור עצמו אין דין קידוש מזבח דאינו ראוי למזבח ולמה יקטירנה עם עורה. ושמעי' מינה חידוש דדין הקטרת מחוברין דילפי' בגמ' פו. מקרא דוהקטיר הכהן את הכל הוא דין גם בהקטרת פסולים.

ולכא' צ"ע דהרי דעת חכמים (לפי' רש"י פו.) דדין הקטרת עצמות הוא אפי' בפירשו, והביאור בזה דבעולה נאמר דין דכולה כליל, והיכא דהעצמות מחוברין בשעת זריקה חיילא עלייהו דין הקטרה, ומה"ט במשלה בהם האור איכא למ"ד בגמ' פה: שגם לרבי יעלו, וא"כ גם לרבי דרק במחוברין יעלו הוא מצד דיני עולה דכולה כליל (וכ"כ בחי' מרן רי"ז הלוי ריש הל' מעשה הקרבנות), ולכא' א"נ דהקטרת פסולים הוא רק דין הקטרה דלחמו של מזבח ואין לזה שם הקטרת קרבן המסוים, מה שייך בזה דין כליל הרי הוא דין רק בהקטרת עולה, ומוכח שמתקיים בזה דין הקרבת עולה ובהקטרת עולה נאמר דכולה כליל וצ"ע.

101. במתני' פו. וכולן שפקעו מע"ג המזבח לא יחזיר וכ' רש"י הנך פסולים שעלו וכו' ועכלתן האש, וכ"כ רש"י פג: ד"ה ההוא, דבפסולים אין דין אהדורי פוקעין, אבל התוס'

ח. דם פסול שעלה¹⁰² דיני הזריקה הם כפי דיני זריקה כשרה, בחטאת נותן באצבע בקרן ובעולה ושלמים זורק בכלי למטה מחוט הסקרא¹⁰³. ויל"ע אם נותן רק מתנה א' המעכבת או שנותן את כל הד' מתנות שאין מעכבות¹⁰⁴.

פו. (ד"ה וכולן בסוה"ד) כ' דאפשר לפרש דכולן שפקעו לא איירי על פסולים, ולפי"ז אין מקור דאין בהם דין אהדורי פוקעין, וכן הרמב"ם הביא מתני' רק לגבי עצמות בפ"ו ממעשה"ק ה"ב, ולפי"ז אין מקור דבפסולים אין דין אהדורי, וכ"כ המל"מ פ"ג מפסוה"מ סוף ה"ט עיי"ש.

102. סעיף זה תליא במש"כ לעיל פ"א ס"ה אם בדם יש דין לא ירדו או לאו.

103. כן מבו' בגמ' פח., ובתוספתא פ"ט ה"א תניא דדם שעלה לד' ר"ג זורקו ע"ג האישים, מבו' דל"ש כלל תורת זריקה רק בדם המרצה, רק יש לו דין לחמו של מזבח ע"כ זורקו על האישים, אבל הגמ' דידן לא סברה הכי. וצ"ע הרי חזי' מד' ר' יהודה דאפי' דם פסול שלא עלה למזבח יש לו תורת זריקה לגבי האמורים שלא ירדו, וא"כ היכא שנתקדש אמאי לא מקיימי' ביה דין זריקה זה.

עוד תמוה מאוד דאם נותן דם על גבי האישים הוא מכבה את המערכה, ובגמ' צא: שו"ט אם נסכים הבאים בפנ"ע אזלי לשיתין או מזלפן ע"ג אישים, ואמרי' דתליא במח' ר"ש ור"י אם דבר שאין מתכוין מותר, ולפי"ז לר"י דדבר שאין מתכוין אסור בע"כ דם פסול אין זורקו ע"ג האישים אלא על המזבח, וא"כ מנ"ל דלר"ש זורקו ע"ג האישים (והתם מ"ד אין מתכוין מותר דריש מקרא אשה ריח ניחוח דמזלפו ע"ג אישים) וצ"ע.

104. התוס' מנחות ז. הק' דאי כ"ש מקדש פסולים למה במת המשתלח ישפך הדם ולא יזרק, וכ' החזו"א סי' יט סק"ד דמבו' מד' דהא דבדם לא ירד היינו שיתן כל מתנותיו כהלכותם, וכמבו' בגמ' דבעי' זריקה ולא שפיכה, וכ' דלולי ד' הי' אפ"ל דהוי לחמו של מזבח ושופכו ליסוד עי"ש. ולכאו' כונתו דמנ"ל לתוס' דישפך הדם היינו לאמה דילמא שופכו ליסוד, ומזה הוציא דיש דיני זריקה, וצ"ע דבאמת מוכח מד' דיש דין זריקה אבל מנ"ל דיש חילוק מתנות, דילמא חילוק מתנות נאמרו רק בקרבן המרצה, ועוד דהתוס' איירי בחטאות הפנימיות דכולם מעכבות, אבל בקרבנות חיצוניים דרק זריקה א' מעכבת דילמא מתנות למצו' שייכא רק בקרבן המרצה, וכנראה פשיטא לחזו"א דאם יש דין זריקה גם יש דין חילוק מתנות.

ועי"ע בחזו"א שם שכ' מ"מ כ' דבנתקדש הדם בכ"ש אין זורקו על הפרוכת ובין הבדים ולא נאמר קידוש פסולים אלא בדבר העולה לפרוכת או למזבח עיי"ש. ויל"ע דתניא כז': דניתנין בחוץ שנתנן בפנים לא ירדו, ופי' התוס' דהיינו גם בחטאת חיצונה, ומוכחי' שם בגמ' מהא דחשיב זריקה על המזבח פנימי אף שנפסל בביאתו להיכל דמזבח פנימי מקדש פסולים, ויעוי' בתפא"י במתני' כו. שפי' דניתנין בחוץ שנתנן בפנים היינו גם שנתנן על בין הבדים ועל הפרוכת, ואפי"ה לא ירדו מוכח דגם בהם יש דין קידוש מזבח, אכן בתוס' לו. צדדו דאין דין קלטיה בפרוכת, ובע"כ דבפנים היינו על מזבח הפנימי ולא על הפרוכת דאל"ה הו"ל נשפך.

ט. דם חטאות הפנימיות שנפסל ועלה על המזבח החיצון יל"ע אם נותן את כל המתנות המעכבות או רק מתנה א'¹⁰⁵.

י. צ"ע אם יש מצות שפיכת שירים מזריקת דם פסול שעלה למזבח¹⁰⁶.

יא. בפשוטו דם וקמצים פסולים שעלו למזבח אי אפשר לזרוקם ולהקטירם בלילה¹⁰⁷.

יב. זר שהקטיר פסולים חייב מיתה¹⁰⁸.

105. הנה כשעלה למזבח החיצון הוי זריקה שלא במקומה, ובוריקה שלא במקומה דנו האחרונים אם צריך ליתן את כל המתנות המעכבות או לאו, דהחזו"א סי' יב סק"א פשיטא ליה דשלא במקומו לא עדיף ממקומו ונותן את כל המתנות שלא במקומו, ומשמיה דהגר"ח זצ"ל מטו דבשלא במקומו לא נאמר דין חילוק מתנות, ולפי"ז ה"ה לענין דם פסול דיש לו מקום לזריקה אם עושה את הזריקה שלא במקומו תליא במח' החזו"א והגר"ח אם יש דין חילוק מתנות וצ"ע.

106. יסוד הספק דשמה מצות שירים הוא רק בזריקת דם שמרצה, אבל זריקה של לחמו של מזבח אינה עושה שירים. והנה יעוי' בתוס' לד': שהביאו דלרבינו אפרים בכל זריקות פסולות אין מצות שירים מלבד בחוץ לזמנו וחוץ למקומו וזריקת טמא דעושים שירים, ולפי"ז בדם שנפסל בחוץ לזמנו וחוץ למקומו ועלה למזבח ודאי יעשה שירים, דלא גרע מאם עשה את הזריקה בלא שנתקדש הדם על המזבח וצ"ע.

107. המקד"ד סי' ד סק"ג נסתפק בזה ועיי"ש מש"כ, ולכאור' יסוד הספק דכל הדין דאין זריקה בלילה משום דהוי עבודת מתיר, אבל דם וקומץ פסולים דלאו מתירים נינהו אלא הוי אכילת מזבח גרידא, דילמא הוי כהקטרת אמורים שכשרה בלילה, אכן בפשוטו מהא דס"ל לר' יהודה דבכל הפסולים לא ירדו אף דבנשפך הדם ירדו, מוכח דזריקת פסולים מהני לגבי האמורים, והוי איזהו עבודת מתיר, וא"כ י"ל דמה"ט גם בדם וקמצים פסולים אית להו דין זריקה ביום, וכן צידד המקד"ד שם. שוב הראוני בחזו"א סנהדרין סי' נא סק"ח שכ' דדם פסול שנתקדש זורקו ביום וצ"ע.

108. ברייתא יומא כד: , ועיין במל"מ פ"ט מביאת מקדש שתמה למה השמיט הרמב"ם דין זה, ועי' שפ"א שם שר"ל דמבו' בברייתא שם דאתיא כלוי דתורם את הדשן חייב אף דהוי עבודת סילוק, וע"כ ס"ל דחייב על הקטרת פסולים, אבל לדידן דתורם את הדשן פטור דבעי' עבודת מתנה, הקטרת פסולים לא חשיב עבודת מתנה ועי' מרכה"מ שם צ"ע.

פרק ד

דיני המזבח וכלי שרת שמקדשים פסולים

- א. כשם שהמזבח מקדש פסולים ליקרב כך הכבש מקדש¹⁰⁹.
 ב. יל"ע אם ב' הכבשים קטנים שבצד הכבש מקדשין פסולים¹¹⁰.
 ג. הסובב מקדש פסולים¹¹¹.
 ד. היסוד מקדש פסולים¹¹².

109. מתני' פו. ורמב"ם פ"ג מפסוה"מ הי"ח, ומסתימת מתני' משמע דכל הכבש מקדש, אבל בתמיד פ"ב מ"א תנן דאברים שלא נתאכלו מבערב סודרין אותן בסובב על הכבש, ופי' הרע"ב והתפא"י שמסדר על הכבש שכנגד הסובב, והתוס' ביומא מה: פי' דהא דלא מורידן ליסוד ולכבש שכנגד היסוד משום דיפסל שם בלינה, או משום שיש איסור להורידם לשם עיי"ש. והנה ממש"כ דלינה מועלת ביסוד ובכבש שכנגדו אי"ז ראי' שאין שם קידוש פסולים, דיתכן דלענין אין לינה מועלת בעי' רש"מ ממש, אבל לפי' הב' שהוא משום איסור ירידה לכאור' מוכח דאין ביסוד ובכבש שכנגדו דין קידוש, דלכאור' כל איסור ירידה הוא מפני שעיי"ז מפקיע את דין קידוש מזבח וכמש"כ הרמב"ם דילפי' לה מקרא דכל הנוגע במזבח יקדש עיי"ש, וכן הוכיח מזה האבי עזרי בפ"ג מפסוה"מ דאין קידוש פסולים ביסוד, ולפי"ז ה"ה בכבש שכנגד היסוד. אכן אי"ז ראי' גמורה דיתכן דס"ל לתוס' דאיסור ירידה מרש"מ אי"ז מפני שנפקע הקידוש, אלא דאסור להוריד קרבן ממקום הקרבנות וצ"ע.

שו"ר בתוספתא פ"ט ה"ג דתניא שם אברים שלנו בעזרה מעלין אותן כל הלילה שעל גבי הכבש שבראשו של מזבח מעלין אותן לעולם, והנה לרבא פז. לינה מועלת ברש"מ, ודינא דתוספתא הוא מדין קידוש פסולים, וא"נ דעל הכבש שבראשו של מזבח חדא הוא, מוכח דרק בכבש שכנגד הסובב איכא דין קידוש פסולים וצ"ע, ועיין הערה קיב.

110. בגמ' סב: אמרי' דהי' למזבח ב' כבשים קטנים בצד המזבח, ויל"ע אם יש בהם דין קידוש פסולים, ועיין עול"ש מנחות יט: שכ' דהי' ס"ד שמתקיים בהם הגשה, ויל"ע אם נתקדשו להקטרה ולזריקת דמים. ועיין חזון יחזקאל פ"ט ה"ג שר"ל דלא היו מקודשין לדין לא ירדו עיי"ש.

111. כן מוכח בגמ' פז: בהא דמקשה רבה בר רב חנן דאי אויר מזבח כמזבח עולה"ע היכי פסל בה מחשבה, והרי עולה"ע נמלקת באויר סובב כמבו' במתני' סד:, וכ"כ התוס' שם ד"ה אויר. וכ"כ הזבח תודה במתני' פו..

112. כן מוכח בגמ' פח. דמקשי' אי אויר מזבח לאו כמזבח חטה"ע היכי מזה מדמה שאר פסולים היכי זריק ליה מדמה הא הו"ל ירוד, והרי חטה"ע ושאר קרבנות זריקתן באויר יסוד, ומבו' בגמ' דאם אויר מזבח כמזבח לא הוי ליה ירוד, וכ"כ הזבח תודה שם, וכ"כ

ה. יל"ע אם קרבן פסול שנוגע בקיר מזבח המזבח מקדשו¹¹³.

ו. יל"ע אם מקום המזבח מקדש פסולים¹¹⁴.

במתני' פו. דאם הכבש נתרבה מאת המזבח את הטפל למזבח כ"ש סובב ויסוד. וכ"כ החזו"א סי' יט סק"ג בפשיטות. אלא דהאבי עזרי פ"ג מפסוה"מ הק' מהתוס' יומא מה: שכ' דאין לינה ביסוד מציל מפסול לינה, וכמו"כ איכא איסור ירידה ליסוד, ובפשוטו איסור ירידה הוא מפני שמפקיע את הקידוש מזבח, ואם יסוד מקדש פסולים ל"ש איסור ירידה, וכן משמע בתוס' פז: ד"ה אויר שכ' דסובב מקדש פסולים דלרבנן מקטירין עליו, ומשמע דבמקום שאין מקטירין אין קידוש פסולים, וא"נ דא"א להקטיר ביסוד (עיין בחזו"א שם) גם לא יהא בו קידוש פסולים. ועיין גבו"א יומא שם.

ויתכן לפי מש"כ תוס' יד. דלר"י דרצפת עזרה מקדשת פסולים היינו רק אמורים כיון דהוא מקום הקטרה, אבל אינה מקדשת דם כיון דלא נתקדשה לזריקה עיי"ש, ולפי"ז י"ל דה"נ יסוד מקדש דם (כדמוכח בגמ') כיון דנתקדש לזריקה אבל אינו מקדש אמורים כיון דלא נתקדש להקטרה וצ"ע.

אכן מהתוס' פז: ד"ה עולה"ע משמע דיסוד מקדש גם אמורים שכ' דלרש"י שהי' בליטה ג"ט למעלה מהקרקע היא מקדשת אברין פסולים אפי' שהיא למטה מחוט הסקרא, וא"כ ה"ה יסוד וצ"ע. שו"ר בעול"ש בתוס' הנ"ל ובחזו"א סי' יב סק"א שהעירו בזה.

113. ומשכח"ל ברוח דרומית מזרחית שלא הי' באויר יסוד, או בקיר יסוד עצמו, או אפי' במקום אויר מזבח מ"מ נפק"מ אם תליא בספק הגמ' פז: אם אויר מזבח מקדש, ויסוד הספק דבפשוטו מוכח בגמ' פח. דקיר מזבח מקדש דמקשי' אם אויר מזבח לאו כמזבח חטה"כ היכי מזה מדמה, שאר פסולים היכי זריק להו מדמה ומשני דמגע להו, מבו' דאף דהעוף והכלי אינם על המזבח ממש כיון דנגעי בקיר המזבח מקדשם המזבח, שו"ר כן במקד"ד סי' ד' סק"ג.

אלא דיל"ע דבגמ' פז: מקשה רבב"ח דאם אויר מזבח כמזבח היכי משכחת דפסלה מחשבה בעולה"ע הרי מולקה באויר מזבח, וא"נ דיש קידוש פסולים בקיר מזבח תקשה ליה לכו"ע היכי משכחת מחשבה במיצוי עולה"ע כמבו' במתני' סד: הרי העוף נוגע במזבח בשעת המיצוי כמבו' בגמ' פח. והעוף לא ירד ול"ש ביה מחשבה (אכן בעיקר דין מיצוי אם הי' נוגע בקיר המזבח ממש עיין רש"י נד. סד: שכ' דמיצה על המזבח ממש, אבל במנחות ב: כ' רש"י דמצה מרחוק עיי"ש), ויתכן דלענין קידוש דם מהני קיר מזבח כיון שהוא מקום לזריקה, אבל לענין אמורים של"ש להקטירם על הקיר לא חשיב שהם נמצאים על המזבח באופן זה וירדו וצ"ע.

114. בגמ' נט. אמרי' אמר רב גידל אמר רב מזבח שנעקר מקטירין קטורת במקומו, ואמרי' שם דהוא רק לענין הקטרה אבל לענין דמים בעי' מזבח ממש, דומיא דרצפת עזרה לר"י דנתקדשה להקטרה ולא מהני לענין דמים עיי"ש. ויל"ע אם מהני מקום המזבח לקדש

ז. מזבח פנימי מקדש פסולים¹¹⁵.

ח. אם עמד על המזבח והחזיק פסולים באויר מזבח לא ירדו, אבל אם עמד מחוץ למזבח והחזיק פסולים באויר מזבח הוא בעיא דלא איפשיטא בגמ' אם אויר מזבח כמזבח¹¹⁶, וצ"ע אם מקטירם מספק¹¹⁷. וכן הדין לענין אויר כבש וסובב ויסוד¹¹⁸.

פסולים שיהא דין לא ירדו, והנה לענין רצפת עזרה לר"י נח' התוס' אם יש דין קידוש פסולים בתוס' יד. פד. נקטו בפשיטות דיש דין קידוש פסולים ברצפה לר"י, אבל בדף פז. כ' דשמא הא דקדיש ר"י ריצפה כמזבח היינו כשרים להקטיר עליה אבל לא לענין קידוש פסולים. ולכאור' מדמדמי הגמ' דין מקום מזבח לריצפת עזרה לר"י לענין דמים, ה"נ יש לדמותם לענין קידוש פסולים, דלהצד בתוס' דיש קידוש פסולים ברצפה פשיטא דגם מקום המזבח מקדש, ולהצד בתוס' דאין רצפת עזרה מקדשת ה"נ מקום מזבח אינו מקדש, והבי' הוא דהא דרצפת עזרה אינה מקדשת פסולים הוא משום דקידוש פסולים הוא רק במזבח עצמו, וא"כ ה"ה מקום המזבח אינו מקדש.

אלא דבתוס' מנחות נז: גם כ' לחד תי' דרצפת עזרה אינה מקדשת פסולים, אבל משמע מד' דטעמא משום דשלמה קידש את המזבח רק לענין כשרים ולא לענין פסולים, משמע דשייך דין קידוש ברצפת עזרה, אלא דשלמה לא קדיש את הרצפה לזה, ולפי"ז מקום מזבח שנתקדש לכל דיני קידוש מזבח לכו"ע מקדש פסולים. שו"ר במקד"ד שכ' דגם תוס' במנחות נתכוננו למש"כ דדין קידוש הוא פסולים הוא רק במזבח.

ודע עוד דגם להצד דמהני קידוש פסולים במקום מזבח מ"מ היינו רק לענין אמורין אבל אינו מקדש דמים כיון דאינו מקום הראוי לזריקה, כמש"כ התוס' יד. לענין רצפת עזרה.

115. גמ' כז: אמר ר"א מזבח הפנימי מקדש פסולים, וכ' רש"י דקמ"ל דאע"ג דלא כתיב קרא אלא בחיצון. ובשיטמ"ק הק' דאפי' כשרים אין מקריבין עליו דכתיב מנחה ונסך לא תסכו עליו וכ"ש פסולים. ותי' דקרא איירי לכתחילה אבל בדיעבד שא"א להורידם מקטירם שם, עוד תי' דהא דמקדש לאו שיקריבום שם אלא לענין שיקרב במזבח החיצון ואיירי בקומץ שלא נתקדש בכלי מזבח פנימי מקדשו ואם אח"כ יעלה למזבח החיצון לא ירד עי"ש. ועיקר דינא דר"א י"ל דאיירי לענין דם וקטורת פסולים.

116. בגמ' פז: איבעיא לן אם אויר מזבח כמזבח, ופי' רש"י לענין לקדש פסולים, ובמסקנא אמר ר"א אי דנקט להו בקניא בראש המזבח ה"נ כי קאמר דתלינהו בקניא מאי תיקו. ופי' רש"י דאם גברא ברש"מ הוי הקרבן כמונח על המזבח, והספק הוא רק באופן שהגברא מחוץ למזבח ומחזיק בקנה עי"ש.

ודע דלאו דוקא לענין קידוש פסולים, אלא ה"ה לענין ירידה הדין הוא כה"ג דאם עומד ברש"מ ומחזיק את הקרבן לא הוי ירידה, ואם עומד על הקרקע סמוך למזבח הוי ספק אם חשיב ירוד, וכדמוכח מקו' הגמ' דהיכי מעלה את הפסולים בכבש הא הו"ל ירוד.

ט. אם עלה רוב האבר על המזבח איבעיא בגמ' אם כל האבר מתקדש ולא ירד או המיעוט שמחוץ למזבח אינו מתקדש וירד¹¹⁹, וצ"ע אם יקטירו מספק¹²⁰.

והנה ברש"י מבו' דאם הגברא עומד סמוך למזבח מבעי"ל אם אויר מזבח כמזבח אף אם מחזיק בידו, דהסברא דהנחת גופו כהנחת קרבן הוא דוקא כשעומד על המזבח, אבל הקרן אורה כ' דדוקא אמרי' דתלינהו בקניא, דאם מחזיקו בידו דרך עבודה בכך וחשיב מונח על המזבח, והזבח תודה הביאו וכ' ע"ז דלא נהירא עיי"ש.

117. הרמב"ם בפ"ג מפסוה"מ הי"ב כ' ואויר מזבח כמזבח, והמהר"י קורקוס תמה למה לא הזכיר תלוי אם עומד בראש המזבח או לאו, ותי' דהרמב"ם ס"ל דנפשטה הבעיא מדוכתי אחריני דאויר מזבח כמזבח עיי"ש, ועיי"ע תוס' כה:, ולפי"ז מבו' דלהרמב"ם בכל גווני אויר מזבח כמזבח ומקטירים.

אבל הכס"מ שם כ' דאי"צ לדחוקים אלו דהרמב"ם כ' דאויר מזבח כמזבח משום דמקטירים מספק עיי"ש. ומבו' חידוש גדול דפסולים שספק אם נתקדשו מקטירים, וצ"ע דעל הצד שלא נתקדשו אסור להקטיר, ואף דאיכא ספק אם חייב להקטירם מ"מ שוא"ת עדיף ולא יקטיר בידים, והרי בקדשים שספק אם נפסלו ודאי תעובר צורתן ויצאו לבית השרפה ואין מקטירין אותן מספק ומ"ש בקדשים פסולים שספק הוכשרו, ועוד דאיכא חזקת איסור להקטירם. ולכאור' מספק יורידם מהמזבח, ואף דלהצד דחייב להקטירם אסור להורידם, מ"מ כיון דא"א להקטירם שרי להורידם וצ"ע. שו"ר במל"מ שם ה"ג שכ' לגבי אבר שהעלה רובו למזבח ואיכא ספק אם מה שחוץ למזבח פקע פיגולו דלא יקטירנו מספק וכנ"ל.

118. כן מוכח מקו' הגמ' דאם אויר מזבח לאו כמזבח היכי מסיק לפסולים מכבש למזבח, ומקו' הגמ' לגבי הזאת חטה"ע, וכ"כ הליקוטי הלכות.

119. בגמ' פז: מקשי' אם אויר מזבח לאו כמזבח היכי מסיק את האברים מהכבש למזבח הרי יש אויר בין כבש למזבח והוי ירוד, ומשני רובו לכבש ככבש רובו למזבח כמזבח, ואמרי' דתליא בבעיא דרמב"ח אם הלכו באברים אחר הרוב או לאו. וצ"ע למה לא העתיק הרמב"ם בעיא דרמב"ח.

ובכריתות יד. מבו' ספק דרמב"ח גם לענין הדין דקומץ פיגול שמשלה בו האור פקע פיגולו ממנו, דאמרי' שם דאם רוב האבר על המזבח ומקצת מחוץ למזבח, האם פקע הפיגול ממה שחוץ למזבח תליא אם הלכו באברים אחר הרוב, וגם דין זה לא העתיק הרמב"ם, ועי' זבח תודה מג., והמל"מ בה"ג כ' שלא העתיקו הרמב"ם משום דמספק ירד ולא יקטירנו וצ"ע.

120. תליא במש"כ לעיל הערה קיז בספק אם יש בו דין קידוש פסולים אם ירד או לאו. ודע עוד דלהצד דאזלי' בתר רוב לא בעי' שיהי' רוב במזבח לחוד אלא כבש ומזבח מצטרפין כן הוכיח החזו"א סי' יז סק"ה מהגמ' שם.

י. אם עלה מיעוט אבר למזבח ורובו חוץ למזבח איבעיא בגמ' אם המיעוט שנמצא על המזבח ירד או לאו¹²¹, וצ"ע אם יקטירו מספק¹²².

יא. צ"ע אם מזבח מקדש שלא מדעת¹²³.

121. בכריתות יד. אמרי' לגבי דינא דעולא דקומץ פיגול שמשלה בו האור פקע פיגולו ממנו, דאם רובו למזבח פקע פיגול מכולו, ואם רובו חוץ למזבח לא פקע פיגול אף מהחלק שעל המזבח, ואמרי' דתליא בבעיא דרמב"ח אם אזלי' באברים אחר הרוב, והחזו"א סי' יט סקל"ב כ' דה"ה לענין לא ירד אם רובו מחוץ למזבח לא ירד, וביאר דאם רובו במזבח חשיב העלאה לכל האבר וחל בו קידוש מזבח ואם רובו חוץ למזבח חשיב שכולו לא עלה וירד. ולענין אם הי' פלגא על המזבח ופלגא מחוץ למזבח, לפי הצד שהלכו באברים אחר הרוב, נסתפק החזו"א שם אם כל חד וחד כדיניה, או דכדי שיהא חשיב העלאה בעי' רוב אבר על המזבח.

122. כנ"ל הערה קיז לענין ספק קידוש.

123. הנה לענין כ"ש קי"ל להלכה דאינם מקדשין אלא מדעת כמש"כ הרמב"ם בפ"ג מפסוה"מ ה"כ, ויל"ע מה הדין לענין קידוש מזבח, והאו"ש פ"ה ממעילה ה"ו כ' דלקידוש מזבח אי"צ דעת, וכל מה שנמצא עליו מתקדש, וכן נראה להוכיח מהתוס' יד. פד. שהק' לר' יהודה דרצפת עזרה נתקדשה היכי משכחת לה לא יעלו הרי לעולם עולים ברצפת העזרה, וא"ג דבעי' דעת לקדש פסולים שפיר משכח"ל כל היכא שאין דעתו שהרצפה תקדש את הפסולים להקטרה, ומשמע מד' דלעולם רצפה מקדשת להקטרה. אבל השפ"א פד. פשיטא ליה דבעי' דעת לקידוש מזבח.

והאחרונים הביאו מהירושלמי פ"ד דסוכה ה"ט דאמרי' דהא דכ"ש אין מקדש אלא מדעת ילפי' ממזבח מה מזבח אינו מקדש אלא מדעת אף כ"ש אין מקדשין אלא מדעת, וקידוש מזבח לכאו' היינו קידוש פסולים, ומבו' להדיא דבעי' דעת לקידוש מזבח, ועי' מקד"ד סי' ד' סק"ד שהביא דהקרבן העדה פי' כונת הירושלמי לגבי קידוש כשרים, דמזבח אינו מקדש קדוה"ג אלא מדעת עיי"ש.

והנה גם לפי האו"ש דלא בעי' דעת לקידוש מזבח, מ"מ אם נפל ממילא למזבח או העלו קוף י"ל דלא יתקדש דמבו' במנחות ז. דאף למ"ד כ"ש מקדשין שלא מדעת, אם נפל ממילא לכ"ש אין הכ"ש מקדשו, וא"כ ה"נ אם נפל למזבח ממילא אין המזבח מקדשו, וכן צידד בתחילה החזו"א סי' ז' סק"ו, ואח"כ כ' דנראה דאפי' בנפל ממילא למזבח לא ירד, והוכיח כן מהא דאמרי' פה. דבעלתה חיה ושחטה לא תרד, אף דנמצאת שם ממילא. ועיין מקד"ד שם שכ' לדחות ראי' זו וצ"ע.

יב. כלי שרת שנכנסו לתוכו דם וקמצים פסולים יקרבו במזבח, וי"א דכ"ש אינו מקדש פסולים¹²⁴, ואם עלה הכ"ש למזבח לכו"ע אין הכ"ש חציצה למזבח ויקרבו¹²⁵.

יג. צ"ע אם דם וקמצים פסולים שנכנסו לכ"ש אסור להוציאם ממנו¹²⁶.

124. בגמ' פז. בעי מיניה ר"ל מר"י כ"ש מהו שיקדשו את הפסולים, ולרש"י מבו' למסקנת הסוגיא דלר' יוחנן כ"ש מקדש פסולים ליקרב ולר"ל אינו מקדש, ור"י ור"ל הלכה כר' יוחנן דכ"ש מקדש פסולים ליקרב, וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מפסוה"מ הי"ט.

אבל התוס' שם הק' דבמנחות ז. נמי מיתי האי בעיא והתם פשט ליה ר"י לר"ל דכ"ש אינו מקדש פסולים, והתוס' במנחות כ' דאחר שדחה ר"ל ראית ר"י הודה ר"י לר"ל דכ"ש אינו מקדש פסולים, ולפי"ז נמצא דהלכה דכ"ש אינו מקדש פסולים, וכן מתבאר לפי פ"ר דבזבחים שם דר"י פשט לר"ל דכ"ש אינו מקדש פסולים.

והנה הרמב"ם שם כ' וכ"ש מקדש דם פסול ליקרב. והכס"מ בה"כ כ' בדעת הרמב"ם דכ"ש מקדש רק דם פסול, אבל קומץ ושאר דברים אינם מתקדשים ליקרב, והלח"מ כ' דמקור הרמב"ם הוא מק' התוס' הנ"ל דבמנחות פשט ר"י דכ"ש אין מקדש פסולים לזה כ' הרמב"ם דהבעיא בזבחים ה' בדם דוקא וע"ז פשיט ממתני' דקבלו דמו דדם מתקדש בכ"ש ליקרב, והבעיא דמנחות הוא בקומץ ושאר דברים ופשט ליה דאינו מקדש ליקרב עיי"ש. וככל הנ"ל כ' הזבח תודה שם, אלא דהק' על הכס"מ מהיכ"ת לחלק בין דם לקומץ לענין קידוש כ"ש וצ"ע.

ועי"ע חזו"א סי' יט סק"ב שפי' דהבעיא קמיתא דר"ל אם כ"ש מקדש פסולים ה' אם הכ"ש מקדש דם פסול שייחשב שנתקבל בכלי, ובזה פשיט ליה דמקדש, ואח"כ איבעי"ל אם מקדש ליקרב לכתחילה שיזרקו למזבח ובזה פשיט ליה דאינו מקדש וכשי' ר"ת, ולפי"ז כ' דמה שפסק הרמב"ם דכ"ש מקדש דם פסול ליקרב היינו דחשיב קבלת דם ואם יעלה על המזבח לא ירד דלא חשיב כנשפך, אבל כ"ש אינו מקדש פסולים ליזרק על המזבח לכן השמיט הרמב"ם תיבת לכתחילה עיי"ש.

ודע דבפשטות אף לראשונים דכ"ש מקדש פסולים היינו רק פסולים שהמזבח מקדש אבל פסולים שהמזבח אינו מקדש גם כ"ש לא מקדש דכ"ש לא עדיף ממזבח, וכ"כ חזו"א סי' יט סק"ג, אבל בצאן קדשים פז. תוד"ה כ"ש, מבו' דס"ל דכ"ש עדיף ממזבח וביצא דמה ונשחטה בלילה אם נתקדש הדם בכ"ש האמורים לא ירדו עיי"ש.

125. תוס' שם בפ"ר ר"ת עיי"ש.

126. הנה לענין קידוש מזבח תנן דעלו לא ירדו, והיינו שיש איסור להורידם, כמש"כ רש"י פה. ד"ה לעולם, וא"כ יש להסתפק אם גם בכ"ש דמקדשין פסולים יש איסור ירידה, והנה לפי שי' רש"י שם דקידוש מזבח הוא רק בפסולים, אבל בכשרים שעלו לרש"מ ירדו, לכאו' ה' נראה דגדר איסור ירידה הוא דאסור להפקיע את הקידוש להקרבה, וע"כ בכשרים דבלא"ה כשרים להקרבה ויעלו ליכא איסורא, ולפי"ז ה"ה בקידוש כ"ש יהא איסור הוצאה, כיון דעי"ז פקע הקידוש להקרבה.

יד. יל"ע אם מותר להכניס דם וקמצים פסולים לכ"ש¹²⁷.

טו. בפשוטו דיני כ"ש שמקדש פסולים ליקרב הוא כדיני כ"ש שמקדש כשרים ליקרב¹²⁸.

טז. צ"ע אם כ"ש מקדש פסולים שלא מדעת¹²⁹.

אכן ש"י הרמב"ם רפ"ג מפסוה"מ דיש קידוש גם בכשרים ללא ירדו, ולפי"ז יל"ע האם גם בכ"ש יהא קידוש כשרים ללא ירדו, וכל מה שנכנס לכ"ש יהא אסור להוציאו ממנו, ובפשוטו לפי הרמב"ם כ"ש מקדש כשרים ללא ירדו, דמד' הרמב"ם נראה דפי' מתני' דהמזבח מקדש את הראוי לו היינו בין כשרים בין פסולים, דהביא ד' ר' יהושע במתני' על כשרים, וא"כ מתני' פו. דתנן כשם שהמזבח והכבש מקדשין וכו' כך כ"ש מקדש לכאור' איירי גם בכשרים ללא ירדו כמו בקידוש מזבח. (ועי' תוס' מנחות ח. דכ' לגבי להוציא מנחה מכ"ש לכלי חול דגאי הוא, והתם גם לפי הרמב"ם לא יהא איסור להוציאו לכלי חול דאיירי במנחה שעדיין אינה ראוי' למזבח ול"ש בה קידוש כ"ש עיי"ש).

והי' מקום לדון דכל איסור ירידה בכשרים הוא רק מהמזבח גופיה דשייך ביה קליטת מזבח, דמה"ט ס"ל לרבה פו. דאין לינה בראשו של מזבח, אבל בכ"ש אף דמקדש פסולים מ"מ לא שייך ביה קליטת מזבח, ולפי"ז גם פסולים יהא מותר להוציא מכ"ש, דנראה ברמב"ם דאיסור ירידה דכשרים ודפסולים חד הוא ונלמדו מקרא דכל הנוגע במזבח, ולפי"ז נמצא דלפי רש"י יהא איסור להוציא פסולים מכ"ש, ולפי הרמב"ם בין כשרים בין פסולים יהא מותר להוציא וצ"ע.

127. עיין מש"כ הערה יא לענין איסור העלאת פסולים למזבח, וא"נ שזהו איסור העלאת קדשים פסולים למזבח, בכ"ש יהא שרי, אבל אם הוא איסור לקדש פסולים להקרבה גם בכ"ש יהא אסור להכניס כיון שעיי"ז יש קידוש פסולים וצ"ע.

128. במתני' פח. תנן דמידות הלח אינם מקדשות את היבש ומידות היבש אינם מקדשות את הלח ואמר רב בגמ' דאין מקדש ליקרב אבל מקדש ליפסל, וכן בהא דתנן אין מקדשין אלא בקודש יש גירסא בגמ' (בשיטמ"ק אות ג' ובר"ש בתו"כ ריש פ' צו) דמקדש ליפסל, ולכאור' קידוש ליפסל היינו שחל עליו קדושת קרבן, אבל לענין קידוש להקרבה לא מהני, וא"כ קידוש פסולים דהוא קידוש להקרבה יש לזה דיני כ"ש שמקדש כשרים להקרבה וצ"ע.

129. הנה לענין קרבנות כשרים שמתקדשים בכ"ש פסק הרמב"ם פ"ג מפסוה"מ ה"כ דכ"ש אין מקדש אלא מדעת, ולפי"ז לכאור' ה"ה קידוש פסולים לא עדיפא מקידוש כשרים ואין כ"ש מקדש אא"כ ניתן מדעת להתקדש.

אלא דיל"ע דהאחרונים נסתפקו אם מזבח מקדש דוקא מדעת או אפי' שלא מדעת עיין לעיל הערה קכג, ויל"ע להצד דמזבח מקדש שלא מדעת, האם הוא דין במזבח, דמזבח אי"צ דעת כדי לקדש, או שהוא דין בקידוש פסולים, דפסולים מתקדשים להקרבה בלא דעת, ולהצד הב' שהוא דין בקידוש פסולים ה"ה בכ"ש אף דאינו מקדש כשרים להקרבה בלא דעת, מ"מ לענין להכשיר פסולים יתכן שיקדש בלא דעת וצ"ע.

הרב שמואל קונשט

דיני סדר הקדימה בקרבנות

דין קדימת התדיר

א. כל קרבן התדיר מחבירו קודם לחבירו¹, וקדימה זו היא מן התורה וילפינן לה בגמרא מקרא², ומשום דין זה התמידין קודמין למוספין³, ומוספי שבת קודמין למוספי ראש חודש⁴, ומוספי ראש חודש קודמין למוספי ראש השנה⁵.

1. כן הוא במשנה בזבחים דף פט. ובמשנה בהוריות דף יב.; וכן פסק הרמב"ם בפרק ט' תמידין ומוספין הלכה ב'.

2. במשנה בזבחים שם דרשו לה מקרא דמלבד עולת הבוקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה. ופרש"י מלבד עולת הבוקר העשויה כבר משמע, ובגמ' הקשו מנא לן ללמוד מכאן לכל תדיר שיקדום לחבירו, דלמא דוקא תמיד קודם למוסף, ופרש"י משום דכיון דתדירותו בכל יום חשיבא תדירותו להקדימו, ותרצו בגמ' אמר ר' אלעא דאמר קרא כאלה תעשו ליום שבעת ימים, ופרש"י דבתר האי קרא דמלבד עולת הבוקר תעשו את אלה, כתיב כאלה תעשו משמע כסדר שאמרתי לך באלה שלמעלה, כשם שהתדיר קודם כך סדר המוספין, שאם יש שם ב' מוספין כגון בשבת שבתוך הרגל יהא התדיר קודם. ואביי אמר שם דמגופה דקרא נפקא דא"כ לימא קרא מלבד עולת הבוקר ותשתוק, אשר לעולת התמיד למה לי, למימרא דהך דתדירא תקדום, ופרש"י אשר לעולת התמיד למה לי פשיטא דעולת הבוקר עולת התמיד היא אלא תלה לך טעם הקדמתה בתדירות כדי שתלמוד לשאר תדירין שיקדימו דמשום היא גופא למה לי. ובגמ' בהוריות הביאו שם בסתמא דגמ' כטעמא דאביי.

3. כן מבואר במשנה שם בזבחים, והתוס' שם בד"ה כל התדיר הקשו דבגמ' בפסחים דף נח: אמרו מניין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר שנאמר העולה עולה ראשונה, וקשה דתיפוק ליה מקרא דמלבד עולת הבוקר, והאריכו הרבה בישוב קושיא זו כאן ובמנחות דף מט. ובשאר מקומות, ועי' במל"מ בפ"א תמידין ומוספין הלכה ג' מה שהאריך בזה.

4. כן הוא במשנה שם. וכן פסק הרמב"ם שם, ויש בדין זה חידוש כמו שכתבו בתוס' בדף ז': בד"ה תדיר דאע"ג דבמוספי ראש חודש יש שעיר לחטאת, ובעלמא קי"ל דחטאת קודמת לעולה, מ"מ כיון דעולת מוסף דשבת קודמת לעולת מוסף דר"ח משום דתדירה, קודמת נמי לחטאת של ר"ח אף שהוא מקודש, והטעם בזה משום שהשוה הכתוב עולות דמוסף עם החטאת. ובתפארת ישראל באות ב' לא כ"כ, ודבריו צ"ע וכבר תמה עליו בתפארת יעקב.

5. כן הוא במשנה שם וכן פסק הרמב"ם שם בהלכה ב'.

דין קדימת המקודש

ב. כל קרבן המקודש מחבירו קודם לחבירו⁶, וקדימה זו היא מן התורה וילפינן לה בגמ' מקרא, ועי' בהערה⁷. ולקמן יתבארו פרטי הדינים איזה קרבן נקרא מקודש יותר מחבירו.

6. כן הוא במשנה שם בזבחים דף פט. ובהוריות דף יב., וכן פסק הרמב"ם שם.

7. בגמ' בהוריות דף יב: אמרו על הא דכל המקודש מחבירו קודם לחבירו מנלן דתנא דבי ר' ישמעאל וקדשתו לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון ולטול מנה יפה ראשון, ובפי' הרא"ש שם וכן במאירי שם נראה דמקרא זה ילפינן גם לדיני קדימה במקודש של קרבנות כגון הא דתנן דדם חטאת קודם לעולה מפני שהוא מרצה, יעו"ש בדבריהם. וכ"כ גם במהר"י קורקוס ז"ל.

ובגמ' בזבחים פט: למדו הא דדם חטאת קודם לדם עולה, ואיברי עולה קודמין לאימורי חטאת, מהא דכתיב לענין הקרבנות של חינוך הלויים ופר שני בן בקר תקח לחטאת אם בא ללמד שהן שנים הרי כבר נאמר ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה, מה תלמוד לומר ופר שני בן בקר תקח לחטאת שיכול שתהא חטאת קודמת לעולה בכל מעשיה, תלמוד לומר ופר שני [ופרש"י משמע שיהא שני לן], אי פר שני יכול תהא עולה קודמת לחטאת לכל מעשיה, תלמוד לומר ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה, הא כיצד דם חטאת קודמת לדם עולה מפני שהוא מרצה, איברי עולה קודמים לאימורי חטאת מפני שהן כליל לאישים. ובקריית ספר וכן בפי' הגר"א הנדפס במשניות כתבו דמהך קרא ילפינן להא דכל המקודש מחבירו קודם לחבירו, דדם חטאת חשיב מקודש מדם עולה מפני שהוא מרצה, ואיברי עולה חשיבי מקודש מאימורי חטאת מפני שהם כליל, וכ"כ גם במלאכת שלמה.

והנה בגמ' בךף צ: איבעיא להו תדיר ומקודש איזה מהן קודם ולא נפשטה האיבעיא, וכתב הרע"ב במשנה ו' דנראה דתדיר קודם. ועי' בתוי"ט שם שטעמו משום דהא דתדיר קודם ילפינן לה בגמ' מקרא יתירא דאשר לעולת התמיד, אבל למקודש לית לן קרא יתירא דאע"ג דאית לן זה בנה אב לכל החטאות שיהיו קודמות לעולות הבאות עמהם, ולדם חטאת דקודם לעולה נמי דריש בגמרא מקרא, מ"מ לא שמעינן טעמא משום דמקודש הוא, ולפיכך תדיר קדים. ועי' בהגהות הרש"ש שתמה על התוי"ט מהגמ' בהוריות דילפינן נמי מקרא דוקדשתו להא דכל המקודש מחבירו קודם לחבירו. וכיו"ב תמה גם בשאגת אריה על הט"ז בס"י תרפ"א שכתב דבאיבעיא דתדיר ומקודש איזה מהן קודם יש לנו לפסוק דתדיר קודם כיון שהוא כלל בתורה ואין לנו דבר ברור להוציא מן הכלל, ותמה עליו דהא מקודש נמי ילפינן מקרא בהוריות דף יב: ועי"ש ברש"ש מה שכתב לישב בזה. ועי' בקרן אורה בהוריות שכתב דוקרא דמקדשתו ילפינן דיש מעלת מקודש להקדים הגברא שמקודש יותר מחבירו, כגון הא דשעיר של נשיא קודם לשעירה של יחיד, ובזבחים איירי לענין קרבן שמקודש יותר מחבירו ולכך לא הביאו הך קרא דוקדשתו אלא למדו דבר זה מפסוק אחר, יעו"ש בדבריו.

קדימת החטאת לעולה בהקרבתה ובהקדישה

ג. חטאת בהמה קודמת לעולת בהמה⁸. [נוצא מן הכלל הזה פר העולה שקודם לשעירי ע"ז⁹, וכן עולות המוספין של החג שקודמין לחטאת]¹⁰. וכן חטאת

8. כן הוא במשנה בזבחים דף פט. בגי' הש"מ והתוס', וכן מפורש בגמ' בדף צ., וכן פסק הרמב"ם שם בהלכה ו'. וילפינן לה בגמ' שם מקרא דחטאת הלויים דהקדימה התורה את החטאת לעולה. ובכס"מ שם כתב בשם המהרי" קורקוס ז"ל דבדין זה נתחדש דאע"ג דתנן דם חטאת קודם לדם עולה מפני שהוא מרצה, ואיברי עולה קודמין לאימורי חטאת מפני שהן כליל לאישים, כל זה הוא רק היכא דנשחטו שניהם ושני הדמים מזומנים לפניו לזרוק בזה מקדימין דם החטאת לדם העולה, וכן היכא דנזרקו דמי שניהם וצריך להקטיר את איברי העולה ואימורי החטאת בזה מקדים הקטרת איברי העולה ואח"כ מקטיר אימורי החטאת, אבל כשמזומנים לפניו חטאת ועולה מקריב תחילה את החטאת בהמה וזורק את דמה ומקטיר את אימוריה, ואח"כ שוחט את העולה וזורק את דמה ומקטיר איבריה יעו"ש. והביאו בתוי"ט, וכתב שכן נראה מדברי רש"י, וכן נקט גם בחקרי לב באו"ח סי' א', וכ"כ בחזו"א בזבחים סי' ל"ג סק"ב, וכתב שם דאע"ג דבגמ' בדף פט: דדרשו מקראי דדם חטאת קודם לדם עולה ואיברי עולה קודמין לאימורי חטאת, ומלשון הכתוב משמע דלכתחילה זורק את דם החטאת ואח"כ זורק את דם העולה, ומקריב את איברי העולה ואח"כ אימורי החטאת, ע"כ קראי אתו לדרשה ולא לפי פשוטו, ולפי פשוטו הא דאמר ופר שני בן בקר תקח לחטאת למקראה הקדים עולה לחטאת.

אמנם דעת הצאן קדשים לחלוק על המהרי"ק וכתב שם דמדברי הגמ' דלמדו מחטאת הלויים דדם חטאת קודם לדם עולה, ואיברי עולה קודמין לאימורי חטאת, מוכח דכשהקריבו את חטאת הלויים קודם שחטו את החטאת וזרקו את דמה, ואח"כ שחטו את העולה וזרקו את דמה והקטירו את אברי העולה, ואח"כ הקטירו את אימורי החטאת, דמהאי טעמא במקרא אחד כתוב ועשה את האחד חטאת ואת האחד העולה, כדי ללמד שיקדים לשחוט החטאת ולזרוק את דמה, ובמקרא השני כתוב ופר שני בן בקר תקח לחטאת, כדי ללמד שאח"כ יקטיר את איברי העולה מקודם, והיינו שיפסיק להתעסק בחטאת ויתחיל להתעסק בעולה, ויעו"ש שדחה ראית התוי"ט מדברי רש"י. וכן דעת הערוך השולחן. וכן גם נקט באו"ש בפ"ט מהלכות תמידין ומוספין. ועיי"ש באור שמח במה שכתב לחלק בין חטאת ועולה של אדם אחד שמביאם על ענין אחד, לחטאת ועולה של שני בני אדם ויתבאר בהערה 18.

והחזו"א הוכיח כשיטת המהרי"ק מדכתב הרמב"ם בהלכה ג' שאם קדם ושחט את השאינו תדיר מקריבו ואח"כ שוחט את התדיר, וכתב החזו"א דמשמע מהרמב"ם דגומר את כל הקטרתו, וא"כ כ"ש היכא דשחט את החטאת כדינה שצריך להקדימה שגומר את הקטרתה כולה. ולדעת הצ"ק והאו"ש צריך לומר דגם מה שכתב הרמב"ם דבקדם ושחט את השאינו תדיר מקריבו ברישא, הוא רק על זריקת הדם, דבזה אינו מפסיק אחר שכבר שחטו והדם שלו מזומן, ואין צריך ליתן לאחר למרס, אבל את האימורים אין מקריב אלא ממתין עד לאחר הקרבת התדיר.

והאור שמח הביא ראייה לשיטתו דהא בגמ' הקשו דנימא דרך מתנה אחת בחטאת שהיא המכפרת תקדום לדם עולה אבל שאר מתנות לא יקדמו, ותרצו הואיל והתחיל במתנות גומר, וזהו רק על המתנות של הדם, אבל על הקטרת האימורים שהוא ענין אחר לא מצינו שיאמרו סברא זו דכיון דהתחיל גומר. ולדעת המהרי"ק צריך לחלק דהתם שאני דכיון דשניהם שחוטטים לפנינו ומזומן העולה להקרבה כמו החטאת בזה הוה ס"ד דיתן רק מתנה אחת מהחטאת שהיא המעכבת, ויחזור ויזרוק את דם העולה, ומסקינן דהואיל והתחיל במתנות גומר, והתם באמת אחרי שגמר את המתנות של החטאת חוזר לדם העולה, ואינו מקטיר את אימורי החטאת אלא לאחר הקטרת העולה כיון דהעולה כבר נשחטה, אבל היכא דעדיין לא נשחטה העולה דבזה אין הקרבתה עומדת בפנינו, גומר את הקרבת כל החטאת בתחילה. ובעיקר מחלוקת זו מדברי הראב"ד בתורת כהנים בפרשת מצורע פרשתא ג' פרק ג' הלכה י"ד מבואר דס"ל כדעת הצ"ק יעו"ש.

ולכאורה יש קצת ראייה לסברת המהרי"ק והעומדים בשיטתו, דהנה בקרבנות המילואים בפרשת צו מפורש דהקריב תחילה את החטאת ורק אחרי הקטרתה ושריפתה מחוץ למחנה הקריב את העולה ושחטה, הרי דכיון דלא נשחטה העולה קודמת החטאת בכל מעשיה, ואמנם יש לדחות ראייה זו דשאני התם דנצטוו בכך, שגם בפרשת תצוה כתוב קודם את הקרבת כל החטאת ואח"כ את הקרבת העולה, אבל גם בהקטרת הקרבנות בשמיני למילואים כתוב שהקטיר את החטאת תחילה ורק אח"כ שחט את העולה, וצ"ל לדעת האחרונים החולקים דהתם הוראת שעה היתה ולא גמרינן מיניה לדורות.

9. דין זה מבואר בגמ' בדף צ: וכן פסק הרמב"ם בפ"ט תמידין ומוספין הלכה ז'. ואמרו שם בגמ' דהטעם בזה אמרי במערבא משמיה דרב מרי חטאת ע"ז חסר א' לחטת כתיב בהו, ורבינא אמר כמשפט כתיב בהו. ויש לדון נפ"מ אם עולה אחרת תהיה ג"כ קודמת לשעירי ע"ז דלטעמא דמערבא דלחטת כתיב א"כ גלי קרא שחטאת זו אין לה חשיבות כשאר חטאות להיות קודמת לעולה. אבל לפי הטעם של רבינא דכמשפט כתיב בהו פשיטא דחטאת זו קודמת לשאר עולות דרך לגבי פר העולה שבא עמה גלי קרא דכמשפט להקדים את העולה. והרמב"ם שם כתב כבני מערבא דהטעם משום דכתיב כמשפט שצריך להקריבן כסדר שנאמר בתורה. וברש"י על התורה כתב את הטעם דלחטאת כתיב.

ויש לדון נ"מ כו'. הערת הגר"ח מ שטינברג שליט"א: בארצוה"ח סי' א' בארץ יהודה סק"ה ב' בהא דבע"ז העולה קודמת לחטאת, דהעולה מכפרת על המחשבה, ובע"ז דנים גם על המחשבה והיא קודמת למעשה, לכן העולה קודמת לחטאת. ולפ"ז אין הדברים אמורים רק בקרבנות ע"ז. ובהר אפרים הוריות סי' כ"ה ר"ל דבזה שנאמר בע"ז חטאת בלי א', לומר דגבי ע"ז החטאת מכפרת עם העולה ולא כמו בכל מקום דהחטאת מכפרת והעולה היא דורון, ועיי"ש שכ' לבאר הא דהעולה קודמת לחטאת. וגם לדבריו אין הדברים אמורים אלא בקרבנות ע"ז. [וכ' בהר אפרים שם דלדרשת חטאת חסר א', שאר חטאות יקדמו לחטאת ע"ז, ובזה י"ל דיש נ"מ בין הטעמים].

העוף קודמת לעולת העוף¹¹. ועי' בהערה אם גם מיצוי דמה קודם¹². ואפילו

ויש להוסיף דהא במה שנאמר חטאת חסר, היינו דאינה כשאר חטאות, אך אכתי מנלן להקדים את העולה להאי חטאת דהא י"ל שהן שוין. ויתכן דאה"נ דהם שוין, והא דהעולה קודמת לחטאת היינו משום דהפר קודם לשעיר, והיינו דכיון שהן שוין אזלינן בתר המין. ולפ"ז גם אם נלמד מכאן לשאר עולות שיקדמו לחטאת ע"ז, היינו רק אם מין העולה הוא יותר חשוב משעיר חטאת. ועי' משנת חיים זבחים סי' נ"ו אות ד'.

[א.ה. העירוני דמהירושלמי בהוריות פ"ג ה"ד מוכח דחטאת ע"ז קודמת לשאר חטאות דנסתפקו שם בעולה וחטאת של ע"ז וחטאת יחיד עומדים לפניו מי קודם שהרי שעירי ע"ז קודמים לחטאת יחיד ועולת ע"ז קודמת לשעירי ע"ז וכו'. וא"כ כ"ש דחטאת ע"ז קודמת לשאר עולות כיון דאפילו לחטאת קודמת, והירושלמי שם למד דין זה דפר ע"ז קודם לשעירי ע"ז מלחטת כתיב, וא"כ מוכח דגם להך ילפותא הוא דין מיוחד בפר ע"ז בלבד].

ויש להוכיח קצת דגם שאר עולות קודמות לחטאת ע"ז מקרא [בדברי הימים ב' פרק כ"ט בפסוקים כ"א כ"ב כ"ג] שהביאו פרים ואילים וכבשים לעולה ושעירים לחטאת, והקריבו שם גם את האילים והכבשים לפני שעירי החטאת. ועי"ש במלבי"ם דהיו השעירים שעירי ע"ז והפרים היו פר העולה שמביאין בע"ז, והכבשים והאילים היו נדבה, וכתב שם דכיון דבע"ז פר העולה קודם לחטאת לכן הקדימו גם את האילים והכבשים. ומיהו מפרש"י שם נראה דהקרבנות האילים והכבשים היתה הוראת שעה. ובירושלמי בהוריות פרק א' הלכה ח' נחלקו ר' שמעון ור' יהודה אם שעירי ע"ז טעונים סמיכה או לא ואמרו מתיבין לר' יהודה והכתיב ויגישו את שעירי החטאת וכו' ויסמכו את ידיהם עליהם, ר' חייא בשם ר' יוחנן הוראת שעה היתה, ואולי נאמר דגם מה שהקריבו האילים והכבשים לעולה קודם לחטאת, היה הוראת שעה, ואין ללמוד משם דגם בעלמא שאר עולות קודמות לשעיר ע"ז.

10. דין זה מבואר בגמ' שם בדף צ: וכן פסק הרמב"ם שם בהלכה ז'. ועי' בס' המפתח שהאחרונים האריכו אם זהו דין מיוחד בקרבנות שבחג או גם בשאר מוספין כגון מוספי ר"ח ושאר הרגלים הדין כן ויתבארו דינים אלו בעזר ה' בדיני קרבנות המוספין.

11. כן הוא במשנה בזבחים דף פט. וכן פסק הרמב"ם שם בהלכה ו'. ובגמ' בדף צ. למדו דין זה מקרא דכתיב לענין חטאת דשמיעת קול בדלות שמביא שתי תורים "והקריב את אשר לחטאת ראשונה ואת השני יעשה עולה". ועי"ש בתוס' דהא דאצטריך קרא להכי, ולא ילפינן לה מסברא דהוי מקודש דחטאת קודמת לעולה מפני שהוא מרצה, מפני דהכא בחטאת העוף דאין למזבח אלא דמה ואין בה הקטרת אימורין לא מהני האי טעמא דמרצה, ולהכי אצטריך קרא.

12. לכאורה נראה פשוט דגם מיצוי החטאת העוף קודם לעולת העוף, ולא מיבעיא למ"ד מיצוי מעכב, אלא אפילו למ"ד מיצוי אינו מעכב מכל מקום כיון דהתחיל בהזאת דמה גומר אף המיצוי, וכמו שאמרו בגמ' בדף פט: דדם חטאת קודם לדם עולה בכל ד' המתנות אע"פ שרק המתנה הראשונה מעכבת דהואיל והתחיל במתנות גומר, וה"נ כיון דהתחיל בהזאה

חטאת העוף קודמת לעולת בהמה¹³. וכשם שקודמת בהקרבתה כך קודמת בהקדישה, שכשמקדישן מקדיש תחילה החטאת ואח"כ את העולה¹⁴.

גומר אף את המיצוי, אולם לא נתבאר שם להדיא אם גם שפיכת השירים של החטאת קודם לדם העולה, דיתכן דרך על המתנות עצמן אמריןן הואיל והתחיל במתנות גומר, ואם נימא כן יתכן דגם מיצוי דם החטאת למ"ד אינו מעכב לא יקדים להזאת דם העולה, וצ"ע בזה. [והנה נידון זה לדעת המהרי"ק והתוי"ט והחזו"א הוא רק היכא דכבר נמלקו החטאת והעולה וכבר היזה דם חטאת, ויש לפניו מיצוי דם החטאת והזאת דם העולה, ובזה יש לדון אם יקדים הזאת העולה או מיצוי החטאת, אבל היכא דעדיין לא מלק את העולה בודאי גומר את המיצוי ורק אח"כ חוזר לעולה, אולם לדעת הצ"ק והאו"ש הנידון הוא גם כשהעולת העוף עדיין לא נמלקה, דאפשר דאחר הזאת דם החטאת צריך למלוך את העולה ולהזות דמה, ואפשר דגם במיצוי אמריןן הואיל והתחיל גומר וכמו שנתבאר לעיל].

אם גם שפיכת שירים כו'. הערת הגר"ח"מ שטינברג שליט"א: במשנת חיים זבחים סו"ס ג'ו' הסתפקתי בזה. [ובביצה כ' ב' אמרו דאם עבר ושחט נדרים ונדבות ביו"ט זורק את הדם - אף דיש בזה משום שבות - כדי להתיר האימורין בהקטרה או הבשר באכילה. ובמק"ד סי' כ"ה אות ו' הסתפק אי שופך גם השירים ביו"ט עצמו, דהא אפשר לשופכם גם בלילה דמוצאי יו"ט, ולא דמי לזריקה דא"א בלילה, או דכיון שהתחיל בזריקה גומר גם שפיכת השירים]. שם: ואם נימא כן יתכן כו' הערת הגר"ח"מ שטינברג שליט"א: עי' בזבחים ל"ז א' דאיכא למ"ד דילפינן שפיכת שירים ממיצוי.

13. כן למדו בגמ' שם בדף צ. מדכתיב והקריב את אשר לחטאת ראשונה מה תלמוד לומר אם ללמד שתקרב חטאת ראשונה, הרי כבר נאמר ואת השני יעשה עולה, אלא זה בנה אב לכל חטאות שיקדמו לעולות הבאות עמהן וכו' ואפילו חטאת העוף לעולת בהמה, וכן פסק הרמב"ם שם בהלכה ו'. ויש בדיון זה חידוש דאע"פ שבעלמא זבחים קודמים לעולות הכא גלי קרא שיקדים החטאת העוף. ובסמוך בסעיף י' יתבאר אם דין זה הוא דוקא ביולדת שמביאה חטאת העוף ועולת בהמה ביחד, או בכל ענין קודמת חטאת העוף לעולת בהמה, וגם יתבאר אם חטאת העוף קודמת גם לשאר זבחים.

ויל"ע בחטאת העוף הבאה על הספק כגון בספק יולדת, אם קודמת לעולת בהמה, דיתכן לומר כיון דחטאת העוף זו אינה ודאי קרבן דעל הצד דאינה חייבת הוי מליקתה נבילה ומהאי טעמא אינה נאכלת, א"כ שמא יש להקדים את העולה שהוא ודאי קרבן, וגם בחטאת העוף הבאה על הספק ועולת העוף יש לדון כן, וצ"ע דשמא מכל מקום בעינן להקדים החטאת העוף, דאחרי שחדשה תורה דמביאה חטאת על הספק דינה כשאר חטאות וקודמת, וצ"ע.

שוב ראיתי דנחלקו האחרונים בדיון זה דבערוך לנר בכריתות דף ז': כתב לדייק מדברי רש"י שם בד"ה מביאה קרבן דמדכתב רש"י דמביאה אחד לעולה ואחד לחטאת. משמע דס"ל לרש"י דבחטאת העוף הבאה על הספק מקדימים את העולה כיון שהוא קרבן בודאי, והחטאת הוא רק ספק קרבן, וכתב שם דאפילו ביולדת עניה שמביאה עולת העוף וחטאת העוף הדין כן,

**קדימת דם חטאת לדם עולה, ואיברי עולה לאימורי חטאת,
וקדימת החטאת לאשם**

ד. דם חטאת קודם לדם עולה מפני שהוא מרצה¹⁵. איברי עולה קודמין לאימורי חטאת מפני שהן כליל לאישים¹⁶. דם חטאת ואיברי עולה איזה שירצה

דלכן נקט שם רש"י דמביאה שתי תורים, והרי דין זה הוא רק בעניה, ולמה לא כתב שמביאה כבש לעולה ובן יונה או תור לחטאת כדין יולדת עשירה אלא כתב כן כדי ללמדנו דגם בעניה דמביאה עופות, העולה קודמת לחטאת העוף הבאה על הספק. ובאור שמח בפ"ט תמידין ומוספין הלכה ה' בסוף דבריו שם נקט בפשיטות דגם במקום שמביא עולת בהמה וחטאת העוף הבאה על הספק, מקדים את החטאת העוף לעולת בהמה, דכיון דחדשה תורה דקרבן חטאת העוף קרב על הספק, הרי הוא קודם לעולת בהמה כשאר חטאת העוף יעו"ש.

14. כן הוא במשנה בדף פט. וכן פסק הרמב"ם שם בהלכה ו'. והנה התוס' בדף צ. בד"ה למקראה הקדימה הכתוב, הביאו דדעת רבינו חיים דביולדת צריכה להקדיש את העולה קודם לחטאת, ופי' שם דזהו מה שאמרו בגמ' למקראה הקדימה הכתוב, דלכן כתוב בה אחד לעולה ואחד לחטאת, ללמד שתקדים את הקדש העולה תחילה. אבל התוס' שם חלקו על זה והוכיחו מהגמ' בערכין דגם ביולדת צריך להקדיש החטאת תחילה. וכן רש"י והראב"ד בתורת כהנים [בפרשת תזריע פרשתא א' פרק ד' הלכה ג'] פירשו הא דלמקראה הקדימה הכתוב שתהא נקראת בענין תחילה. ועי' במל"מ שכתב שמדברי הרמב"ם שכתב בסתמא שמפריש החטאת קודם להפרשת העולה ולא כתב חילוק בזה, משמע דגם ביולדת מפרישה החטאת תחילה והוא משום שפירש בגמ' כרש"י, וכן פסק בליקוטי הלכות דאין חילוק בין יולדת לשאר חייבי חטאות ועולות. ועי' בקרית ספר שכתב כדעת רבינו חיים דביולדת מקדישים את העולה תחילה. ובערוך השולחן תמה עליו בזה.

15. כן הוא במשנה בדף פט. וברמב"ם שם בהלכה ה'. וכתב רש"י שהוא מרצה מכפר על חייבי כריתות הצריך ריצוי גדול, והנה דין זה הוא גם בחטאת נזיר וחטאת מצורע שאין באין לכפר אלא להכשיר, דכיון דחטאת בעלמא יש לה מעלה דמרצה לכן כל שיש לו שם חטאת יש לו כבר מעלה זו דהוא קודם, כ"כ התוס' בדף פט. בד"ה אשם. וכן מבואר בדף פט: דעיקר הדין דדם חטאת קודם לדם עולה למדו מחטאת הלויים, והתם הוא אינו מרצה כמו שכתבו התוס' שם בד"ה הכא. ודין זה דדם חטאת קודם לדם עולה אינו רק במתנה הראשונה שהיא מעכבת, אלא אף בשאר המתנות שאינן מעכבות נותנן קודם שיתן דם העולה, כמו שאמרו בגמ' בדף פט: אמרי במערבא הואיל והתחיל במתנות גומר. ובגמ' אמרו שם עוד תירוץ אחר משמיה דרבינא דכיון דהא דחטאת קודמת לעולה ילפינן מחטאת הלויים והתם הרי אינו בא לכפרה ואפ"ה קודמת לעולה א"כ ה"ה הג' מתנות קודמות והאחרונים נקטו את הטעם של מערבא דהואיל והתחיל במתנות גומר עי' במהרי"ק וברדב"ז, ויתכן דיש נפ"מ בזה

אם התחיל להתעסק בעולה אחרי שנתן מתנה אחת, דלטעמא דבני מערבא דכיון שהתחיל במתנות גומר, יתכן דלא שייך טעם זה אלא בכה"ג שעדיין עוסק בנתינת המתנות, וצ"ע בזה.

ויל"ע אם חטאת בעלמא קודמת לחטאת נזיר ומצורע, דיש מקום לומר כיון דחטאת בעלמא מכפרת על חייבי כריתות, משא"כ חטאת נזיר וחטאת מצורע דאינן מכפרים, וכמו שאמרו בגמ' בזבחים דף ט: דבשוחט חטאת לשם חטאת נזיר ומצורע פסולה דהני עולות נינהו, א"כ יש להקדים שאר חטאות לחטאת נזיר ומצורע, או דלמא כל החטאות שוין, דכולהו יש להן מיהא שם מכפר, ולא מצינו שיש קדימה לדבר המכפר, יותר מדבר שיש לו שם מכפר. ויתכן דאדרבה חטאת מצורע קודמת לשאר חטאות כיון דהיא מכשרת, ומכשיר הרי קודם למכפר כמו שמצינו באשם מצורע דקודם לחטאת, ועי' בתוס' בדף צ: בד"ה חוץ שכתבו דחטאת מצורע יש לה חשיבות מכשיר ומכפר, אלא שאין חשובה מכשיר כ"כ כאשר שנותן ממנו לבהונות. ועוד יש מעלה לחטאת נזיר ומצורע שיש עמהם דמים אחרים וחזינן בגמ' דזה מעלה דדנו להקדים איל נזיר לתורה משום שיש עמו דמים אחרים. ועוד יש מעלה לחטאת מצורע יותר משאר החטאות שהיא טעונה נסכים, משא"כ שאר החטאות כדאיתא במנחות דף צ: וצ"ע. עוד יש לדון אם חטאת דעלמא קודמת לחטאת עולה ויורד, כיון דאיהי קילא שבדלות מביא עופות תחתיה, ובדלי דלות מביא מנחה. או דלמא השתא מיהא בעשיר שמביא בהמה אין חילוק ביניהם ושניהם שוים.

גם בחטאת נזיר כו' דכיון דחטאת כו' כ"כ התוס' כו'. הערת הגר"מ שטינברג שליט"א: התוס' כ' רק את הדין דגם חטאת נזיר ומצורע קודמים לעולה, ולא פ"י הטעם, ובשיטמ"ק אות כ"ח כ' שם חטאת מרצה כו'. וי"ל דכוונתו לא רק משום שחטאת בעלמא יש לה מעלה דמרצה כו'. אלא הכוונה דהרי חטאת בכוחה לרצות ריצוי גדול, ואף בנזיר ומצורע דאין החטאת באה לרצות, אין בהחטאת חסרון שאינה מרצה, דהיא אותה חטאת שמרצה, אלא שהנזיר והמצורע א"צ את הריצוי של החטאת, מ"מ כיון שהחטאת בכוחה לרצות - לכן היא קודמת לעולה. [ובגליון הש"ס זבחים פ"ט ב' ציין רעק"א לתוס' זבחים ז' ב' ד"ה ריצה]. ולפ"ז הי' נראה דאין להקדים חטאת חלב וכדו' לחטאת נזיר ומצורע, דשניהם שוין דבכוחם לרצות.

16. כן הוא במשנה שם וברמב"ם שם. ופשוט דכ"ש שיש להקדים איברי עולה לאימורי שאר קרבנות. עוד נראה ללמוד מדין זה דיש להקדים איברי עולה לדם עולה, דהא בגמ' נסתפקו בדם עולה ואימורי חטאת אם דם עולה קודם שהוא בא מכח כליל, או אימורי חטאת קודמין מפני שבאין מכח מכפר. וכיון דחזינן דאיברי עולה הם קודמים לאימורי חטאת ובהם לא נסתפקו, אלמא דאיברי עולה עדיפי מדם עולה, והיינו טעמא משום דאיברי עולה הוו כליל ועדיפי מהדם שהוא בא מכח כליל, ואע"ג דבשאר קרבנות נראה דהדם קודם לאימורים, משום דעיקר הכפרה היא בדם וכמו שמוכח גם מהא דנסתפקו בגמ' בדם חטאת ואיברי עולה, ואילו באיברי עולה ואימורי חטאת פשיטא דאיברי עולה קודמים לאימורי חטאת, אלמא דם חטאת

יקדים¹⁷. וכן דם עולה ואימורי חטאת איזה שירצה יקדים¹⁸. ועי' בהערה אם

עדיף מאימורי החטאת משום שהדם הוא המכפר, מ"מ בעולה שיש לה מעלת כליל עדיפי האיברים מהדם. אמנם עי' לקמן בסוף הערה 33 דנראה דאין דין זה ברור.

17. בגמ' בדף פט: נסתפקו שם בדין זה אם דם חטאת קודם מפני שהוא מרצה או איברי עולה קודמין מפני שהם כליל לאישים ולא אפשריטא בעיא זו, ופסק הרמב"ם שם דאיזה שירצה יקדים. ויש לדון בהזאת דם של חטאת העוף והקטרת העולת העוף איזה מהן קודם, וכתב בחזו"א במנחות סי' ל"ג ס"ק י"ג דלכאורה היה נראה דבר זה תלוי בספק הגמ' בדם חטאת ואיברי עולה איזה מהן קודם, אם דם חטאת קודם מפני שהוא מכפר או איברי עולה קודמים מפני שהם כליל, וה"נ דם חטאת העוף הוא מרצה והקטרת עולת העוף יש לה מעלה דכליל.

אבל כתב החזו"א דאינו כן אלא הזאת דם חטאת העוף קודמת להקטרת עולת העוף, כיון דבכל הדברים שנשנו במשנה שקודמים זה לזה כגון אשם לתודה ותודה לשלמים הוא בין בזריקת דמן ובין בהקטרת אמוריהם, מלבד הדין של דם חטאת דקודם לדם עולה ואיברי עולה דקודמים לאמורי חטאת, דבדין זה נתבאר במשנה דחלוק דין הזריקה של הדם מדין ההקטרה של האימורים, וכיון שנשנה במשנה בסתמא דחטאת העוף קודמת לעולת העוף ולא חלקו בזה, א"כ גם קודמת הזאת דם החטאת להקטרת העולת העוף, ולא חשיבא כליל ידידה כיון דלאו מין זבח הוא יעו"ש.

18. בגמ' שם נסתפקו אם דם עולה קודם מפני שבא מכח כליל או אימורי חטאת קודמין מפני שבאין מכח מכפר, ולא נפשטה האיבעיא וכתב הרמב"ם שם דאיזה שירצה יקדים. והנה יש כאן מקום עיון בדין זה דבשלמא לשיטת המהר"י קורקוס ז"ל והתו"ט והחזו"א שהובאו לעיל בהערה 8 משכחת לה לדין זה בפשיטות, כגון ששחט החטאת וזרק את דמה ועדיין לא הקטיר את אימוריה, ואחר כך עבר ושחט את העולה, וכעת יש לפניו דם עולה ואימורי חטאת, והנידון הוא אם יזרוק דם העולה תחילה, או יקטיר אימורי החטאת. אבל לפי שיטת הצאן קדשים והאור שמח שהובאו בהערה שם, דגם במקום שיש קרבן חטאת ועולה לפניו אומרים לו לשחוט החטאת ולזרוק דמה, ואח"כ לשחוט את העולה ולזרוק את דמה ולהקטיר איבריה, ורק אח"כ יקטיר את אימורי החטאת, דכיון דאיברי עולה קודמים לאימורי חטאת, הדין נותן שיפסיק מלהתעסק בחטאת דיש כאן עולה לפנינו שהיא כליל, א"כ צ"ע מהו הנידון בדם עולה ואימורי חטאת איזה מהן קודם, הא ודאי חייב להקדים את דם העולה, דכיון דאיברי העולה קודמין לאימורי החטאת, א"כ בודאי צריך לזרוק את דם העולה תחילה כדי שיוכל להקטיר את האיברי העולה קודם לאימורי החטאת, וכתב שם האור שמח דאין לומר דאיירי בנאבדו האיברים של העולה, ונמצא שאין לפנינו אלא דם העולה ואימורי החטאת, דא"כ גם אינו זורק את הדם דקי"ל אם אין בשר אין דם, ולומר דאיירי היכא דיצאו איברי העולה וזריקה מועלת ליוצא, שאז כל הנידון הוא על דם העולה בלבד וזהו דוחק להעמיד כל הסוגיא כן.

דינים אלו הוא מפני הספק שיש איזה מהן עדיף, או דשניהם מעלתן שווה¹⁹.

ותירץ שם האור שמח דהנה דין זה דחטאת קודם לעולה הוא אף בשני בני אדם שהביאו זה חטאתו וזה עולתו, דחטאתו על ראובן קודמת לעולתו של שמעון, ובזה בודאי אין מעכבין את הקטרת אימורי החטאת של ראובן בשביל שחיתת עולתו של שמעון, אלא גומרין את הקטרת אימורי החטאת של ראובן ואח"כ שוחטין עולתו של שמעון, ובזה נסתפקו בגמ' היכא דנשחטה עולתו של שמעון אחר זריקת דם חטאתו של ראובן, האם זורק דם העולה של שמעון תחילה, או מקטיר אימורי החטאת של ראובן תחילה, אבל היכא דאדם אחד מביא חטאת ועולה על ענין אחד כיון דכבר נתחייב גם בהבאת העולה, והקטרת איברי העולה קודמת להקטרת אימורי החטאת, בזה אחר זריקת דם החטאת שוחט את העולה וזורק את דמה ומקטיר את איבריה קודם להקטרת אימורי החטאת.

ולדעת המהרי"ק והתוי"ט והחזו"א אינו כן אלא אף בחטאת ועולה דבאים על ענין אחד הדין הוא דגומר מעשה החטאת תחילה, ובכה"ג שעבר ושחט את העולה ויש לפניו אימורי החטאת וזריקת דם העולה איזה שירצה יקדים. ונפ"מ מדבריהם לנזיר ומצורע שמביאין חטאת ועולה על ענין אחד, דלדעת האו"ש בזה ליכא ספק דדם העולה קודם לאימורי חטאת, ולדעת האחרונים הנ"ל גם בזה איזה שירצה יקדים. וכן נפ"מ ממחלוקת זו ברגלים ובר"ח דמביאים למוסף שעיר לחטאת ופרים ואלים וכבשים לעולות, ודין החטאת להקריבה קודם העולות, ולדעת המהרי"ק והתוי"ט והחזו"א הדין הוא דשוחטין שעיר החטאת תחילה וגומרים כל הקרבנות, ואח"כ שוחטין את העולות. אבל לדעת הצ"ק והאו"ש והערך השולחן שוחטין החטאת וזורקין את דמה, ואח"כ שוחטין את העולות וזורקין את דמן ומקטיר אותן, ואח"כ מקטירין את אימורי החטאת.

19. והנה בעיקר דין זה דדם חטאת ואיברי עולה, וכן דם עולה ואימורי חטאת, בפשוטו נראה שנשארו בגמ' בספק וכ"כ בכס"מ, וכן מבואר מדברי הגרעק"א ז"ל בגליון הש"ס בסוגיא שם, אבל בשפת אמת רצה לומר דכיון דבגמ' רצו להוכיח מהמשנה לפשוט הספק ודחו דמהסיפא משמע להיפך, ואמרו אלא מהא ליכא למשמע מינה, א"כ נפשט דבאמת שניהם שוים. והא דפסק הרמב"ם דאיזה שירצה יקדים אינו מטעם דנשארו בגמ' בספק, אלא מטעם דהוכרע דשניהם שוים. [ועי' בגליון הש"ס שבאמת נתקשה למה לא אמרו בגמ' דשניהם שוים, דבזה נרויח שלא יסתרו הדיוקים זה את זה.]

שנשארו בגמ' בספק כו'. הערת הגר"ח מ שטינברג שליט"א: כ"ה בש"ס מהדרו' וגשל בשנו"ס אות ו' כ' דעל מה שאמרו בגמ' ליכא למשמע מינה הוסיף "ותנא ספוקי מספקא ליה ושייריה". ויש בדבר זה נפקותא אם נקטינן דשניהם שוים, או דנקטינן דהוי ספק ומספק איזה שירצה יקדים. דעי' בקרן אורה שכתב דנראה דאיבעיא זו דדם חטאת ואיברי עולה, וכן האיבעיא דדם עולה ואימורי חטאת, שתיהם תלויים זה בזה, דאי דם חטאת קודם לאיברי עולה משום דמעלת מכפר עדיף ממעלת כליל, ה"ה דאימורי חטאת עדיפי מדם עולה משום דבאין מכח מכפר עדיפי מבא מכח כליל. ואי נקטינן דאיברי עולה עדיפי מדם חטאת משום דכליל עדיף

ממכפר, ה"ה דם עולה עדיף מאימורי חטאת, משום דבא מכח כליל עדיף מבא מכח מכפר. וכתב שם הקרן אורה דנפ"מ בזה לכהן שהיו לפניו דם חטאת ואיברי עולה והקדים הדם חטאת, ואח"כ נזדמנו לו דם עולה ואימורי חטאת, דיהיה הדין שצריך להקדים את אימורי החטאת לדם העולה, משום דכיון שקודם הקדים את דם החטאת לאיברי העולה הרי שהקדים את המכפר, ואם יקדים עכשו את דם העולה לאימורי החטאת, נמצא שמקדים את הכליל למכפר, א"כ נמצא שבאחד מהם עשה שלא כדין, דאי מכפר עדיף הו"ל לאקדומי גם את אימורי החטאת לדם העולה, ואי מעלת כליל עדיפא הו"ל להקדים גם את איברי העולה לדם החטאת. אבל לדעת השפת אמת שנפשט ששניהם שוים, א"כ יכול פעם אחת להקדים את הדם חטאת ובפעם אחרת להקדים האיברי עולה, ועושה בזה כדין כיון שבאמת נפשט ששניהם שוים, וכן כה"ג בדם עולה ואימורי חטאת. ועי' בטהרת הקודש דנראה מדבריו דבכל הנך דנשארו בגמ' בספק איזה מהן קודם, לכתחילה אם יכול לעשותן ע"י ב' כהנים שיעשו שניהם בבת אחת, צריך לעשות כן, כדי שלא יקדים לעשות את המאוחר שלא כדין.

שם ד"ה ויש בדבר נפקותא כו' הערת הגר"מ שטינברג שליט"א: ויש עוד לד' המק"ד דדינא דתדיר או מקודש להקדים, אינו דוקא להקדים אלא שלא לאחרו אבל אם עושין את המקודש ואינו מקודש בבת אחת - נתקיים הדין דמקודש קודם הואיל ולא איחרו.

א"כ בספיקות אלו אם נימא דלא נפשט ונשאר ספק מי מהן מקודש, הרי מש"כ הרמב"ם דיעשה איזה מהן שירצה, היינו היכא דא"א לעשותם בבת אחת, דאילו הי' שייך לעשותם בבת אחת - עדיף לעשותם יחדיו דבכך מתקיים דין מקודש, מי שזה יהיה.

אבל אם נימא דהבעיא נפשטה ששניהם שוין במעלתם, א"כ יכול אף לכתחילה להקדים איזה שירצה, אף דאפשר לעשותם יחדיו, הואיל והם שוין.

ובעיקר יסודו של הקרן אורה דיש חילוק בין דבר שנשארו בגמ' בספק לדבר שנפשט ששניהם שוים, כן נקט גם בערוך השולחן לענין תדיר ומקודש שפסק הרמב"ם דאיזה שירצה יקדים, ולמד שם בדעת הרמב"ם דס"ל דנפשט האיבעיא בגמ' דשניהם שוים מכח הסוגיא במנחות דף מט:, אבל לא דמספק יכול לעשות מה שירצה, דאם כן היה צריך לעשות תמיד בענין אחד או להקדים התדיר או להקדים המקודש, שאם פעם אחת יקדים התדיר ופעם אחרת יקדים את המקודש נמצא שעשה פעם אחת שלא כדין, אבל עכשיו דנקטינן דשניהם שוים יכול להקדים פעם אחת את התדיר ובפעם אחרת את המקודש כיון דשניהם שוים.

ומה שנקט הקרן אורה דשני הספקות של הגמ' בדם חטאת ואיברי עולה, ובדם עולה ואימורי חטאת תליא הא בהא, דבשניהם הספק הוא אם מעלת מכפר עדיפא או מעלת כליל עדיפא, עי' בטהרת הקודש שכתב לפרש בדברי התוס' דאין שני הספקות תלויים זה בזה משום דיתכן דאפילו אי נימא דמכפר עצמו קודם לכליל, אבל בא מכח כליל קודם לבא מכח מכפר, משום דע"י הדם עולה שהוא בא מכח כליל נוכל להקריב את הכליל עצמו, משא"כ בבא מכח מכפר שכבר הוקרב המכפר בעצמו דלמא אין לו מעלה כ"כ, וגם יתכן להיפך דבבא מכח מכפר שכבר הוקרב המכפר כבר נעשה חשוב ע"י המכפר, אבל כח כליל עדיין לא היה הכליל

החטאת קודמת לאשם שדמה ניתן על ארבע קרנות ועל היסוד²⁰. אבל אשם מצורע קודם לחטאת מפני שהוא מכשיר²¹.

בעולם ואין כ"כ חשיבות לכח כליל כמו שיש לבא מכח מכפר, וכן פירשו עוד אחרונים בדברי התוס', ולפי"ד דאין שני הספקות תלויים זה בזה, א"כ יוכל הכהן להקדים פעם אחת את דם החטאת לאיברי עולה, ובפעם אחרת את דם העולה לאימורי החטאת, ואינו עושה בזה שלא כדין.

20. כן הוא במשנה בזבחים דף פט. וכן פסק ברמב"ם שם בהלכה ח'. ועי' בשטמ"ק שם באות ב' שכתב דהא דלא אמרו דקודם משום שהוא מרצה כי היכי דאמרו לענין קדימת חטאת לעולה, משום שאשם הוא גם מרצה, ואמרו שם בגמ' דאע"ג דלאשם יש מעלה דבא בכסף שקלים אפ"ה ריבוי דמזבח עדיף. והא דלענין חטאת קודמת לעולה לא אמרו הטעם דדמה ניתן על ד' קרנות כתבו בתוס' בדף פט: בד"ה דם חטאת, דלגבי דם עולה שהוא בא מכח כליל, אין מספיק הטעם של דמה ניתן על ד' קרנות. ועי' בתוס' רעק"א מ"ש בדבריהם.

21. דין זה דאשם מצורע קודם לחטאת מבואר במשנה בזבחים דף צ: ובגמ' במנחות דף ה. אמרו דמצורע שהקריב חטאתו קודם לאשמו פסולה החטאת אפילו בדיעבד ותצא לבית השריפה, משום דהוי מחוסר זמן. והטעם שאשם מצורע קודם גם לכל שאר החטאות מבואר במשנה שהוא מפני שבא להכשיר את המצורע, ופרש"י דמכשירו לקדשים ולביאת מקדש הלכך חשיבות הוא לגביה שטהרה תלויה בו. ומהאי טעמא נראה פשוט דגם קודם אשם מצורע לשאר אשמות, וכן לעולה, דאם קודם לחטאת כ"ש שיש להקדימו לאשם ולעולה, וכ"כ בערוך השולחן דאשם מצורע קודם לשאר אשמות.

והנה בתוס' בזבחים דף צ: בד"ה חוץ הקשו דחטאת מצורע תקדום לאשם מצורע דהיא עדיפא דהיא מכשירה ומכפרת, ותרצו דכיון דמתן בהונות מדם האשם הוה חשיב מכשיר טפי. אי נמי האי כל חטאות שבתורה דקתני לאו בחטאת הבאה עמה קאמר אלא בשאר חטאות, עכ"ד. ובברכת הזבח ובצ"ק כתבו דנפ"מ בין שני התירוצים של התוס' אם אשם מצורע קודם גם לחטאת מצורע או רק לשאר חטאות, דלתי' הראשון קודם גם לחטאת מצורע כיון דהוא נחשב יותר מכשיר דניתן מדמו לבהונות, ולתי' השני באמת קודם אשם מצורע דוקא לשאר חטאות, אבל לחטאת מצורע אינו קודם כיון דמכשירה ומכפרת. והאחרונים ז"ל תמהו על דבריהם דהם נגד דברי הגמ' במנחות דף ה. דמפורש שם דאם הקדים חטאתו של מצורע לאשמו תצא לבית השריפה. עי' בתוס' רעק"א שהקשה כן בשם ספר מראה כהן ובהגהות הרש"ש כאן.

ובספר חקרי לב באו"ח סי' א' כתב בשם הגאון ר' יצחק נוניס ז"ל בעל השער המלך שאמר לישב את דברי התוס' דכוונתם דהיכא דיש לפנינו חטאת מצורע של ראובן ואשם מצורע של שמעון, דבזה לתי' השני של התוס' יש להקדים את החטאת מצורע של ראובן כיון דיש לה מעלה טפי דהיא מכשירה ומכפרת, משא"כ לתי' הראשון של התוס' האשם מצורע עדיף דניתן ממנו לבהונות, אבל במצורע אחד בודאי מקדימים האשם לחטאת כדאיתא

בגמ' במנחות דזהו סדר הקרבנות הכתוב בתורה וכתוב בהו תהיה דמעכב הסדר, והוא ביאור נפלא בדברי התוס'.

מבואר במשנה כו' ובגמ' במנחות כו' והטעם כו' ופרש"י כו'. הערת הגר"מ שטינברג שליט"א: המה דברים סותרים, וכבר תמה המק"ד בסי' י"ב ריש אות ב' דמשמע כפרש"י דקדימת האשם היא גדר חשיבות כמו קדימת התדיר והמקודש, ומשמע דאם הקדים את הקרבת החטאת לאשם - עבר על הקדמת חשיבות וכשר. אך במנחות ה' א' אמרו הקדים חטאתו לאשמו כו' תעובר צורתו ותצא לבית השריפה, והיינו דלפני הקרבת האשם - הרי החטאת נחשבת למחוסר זמן ולכן היא פסולה, וצ"ע.

אלא דצ"ב דא"כ למה אמרו במשנה דהטעם דהאשם קודם לחטאת הואיל והוא מכשיר, מה הוצרך לטעמים, והרי החטאת היא מחו"ז אם הוקרב לפני האשם, והאשם קודמו הואיל וכך נאמר בתורה. ובתוס' דנו דהו"ל להקדים את החטאת שהוא מכשיר ומכפר, הא מ"מ התורה אמרה דהאשם יוקדם לחטאת, ומה צריך לטעמים ע"ז, וצ"ע.

[א.ה. לפי מה שנתבאר מדברי החקרי לב דהמשנה באה לומר דאשם מצורע קודם גם לחטאת אחרת וגם לחטאת מצורע של מצוה אחר. א"כ אתי שפיר היטב דלזה צריכים את הטעם דאשם מצורע הוא מכשיר דעל זה אין שייך הטעם של מחוסר זמן. וגם דברי התוס' דדנו אם חטאת מצורע נחשב למכשיר ומכפר אתי שפיר היטב.]

ויש לדון אם הקטרת אימורי אשם מצורע קודמת גם להקטרת איברי עולה דיתכן דנהי דאשם מצורע קודם לחטאת משום דמכשיר קודם למכפר, אבל אין להקדים הקטרת אימורי אשם מצורע להקטרת איברי העולה שיש להם מעלת כליל, והקטרת אימורי האשם אין לה מעלת מכשיר, אלא רק באין מכח מכשיר כיון דאין הקטרתם מעכבת את הכשרו.

עוד נראה דאכילת אשם מצורע קודמת לאכילת שאר חטאות ואשמות, דכיון דקודם בהקרבנות קודם גם באכילתו. וכן נראה מדברי הרמב"ם בפ"ט תמידין ומוספין הלכה י"ד דכלל לא כ"ל דכל הקודם בהקרבנות קודם באכילתו, ובפרט דבאכילת הכהנים מתכפרים הבעלים כמבואר בפסחים דף נט: דכל זמן שלא אכלי הכהנים לא מתכפרים בעלים, א"כ באכילת הכהנים ג"כ יש מעלה דמכשיר קודם למכפר ויש להקדימה.

ויתכן דלפי"ז גם להקטרת האימורים יש מעלה דמכשיר דכל זמן שלא הוקטרו אין הכהנים יכולים לאכול הבשר, וא"כ הקטרתם נצרכת להכשר הבעלים באכילת קדשים וא"כ יתכן דיש להקדימם להקטרת איברי עולה, ומ"מ אכתי צ"ע בזה, דכיון דהיכא דנטמאו האימורים או דנאבדו אינן מעכבים את הכפרה, יתכן דאין להם מעלת מכשיר להקדימם לאיברי עולה שהן כליל. אמנם לפי"ז גם לענין אכילה לא היה לנו להקדים את אכילת האשם מצורע לאכילת שאר הקרבנות, כיון דאם נאבד הבשר מתכפרים הבעלים גם בלא אכילת הכהנים, ואם לענין אכילה הם קודמים לשאר קרבנות א"כ גם לענין הקטרה יש להקדימם, וצ"ע בכל זה.

ונראה ללמוד מדין זה דאשם מצורע קודמת לשאר חטאות לפי שהיא באה להכשיר, דה"ה דיש להקדים קיני זבים וקיני זבות וכן קיני יולדות, לקן שמביא מטמא מקדש או על שמיעת

קול או על שבועת ביטוי שפתים בדלות, כיון דקיני זבים וקיני זבות וקיני יולדות באין להכשירן בקדשים ובביאת מקדש, והנך באין לכפרה ומכשיר קודם למכפר. ומיהו רק לחטאת שלהן יש לה מעלה דמכשיר, אבל העולה שלהן אין לה מעלת מכשיר כיון דאינה מעכבת מלאכול בקדשים. ויש לדון בהיו עליה חמש לידות דמביאה קרבן אחד ואוכלת בקדשים והשאר עליה חובה כדאייתא בכריתות דף ח. ויש לדון אם גם לשאר הקרבנות שמביאה יש להם מעלה דמכשיר, דיתכן לומר דכיון שכבר הותרה בקדשים ע"י הקרבן הראשון, תו אין להם מעלה דמכשיר, או דלמא מכל מקום יש להם שם קרבן המכשיר ויהיה להם קדימה על קרבן המכפר, וצ"ע.

ד"ה ונראה: לשאר חטאות כיון שהיא באה להכשיר כו'. הערת הגר"ח מ' שטינברג שליט"א: י"ל דאין לדמות, הואיל ואשם מצורע הוא אשם בפ"ע ואינו בכלל שאר האשמות כמו שאמרו במתני' זבחים צ' ב' שהוא בן שנה ולא בכסף שקלים, וגם אשם מצורע טעון נסכים, ודנו בזבחים ל"ג א' אי סמיכתו מה"ת, עי"ש. [וברמב"ם בהל' שקלים פ"ב ה"ב שהי' שופר בפ"ע לאשם מצורע ומותר שאר האשמות הי' בשופר אחר]. וכיון דהוא שם אשם בפ"ע, יש לו ורק לו מעלת מכשיר, אבל שאר אשמות אין להם שם מכשיר דאפילו אין בכוחם להכשיר. אבל קיני זבין וכדו' הם אותם קינים דחטאת המכפרת, וי"ל דאין מעלה בזה ע"פ זו דכולם שוין, דיש בכוחם לכפר ולהכשיר.

שם: ויש לדון כו'. הערת הגר"ח מ' שטינברג שליט"א: הנה הרמב"ם תו"מ פ"ט ה"ו כ' חטאת קודמת לעולה אפילו חטאת העוף קודמת לעולת בהמה שנאמר את אשר לחטאת ראשונה בנין אב לכל חטאת שהיא קודמת לעולה הבאה עמה כו'. ובה"ח כ' אפילו חטאת העוף של יולדת קודמת לכבשה. וצ"ב מה הוסיף הרמב"ם בה"ח דחטאת העוף דיוולדת קודמת לעולה בהמה, והרי כבר כ' בה"ו דאפי' חטאת העוף קודמת לעולת בהמה הבאה עמה, וזה ביולדת. ובס' דעת קדושים לבעל ושב הכהן, [הובא בס' מנחת אברהם לתו"כ ח"ג עמ' ק"ד] כ' דהי' מקום לומר דהא דהחטאת העוף קודמת לעולת בהמה, אף דלעולם מקריבין בהמה לפני העוף, הואיל והחטאת מכשירתה לאכול בקדשים, וזו היא חשיבותה.

ובכריתות ח' אמרי' דאשה שהי' עליה חמש לידות, מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים והשאר עליה חובה, עי"ש. ולאחר שכבר הוכשרה לאכול בקדשים, הרי החטאת תו לא מכשירתה דהיא כבר אוכלת בזבחים, ואילו הי' כל דין קדימת חטאת העוף לעולת בהמה הואיל והחטאת מכשירתה לאכול בקדשים - הרי בזה לא הי' צריך להקדים את הקרבת חטאת העוף לעולה. וזהו דקמ"ל הרמב"ם בה"ח דבכל ענין החטאת העוף קודמת לכבשה, אף דאין חטאת העוף מכשירתה, והיינו דלא מטעם שהחטאת מכשירתה קדמה חטאת העוף לעולת בהמה.

[ויש להעיר מתוס' ושיטמ"ק שהובא לעיל להערה 15, דהטעם דהדם חטאת מרצה לכן הוא קודם לעולה, הוא אף בקרבנות שלא מרצים, ומשום דשם חטאת מרצה, כמו כן י"ל דשם חטאת העוף מכשירה, ואין נ"מ אם בפועל החטאת העוף הכשירתה או לא דמ"מ שם חטאת מכשירתה וזו היא חשיבותה].

וגם לפ"ז לא שייך להסתפק את הספק שבריש ההערה הזאת, הואיל ואין הנידון תלוי בפועל, רק בכוח.

סדר הקדימה בדם עולה ודם אשם

ה. דם עולה ודם אשם איזה שירצה יקדים²². ויש אומרים דדם עולה קודם²³.
ודם אשם ואברי עולה וכן דם עולה ואימורי אשם איזה מהן קודם, עי'
בהערה²⁴.

[עוד כ' שם להסתפק במה שמביאה את השאר האם כל החטאות קודמות לכל העולות, או דמקריבין חטאת ועולה, ועוד חטאת ועולה, וכן השאר מקריבין זוג זוג, וכל זוג החטאת קודמת לעולה. ונמצא דלפ"ז דעולת בהמה קודמת לחטאת העוף שבזוג השני. ור"ל דזה ש' הרמב"ם בה"ח דחטאת העוף קודמת לכבשה, אפילו שאינה באה עמה, וזה למד מהתוספתא עי"ש].

22. בגמ' בדף פט: נסתפקו אם דם עולה קודם כיון דבא מכח כליל או דם אשם קודם דמכפר ולא נפשטה האיבעיא, ופסק הרמב"ם שם בהלכה ה' דאיזה שירצה יקדים. ונראה דהספק של הגמ' הוא גם בעולה ואשם ששניהם עדיין לא נשחטו ויכול להקדים איזה מהם שירצה וכ"כ בחזו"א בסי' ל"ג ס"ק י"ב. ובטעם הדבר דלגבי אשם לא אמרינן דדם אשם יהא קודם לדם עולה מפני שהוא מרצה כמו בדם חטאת, כתב במהר"י קורקוס דהטעם משום דהא דדם חטאת קודם לדם עולה מפני שהוא מרצה, הוא רק בצירוף זה שיש גם מעלה לדם חטאת שניתן על ד' קרנות, אבל בדם אשם שמתנותיו שוים לעולה, בזה יש ספק אם מעלת כליל עדיף או מעלת מכפר עדיף. והרדב"ז כתב דכיון דאשם אינו מכפר על חייבי כריתות כחטאת להכי מספקא ליה דלמא דם עולה קודם דאין לו חשיבות מכפר כ"כ כמו חטאת.

ונראה דהא דנקטינן דעולה ואשם שניהם שוים ואיזה שירצה יקדים, הוא גם באופן שהעולה הוא פר והאשם הוא איל, או שהעולה הוא כבש והאשם הוא איל, מ"מ הכא יכול להקדים איזה מהם שירצה, ואע"ג דבעלמא קי"ל דפרים קודמים לאילים ואילים לכבשים, מ"מ הכא שאני משום שכל דין זה הוא רק בשתי בהמות שהם ממין קרבן אחד כגון ששניהם עולה או שניהם שלמים, ובזה אזלינן בתר המין דפר קודם לאיל ואיל לכבש, אבל בשתי מיני קרבנות בזה אזלינן בתר הקדימה של הקרבן ולא בתר הקדימה של המין, וכגון במוסף דר"ח הקדימו שעיר החטאת תחילה קודם הפרים והאיל והכבשים של העולה משום דחטאת קודמת לעולה, וכמו שכתב בחזו"א בס"ק י"ד, וממילא בנידון שלנו נהי דקי"ל דעולה ואשם שוים הן, מ"מ יכול להקדים איל האשם לפר העולה, כיון שלפי הצד בגמ' דאשם קודם לעולה מפני שהוא מכפר, א"כ גם איל של אשם קודם לפר, וכן יכול להקדים גם כבש העולה לאיל האשם מהאי טעמא גופיה, דלפי הצד דעולה קודמת לאשם מפני שעולה היא כליל גם כבש של עולה קודם לאיל, ופשוט.

23. בליקוטי הלכות כתב דלפי גירסתנו בגמ' שאמרו דייקא נמי דקתני מפני שדמה ניתן על ד' קרנות, והוכיחו מזה דהא דתנן חטאת קודם לאשם קאי על האימורים, א"כ מוכח מזה כהך צד דדם עולה קודם לדם אשם, וכוונתו דאילו היה התנא קאי אדם חטאת דקודם לדם

קדימת אשם לתודה ואיל נזיר, וקדימתן לשלמים

ו. אשם קודם לתודה ואיל נזיר לפי שהוא קדשי קדשים²⁵. התודה ואיל נזיר קודמין לשלמים שכן טעונים לחם ונאכלים ליום אחד²⁶.

אשם, א"כ היה מוכח מדלא נקט התנא דדם עולה קודם לדם אשם משמע דדם אשם קודם, אבל השתא דמוכח דקאי תנא אאימורים, א"כ משמע דלא היה צריך לומר התנא על דם החטאת דהוא קודם לדם האשם, והוא משום דאפילו דם העולה קודם לדם האשם, וכ"ש שדם חטאת שקודם לדם עולה שדין הוא שיקדום לדם האשם, והביא שם"כ הכס"מ דצ"ל שהרמב"ם לא גרס בגמ' כגרסתנו דייקא נמי. אמנם אינו מוכרח לגמרי דלגרסתנו נפשטה האיבעיא, דעי' בלחם משנה שם שכתב דאפשר דגם הרמב"ם גרס כגרסתנו ומ"מ אין ראיה מזה לפשוט הספק יעו"ש. ולפי דעת הלחם משנה לא מצאנו מי שסיבור דדם עולה קודם לדם האשם. ועי' גם בחק נתן בדף צא. ובמעשה רוקח שכתבו כדברי הלחם משנה.

24. בתוס' בדף פט: בד"ה דם עולה ודם אשם איזה מהן קודם, כתבו וז"ל דם אשם ואיברי עולה לא מיבעיא ליה דהיינו בעיא דלעיל דם חטאת ואיברי עולה דם אשם קודם דמכפר כחטאת. [כן נראה דצ"ל בדבריהם והגהת השטמ"ק באות כ"ב נדפסה שלא במקומה]. אי נמי פשיטא דאיברי עולה קודמין לדם אשם מפני שהן כליל, ולא דמי לאיברי עולה ודם חטאת דחשיב דם חטאת משום דהוי אד' קרנות, עכ"ד. הרי מבואר מדברי התוס' דבתי' הראשון נקטו דגם זה בכלל הספק של הגמ' בדם חטאת ואיברי עולה, משום דדם אשם גם הוא מרצה כחטאת. ובתי' השני נקטו דדוקא בחטאת היה הספק כיון דגם יש בה מעלה דניתנת על ד' קרנות, אבל לענין אשם דאין בו מעלה זו פשיטא דאיברי עולה קודמין. ופשוט דכל הנידון בזה הוא רק להסוברים דעולה ואשם שניהם שוים, אבל להסוברים דנפשט דדם עולה קודם גם לדם אשם פשיטא דאיברי עולה קודמין לדם אשם.

ולכאורה נראה דגם בדם עולה ואימורי אשם דינם תלוי בב' תרוצי התוס', דלתי' הראשון של התוס' גם זה הוי בכלל הספק של דם עולה ואימורי חטאת אם דם עולה עדיף דאתי מכח כליל או אימורי אשם עדיפי דאתו מכח מכפר, ולתי' השני יתכן דגם הכא פשוט שיש להקדים הדם עולה דקאתי מכח כליל, כיון דאשם אין דמו ניתן על ד' קרנות לא סגי בהא דאימוריו באים מכח מכפר ולא דמי לחטאת, מיהו שמא לא אמרו תוס' סברא זו אלא לענין הדם בעצמו, וצ"ע בזה.

25. כן הוא במשנה בדף פט. וברמב"ם שם בהלכה ח'. ואמרו בגמ' שם בדף פט: דאע"ג שתודה ואיל נזיר טעונים לחם, אפ"ה קדשי קדשים עדיף. ופשוט דמהאי טעמא יש להקדים גם עולה לתודה ואיל נזיר, וגם פשוט דאשם ועולה קודמין לשאר הקדשים קלים מקל וחומר מתודה.

26. כן הוא במשנה שם, וברמב"ם שם. ואמרו בגמ' אדרבה שלמים עדיפי שכן ישנן בציבור כביחיד אפ"ה נאכלים ליום אחד עדיף, ונראה מזה דגם ולד תודה וחליפי תודה ותמורת

קדימת תודה לאיל נזיר

ז. התודה קודמת לאיל נזיר לפי שהיא טעונה ארבעה מיני לחם ואיל נזיר אינו טעון אלא שני מיני לחם²⁷.

תודה, אע"פ שאינם טעונים לחם כמבואר במנחות דף עט: אפ"ה יש להקדימם לשלמים דכיון דהם נאכלים ליום אחד עדיפי משלמים, ומהאי טעמא נראה דיותר הפסח שדינו כשלמים אבל נאכל ליום אחד כמו שכתבו התוס' בזבחים דף ט. בד"ה ושלמים, קודמין לשאר שלמים דעלמא. ועי' ברדב"ז בהלכה ח' שכתב דבגמ' מצינו שאמרו הטעם דתודה ואיל נזיר עדיפי משלמים דנאכל ליום אחד עדיף, ובמשנה אמרו גם הטעם שטעונים לחם, וכתב שם לפרש דמשום דנאכלין ליום אחד אין זה מעלה כ"כ דאדרבה כל מה שאתה מרבה באכילתן ולא יבואו לידי נותר עדיף טפי, והתלמוד דמתרץ הכי סבר כיון שדומין התודה ואיל נזיר לקדשי קדשים שנאכלים ליום אחד עדיפי, אי נמי אתנא דמתני' סמך, עכ"ד.

והנה לפי תירוצו השני של הרדב"ז נראה דמעלת תודה ואיל נזיר דנאכלין ליום אחד, אין בכוחה להכריע נגד מעלת השלמים שישנן בציבור כביחיד אלא בצירוף המעלה שיש בהם דטעונים לחם. וא"כ יש לדון בתודה ואיל נזיר היכא דבאין בלא לחם כגון בולד תודה, או בשלמי נזיר שבאין לאחר מיתה או לאחר הפרת הבעל דאינן טעונים לחם, ויש כנגדן שלמים אחרים דיתכן דבזה נקדים השלמים כיון שבאין בציבור כביחיד ואין מעלת נאכלין ליום אחד לבד מכריעה מעלה זו, ומסתימת הדברים אינו נראה כן אלא בכל גוונא תודה ואיל נזיר קדמי, ושמא גם לולד תודה ולשלמי נזיר הבאין לאחר מיתה יש מעלה זו דטעונים לחם, כיון דשם תודה ושם שלמי נזיר טעונים לחם, וצ"ע בזה.

27. בגמ' שם פט: איבעיא להו אי תודה עדיפא שכן טעונה ד' מיני לחם, או איל נזיר עדיף שיש עמו דמים אחרים. ופשטו שם דתודה עדיפא שכן טעונה ד' מיני לחם ואיל נזיר אינו טעון אלא ב' מיני לחם. וכ"כ הרמב"ם שם בהלכה ח'. ויל"ע היכא דאינה טעונה לחם כגון בולד תודה ותמורתה וחילופי תודה כדאיתא במנחות עט: אם גם בזה יש להקדים התודה כיון דשם תודה בעלמא טעון ד' מיני לחם, או דלמא בכה"ג איל נזיר קדים כיון שיש בו ב' מיני לחם, ועוד שיש עמו דמים אחרים, וצ"ע. [ובעיקר מה שמבואר בגמ' דיש מעלה לאיל נזיר שכן יש עמו דמים אחרים, יש לדון לפי"ז דעולת נזיר תקדום לשאר עולות כיון דיש עמה דמים אחרים].

ובעיקר הדין דתודה קודמת לאיל נזיר יש להעיר קצת דהנה במשנה בנזיר פרק ו' משנה ו' תנן תגלחת הטהרה כיצד היה מביא שלוש בהמות חטאת עולה ושלמים ושוחט את השלמים ומגלח עליהן דברי ר' יהודה וכו' ר' אלעזר אומר לא היה מגלח אלא על החטאת שהחטאת קודמת בכל מקום. ודעת התוס' דלר' יהודה ס"ל דכיון שאמר הכתוב לגלח על השלמים דין הוא שיקדימו. ועי' בתיו"ט שם דהרמב"ם חולק על התוס' דלכו"ע ס"ל דחטאת קודמת אלא דלר' יהודה ס"ל דאע"פ שהחטאת קודמת מ"מ מגלח על השלמים, והשתא לדעת התוס' דלר'

קדימת שלמים לבכור, ובכור למעשר

ח. השלמים קודמים לבכור מפני שהן טעונין מתן ד' וסמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק²⁸. הבכור קודם למעשר שקדושתו מרחם ונאכל לכהנים²⁹. ולענין בכור ומעשר ופסח איזה מהן קודם ע"י בהערה³⁰.

יהודה דמגלח על השלמים הם קודמים לחטאת, א"כ לכאורה הדין נותן דכשיש לפניו איל נזיר ותודה יקדים האיל נזיר לתודה, דכיון דקודם האיל נזיר לחטאת ולעולה לפי שמגלח עליו, א"כ נימא עיילא ביה חטאת ועולה באיל נזיר ואגבהתה מתודה.

ולכאורה צ"ל דאה"נ וכל הדין של תודה קודמת לאיל נזיר איירי כששחט החטאת והעולה קודם לשלמים, דהא גם לר' יהודה דסבר דלכתחילה מגלח על השלמים אם גילה על החטאת או על העולה יצא, וכעת יש לפניו רק התודה ואיל הנזיר ובזה מקדים את התודה לאיל נזיר. ובאמת בפשוטו מסתימת הגמ' שאמרו התודה קודמת לאיל נזיר דבפשוטו משמע דהוא בכל ענין, היה משמע מזה כדעת הרמב"ם דגם לר' יהודה החטאת קודמת תחילה ורק ס"ל לר' יהודה דמ"מ היה מגלח על השלמים, ולפי"ז תודה קודמת לאיל נזיר בכל ענין. ועי'.

28. משנה שם. ובגמ' בדף פט: אמרו אדרבה בכור עדיף שכן קדוש מרחם ונאכל לכהנים, אפ"ה מצוות יתירות עדיפי. וכ"כ הרמב"ם שם בהלכה ח'. והנה מבואר כאן דיש קדימה לשלמים משום ריבוי מצוותיו, ויש לדון היכא דשנים מביאין עולה או שלמים אלא שאחד סומך ואחד אינו סומך, וכגון בסומא שאינו סומך על קרבנו, או בשליח שמביא קרבן שאינו סומך כדאיתא במנחות דף צג., האם יש להקדים את הקרבן שבעליו סומך עליו, דאפשר דאין חילוק אלא בין קרבן הטעון סמיכה לקרבן שאינו טעון סמיכה, אבל היכא דטעון הקרבן סמיכה אלא דמצד הבעלים אינו סומך, אין בזה מעלה לקרבן אחד על חברו.

וכן יש לדון בכה"ג גם לענין מעלה דנסכים דקי"ל מביא אדם קרבנו היום ונסכיו לאחר עשרה ימים, ויש לדון אם יש קדימה לזה שמביא הנסכים עם הקרבן, לאחר שאינו מביא נסכיו עמו, או דלמא כיון דקרבנותיהם שוים, אין מעלה לזה שהביא נסכיו היום יותר מאחר שלא הביא הנסכים עמו ושתייהם שוים, ואת"ל דיש קדימה לזה שמביא הנסכים עם הקרבן יש לדון כשאחד מהם מביא פר ואינו מביא הנסכים עמו, והשני מביא גדי ומביא נסכים עמו, דבעלמא קי"ל דפר קודם לגדי כיון שנתרבה בנסכים, אבל הכא שזה שמביא הפר מביאו בלא נסכים, וזה שמביא הגדי מביאו עם נסכים שמא יש להקדים את הגדי, וצ"ע.

שוב ראיתי באו"ש בפ"ט תמידין ומוספין שכתב לפרש הא דתניא בתוספתא מנחת האיש קודמת למנחת האשה וכ"כ הרמב"ם, דמה שכתב דין זה במנחה ולא כתב הדין שאמרו בירושלמי בהוריות פ"ג דקרבן האיש קודם לקרבן האשה. משום דבכל קרבן פשיטא דקרבן האיש קודם לקרבן האשה משום דאיש סומך על קרבנו ואשה אינה סומכת, ולכן כתב את הדין דאיש קודם לאשה במנחות ולא בשאר קרבנות, ולכאורה יש ללמוד מדבריו גם להקדים קרבן של פיקח לקרבן של סומא או לקרבן הבא ע"י שליח, כיון דאין קרבנו טעון סמיכה ועי'.

הערת הגר"מ שטינברג שליט"א: בפשוטו אין הדבר תלוי בסמיכה בפועל, אלא בזה שיש בשלמים דין סמיכה. ודמות ראי' מרש"י זכחים צ' ב' ד"ה שכן נתרבו באליה, עיי"ש. וכן נראה דהא דאמרו שם דפרים קודמים לאילים שכן נתרבו בנסכים, הוא אף בקרבנות שאין טעונים נסכים כגון בכור ומעשר, [כמו שהובא להלן הערה 46]. ולפ"ז אין מקום להספק שבסוף הקטע הבא.

שם ד"ה וכן יש לדון כו' הערת הגר"מ שטינברג שליט"א: לא מובן איזו מעלה יש להקרבתן אם מביא נסכים עמו או לא, ואילו ה' בזה מעלה בהקרבתן, א"כ הדין נותן דמשו"ה יהי' קפידא להביא נכסיו עמו, דומיא דגדר מובחר, והרי נראה דמעיקר הדין מביא הנסכים מתי שרוצה.

שם ד"ה שוב כו' הערת הגר"מ שטינברג שליט"א: אינו ענין לשליח שמביא קרבן שאינו סומך עליו ואף לא לסומא שאינו סומך, דקרבתן אשה שאין סומכין עליו אינו רק מיעוט בהאשה שאינה סומכת, אלא דקרבתן אשה יש לו שם קרבן דאין טעון סמיכה, ולכן דנו במנ"ח מ' קט"ו אות ו' וקדושת יו"ט סי' כ"ה היכא דהאשה מתה, ויורשיה זכרים - האם יסמכו על קרבנה דיורש סומך, והיינו משום דהקרבתן יש לו שם קרבן אשה שאין טעון סמיכה, [ואף למה שמצדד המנ"ח דהיורש יסמוך על קרבן אשה, היינו דהוי כעת קרבן של היורש הזכר, ועי' בשפ"א מנחות צ"ג א' בזה]. משא"כ שליח שמביא קרבן ואינו סומך עליו, אין זה דהקרבתן לא צריך סמיכה, וגם אין פטור בהגברא מסמיכה אלא דאינו מקיים מצותו לסמוך. ואף סומא דאינו סומך אין זה דהקרבתן של סומא לא צריך סמיכה, אלא מיעוט בגברא דכין שהוא סומא אינו סומך, וכאשר מת פשוט דיורשיו יסמכו על קרבנו, ואף אם הסומא עצמו נתפקח ותו אינו סומא - סומך. נמצא דבקרבתן סומא יש דין סמיכה ככל קרבן, ואין טעם להקדים קרבן שסומכין עליו לקרבן סומא.

ועל ד' האו"ש יש להעיר דאכתי הו"ל דקרבתן האיש קודם לקרבן האשה אף באופן דאין האיש סומך כגון שהוא סומא וכדו', וכן בקרבנות דא"צ סמיכה כגון בכור ומעשר ופסח. ובירושלמי הוריות פ"ג ה"ז קרבן האיש וקרבתן האשה קרבן האיש קודם. וק' על האו"ש תיפוק ליה דקרבתן האיש טעון סמיכה].

29. כן הוא במשנה שם ובגמ' בדף פט: אמרו אדרבה מעשר עדיף שכן מקדש לפניו ולאחריו, אפ"ה בכור עדיף שכן קדושתו מרחם ונאכל לכהנים, וכן פסק הרמב"ם שם בהלכה ח'.

30. הנה לענין הקרבת פסח ובכור ומעשר איזה מהן קודם אין כל כך נפ"מ כיון דזמן הקרבת הפסח הוא לאחר התמיד של בין הערבים, ובכור ומעשר א"א להקריבם אז משום עשה דהשלמה. אבל יש נפ"מ לענין הקטרת אימוריהם, וכן לענין אכילתם דהדין הוא דכל הקודם בהקרבתו קודם באכילתו, ובזה יש לדון איזה מהן קודם, והנה לפסח יש מעלה על בכור ומעשר דנאכל רק בלילה עד חצות ואינו כבכור ומעשר דנאכלים לשני ימים ולילה אחד, ולבכור יש מעלה שקדושתו מרחם ונאכל לכהנים, וגם למעשר יש מעלה דמקדש לפניו ולאחריו, ובזה צריך לדעת איזה מעלה עדיפה.

קדימת זבחים לעופות, ועופות למנחות

ט. המעשר קודם לעופות בין לעולת העוף ובין לחטאת העוף. מפני שהוא זבח ויש בו קדשי קדשים דמו ואימוריו³¹. העופות קודמים למנחות שהן מיני דמים³². ועי' בהערה אם כל קדימות אלו הם רק לדם כנגד דם ולאמורים כנגד

ועי' בשפת אמת שנסתפק בזה לענין הקטרת האימורים שלהם איזה מהן קודם, והוסיף שם דבפסח יש מעלה דיש בו כרת, ומרובה מצותו דאינו נאכל אלא צלי ולמנויו, ומצותו לאוכלו על מצות ומרורים, ונשאר שם בצ"ע. ומשמע דלענין פסח ושלמים הדבר ברור ששלמים קודמים כיון דטעונים סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק ומתן ארבע, משא"כ בפסח דאין טעון אלא שפיכה אחת ואין בו כל דברים אלו. והגאון ר' חיים מאיר שטינברג שליט"א כתב דלענין אכילה יש סברא להקדים את הפסח משום דיש מצות עשה מיוחדת באכילתו נוסף על העשה של אכילת כל הקדשים, ולפי"ז יתכן דלענין אכילה יהא הדין להקדימו גם לשלמים, וצ"ע בכל זה.

הערת הגר"ח מ שטינברג שליט"א: הצל"ח כ' פסחים קכ"א א' כ' דחגיגה נאכלת לפני הפסח משום תדיר ואינו תדיר תדיר קודם. וכ"כ הנצי"ב בהעמק שאלה שאי' קנ"ד.

31. כן הוא במשנה שם וכן פסק הרמב"ם שם בהלכה ח'. ומבואר בגמ' שם דאע"ג דבעלמא קדשי קדשים קודמין לקדשים קלים מ"מ הכא דהוי מין זבח עדיף טפי. ובביאור מעלה זו שהוא זבח כתב רש"י דזבחים חשיבי דמצותן מרובה שכל הקרבנות באין מהן. ודין זה דמעשר קודם לעופות הוא בין לחטאת העוף ובין לעולת העוף, כמו שכתבו רש"י ותוס' וכן מבואר ברמב"ם. וכתבו התוס' דאע"ג דמעלה זו דיש במעשר קדשי קדשים דמו ואימוריו הוא מעלה רק לגבי חטאת העוף דאין למזבח אלא דמה, ובמעשר יש למזבח גם דמו וגם אימוריו, אבל לענין עולת העוף אין מעלה זו דגם בו יש למזבח דם ובשר, מ"מ יש להקדים הקטרת האימורים של מעשר להקטרת עולת העוף דסגי בטעמא דמין זבח, עכ"ד. ועי' בחזו"א בסי' ל"ג ס"ק י"ג שכתב דאע"ג דעולת העוף היא כליל, אפ"ה קודמין אימורי מעשר להקטרת עולת העוף, דכיון דעוף אינו מין זבח אין חשיבות למעלת כליל שלו.

32. כן הוא במשנה שם וברמב"ם שם. ואמרו בגמ' בדף צ. אדרבה מנחות עדיפי שכן ישנן בציבור כביחיד, ופרש"י מנחת העומר ושתי הלחם, אבל עוף אינו בציבור דתניא והקריב היחיד מביא עוף ואין הציבור מביאין עוף. אפ"ה מיני דמים עדיפי, ופרש"י במשנה הטעם בזה שכן כפרתן מרובה. ובטהרת הקודש הביא דבתוס' במנחות דף מט. כתבו דדבר זה דמיני דמים קודמין למדנו מהא דאמרו ביומא דף לג. דאיברי התמיד קודמין למנחה מדכתיב וערך עליה העולה, וקאי על מנחת חביתין שהיא תדירה כתמיד ואפ"ה קדמי איברים מהך קרא דהעולה עולה ראשונה, ומהתם ילפינן להא דתנן דעופות קודמין למנחות, שהללו מיני דמים, דאי לא מהכא, מנא ליה הא. עכ"ד.

אימורים, או דגם האימורים של הקרבן המקודש יותר, קודמים לדם של הקרבן הפחות במעלתו.³³

ובטהרת הקודש תמה על דבריהם דאי מהתם ילפינן א"כ היכי ילפינן מהתם גם להקדים עופות למנחות, דלמא דוקא זבחים עדיפי ממנחה דהוי גם מין זבח, דכיון דמתמיד ילפינן והתם הא הוי מין זבח. ועוד הקשה איך ילפינן מהתם גם להקדים עופות למנחות אע"פ שמנחות ישנם בציבור כביחיד, ועופות אינם בציבור כביחיד, והא בתמיד הקודם למנחת חביתין תרוייהו ישנם בציבור כביחיד ולהכי אמרינן דמיני דמים קודמים, אבל מנא לן דסברא דמיני דמים קודמים מועילה גם לעופות להקדימם למנחות אע"פ שעופות אינם בציבור כביחיד וצ"ע. גם יש להקשות דלכאורה בהא דזבחים קודמים לעופות שכן מין זבח עדיף לא מצינו בזה ילפותא מקרא אלא מסברא ידעינן לה דכפרת זבח מרובה וכמו שכ' רש"י, וא"כ גם מכח הך סברא יש גם להקדים עופות למנחות דכפרת מיני דמים עדיפא, ועי'.

33. הנה יש לעיין בדיון הזה טובא אם הא דאמרינן בכל הני קדימות כגון הא דחטאת קודמת לאשם אם הוא דוקא להקדים דם החטאת לדם האשם וכן אימורי החטאת לאימורי האשם, אבל היכא דיש לפנינו דם אשם ואימורי חטאת מקדימין את דם האשם כיון דהדם הוא עיקר כפרת הקרבן ועדיף מאימורי החטאת, או דלמא הא דחטאת קודמת לאשם הוא אפילו להקדים אימורי החטאת לדם האשם, דמעלת המקודש של החטאת הוא אפילו להקדים האימורים שלה לדם שאר קרבנות, והנה ספק זה הוא נפ"מ בכל דיני הקדימות שנתבאר, ולא מצאתי ראיה ברורה לזה.

לבד זה מצאתי דהנה התוס' הקשו בהא דתנן דמעשר קודם לעופות לפי שהוא מין זבח ויש בו קדש קדשים דמו ואימוריו, ופרש"י מה שאין כן חטאת העוף שאין למזבח אלא דמה, וכיון דקדמה לחטאת העוף כ"ש דקודם לעולת העוף, דהא חטאת העוף קודמת לעולת העוף, וכתבו התוס' דטעם זה הוא ניחא בדם, אבל הא דאימורי מעשר קודמים לעולת העוף קשה מאי טעמא, דאכולה מילתא אמר דקודמין כדמוכח בגמ', ותירצו דשמא באימורין סגי בטעמא דמין זבח. והנה לכאורה צ"ע מה הוקשה להם הרי שפיר אפשר לומר גם על קדימת אימורי מעשר לעולת העוף את אותו טעם שכתב רש"י לענין הדם, דהא אימורי המעשר קודמין לדם חטאת העוף, ודם חטאת העוף קודם להקטרת העולת העוף, וא"כ כ"ש דיש להקדים את אימורי המעשר להקטרת העולת העוף. אלא ודאי מוכח מדבריהם דס"ל דהא דאמרינן דמעשר קודם לעופות קאי על דם המעשר שקודם לדם חטאת העוף ולדם עולת העוף, אבל אימורי המעשר אינם קודמים לדם חטאת העוף כיון דזריקת הדם הוא עיקר הכפרה, ולכן הקשו א"כ מנא לן דקודמים אימורי המעשר להקטרת העולת העוף כיון דעל זה ליכא ק"ו מחטאת. וליכא למימר דלעולם אימורי מעשר קודמין אף לדם של חטאת העוף, ומה שנתקשו התוס' משום דאכתי אין ללמוד מזה גם להקדים את האימורי מעשר להקטרת העולת העוף, דיתכן דהקטרת עולת העוף קודמת לדם חטאת העוף, כשם שנסתפקו בגמ' בדם חטאת ואיברי עולה איזה קודם, וא"כ לפי הצד דאיברי עולה קודמין, ה"ה דיש להקדים את הקטרת העולת העוף

לדם חטאת העוף, וא"כ אין ללמוד מהא דקודם הקטרת אימורי מעשר לדם חטאת העוף, גם להקדים אותן להקטרת עולת העוף, דהרי כתב בחזו"א דדם חטאת העוף קודם להקטרת עולת העוף, ואינו בכלל ספק הגמ' בדם חטאת ואיברי עולה, והובאו דבריו לעיל בהערה 17. וא"כ לדעת החזו"א יש להוכיח מדברי התוס' דאימורי מעשר אינן קודמים לדם חטאת העוף, ומעתה יש ללמוד מזה גם לכל שאר הקדימות שכל קדימתם הוא רק להקדים דמו של זה לדמו של זה, וכן אימוריו של זה לאימוריו של זה, אבל אין קדימה לאימורים של הקרבן המקודש יותר נגד הדם של הפחות ממנו כיון דהדם הוא עיקר הכפרה.

אולם לכאורה יש להוכיח להיפך מהתוס' במנחות דף מט. בד"ה תלמוד לומר, שכתבו שם דהא דמיני דמים קודמים למנחות ילפינן לה מהא דלמדו ביומא דאיברים קודמין למנחה מדכתיב וערך עליה העולה, וכתבו שם דילפוטא זו נצרכת ללמד על קדימת איברי העולה לחביתין, דלמנחת נסכים לא אצטריך האי קרא דנפקא לן מעולה ומנחה, ומהתם ילפינן להא דמיני דמים קודמין למנחות. והרי התם הקטרת האיברים אינה מעכבת את הכפרה שכבר נזרק הדם, והקרבנות החביתין היא עיקר מצותן, ואפ"ה מקדימים את הקטרת באיברים להקטרת החביתין, משום דמיני דמים עדיפי, וא"כ יש ללמוד מכאן דעדיפות דמיני דמים על מנחות הוא גם בכה"ג שהקטרת המיני דמים היא הקטרה שאינה מעכבת, והקטרת המנחה היא הקטרה המעכבת, וא"כ ה"ה דבשאר הקדימות הוא כן, וצ"ע בכל זה.

שוב ראיתי בחזו"א שעמד בדין זה במנחות סי' ל"ג ס"ק י"ב, עי"ש שדן בהא דתנן דאם שחטו לפסח קודם לתמיד יהא אחד ממרס בדמו עד שיזרוק דם התמיד. וכתב שם דלכאורה לפי הצד בגמ' דאיברי עולה קודמים לדם חטאת ה"ה דקודמין לדם הפסח, וא"כ יצטרך להמתין מלזרוק דם הפסח עד שיקטיר את התמיד. וכתב שם דיתכן דאח"כ והתנא קיצר וקתני עד שיזרוק והכוונה עד שיזרוק ויקטיר. וסיים שם ומיהו למאי דלא אפשריטא שם ופסק הרמב"ם דאיזה שירצה יקדים, א"כ אפשר דגם כאן יוכל לזרוק את דם הפסח שעיקר הקרבן הדם, ואע"ג דלעיל בגמ' מספקא ליה באיברי עולה ודם חטאת מפני שהוא מכפר, כל ריצוי דם בכלל זה שבצד זה יש מעלה לדם כנגד איברים, ומיהו התוס' נסתפקו בדם אשם ואיברי עולה, עכ"ד.

והנה לעיל בהערה 16 נתבאר שאיברי עולה קודמין לדם עולה כיון דהם כליל ודם עולה הוא רק בא מכח כליל, ולפי מה שכתב בחזו"א כאן דאפילו בדם פסח ואיברי עולה יל"ד דם פסח עדיף משום דבדם יש את עיקר הריצוי, א"כ כ"ש דלפי צד זה בגמ' דמכפר עדיף יש להקדים את דם העולה לאיברי עולה.

עוד ראיתי בחזו"א בס"ק י"ח שכתב דבר ששייך קצת לספיקא דידן, שכתב שם דבכל אותן הקודמין זה לזה כגון בשעירי ע"ז שקודמין לשעיר נשיא נראה דדם שעיר נשיא קודם לאימורים של שעירי ע"ז דהא מיבעי לן בדם עולה ואימורי חטאת, ובדם חטאת ואימורי חטאת נראה דדם חטאת קודם אע"ג דיש לפניו אימורי חטאת הקודם לו משום איזה מעלה, ואפשר דהכל בכלל הספק וכיון דלא נפשטה איזה שירצה יקדים, עכ"ד.

סדר הקדימה בחטאת העוף ומעשר ועולת בהמה

י. היה לפניו חטאת העוף ומעשר ועולת בהמה, הואיל ועולה קודמת למעשר וחטאת העוף קודמת לעולת בהמה, מקריב חטאת העוף תחילה ואחר כך העולה ואחר כך המעשר³⁴. ועי' בהערה אם דין זה הוא דוקא ביולדת שמביאה את העולת בהמה עם החטאת העוף, או בכל גווני כשיש לפנינו מעשר ועולת בהמה וחטאת העוף הדין כן³⁵.

34. בגמ' בזבחים דף צ: איבעיא להו חטאת העוף ועולת בהמה ומעשר איזה קודם. תקדום חטאת העוף איכא מעשר דקדים לה, ליקדים מעשר איכא עולת בהמה דקדמה ליה, תקדום עולת בהמה איכא חטאת העוף דקדמה ליה. הכא תרגימו מין זבח עדיף, ופרש"י ויקדים המעשר ואח"כ חטאת ועולה דאילו עולת בהמה לא מצי קדמה לחטאת העוף מגזירת הכתוב. במערבא אמרי עיילה בה עולת בהמה בחטאת העוף ואגבהתה ממעשר. ופרש"י עיילא בה חשיבות דעולת בהמה - שבאה עמה והיא חשובה ממעשר שהיא קודשי קדשים וכליל ומגזירת הכתוב החטאת קודמת ואע"פ שזו מין זבח, ואגבהתה ממעשר - לבטל חשיבות מין זבח שבו דהא בעולה נמי איתיה לאותה חשיבות ובטיל לה מגזירת הכתוב הלכך יקדים חטאת העוף לעולה ועולה למעשר. וכן פסק הרמב"ם בהלכה ח' כבני מערבא דבכה"ג החטאת העוף קודמת.

35. הנה התוס' שם בד"ה תקדום נתקשו בעיקר הדין דמעשר קודם לחטאת העוף, דלכאורה הו"ל ללמוד מק"ו דחטאת העוף תקדום למעשר, דאם חטאת העוף קודמת לעולת בהמה אף שהיא קדשי קדשים וכליל ומין זבח, ק"ו שיש להקדימה למעשר שאינו כליל ואינו קדשי קדשים ועולת בהמה קודמת לו, ותירצו דהא דחטאת העוף קודמת לעולת בהמה הוא חידוש ולא ילפינן מיניה עכ"ד. והנה מבואר מדברי התוס' דדין זה דחטאת העוף קודמת לעולת בהמה אינו רק ביולדת שדינה להביא על לידתה חטאת העוף ועולת בהמה, אלא כן הדין ואפילו בשני אנשים שהביאו זה חטאת העוף וזה עולת בהמה, דהדין הוא להקדים החטאת העוף של ראובן לעולת בהמה של שמעון, ולזה הקשו דכ"ש דהיה לנו להקדים חטאת העוף למעשר, שאם כל הדין קדימה של חטאת העוף לעולת בהמה הוא רק ביולדת שמביאה את שניהם על ענין אחד ובזה גלי קרא להקדים החטאת העוף לעולת בהמה, אבל בעלמא בשנים שמביאים באמת העולת בהמה של זה קודמת לחטאת העוף של זה א"כ לא היה קשה קושיתם כלל. וכן הבינו בדברי התוס' בחזו"א במנחות בסי' ל"ג ס"ק י"ג ובחזון יחזקאל. וכן מפורש גם בתוס' הרא"ש בהוריות דף יג. דהא דאמרין דחטאת העוף קודמת לעולת בהמה הוא בשתי אנשים שמביאים, [ומיהו מה שכתב שם דבאיש אחד לא משכח"ל, צ"ע דהא משכחת לה ביולדת, וכבר תמהו בזה האחרונים ז"ל, ושמא נפל שם איזה ט"ס בדבריו].

והנה לפי"ז יוצא לנו דין חדש מסוגיין, דבעלמא כשיש לפנינו את כל הקרבנות להקרבה וחטאת העוף עמהן מאחרים את החטאת העוף עד לאחר כל הזבחים שהרי כולן קודמין לה,

סדר הקדימה במנחת חוטא ומנחת נדבה ומנחת סוטה

יא. מנחת חוטא קודמת למנחת נדבה מפני שהיא באה על חטא³⁶. [ובדין מנחת חוטא של ישראל ומנחת נדבה של כהנים עיי' בהערה]³⁷. מנחת נדבה ומנחת

אבל אם יש בין בזבחים שלפנינו גם עולת בהמה, הרי מקריבים את החטאת העוף תחילה לכל שאר הזבחים, דכיון שקודמת לעולת בהמה קודמת גם לכולן דעיילא בה עולת בהמה ואגבהתה משאר הזבחים.

ובחזון איש שם תמה באמת מנין לתוס' דבר זה לומר דחטאת העוף קודמת לכל עולת בהמה, דבפשוטו היה נראה דאינה קודמת אלא לעולת בהמה הבאה עמה, דבזה גלתה תורה דחטאתה קודמת לעולתה, אבל לגבי שאר עולות הן קודמין דמין זבח קודם, וכתב דכן משמע ברש"י בדף צ. בד"ה חטאת העוף לעולת בהמה כגון יולדת עשירה שמביאה כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת, ובאמת שכן גם משמע מדברי רש"י בע"ב בד"ה עיילא בה חשיבות דעולת בהמה - ופרש"י שבאה עמה.

וכתב החזו"א דלפי"ז כל ספק הגמ' בחטאת העוף ועולת בהמה ומעשר איזה מהן קודם, הוא דוקא ביולדת דבה הדין להקדים חטאת העוף שלה לעולתה ובוה מסקינן דגם מקדימים החטאת העוף למעשר דעיילא בה עולת בהמה ואגבהתה ממעשר, אבל בשאר מקומות ודאי מקדימים העולת בהמה לחטאת העוף, וממילא יקריבו תחילה העולת בהמה ואח"כ המעשר ואח"כ החטאת העוף.

ובעיקר דין הגמ' דחטאת העוף קודמת בכה"ג למעשר, יל"ע אם גם קודמת החטאת העוף למעשר לאכילתה, דבעלמא קי"ל דכל הקודם להקרבה קודם לאכילה, וא"כ כיון דמעשר קודם לחטאת העוף בהקרבתו הכא נמי לענין אכילה קודם המעשר לחטאת העוף, אבל הכא דבהקרבה החטאת העוף קודמת למעשר א"כ גם תקדום באכילתה, או דלמא נהי דאהני לה עולת בהמה לחטאת העוף להקדים הקרבתה קודם למעשר, אבל לענין אכילה דלא שייך כלל בעולת בהמה לא אהני, וצ"ע בזה.

36. כן הוא במשנה שם וברמב"ם שם בהלכה י'. ובגמ' בדף צ. אמרו אדרבה מנחת נדבה קודמת שכן טעונה שמן ולבונה, אפ"ה הבאה על חטא עדיפא דמכפרת.

37. הנה בשפת אמת נסתפק במנחת נדבה של כהנים ומנחת חוטא של ישראל איזה מהן קודם, וצדדי הספק בזה הם, דזה נקט שם השפת אמת בפשיטות דמנחת נדבה של כהן קודמת למנחת נדבה של ישראל, כיון דמנחת נדבה של כהנים היא כליל, אלא שנסתפק שם אם מנחת חוטא של ישראל קודמת כיון דהיא מכפרת, או דלמא מנחת נדבה של כהנים שהיא כליל עדיפא, וכתב שם דאין להביא ראיה מהא דאמרו דאיברי עולה קודמין לאימורי חטאת, דהתם שאני דהאימורים של חטאת אין להם חשיבות של מכפרים דכבר נתכפר ע"י הדם, אבל הכא שהקטרת הקומץ היא המכפרת, אולי קודמת למנחת כהן שהיא כליל, ונשאר שם בצ"ע.

סוטה איזה שירצה יקדים³⁸. מנחת חוטא קודמת למנחת סוטה מפני שהיא באה

והנה לכאורה היה אפשר לדמותו לדם חטאת ואיברי עולה דנשארו בגמ' בספק אם דם חטאת קודם שכן מכפר או איברי עולה קודמים שכן כליל, אולם יתכן לחלק לפמ"ש התוס' בדף פט: בד"ה דם עולה ודם אשם, בתי' השני דבדם אשם ואיברי עולה לא נסתפקו בגמ' דדוקא בדם חטאת ואיברי עולה נסתפקו דיש בדם חטאת גם מעלה שניתן על ד' קרנות, ולפי"ז במנחת חוטא שאין לה מעלה זו יתכן דודאי מנחת כהן עדיפא שכן כליל, גם יתכן לומר להיפוך לפמ"ש החזו"א שהובא לעיל בהערה מס' 17, דדם חטאת העוף קודמת להקטרת עולת העוף משום דבעולת העוף שאינו מין זבח לא חשיב מעלת כליל דידה, א"כ גם הכא יתכן דלא חשיבא מעלת כליל דמנחת כהן להיות קודמת למנחת חוטא דישראל, ותהיה המנחת חוטא דישראל קודמת הואיל ומכפרת.

38. בגמ' בדף צ. נסתפקו מנחת נדבה ומנחת סוטה איזה מהן קודמת מנחת נדבה קודמת שכן טעונה שמן ולבונה או מנחת סוטה קודמת שכן באה לברר עוון, ולא נפשטה האיבעיא ופסק הרמב"ם בהלכה י' דאיזה שירצה יקדים. והנה לכאורה היה נראה דאע"ג דקי"ל דמנחת האיש קודמת למנחת האשה כמו שמבואר בתוספתא בפרק י' דזבחים וברמב"ם שם, זהו דוקא כשמביאים שתיים מנחת נדבה, אבל כשמביא האיש מנחת נדבה והאשה מנחת סוטה יכול להקדים איזה שירצה, ולא אמרינן דמנחת הנדבה של האיש קודמת למנחת הסוטה שהיא מנחת אשה, והטעם בזה הוא משום דלפי הך צד דמנחת סוטה קודמת למנחת נדבה משום דבאה לברר עוון מועילה קדימה זו להקדימה גם למנחת איש.

וראיה לדבר זה מהא דאמרו בירושלמי בהוריות פ"ג ה"ד דהא דקרבן האיש קודם לאשה הוא כשמביאין שניהם פר או גדי, אבל איש מביא גדי ואשה מביאה פר קרבן האשה קודם, ויש ללמוד מזה דק"ו היכא דקרבן האשה מקודש משל האיש כגון אשה שמביאה חטאת ואיש מביא עולה חטאת האשה קודמת, שהרי דין קדימת דבר המקודש עדיף מדין קדימה של פרים לאילים, כדחזינן דאפילו חטאת העוף קודמת לעולת בהמה וכמו שמבואר בגמ' בדף צ: דאפילו בתרי מיני אמרינן דחטאת קודמת לעולה, וכיון דמבואר בירושלמי דקדימת פר לגדי עדיפא מקדימת איש לאשה, כ"ש דקדימת חטאת לעולה עדיפא מקדימת אשה לאיש, ומעתה נראה דלהך צד דאמרו בגמ' דמנחת סוטה עדיפא שכן באה לברר עוון, א"כ זהו סברא מוחלטת גם להקדימה למנחת נדבה של איש, וכיון דלא נפשטה האיבעיא א"כ איזה שירצה יקדים.

אבל מדברי הרדב"ז על הרמב"ם מבואר דלא נקט כן, שכתב על דברי הרמב"ם דמנחת האיש קודמת למנחת האשה, דמסתבר דה"ה לשאר קרבנות, והא דכתבו את הדין במנחה לרבנותא נקט, כגון שהיו לפניו מנחת האיש ומנחת סוטה דסד"א להקדים מנחת סוטה הואיל ובאה להטיל שלום בין איש לאשתו קמ"ל דלעולם מנחת האיש קודמת. הרי דנקט דמנחת נדבה של האיש קודמת למנחת סוטה, ולא כמ"ש שאיזה שירצה יקדים. ולדבריו הא דכתב הרמב"ם דמנחת נדבה ומנחת סוטה איזה שירצה יקדים הוא רק כנגד מנחת נדבה של אשה. וצ"ע מאי שנא מהא דמבואר בירושלמי דפר האשה קודם לגדי של האיש ועי'.

מן החיטים, ועוד שהיא מכפרת³⁹. ובענין מנחת נסכים ומנחת נדבה איזה מהן קודמת, עי' בהערה⁴⁰.

ד"ה וראי'. הערת הגר"מ שטינברג שליט"א: י"ל דהרמב"ם הא השמיט הירוש' הנז' דאם קרבן האשה חשוב - הוא קודם. וכבר העיר בזה במראה הפנים שם. [אלא דבנועם ירושלמי שם כ' דבזבחים צ' ב' אמרו דפרים קודמים לאילים שנתרבו בנסכים, ולא אמרו הואיל והפר גדול מאיל, משמע דמשו"ה א"צ להקדים הפר לאיל, וכן נראה בשבועות ט"ו ב' אלא גדולות במינן כו' אחד המרבה ואחד הממעיט, ועיי"ש בתוס'.

לפ"ז מנחה גדולה ומנחה קטנה א"צ להקדים בהקרבה את המנחה הגדולה, ומעתה כיון דהרמב"ם הביא לדינא דקרבן האיש קודם לקרבן האשה רק גבי מנחה, א"כ בזה לא הול"ל דאם מנחת האשה גדולה - היא קודמת, וזהו שהשמיט האי ירושלמי].
אך ד' הרב"ז תמוהים בלאו הכי מש"כ דמעלת מנחת סוטה משום שלום בין איש לאשתו, ולא אמר כד' הגמ' דהיא באה לברר עון.

39. דין זה מבואר בגמ' בדף צ. דתניא התם זו קודמת לנו שזו באה מן החיטים וזו באה מן השעורים, מאי לאו מנחת נדבה למנחת סוטה, לא מנחת חוטא למנחת סוטה, ופרכינן ותיפוק ליה דהא מכפרת והא לא מכפרת, ואלא מאי מנחת נדבה תיפוק ליה דזו טעונה שמן ולבונה וזו אינה טעונה אלא חד מתרי טעמי נקט. ומבואר דיש להקדים מנחת חוטא למנחת סוטה מתרי טעמי, חדא דזו באה מן החיטים ומנחת סוטה באה מן השעורים, ועוד שמנחת חוטא היא מכפרת. והרמב"ם כתב בהלכה י' שמנחת חיטים קודמת למנחת שעורים, ועי' בקרן אורה ובהר המוריה שכתבו דכוונת הרמב"ם לכתוב בדין זה הא דמנחת חוטא קודמת למנחת סוטה. ובביאור מעלה זו שמנחת חיטין קודמת למנחת שעורים, כתב בקרית ספר דהטעם בזה הוא משום דכל המנחות באות מן החיטים חוץ ממנחת העומר ומנחת סוטה ולכן מנחת חיטים עדיפא.

40. יל"ד בדין זה בשני מקרים, האחד בהא דמצינו דמתנדב אדם מנחת נסכים, כמבואר בגמ' במנחות דף קב: וברמב"ם בפ"ד מעשה הקרבנות הלכה א', ובזה יש לדון איזה מהן קודמת, דמצד אחד מנחת נדבה עדיפה שכן טעונה לבונה משא"כ מנחת נסכים אינה טעונה לבונה כדתנן במנחות דף נט., וחזינן בגמ' דזה מעלה דמטעם זה רצו לומר דמנחת נדבה קודמת למנחת סוטה, ומצד שני למנחת נסכים יש מעלה שהיא כולה כליל לאישים, ומטעם נוסף יש לדון להקדים המנחת נסכים והוא לדעת רש"י במנחות שם דבמתנדב מנחת נסכים צריך גם להביא יין לנסכים, וא"כ יתכן דמהאי טעמא יקדום למנחת נדבה, אולם בדעת הרמב"ם נקט הגרי"ז זצ"ל דאין חייב להביא יין, ויכול להתנדב מנחת נסכים גם בלא יין, ולפי דעת הרמב"ם אין טעם להקדים המנחת נסכים משום זה. [ועי' במנחת אברהם במנחות דף מד: שהאריך בביאור מחלוקתם].

ד"ה יל"ד כו' שהיא כליל לאישים. הערת הגר"מ שטינברג שליט"א: ולפ"ז מנחת נדבת כהנים תקדום למנחת נסכים, דשניהם כליל לאישים, ומנחת נדבה טעונה לבונה.
ויש לדון גם במנחת נסכים הבאה עם הזבח, ובזה יתכן דיש להקדימה לשאר מנחות דיתכן דנחשבת כחלק מהקרבן והוי כזבחים שקודמין למנחות, ולא מיבעיא במנחת נסכים שבאה עם

הזבח ממש דודאי מסתבר דנחשבת כגוף הזבח, ועוד דדינן להיקרב ביחד עם הזבח דכתיב עולה ומנחה, אלא אפילו היכא דאינה באה עם הזבח ממש כהא דאמרו ומנחתם ונסכיהם אפילו בלילה ואפילו למחר, מ"מ יתכן דכיון דבאה מצד החיוב של הבאת הזבח שמחייב את הבאת המנחת נסכים, א"כ יתכן דדינה כמו הזבח וקודמת למנחה נדבה אחרת, ואולי קודמת אפילו לעופות, וצ"ע בזה.

שם ד"ה ויש לדון כו'. הערת הגר"מ שטינברג שליט"א: ביומא ל"ד א' אמרו דמנחת נסכים דתמיד קודמת לחביתין, מקרא עולה ומנחה. ובירושלמי שם פ"ב ה"ב אמרו דהטעם הוא זה קרבן צבור וזה קרבן יחיד, והיינו דהמנחת נסכים היא קרבן צבור ומנחת חביתין היא קרבן יחיד. ואם איתא דמנחת נסכים נחשבת בכלל הזבח, הול"ל דמנחת נסכים קודמת לחביתין הואיל והיא זבח לאפוקי מנחת חביתין דאינה זבח. שמעינן דמנחת נסכים אינה בכלל הזבח, דאמנם הזבח מחייב את הבאת מנחת נסכים מ"מ מנחת נסכים הוא קרבן בפ"ע.

וכן יש לדון גם לענין היין של הנסכים דיתכן דאף דמנחות קודמות ליין, היינו דמנחת נדבה קודמת ליין הבא בנדבה, אבל יין של נסכים שבא בשביל הקרבן, יתכן דיש להקדימו למנחת נדבה כיון דיתכן שהוא נחשב לחלק מהזבח, ואפילו בכה"ג שלא הביא הנסכים ביחד עם הזבח, וצ"ע בכל זה.

שם ד"ה וכן יש לדון כו'. הערת הגר"מ שטינברג שליט"א: לפי האמור לעיל דמנחת נסכים אין לה שם זבח, ה"ה דיין הנסכים אין לו שם זבח. ויש להוסיף דביומא ל"ד א' אמרו להקדים חביתין לנסכי יין, שום מנחה, ועפרש"י שם. ואם איתא דיין הנסכים יש לו שם זבח, ה"י מן הדין להקדים יין הנסכים לחביתין הואיל ויין הנסכים בכלל זבח, וחביתין אינם בכלל זבח, ובירושלמי שם ב"י הא דחביתין כה"ג קודם ליין הנסכים, הואיל וחביתין לאישים ונסכים לספלים, כמו שמובא בהערה הבאה. לפ"ז פשוט דיין הנסכים לא קודם למנחת נדבה.

שוב ראיתי בס' משמר הלוי זבחים תנינא סי' מ"ו אריכות גדולה בדין זה, ותוכן הדברים שם דהנה בתורת כהנים בפרשת מצורע פרשתא ד' הלכה י"ד דרשו את הפסוק שנכתב לגבי מצורע עני את אשר תשיג ידו את האחד חטאת ואת האחד עולה על המנחה, שתקדום מנחת בהמה לחטאת העוף. ובפי' הראב"ד פירש דהיינו מדכתיב על המנחה משמע דהמנחה קרבה כבר, עכ"ד. ומבואר מזה דהמנחת נסכים של אשם מצורע היתה קודמת לחטאת העוף שלו, ואע"ג דבעלמא עופות קודמות למנחות, צריך לומר או דמנחת נסכים שאני דהיא חלק מהקרבן ומהאי טעמא היא קודמת אף לעופות, או דבעלמא באמת עופות קודמין אף למנחת נסכים כדתנן סתמא דעופות קודמין למנחות ולא חילקו בין מנחת נסכים לשאר מנחות, והוא רק גזירת הכתוב במצורע להקדים המנחת נסכים שלו לעופות.

והביא שם מספר טעמא דקרא שכתב לחלק בזה בין מצורע עשיר למצורע עני, דבמצורע עשיר שמביא ג' בהמות וכולם טעונים מנחת נסכים מקריב את המנחת נסכים אחרי הקרבת כל הבהמות, אבל במצורע עני שמביא רק בהמה אחת לאשמו ומביא עופות לחטאתו ועולתו והם אינם טעונים מנחת נסכים, בזה מקדימים את מנחתו לפי שהמנחה שייכת לכבש האשם

סדר הקדימה ביין שמן לבונה מלח ועצים

יב. המנחות קודמות ליין⁴¹. והיין קודם לשמן⁴². והשמן קודם ללבונה.⁴³
והלבונה קודמת למלח⁴⁴. והמלח קודם לעצים⁴⁵.

ולכן נקרכת לפני החטאת והעולה, ואע"ג דעופות קודמין למנחה כמ"ש בזבחים דף פ"ט, כאן כיון ששייכת לקרבן היא קודמת, ע"י מנחות מ"ד.

ובסוף דבריו הביא שם מתוספתא דמנחות פרק ו' הלכה ו' דקתני התם אין מביאין פרים אילים וכבשים ואח"כ נסכים, אלא פרים בנסכיהן אילים בנסכיהן כבשים בנסכיהן, וכתב שם בטעמא דקרא דמשמע מזה דאם כולן מין אחד יכול להביא כולן ואח"כ נסכיהן, עכ"ד. ולפירושו בתוספתא עולה דיש חילוק בדיון זה של סדר הקטרת המנחת נסכים, דהיכא דמקריב פרים ואילים וכבשים כשם שקודמין הפרים לאילים כך גם קודמת הקטרת המנחת נסכים של הפרים לאילים, והוא משום דכיון דמנחתן חלוקה אלו מאלו, לכן אין להפסיק בין הקרבת הקרבן למנחתו במין קרבן אחר. אבל היכא דמקריב קרבנות שמנחתם שווה וכגון במצורע עשיר שמביא ג' בהמות כבש לאשם וכבש לעולה וכבשה לחטאת, כיון דמנחת שלשתם שווה בזה מקריב תחילה כל הבהמות ואח"כ מקטיר את המנחת נסכים של כולם, דבזה לא חשיבא הקרבת הכבשה של החטאת להפסק בין קרבן האשם למנחתו כיון דקרבנות אלו הם שוים במנחתם, ולמד כן בפירוש התוספתא הנ"ל.

ובמשמר הלוי שם הביא דבחסדי דוד על התוספתא כתב דאין נראה לפרש דברי התוספתא שכשם מקריבים את המוספין מקריבים תחילה את הפרים ואת נסכיהן ואח"כ את האילים ואת נסכיהן ואח"כ את הכבשים ואת נסכיהן, דהא בגמ' בסוכה מבואר דהיו תוקעין רק תשע תקיעות למוספין וזמן התקיעות היה בשעת הניסוך, ולפי"ז היו מנסכים ג' פעמים דבתחילה נסכו את נסכי הפרים ואחרי הקרבת האילים נסכו את נסכי האילים, ואחרי הקרבת הכבשים נסכו את נסכי הכבשים ואח"כ נפיש להו תקיעות, ועוד דהא תנן דעופות קודמין למנחות וא"כ כ"ש דיש להקדים את האילים והכבשים לנסכי הפרים, ולכן פירש דקאי על ציבור שאין להם להביא אלא פרים ואילים וכבשים בלא נסכים, או להביא פרים ונסכיהן וקאמר דיביאו פרים ונסכיהן ולא יביאו פרים ואילים וכבשים בלא נסכים, והתוספתא קאי בשיטת ר' שמעון דאמר במנחות מד: דמוטב שיביאו פר אחד ונסכיו עמו ואל יביאו כולם בלא נסכים, יעו"ש.

ומדברי חסדי דוד מבואר דס"ל דאין להקדים המנחת נסכים לזבח אחר אפילו בכה"ג שבאה עם הזבח, וכן לעופות אינה קודמת. דהרי הוכיח ממתני' דעופות קודמין למנחות הרי דלמד דדיון זה קאי גם כנגד מנחת נסכים, ולדעתו צ"ל דהא דדרשו בתו"כ במצורע עני דמנחתו קודמת לחטאת העוף, הוא גזה"כ במצורע ואין ללמוד ממנה למקום אחר. ועי"ש במשמר הלוי מה שהאריך בזה.

41. כל סעיף זה הוא לשון הרמב"ם בפ"ט הלכה י"א, ומקורו מהתוספתא בזבחים פרק י' הלכה ב' [מלבד קדימת שמן ללבונה ולבונה למלח שלא נשנה שם]. והטעם דמנחות קודמין ליין כתב בקרית ספר דהוא משום דבמנחה מצינו שהיא באה במקום קרבן בדלי דלות

משא"כ ביין. וברדב"ז על הרמב"ם כתב דמנחה קודמת לפי שנקראת קרבן כדכתיב ונפש כי תקריב קרבן מנחה משא"כ ביין. ובקרן אורה במנחות דף מד: כתב דטעם קדימת מנחות ליין הוא משום דמנחה נקרכת לאישים ויין לספלים, ולכן מנחה קודמת, וטעם זה מצינו בירושלמי ביומא פ"ב הלכה ב' לענין קדימת חביתין לנסכים. והנה בפשוטו כוונת הרמב"ם בדין זה דמנחה קודמת ליין הוא לענין מה שמבואר בגמ' בזבחים דף צא: דיכול אדם להתנדב יין, ונחלקו שם אמוראי אם המתנדב יין מזלפו ע"ג האישים או מנסכו לספלים, ופסק הרמב"ם בפט"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה י"ד דהמתנדב יין מנסכו כולו ע"ג השיתין ככל שאר נסכים, ובזה נאמר הדין דמנחה קודמת ליין, וכ"כ הליקוטי הלכות דכוונת הרמב"ם דמנחה קודמת ליין היינו לנדבת יין.

ובמנחת חינוך במצוה רצ"ט למד בדברי הרמב"ם כאן דאיירי לענין הא דקיי"ל דאדם מביא זבחו היום ונסכיו אפילו לאחר כמה ימים, דבגמ' במנחות דף מד: מבואר דבכל קרבן שמקריבים מקדימים המנחה לנסכים דכתיב עולה ומנחה דמשמע דלאחר העולה יקריב המנחה מיד, ונחלקו רבי ורבנן במנחת נסכים שבאה בפני עצמה, דלרבנן כי היכי דבבאים עם הזבח מקריבים המנחה ואח"כ הנסכים ה"ה בבאין בפני עצמן, ולרבי דוקא בבאין עם הזבח מקריבין המנחה תחילה דכיון שהתחיל במידי דאכילה גומר במידי דאכילה, אבל בבאין בפני עצמן הנסכים קודמים למנחה הואיל דמתאמרה שירה עליהו. וכתב המנ"ח דמדברי הרמב"ם בהלכה זו מבואר דפסק כרבנן דגם במנחת נסכים הבאה בפני עצמה מקדים את המנחה ליין, ויתכן דגם המנ"ח פירש דהרמב"ם איירי לענין קדימת מנחת נדבה לנדבת יין, אלא דס"ל דלרבי דאמר דבמנחת נסכים הבאה בפני עצמה היין קודם למנחה משום דאומרים שירה על היין, א"כ מהאי טעמא גם יש להקדים גם נדבת יין לנדבת מנחה, ומדפסק הרמב"ם שם דמנחה קודמת ליין, א"כ בע"כ פסק כרבנן גם לענין מנחת נסכים הבאה בפני עצמה דמקדימין אותה ליין.

42. דין זה איירי בנדבת יין דקודמת לנדבת שמן, והטעם שיין קודם לשמן כתב בקרית ספר משום דהיין הוא בא בפני עצמו ומתנסך לספלים אבל השמן הוא נבלל במנחה, ובחזון יחזקאל הקשה על זה דלפי"ז כל הדין של התוספתא הוא רק לתנא דמתני' בדף צא. דסבר דאין מתנדבין שמן, אבל לר' טרפון דסבר דמתנדבין שמן א"כ אין טעם להקדים נדבת יין לנדבת שמן שהרי שמן ג"כ בא בפני עצמו, והרמב"ם פסק בפט"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה י"ד כר' טרפון דמתנדבים שמן, ואפ"ה הביא את הדין דאין קודם לשמן.

וברדב"ז כתב דאין עדיף משום דמתנסך בפני עצמו ואין השמן מתנסך. ולא נתבאר כ"כ מה העדיפות בזה שמתנסך יותר ממה שמעלה הקומץ מהשמן ע"ג האישים. ובאור שמח כתב דכיון דאין כולו לספלין, משא"כ שמן שפסק הרמב"ם דקומצו ושייריו נאכלין לכן היין קודם. ובחזו"א במנחות בסי' ל"ג ס"ק ט"ו כתב דאין עדיף משום דאיכא כותיה חובה ביחיד ובציבור ואומרים עליו שירה, משא"כ שמן הבא בפני עצמו לא מצינו שיבוא בתורת חובה בפני עצמו וגם אין אומרים עליו שירה ולכך יין קודם.

43. הנה בתוספתא הנ"ל לא נזכר קדימת שמן ללבונה, ועי' בחזו"א במנחות סי' ל"ו ס"ק י"ב שכתב דיתכן דהרמב"ם גרס כן בתוספתא. ודין זה איירי בנדבת שמן דקודמת לנדבת לבונה דגם לבונה אפשר להתנדב בפני עצמה כמבואר במנחות דף קו: וברמב"ם בפט"ז מהלכות מעשה הקרבנות הי"א והי"ג. ובטעם קדימה זו כתב בקרית ספר דהשמן הוא נבלל במנחה עצמה והלבונה אינה נבללת ביחד עם המנחה, וכונתו דהואיל ובבאין ביחד עם המנחה יש מעלה לשמן שנבלל עמה ביחד משא"כ הלבונה, לכך הוא טעם להקדים השמן ללבונה גם במתנדב כל אחד בפני עצמו. וברדב"ז כתב הטעם משום דנדבת שמן תדיר ומצוי יותר מנדבת לבונה, אי נמי דהסדר נקבע משום חשיבותם. ובחזו"א כתב דטעם קדימת שמן ללבונה משום שניתן לבלילה והוי גופה דמנחה טפי מלבונה [וזהו כטעמו של הקרית ספר], ועוד שנבחר לכפרת המצורע ולמנורה. ויש בדין זה חידוש דאע"ג דלבונה היא עולה כליל למזבח, ונדבת שמן היא נקמצת והשיריים נאכלין כמו שפסק הרמב"ם בפט"ז מעשה הקרבנות הלכה י"ד, אפ"ה קודם השמן ללבונה משום מעלתו עליה. ובאור שמח כתב דהטעם משום דשמן הוא לוג ולבונה אינו אלא קומץ, ועוד דלבונה אינו אוכל, ולכן שמן קודם.

44. הרדב"ז נתקשה בכוונת הרמב"ם בדין זה שלבונה קודמת למלח, היכי דמי דלכאורה לא מצינו שמלח בא בפני עצמו לקרבן כמו יין ושמן ולבונה ועצים, וגם הרמב"ם לא הזכיר קרבן מלח בפט"ז מהלכות מעשה הקרבנות, ואם איירי במתנדב מלח לצורך מליחת הקרבנות א"כ מה שייך בזה קדימה ואיחור והלא היה קרב ביחד עם הקרבן. ונאמרו בזה כמה דרכים ע"י רבותינו האחרונים ז"ל, באור שמח כתב לפרש דאירי לענין יחיד שנדר להביא מלח לצורך הציבור וכן נדר לבונה ועצים, ואין לו לשלם שניהם ובזה לבונה קודמת למלח, ומלח קודם לעצים יעו"ש. ובחזו"א במנחות סי' ל"ג ס"ק ט"ו כתב דמשמע מכאן דיכול אדם להתנדב מלח בפני עצמו כשם שמתנדב עצים ולבונה בפני עצמו, וכתב שם דאפשר ללמוד כן מהא דתנן במנחות ק"ד אמר ר' טרפון מה מצינו בין שהוא בא חובה ובא בנדבה אף שמן שהוא בא חובה בא בנדבה, והכא נמי יש ללמוד למלח כיון שבא בחובה ביחד עם המנחה בא גם בנדבה, ואף שאינו בא חובה בפני עצמו הא גם שמן אינו בא חובה בפני עצמו יעו"ש.

אמנם עי' בכס"מ בפ"ז מהלכות ע"ז הלכה ט"ז שכתב בפשיטות בתוך דבריו דמלח בפני עצמו פשיטא שאינו קרב בפנים. ועי' בשיח השדה בסוף סי' ח' שהביא קצת ראייה דיש קרבן מלח בפני עצמו מהא דתניא בתוספתא דשקלים פ"א הלכה ח' מותר יין ליין וכו' מותר מלח למלח, ועי"ש במה שכתב דנראה דהמקריב מלח צריך ליתן עליו מלח אחר וכמו בלבונה הבאה בפני עצמה שצריכה מלח. ובמקדש דוד בסוף סי' י"ג הוכיח גם כן מהתוספתא דשקלים דאיתא שם דעכו"ם מתנדבין עופות ועצים ולבונה ומלח, והתם אין לפרש דאיירי במתנדב למוסרו לציבור, משום דאין מקבלים מיד העכו"ם דבר של קרבנות ציבור כמו שכתבו התוס' במנחות דף ע"ג: בד"ה ותסברא מדכתיב ומיד בן נכר לא תקריבו. ובמנחת אברהם במנחות דף כא. הביא מהגר"ז לפרש את דברי הרמב"ם דאיכא דין הקטרה על מלח בפני עצמו באופן שכבר היה ע"ג האבר ונפל ממנו, ומבואר בגמ' בזבחים דף קז. דאי פריש המלח מהאבר

קדימת פרים לאילים ואילים לכבשים וכבשים לשעירים

יג. דיני קדימה אלו הם סדר הקדימה בשני מיני קרבנות, ויש עוד דין קדימה בשני מיני בהמה ממין קרבן אחד וסדר קדימתם כן: פרים קודמים לאילים שכן נתרבו בנסכים⁴⁶, ואילים קודמים לכבשים שכן נתרבו בנסכים⁴⁷, וכבשים קודמים לשעירים שכן נתרבו באימורים, שבכלל אימורי כבשים האליה ואין

מצוה לאסוקי, ומהאי טעמא דנו שם אם מצטרף המלח לכזית לחיוב משום מעלה בחוץ, ויסוד דין זה הוא מהא דמבואר במנחות דף כא: דמלח שע"ג האבר מועלין בו דאמר קרא והקרבתם לפני ה' והשליכו הכהנים עליהם מלח והעלו אותם עולה לה', וכתב שם רש"י אלמא אבר עם מלחו שניהם קרויים עולה, ועל מלח זה כתב הרמב"ם שהקטרתו קודמת לעצים. [וכ"כ גם בס' הליקוטם בשם הגר"ד זצ"ל באריכות]. וע"ע חזון יחזקאל במה שכתב לבאר דין זה באופן אחר.

45. דין זה דמלח קודם לעצים איירי בנדבת מלח דקודמת לנדבת עצים, דיכול אדם להתנדב עצים בפני עצמן וכמו שכתב הרמב"ם בפרק ט"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה י"ג, כ"כ בחזו"א במנחות סי' ל"ג ס"ק ט"ו. ועי' בהערה הקודמת במה שפירש האו"ש.

46. מקור דינים אלו הוא בתוספתא בזבחים פרק י' והובאה תוספתא זו בגמ' בזבחים דף צ: , וכן פסק הרמב"ם בפ"ט תמידין ומוספין הלכה ט'. וכתבו במהר"י קורקוס ובלח"מ דאע"ג דבמסקנת הגמ' שם העמידו הברייתא בפרים ואילים וכבשים ושעירים דחג דמקדימין העולות לשעיר החטאת משום דכתיב בהו כמשפטם, מ"מ סובר הרמב"ם דדין זה אמת גם בקרבנות נדבה.

הערת הגר"מ שטינברג שליט"א: במשנת חיים במדבר סי' קכ"א אות ב' כתבתי דיתכן לומר דד' תוס' ר"פ ביצה ה' א' היא דלמסקנא דקאי הברייתא דפרים קודמים לאילים כו', הרי בנדבה אין דין להקדים פרים לאילים וכדו'.

והנה דין זה דפרים קודמים לאילים הוא רק כששניהם מביאים אותו קרבן, וכגון ששניהם מביאים עולה או ששניהם מביאים שלמים בזה מקדימין הפר לאיל, אבל איל של עולה קודם לפר של שלמים. ודין זה מוכח בגמ' בזבחים דף צ: שהקשו שם על הדין דחטאת העוף קודמת לעולת בהמה, מהא דאמרו דפר עבודת כוכבים קודם לשעירי ע"ז אלמא דעולה קודם לחטאת, ורצו לדחות קושיא זו ואמרו ואימא מרישא דפר העלם דבר קודם לפר של ע"ז אלמא חטאת קודמת לעולה, ודחו בחד מינא מיהא לא קאמרינן דחטאת קדמה, כי קאמרינן דבתרי מיני מיהא אשכחן עולה דקדמה לחטאת. ופרש"י דבתרי מיני קשיא לן דקאמרת מין קטן של חטאת קודם למין גדול של עולה כדקאמרת ואפילו חטאת העוף לעולת בהמה, והא הכא דפר העולה קודם לשעיר החטאת, ובמסקנה מתרץ דשעירי ע"ז שאני דכתיב בהו לחטת חסר, או משום דכתיב בהו כמשפט, ומבואר דדוקא בשעירי ע"ז גלי קרא להקדים העולה לחטאת, אבל בעלמא החטאת קודמת עולה ואפילו בתרי מיני, וכ"כ בחזו"א במנחות סי' ל"ג ס"ק י"ד.

והטעם לזה הוא משום דמעלת מקודש עדיפא מקדימה זו דפר קודם לאיל, וכן מדוקדק מלשון הרמב"ם בהלכה זו דכתב דין קדימה זו במיני בהמה הרבה מקרבן אחד.

ונראה דדיני קדימה זו דפר קודם לאיל ואיל לכבש הוא גם בקרבנות שאינם טעונים נסכים כבכור ומעשר, דכיון דבקרבנות הטעונים נסכים נסכי פר הם מרובים יותר מנסכי איל, על כן יש מעלה לקרבן דפר בכל מקום, דקרבן דפר הוא יותר מעולה שהרי בקרבנות הטעונים נסכים הטעינה בו תורה נסכים מרובים, והגאון ר' חיים מאיר שטיינברג שליט"א הביא ראיה לדבר זה מהא דכבשים קודמים לשעירים שכן נתרבו באליה, ופרש"י שם דאע"ג דהשתא בעולה קיימין שכולה כליל מיהו צד ריבוי למזבח אשכחן ביה גבי שלמים וחטאת. עכ"ד. ומבואר דאע"ג דלענין עולה אין נפ"מ בין כבשים לשעירים לענין האליה דכולה עולה כליל, מ"מ מקדימים הכבשים לשעירים דכיון דבשלמים ובחטאת יש מעלה לכבשים לכן קודמים גם בעולה, וה"נ לענין מעלה דנתרבו בנסכים יש להקדימם גם בקרבנות שאינם טעונים נסכים.

והנה לכאורה לא מצינו דין קדימה לפר יותר מעגל אע"ג שהוא קרבן גדול יותר, וכן לענין מנחה לא מצינו דמנחה של כמה עשרונים קודמת למנחה של עשרון אף שהיא מרובה. ואין להביא ראיה מהא דפרים קודמין לאילים לפי שנתרבו בנסכים, דה"נ יש להקדים מנחה גדולה יותר, דהתם שאני דיש בזה ריבוי למזבח אבל במנחת נדבה שמקטיר קומץ בלבד ואין ריבוי לגבי מזבח יתכן דאין מעלה למנחה גדולה יותר, אמנם אכתי נראה דהיכא דמתנדב מנחת נסכים, דכולה כליל יש להקדים את המנחה המרובה יותר, ודין זה לכאורה מוכח מהא דפרים קודמים לאילים לפי שנתרבו בנסכים וא"כ ה"ה אם אחד מתנדב מנחת נסכים של פר ואחד מתנדב מנחת נסכים של איל, מנחת נסכים של פר קודמת. ועי' בנועם ירושלמי בפ"ג דהוריות מה שהאריך בדין זה דקדימת קרבן גדול לקרבן קטן.

47. כן הוא בתוספתא ובגמ' שם, וכן פסק הרמב"ם שם. ויש לדון אם איל קודם לפלגס, ואם פלגס קודם לכבש. ומה שיש לדון בדבר הוא דבפשוטו לפי מה שכתב הרמב"ם בפ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב' דהמקריב את הפלגס מביא עליו נסכי איל ולא עלה לו מזבח, א"כ נראה ברור דפלגס קודם לכבש כיון דנסכיו מרובים, ובפשוטו גם אין קדימה לאיל עליו כיון דנסכיו כנסכי איל. אמנם נראה דיש לדון בדבר טובא דהנה הרמב"ם בפרק ט"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ב' כתב נדר עולה מן הכבשים ומן האילים והביא פלגס הרי זה ספק אם יצא ידי נדרו או לא יצא עכ"ד. ובמהרי"ק ובקריית ספר נתקשו בזה דבגמ' בחולין דף כג. מבואר דכל הספק של ר' זירא שם הוא רק אליבא דבר פדא דסובר דפלגס הוא ספק איל ספק כבש, והא דתנן דמביא עליו נסכי איל הוא מספק וצריך להתנות דאם הוא כבש יהיו שאר הנסכים לנדבה, ובזה נסתפק ר' זירא אם פלגס לבר פדא הוא ספק איל ספק כבש ואז יוצא ידי נדרו ממה נפשך, או דלמא הוא גם ספק בריה, ולפי הצד שהוא בריה אינו טעון נסכים כלל וצריך להתנות את כל הנסכים בנדבה, ואז גם אינו יוצא יד"ח כיון שיתכן שאינו לא כבש ולא איל, אבל לר' יוחנן דסבר דפלגס נתרבה לנסכי איל מדכתיב או לאיל, א"כ פשיטא דבריה הוא ולא יצא ידי נדרו. וא"כ הרמב"ם דפסק כאן דהוא ספק אם

בשעירים אליה⁴⁸. שעירת חטאת יחיד קודמת לכבשת חטאת יחיד, שכן שעירה מכפרת בע"ז משא"כ בכבשה⁴⁹.

יצא ידי נדרו וא"כ משמע דפסק כבר פדא, דלר' יוחנן ודאי לא יצא ידי נדרו, וא"כ איך סתם בפ"ב דמביא על פלגס נסכי איל, ולא כתב שצריך להתנות בנדבה.

ובמהרי"ק בפ"ב כתב דאה"נ המביא פלגס צריך להתנות את הנסכים בנדבה, והרמב"ם שסתם שם סמך על מה שכתב אצלנו שהוא ספק בריה, וממילא מובן דצריך להתנות בנדבה, ולפי"ז יש לדון דאיל יהא קודם לפלגס, כיון דהא דפלגס טעון נסכי איל אינו אלא מספק, ויש צד שנסכים אלו הם נסכי נדבה, ולהך צד הוא מצד עצמו אינו טעון נסכים כלל מפני שהוא בריה, וא"כ אין הנסכים שמביא עמו בתורת נדבה חשובים כמעלה בקרבן של הפלגס, וא"כ יתכן דלהך צד דהוא בריה אפילו לגבי כבש אין להקדימו כיון דכבש ודאי טעון נסכים ופלגס יש צד שאינו טעון נסכים כלל, ומיהו להך צד שהוא איל יש לו מעלה על כבש דנסכיו מרובים, וא"כ לכאורה הוא ספק איזה מהן קודם, וצ"ע בכל זה.

48. כן הוא בתוספתא ובגמ' שם, וכן פסק הרמב"ם שם. ולפי"ז נראה לכאורה דכשהקריבו את קרבן הפסח היו צריכים לשחוט תחילה את כל הכבשים ולזרוק את דמם ולהקטירם, ואח"כ לשחוט את העיזים ולזרוק את דמם ולהקטירם, כיון שהכבשים קודמים שנתרבו באליה.

49. הנה בגמ' בהוריות דף יג. נחלקו תנאי בדין זה דאיכא תנא דסבר דשעירת חטאת יחיד קודמת לכבשת יחיד כיון ששעירה מכפרת בע"ז, ואיכא תנא דסבר דכבשת יחיד קודמת לשעירת יחיד שכן נתרבתה באליה, ופסק הרמב"ם בפרק ט' מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז' כמ"ד דשעירת יחיד קודמת לכבשת יחיד שכן מכפרת בע"ז. והאחרונים נתקשו בדין זה דבהלכה ט' פסק הרמב"ם דכבשים קודמין לשעירים שכן נתרבו באימורים, דכבשים מקריבין את האליה, וכאן פסק הרמב"ם דשעירת יחיד קודמת לכבשת יחיד משום האי טעמא דנתרבתה בע"ז, ולא פסק דמקדימין את הכבשה משום דנתרבתה באליה.

ובקרבן אורה בהוריות שם עמד בזה, וכתב שם לתרץ בפשוטו דלגבי כבשת ושעירת חטאת בזה עדיף לן טעמא דשעירה מכפרת בע"ז מטעמא דנתרבתה באימורים, אבל לגבי שאר הקרבנות אין מעלה לשעירה משום שמכפרת בע"ז, ולכן בזה מקדימים את הכבשים שכן נתרבו באימורים, וכמו שמבואר בבביתא בזבחים דף צ, וכו"כ במצפה איתן בזבחים שם.

ובערוך לנר בכריתות דף כח. תירץ באופן אחר, דמעלה זו דשעירה קודמת לכבשה שכן מכפרת בע"ז, הוא רק מעלה בשעירה נקיבה שהיא באה לחטאת של ע"ז משא"כ כבשה, אבל בשעיר שהוא זכר אין לו מעלה זו על כבש, משום דשעיר זכר אינו מכפר בע"ז, ואדרבה בזכרים יש לכבשים מעלה על השעירים שכן נתרבו באליה, ולכן בהלכה ז' פסק הרמב"ם דשעירת יחיד קודמת לכבשת יחיד משום שנתרבתה בע"ז. אבל בהלכה ט' דאיירי בכבשים ושעירים שהם זכרים, בזה פסק דמקדימין הכבשים לשעירים שכן נתרבו באימורים, דבזכרים אין מעלה זו לשעירים שכן מכפרים בע"ז, ולכן לכו"ע מקדימים הכבשים.

קדימת קרבן איש לקרבן אשה

יד. מנחת האיש קודמת למנחת האשה⁵⁰, וכן בשאר קרבנות קרבן האיש קודם לקרבן האשה⁵¹. במה דברים אמורים כשהביאו שניהם קרבנות שוים, אבל

והנה יש כאן נפ"מ לדינא בין תירוצו של הקרן אורה לתירוצו של הערוך לנר בשעירת שלמים וכבשת שלמים איזה מהן קודמת, לדעת הקרן אורה כבשה קודמת שכן נתרבתה באימורים, דמעלה זו של שעירה שמכפרת בע"ז אינה נחשבת למעלה אלא לענין קרבן חטאת דשם השעירה מכפרת על ע"ז, אבל בשאר הקרבנות אין לשעירה מעלה כלל, וממילא הכבשה עדיפא שכן נתרבתה באימורים. ולדעת הערוך לנר השעירה קודמת שכן נתרבתה בע"ז דס"ל דמעלה זו שמכפרת בע"ז היא מעלה בכל קרבן של שעירה ולא רק בקרבן חטאת אלא גם בשאר קרבנות, ודוקא בכבשים ושעירים שהן זכרים ובהן אין מעלה זו כיון ששעיר אינו מכפר בע"ז, בזה מקדימים את הכבשים.

ויש להעיר קצת בענין זה דבקרבנות הנשיאים כתיב "ולזבח השלמים בקר שנים אילים חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה" ולכאורה צ"ע בסדר הקרבנות דהאי קרא דהנה הא דהקדים הפסוק הפרים לאילים והאילים לכבשים זהו ניהא דהא פרים קודמים לאילים ואילים קודמים לכבשים, אבל הא דהקדים הכתוב העתודים לכבשים לכאורה צ"ע דהא כבשים קודמים לעיזים לפי שנתרבו באליה, ועתודים הם עיזים כמו שתרגם אונקלוס גדיי חמשה, וא"כ צ"ע מה הטעם שהקדים הפסוק את העתודים לכבשים, וקושיא זו היא בין לדעת הקרן אורה ובין לדעת הערוך לנר דהא הכא הם קרבו לשלמים וגם היו זכרים ובוזה לכו"ע הדין נותן להקדים הכבשים וצ"ע. ושמא אין ללמוד מסדר המקרא את סדר הקרבנות שהרי גם הקדים הפסוק את העולות לחטאת, ובעלמא החטאת קודמת, וגם הקדים הפסוק את המנחה לזבחים ובעלמא מיני דמים עדיפי, וצ"ע.

50. כן הוא בתוספתא בפרק י' ה"ב, וכן פסק הרמב"ם שם בהלכה י', והטעם בקדימת קרבן איש לקרבן אשה כתב בחזון יחזקאל בב"מ סוף פרק ב' דהוא משום דבכל מידי דזכות יש להקדים האיש תחילה, וכשם שמקדימין אותו להחיותו משום דנחשב מקודש יותר שחייב בכל המצוות ואשה פטורה ממ"ע שהזמן גרמא, כך גם דבר זה שמקדימין אותו להתכפר תחילה הוי דבר שהוא זכות לו ויש להקדים את האיש. ולפי דבריו נראה דבדין זה דקדימת קרבן איש לקרבן אשה אולינן בתר המתכפר ולא בתר המקדיש, ואם הקדיש איש קרבן לצורך כפרת אשה דינו כקרבן אשה, וכן להפך באשה שהקדישה קרבן לצורך כפרת איש דינו כקרבן של איש, וכן מבואר גם מדברי הרדב"ז שכתב דפשיטות דמנחת סוטה הוי מנחת אשה, אע"ג דהבעל הוא מביא עליה את המנחה כדכתיב והביא עליה את קרבנה, אלמא אולינן לענין זה בתר המתכפר.

ועי' בקרן אורה בהוריות דף י"ג שנראה מדבריו שגם קרבן של כהן קודם לקרבן של ישראל, ולמד דבר זה ממתני' דהתם דתנן כל המקודש מחבירו קודם לחבירו, ובגמ' אמרו מנא הני מילי דתני דבי ר' ישמעאל וקדשתו וכו', ופירש הקרן אורה דהמשנה בהוריות דכל

הביא האיש גדי והאשה המביאה פר קרבן האשה קודם.⁵² וכ"ש אם הביא האיש שלמים והאשה הביאה חטאת, קרבן האשה קודם.⁵³

המקודש מחבירו בא ללמד דיש להקדים קרבן שהמתכפר הוא יותר מקודש מחבירו, ומזה למדו בירושלמי גם הדין שנדבת משיח קודמת לנדבת ציבור, וכתב שם דמזה יש ללמוד גם דאם יש שני תינוקות למול אחד כהן ואחד ישראל צריך להקדים למול את הכהן תחילה. ועי' בשפת אמת בזבחים דף צ. שכתב דמנחת כהן קודמת למנחת ישראל מפני שהיא כליל, משמע קצת מדבריו דבשאר קרבנות דאין הבדל בין הקרבן של כהן לקרבן של הישראל אין מעלת קדימה לכהן, ויש לדחות דהוצרך לטעם דמנחת הכהן היא כליל, כדי להקדימה למנחת הישראל אפילו במקום שבאה המנחת ישראל ראשון, ועי' לקמן בסעיף ט"ז שאין מקדימין את הבא ראשון כנגד דבר המקודש, אבל מטעם קדימת קרבן של כהן היכא דבא קרבנו של ישראל ראשון הדין נותן להקדימו, כמו שכתב גם בקרן אורה דהא דקודם קרבן כהן לקרבן ישראל הוא רק בבאו בבת אחת, אבל היכא דהביא הישראל תחילה קרבנו קודם.

51. כן הוא בירושלמי בהוריות פ"ג הלכה ד'. ועי' ברדב"ז ובאו"ש מה שכתבו למה הביא הרמב"ם דין קדימת איש לאשה דוקא במנחה ולא כתב את הדין המבואר בירושלמי לגבי שאר הקרבנות, משום דבמנחה יש חידוש שאין בשאר קרבנות יעוין בדבריהם. והובאו דבריהם לעיל בהערות מס' 28 ו-38.

52. כן מבואר בירושלמי בהוריות שם, וז"ל קרבן איש וקרבן אשה, קרבן איש קודם, הדא דתימר כשהיו שניהם שוין אבל אם היה זה פר וזה גדי, כההיא דאמר ר' פנחס בשם רבי הושעיא עבד מביא פר ורבו מביא שעיר עבד קודם לרבו. ומבואר מדברי מירושלמי דגם הרב קודם לעבדו בהקרבת קרבן. ולכאורה האי עבד איירי בכנעני, דאי בעבד עברי מאי עדיפותא איכא לאדון על העבד, אלא נראה דאיירי בכנעני והרב עדיף משום דהוא מקודש יותר, ולכך הוא קודם כי היכי דאיש קודם לאשה, ולא דוקא נקט הרב ועבדו, דה"ה ישראל ועבד בעלמא הישראל קודם, אלא לרבותא דסיפא נקטיה דאפילו ברב ועבדו היכא דמביא העבד פר והרב שעיר העבד קודם.

וברמב"ם לא הובא דין זה דבקרבנות שאינם שוים קרבן האשה קודם, ובמראה הפנים על הירושלמי עמד בזה. ועי' בקרן אורה בהוריות שהקשה דהכא חזינן דמעלת הקרבן עדיפא ממעלת המביאו, ולכן מקדימים הפר של האשה לגדי של האיש, ומאידך בירושלמי לעיל שם אמרו דנדבת משיח ושעירי ע"ז, שעירי ע"ז קודמין מפני שנכנס דמו לפנים, משמע מזה דבשאר חטאת יחיד שאינה נכנסת לפנים מקדימין הנדבת משיח לחטאת יחיד, הרי שמעלת המתכפר שהוא מקודש עדיפא ממעלת הקרבן, דהא בעלמא חטאת קודמת לעולה, ותירץ דצ"ל דחשיבות קרבן של משיח כנגד קרבן של קרבן של יחיד, עדיף מחשיבות קרבן איש כנגד קרבן אשה. וצ"ע.

53. דין זה מוכח דהא עדיפות דחטאת משלמים, עדיף ממעלת פר על גדי, כמבואר בגמ' דזבחים דף צ: דאפילו בתרי מיני חטאת קודמת לעולה וכמו שנתבאר לעיל בהערה 46,

דיני קדימת קרבן הבא ראשון

טו. שנים שהביאו קרבן והיה קרבנם שווה זה לזה במעלתו מקריבין את הקרבן שבא ראשון תחילה⁵⁴. ולא עוד אלא שאפילו דיני קדימות אלו: דפרים קודמין לאילים, וכן קדימת מנחת איש דקודמת למנחת האשה, וכן הא דמנחות קודמין ליינ ויין קודם לשמן, הוא רק כשבאו שניהם לעזרה ביחד, אבל אם בא אחד מהם ראשון מקדימין אותו ומקריבין אותו ראשון⁵⁵.

דין קדימת הבא ראשון נגד תדיר או מקודש

טז. יש אומרים דדין קדימה זו דדבר הבא ראשון הוא קודם, הוא גם אם כבר בא לפנינו גם הקרבן השני שהוא קודם לו במעלתו, מ"מ מקדימים את

ואם אמרו בירושלמי דהיכא דאיש מביא גדי ואשה מביאה פר קרבן האשה קודם, כ"ש שיש להקדים קרבן חטאת של אשה לקרבן השלמים של איש, וכל כה"ג בשאר קרבנות, וכן מתבאר מדברי הקרן אורה שהובא לעיל בהערה הקודמת.

54. מקור דין זה הוא מהתוספתא בפרק י' הלכה ב'. ורש"י הביא את דברי התוספתא במשנה ברף צ: והנה שם במשנה נחלקו ר"מ ורבנן בשלמים של אמש וחטאת ואשם של היום [ופרש"י דקאי על הקרבנות] דלר"מ שלמים של אמש קודמים דהואיל ובאו לעזרה מאתמול הוא זלזול להשהותן כל כך, ולרבנן חטאת ואשם קדמי, וכל מחלוקתם היא רק אם יש להקדים את השלמים של אמש כנגד החטאת והאשם, אבל לכו"ע יש להקדים את הקרבנות השלמים של אמש לשלמים של היום הואיל ובאו לעזרה תחילה. ונראה דהא דנקט במתני' שלמים של אמש ולא נקט שלמים של היום שבאו תחילה שקודמין לשלמים שבאו אחריהן, משום דינו של ר"מ נקטיה דדווקא בכה"ג דבאו מאתמול דהוא זלזול להשהותן כ"כ מקדימין אותו אף לחטאת ולאשם, אי נמי לרבותא דרבנן נקטיה דאפילו בשלמים שבאו אמש ס"ל דחטאת ואשם קודמין, אבל ה"ה דלרבנן מקדימין את השלמים שבאו תחילה קודם לשלמים אחרים שבאו אחריהם, כדתני בתוספתא בסתמא שמקדימים את הבא ראשון.

55. כן איתא בתוספתא שם, וכן פסק שם הרמב"ם בהלכה י"א. והנה בתוספתא שם קאי דין זה על הא דפרים קודמין לאילים, וכתב בליקוטי הלכות בזבח תודה דמדברי הרמב"ם מוכח דכלל התוספתא קאי גם על הא דמנחות קודמין ליינ ויין לשמן, וכן על הא דמנחת איש קודמת למנחת אשה, כי הרמב"ם כתב בהלכה ט' את דין קדימת פרים לאילים, ובהלכה י' כתב את דין קדימת מנחת איש למנחת אשה, ובהלכה י"א כתב את דיני קדימת מנחות ליינ ויין לשמן, וכיון דהתוספתא ודאי קאי על הא דפרים קודמין לאילים, והרמב"ם כתב את דין זה בהלכה ט', א"כ בעל כרחך הא דכתב בהלכה י"א אימתי בזמן שבאו כולן כאחד קאי על כל מה שכתב בהלכה ט' וי' וי"א, וכן כתב בכס"מ דבתוספתא נראה דדין זה קאי גם על הא דמנחת איש קודם למנחת אשה ומנחת חטין קודמת למנחת שעורים.

הקרבן הבא ראשון. ולדעה זו כל דין קדימת הבא ראשון הוא רק בשאר המעלות שנתבארו לעיל, אבל נגד תדיר או מקודש אין מקדימין את הקרבן הבא ראשון, אלא התדיר והמקודש שבא אחרון קודם⁵⁶.

56. הנה בליקוטי הלכות כתב שדין זה של קדימת הבא ראשון קאי רק על קדימות אלו דקרבן איש לקרבן אשה, ומנחות לייין וייין לשמן, ופרים לאילים, שקדימתן מצד הסברא בעלמא, אבל לענין דבר שקדימתו מצד שהוא תדיר או מצד שהוא מקודש, בזה לא מהני הק' מעלה דבא ראשון להקדימו, וכתב בדבר זה מוכח בסוגיא בדף צא., וכוונתו דבגמ' שם איבעיא להו תדיר ושאינו תדיר וקדם ושחטיה לשאינו תדיר ברישא מאי, מי אמרינן כיון דשחטיה מקריב ליה, או דלמא יהיב לאחר דממרס בדמו עד דמקריב ליה לתדיר, והדר מקריב לשאינו תדיר. ומשמע דכל מה שנסתפקו הוא מצד שכבר שחט את השאינו תדיר, אבל אם רק בא לפנינו השאינו תדיר ראשון פשיטא דאין מקדימין אותו לתדיר.

וכן מהמשך הסוגיא מוכח כן דמבואר שם בגמ' דרצו להביא ראיה מהא דאמר ר' יוחנן הלכה מתפלל אדם של מנחה ואח"כ של מוספין, וחזינן מזה דאע"פ שזמן המוסף הגיע קודם מקדימים את המנחה שהוא תדיר, ודחו שם הראיה ואמרו ה"נ כיון דמטי זמן תפילת המנחה כמאן דשחיטי תרוייהו דמי, והנה מבואר מהגמ' דכל הספק היה רק בשחט את השאינו תדיר והתדיר לא נשחט, אבל אם גם התדיר נשחט הדבר פשוט דמקדימים את התדיר, אע"פ שהתחיל להתעסק בשאינו תדיר בתחילה, ולכן גם במנחה ובמוסף מקדים להתפלל מנחה, אף שזמן המוסף שהוא אינו תדיר הגיע תחילה, כיון דעכשו גם התדיר נמצא לפנינו. ומזה למד הליקוטי הלכות דאין מעלת קדימה לבא ראשון נגד תדיר ומקודש, וכתב שם דכ"ש בקרבנות החג דכתיב בהו כמשפטם, הדין הוא דמקריבים הפרים והאילים והכבשים ואח"כ השעירים ואין מתחשבים במי שבא ראשון, דכיון דגלי קרא התם אפילו להקדים העולות לחטאת שהוא מקודש א"כ כ"ש שיש להקריבו על הסדר הכתוב בתורה ולא להתחשב במעלת הבא ראשון. והנה החזון איש במנחות בסי' ל"ג סק"ז הסתפק בדין זה דהבא ראשון קרב ראשון, אם הכוונה דיש דין קדימה לזה שבא ראשון, ואף שבא אחריו דבר שיש לו דין קדימה, מ"מ אין מתחשבים בזה ומקריבים את זה שהוא בא ראשון אף שהוא הפחות במעלתו, או דלמא אין כלל דין קדימה לדבר שבא ראשון, אלא שנתחדש כאן דאע"פ שיש דיני סדר קדימה, כל זה הוא כששני הדברים מצויים לפניו, אבל כשיש רק קרבן אחד לפניו אין צריך להמתין עד שיבוא הקרבן השני הגדול במעלתו, אלא מקריב את זה שלפניו תחילה, אבל לעולם אם כבר בא השני ג"כ לפנינו, מקדימין את החשוב במעלתו תחילה, ואין אנו מתחשבים בזה שבא תחילה.

ומדברי הליקוטי הלכות מבואר שנקט דיש מעלה לקרבן הבא ראשון אף אחרי שהגיע הקרבן המעולה יותר, ובוזה כתב לחלק בין מעלת תדיר ומקודש דבזה מקדימין אותו לזה שבא ראשון, לשאר המעלות האחרות, כגון הא דקרבן איש קודם לקרבן אשה, ופרים קודמים לאילים, וייין קודם לשמן, דבזה עדיפא מעלת הבא ראשון, דאם כל הדין קדימה של הבא

ויש אומרים דכל הדין קדימה של דבר הבא ראשון הוא שמקריב את הקרבן שבא ראשון מיד, ואין צריך להמתין עד שיגיע הקרבן השני שקודם לו במעלתו, ולדעה זו דין זה נוהג אף כשהקרבן השני הוא מקודש, דמ"מ אין צריך להמתין לו עד שיבוא אלא מקריב את הראשון, אבל במקום שהקרבן השני הוא תדיר כגון בשבת ר"ח, והגיעו מוספי ר"ח תחילה צריך להמתין עד שיקריבו מוספי שבת תחילה, ולדעה זו לא מצינו קדימה לדבר הבא ראשון שיקריבו אותו אף כשבא כבר הדבר השני הקודם לו⁵⁷.

ראשון הוא רק שמקריבים אותו כל זמן שאין השני לפנינו, א"כ אין שום ראייה מהסוגיא בדף צא. דכלפי תדיר ומקודש לא יהיה הדין כן, ואדרבה מסתבר דגם כנגד מקודש הדין כן דאטו אם יש בעזרה שלמים לשחוט לא ישחטוה הכהנים בשביל שיודעים שיש עולה שעתידיה לבוא והוא מקודש טפי, הא ודאי פשיטא דמקריבין את מה שלפנינו ואין חוששין למה שיבוא אח"כ, אלא ודאי ס"ל דיש דין קדימה לזה שבא תחילה, ובוזה חילק בין תדיר ומקודש לשאר קדימות.

57. מדברי הקרן אורה בריש פ' כל התדיר נראה שהבין דדין קדימת הבא ראשון הוא, שמקריבים אותו שבא תחילה ואין צריך להמתין עד שיקרב המקודש, והוא משום דאין חוששים לסדר הקדימה כל זמן שאין שניהם לפנינו, וכתב שם הקרן אורה לחלק בדין זה דבהא דמבואר במתני' דכל התדיר חבירו קודם לחבירו, כהא דתמיד קודם למוסף, ומוסף שבת קודם למוסף ר"ח, בזה צריכים להקדים התדיר בכל אופן, ואפילו אם הובא המוסף של ר"ח לעזרה תחילה ועדין לא הובא המוסף של שבת, לא יקריב המוסף של ר"ח תחילה אלא חייב להקריב כסדר המשנה. אבל בקדימת דבר המקודש לחבירו אין לו קדימה אלא כשבאו בבת אחת, אבל בבאו בזה אחר זה מקדימין את הראשון. וכתב שם עוד דכל זה במביא שתי קרבנות שאין חיובם לבוא כאחד, אבל בחטאת ועולה הבאה עמה דהחטאת קודמת, בזה תמיד צריך להקדים את החטאת תחילה, ואע"פ שהביא את העולה תחילה צריך להמתין עד שיביא את החטאת, והיינו משום שכיון שהוא מחוייב בשתייהם כאחד על דבר אחד צריך להקדים את המקודש תחילה, וזהו הטעם גם לענין תדיר שכיון שיום זה נתחייב בתמיד ובמוסף דר"ח ובמוסף דר"ה צריך להקריב את התדיר תחילה, ואין מתחשבים במה שבא ראשון.

והנה מדברי הקרן אורה מבואר דדין קדימה הבא ראשון הוא גם לענין מקודש. אמנם אין זה סותר לדברי הליקוטי הלכות, דכפי מה שנתבאר הליקוטי הלכות הבין דדין קדימה דבא ראשון הוא להקדימו גם לאחר שבא השני הקודם ומעלתו, ועל זה הוכיח דנגד דבר המקודש אין מעלה לבא ראשון, אבל לדעת הקרן אורה שדין קדימה דבא ראשון הוא כל זמן שלא בא השני, שפיר מקדימין אותו גם למקודש וכמו שנתבאר לעיל דגם הליקוטי הלכות נראה שיודה לדין זה. ולדברי הקרן אורה לכאורה לא מצינו כלל דין קדימה לבא ראשון היכא שכבר בא גם השני לפנינו והוא קודם במעלתו, אפילו בדין קדימת הפרים לאילים, ומנחות לשמן ויין.

דין הקדימה בקרבנות של שני בני אדם

יז. ודע דכל דיני קדימות שנתבארו בסעיפים אלו הוא בין באדם אחד שמביאן, בין בשני בני אדם שמביאים אותן, ולכן כשמקריבים הכהנים את הקרבנות בתחילה מקריבים הכהנים את כל החטאות ואח"כ את האשמות או העולות, וכן בכל הסדר של קדימת הקרבנות⁵⁸.

ובעיקר דברי הליקוטי הלכות שכתב דלגבי מקודש אין דין זה דהבא ראשון קודם, צל"ע קצת דהרמב"ם שם הלא כתב בהלכה י' גם את הדין דמנחת חוטא קודמת למנחת נדבה, והנה קדימה זו היא משום שמנחת חוטא מכפרת, ולכאורה זה דומה להא דחטאת קודמת לעולה מפני שהיא מרצה, וא"כ זהו ג"כ נחשב למקודש, וא"כ לפי מ"ש בליקוטי הלכות להוכיח מדברי הרמב"ם דדין זה דהבא ראשון קודם הוא על כל הדברים שכתב בהלכה ט' וי"א, א"כ מוכח דגם כנגד מקודש מקדימים את הבא ראשון, וצ"ע. ולדעת הקרן אורה דדין קדימת הבא ראשון הוא כל זמן שלא בא השני ודין זה נוהג גם במקודש, א"כ אתי שפיר דגם במנחת נדבה ובמנחת חוטא הדין כן, דיכול להקריב המנחת נדבה תחילה כל זמן שלא באה המנחת חוטא ואין צריך להמתין, ולעולם בבאו כבר שניהם לפנינו מקדימים הקודם במעלתו תחילה, וכמו שכתב הקרן אורה דגם במקודש הדין כן, אבל לדעת הליקוטי הלכות צ"ע.

58. כן כתב בחזו"א במנחות סי' ל"ג ס"ק י"ב וז"ל ומשמע דאין נפקותא בסדר הקרבנות אם כהן אחד מקריבן או שני כהנים וגם אין נ"מ אם הן של אחד או של שנים [כדאמר שעיר ע"ז קודם לשעיר נשיא] ולפי"ז מתחילה עוסקים כל הכהנים בחטאות וכשגמרו החטאות שוחטין העולות או האשמות איזה מהן שירצו יקדימו, ואחריהם תודה ואחריהם איל נזיר ואחריהם שלמים וכסדר השנוי בדף פט. עכ"ד.

והנה לא נתבאר אם יש כאן לפנינו מקצת חטאות ויש כאן הרבה כהנים, אם יכולים שאר הכהנים שאינם נצרכים לעסק החטאות להתעסק באותו הזמן בעולות ואשמות, או דלמא צריכים להמתין כל הכהנים עד שיגמרו כהנים אלו את החטאות, ורק אח"כ יוכלו להתעסק בעולות ובאשמות, וכן בשאר הסדר. ונראה מן הסברא פשוט דיכולים כהנים אחרים שאינם נצרכים לעסק החטאות לעבוד בשאר הקרבנות, דאל"כ ברגלים שהביאו כל ישראל את חובותיהם כנדרים ונדבות וחטאות ואשמות, לא יוכלו להתחיל להקריב את הנדרים והנדבות כל זמן שנשאר עדיין איזה כהן אחד שלא גמר להתעסק עם החטאת, וכן אם יביא נזיר את שלמיו, לא יוכלו כל הכהנים כל זמן הקרבת השלמי נזיר להקריב שוב שלמים אחרים כיון דשלמי נזיר קודמים לשאר שלמים ואין זה מסתבר, וגם מסתבר דלא שייך ענין קדימת המקודש אלא כשמוטלים עליו שניהם, אבל כאן שיש כאן כבר כהן שעוסק בחטאת המקודשת וכהן זה אינו נצרך לעבודת החטאת א"כ אין לפניו כלל שני קרבנות אלא קרבן אחד בלבד ויכול לשוחטו ולהקריבו. אמנם מדברי החזו"א לא משמע כן, וצ"ע.

והנה דעת המקדש דוד בסי' ט' סק"א דמה שאמרו דתדיר ומקודש קודמים, הוא רק שאסור לאחר את התדיר ואת המקודש, אבל יכול להקריב את התדיר ושאינו תדיר ביחד, וכן לענין מקודש יכול להקריב את היותר מקודש ביחד עם הפחות במעלה, והביא ראיה גדולה לזה מהא דאיתא במנחות דף פט. מערבין נסכי פרים בנסכי אילים נסכי כבשים בנסכי כבשים וכו' של יחיד בשל ציבור וכו'. ופרש"י כגון של תמידין בשל מוספין וקשה איך יכול לערבן והא צריך להקריב נסכי התמיד ראשונים משום דהוי תדיר, וכן במערב של פרים בשל אילים, הא פר קודם לאיל לפי שנתרבה בנסכים, וכ"ש דמהאי טעמא יש להקדים נסכי הפר לנסכי האיל, וכן הא דמערבים של ציבור בשל יחיד, אע"פ שקרבן ציבור קודם לקרבן יחיד כדאיתא בירושלמי דנסכים קודמים לחביתין משום דנסכים הם קרבן ציבור וחביתין הם קרבן יחיד. אלא מזה מוכח דכל הדין קדימה של תדיר ומקודש הוא שלא יאחרם, אבל להקריבם בבת אחת שרי.

והנה לפי דעת המקדש דוד פשוט דיכולים שאר הכהנים להקריב את העולות והאשמות אע"פ שעדיין לא גמרו הכהנים האחרים להקריב את החטאות, דאין זה סותר לדין קדימה של החטאת שהיא מקודש כיון שהם קרבים בבת אחת, אלא אפילו לפי מ"ש בקוב"ש בפסחים באות ר"ה דאסור להקריב את התדיר ושאינו תדיר בבת אחת. מ"מ נראה פשוט דבשני כהנים אחרי שאין לפני כהן זה אלא את השאינו תדיר ואת השאינו מקודש יכול להקריבו, ואין צריך להמתין עד שיסיים חבירו את הקרבת המקודש תחילה וכמו שנתבאר לעיל.

שאל"כ ברגלים כו'. הערת הגר"מ שטינברג שליט"א: ק' מכח זה לקבוע בזה הלכה.

שם ד"ה והנה דעת כו' והביא רא' גדולה כו'. הערת הגר"מ שטינברג שליט"א: לא זכור לי ביטוי של רא' גדולה בד' המק"ד. ויש לדחות את ראייתו דאמנם נסכי צבור קודמים לנסכי יחיד, כ"ז הוא שכל אחד עומד בפני עצמו לפנינו, אבל כשהן מעורבין לא שייך להקדים אלו לאלו, וגם אין איסור לכתחילה לערבם. משום דהא דמקודש קודם לשאינו מקודש, אינה מצוה מסוימת בהמקודש להקדימו לאינו מקודש, שהרי הכל הוא יחסי, ואשם קודם לשלמים, ואילו האשם עצמו מאוחר לחטאת וכדו', וכך הוא בתדיר ואינו תדיר. וגבי מנחה ומוסף דמנחה קודמת למוסף משום דתדיר, כ' התוס' בברכות כ"ח א' ד"ה הלכה, דכ"ז אם בדעתו להתפלל עתה את שניהם, יקדים המנחה שהיא תדיר, אבל יכול שלא להתפלל מנחה עתה אלא יותר מאוחר, ויוכל להקדים תפילת המוסף למנחה. והובא בשו"ע סי' רפ"ו ס"ד עי"ש. ולא נחשב בכך שמבטל את מצות התדיר, דהא דצריך להקדים את תפילת המנחה מפני שהיא תדיר, אינו דזו היא בכלל מצות תפילת מנחה, אלא רק כאשר ב' התפילות לפניו, אבל אין כל מניעה דאף אם מחויב בב' התפילות, דלא יחשבו ב' התפילות לפניו, ויוכל להקדים את שאינו תדיר לתדיר, ואין בזה ביטול מצות תדיר.

ולכן נראה דלהקדים נסכים מקודשים לשאינם מקודשים, אינו בכלל מצות הנסכים המקודשים, דהא כשאינם לפניו יכול להקדים ולנסך את מי שאינו מקודש, וכל דין הקדימה היא רק אם שניהם לפניו לנסך, אבל אינו צריך לדאוג שיהיו שניהם לפניו. ומעתה אין כל

סדר הקדימה לענין אכילת הקרבנות

יח. כל קרבן הקודם לחבירו בהקרבנות, קודם לו גם באכילתו⁵⁹. היו לפניו שלמים שקרבו אמש, ושלמים שהקריבו היום, שלמים של אמש קודמים

מניעה לערב את הנסכים ולא יהי' בהם כל ענין קדימה, דהקדימה שייכא רק אם כל א' מהן בפ"ע, וכמו שמותר לכתחילה לאחר א' מהן אם אין בדעתו להקריבו עתה, כמו כן יכול לערב הנסכים אף שעיי"ז לא יקיים קדימת התדיר, דבזה לא נאמר כלל ענין קדימה, ואינו מבטל כלום.

שם ד"ה והנה לפי כו' שהם קריבים בבת אחת. הערת הגר"מ שטינברג שליט"א: גם כאשר מקריבים בבת אחת, בפועל אינו בהכרח שיקריבו בבת אחת, דיתכן שיקריבו את שאר הקרבנות לפני החטאת.

59. כן הוא במשנה בזבחים דף צ: כשם שקודמין בהקרבנות כך קודמים באכילתן. וכן פסק ברמב"ם שם בהלכה י"ב. והנה מסתימת דברי הרמב"ם שכתב דין זה אחרי שכתב כל סדר דיני הקדימות, נראה דעל כל הדברים שכתב שקודמים בהקרבה קודמים גם באכילה, ולפי"ז אכילת זבחים ואפילו קדשים קלים כגון בכור קודמת לאכילת חטאת העוף אע"פ שהוא קדשי קדשים, כיון דמיני זבחים קודמין לעופות. ואין לומר דיקדים חטאת העוף לפי שנאכלת ליום ולילה משא"כ בכור דנאכל לב' ימים ולילה, דהא חזינן דלרבנן דר"מ מקדימים חטאת ואשם של היום לשלמים של אמש, אע"פ שזמנן של השלמים מועט שאין יכול לאוכלם אלא היום, והחטאת והאשם נאכלין גם בלילה, אלמא כיון דחטאת ואשם הוו קדשי קדשים אינהו עדיפי, וה"נ כיון דמיני זבחים עדיפי מעופות יקדמו אף שזמן אכילתם מרובה יותר משל עופות.

אמנם באור שמח שם כתב לפרש דהא דמקדימים החטאת ואשם של היום לשלמים של אמש הוא אינו מטעם דהחטאת מקודש, משום דהוקשה לו דכיון דזמן אכילתו של השלמים עוברת יש לנו להקדים השלמים לחטאת ואשם אע"פ שהם מקודשים, כדחזינן דסבר ר' יהודה דתפילת מוסף קודם לתפילת המנחה אע"פ שמנחה הוא תדיר לפי שתפילת המוסף זמנה עוברת דזמנה עד שבע שעות לר' יהודה, אלמא דהא דזמנה עובר הוא טעם להקדימה לתדיר, וה"ה למקודש.

ולכן כתב שם באור שמח דהא דמקדימין החטאת הוא משום דאע"פ שהחטאת זמן אכילתה גם בלילה, אבל הא אינה נאכלת אלא לזכרי כהונה בלבד, והשלמים נאכלים לכל אדם, ולכן צריך להקדים החטאת ואשם של היום אף לשלמים של אמש מפני שאוכליהן מועטין. ולדעת האו"ש נראה דיש להקדים אכילת חטאת העוף לאכילת בכור אף דהבכור נחשב מקודש טפי שהוא מין זבח, מ"מ כיון דזמנה של החטאת העוף עובר, ועוד שאינה נאכלת אלא לזכרי כהונה יש להקדימה לאכילת בכור, וכן מנחה נמי קודמת לאכילת קדשים קלים מהאי טעמא דזמנה עובר ואוכליה מועטים, אע"פ שלענין הקרבה קדשים קלים קודמים למנחה משום דמיני

דמים עדיפי, ולפי זה אין כללו של הרמב"ם דוקא דיש לנו דברים שקודמים בהקרבנות אבל אין קודמים באכילתם.

ובאמת עיקר טענת האו"ש בדבר שזמנו עובר קודם לתדיר כדחזינן בדברי ר' יהודה דתפילת מוסף קודמת למנחה לפי שזמנה עובר. נראה דהדבר במחלוקת שנוי דהמג"א בסי' רפ"ו כתב דאם אין שהות ביום להתפלל מנחה ומוסף יתפלל תפילת מוסף לפי שמוסף אין לו תשלומין ומנחה יש לה תשלומין, וזהו כדברי האו"ש דגם רבנן מודים לר' יהודה דיש להקדים התפילה שזמנה עובר, אלא דפליגי עליה דמוסף לא חשיב זמנה עובר כיון דלדעתם זמנה כל היום, אבל בליכא שהות ביום מודו דמוסף עדיף, כיון דזמנה עובר לגמרי, אבל דעת הדגו"מ והבית מאיר והוכיחו כן מהירושלמי דבכל גוונא מנחה קודם, [ובחי' הגרעק"א כתב ליישב הירושלמי לדעת המג"א].

ועי' בצל"ח בברכות דף כח. שכתב שם לפרש הא דאמר ר' יוחנן אין הלכה כר' יהודה דאמר מתפלל אדם של מוסף ואח"כ של מנחה, דהכוונה דאפילו לפי דעתו של ר' יהודה דתפילת מוסף עד ז' שעות, מ"מ אין הלכה כמותו בהא דאמר דמוסף קודם למנחה, משום דמעלת תדיר של מנחה אלים אפילו לדחות את השאינו תדיר לגמרי וכדעת הירושלמי שלא כדברי המגן אברהם, ואפילו לעת ערב שידחה המוסף לגמרי מתפלל של מנחה ואח"כ של מוסף. ולפי"ז שפיר אפשר לפרש דברי הרמב"ם דמקדימין החטאת של היום לשלמים של אמש משום דהחטאת הוא מקודש, ולפי"ז גם הדין נותן להקדים אכילת בכור ומעשר לחטאת העוף ולמנחות כיון דהם מקודשים יותר. ועי' גם בשפת אמת שנראה מדבריו דלמד ברמב"ם דדין קדימת אכילת החטאת של היום לשלמים של אמש הוא משום דהחטאת הוי מקודש.

והנה בעיקר דין זה בדבר הקודם להקרבה קודם לאכילה יש לדון אם הוא רק בדבר שקדימתו משום מעלת הקרבן עצמו, או גם בדבר שכל סיבת קדימתו הוא משום חשיבות בעליו גם לו יש דין קדימה באכילתו, וכגון בהא דמנחת איש קודמת למנחת אשה, דבפשוטו היה מקום לומר דכיון דאין מעלה בעצם הקרבן, אלא מצד זכות האיש המקריבו הדין נותן להקדימו תחילה וכמו שנתבאר לעיל בהערה 50 מהחזון יחזקאל, א"כ אין זה שייך אלא לענין ההקרבה אבל לא לענין האכילה, ובאמת מסתימת לשון הרמב"ם משמע דדין זה דכל הקודם בהקרבה קודם באכילה קאי גם על מנחת איש קודמת למנחת אשה. ויתכן לפרש דכיון דאמרו בפסחים דף נט: ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, א"כ גם באכילת הכהנים יש זכות וכפרה לבעלים וגם בזה שייך הענין להקדים אכילת קרבן האיש תחילה להקדים זכות כפרתו תחילה. [ואכתי יש לדון בשלמים שנאכלים לכל אדם, אם שייך סברא זו להקדים אכילת קרבן האיש לקרבן האשה דבאכילה זו לכאורה אין כאן זכות וכפרה לבעליו, וצ"ע]. עוד יש לדון אם יש קדימה לאכילת בשר התודה ללחמי תודה, כיון דבשר התודה הוי גופא דזיבחא משא"כ בלחמי תודה, או דלמא זה לא חשיב מעלה ותרוייהו שוים.

שהרי קרב זמנם⁶⁰, שלמים של אמש וחטאת או אשם של היום, חטאת ואשם קודמין מפני שהם קדשי קדשים⁶¹.

סדר הקדימה בעבר ושחט את השאינו תדיר

יט. עבר או שכח ושחט את השאינו תדיר או את הפחות בקדושה תחילה, מקריבו ואח"כ שוחט את התדיר או את המקודש⁶². ואם שחט אחריו את

60. מקור דין זה הוא במשנה בדף צ: וכן פסק הרמב"ם שם בהלכה י"ג. וזהו כפי' התוס' בד"ה שלמים, דהא דתנן התם שלמים של אמש ושלמים של היום שלמים של אמש קודמין, קאי לענין הקדמת אכילתן.

61. שם במשנה נחלקו ר"מ ורבנן בשלמים של אמש וחטאת ואשם של היום, דלר"מ מקדימין את אכילת השלמים של אמש כיון דזמנן רק עד הלילה, והחטאת והאשם יש להם זמן עד הבוקר דנאכלין ליום ולילה, ולרבנן מכל מקום החטאת והאשם קודמין שהן קדשי קדשים. ופסק הרמב"ם שם כדעת רבנן דמקדימין החטאת והאשם של היום לשלמים של אמש, מפני שהחטאת והאשם הוא קדשי קדשים. וצ"ע אם דין זה הוא גם אם נמצא כבר בסוף הזמן דאם יאכלו עכשיו את החטאת והאשם כבר לא יהיה לו שהות לאכול השלמים, דלכאורה היה מסתבר לומר דלא אמרו להקדים את החטאת והאשם אלא כשיש שהות לאכול את שניהם, ובזה ס"ל לרבנן דמקדימין תחילה אכילת החטאת והאשם שהם קדשי קדשים אע"פ שזמן אכילת השלמים מועט יותר, אבל כשנמצא בסוף הזמן של אכילת שלמים וידוע שאם לא יאכלם כעת יהיו נותר, ואכילת החטאת והאשם הרי יש להם עדיין שהות לאוכלם בלילה, איך נאמר לו שבשביל הדין הקדימה של החטאת והאשם יעבור על הלאו של נותר ויבטל לגמרי אכילת השלמים, הא ודאי מוטב שיקיים את שניהם ויאכל השלמים ואח"כ יאכל את החטאת והאשם, וצ"ע בזה.

הערת הגר"מ שטינברג שליט"א. במנחות סוף מ"ט א' מבואר דמעלת תדיר ומקודש אינו רק להקדים התדיר או המקודש לפני האיני תדיר והאיני מקודש, אלא הוא גם לדחות את האיני תדיר או האיני מקודש. ועי' משנת חיים במדבר סי' ק"כ. ובמתני' זבחים ע"ט ב' ברש"י ד"ה התחתונים למעלה כו' שמצוה להקדים כו'. ושם בד"ה ישפך לאמה. ומש"כ "יעבור על הלאו של נותר כו', י"ל דכיון דהדין הוא להקדים את אכילת החטאת והאשם, הרי על מה שנותר מבשר השלמים אינו עובר בלאו, דנחשב דהוא אנוס על זה.

62. בגמ' בזבחים צא. איבעיא להו תדיר ושאינו תדיר וקדם ושחט לשאינו תדיר מאי, מי אמרינן כיון דשחטיה מקריב ליה, או דלמא יהיב לאחר דממרס בדמו עד דמקריב ליה לתדיר ברישא והדר מקריב לשאינו תדיר, ובמסקנת הגמ' אמר ליה רב אחא בריה דרב אשי לרבינא ת"ש שחטו לפסח קודם לתמיד כשר ויהא ממרס בדמו עד שיזרוק הדם. ומשמע מזה דצריך להמתין עד שיקריב את התדיר כשם שצריך להמתין מלזרוק דם הפסח עד שיקריב את התמיד, ודחו הכא במאי עסקינן כגון דקדים שחטיה לתמיד ברישא, אמר ליה רב אחא סבא

התדיר או את המקודש ועכשיו נמצאים הדמים של שניהם לפנינו, יהיה זה ממרס בדם עד שיזרק דם התדיר או דם המקודש⁶³.

תדיר ומקודש איזה מהם קודם

כ. היו לפניו קרבן תדיר וקרבן מקודש, כגון עולה של מוספי ר"ח שהיא תדירה ופר העלם דבר של ציבור שהוא מקודש⁶⁴. איזה שירצה מהן יקדים⁶⁵. ויש אומרים דיקדים את התדיר⁶⁶. ועי' בהערה דעה נוספת בדין זה⁶⁷.

לרב אשי מתני' נמי דיקא דקתני עד שיזרוק את הדם ולא קתני עד שישחוט ויזרוק את הדם. ומזה דנקטה המשנה עד שיזרוק דמשמע דדוקא בגלל שכבר נשחט גם התמיד לכן צריך להמתין עד שיזרוק את דם התמיד, משמע מזה דאם עדיין לא נשחט התמיד זורק את דם הפסח ואין צריך להמתין, א"כ מזה משמע דנפשט האיבעיא דאם שחט את השאינו תדיר והתדיר עדיין לא נשחט גומר ומקריב את השאינו תדיר תחילה, וכן פסק הרמב"ם בפ"ט תמידין ומוספין הלכה ג'. וכתב שם כן גם לענין אם שחט את השאינו מקודש קודם, וכתב בכ"מ דלמדו משחט את השאינו תדיר.

ומה שכתב הרמב"ם דמקריבו לשאינו תדיר תחילה, כתב בחזו"א דנראה דגם מקטיר את האימורים שלו קודם שחיתת התדיר, ועי' במה שנתבאר לעיל בהערה 8 דלדעת הצ"ק והאור"ש נראה דרק גומר את זריקתו, אבל הקטרת האימורים הוא כבר ענין אחר ואחר הזריקה יקריב את התדיר ואת המקודש תחילה, ורק אח"כ יקטיר את השאינו תדיר.

63. כן מבואר שם בגמ' דהיכא דשחטינהו לתרווייהו ליכא ספיקא דודאי מקדימים את התדיר תחילה, ואע"פ שהשאינו תדיר נשחט הראשון מ"מ עכשו שגם התדיר שחוט לפנינו בודאי מקדימים את זריקתו. והנה הרמב"ם כשפסק בהלכה ד' שם דין זה כתב ואם נשחטו שניהם כאחד יהיה זה ממרס בדם עד שיזרוק דם התדיר או דם המקודש. ולא כתב דכן הדין גם בנשחט התדיר אח"כ. וברדב"ז על הרמב"ם שם כתב דלשון כאחד שכתב הרמב"ם הוא לאו דוקא אלא כל שבא לימלך אחר ששחט את שניהם אומרים לו להקריב את התדיר או את המקדש תחילה דמוטב לזלזל בשאינו תדיר או בשאינו מקודש למרס בדמו, מלזלזל בתדיר או במקודש אע"ג דקדם ושחט את השאינו תדיר ואח"כ שחט את התדיר ובא לימלך. וכן כתב גם במהרי"ק בפשיטות דכיון דנשחטו שניהם אע"פ שהשאינו תדיר נשחט הראשון מקדימים את התדיר, יעו"ש.

64. בגמ' בזבחים דף צא. איבעיא להו תדיר ומקודש איזה מהן קודם, ופי' רש"י כגון דם עולת תמיד ודם חטאת עומדין זה תדיר וזה מקודש ממנו כדאמרן דם חטאת קודם לדם עולה מפני שהוא מרצה, אי נמי עולות מוספי ר"ח ופר העלם דבר של ציבור עומדים זה תדיר וזה מקודש. ובתוס' שם הקשו על הפירוש הראשון דבתמיד ילפינן מקרא דמלבד עולת בבוקר דקאי בעשית הדם דצריך להקדים את התמיד לכל שאר הקרבנות, ולכן הסכימו עם

פירושו השני, ובכ"מ בפ"ט תמידין ומוספין הלכה ג' כתב כביאורו הראשון של רש"י דאיירי לענין דם התמיד ודם חטאת.

65. בגמ' שם לא נפשטה האיבעיא, ופסק הרמב"ם שם בהלכה ג' דאיזה שירצה יקדים. ובפשוטו דין זה הוא מספק ועי' לעיל בהערה 19 דדעת הערוך השולחן דספק זה נפשט בגמ' במנחות דשניהם שוין, ועי"ש דיש נפ"מ בזה דיכול להקדים פעם אחת את התדיר ובפעם אחרת את המקודש.

והנה מבואר בגמ' דכל הספק הוא רק בתדיר ומקודש, אבל במצוי ומקודש בודאי המקודש קודם, ולכן מבואר במשנה דחטאת ואשם קודמים לשלמים אע"פ שהשלמים הם מצויים יותר מחטאת ואשם שהן באין בנדר ובנדבה, מ"מ כיון דאין תדירותן חובה אין למעלה של תדיר, ולכן החטאת ואשם שהן מקודשים יותר הם קודמים. וצל"ע בשלמי חגיגה דיש חובה להביאן ברגלים א"כ יחשבו הם כתדיר, ויהיה הדין דאם יש לפנינו חטאת ואשם ושלמי חגיגה איזה שירצה יקדים כדין תדיר ומקודש, ואע"פ שאינם נוהגים אלא ג' פעמים בשנה לכאורה יש להחשיבם לתדיר יותר מחטאת ואשם שאין חיובם קבוע כלל אלא א"כ חטא, ולכאורה לא שמענו דבאמת בכה"ג השלמים שוים לחטאת ולאשם, ושמה כיון דמצינו חטאת חובה כשעירי ר"ח ושעירי הרגלים א"כ חשיב גם החטאת תדירה יותר ואע"פ שחטאות אלו של כל הציבור והשלמים הם חובת כל יחיד, אמנם אכתי אין זה מישב לענין האשם שאינו בא כלל בתורת חובה שקבוע לה זמן אלא א"כ חטא, וא"כ יהיה הדין דאין לו קדימה על שלמי חגיגה. וצ"ע בזה.

הערת הגר"מ שטינברג שליט"א. מש"כ לדון בשלמי חגיגה וחטאת ואשם, דהחגיגה היא תדיר ביחס לחטאת ואשם שהן רק מקודש, ואיזה שירצה יקדים, וכ' דהחגיגה היא תדיר שנוהגת ג' פעמים בשנה.

אולי י"ל דחטאת ואשם נחשבין מצוי ביחס לשלמי חגיגה, ונמצא דהחטאת והאשם הם מקודש ומצוי, משא"כ שלמי חגיגה דהוא רק תדיר. ותלוי אם מצוי נחשב למעלה - דמתבאר להלן.

מיהו לכאורה שלמי חגיגה הן אמת דהחיוב לכל יחיד הוא רק ג' פעמים בשנה, אך זהו לכל יחיד ויחיד, והנידון תדיר ומקודש הוא על הכהן המקריבן, את מי להקדים, ושלמי חגיגה ביחס לכהן המקריב - הם יותר מג' פעמים בשנה, שהרי לזה צריך לצרף את כל השלמי החגיגה הקרבים במשך השנה, ובודאי דהוי תדיר ביחס להחטאת והאשם, ואף אם נצרף את כל חטאות הציבור הקריבים במשך השנה במוספי הרגלים ובר"ח ובר"ה וביה"כ, הרי עדיין שלמי חגיגה הם יותר תדיר.

אלא ששמעתי בשם הגר"ד לנדא שליט"א דקידוש לבנה קודם לספירת העומר, אף דספירת העומר נוהגת מ"ט יום בשנה, ואילו קידוש לבנה נוהג רק י"ב פעמים בשנה, מ"מ קידוש לבנה נחשב תדיר, הואיל ונוהג בכל חודש וחודש - וזה מחשיבו לתדיר ביחס לספירת העומר דאין מפוזר בכל חדשי השנה.

ועל דרך זה י"ל דגם חטאות הצבור אף דקרבנים רק בר"ח ורגלים ור"ה ויוה"כ, ואילו שלמי חגיגה של כל ישראל קרבנים יותר מהם, מ"מ חטאות הצבור קרבנים בכל ר"ח ור"ה מלבד במועדים, והפיזור בכל חודש מחשיבו לתדיר ביחס לשלמי חגיגה שאין בהן פיזור בכל חודשי השנה. מיהו צ"ב מה דין אשם ושלמי חגיגה כמו שכתבת.

ובעיקר מה דמבואר כאן תדיר ומקודש איזה שירצה יקדים, יעוין בהגהות הגרעק"א ז"ל בסי' ז' שכתב עמ"ש המג"א בשם מהרש"ל דמי שאכל איזה דבר ונתחייב בברכה אחרונה ואח"כ עשה צרכיו ונתחייב באשר יצר, יברך אשר יצר תחילה משום תדירה, וכתב הגרעק"א ז"ל דבאכל פת דחייב בברכת המזון דהיא מדאורייתא, א"כ יכול להקדים איזה שירצה דנהי דאשר יצר הוי תדירה, מכל מקום ברכת המזון דהיא מדאורייתא מסתבר דחשיבא כמקודש, דדאורייתא לגבי דרבנן הוי כמקודש, וא"כ יכול להקדים איזה שירצה. וכתב שם דכן דעת הצ"ח בריש פרק ח' דברכות דדאורייתא לגבי דרבנן הוי מקודש, אמנם דעת השאגת אריה בתשו' דאין דין קדימה למצוה דאורייתא על מצוה דרבנן יעו"ש בטעמו.

ובחו"ב בסוגיין העיר דלכאורה אשר יצר לא נחשב לתדיר אלא למצוי, וכיון דמבואר בסוגיא דמצוי ומקודש בודאי המקודש קודם. א"כ חייב בדוקא להקדים את הברכה המזון דהוי מקודש, ויתכן דדעת הגרעק"א ז"ל דאשר יצר חשיב כתדיר כיון דלפי סדר טבע בריאת האדם נצרך לנקביו ומתחייב באשר יצר נחשב לתדיר של חובה, ואינו כמצוי בלבד.

והנה בסוגיין נתבאר דמקודש קודם למצוי, אמנם בעיקר דין מצוי אם יש לו בכלל מעלת קדימה לדברים אחרים נחלקו בדבר רבותינו האחרונים, דהחכם צבי בתשובה קנ"ב נקט בפשיטות דמצוי יש לו בעלמא מעלת קדימה ורק כנגד מקודש אמרו בסוגיין דמקודש עדיף, והוכיח כן מהא דאיתא בביצה דף כ. לענין סמיכה דאין ללמוד סמיכה בשלמי חובה משלמי נדבה דמה לשלמי נדבה שכן מצויין. אמנם בשאגת אריה בסי' כ"א כתב דמצוי אין לו קדימה כלל אפילו לגבי דברים אחרים, ולא רק שאין לו מעלת תדיר כנגד דבר אחר שהוא מקודש, והוכיח כן מהא דהקשו בגמ' אמר ליה רב הונא בר יהודה לרבא אטו מצוי לאו תדיר הוא והתניא אוציא את הפסח שאינה תדירה ולא אוציא את המילה שהיא תדירה, ואם איתא דמצוי נחשב לתדיר לגביה נפשיה א"כ מה הקשו מבריייתא זו דודאי מילה נחשבת תדירה, אלא ש"מ דלמצוי אין כלל מעלת תדיר ולכן הקשו מבריייתא זו דתניא דלמילה יש מעלת תדיר אלמא מצוי הוי כתדיר.

ועי' עוד בטהרת הקודש בסוגיין שהאריך ג"כ בנידון זה אם מצוי חשיב כתדיר. וכתב שם דמהא דאמרו בית הלל דמברך על היין ואח"כ מברך על היום משום דברכת היין תדירה וברכת היום אינה תדירה ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, אין להוכיח דמצוי נחשב לתדיר דהא ברכת היין לכאורה הוי כמצוי בלבד שאינה תדיר של חובה. דכוונת בית הלל דברכת היין חשיבא לתדיר לפי שיש הרבה ברכת היין של חובה כקידוש והבדלה וכן ברכת אירוסין ונישואין על הכוס, ולכן חשיבא ברכת היין תדירה טפי מקידוש, וכ"כ גם בשאגת אריה שם.

66. כן כתב הרע"ב במשנה ו', וכ"כ הט"ז בסי' תרפ"א, ועי' לעיל בהערה 7 מה שתמהו האחרונים ז"ל בדבריהם, והנה בירושלמי בנזיר פרק ז' הלכה א' [לפי גירסת הקרבן העדה שם וכגירסא זו כתב גם בברכי יוסף בסי' צ'] על מחלוקת ר"א ורבנן בנזיר וכהן גדול שפגעו במת מצוה, דר' אליעזר אומר 'טמא כהן גדול שאינו מביא קרבן על טומאתו ואל 'טמא נזיר שמביא קרבן על טומאתו, וחכמים אומרים 'טמא נזיר שקדושתו קדושת שעה ואל 'טמא כהן גדול שקדושתו קדושת עולם, ואמרו דאתיא דר' אליעזר כבית שמאי דבית שמאי אומרים תדיר ומקודש מקודש קודם כן ר' אליעזר אומר תדיר ומקודש מקודש קודם. ופירש בקרבן העדה דבית שמאי סברי בפ"ח דברכות דמברך על היום ואח"כ מברך על היין, משום דברכת היום נחשב למקודש ועדיפא מברכת היין דהיא תדיר. ור' אליעזר דאמר 'טמא כהן גדול משום דהנזיר הוא מקודש יותר שהרי מביא קרבן על טומאתו, ולכן 'טמא הכה"ג אע"ג שקדושתו היא תדיר.

והנה לפי דברי הירושלמי הנ"ל כתבו האחרונים דלפי מה דקי"ל כרבנן דיטמא נזיר ולא 'טמא כהן גדול אלמא תדיר עדיף, וכן מהא דקי"ל כבית הלל דמברך על היין ואח"כ מברך על היום חזינן תדיר עדיף ממקודש. אמנם בגמ' דידן בדף צא. אמרו בפירוש דאין ללמוד מהא דאמרו בית הלל דברכת היין קודמת לברכת היום תדיר קודם למקודש, משום דאטו שבת לברכת היום אהנאי לברכת היין לא אהנאי. וכתב בברכ"י שם דזהו טעמו של הרמב"ם שלא פסק כפשיטות הירושלמי אלא כגמ' דידן, ולגמ' דידן אין מכאן ראייה תדיר קודם למקודש. אבל עכ"פ מדברי הירושלמי יש סמך לשיטת הרע"ב והט"ז שפסקו תדיר עדיף.

67. הפני משה שם גרס בירושלמי הנ"ל להיפך דאתיא דר' אליעזר כבית שמאי דסברי תדיר עדיף ממקודש, ופירש שם דנזיר חשיב תדיר טפי לפי שנוהג בין בישראל בין בכהנים, וכהן הוי מקודש טפי דקדושתו קדושת עולם, ומדאמר ר' אליעזר דיטמא כהן אלמא תדיר עדיף. ובמראה פנים כתב דלפי"ז צריך לומר דגרסינן אתיא דר' אליעזר כבית הלל, דבית שמאי הא סברי מקודש קודם דלכן מברך על היום תחילה, וכתב שם דלפי הירושלמי למאי דקי"ל כרבנן דיטמא נזיר אלמא קי"ל דמקודש עדיף.

ובברכי יוסף בסי' צ' תמה על דבריו טובא, דכתב דקי"ל כרבנן דמקודש קודם, והא הלכה רווחת כבית הלל דמברך על היין תחילה. והביא שם דבירושלמי ביומא פרק ז' הלכה ב' על הא דתנן התם יצא ועשה את אילו ואת איל העם ואת שבעת כבשים תמימים דברי ר' אליעזר. ואמרו שם בירושלמי רב הונא בשם רב יוסף אתיא דר' אליעזר כבית שמאי, כמה דבית שמאי סברי תדיר ומקודש מקודש קודם כן ר' אליעזר אומר תדיר ומקודש מקודש קודם, היך עבידא עבודת היום מקודשת ומוספי היום תדירים, עבודת היום קודמת למוספי היום. ובירושלמי זה מפורש דלר' אליעזר מקודש עדיף וסבר כב"ש, וזה לא כגירסת הפני משה, ולפי"ז אדרבה נראה דלדעת הירושלמי הלכה תדיר קודם כיון דקי"ל כרבנן, וכמו שנתבאר בהערה הקודמת. ואגב דאתאי ירושלמי זה לידינו נראה ללמוד מדבריו להא דנחלקו האחרונים ז"ל בסדר

בהקדים את השאינו תדיר תחילה, וכן בהקדים עולה לחטאת אם מעכב

כא. אם עבר והקריב את הקרבן שאינו תדיר תחילה הקרבן כשר ולא נפסל בכך⁶⁸. וכן בחטאת ועולה הבאה עמה אם עבר והקריב את העולה תחילה העולה כשירה, ויקריב את החטאת אחריה⁶⁹. ויש חולקין ועי' בהערה⁷⁰.

ההקרבה בקרבנות העצרת אם היו מקריבים תחילה את המוספין, או את שתי הלחם ואת הקרבנות הבאין עמו, דבמנ"ח במצוה ש"ז כתב דאין קדימה לאחד על חבירו ועל כן הקריבו תחילה שני שעירי החטאות דהחטאת קודמת לעולה ואח"כ ג' פרים וג' אילים וי"ד כבשים, וכתב שם דאין לומר דהמוספין קודמין לשתי הלחם משום דהם תדירים, משום דנראה דאין למוסף של עצרת מעלת תדיר יותר מהקרבנות הבאין עם הלחם שהוא ג"כ קרב רק פעם אחת בשנה, וכתב שם דאין לומר כיון דקרבן מוסף נוהג גם בר"ח וברגלים נחשב לתדיר יותר מקרבנות היום, כיון דהם חלוקים בשמותיהם והוי מצוות חלוקות ואינו נכלל עמהם לא נחשב לתדיר, עכ"ד.

ובחזו"א במנחות סי' ל"ג סק"ז כתב דהמוספין קודמין לשתי הלחם לפי שהן תדיר וכליל, הרי דנקט בפשיטות דגם למוספי עצרת יש מעלת תדיר אע"פ שאינם קרבים אלא פעם אחת בשנה, והוא משום דקרבן מוסף היה קרב גם בר"ח וברגלים. ולכאורה מהירושלמי הנ"ל ביומא מבואר כדעת החזו"א דהחשיבו את מוספי יוהכ"פ לתדיר נגד עבודת היום אע"פ שמוספי יוהכ"פ אינם אלא פעם אחת בשנה כעבודת היום, ובע"כ משום דמוסף נוהג גם בר"ח וברגלים נחשב כל קרבן מוסף לתדיר, וא"כ ה"ה למוספי עצרת יש מעלת תדיר.

הערת הגרמ"מ שטינברג שליט"א. כבר נחלקו בזה הראשונים, דהרגמ"ה במנחות מ"ה ב' כ' דהמוסף קרב ראשון, ואילו בדעת זקנים בפי' פינחס כ' להיפך. ובמשנת חיים במדבר סי' קכ"ב אות ב' כ' די"ל דתלוי במחלוקת התנאים ביומא ע' א' בסדר הקרבת הקרבנות ביוה"כ אי המוסף קודם או חובת היום דפ' אחרי מות קודם.

שם ד"ה ובחזו"א. הראי' מהירוש' נגד ד' המנ"ח כבר כתבתי במשנת חיים שם אות ג'.

68. כן מוכח בגמ' בזבחים צא. דאפילו אם עבר ושחט את השאינו תדיר גומר ומקריבו קודם התדיר, וכמו שנתבאר לעיל בסעיף י"ט, ומבואר דלא נפסל הקרבן ע"י שהקדימו לתדיר או למקודש, וכן כתב בט"ז באו"ח סי' תרפ"ד סק"ד והביא ראיה מגמ' זו. וכן מהא דקי"ל דתפילת מנחה קודמת למוסף משום דמנחה היא תדיר, ואפ"ה קי"ל בסי' רפ"ו דאם התפלל מנחה קודם יצא. וכ"כ במ"ב בסי' רפ"ו ס"ק י"א.

69. כן כתבו התוס' בקידושין דף יג. בד"ה האשה, והוכיחו כן מדתנן במס' קנים פרק ב' משנה ה' האשה שהביאה עולתה ומתה לא יביאו יורשיה חטאתה, ומשמע דדוקא יורשיה אין מביאין את חטאתה משום דהוי חטאת שמתו בעליה ואזלא למיתה, אבל היא עצמה אם היתה חיה היתה מביאה חטאתה אחר עולתה ופטורה, והקשו על זה דבגמ' בפ' תמיד נשחט משמע דדין זה דחטאת קודמת לעולה הוי לעיכובא, ודוקא במצורע גלי לן קרא דוהעלה

להכשיר בדיעבד אם הקדים את העולה, ובתי' אחד כתבו דדוקא במצורע ס"ד דיעכב דכיון דכתיב ביה הויה זאת תהיה תורת המצורע ומשמע דמעכב ולכן צריך קרא דאינו מעכב, אבל בשאר קרבנות לא בעינן קרא לזה. ועוד תירצו דבתר דגלי לן קרא במצורע דאינו מעכב ילפינן מהתם גם לשאר הקרבנות. וכן הסכימו גם הרמב"ן והרשב"א בקידושין שם. והמפרש והרא"ש והרע"ב בקנים שם.

70. הרמב"ן בקידושין שם הביא דהראב"ד כתב דהא דתנן האשה שהביאה עולתה אין הכוונה שהקריבה אותה אלא שהפרישה אותה, ועל זה אמרו דלא יביאו יורשיה חטאתה, הא אם היתה היא קיימת היתה יכולה להביא חטאתה ועולתה, אבל לעולם אין יכולה להקריב עולתה קודם. וגם הריטב"א הביא את פי' הראב"ד וכתב עליו וזה נכון, ומדבריהם משמע דס"ל דדין זה דלא יקריב את העולה קודם לחטאת הוי לעיכובא.

ובחקרי לב באו"ח סי' א' תמה על זה מהא דתנן בנזיר דף נט: שני נזירים שנטמא אחד מהם ומת אחד מהם, וכו' אמר לו בן זומא ומי שומע לו שידור כנגדו, אלא מביא חטאת העוף הבא על הספק ועולת בהמה ואומר אם טמא הייתי החטאת מחובתי ועולת נדבה, ואם טהור הייתי העולה מחובתי והחטאת מספק, וסופר ל' יום ומביא קרבן טהרה ואומר אם טמא הייתי העולה ראשונה נדבה וזו חובה, ואם טהור הייתי העולה הראשונה חובה וזו נדבה וזה שאר קרבני. והשתא אם נימא כדעת הראב"ד והריטב"א דדין זה דלא יקדים את העולה הוי לעיכובא איך אומר אם טהור הייתי העולה הראשונה חובה וזו נדבה, והא בעולה הראשונה שהביא לא יצא כיון דהקדים עולתו לחטאתו, יעו"ש שתמה מכמה מקומות בגמ' בנזיר דמוכח כן.

ותי' שם דבגמ' בזבחים דף נה. אמרו ואלא למאי הלכתא אתקוש אמר רבא שאם גילח על אחת משלשתן יצא, וכתב דכיון דהוקשו החטאת והעולה לשלמים א"כ גלי לן קרא דגם אם גילח על העולה יצא אף שהקדימה לחטאת, וא"כ בנזיר לכו"ע הדין שאינו מעכב אם הקדים את העולה, והוי כמצורע דגלי לן קרא, יעו"ש בדבריו הנפלאים. במה שהאריך במחלוקת זו של הראשונים.

ועי' במנחת חינוך במצוה קס"ח שכתב לחדש דגם לדעת הראשונים דס"ל דאם הקדים את העולה לחטאת אינו מעכב, מכל מקום זהו רק כשיכול להקריב את החטאת תחילה אלא שעבר והקריב את העולה תחילה, אבל במקום שאין יכול להקריב את החטאת תחילה, בזה הסדר מעכב ואין יכול להקריב את העולה קודם לחטאת, וכדר' זירא דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, וכתב לבאר בזה הא דתנן בקנים פ"ב משנה ה' האשה שהקריבה חטאתה ומתה יביאו יורשין עולתה, ולכאורה קשה למה אמרו דצריכים היורשים להביא עולתה דוקא כשכבר הקריבה חטאתה, הא אפילו לא הקריבה את חטאתה יקריבו היורשין את עולתה כיון דהעולה באה לאחר מיתה, ולפי"ז כ' במנ"ח לישב דאם לא הקריבה את חטאתה כיון דהחטאת אינה קריבה לאחר מיתה ואין יכולים להביא את חטאתה א"כ הכא כבר מעכב הסדר כיון דאינו ראוי להקריב את החטאת תחילה הסדר מעכב.

ציבור שיש להם כבשים או לתמידין או למוספין

כב. ציבור יש להם בשבת או ביו"ט רק שני כבשים יקריבו אותם לתמידין ולא למוספין, משום דהתמידין הוי תדיר ומקודש והם עדיפי מהמוספים שהם רק מקודש⁷¹. ואם יש להם עוד שני כבשים ואם יקריבו אותם למוסף היום אין

ולפי"ז כתב במנ"ח שם לבאר הא דתנן בכריתות דף ח: האשה שיש עליה חמש ספק לידות או חמש ספק זיבות מביאה קרבן אחד ואוכלת בזבחים ואין השאר עליה חובה. ולכאורה קשה דנהי דאין יכולה להביא יותר מחטאת אחת כיון דיש כאן ספק אם חייבת, ורק אחת הותר לה להביא כדי שתוכל לאכול בקדשים, אבל עולה שבאה גם בנדבה למה אינה חייבת מספק להביא חמש עולות ותתנה שאם אינה חייבת שיהיו נדבה, ולפי"ז כתב במנ"ח שם לישב הדבר היטב, דכיון דאינה ראויה להביא את שאר החטאות מספק, ממילא גם אין יכולה להביא את שאר העולות, כיון דבכה"ג שאינו ראוי להקריב החטאת תחילה.

71. מקור דין זה הוא בגמ' במנחות דף מט. בעא מיניה רב חייא בר אבין מרב חסדא ציבור שאין להן אלא תמידין ומוספין איזה מהן קודם, היכי דמי אילמא תמידין דיומיה ומוספין דיומיה פשיטא תמידין עדיפי דהו"ל תדיר ומקודש. והא דנחשבים התמידים למקודש פרש"י בלשון אחד שהיום יום טוב, וכתבו התוס' דהוא כמו שאמרו בגמ' בזבחים אטו יו"ט למוסף אהני לתמיד לא אהני. ובלשון שני פירש דמקודש נקרא דבר שזמנו היום.

והנה יש ללמוד מדין זה דהא דתדיר קודם לשאינו תדיר הוא לא רק להקדימו, אלא גם במקום שא"א לעשות את שניהם עושין את התדיר. וכן כתב הרא"ש בשבת פ"ב סי' י"ב והוכיח כן מהגמ' שם. ועי' בתשו' הגרעק"א ז"ל בסי' ט' שפי' כן בדברי הירושלמי במגילה פ"ד הלכה י"ב דנחלקו שם אמוראי בתפילין ומזוזה איזה מהן קודם, וטעמא דמ"ד דמזוזה קודמת לפי שנוהגת בשבתות וימים טובים, והיינו דמהאי טעמא הוי תדיר ולכך קודמת לתפילין. ויש ללמוד גם מזה שאם יש לו בר"ה קרבנות רק לצורך ר"ח או לצורך ר"ה, יקריבם למוספי ר"ח לפי שהוא תדיר.

הערת הגר"מ שטינברג שליט"א. כ"כ במנ"ח מ' ש"ז אות י"א, ובבית הלוי ח"א סו"ס ד'. אך במג"א סי' תרפ"ד סק"ב הי' פשיטא ליה שלא אמרו מעלת תדיר רק להקדים ולא לדחות את שאינו תדיר, אלא שהוכיח מראשונים דמהני גם לדחות, ולא הביא מד' הגמ' הנז', וכן בחי' רעק"א ר"ס רפ"ה כ' בין השאר אף דמצינו רק דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, עי"ש.

ובמשנת חיים במדבר סוף סי' ק"כ כתבתי לבאר הגמ' במנחות הנז' ע"פ השפ"א שמוכא בהערה הבאה, ובחי' ראמ"ה סוכה כ"ה כ' דהיא סברא מיוחדת בתמיד הואיל וטעון ביקור ד' ימים לפני שחיטה. ולפי"ז צדקו המג"א ורעק"א שלא הוכיחו מהגמ'.

להם תמידים למחר, הרי הדבר שקול אם הקריבום למוסף היום הקריבו, ואם רצו להניחם למחר לתמידין יניחו⁷².

72. מקור דין זה הוא מהסוגיא במנחות שם דנסתפקו בציבור שיש להם תמידין דלמחר ומוספין דהאידנא, אם תמידין עדיפי שכן תדיר, או דלמא מוספין עדיפי דהו"ל מקודש. ופרש"י כגון שיש להם שני כבשים לבד מתמידין וקא מיבעיא ליה אם יקריבם היום למוספין ולא יהיו להם תמידין למחר, או יניחום לתמידין דלמחר, ועל מה שאמרו דמוספין דהאידנא הוו מקודשין פרש"י בלשון אחד דהיום שבת קודש ותמידין דלמחר לא הוו מקודש דלמחר הוא חול. ובלשון אחר פירש רש"י דמוספין הוו מקודש משום שהם יקריבו היום ותמידין לא יקריבו עד למחר. ובגמ' לא נפשטה האיבעיא ופסק הרמב"ם בפ"ח תמידין ומוספין הלכה כ' דיעשו איך שירצו.

ולכאורה יש נפ"מ בין ב' הלשונות דרש"י היכא דיש להם שתי כבשים בר"ח שחל להיות בערב שבת, דלפי הלשון הראשון של רש"י לכאורה כאן יש להקריב לצורך תמידין דלמחר כיון דהו"ל תדיר ומקודש, דתמידין אלו שיקריבו למחר דהוא שבת הם ג"כ מקודש וא"כ בזה לא יהא ספק, אבל ללשון שני של רש"י דמה שקרב היום נחשב למקודש א"כ יהא הספק בכל ענין, וכמו כן יהיה נפ"מ באחד מימי חוה"מ ויש להם כבשים או למוסף היום או לתמידין דלמחר, דללשון הראשון לכאורה יש להקריבם לתמידין דלמחר דהו"ל גם מקודש, וללשון שני גם בזה יהיה הספק.

אבל בקרן אורה שם כתב דמסתימת הסוגיא לא משמע כן, אלא דגם ללשון ראשון של רש"י צ"ל דרק לענין מעלת תדיר מתחשבים גם בקרבן של מחר, אבל לענין מעלת מקודש אינה מועילה אלא ליומו, ולכן גם לא נסתפקו בציבור שאין להם בר"ח שחל בערב שבת אלא כבש אחד אם יקריבו אותו למוסף דר"ח דהאידנא או למוסף שבת למחר דמוסף דשבת הוי מקודש יותר, אלא ודאי לענין מעלת מקודש אין ספק דאין מתחשבים במעלת המקודש של מחר אלא חובת היום קודמת.

ולכאורה דבריו צ"ע דגם לדעתו אכתי יכלו להסתפק בזה כיון דמוסף השבת הוא גם תדיר יותר ממוספי ר"ח, וא"כ יש להסתפק אם יקריבו אותו למחר למוסף דשבת דהוי תדיר או למוסף ר"ח של היום. וגם מלשון רש"י שכתב בלשון הראשון דתמידין דלמחר לא הוו מקודש משום דלמחר חול, לכאורה משמע מזה דאם למחר היה קודש ודאי תמידין דלמחר עדיפי, וצ"ע.

ובשפת אמת בזבחים בדף פט. כתב בענין אחר דכל הצד של הגמ' להקריב תמידין דלמחר אף שיש לפנינו חובת היום להקריב מוסף, הוא סברא מיוחדת בקרבן תמיד משום דתמיד ענינו שיקרב בכל יום, ולכן יש מעלה להשאירם למחר, משום דביטול התמיד שלמחר נוגע בכל יום כיון דכתיב ביה תמיד. וכתב שם דלפי"ז אפשר דמוסף דר"ח שחל בע"ש קודם למוסף דשבת דלמחר, וצע"ג בזה. עכ"ד.

ובעיקר דין זה הנה בכ"מ מבואר דהא דכתב הרמב"ם דיקריבו איזה שירצו הוא משום דלא נפשט הספק, ובערוך השולחן בסי' קי"ט ס"ד דעתו שם דס"ל לרמב"ם דהאיבעיא נפשטה

דין הקדימה בפר כהן משיח ובפר העלם דבר ובשעירי ע"ז

כג. פר כהן משיח קודם לפר העלם דבר של ציבור⁷³. פר העלם דבר של ציבור קודם לפר עבודה זרה⁷⁴. פר ע"ז קודם לשעירי ע"ז⁷⁵.

דתדיר ומקודש שניהם שוין, משום דאמרינן בגמ' ת"ש התמידין אין מעכבין את המוספין וכו' היכי דמי אי נימא דאית ליה ולקדם והתניא מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר, וכו', אלא לאו תמידין דלמחר ומוספין דהאידינא וש"מ כי הדדי נינהו. ואע"פ שאב"י דחה שם את הראיה ואמר לעולם דאית ליה ולקדם והא דקשיא לך שלא יהא דבר קודם למצוה בעלמא, ס"ל לרמב"ם דהוי דחויא בעלמא יעו"ש. וכתב שם נפ"מ מזה ונתבאר לעיל בהערה 19.

73. מקור דין זה הוא במשנה בהוריות דף יב: פר משיח ופר העדה עומדים פר המשיח קודם לפר העדה בכל מעשיו. וכן פסק הרמב"ם בהלכות תמידין ומוספין בפ"ט הלכה ז'. ובגמ' שם בדף יג. מנא הני מילי דת"ר ושרף אותו כאשר שרף את הפר הראשון, מה ת"ל את הפר הראשון שיהא ראשון קודם לפר העדה בכל מעשיו, ועוד טעם אמרו שם בגמ' להקדמת פר כהן משיח הואיל ומשיח מכפר ועדה מתכפרת דין הוא שיקדים המכפר למתכפר וכן הוא אומר וכפר בעדו ובעד ביתו ובעד כל קהל עדת ישראל.

ועי' בחזו"א בסי' ל"ג ס"ק י"ח שעמד בזה למה אמרו דקודם לפר העדה בכל מעשיו, מה שלא נקטו בשאר מקומות, ורצה לחדש דבאו לומר דאפילו שריפתו של פר המשיח קודם להקרבת פר העדה, ואע"ג דבעלמא בשאר הקדימות הקדימה של המעולה יותר הוא רק דדמו קודם לדם חבירו הפחות במעלה כגון דם שעירי ע"ז קודם לדם שעיר נשיא, אבל אין אימורי שעיר ע"ז קודמים לדם שעיר נשיא, הכא בפר כהן משיח אמרינן דכל מעשיו קודמין. וכתב שם בחזו"א דאפשר דהמשנה איירי כשלא שחט עדיין את פר העלם דבר, ובכח"ג בודאי גומר תחילה להקריב את כל הפר כהן משיח שקרב הראשון, וזהו כשיטתו שהובא לעיל בהערה 7, ולפי"ז אין כאן דבר מחודש בפר כהן משיח דבכל הקודמין הדין הוא כן שמקדימים את כל מעשיהן קודם שחיטת השני, וכתב שם דלכאורה כן משמע ברמב"ם שלא כתב כאן שקודם בכל מעשיו. ומיהו במוסגר כתב שם דמלשון הגמ' כן נראה דיש כאן דין קדימה מיוחד גם בנשחט כבר פר העלם דבר, וכתב שם דיתכן דאפילו אם קדם ושחט את פר העלם דבר, יתן לאחר למרס בדמו ושחט פר כהן משיח וגומר את כל מעשיו. ולפי"ז עדיפא קדימה זו יותר מתדיר ומקודש בעלמא, דהתם קיי"ל דאם שחט את השאינו תדיר תחילה גומרו והכא אינו כן.

והנה החזו"א הקשה שם למה הוצרכו לומר את הטעם של הואיל ומשיח מכפר והא כבר דרשינן לה לעיל מקרא, ואי איכא סברא זו א"כ למה לי קרא, וכתב שאפשר שטעמא דקרא הוא דלא משום דפר כהן משיח עדיף הקדימו הכתוב, אלא משום דכפרת המכפר עדיף מכפרת המתכפר, עוד כתב שם לישב דלפמ"ש לעיל דהכא יש דין קדימה בכל מעשיו יותר משאר הדברים, א"כ י"ל דלהכי אהני האי טעמא דהואיל ומשיח מכפר, ולפי שאנו מפרשים כך טעמו של הפסוק נתחדש דין זה.

דין קדימת שעירי ע"ז לשעיר נשיא, ושעיר נשיא לשעירי יחיד.
כד. שעירי ע"ז קודמין לשעיר נשיא משום שקרבן ציבור קודם לקרבן יחיד⁷⁶.

ויש לדון דהנה במשיח שעבר שחטא ג"כ הדין הוא שמביא פר כדאיתא במשנה בהוריות דף ט: ולכאורה נראה ברור דגם פר זה קודם לפר העלם דבר של ציבור, דגם קרבנו נכלל בפרשה זו של קרבן כהן משיח וגם עליו קאי הקרא דכאשר שרף את הפר הראשון. אבל לכאורה הטעם של הואיל ומשיח מכפר ועדה מתכפרים בדין הוא שיקדום מכפר למתכפר, לא שייך במשיח שעבר שהוא אינו מכפר. ולפי מה שכתב בחזו"א דטעם זה הוא הטעמא דקרא דגלי לן דטעם הקדמה אינו משום מעלת הפר כהן משיח, אלא משום מעלת הכהן משיח שמתכפר בו, דכפרת מכפר עדיפא מכפרת מתכפר, א"כ יתכן דבאמת פר העלם דבר של ציבור יקדום לפר משוח שעבר, וצ"ע. [ואולי גם במשוח שעבר יש את הסברא של קדימת המכפר למתכפר, דיש לו מעלת מכפר על ישראל כיון שנמשח לכה"ג וכשר לעבודת יוהכ"פ, ומחזיר את הרוצח כדאיתא במכות דף יא., וצ"ע בכל זה].

עוד יש לדון בכהן משיח שחטא עד שלא נתמנה, דמביא כשבה או שעירה כהדיוט כדאיתא במשנה בהוריות דף י., וכן במרובה בגדים שחטא דאינו מביא פר אלא כהן משיח בלבד, כדאיתא בהוריות יא., וכן היכא דחטא כהן משיח בע"ז דמביא שעירה כהדיוט כדאיתא שם בדף ט., ויש לדון בכל הנך אם קרבנו קודם לפר העלם דבר של ציבור, דהנה מטעם הקרא דכתיב כאשר שרף את הפר הראשון בודאי אין זה שייך אלא היכא דמביא פר, דבזה גלי קרא להקדים פרו לפר העדה, אבל בכל הנך גיוני שמביא כהדיוט לא מצינו בזה קדימה, אולם לפי הטעם דבדין הוא שיקדום מכפר למתכפר, א"כ לכאורה גם כשקרבנו כהדיוט שייך סברא זו. אמנם יתכן דלא מהני סברא זו להקדימו אלא כשמביא פר שדינו להזות דמו בפנים כפר העלם דבר של ציבור, ובזה כיון ששניהם שוים במעלתם מקדימים את הפר כהן משיח, אבל במקרים אלו שדינו להביא שעירה כהדיוט כיון דמבואר בגמ' בזבחים דף פא: דכשם שמצוה להקדים עליונים לתחתונים כך מצוה להקדים פנים לחוץ, א"כ ודאי פר העדה שהוא פנימי קודם לחטאתו של הכהן גדול שהיא חיצונה, ולא מהניא סברא זו דבדין הוא שיקדום מכפר למתכפר, כיון דאין הקרבנות שוים במעלתם, ויש קצת ראייה לסברא זו מדברי הירושלמי בהוריות פרק ג' ה"ד דמבואר שם דשעירי ע"ז קודמין לנדבת משיח לפי שדמן נכנס לפנים, יעו"ש.

74. כן מבואר בגמ' בהוריות שם, וכן פסק הרמב"ם שם בהלכה ז'. והטעם לזה אמרו בגמ' שם דהוא משום דפר העלם דבר של ציבור הוא חטאת ופר של ע"ז הוא עולה וחטאת קודמת לעולה. ועי' בחזו"א במנחות סי' ל"ג סק"ח שנסתפק היכא דכבר הקריב פר של ע"ז ועכשיו יש לפניו פר העלם דבר של ציבור ושעיר של ע"ז, מי קודם, דיתכן דפר העלם דבר קודם דפרים קודמין לשעירים, ויתכן דשעירי של ע"ז קודם הואיל והתחיל בכפרתם.

75. דין זה נתבאר לעיל בהערה 9 יעו"ש.

76. כן מבואר בגמ' בהוריות שם, וכן פסק הרמב"ם שם בהלכה ז'. ואמרו שם בגמ' מאי טעמא האי יחיד והאי ציבור, ועי' בפ"י הרא"ש שם שכתב דקרבן ציבור קודם לקרבן

ולענין עולת ציבור וחטאת יחיד איזה מהן קודם עי' בהערה⁷⁷. שעיר נשיא קודם לשעירת יחיד⁷⁸.

יחיד ואפילו הוא מלך והא דאמרינן בר"ה מלך, וציבור מלך נכנס תחילה לדין התם שאני כדמפרש טעמא לאו אורח ארעא למיקם מאבראי, ואב"א מקמי דליפוש חרון אף. עכ"ד. והנה בדין זה דשעירי ע"ז קודמים לשעיר נשיא יש טעם נוסף דשעירי ע"ז היה נכנס דמם לפנים, ובגמ' בזבחים דף פא: מבואר דמצוה להקדים פנימים לחיצונים, וכן בירושלמי בהוריות פ"ג ה"ד אמרו דנדבת משיח ושעירי ע"ז עומדים שעירי ע"ז קודמים לפי שדמן נכנס לפנים, וצ"ל דא"נ והגמ' נקטה חד מתרי טעמי, ונפק"מ מטעם הגמ' להקדים קרבן ציבור לקרבן יחיד גם בכ"ה"ג ששניהם חיצונים, וכ"כ בצפנת פענח בהוריות שם.

⁷⁷. בעיקר דין זה דקדימת קרבן ציבור לקרבן יחיד יל"ד אם הוא רק כשקרבנותיהם שוים, או גם כשמביא היחיד חטאת והציבור מביאים עולה קודמת עולתם של הציבור, ואע"ג דבעלמא חטאת קודמת לעולה ה"מ היכא דתרווייהו קרבנות יחיד או דתרווייהו קרבנות ציבור, אבל היכא דיש לנו קרבן יחיד כנגד קרבן ציבור, שמא מעלת קרבן הציבור עדיפא וצריך להקדים את עולתם אף לחטאתו של היחיד.

ובספר חידושים וביאורים הביא ראייה דחטאת יחיד קודמת לעולת ציבור מדברי הירושלמי בהוריות פ"ג ה"ד דאמרו שם היה שם פר ע"ז ושעיר הבא עמו וחטאת אחרת, פר קודם לשעיר ושעיר קודם לחטאת אחרת וחטאת אחרת קודם לפר היך עבידא, אמר ר' יוסי מכיון שהשעיר מחוסר זמן לפר כמי שקדמו פר וחטאת אחרת קודמת לפר. הרי מבואר מדברי הירושלמי דחטאת אחרת קודמת לפר ע"ז שהוא עולה אע"פ שפר העולה הוא קרבן ציבור ואפ"ה חטאת יחיד קודמת לו. ואין לומר דהירושלמי קאי על חטאת ציבור אחרת כגון שעירי ר"ח ושעירי הרגלים, דא"כ אמאי פשוט לירושלמי דשעירי ע"ז קודמים לשעירים אלו, ונהי דשעיר ע"ז הוא מקודש יותר לפי שנכנס דמו לפנים. אבל שעיר ר"ח הוא תדיר טפי, אלא ודאי הירושלמי איירי בחטאת יחיד, וא"כ מוכח מדברי הירושלמי דחטאת יחיד קודמת לעולת ציבור.

ועוד יש להביא ראייה לדבר זה דבירושלמי ביומא פרק ב' הלכה ב' אמרו דחביתין קודמין לבזיכין אע"פ שזה קרבן יחיד וזה קרבן ציבור זה תדיר וזה אינו תדיר, וחזינן דמעלת תדיר עדיפא ממעלת קדימת קרבן ציבור על קרבן יחיד, ולכן מקדימים החביתין שהן קרבן יחיד התדיר לבזיכין שהן קרבן ציבור, וא"כ ה"נ לענין חטאת דקודמת לעולה משום שהוא מקודש, יש להקדימה אף שהיא חטאת יחיד והעולה היא עולת ציבור, דכי היכי דמעלת תדיר עדיפא ממעלת ציבור ה"נ מעלת מקודש.

אמנם יש להקשות על זה דבירושלמי בהוריות שם אמרו דנדבת משיח ושעירי ע"ז עומדין שעירי ע"ז קודמין לפי שדמן נכנס לפנים, ובקרבן אורה בהוריות דף יג. כתב דמזה משמע דנדבת משיח קודמת לחטאת יחיד, דדוקא כנגד שעירי ע"ז משום דיש להם מעלה דדמן נכנס לפנים בזה אמרו דהן קודמין לנדבת משיח, אבל לגבי שאר חטאת יחיד אף שבעלמא קודמת

דין הקדימה בנדבת משיח ונשיא ונדבת ציבור

כה. נדבת משיח קודמת לנדבת ציבור⁷⁹. נדבת נשיא קודמת לנדבת ציבור⁸⁰.

לעולה, מ"מ מעלת קרבנו של משיח עדיפא ומקדימין את עולתו קודם לחטאת, ובזבחים בפ' כל התדיר כתב בקרן אורה דבחי' בהוריות הוכיח מירושלמי דאפילו נדבת ציבור קודמת לחטאת יחיד, וכנראה כוונתו למה שכתב כאן לענין נדבת משיח וחטאת יחיד, דמירושלמי זה מוכח דנדבת משיח קודמת לחטאת יחיד, וא"כ ה"ה דנדבת ציבור קודמת לחטאת יחיד. [שלא מצאתי בחי' בהוריות שדיבר להדיא על נדבת ציבור אם קודמת לחטאת יחיד].

אמנם עיקר דברי הקרן אורה שם בזבחים צ"ע, דבתחילת דבריו רצה להוכיח דמזה דלא נסתפקו בגמ' בחטאת יחיד ופר ושעיר של ע"ז איזה מהן קודם, היה נראה דעולת ציבור קודמת לחטאת יחיד, וכתב שכן הוכיח בחי' בהוריות מהירושלמי, ושוב הביא דמצא דבירושלמי נסתפקו בזה ופשטו דחטאת יחיד קודמת, וא"כ לדבריו דברי הירושלמי סתרי אהדדי, וצ"ע. ובע"כ צריכין לחלק בין נדבת משיח דקודמת לחטאת יחיד, לנדבת ציבור דאינה קודמת לחטאת יחיד, ואכתי צ"ע בכל זה.

שוב ראיתי בירושלמי מאורי אור שנדפס בו הערות וצינונים מחכם אחד שהעיר בקצרה בענין זה על הא דאמרו בירושלמי דשעירי ע"ז קודמים לנדבת משיח מפני שדמן נכנס לפנים, וז"ל לכאורה בלא"ה תיפוק ליה דהא חטאת היא וכהיא דלקמן דחטאת יחיד קודמת לפר ע"ז דציבור, ויל"ד.

ובעיקר מה שנקט הקרן אורה דמהירושלמי מוכח דנדבת משיח קודמת לחטאת יחיד, לכאורה יש להביא ראיה דעולת משיח קודמת אף לחטאת ציבור, דבפרשת שמיני מבואר סדר הקרבנות שהקריב אהרן ועשה את חטאתו ועולתו תחילה, ואח"כ עשה את חטאת העם ואת עולתם, הרי שקדמה עולתו לחטאת העם, אולם אין מזה ראיה דיתכן דהתם הוראת שעה היתה, שכן נאמר לו קרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת עולתך וכפר בעדך ובעד העם ועשה את קרבן העם וכפר בעדם כאשר צוה ה'. ואין לנו ללמוד דורות משעה.

78. כן הוא בגמ' בהוריות שם. וכן פסק הרמב"ם שם בהלכה ז' ואמרו בגמ' מאי טעמא האי מלך והאי הדיוט. ונראה פשוט דגם כשחטא בע"ז שמלך שווה להדיוט ומתכפר בשעירה כדאיתא בהוריות דף ט. מכל מקום קודם קרבנו לקרבן הדיוט. וכן בחטא קודם שנתמנה ואח"כ נתמנה דמביא כשבה או שעירה כהדיוט כדאיתא שם בדף י. ג"כ נראה דקרבנו קודם לשל הדיוט כיון דהשתא הוא מלך ויש להקדימו, אבל יש לדון בחטא כשהוא נשיא ואח"כ עבר מגדולתו דמבואר שם בדף ט: דמביא שעיר אם גם בכה"ג השעיר שלו קודם לשעירת יחיד, דכיון דהוא קרבן שבא על עבירתו של מלך יש לו קדימה, או דלמא השתא מיהא הדיוט הוא, ואין מעלה לקרבן של שעיר על שעירה אלא כשהוא מכפר על מלך, ולא כשהוא מכפר על הדיוט, וצ"ע.

79. בירושלמי בהוריות פ"ג ה"ד נסתפקו שם בדין זה ופשטו מהא דתניא נדבת משיח ושעירי ע"ז שעירי ע"ז קודמין מפני שנכנס דמן לפנים. לא מר אלא שנכנס דמן לפנים הדא

ויש אומרים דנדבת הציבור קודמת⁸¹. ולענין נדבת משיח ונדבת נשיא איזה מהן קודמת ע"י בהערה⁸².

אמרה נדבת משיח ונדבת ציבור נדבת משיח קודמת. והרמב"ם לא הביא את דין זה, ועי' במראה פנים שכתב דמדברי הבבלי אין ראיה לדין זה דגם לענין נדבה יש קדימה לקרבן משיח על של ציבור דהתם לא אמרו אלא בפר משום שבדין הוא שיקדום מכפר למתכפר. ובעיקר הדין דמבואר בירושלמי דנדבת משיח קודמת לנדבת ציבור, ומבואר מזה דגם לגבי נדבה יש קדימה למשיח על ציבור, אע"פ שלא שייך בזה הסברא דיקדום המכפר למתכפר. יש להעיר קצת מירושלמי ביומא פ"ב ה"ב דאמרו דחביתין קודמין לנסכים אע"פ שזה קרבן יחיד וזה קרבן ציבור זה תדיר וזה אינו תדיר. ומבואר דבלא טעם זה דחביתין הוא תדיר היה הדין נותן להקדים בזיכין לחביתין, ולא אמרינן דחביתין יקדמו לפי שקרבן משיח קודם לקרבן ציבור, ולכאורה משמע משם דבשאר קרבנות שאינם באים לכפרה קרבן ציבור קודם לשל משיח, וצ"ע דהכא אמרינן דגם נדבת משיח קודמת לשל ציבור. וצ"ע.

הערת הגר"מ שטינברג שליט"א. מה שכ' להעיר דנימא דחביתין יקדמו משום דהוא קרבן של כהן משיח, י"ל דהואיל וחביתין קריבין גם כשאין כהן משיח, כגון שמת הכה"ג דיורשיו או הצבור מקריבין החביתין, לכן לא נחשב קרבן של כהן משיח, וצ"ע.

80. כן אמרו בירושלמי שם דנדבת נשיא קודמת לנדבת ציבור, ואע"ג דבגמ' דידן מבואר דשעירי ע"ז קודמין לשעיר נשיא לפי שציבור קודם ליחיד, כתב בספר זבחי אפרים בזבחים דף מא. לישב דיש לחלק דדוקא לענין כפרה יש להקדים כפרת הציבור לכפרת היחיד, אבל לענין קרבן נדבה נדבתו של נשיא קודמת, ועוד כתב סברא בזה שהמלך גם צריך לכפרה דשעירי ע"ז שהוא בכלל כל הציבור, ולכן הדין נותן להקדימם, יעו"ש בכל דבריו.

81. במראה פנים על הירושלמי כתב דלגמ' דידן נדבת ציבור קודמת לנדבת נשיא, כי היכי דשעירי ע"ז קודמין לשעיר נשיא, משום דציבור קודמין ליחיד, וכתב דאין טעם לחלק בין קרבן חובה לקרבן נדבה, ואין קדימה לנשיא אלא כנגד קרבן יחיד. ועי' במ"ש בהערה הבאה בשם הנועם ירושלמי, ולפי גירסתו בירושלמי גם דעת הירושלמי כן דנדבת ציבור קודמת לנדבת נשיא.

82. בירושלמי לפנינו הגירסא דנדבת משיח קודמת לנדבת נשיא, ובאמת לפי גרסא זו צ"ע ק מה שנסתפקו אח"כ בירושלמי בנדבת משיח אם קודמת לנדבת ציבור, הא כיון דכבר אמרו דנדבת נשיא קודמת לנדבת ציבור, ונדבת משיח קודמת לנדבת נשיא, א"כ לכאורה כ"ש דיש להקדים נדבת משיח לנדבת ציבור, דכיון דמשיח קודם לנשיא ונשיא קודם לציבור, א"כ כ"ש דיש להקדים משיח לציבור.

ובספר זבחי אפרים גורס בירושלמי דנדבת נשיא קודמת לנדבת משיח, דאע"ג דלענין כפרה פר כהן משיח קודם אף לפר העלם דבר של ציבור וא"כ כ"ש שקודם לשעיר נשיא, הינו דוקא התם שיש לנו טעם דבדין שיקדום המכפר למתכפר, אבל לענין נדבתם כיון דמעלת המלך גדולה משל כהן גדול גם נדבתו קודמת לנדבת כה"ג מהאי טעמא, ולפי גרסתו ניחא

סדר הקדימה בהיו לפניו חטאת יחיד ופר העולה ושעירי ע"ז

כו. היו לפניו חטאת יחיד ופר העולה ושעירי ע"ז, מקריב את החטאת יחיד תחילה ואח"כ מקריב את פר העולה ואת שעירי ע"ז, ועי' בהערה⁸³.

דבתחילה אמרו דנדבת נשיא קודמת לשל ציבור, ונדבת נשיא קודמת למשיח, ואח"כ נסתפקו אם נדבת משיח קודמת לשל ציבור.

ובספר נועם ירושלמי נתקשה בקושיא זו, וכתב דמכח זה נראה דהגירסא בירושלמי היא דנדבת ציבור ונדבת משיח נדבת ציבור קודמת, ולפי"ז דברי הירושלמי מתאימים עם הבבלי דציבור קודם למלך וגם בנדבה הדין כן ומשיח קודם לנשיא, ואח"כ נסתפקו בדין נדבת משיח ונדבת ציבור, ולדבריו יוצא ממש להפך ממ"ש בזבחי אפרים דלדעת הזבחי אפרים היה פשוט לירושלמי דנדבת נשיא קודם לציבור ולמשיח. ולדעת הנועם ירושלמי היה פשוט לירושלמי דציבור ומשיח קודמים בנדבתם לנשיא.

83. בירושלמי נסתפקו שם בדין זה אם יקדים החטאת יחיד שהיא קודמת לפר העולה, או דלמא כיון דשעירי ע"ז קודמים לחטאת יחיד א"כ יש להקדימם וממילא יצטרך להקדים את הפר של העולה, ופשוטו שם אמר ר' יוסי מכיון שהשעיר מחוסר זמן לפר נעשה כמי שקדמו פר וחטאת אחרת קודמת לפר, ובמראה פנים שם כתב דבעיא זו היא דומה למה שנסתפקו בגמ' דידן בחטאת העוף ועולת בהמה ומעשר איזה מהן קודם, והכא תרגימו מין זבח עדיף, ובמערבא אמרי דעיילא בה עולת בהמה בחטאת העוף ואגבהתה ממעשר וחשיבות החטאת קודמת, כהא דאמרו הכא. והרמב"ם פסק שם כבני מערבא, וא"כ ה"ה לענין דין זה החטאת קודמת.

והאחרונים תמהו עליו דאדרבה לבני מערבא דאמרי דעיילא בה עולת בהמה בחטאת העוף ואגבהתה ממעשר, א"כ גם כאן היה לנו לומר דעיילא בה שעירי ע"ז בפר העולה ואגבהתה מחטאת יחיד, וא"כ לסברת בני מערבא אדרבה היה לנו לומר דפר העולה יקדום לחטאת יחיד, כיון דחשיבות שעירי ע"ז שקודמין לחטאת אחרת והוא קודם להן יועילו לו להקדימו לחטאת אחרת. עי' בהגהות טל תורה ובנועם ירושלמי ובחזון יחזקאל שתמהו כן.

ובנועם ירושלמי באמת כתב דאדרבה הירושלמי סבר כמ"ד בגמ' דידן דמין זבח עדיף דלא אמרינן סברא דעיילא, ולפי דבריו נראה דלמאי דפסק הרמב"ם כבני מערבא א"כ גם בדין זה נראה דהדין הוא להקדים את פר העולה לחטאת אחרת משום דעיילא בה שעירי ע"ז ואגבהתה מחטאת. ובחזון יחזקאל כתב לישב הא דלא אמרינן הכא עיילא יעו"ש, ולדבריו דין הירושלמי נכון גם לדעת בני מערבא, יעו"ש.

הרב שמעון הכהן ארנטרובי

דיני כיבוס דם חטאת

פרק א'

דם הטעון כיבוס

מיני הקרבנות

א. דם חטאת שניתז על בגד טעון כיבוס בעזרה, שנאמר ואשר יזה מדמה על הבגד וגו' תכבס במקום קדוש¹.

ב. דם חטאת העוף אינו טעון כיבוס שנאמר תשחט החטאת בנשחטות הכתוב מדבר².

דם שאינו ראוי להזאה

ג. דין הכיבוס לא נאמר אלא בדם שנתקבל בכלי שרת וראוי להזאה, הלכך ניתז מן הצואר על הבגד בלא שנתקבל בכלי, או שנשפך מן הצואר לריצפה ואספו בכלי ואח"כ ניתז על הבגד, או שניתז מקרן המזבח אחר שכבר הוזזה, אין הבגד טעון כיבוס שנאמר ואשר יזה מדמה לא אמרתי אלא בדם שנתקבל בכלי שרת³ וראוי להזאה⁴.

ד. נתן ד' מתנות ועדיין לא זרק השיריים על היסוד וניתז משיירי הדם שבכוס על הבגד אינו טעון כיבוס⁵.

1. זבחים צ"ב א' ורמב"ם מעה"ק פ"ח ה"א.

2. גמ' שם, ורמב"ם שם ה"ב.

3. ואף אם אחר שנתקבל בכלי נשפך על הריצפה ומשם ניתז על הבגד טעון כיבוס כיון שהדם כשר להזאה כמב' ברמב"ם פ"א מפסוהמ"ק הל' כ"ה.

4. ואם נתקבל בכ"ש פחות מכדי הזאה וניתז על הבגד אין טעון כיבוס, גמ' שם צ"ג ב' ורמב"ם ה"ו, ואם קבל בב' כלים בכל אחד פחות מכדי הזאה ואח"כ צירפן ויש בו כדי הזאה לא נתקדש הדם ואינו טעון כיבוס, רמב"ם מעה"ק פ"ד ה"ח, ופ"ה ה"ט ובמל"מ שם. וי"א שאם קבל בב' כלים וחזר ועירבן כשר, כ"כ הקר"א והאו"ש והמקד"ד, ולפ"ז אם ניתז מהכלי קודם שצרפן אינו טעון כיבוס ואחר שחזר ועירבן אם ניתז טעון כיבוס.

5. זבחים ל"ח ב', רמב"ם שם ה"ז, ואם ניתז הדם קודם שגמר ד' הזאות אף שרק מתנה אחת מעכבת מ"מ טעון כיבוס, וה"ה בנתקבל הדם בכמה כלים והזה מכוס אחת ג' הזאות

ה. וכן אם ניתז משיירי הדם שבאצבעו אחר שיצא הזאה מידו אין טעון כיבוס ששיריים שבאצבע פסולין להזאה.⁶

ו. חטאת שנפסלה אין דמה טעון כיבוס⁷, בין שהיתה כשירה ונפסלה⁸ כגון שלנה⁹ או שנטמאת¹⁰ ושיצאת חוץ לעזרה¹¹, ובין שנפסלה בשחיטה שלא היתה לה שעת הכושר כלל.

וניתז הדם מכוס אחרת טעון כיבוס שעדיין לא גמר ד' הזאות וכל הדם שבכל הכוסות עדיין ראוי להזאה.

6. שם צ"ג ב', רמב"ם שם ה"ח, וכל זמן שלא הגיע הזאה למזבח הרי הדם כשר הלכך טעון הזאה, ובהזאה שעל הפרוכת קיי"ל שא"צ שיגע הדם בפרוכת, וא"כ מיד כשיצאה הזאה מידו נעשית מצוותו ואם ניתז על הבגד אין טעון כיבוס, וי"א שאף קודם שהגיע דם למזבח אין שיירי הדם שבאצבע טעונים כיבוס משום שמיד חל עליהם דין שיריים, ואף אם לבסוף לא הגיע דם למזבח ג"כ נפסל שיירי הדם שבאצבעו, וכ"כ באביעזרי שם.

7. שם צ"ג א' וילפינן לה מדכתיב אותה וכתיב מדמה מדם כשירה ולא מדם פסולה חד להיתה לו שעת הכושר וחד ללא היתה לו שעה הכושר, רמב"ם שם ה"ג, וה"ה לדם פסול שנמצא בכלי שרת שאף שכלי שרת מקדשין פסולים ליקרב מ"מ אינו טעון כיבוס כיון שהוא דם פסול, וכ"כ הגראמ"ה.

8. ונראה דכ"ז רק כשנפסלה הבהמה קודם שניתז הדם אבל אם נפסלה אחר שניתז הדם הבגד טעון כיבוס, כיון דבשעה שניתז היה הדם ראוי להזאה.

9. היינו שלן דמה אחר שקיעת החמה, ואם ניתז בין השמשות לדעת תוס' בזבחים נ"ו א' ד"ה מנין שדם נפסל בתחילת שקיעה אין טעון כיבוס, ולדעת הסוברים שבין השמשות הוא ספק [ע"י לקו"ה זבחים שם] לכאור' יהא טעון כיבוס מספק שמא יום הוא וראוי להזאה, אמנם לדעת המנח"ח מצווה קל"ח דדם שמדרבנן פסול אין טעון כיבוס ה"נ אין טעון כיבוס.

10. והיינו לדעת הסוברים דם קדשים מקבל טומאה, אמנם דעת הרמב"ם פ"א מפסוה"מ הל"ו דדם קדשים אינו מקבל טומאה, וי"א [כס"מ לח"מ ועוד] שמדרבנן מקבל טומאה ולפ"ז כ' המנח"ח שם דאינו טעון כיבוס, [ולדברי החזו"א המובא להלן הערה 13 לכאורה טעון כיבוס] ועוד משכח"ל בנטמא הבשר והחלב שאין זורקין הדם מדין אם אין בשר אין דם ולמרות שהדם עצמו כשר אינו טעון כיבוס דאינו ראוי להזאה, ולדעת הקר"א אף שאין דם קדשים מקבל טומאה מ"מ בניתז על הבגד שנפסל מזריקה מחמת דיחוי א"כ נעשה כשאר דם חולין שהרי אינו ראוי לזריקה ומקבל טומאה וצ"ע.

וכ' התו' זבחים צ"ב א' ד"ה שלנה דכ"ז מיירי כשנשבר הציץ או שאינו על מצחו, דאל"ה הציץ מרצה על הטומאה וטעון כיבוס, והרמב"ם סתם בזה, ושם ס"ל שאף כשיש ריצוי ציץ אסור לזרוק לכתחילה מה"ת וא"כ אף אינו טעון כיבוס, וכ"ד הלח"מ הל' ק"פ פ"ד ה"ב, אמנם החזו"א סל"ב סק"מ הוכיח שמה"ת ציץ מרצה לזרוק לכתחילה וצ"ע, ובדוחק י"ל שכיון

ניתז על בגד טמא

ז. ניתז מדם החטאת על בגד טמא י"א שאין טעון כיבוס¹² וי"א שטעון כיבוס.

ניתז מבגד לבגד

ח. ניתז הדם מן הבגד לבגד אחר הרי זה ספק אם טעון כיבוס¹³ וי"א דאין טעון כיבוס.

בגד שניתזו עליו שני דמים

ט. דם חטאת שנתערב בדם עולה וכן דם חטאת חיצונה שנתערב בדם חטאת פנימית שדינם לישפך לאמה וניתז מהם על הבגד י"א שטעון כיבוס¹⁴ ועי' הערה.

שמדרבנן אינו עומד לזריקה לכן אינו טעון כיבוס, אמנם י"ל דכוונת הרמב"ם שנטמאת היינו באופן שאין ריצוי ציץ וכגון שנשבר או שאינו על מצחו.

11. היינו שיצא דמה ונפסל ביוצא, ואם יצא כל הבשר והאימורים שאין זורקים הדם משום שאם אין בשר אין דם אפשר דטעון כיבוס כיון דבדיעבד אם זרק הורצה אף ביצא כולו כדמשמע בפ"א מפסוהמ"ק הל"א, ואפשר דאפ"ה אינו טעון כיבוס כיון שאינו עומד ליזרק וכמשנ"ת בהערה הקודמת.

12. זבחים צ"ג א' רמב"ם שם ה"ט, והאחרונים הקשו דמשמעות הסוגיא דנקטינן דטעון כיבוס, והמהר"ק והכס"מ כ' דשמא ט"ס וצריך לגרוס טעון כיבוס, ובלח"מ ובמרה"מ כ' ליישב גירסת הרמב"ם עיי"ש, והליקו"ה נקט דהעיקר דטעון כיבוס.

13. שם, בעיא דלא איפשטא, והצד שאין טעון כיבוס כיון שמשעה שנתחייב הדם בכיבוס בבגד ראשון ממילא נדחה מתורת דם ואינו ראוי להזאה ואין טעון כיבוס, והרמב"ם כ' דאין טעון כיבוס, וכ' הכס"מ דאע"ג דמספק היה ראוי להטעינו כיבוס, מ"מ י"ל דכיבוס במקום קדוש אינו דרך כבוד כלפי מעלה ומספק אין מזלזלים בו, והליקו"ה תמה שהרי זה מצווה דאו' וספק דאו' לחומרא, והמהריק"ו כ' שהספק גם על הדם שנבלע בבגד הראשון אם אוספו וכשר או נדחה ופסול, וכיון שמספק צריך להחמיר לפסול הדם שבבגד הראשון ממילא אינו ראוי להזאה ולכן גם הבגד השני אינו טעון כיבוס דתלוי בזה.

14. עי' רמב"ם פסוהמ"ק פ"ב הי"ב וי"ג שאם לא שאל אלא נתן מן הדם למעלה ולמטה או בחוץ ובפנים כשר, וא"כ יש לדון לענין ניתז על הבגד אם טעון כיבוס כיון שהדם כשר בדיעבד, או"ד כיון שאסור לזרקו וישפך לאמה א"כ חשיב שאין ראוי להזאה ואין טעון כיבוס, ובחזו"א סי' כ' (ב) סק"ד כ' שטעון כיבוס, וחכ"א הוכיח מדברי התוס' זבחים צ"ב א' שכ' דחטאת שנטמאת מיירי בשנשבר הציץ, ומשמע שבציץ קיים ועודו על מצחו הדם

י. ניתז דם חטאת על הבגד ואח"כ ניתז עליו דם חולין טעון כיבוס¹⁵, אבל ניתז על הבגד דם חולין או דם עולה ואח"כ ניתז עליו דם חטאת אינו טעון כיבוס שהרי לא נבלע בו¹⁶.

פרק ב'

דברים המעונים כיבוס

הדברים המעונים כיבוס

א. אחד הבגד ואחד השק¹⁷ ואחד עור הרך משהופשט טעונים כיבוס¹⁸.

טעון כיבוס אע"פ שמדרבנן אסור לזרקו ביחיד, וש"מ שאף דם שמדרבנן אינו עומד לזריקה מ"מ טעון כיבוס וה"נ בניד"ד טעון כיבוס כיון שעכ"פ מה"ת כשר, אמנם בדעת הרמב"ם שכ' חטאת שנטמאת אינה טעונה כיבוס ולא הזכיר שנשבר הציץ יל"ע האם ס"ל שלמרות שיש ריצוי ציץ אין טעון כיבוס כיון שמדרבנן אינו ראוי להזאה, או"ד מיירי נמי כשאין ציץ וכמש"כ התו'.

15. זבחים צ"ח ב' ורמב"ם פ"ח ה"י, ולכאור' החידוש שאפילו כשדם החולין הוא יותר מדם החטאת ודם החטאת עדיין לח, לא אמרינן דנתבטל דם החטאת בדם החולין ויפטר מכיבוס אלא כיון שנגע בבגד דם חטאת בפנ"ע מיד נתחייב כיבוס, ורש"י כ' שדם חטאת נוגע בבגד ובלוע בו, עכ"ל, [ואפשר דנפק"מ בבגד פחות מג' אצבעות לדעת הסוברים שאינו ראוי לקבל טומאה וניתז עליו דם חטאת ואח"כ דם עולה או חולין בשיעור מרובה, ואח"כ חיבר הבגד לבגד גדול שעיי"ז נעשה ראוי לקבל טומאה, דטעון הבגד כיבוס אע"פ שבשעה שנעשה הבגד ראוי לקב"ט כבר נתבטל דם החטאת מ"מ אמרי' דבלוע בבגד ואין דם החולין מבטלו, וצ"ע (עי' להלן הע' 36)].

16. ובמנח"ח שם נסתפק אם דווקא בדם אמרינן שכיון שבלע הבגד כבר שבע מלבלוע דם אחר ואינו טעון כיבוס או אף במים ושאר משקין אמרי' שכבר אינו בולע, ובס' מקור ברוך ח"א בהשמטות לח"ב סי"ד נקט דה"ה בכל המשקין. ובקר"א כ' דמ"מ טעון גרירה כמו בכלי עץ.

17. ובגד העשוי משער כגון חוטי שער וכדו' ג"כ טעון כיבוס כמו שק העשוי מנוצה של עיזים וכ"כ הבאה"ל סי' ש"ב ט' ד"ה אסור, ועוד נתבאר שם ששער המחובר לאדם אין בו כיבוס, ויל"ע בשער תלוש שאינו בגד אם טעון כיבוס, וצ"ע.

18. שם צ"ג ב' דכתיב ואשר יזה מדמה על הבגד אשר יזה עליה וגו' ודרשינן לרבות כל הראוי לקבל טומאה, [ואפליגו ר"י ור"א בעור משהופשט והלכה כר"י], ואף שסתם בגד דכתיב בתורה הוא צמר ופשתים הכא נתרבו אף שאר בגדים, ולענין בגד המקבל טומאה רק

ב. בגד שהוא פחות משלש על שלש אצבעות או בגד שחשב לעשות עליו צורה, טעון כיבוס אף שאינו מקבל טומאה, כיון שראוי לקבל טומאה אם יחשוב עליו או יבטל מחשבתו, וי"א שאינו טעון כיבוס אלא אם הוא מג' אצבעות ולמעלה¹⁹. וכן עור הראוי לשטיח וחשב עליו לקצצו, טעון כיבוס כיון שראוי לקבל טומאה אם יחשוב עליו או יבטל מחשבתו²⁰.

ג. בגדי כהונה שניתז עליהם דם חטאת ונתלכלכו הרבה אף שאינם ראויים לעבודה טעונים כיבוס²¹.

ד. ניתז על עור הדג, או על עור בהמה שעדיין לא הופשט אינו טעון כיבוס לפי שאינם ראויים לקבל טומאה²², אבל עור משהופשט טעון כיבוס כיון שראוי לקבל טומאה כשיחשוב עליו²³ או לאחר שיתעבד.

מדרבנן אפשר שטעון כיבוס מדרבנן, ולענין בגדים העשויים מחומר סינטטי [פוליאסטר וכדו'] יעוי' בחזו"א יו"ד סי' קכ"ו סק"ז שדברים הנתיכים ונמסים אין מקבלים טומאה, ולפ"ז אינם טעונים כיבוס.

19. שם צ"ד א', ופרש"י דפחות מגע"ג ראוי לתקן חלוקו, ובחשב לעשות צורה או עוצבא לקצעה מהני מחשבה דכל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה, ודעת הרמב"ם שפחות מג' אצבעות אינו ראוי לקב"ט ואינו טעון כיבוס, ורק ביותר מג' אצבעות מהני.

20. שם צ"ד א'.

21. ואף שאם נתלכלכו מדם אחר אין מכבסין אותן וכדאיתא ברמב"ם פ"ח ממלי המקדש ה"ה שכל בגד מבגדי כהונה שנעשה צואי אין מכבסין אותו, הכא מכבסין אותן משום מצוות כיבוס חטאת, ומסתבר שאחר שכיבסו אותן חזרו להכשירן וכדמשמע בתוס' צ"ה א' ד"ה והא דמעיל של כה"ג א"א לכבסו ע"י צפון כיון שמעביר צבעו ומשמע שלא נפסל המעיל ע"י כיבוס. וכן נקט הליקו"ה פ"ח א' ד"ה וי"א, וכן מבואר בפ"י הר"ש על התו"כ צו פ"ו.

22. רמב"ם פ"ח ה"ה, ועור שלא הופשט אינו ראוי לקב"ט בלא חסרון מלאכה הלכך חשיב אין ראוי לקבל טומאה, רש"י שם, ויל"ע בניתז דם על העור קודם הפשט ואח"כ הפשיטו ועדיין הדם עליו אם טעון כיבוס, ולכאור' י"ל שהמצאות הדם בבגד היא המחייבת כיבוס ובשעת ההפשט יש כאן דם הראוי להזאה אם לא נזרק הדם עדיין ולכן טעון כיבוס, אך אם הופשט אחר זריקה כיון שבשעה שהעור נעשה ראוי לקבל טומאה אין הדם ראוי להזאה אינו טעון כיבוס.

23. נחלקו הראשונים בעור שהופשט ועדיין לא עובד אם מקבל טומאה מיד, דעת תוס' זבחים צ"ד א' שמקבל טומאה במחשבה ודעת הר"ש משאנ"ץ בתו"כ צו פ"ו ה"ו וכ"מ ברמב"ם שאינו מקבל טומאה כלל קודם עיבוד, ועי' חזו"א כלים סי' כ"ח סק"ו ומ"מ לענין כיבוס אין בזה נפק"מ דלכו"ע חשיב ראוי לקבל טומאה.

ה. עור הרך טעון כיבוס אבל עור הקשה אינו טעון כיבוס שהרי הוא כעץ²⁴, וי"א שאף עור הקשה טעון כיבוס²⁵.

ו. ניתז הדם על זפת או שעוה שע"ג הבגד אינו טעון כיבוס כיון שלא נגע בבגד²⁶.

ניתז על בלי

ז. ניתז על כלי עץ או כלי מתכת אינו טעון כיבוס לפי שאין כלים ראויין לכיבוס אלא גורד הדם בלבד²⁷.

פרק ג'

אופן הכיבוס

מקום הכיבוס

א. הכיבוס צריך שיהיה בעזרה שנאמר ואשר יזה מדמה וגו' תכבס במקום קדוש²⁸, יצא הבגד מחזירו ומכבסו במקום קדוש.

24. גמ' צ"ב א' ורכבנן, רמב"ם שם ה"ב, ודעת השאילתות שלמסקנת הסוגיא אין חילוק בין רכין לקשין וטעונים כיבוס עי' ליקו"ה בזב"ת.

25. ולכאור' ניתז על תפילין (שהיו הכהנים מניחים תש"ר בשעת עבודה) אם ניתז על הבתים אין טעון כיבוס כיון שהוא קשה, ועל הרצועות טעון כיבוס כיון שזה עור הרך ומקבלים טומאה אף בפחות מג' אצבעות דתחילת עשייתם לכך, אמנם יל"ד דבצד השחור אין טעון כיבוס דהו"ל נוגע ולא בלוע כיון שכבר שבע העור מן הדיו.

26. חזו"א סי' כ' (ב) סק"ב.

27. גמ' צ"ד א' רמב"ם שם ה"ד, והנה בלשון הגמ' והעור גוררו וכן מלשון הרמב"ם אלא גורדן בלבד משמע שיש דין לגרוד הדם, וצ"ע מהיכן למדו דין זה דבתורה לא מצינו אלא כיבוס בגדים בלבד, ובקר"א כ' דכיון שהדם ראוי להזאה שהרי לא נפסל כיון שאינו טעון כיבוס הלכך צריך לגררו ולזרקו, ולפ"ז אם כבר נזרק הדם קודם שגררו שוב א"צ לגרוד הדם כיון שכבר נפסל מהזאה, וכן הגרידה צריכה להיות במקום קדוש כיון שהדם כשר ואין לפסלו, והמנח"ח כ' שגם אם יש קצת מצווה בגרידה אין קפידא לגרוד בעזרה דווקא כמו כיבוס דגזיה"כ הוא, והנה לענין עור הדג ועור בהמה שלא הופשט לא נזכר ברמב"ם דבעי גרידה ומשמע דאין הגרידה מצווה, וצ"ע.

28. וכל העזרה כשירה לכיבוס, אבל עזרת נשים אינה קדושה, אבל הלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש אין מכבסין בהן כיון שאינן ראויות לשחיטה ולעבודת הדם, ואם יצא

דיני המכבס

ב. הכיבוס כשר אף בזרים כיון שאינו עבודה²⁹. ויש שנסתפק אם מניחין לחרש שוטה וקטן לכבס.

החלק בבגד הטעון כיבוס

ג. אין טעון כיבוס אלא מקום הדם בלבד³⁰.

אופן הכיבוס

ד. מכבס הבגד במים³¹ יפה יפה ומעביר עליו שבעה סממנים³² כסדרן ומכבסו עם כל אחד ג' פעמים ורוק תפל עם כל א' וא' עד שלא ישאר בו רושם, ולהרמב"ם אין מעביר עליו מ"ר כלל מפני שאין מכניסין מ"ר למקדש וא"צ רוק תפל עם כל אחד.

לשם דם נפסל ביוצא והכיבוס צריך להיות במקום שראוי הדם להיות קודם זריקה, כ"כ המשך חכמה ויקרא ו' כ', אמנם ברוקח ובחזקוני עה"ת שם כ' דאפשר לכבס בלשכות וצ"ע, ועי' נוב"י תניינא או"ח סי' קכ"ד, ולענין כיבוס בהיכל כ' המנח"ח דאסור כיון שאינו דרך כבוד וליכא קרא לרבוויי כמו באכילה.

עוד כ' המנח"ח דבגד שניתז עליו דם ויצא ונטמא אין טובלין אותו בחוץ דשרייתו זהו כיבוסו והכיבוס צריך להיות דווקא בעזרה.

29. מנח"ח, אמנם באבן עזרא כ' דתי"ו דתכבס במקום קדוש לכהן, ומשמע שהכיבוס דווקא בכהן, ושמא מוטל על הכהנים אך כשר אף בזר וצ"ע. ולענין חש"ו נסתפק המנח"ח כיון שהוא מצוה שמא אין מניחין חש"ו לקיים המצווה.

30. גמ' צ"ג ב', רמב"ם שם ה"ד, ומסתבר דאין קפידא לכבס רק מקום הדם אלא יכול לכבס אף סביבות הדם כל מה שנצרך לכיבוס.

31. רמב"ם ה"י, ואף שבגמ' לא נזכר במים הדבר פשוט דבשאר משקין אי"ז כיבוס אלא לכלוך. ובס' מעשה רוקח תמה מנ"ל לרמב"ם דבעינן מים דווקא.

32. גמ' צ"ה א' רמב"ם שם, ובגמ' נדה ס"א ב' מבואר שהסממנים הם רוק תפל ומי גריסין ומי רגלים ונתר ובורית קמוניא ואשלג, ובגמ' בזבחים כאן מבואר דמ"ר מבליעו ברוק תפל כיון שאין מכניסין מ"ר בעזרה, אמנם דעת הרמב"ם שמעביר רק ו' סממנים בלא מ"ר וכן לא הזכיר רוק תפל עם כל אחד, ופי' האחרונים דס"ל דלא קיי"ל כר"ל שרוק תפל עם כל אחד ואינו רשאי לערבו עם אחד מהן ולכן אין מכניס מ"ר בפני עצמן.

ה. י"א שאם ירד הדם ע"י כיבוס במים בלבד שוב א"צ להעביר עליו הסממנים, ורק כשאין עובר רושם הכתם מעבירין עליו הסממנים³³, וי"א שרק במעיל של כה"ג בעינן לסממנים אבל בשאר בגדים יכול לכבסו ע"י צפון³⁴.

דיני הכיבוס בבגד שנטמא

ו. בגד שניתז עליו דם ויצא חוץ לעזרה ונטמא שם קורעו כדי לטהרו³⁵ ומשייר בו שיעור כדי מעפורת ומכניסו ומכבסו בפנים³⁶, וי"א שצריך לקרעו קרעים הרבה שלא יהא בכל אחד רוחב ג' אצבעות.

ז. קרעו ולא שייר בו כדי מעפורת אינו טעון כיבוס שנאמר בגד וזה אינו בגד³⁷, ואף אם חזר ותפרו אינו טעון כיבוס כיון שהוא בגד חדש.

33. כ"כ בשו"ת מעיל צדקה סי' ט"ז, וגם הרדב"ז נקט שאין חיוב להעביר ע"י סממנים דווקא, אמנם במקד"ד סי' ל"א כ' שיש דין כיבוס בז' סממנים אף אם עבר רושם הכתם בסממן הראשון, וכן אם העביר עליו ז' סממנים ולא ירד רושם הדם שוב אי"צ כיבוס, ועי' שפ"א כאן וצ"ע.

34. כן משמע בתוס' זבחים צ"ה א' ד"ה והא שכ' דאיכא לאוקמי מתני' בבגדי הדיוט וא"צ ז' סממנים.

35. אבל לא יכניסנו פחות מג' אצבעות לכבסו כמו במעיל להלן, כיון שחוששים שיכניס יותר ורק במעיל שא"א באופ"א התירו, וכ"כ החק נתן.

36. גמ' צ"ד ב', רמב"ם שם הי"ט, ואע"פ שמדרבנן הבגד טמא מפני שנשתייר בו כדי מעפורת, כיון שע"י קריעת רובו טהור מה"ת מכניסין אותו למקדש לקיים מצוות כיבוס הדם, והי"א הוא דעת תוס' שם דכל שנשאר בו ג' אצבעות ברוחב הבגד אינו נטהר בכך ואסור להכניסו למקדש.

37. גמ' שם רמב"ם שם, ובחזר ותפרו משמע מדברי התוס' שם דחשיב בגד חדש ואינו טעון כיבוס, ובחזו"א קמא סי' ל"ז סק"ה כ' דאין לחייב הבגד החדש בכיבוס משום המצאות הדם עליו דהא הוי כניתז מבגד לבגד שאינט טעון כיבוס, שהרי בבגד הראשון כבר נתחייב הדם בכיבוס ונדחה, ולפ"ז נראה לכאור' שאם ניתז הדם על בגד קרוע שאין בו ג' או על מטלית פחותה מג' שאינה טעונה כיבוס ואח"כ תפרו וחברה לבגד אחר שנעשה עי"ז בגד הראוי לכיבוס אם עדיין הדם בלוע בהם וראוי להזאה טעון כיבוס כיון שלא נדחה הדם בהזאה ראשונה והדם הבלוע השתא בבגד מחייבו כיבוס.

ח. מעיל שניתז עליו דם ויצא ונטמא בחוץ אסור לקרעו לפי שנאמר לא יקרע, ומכניסו פחות משלש אצבעות ומכבסו בפנים מעט מעט, ואח"כ כשגמר לכבס כל הדם מטבילים אותו בחוץ³⁸.

38. גמ' שם, רמב"ם ה"כ, ונחלקו האחרונים אם דווקא במעיל יש איסור לקרעו אף שלא בדרך השחתה או אף בכל בגדי כהונה אסור לקורעם, דעת הרדב"ז והמל"מ בהל' כלי המקדש פ"ט הי"ג שה"ה בכל בגדי כהונה אסור לקורעם וממילא אף לענין כיבוס מכבסם מעט כמו במעיל, אבל דעת ס' קרבן חגיגה והובא במל"מ כאן שדווקא במעיל אסור לקרוע משא"כ בשאר בגדי כהונה יכול לקורעם כיון שאין זה השחתה אלא תיקון.

הרב מאיר מרגלית

דיני מריקה ושטיפה

פרק א'

דין בישל בשר קדשים בכלי

א. כלי חרס שבישל בו בשר קדשים טעון שבירה בעזרה¹, ולהרמב"ם אין צריך שבירה אלא בבישל בו בשר חטאת אבל בישל בו שאר קדשים טעון מריקה ושטיפה².

ב. כלי מתכות שבישל בו בשר קדשים טעון מריקה ושטיפה במים בעזרה³.

ג. כלי גללים כלי אבנים וכלי אדמה לא נתחדש בהם דין מריקה ושטיפה ולא דין שבירה⁴. ולרש"י דינם כמו בשאר איסורים דצריכים הגעלה אם רוצה

1. כתיב בפ' צו פרק ו' פסוק כ"א וכלי חרש אשר תבשל בו ישבר ואם בכלי נחשת בשלה ומרק ושטף במים.

2. כן מבואר בפ"ח ממעה"ק הי"א והי"ד דדוקא בבישל בה חטאת צריך שבירה ובבישל בה שאר קדשים סגי במרו"ש. ואף דכ"ח אין יוצא מידי דופיו מ"מ הרמב"ם לטעמיה (עיין לקמן בפ"ג) דקדשים שאני ואין צריך להפליט הבלוע. ועיין ברעק"א (נדפס על הגליון) דכ' בשם האחרונים דכשמגעילין קודם שנעשה נותר הוקלש הטעם ולא חל על הבלוע איסור נותר ובחטאת איכא גזיה"כ דאף על טעם קלוש חל איסור נותר. והא דצריכים מיהא מריקה ושטיפה, כתב בחי' מרן רי"ז הלוי בהלכות מעה"ק דבהכרח דאיכא ריבויא דכ"ח בעי מרו"ש בבישל בו שאר קדשים.

3. כך היא פשטות דברי הראשונים. אכן הרמב"ם לא הביא דין מקום קדוש רק בבישל בה חטאת, ולא בשאר קדשים, ואמר הגר"ח זצ"ל שלרמב"ם בחטאת יש מצוה לעשות מרו"ש לכן יש בה דין מקום קדוש, אבל בשאר קדשים אין זה מצות מריקה ושטיפה אלא דין הכשר כלים דקדשים, ולכן אין בהם מקום קדוש, אכן י"ל שיהא דין לעשות המרו"ש במקום קדוש שלא לפסול את הבליעות בפסול יוצא, ועכ"פ נ"מ ביצא הכלי שאין דין להחזירו למקדש לעשות שם המרו"ש. וזה נראה כוונת הצפנת פענח (עה"ת ויקרא עמ' נו) שבחטאת צריך לעשות המרו"ש דווקא בעזרה, ובשאר קדשים כשר אפי' בלשכות, ודבריו צ"ב, ונראה כוונתו כהגר"ח, ולכן בחטאת צריך לעשות דווקא בעזרה שזהו מקום קדוש, אבל בשאר קדשים אין דין מקום קדוש, אלא שצריך שלא יגרום לבליעות להפסל ביוצא, ולזה סגי גם בלשכות שאין בהם פסול יוצא, שהרי קק"ד נאכלים שם.

4. בתו"כ פ' צו איכא ריבויא לכלי נתר דדינם ככ"ח ובכלי מתכות דדינם ככלי נחושת ושאר כלים לא נתרבו. ועיין בתוספתא ספ"י לגירסת אור הגנוז. ומ"מ לא גרע משאר איסורים

להשתמש בהם לאחר שנעשו נותר⁵, ואם אין רוצה להשתמש אין צריך הגעלה ואין צריך לבער טעם נותר הבלוע בכלי⁶. והרמב"ם כתב דאין טעונין אלא הדחה⁷.

ד. כלי שעירה לתוכו בשר קדשים ורתח, צריך מריקה ושטיפה בכלי מתכת ושבירה בכלי חרס.

ה. המערה מכלי שני לכלי שלישי צריך עיון האם טעון מריקה ושטיפה⁸.

ו. בשר קדשים שנכבש בכלי מעת לעת צריך עיון האם צריך מריקה ושטיפה⁹.

דצריכים הגעלה, וקיי"ל באו"ח סי' תנ"א סעי' ח' דאף כלי אבן וכלי עץ וכלי עצם וכלי גללים צריכים הגעלה ומהני בהו הגעלה, ולענין כלי גללים עיי"ש בביאורו"ל האם מהני בהו הגעלה וצ"ע בכלי אדמה.

5. עיין רש"י בדף צה: בד"ה ר"ש דכתב דאף דלר"ש קדשים קלים אין טעונים מריקה ושטיפה, מ"מ צריכים הגעלה ככל איסורים שבתורה.

6. כ"כ בחזו"א קמא ל"ז ס"ק ג' דטעם נותר הוי דבר שהיה בכלל ויצא לידון בדבר החדש במרו"ש וא"א יכול להחזירו לכללו לדין שריפת קדשים פסולים.

7. רמב"ם שם הט"ו ואזיל בזה לטעמיה (כמו שיבואר להלן בפ"ג) דס"ל דקדשים שאני ואינם ככל איסורים ואין צריכים הגעלה.

8. ביו"ד סי' ק"ה סק"ב הביא המחבר ב' דיעות האם כלי שני שאינו מבשל יכול להפליט או להבליע ולהסוברים דמפליט ומבליע כדי קליפה ה"ה דצריך מרו"ש להסוברים דחיוב מרו"ש אין תלוי בבישול. והנה בדבר גוש, יש לדון גם מחמת שיטת המהרש"ל הביאו הש"ך שם סק"ח דס"ל דדינו לעולם בכ"ר.

אמנם יל"ע האם עירוי מכלי שני ג"כ מבליע, [ואמנם יש מחמירים אף בכלי שלישי עיין בפ"ת יו"ד בסי' צ"ד סק"ז], ועיין מג"א תמ"ז סק"ט דכ' דאף אם כ"ש מבליע מ"מ בעירוי מכ"ש אינו מבליע.

9. הנה איסור שנשרה עם היתר מעת לעת בצונן נאסר כולו דכבוש הוא הרי כמבושל כמבואר ביו"ד סי' ק"ב סעי' א', ועיי"ש בט"ז סק"א דהביא מהאו"ה דאף הכלים בולעים ע"י כבישה. ויל"ע האם צריך מרו"ש כדין בלוע בלא בישול או דוקא בנבלע ע"י חום של בישול. ולכאורה להרשב"ם דס"ל דאף דעירוי ככ"ש ואינו מבשל מ"מ צריך מרו"ש כיון דהכלי בולע, לכאו"ה ה"נ צריך מרו"ש דסוף סוף בלוע בכלי מבשר קדשים.

- ז. בישל במקצת כלי צריך למרוק ולשטוף את כל הכלי¹⁰, וי"א דה"ה בעירה לתוכו רותח, טעון מריקה ושטיפה בכולו אף במקום שלא נגע הבשר בכלי¹¹.
- ח. כלי חרס שבשל במקצתו, טעון שבירה בכולו¹².
- ט. צלה בשר באויר תנור של חרס, הרי"ז ספק האם הכלי טעון שבירה הואיל ונתבשלה בו או שאינו צריך שבירה¹³ כיון שלא נבלע בו¹⁴. ובצלה באויר כלי מתכות נחלקו האחרונים האם צריך מריקה ושטיפה מספק או שאינו טעון מריקה ושטיפה כלל¹⁵.

10. בדף צו: בברייתא דחומר במריקה ושטיפה מהזאה דבישל במקצת כלי טעון מרו"ש כל הכלי. וילפינן לה מקרא דאם בכלי נחושת בושלה ואפי' במקצת כלי.
11. הנה בתחילת הסוגיא שם בעא מיניה בישל במקצת כלי טעון מרו"ש כל הכלי או לא, ואמרינן דלא דמי לדם שניתז על הבגד דאי"צ כיבוס אלא מקום הדם דשאני בישול דמפעפע, ועיין בבהגר"א ביו"ד סי' צ"ב סקכ"ו דהביא מהאגודה דספק הגמ' דכיון דהבישול מתפשט מעט יותר ממקום בישולו ולכך החמירה התורה לעשות בו מריקה ושטיפה בכל הכלי. והנה יל"ע למסקנא דילפינן מקרא דאף בישול במקצת כלי טעון מרו"ש בכולו האם זהו דוקא בבישול דכיון דמתפשט טפי ממקום שבישלו בו טעון מרו"ש בכולו, או"ד דגזיה"כ דכל הכלי טעון מרו"ש. ונ"מ בזה בעירה לתוכו דהתם בכלי צונן לכאור' ליכא פיעפוע וא"כ י"ל דאי"צ מרו"ש אלא במקום שנשתמש בו. ובחזו"א קמא סי' ל"ז סק"א כתב דה"ה בנבלע במקצתו טעון מרו"ש בכולו.
- והעירוני לדברי הקרן אורה דדייק מדברי הרמב"ם דבבשל במקצתו בכ"ח שאר קדשים חוץ מחטאת, טעון מרו"ש בכולו. וכתב דאין הטעם דטעון מרו"ש בכולו משום דכלי מתכת חם במקצתו חם בכולו, דאף בכ"ח דאין בולע אלא במקצתו טעון מרו"ש בכולו.
12. כן מבואר בחי' הגרע"א ובחזו"א קמא סי' ל"ז סק"א, ובספר יכהן פאר נסתפק בזה די"ל דבכ"ח כיון דאין מפעפע בכולו אי"צ שבירה אלא אותו מקצת שבשל בו. ואמנם מדברי הגרע"א נראה דבכ"ח נבלע בכולו. ודע דלכו"ע אין צריך לשבור כל חלק מהכלי וסגי בנקב המבטלו מתורת כלי באופן דלא מהני יחוד לקבל טומאה מכאן ולהבא, עיין תוס' דף צה. בד"ה לא.
13. שם דף צו: בעי רמב"ח תלאו באויר תנור מהו אבישול ובילוע הוא דקפיד רחמנא או"ד אבישול בלא בילוע. אמנם בדברי רש"י בדף צו. בד"ה אלא מבואר דלמסקנא נפשט הספק ואין חיוב שבירה אלא בבשול ובילוע.
14. לשון הרמב"ם בפ"ח ממעה"ק הי"ד. ואף דנוסף מהבשר לחלל התנור מ"מ הוא נוסף על הגחלים שבתנור ואינו נוגע בתנור כ"כ בשיטמ"ק שם.
15. בלחם משנה שם העיר מדוע לא פירש הרמב"ם דהספק אף בכלי מתכות האם בישול בלא בילוע מחייב מרו"ש, והאחרונים כתבו להוכיח דבכלי במתכות אין חיוב אלא בבילוע

י. עירה לתוכו רותח ולא נגע בכלי (כגון שהיה דבר מפסיק בינו לכלי) אף שהיה באוירו, נראה דאינו צריך שבירה או מריקה ושטיפה¹⁶, ועיין הערה.

פרק ב'

באיזה קדשים נוהג דין מריקה ושטיפה

א. מצות מריקה ושטיפה נוהגת בקדשים הראוים לאכילה בלבד. לפיכך אם בישל בכלי מתכות בשר קק"ל או קק"ד קודם זריקה, אין הכלי טעון מריקה ושטיפה¹⁷ וה"ה דאין צריך שבירה בכלי חרס.

מדמספקינן בבישול במקצת כלי האם טעון מרו"ש בכל הכלי, ורמב"ח קבעי למיפשט דאין טעון מרו"ש אלא במקום שנתבשל בו. והשתא אי בישול בלא בלוע טעון מרו"ש כ"ש בבישול במקצת כלי דליבעי מרו"ש בכולו. והוכיחו המרכה"מ והקרבן אורה והחזו"א דדוקא בשבירת כלי חרס י"ל דהוי גזיה"כ דעצם הבישול מחייב שבירה, משא"כ חיוב מרו"ש לא שייך בלי בליעה, דכל דליכא בליעה לא שייך בו מריקה דכל ענינו הוא להכשיר את הכלי מהבלוע. אמנם הח"ח בז"ת נקט כהלחם משנה דספק הגמ' גם בכלי מתכות לענין מריקה ושטיפה. והנה בתוס' בדף צו. ד"ה אלא כתבו דיסוד חיוב שבירה בבישול בלא בלוע משום דהחשיבה התורה כאילו נבלע ואי"ז דמעשה הבישול מחייב שבירה, ולפי"ז לכאן גם בכלי מתכות צריך מרו"ש כיון דחשיב כבלוע.

והנה צ"ע בבישול בלא בלוע אימתי חל חיוב שבירה לשיטת הראשונים דס"ל דרק לאחר שחל איסור נותר חל חיוב שבירה ומרו"ש, דהכא הרי ממילא אין בו נותר הבלוע בו. ואמנם לפימ"ש"כ התוס' דהחשיבה התורה כאילו נבלע בו, א"כ נראה דה"נ דנים כאילו נבלע הבשר בכלי.

ואולי בכה"ג דליכא בליעה אין צריך לשברו מיד לאחר שעבר הזמן שנעשה נותר, ויכול להמשיך להשתמש בכלי אלא דחייב לשברו לאחר שגמר כל תשמישו, וכבר כתב כעין זה בחידושי מרן רי"ז הלוי לבאר בדעת הרמב"ם, דבשבירת כ"ח אפשר להשתמש בכלי ולקיים מצות שבירה לאחר שגמר כל תשמישו של הכלי. וצ"ע.

16. כ"נ פשוט דיסוד החיוב בעירה לתוכו רותח משום דאיכא בלוע והכא ליכא בלוע בכלי. ואף למש"כ התוס' דבבישול בלא בלוע החשיבה התורה כבלוע נראה דזהו דין מיוחד בבישול ולא בכל רותח ששהה באויר הכלי. אמנם יל"ע בזה לר"ת דהוכיח מדין בלוע בלא בישול דעירווי ככ"ר, וביאר בדבריו הגר"ח (בסטנסיל) דס"ל דיסוד החיוב הוא מדין בישול אלא דאי"צ בישול מחמת הכלי, וא"כ יתכן דאף דליכא בליעה יאסור כמו במתבשל מחמת הכלי וצ"ע.

17. ברייתא בדף צו: דמרו"ש אינה נוהגת אלא לאחר הזאה.

ב. י"א שלאחר שנזרק הדם צריך מריקה ושטיפה, אע"פ שהבישול היה קודם שנזרק הדם¹⁸. ומ"מ בבישול בלא בלוע נראה שלכל הדעות אין צריך מריקה ושטיפה אף לאחר זריקה¹⁹.

ג. בישל בשר חטאות הנשרפות²⁰ או בשר קדשים שנפסלו²¹, אע"פ שהיה להם שעת הכושר לאכילה אין צריך מריקה ושטיפה²².

18. בחזו"א קמא סי' ל"ז סק"ט כתב דכיון דמרבין דבלוע אף בלא בישול צריך מרו"ש אין נ"מ האם היו ראויין לאכילה בשעת הבישול או לא, וכל שהם בלועים כשהם ראויין לאכילה צריך מרו"ש בכ"נ ושכירה בכ"ח. והנה באור שמח בפ"ח ממעה"ק ה"ג נסתפק בעיקר הדבר האם זריקה מתירה את הבשר הנבלע בכלי, וא"כ י"ל דלעולם חשיב כקודם זריקה. ובמקד"ד בסי' ל"א סק"ה נוקט דרק מעשה הבליעה מחייבת במריקה ושטיפה ולא מה שיש בלוע בכלי, ועיי"ש שכתב דמה"ט היכא שהופך הכלי שבלוע בו קדשים לכלי אחר אין צריך מרו"ש דבכלי החדש לא היה בו מעשה הבליעה.

ובמקד"ד סי' ל"א סק"ג הוכיח מהגמ' צה: דבאפה מנחות בתנור קודם קמיצה אין צריך מרו"ש ואע"פ דאח"כ נקמצת המנחה, ומשמע דהכל תלוי בשעת הבישול וההבלעה וכל שבישל קדשים שאי"ר לאכילה אין כאן את המחייב של מרו"ש אף דאח"כ נעשה ראוי לאכילה. אמנם ז"א, דשאני מנחה דכיון דילפינן דצריך לקמוץ מהמחובר כל שאינו מחובר לא חלה הקמיצה עליו, ולא הותר הבלוע.

והנה בחי' הגר"ח (סטנסיל) ביאר בדעת ר"ת, דאף דילפינן דעירה לתוכו רותח חייב אף דלא נתבשל בכלי מ"מ עיקר החיוב הוא על הבישול אלא דנתחדש דאף דלא נתבשל מחמת הכלי צריך מרו"ש כיון דהיה מבושל בו, ולפי"ז נראה דבעינן דיהיה ראוי לאכילה בשעת הבישול.

19. כיון דהכא ליכא בליעה וכל החיוב הוא על הבישול ואם בישל קודם זריקה אין בו דין בישול המחייבו במרו"ש. ואף למש"כ התוס' דחיוב מרו"ש בבישול בלא בלוע הוא משום שהחמיר הכתוב לחשבו כבלוע מ"מ כ"ז הוא באופן דיש בישול המחייב במרו"ש, משא"כ בבישל קדשים שאין בהם כלל דין מרו"ש בזה לא החמיר הכתוב לחשבו כבלוע ואינם בכלל הפרשה דמרו"ש.

20. ברייתא שם דף צו:.

21. בתו"כ ילפינן לה כל זכר בכהנים יאכל אותה הכשירה טעונה מרו"ש ואין הפסולה טעונה מרו"ש.

22. בתו"כ שם נחלקו ר' יעקב ור' שמעון האם בכה"ג צריך מרו"ש וכיו"ב נחלקו לענין כיבוס דם חטאת, ולענין כיבוס פסק הרמב"ם בפ"ח ממעה"ק ה"ג דאף דהיה לה שעת הכושר אין טעון כיבוס, וא"כ ה"ה לענין מרו"ש, וכן נקט באו"ש.

ד. בישל בו קדשים כשרים ולאחר שנבלעו נפסלו, צריך מריקה ושטיפה²³.

פרק ג'

סדר מעשה המריקה והשטיפה

א. בסדר ואופן המריקה והשטיפה, נחלקו הראשונים והאחרונים בכמה פרטים, כמבואר בהערה²⁴, וכאן יתבאר היוצא להלכה מכל הדעות.

ב. לשיטת רש"י²⁵, י"א שלהלכה יעשה הגעלה ברותחין ולאחריה מריקה מבפנים ושטיפה מבחוץ בצונן. וי"א שלהלכה מריקה היא בחמין ושטיפה בצונן²⁶,

23. לכאורה הדבר מוכח מדתנן בדף צד: דכלי שבישל בו ויצא לחוץ ונטמא צריך להחזירו לפנים ולמרקו ולשטפו אף דביציאת הכלי לחוץ נפסל הבלוע מחמת פסול יוצא, ועוד דנטמא הבלוע, ומ"מ צריך מרו"ש.

והנה להרמב"ם דבגמר באכילה כבר נתחייב במרו"ש אתי שפיר דאף דנפסל מ"מ כבר נתחייב במרו"ש. אמנם לדעת התוס' דקודם שנעשה נותר אכתי אין צריך מרו"ש, א"כ צ"ע דהרי בשעה שנעשה נותר הו"ל קדשים פסולים ואין בהם דין מרו"ש. ולכאורה מבואר בזה דאף להתוס' המחייב חל בשעת הבישול (או בשעה שהיה בהכשרו קודם שנפסל) דבישול בשר קדשים הראויים לאכילה מחייבו במרו"ש לכשיעשה נותר. והדין ראוי לאכילה אי"ז תלוי בשעה שנעשה נותר אלא בשעת הבישול או בשעה שמובלע בכלי קודם שנעשה נותר, שזהו המחייבו במריקה ושטיפה.

24. תנן (זבחים צו:): מריקה כמריקת הכוס שטיפה כשטיפת הכוס, מריקה ושטיפה בצונן. ויש גורסים מריקה בחמין ושטיפה בצונן. ובגמ' (צז.) נחלקו בברייתא לרבנן מריקה בחמין ושטיפה בצונן, ולרבי זה וזה בצונן. עוד מבואר בגמ' שגם לרבי היתה הגעלה בחמין, אלא שלרבי התורה לא צריכה לכותבו, ומלבד ההגעלה ככל האיסורים חידשה התורה דין מריקה ושטיפה בצונן.

ונחלקו הראשונים והאחרונים בכמה וכמה דברים, א. מה הכוונה כמריקת הכוס ושטיפתו, באיזה כוס הדברים אמורים, ומה המכוון בזה, ב. האם הדימוי למריקת ושטיפת כוס הוא רק לרבי או גם לרבנן, ג. כמה שטיפות היו האם אחת או שתיים, ד. הלכה כמי כרבי או כרבנן, ועוד, ולהלן נסדר בס"ד שיטות הראשונים והאחרונים.

25. שיטת רש"י (במתני' צו:): שמריקת הכוס ושטיפתו היינו כוס של ברכה שיש בו דין הדחה דהיינו מריקה מבפנים ושטיפה מבחוץ. ולכן לרבי צריך לעשות הגעלה בחמין מבפנים, [ככל הגעלה שכשרה מבפנים, אלא שצריך שיהא שישים כנגד הבליעות, או שיהא נטל"פ, כמבואר ביו"ד סי' צג ש"ך סק"א ועוד], ומלבד זה מריקה מבפנים ושטיפה מבחוץ בצונן. ולרבנן מריקה היא בחמין ושטיפה היא בצונן, ונחלקו האחרונים בדעתו האם ההלכה כרבי

ונחלקו האחרונים לדעה זו, וג' שיטות בדבר: י"א שיעשה מריקה בחמין מבפנים ושטיפה בצונן מבפנים²⁷, י"א שיעשה מריקה בחמין מבפנים ושטיפה בצונן מבחוץ²⁸, וי"א שיעשה המריקה והשטיפה בין מבפנים ובין מבחוץ²⁹.

או כרבנן, ועוד נחלקו האחרונים האם חכמים מודים לרבי שמריקה היא מבפנים ושטיפה היא מבחוץ או לא, וג' שיטות בדבר כמו שנבאר בס"ד.

26. התוי"ט (שם) כתב שלגי' רש"י ותוס' במשנה 'מריקה ושטיפה בצונן' כרבי, הרי קיימ"ל שסתם במשנה ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם, א"כ הלכה כרבי, ותמה על הרע"ב שגרס במשנה כרש"י, ומ"מ פסק כרבנן. וכתב שהרמב"ם שפסק כרבנן לשיטתו שגרס במשנה מריקה בחמין ושטיפה בצונן. וכ"כ הטהרת הקודש (צו: בתוד"ה לא צריכא), ובערוך השלחן (סי' עט סעיף יג) שלרש"י ותוס' הלכה כרבי, וכן במהר"י קורקוס (מעשה"ק פ"ח הי"ב) כתב שלגי' מרו"ש בצונן ראוי לפסוק כרבי.

והליקו"ה בתחילה ג"כ כתב שלגי' זו הלכה כרבי, אלא ששוב צידד לעיקר שכיון שבברייתא נכתבו החולקים על רבי בלשון חכמים, בזה הלכה כרבים, אף שסתם במשנה, ננחלקו בזה רש"י ותוס' חולין נה: וכמש"כ שם הרש"ש, ובתוי"ט כתב סברא נוספת שכלל זה לא נאמר כשרבי עצמו סתם דבריו במשנה רק כשסתם דברי אחרים וכ"כ המהר"י קורקוס (שם), וכך נקט לעיקר בתורת הקדשים (אות ו) שכתב בסתמא שהלכה כרבנן. ובפרט שבדעת הרמב"ם גופיה צידד הליקו"ה (בז"ת ד"ה מריקה) שגם הוא גרס במשנה כרש"י וכ"כ הרש"ש (צו: ובחידושי על המשניות) ואפ"ה פסק הרמב"ם כרבנן א"כ מוכח שכאן לא נאמר כלל זה. [וכן מוכח משיטות כו"כ ראשונים שגרסו במשנה כרבי ובכל זאת פסקו כרבנן].

27. דהנה בגמ' (צו). אמרו חכמים לרבי אם כדברך שזה וזה בצונן למה כתבה התורה ומורק ושוטף היה לתורה לנקוט אותו לשון ב' פעמים מריקה או ב' פעמים שטיפה, [היינו שלרבנן נכתב להורות שמריקה היא בחמין שזה מנקה בחזקה, ושטיפה היא בצונן שרק שוטף את הכלי, אבל לרבי ששניהם בצונן בנחת מהו שינוי הלשון], ותי' הגמ' 'ורבי אי כתיב ומורק מורק ה"א תרי זימני מורק או תרי זימני שוטף לכך כתיב ומורק ושוטף לומר לך מריקה כמריקת הכוס שטיפה כשטיפת הכוס', ומפרש רש"י 'ורבי - אמר לך מריקה כמריקת הכוס ושטיפה כשטיפת הכוס לכך שינה בלשון שזה מבחוץ וזה מבפנים', היינו שלרבי שינוי הלשון נכתב ללמדנו שזה מבפנים וזה מבחוץ. ואם כן בפשטות הגמ' כל זה לרבי שהקשו עליו רבנן מהו שינוי הלשון והוצרך לפרש כך, אבל לרבנן הרי לשיטתם לא קשה שינוי הלשון כמו שביארנו שנכתב ללמד שמריקה היא בחמין ושטיפה היא בצונן, א"כ אין מקור לדברי רבי, וא"כ בפשטות כשם שהמריקה היא מבפנים כך השטיפה היא מבפנים. וכך הבינו רבים מהאחרונים, התוי"ט (פי"א מ"ז ד"ה מריקה) כתב שלרש"י שמריקת הכוס ושטיפתו היינו מבפנים ומבחוץ ודאי חייב לגרוס במשנה מריקה ושטיפה בצונן כרבי, מבואר שלרבנן אינו, הרע"ב (שם) כתב שנחלקו במרו"ש, שי"א שמריקה בחמין ושטיפה בצונן, וי"א ששניהם בצונן אלא שמריקה כמריקת הכוס ושטיפה כשטיפת הכוס, משמע להדיא שלשי' הראשונה אינו,

[וכך דייק בדבריו בשיעורי הגרמ"ד סטנסיל], וכך משמע במאורות הגר"א (שם) וז"ל 'מריקה כמריקת כו'. מדשני הכתוב כמ"ש בגמרא ור' אי כתיב ומרק כו' ועיין רש"י ד"ה ורבי כו'. מריקה בצונן כו' דתרוויהו חדא מילתא היא לבד הגעלה ועבגמ", וכ"כ ההר המוריה (מעשה"ק פ"ח הי"ב אות לד), וכ"כ בספר שם עולם (פרשת צו נז, ב מדפי הספר). ובעיקר הדבר כבר כתב כן הרא"ה בבדק הבית (ב"ד ש"ד ד"ה עוד כתב כל כלי) שדברי המשנה כמריקת הכוס ושטיפתו הם רק לרבי ולא לרבנן, [אלא שיש לו שי' אחרת מרש"י, עיי"ש], וכן הביא הליקוטי הלכות (ז"ת ד"ה דלא) שמשמע בערוך שלרבנן לית להו כמריקת הכוס ושטיפתו, וכך הוא להדיא במאירי בפסחים (ל: ד"ה אף הם) 'ובגמ' זבחים פרק דם חטאת נראה שלא נאמר מריקה כמריקת הכוס ושטיפה כשטיפת הכוס אלא לדעת האומר מריקה ושטיפה בצונן וכו', וכ"כ הפרי תואר (סו"ס קכב).

28. הליקוטי הלכות כתב שנראה שבפירוש מריקה ושטיפה לא נחלקו רבי ורבנן, [וכן מבואר בשיטת הרמב"ם שפסק (מעשה"ק פ"ח הי"ב) כרבנן מריקה בחמין ושטיפה בצונן, ופסק (שם) שמריקה כמריקת הכוס ושטיפה כשטיפת הכוס], ולכן כתב הליקו"ה בדעת רש"י שלרבנן השטיפה היא מבחוץ לחוד. ובתורת הקדשים (אות ו) כתב שמריקה בחמין ושטיפה בצונן [כרבנן], והשטיפה י"א מבחוץ וי"א מבפנים, ולפ"ר כוונתו שלרש"י השטיפה היא מבחוץ דרבנן מודים לרבי שזוהי שטיפה, ולרמב"ם שלא מפרש כרש"י שזה שטיפת הכוס אלא באופ"א כדלהלן א"כ גם השטיפה היא מבפנים [וכמו שמבואר להדיא בל' הרמב"ם בפי"המ"ש, ועי' מש"כ להלן בדעתו]. וכדעה זו כ"כ להדיא בערוך השלחן (סי' עט סעיף יג) שלרבנן שטיפה מבחוץ בלבד ולא מבפנים, וכ"כ החזו"א (קמא סי' לו סק"ד) שפשיטא ליה שלרבנן שטיפה מבחוץ, ורצה לומר שלחכמים צריך גם שטיפה מבפנים, ולזה הקשה דא"כ רבי ורבנן לא פליגי דלתרוויהו צריך הגעלה דהיינו מריקה בתחילה ואח"כ שטיפה מבפנים ומבחוץ ומסיים בצ"ע. ועכ"פ עיקר דעתו נראה שלרבנן שטיפה היא רק מבחוץ והיינו דאיכא בין רבי לרבנן.

29. החק נתן (צו: ד"ה גמרא מריקה כמריקת הכוס) והקר"א (צו. גמרא לומר לך) כתבו שלרבנן מריקה בחמין ושטיפה בצונן היינו בין מבפנים ובין מבחוץ [וגם לחזו"א שהבאנו לעיל היה צד שלרבנן שטיפה מבפנים ומבחוץ]. והנה יל"ע מנא להו חילוק זה בין רבי לרבנן, דאם מסברא שטיפה היא משני הצדדים מדוע לרבי צריך לכתוב גם מריקה וגם שטיפה לכתוב שטיפה והיינו מבפנים ומבחוץ, וצ"ע.

והנה קיימ"ל (צו:) בישראל במקצת כלי טעון מרו"ש כל הכלי, ובמגנזי הגר"ח (סימן ס') כתב שכלי שבישל במקצתו וע"י כך פעפע בכולו, אף שאם יגעיל רק מקום הבליעה תצא כל הבליעה דכבולעו כך פולטו מ"מ הדין בישראל במקצת טעון כולו מחייב שיעשה מרו"ש על כל הכלי, וא"כ הרי מוכרח שלרבנן יעשה מרו"ש משני צידי הכלי, דאף שבלע רק מבפנים ותצא הבליעה בהגעלה מבפנים נתחייב לעשות מרו"ש משני צידי הכלי, וצ"ע. וכמו"כ יל"ע מדוע לרבי צריך קרא למבפנים ומבחוץ תיפול"ל מדין בישראל במקצתו טעון מרו"ש בכולו, וצ"ע.

ג. לשיטת הרשב"א וסיעתו³⁰, יעשה מריקה בחמין ושיטה בצונן. ולא נזכר אם צריך לעשות כן רק מבפנים או גם מבחוץ, ועי' הערה³¹.

ד. לשיטת הרא"ש וסיעתו, יעשה מריקה ברותחין כדין הגעלה, ומיד אח"כ ישפוך עליה מים צוננים, ובפשטות לשונו שישטוף רק מבפנים ששם הגעיל בחמין [ואם הגעיל מבפנים ומבחוץ ישטוף מבפנים ומבחוץ], ואח"כ יעשה שיטה נוספת במקום שהגעיל, ועי' הערה³².

30. שיטת הרשב"א היא שמריקת הכוס ושיטתו היינו מריקת כוס שהשתמשו בו [בצונן] עם דבר אסור, שלהכשירו טעון הרחה ושיטה, היינו שפשוף הכלי [בצונן] ואח"כ שיטתו בנחת, כ"כ בתורת הבית (בית ד' שער ד') וכ"כ במשמרת הבית שם, וכך הביא בשם הראב"ד, וכ"כ הר"ן (פסחים ח: מדפה"ר ד"ה מדיחין) בשם הראב"ד, וכ"כ עו"ר.

ולרבי צריך לעשות הגעלה בחמין ככל כלי שבישלו בו אסור, ומלבד זאת צריך לעשות מריקה ושיטה בצונן היינו שפשוף הכלי ואח"כ שיטתו, ולרבנן מריקה היינו הגעלה בחמין וזה עושה את המריקה היינו את השפשוף, ואח"כ שיטה בצונן בנחת, וכ"כ בספר התרומה (סי' נה). וכך ההלכה כמבואר בדבריהם שם להדיא.

31. הנה הגעלה המחויבת היא רק מבפנים כדין הגעלת איסורים וכמש"כ לעיל, וכן במרו"ש לא נזכר בדבריהם שצריך לעשות כן מבפנים ומבחוץ, והרשב"א במשמרת הביא את פירושו של רש"י שהיינו מבפנים ומבחוץ ושהוא פירש כהראב"ד שהיינו כמריקת כוס של איסור, ובפשטות נראה שלא סבר כרש"י שצריך גם מבחוץ, אכן צ"ע כמו שהקשנו לעיל שהרי ביטל במקצת כלי טעון מרו"ש כל הכלי, א"כ מה"ט יהא טעון מרו"ש מבפנים ומבחוץ, ואולי באמת הרשב"א חולק על רש"י וס"ל שפשוט צריך לעשות מבפנים ומבחוץ, וצ"ע בסתימת דבריו, ובפשטות צ"ל שהראשונים חולקים על דברי המגנזי הגר"ח וס"ל שכיון שאם יעשה מרו"ש מבפנים זה פעולת הגעלה והפלטה מכל עובי דופן הכלי לכן אין דין שיעשה את המריקה גם מבחוץ דהמריקה מבפנים היא פעולת מריקה בכל הכלי, ולכן גם השיטה סגי שתעשה מבפנים, [אכן אם יעשה מריקה מבפנים ומבחוץ נראה שיצטרך לעשות השיטה גם מבחוץ שהרי ביארו הראשונים (ספר השלחן הוב"ד להלן ועוד) שהשיטה היא לסלק הבליעות שנשארו אחר ההגעלה], וכן נראה עיקר בדבריו, בין בדעת רבי ובין בדעת רבנן. ועי' במאירי (פסחים ל: ד"ה אף הם) בביאור דעת רבי הביא את פירושו של רש"י שמריקה מבפנים ושיטה מבחוץ וכתב שרוב המפרשים פירשו ששתיהן בכל הכלי והמריקה היא מירוק והשיטה באה אחריה, מבואר בלשונו שאם לא נפרש כרש"י הרי שתיהם בין מבפנים ובין מבחוץ! אמנם מבואר בדבריו שם שהגעלה היא בתוך כלי אחר היינו בין מבפנים ובין מבחוץ ושם צריך גם מרו"ש מבפנים ומבחוץ, וצ"ע.

32. הרא"ש פסק להדיא כחכמים, [ובפשוטו פירש במריקת הכוס ושיטתו כרש"י]. והנה הגמ' (צו:) מקשה למ"ד שמריקה בחמין ושיטה בצונן מה התמעט כלי שבלע תרומה שאין

צריך לעשות, ותי' הגמ' 'לא נצרכא אלא לשטיפה יתירתא'. וכתב בשו"ת הרא"ש (כלל יד אות א) 'כל כלי שמגעילו מיד כשמוציאו מהחמין שופך לתוכו מים צוננים, ודבר זה מפורש בזבחים פרק דם חטאת דקאמר לא נצרכא אלא לשטיפה יתירתא'. וכן ברא"ש (ע"ז פ"ה סי' לו) כתב שמהא דכתיב שטיפה יתירתא מבואר שבכל האיסורים צריך שטיפת צונן אחר ההגעלה, אלא שבקדשים התחדש בקרא שטיפה נוספת. ובתוס' (ע"ז עו. סוה"ע) הביאו יש מפרש שבקדשים צריך ב' שטיפות ובתרומה רק אחד, וכ"כ האו"ז (פסקי עבודה זרה סי' רצו) בשם ר"י 'דהא דאמרין בפרק דם חטאת שטיפה יתירתא דהיינו דבעינן בקדשים שתי שטיפת בצונן, ובתרומה לא בעינן אלא פעם אחת, והכי משמע לישנא דשטיפה יתירתא, ומטעם זה נהגו לעשות שטיפה בצונן בשאר הגעלות של איסור'.

והנה הרשב"א וסייעתו (שם) כתבו שכדין ההגעלה בקדשים כך דין ההגעלה בכל האיסורים, ובכל האיסורים אחר ההגעלה צריך לשטוף במים, דכשם שאמרו (בגמ' צו). שמריקה דקדשים היא כגיעולי עו"ג, כך דין גיעולי עו"ג כקדשים וצריך שטיפה אחר ההגעלה.

נמצא א"כ שאע"פ שהרשב"א והרא"ש שוים בדבר שבכל האיסורים צריך לשטוף אחר ההגעלה מ"מ נחלקו מה הדין בקדשים, לרשב"א כן הוא הדין בקדשים, וכמו שפירש שדין הקדשים כדין שאר האיסורים וכמו שאמרו בגמ' שדין הקדשים כדין גיעולי עו"ג והוא הדין שיהא גיעולי עו"ג כדין הקדשים, [וצ"ע מה שאמרו בגמ' צו: שכלי שבלע תרומה התמעט משטיפה, וצ"ל שתרומה שאני דהתירא בלע וכמש"כ הרשב"א גופיה במשמרת הבית (ב"ד ש"ד ד"ה עוד שם עוד כתב), או נימא ששאר התי' בגמ' פליגי על תי' זה וגם הגעלת תרומה טעונה שטיפה, וכמש"כ הראשונים לענין דברים אחרים, עי' רשב"ץ במאמר חמץ שכתב כן, ועי' מהר"י קורקוס תרומות פט"ו הי"ט שכ"כ, הוב"ד להלן]. משא"כ לרא"ש בקדשים צריך שתי שטיפות ושאר האיסורים התמעטו מהשטיפה המיוחדת של קדשים וצריכים רק שטיפה אחת. ונתפרשו שתי השיטות בפירוש רבינו חיים עה"ת פרשת צו בקרא דמריקה ושטיפה, עיי"ש. ונראה שלרא"ש הדין 'מריקה' היא הגעלה בחמין ואח"כ שטיפה בצונן, וזה דין הגעלה ככל האיסורים, והדין 'שטיפה' היא השטיפה הנוספת שהיא דין מיוחד בקדשים, שאינה בשאר איסורים.

עוד מבואר בלשון הרא"ש שהשטיפה שהיא חלק מהמריקה היא שטיפה בנחת ולא שפשוף, וזה הרי המקור למנהג ששופכים מים צוננים על הכלי אחר ההגעלה, וכך מבואר ג"כ ברשב"א שמבאר בזה את המנהג הנ"ל. והשטיפה הנוספת האמורה בקדשים הרי כשמה כן הוא שטיפה בנחת. א"כ לרא"ש ודעימיה היו בקדשים שתי שטיפות בנחת, האחת כחלק מהמריקה והיא נוהגת בכל האיסורים, והאחת נוספת בקדשים.

והנה השטיפה הראשונה שהיא חלק מההגעלה משמעות הרא"ש שהיא מבפנים וכלשונו בשו"ת ששופך לתוכו מים צוננים, והטעם שהשטיפה היא גמר ההגעלה, וכיון שההגעלה היא מבפנים מעיקר הדין הוא הדין השטיפה, ואה"נ שאם יגעיל גם מבחוץ נראה שיצטרך לעשות השטיפה היא גם מבחוץ. ובפשטות נראה שגם השטיפה הנוספת היא באותו מקום של השטיפה הראשונה.

ה. בשיטת הראב"ד³³, י"א שפסק שמריקה היא בחמין ושטיפה היא בנחת בצונן³⁴, ולא נזכר אם המרו"ש הם רק מבפנים או גם מבחוץ. וי"א שפסק

33. שיטת הראב"ד שמריקת הכוס ושטיפתו היינו מריקת כוס שהשתמשו בו [בצונן] עם דבר אסור שלהכשירו טעון הדחה ושטיפה, היינו שפשוף הכלי [בצונן] ואח"כ שטיפתו בנחת, כ"כ בתורת הבית (בית ד' שער ד') וכ"כ במשמרת הבית שם, וכך הביא בשם הראב"ד, וכ"כ הראב"ד בתו"כ (צו סופ"ז).

והנה בתו"כ (צו פרשה ז) מובאת רק שיטת רבי שמרו"ש בצונן. ופירש הראב"ד (שם סופ"ז) שמריקה היינו שפשוף בצונן ושטיפה היא בנחת בצונן, וכל זה אחר ההגעלה ברותחין, ומפרש שהגמ' (צו:) שמיעטה תרומה משטיפה יתירתא היינו שבתרומה סגי בהגעלה ואח"כ שפשוף בצונן, ואת השטיפה בנחת שנוספה בקדשים זה לא צריך בתרומה. והנה לפנינו בגמ' הגירסא היא שלרבי שמרו"ש שצונן נתמעט שתרומה אפי' בחמין היינו שסגי בהגעלה לחוד, ולרבנן שמריקה בחמין ושטיפה בצונן נתמעט תרומה מהשטיפה, אכן הראב"ד גרס בהיפך וכמו שכתב הליקו"ה (ז"ת ד"ה רבה, וכמו שמשמע מרש"י שהיתה גי' אחרת, ובאמת כך היא הגי' בדפוס ונציא, וכ"כ הפרי תואר סו"ס קכב), שה"ג לא צריכא לדאמר מר מריקה בחמין ושטיפה בצונן (הא אפי' בחמין, כך גרס הליקו"ה, אכן בד"ו ליתא, וכן בפרי תואר ועיי"ש שהאריך לפרש), אלא למ"ד מריקה ושטיפה בצונן מה איכא למימר שטיפה יתירתא, ובוזה ביאר הראב"ד שאת המריקה בצונן היינו השפשוף צריך ורק את השטיפה יתירתא בנחת לא צריך.

ובשיטת רבנן, הנה בפשטות כיון שלרבנן מריקה היינו הגעלה בחמין, אין מקור לב' השטיפות היינו השפשוף והשטיפה, ושטיפה דקרא היא כמשמעה בנחת, וכמו שלרבי שטיפה היא בנחת כן לרבנן, ומריקה שמשמעה בחוץ הנה לרבי היא בשפשוף בצונן ולרבנן היא בהגעלה בחמין שמוציאה בחוץ את הבליעות. וכך נראה ברשב"א הנ"ל שהביא את פי' הראב"ד במריקת הכוס ושטיפתו, וכבר כתבנו לעיל שפירש כן גם לרבנן, ומ"מ מבואר בדבריו שלרבנן ההגעלה בחמין היא במקום השפשוף. וכן מבואר בליקוטי הלכות (ז"ת ד"ה רבה בר עולא) והבאנו דבריו בהרחבה להלן, עיי"ש שמבואר כן להדיא.

34. הנה הראב"ד בהשגות (הלכות תרומות פט"ו הי"ט) כתב שכלי שבישל בו תרומה 'צריך הגעלה בחמין ואח"כ שטיפה בצונן', ועוד כתב שם 'שלא מצינו לשון שטיפה אלא בצונן ודרך העברה'. א"כ מבואר בדבריו שכלי שבלע תרומה צריך הגעלה בחמין ואח"כ שטיפה בנחת בצונן. ודבריו אלו סותרים לכאור' לדבריו בתו"כ שכתב שבקדשים צריך ב' שטיפות בצונן היינו שפשוף ואח"כ שטיפה בנחת ובתרומה שהתמעטה משטיפה יתירתא צריך הגעלה בחמין ואח"כ שפשוף בצונן, וכאן כתב שיעשה שטיפה בנחת. ונראה שכל דבריו בתו"כ הם לרבי וכמו שביארנו בהערה הקודמת, אבל לרבנן שמריקה בחמין ושטיפה בצונן אין דין שפשוף בצונן, אלא שעדיין קשה הרי בגמ' התמעטה תרומה שסגי בחמין לחוד ולא צריך כלל צונן, ומדוע כתב הראב"ד שצריך הגעלה בחמין ואח"כ שטיפה בצונן, וביותר שסיום דברי הראב"ד הם 'משמעתא דזבחים פרק דם חטאת', והרי שם מבואר בהיפך, וכבר עמד בקושיא זו המהר"י

שיעשה הגעלה בחמין ואח"כ מריקה היינו שפשוף בצונן ואח"כ שטיפה היינו בנחת בצונן³⁵.

ו. לשיטת הרמב"ם, י"א שיעשה הגעלה ברותחין ואח"כ מריקה היינו שפשוף בחמין ואח"כ שטיפה בצונן, וכתבו שיעשה כן מבפנים ומבחוץ³⁶. וי"א שיעשה מריקה בחמין ולא צריך ברותחין שהיד סולדת בהם אלא פחות מכך,

קורקוס שם בשם הכפתור ופרח, וכתב המהר"י קורקוס ליישב בתי' השני שסבר הראב"ד שתירוצי הגמ' חולקים, ולאביי ורבא לא נתמעטה תרומה מדין זה וגם בתרומה צריך מריקה בחמין ושיטה בצונן. ומתבאר שסבר שפסק הראב"ד כרבנן ואע"פ שהמשנה והתו"כ סתמו כרבי מ"מ הלכה כרבנן, וכך נראה מהראב"ד שלא השיג על הרמב"ם שפסק כרבנן שמריקה בחמין, וסתמו כפירוש. [וע"ע תירוצו הראשון והאחרון של המהר"י"ק, ומבואר שלא הפך את הגי' בגמרא, ולכאור' לא היו לפניו דברי הראב"ד בתו"כ, וצ"ע].

35. כתב הלויקו"ה (ז"ת ד"ה רבה) בשיטת הראב"ד 'ולפי זה לכאורה מה שנוהגין העולם לשטוף בצונן אחר הגעלה דינא הוא ולא מנהגא, [דלרבי בקדשים צריך שתי שטיפות ובחולין אחת], אבל זה אינו דהא אנן קימ"ל דמריקה בחמין ושיטה בצונן [כרבנן, ולרבנן סגי בשטיפה אחת בקדשים] וא"כ מיעטה התורה בתרומה וה"ה שאר איסורין דלא צריך כ"א מריקה לבד [היינו ל"צ אפי' שטיפה אחת וסגי בחמין לחוד], אכן באמת זה גופא דבקדשים די במריקה בחמין ושיטה אחת בצונן [כרבנן] לאו דבר ברור הוא כדכתבין לקמן דהגירסא האמיתית בהמשנה לקמן מריקה ושיטה בצונן וכדעת רבי בברייתא [וא"כ הלכה כרבי ובקדשים צריך ב' שטיפות ובחולין שטיפה אחת] ועיין בע"ז דף ע"ו בתוספות שם בסוף הדיבור [שהביאו השי' שבקדשים היו ב' שטיפות ובחולין שטיפה אחת], והנה לליקו"ה הרי מוכרח שהראב"ד פסק כרבי שהרי בהלכות תרומות פסק שבתרומה צריך לעשות שטיפה אחר ההגעלה, וזה רק אם פסק כרבי, וצ"ע בלשוננו.

עוד עיין במהר"י קורקוס (שם) בתירוץ השלישי שכתב שהראב"ד פסק כרבי שמריקה ושיטה בצונן, וסבר שהתמעט תרומה שסגי בחמין ומ"מ בעי שטיפה, ודוק למש"כ לעיל, וצ"ע. וצ"ע לדבריו שלא השיג הראב"ד על הרמב"ם שפסק להדיא כרבנן.

36. הנה הרמב"ם כתב בפיהמ"ש [ונביא דבריו בהערה בסמוך] שמריקה היא שפשוף היטב ביד ושיטה היא בנחת, וכתב דבריו להדיא גם לרבנן. והמאירי (פסחים ל: ד"ה אף) תמה בדבריו שהרי מריקה בחמין היינו הגעלה וצריך להיות יד סולדת ואיך ימרוק וינקה בידיו, ואם הכוונה שמלבד ההגעלה שבתחילה יעשה מריקה בחמין פחות מיד סולדת ואח"כ שטיפה בצונן הרי זו חומרא יתירא, אלא שכתב שגדולי המפרשים מטין לפרשה כן, היינו שלרבנן עושה הגעלה בתחילה ואח"כ מריקה בחמין שאינן יד סולדת ושיטה בצונן. וכמהלך זה כתב החזו"א (קמא סי' לו סק"ח). ומסתפק החזו"א כיון שלדעה זו מלבד המריקה בחמין שהיא שפשוף במים חמים, צריך ג"כ הגעלה ברותחין, האם הגעלה זו כשרה גם ביין ובמזוג כיון

ומריקה זו מבפנים, ואח"כ יעשה שטיפה בצונן ג"כ מבפנים, ואין צריך למרק שלא ישאר רושם אלא שיסיר הדבוק בדפנות³⁷. וי"א שיעשה מריקה מבפנים בחמין ושטיפה מבחוץ בצונן³⁸.

ולענין השטיפה בצונן י"א שהיא שפשוף בקל בלא למרוק בחוזק, וי"א שאין צריך לא לשפשוף ולא לשכשך, אלא להעביר על הכלי מים בנחת, ועי' הערה³⁹.

שאינה ממצות מרו"ש. ובליקוטי הלכות (ז"ת ד"ה מריקה) כתב במוסגר שלרבנן ממרק ומשפשוף בידו קודם ההגעלה וצ"ע.

והמאירי (שם) כתב להדיא שלדעה זו יעשה המריקה והשטיפה מבפנים ומבחוץ, וכ"כ החק נתן (צו:): שלרמב"ם צריך לעשות מרו"ש מבפנים ומבחוץ.

37. כ"כ הרדב"ז (שם הי"ב) שסגי במריקה בחמין שאין היד סולדת בהם, ולא צריך הגעלה ברותחין, מחמת שהתירא בלע עיי"ש, וכ"כ הקר"א (צה:), ובנוזיר לז:), החת"ס (חי' סוגיא דהכשר כלים סוף ע"ז, ונדפס בחי' חת"ס החדש שם בד"ה להגעיל), וע"ד זה בפרי תואר (סוף סי' קכב) ובחס"ד (קרבתנות פ"י ה"ו), מרומי שדה (צה: ד"ה אבל, צו: ד"ה לומר וד"ה והנה, ובהעמק שאלה ש' קלז), גנת ורדים (כלל סז), וכ"כ המקד"ד (סי' לא סק"א) מטעם דבקדשים ותרומה לפני שנעשה נותר אם אינו חשוב בטל דינו, וכיון שלרמב"ם לפני שנעשה נותר עושה מרו"ש ומוציא את הדבוק בכלי תו מה שנשאר אינו חשוב ובטל, ואינו אוסר כלל. ובעין יצחק (חיו"ד סי' יג) כתב שלרמב"ם סגי בהגעלה בכלי ראשון שאינו על האש [ובשיפור ואסכלא צריך הגעלה בכ"ר שעל האש], עיי"ש.

וברדב"ז (שם) מבואר שהמריקה בחמין היא רק מבפנים וכן השטיפה. וכ"ה לשונו של הרמב"ם בפיהמ"ש שהשטיפה היא שיתן לתוכו מים, דייק לשונו שיתן לתוכו מבפנים, וצ"ע דברי המאירי שנהירין ליה דברי הרמב"ם בפיהמ"ש [ואמנם לתרגום החדש (מהדורת המאור) אינו מפורש ברמב"ם].

38. כס"מ שם שהביא את דברי רש"י שמריקה מבפנים ושטיפה מבחוץ לפרש דברי הרמב"ם. ראש יוסף (חולין קיא:): כתב בש"י הרמב"ם שהשטיפה היא מבחוץ. והנה בגינת ורדים (כלל סז) כתב ככל דבריו בראש יוסף ולא כתב תיבת 'מבחוץ' ובראש יוסף כתבה, ויל"ע מה כתב אחרון.

וכבר תמהו התוי"ט (פי"א מ"ז ד"ה מריקה) והאחרונים שהרי הרמב"ם פירש בפיהמ"ש באופ"א מהי מריקת הכוס ושטיפתו, ואין כל מקור לומר בשיטתו את דברי רש"י, וכאמור במאירי מפורש בדעתו שהמרו"ש היא בכל הכלי, וברדב"ז מבואר שהמריקה היא מבפנים ונראה שגם השטיפה.

39. בפיהמ"ש פירש שמריקה היא הכבוס המופלג שמסיר מה שנדבק בכלים, ושטיפה היא תוספת הנקיות והוא שיתן מים לתוך הכלי ואינו ממרק בידו הכלי אלא משפשוף. ומבאר הרמב"ם שמה שאמרו כמריקת הכוס ושטיפתו רוצה לומר שאינו חייב להפליג עד שיסיר כל

ז. הרוצה לצאת ידי כולם, יעשה הגעלה ברותחין⁴⁰ בתוך כלי⁴¹ [במקום קדוש במים וככל דיני מריקה⁴²], ומיד⁴³ אח"כ ישפשף בצונן⁴⁴ מבפנים ומבחוץ⁴⁵, ואח"כ ישטוף במים צוננים מבפנים ומבחוץ⁴⁶.

רושם, אלא נקיון כמריקת הכוס ושטיפתו, היינו כוס של היתר שכך דרך בנ"א לשוטפו. והנה בדבריו מבואר שמריקה היא שפשוף חזק ושטיפה היא שפשוף בנחת, אבל מפורש שגם בשטיפה משפשף. ולפי"ז אינו כשאר הראשונים שפירשו שמריקה היא שפשוף ושטיפה היא שכשוך במים בלי שפשוף כלל, ובליקו"ה (ז"ת ד"ה מריקה) הביא דברי הרמב"ם וסיים 'וכעין זה פירש הראב"ד בתו"כ על מריקה ושטיפה פי' משפשפין בצונן ואח"כ שוטפין בצונן, וצ"ע. וגם בל' הרמב"ם צ"ע שכתב 'ואינו ממרק בידו הכלי אלא משפשף', שהרי גם שפשוף זה בידו, והול"ל ואינו ממרק הכלי אלא משפשף, וגם מנ"ל לרמב"ם ששטיפה היא עם שפשוף, ואולי יש לגרוס ברמב"ם 'ואינו ממרק בידו הכלי אלא משכשך', ובזה שיטתו היא ממש כשי' הראב"ד והראשונים, והרדב"ז העתיקו שנותן מים לתוך הכלי ואינו ממרקו בידו ותו לא, משמע של"צ לשפשף, וצ"ע, ובפרט שהמהר"י קורקוס העתיק דבריו כלשונו בפייהמ"ש.

שו"ר בתרגום החדש (מהדורת המאור) שתרגמו כך 'ותוספת הניקוי נקראת שטיפה, והיינו שישפוך את המים בשפיקה מבלי לשפשף ביד את הכלי ומבלי שכשוך', וא"ש היטב, אלא שצ"ע שהמהר"י קורקוס לא העתיק כך.

ורוב האחרונים פירשו שזו ג"כ כוונת הרמב"ם בהלכותיו, וזו נראה כוונת המהר"י קורקוס שהביא דברי פיהמ"ש על דבריו בהלכות, אכן הכס"מ הביא פירוש רש"י על דברי הרמב"ם, ותמהו על דבריו האחרונים, כמו שהבאנו לעיל.

40. כרוב הראשונים שצריך הגעלה ברותחין, ואף לרמב"ם שפירשו רוב האחרונים של"צ ברותחין ומריקה היא שפשוף בחמין שאין היד סולדת בהן, נראה שיוצא ג"כ בהגעלה ברותחין בלי שפשוף, ודוק.

41. כדברי המאירי והאחרונים ברש"י לרבנן שמריקה היא מבפנים ומבחוץ.

42. כרבנן שמריקה זו היא הגעלה, ואף לרבי הסתפק החזו"א (קמא לז,ד) אם הגעלה זו צריכה מקום קדוש ובמים דווקא, אכן המקד"ד (לא,ה) פשיטא ליה של"צ מקום קדוש, והרעק"א (צה:) והטה"ק (צז. שם ורבנן) והעול"ש (צז. בגמרא ש"מ) שלרבי ל"צ דווקא במים ובישל במקצת כלי ל"צ להגעיל את כל הכלי.

43. הרא"ש (שם) כתב שהשטיפה שאחר המריקה תהא מיד, וכך כתב בפירוש רבינו חיים עה"ת (שם), וכתב שם שזה מעיקר הדין.

44. כהראב"ד לליקוטי הלכות שפסק כרבי, ולשיטתו מריקה היא שפשוף בצונן. וכתב בשיעורי הגרמ"ד (סטנסיל) בשם הגרי"ז זצ"ל שלרבי המריקה היא בצונן דווקא, ולא יוצא אם יעשה כן בחמין, ולכן לא יוצא בהגעלה בחמין אף שהיתה ככל דיני מריקה, וכ"מ במקד"ד (לא,ה). ולרא"ש וסייעתו יש ב' שטיפות בקדשים אלא של"צ לשפשף וסגי בשטיפה בנחת.

וראה בהערה עוד בירורים בדין המריקה והשיטה⁴⁷.

ולעיל הבאנו שברמב"ם בפיהמ"ש (התרגום המצוי) כתב שבשיטה צריך לשפשף, וכך העתיק המהר"י קורקוס, וא"כ גם לרמב"ם צריך לשפשף בשיטה, אכן בתרגום החדש (מהדורת המאור) כתב להדיא שלא צריך לשפשף ולא לשכשך, עי' לעיל.

45. כדברי המאירי שלפירוש זה מרו"ש היא בכל הכלי מבפנים ומבחוץ וכמו שביארנו בדעת הראשונים שאם הגעיל מבפנים ומבחוץ צריך לשטוף מבפנים ומבחוץ.

46. כרבנן וכדברי המאירי וכו"ל, משא"כ לרבי לרש"י שיטה היא רק מבחוץ, וכן לכס"מ בדעת הרמב"ם.

47. יש לדון בכמה פרטים שלא נתבארו לעיל.

א. האם אפשר להקדים השיטה למריקה לרבנן: ברמב"ם (בפיהמ"ש) מבואר שהשיטה היא תוספת הנקיות אחר הסרת הדבוק בכלי, ולפי זה ודאי שא"א להקדים השיטה, וכך מפורש במאירי (פסחים ל: ד"ה אף הם) בדעתו. הרשב"א (תוה"ב ב"ד ש"ד) וסייעתו שלמדו מכאן לכל האיסורים שאחר ההגעלה ישטוף במים, ודאי שהשיטה דווקא אח"כ, וכן הוא בלשונם. ובדעת הרא"ש אין הכרח דנהי שהשיטה שהיא חלק מהמריקה ודאי שהיא אח"כ [וכתב שיעשה אותה מיד אחר ההגעלה] הא מיהת יתכן שהשיטה הנוספת יכולה להיות קודם, אכן נראה לעיקר שהיא דווקא אח"כ, ולישנא דקרא שהקדים מריקה לשיטה מורה כן.

האם מותר לשטוף הכלי קודם המריקה: הנה במתני' (צד:): כלי נחשת שיצא ונטמא [ולא יכול להכניסו בטומאתו למקום קדוש לעשות בו מרו"ש] נוקבו [שתפרח טומאתו] ומכניסו וכו'. והקשו האחרונים מדוע שלא יטבילנו בחוץ ויטהר ויכניסו שלם. וכתב המקד"ד (לא,ה) שהטבילה היא כשיטה ונמצא ששטף שלא במקום קדוש, ולא יועיל שיעשה אח"כ שוב מרו"ש דכבר קיים השיטה שלא כדינה והו"ל מעוות לא יוכל לתקן. וכ"כ החזו"א (קמא לז,ה) שאע"פ שמריקה היא לפני שיטה מ"מ אסור לעשות שיטה בחוץ שלא כדינה, אף קודם המריקה.

אמנם המנ"ח (מצוה שסג סק"ד) כתב שאירי שאין לפניו מקוה או שנטמא במת ועדיין יהא טעון הזאת שלישי ושביעי, ועדיף לא לדחות את המרו"ש, [אפי' לרש"י ותוס' והראשונים שהמרו"ש היא אחר שנעשה נותר, וביותר לרמב"ם שהמרו"ש היא קודם זמן נותר].

והנה בתוספתא (קרבנות פ"י ה"ו) איתא 'נטמא בחוץ מטהרן ומכניסן מורקן ושוטפן בפנים', ולמנ"ח א"ש בפשיטות שאירי בטומאת ערב שאפשר להטביל ומיד בערב לעשות מרו"ש, אך למקד"ד והחזו"א צ"ע, ולמקד"ד י"ל דקאי כרבי ומטביל בחוץ בחמין שזה הגעלה ולשיטתו שהגעלה לרבי ל"צ מקום קדוש, וכ"כ עוד אחרונים, אבל לחזו"א שמצדד שלרבי ההגעלה צריכה מקום קדוש צ"ע, וצ"ל שיפרש החזו"א מטהרן שנוקב הכלי כדי שתפרח טומאתו וכדתנן במתני' ולא מטהר במקוה, [וקצ"ע שלא קתני שבפנים מתקנו כדפירש רש"י והרמב"ם, ועי' ראב"ד בתו"כ (סוף פרשה ו) שנראה של"צ לחזור ולתקן, ואכ"מ], וכך פירש החסדי דוד שם.

ח. מריקה ושטיפה דינה במים דוקא ולא ביין⁴⁸ ולא במזוג⁴⁹.

ט. בא למרק כלי שבישל בו קדשים באותו היום צריך שיהיה במים שישים כנגד הכלי⁵⁰. ובבישל במקצת כלי י"א שאין צריך שישים אלא כנגד מקצת כלי שבישל בו⁵¹. ואם הכלי אינו בן יומו ראה הערה⁵².

האם אפשר להקדים המרו"ש לרבי להגעלה: כתב המאירי בדעת רבי שקודם עושים הגעלה ואח"כ מרו"ש, וכן הוא בדברי האחרונים, אכן הטהרת הקודש (צו): כתב שלרבי חובה לעשות המריקה ושטיפה בצונן קודם ההגעלה, כדי לנקות הכלי ממה שדבוק בדפנות קודם ההגעלה, וצ"ע.

48. בגמ' דף צו: וילפינן לה בתו"כ מדכתיב ומורק ושוטף במים ולא ביין ולא במזוג, ואע"פ דבהגעלה בעלמא אי"צ מים ומהני בשאר משקין מ"מ במרו"ש הוי גזיה"כ דצריך מים דוקא. ולכאורה היכא שעבר ומרק ושטף ביין לא הוכשר הכלי דמריקה ושטיפה ביין אי"ז ההכשר של מרו"ש.

49. ברש"י שם פירש דהיינו כשיעור מזיגה דשני חלקי מים ואחד יין. ומשמע דאם יש במים יותר משיעור מזיגה חשיבי מים ומהני למרוק ולשטוף בהם. ע' חזו"א קמא ס' ל"ז סק"ח דכ' דאם נתן במים שמורק בהם בשר דאף אם יש במים לחוד כשיעור הנצרך למריקה לא מהני דהשתא מיהא משתתף הבשר בהגעלה וצריך דכל ההגעלה תהיה ע"י מים.

50. חזו"א סק"ז וכ"כ במקד"ד ס' ל"א סק"ב, והנה דוקא במים שממרק בהם צריך שיהיה בהם שישים כנגד הבלוע בכלי ככל הגעלת כלים שבלעו מאיסור היכא שמגעילם קודם שנפגם טעם הבלוע צריך שיהיה ס' במים כנגד הכלי דאל"כ עדיין נשאר טעם מהאיסור שנבלע כמבואר בטו"א ס' תנ"ב וא"כ אם אין במים שממרק בהם ס' עדיין נשאר טעם קדשים בכלי. אכן במים ששוטף בהם אחר המריקה אי"צ שיהיה בהם ס'.

51. חזו"א שם, ואע"פ דצריך למרוק בהם את כל הכלי, מ"מ כיון דלא נבלע אלא במקצתו אי"צ ס' אלא כנגד הבלוע. ולפי"ז ה"ה בבישול בלא בילוע להסוברים דצריך מריקה ושטיפה, מ"מ אי"צ שישים כיון דאין המים באים להפליט הבלוע. וצ"ע לדעת ר"ת דבישול בלא בילוע החשיבה התורה כאילו נבלע, א"כ ליבעי ס' כנגד כל הכלי כיון דאנו דנים דכל הכלי בלע, וממילא דגם בבישל במקצת כלי ליבעי ס' כנגד כל הכלי.

52. והנה בכלים שאינם בני יומן דבהגעלה דשאר איסורים אי"צ ס' דמ"מ מתבטלים במים, ונסתפק בחזו"א האם ה"ה דגם במרו"ש אי"צ ס' או"ד דמריקה ושטיפה אי"ז כדי שלא יאסור הכלי אלא שהוא מצות ביעור וכל שאין ס' כנגד הבלוע בכלי אי"ז ביעור. ועי"ש דכתב די"ל דלעולם המים מפליטים את כל הבלוע בכלי אף שאין בהם ס' וא"כ כבר הוכשר הכלי ואין הכלי בולע שוב טעם קדשים כיון דנתבטלו דכבר נפגם טעמם.

י. המריקה והשטיפה צריכה להיעשות ע"י ישראל⁵³.

יא. בענין מריקה ושטיפה לחצאין עיין הערה⁵⁴.

יב. שפוד ואסכלא שצולים בהם בשר קדשים וכולעים ע"י האש, סגי להו בהגעלה ככל מריקה ושטיפה ואין צריכין ליבון⁵⁵. ואף להרמב"ם צריך הגעלה ברותחין ע"ג האש⁵⁶.

53. חזו"א סק"ב וטעמו דכיון דמרו"ש הוי מצוה, ואי"ז רק הכשר הכלי, א"כ צריך שישאל ימרוק וישטוף ותתקיים המצוה. ונראה דלפי"ז צריך שיעשנה גדול שהוא בר חיובא.

והיכא שמרקה ושטפה נכרי אין צריך ישראל לחזור ולמרוק ולשטוף דאין מרו"ש אחר מרו"ש כמ"כ המקד"ד לענין מרו"ש בחוץ. ומ"מ נראה דהוכשר הכלי דאף דלא נתקיימה מצות מרו"ש מ"מ נעשה בהכלי הכשר של מרו"ש.

54. בס' מגנזי הגר"ח כתב דצריך למרוק ולשטוף את כל הכלי בבת אחת ואין יכול למרוק חצי כלי ואח"כ חצי האחר דכיון דבישול במקצת כלי טעון מרו"ש כל הכלי א"כ כשמרק ושטף חצי הכלי ועדיין נשאר בלוע במקצת הכלי, ממילא כל הכלי טעון שוב מרו"ש מחמת מקצת הבלוע שנשאר בכלי.

והדברים מחודשים דכיון דהיה מחויב במרו"ש קודם שהתחיל למרוק וקיים בחצי הכלי דין מרו"ש אין שייך לחייבו שוב דקיים את דינו ואי"ז כמו בנבלע במקצת כלי דמחייב מרו"ש בכל הכלי דהתם לא קיים מרו"ש.

וביותר דיסוד החיוב במרו"ש של כל הכלי נ' דזהו כעין מש"כ בתוס' דבישול בלא בלוע החשיבה התורה כאילו נבלע וה"נ בבישול ובלוע במקצת הכלי דהחשיבה התורה כאילו נבלע בכולו וא"כ לא עדיף מבלוע ממש דכל שמרק ושטף הכשר הכלי. ועוד יל"ע בזה למש"כ המקד"ד דאף בבילוע בלא בישול החיוב הוא על מעשה הבליעה א"כ אין מחייב נוסף לאחר שמרק ושטף חציו מחמת הבלוע עכשיו שבמקצת הכלי. אמנם יתכן דסברת ההגר"ח דחיוב מרו"ש הוא למרוק את כל הכלי ואין החיוב חל רק על חצי כלי וא"כ אף כשמרק חצי כלי מ"מ כיון דנשאר חיוב על חצי כלי ממילא מתחייב כל הכלי במריקה ושטיפה.

55. מתני' דף צד. השפוד והאסכלא מגעילין ברותחין, ובע"ז בדף עו. מקשינן ממתני' דהתם דתנן השפודין ואסכלא מלבנן באור, ותירוצן רב אשי דכיון דהתירא בלע והשתא ליתא לאיסורא בעין, סגי ליה בהגעלה. וביאר דבריו הריטב"א דאף כשנבלע ע"י האור ואין בכח הגעלה במים להפליט את כל הבלוע, מ"מ עיקר הבליעה נפלטת בהגעלה, ונשאר רק מעט שאינו נפלט. ואיסור נותר חל רק על מה שראוי לפלוט שהוא בליעה חשובה, משא"כ על המקצת שנשאר אינו חשוב דיחול עליה איסור ומשו"ה סגי בהגעלה.

והנה כ"ז הוא לענין שלא יחול איסור נותר אמנם לענין שלא יאסור לזרים לכאור' צריך לזה ליבון ככל איסורים שבתורה.

פרק ד'

זמן המריקה והשיטיפה

א. מצות מריקה ושיטיפה חלה בשעה שכלה זמן אכילתו (לקדשי קדשים יום ולילה, ולקדשים קלים עיין הערה בסוף הסעיף), שאז נעשית הבליעה שבכלי נותר, וכן הדין לענין שבירת כלי חרס⁵⁷. ועד אותה העת יכול לבשל כמה פעמים בכלי בין אם הוא כלי מתכות או כלי חרס בלא מריקה ושיטיפה⁵⁸.

וי"א שצריך לקיים מצות מריקה ושיטיפה תיכף אחר שגמר סעודתו אף שהוא

ויל"ע להרמב"ם דדין מרו"ש הוא קודם שנעשה נותר א"כ מה משני דהכא התירא בלע הרי חובת מריקה לא שייכא כלל לדין נותר. ונראה דבאמת מצד חיוב דמרו"ש פשיטא דאין צריך ליבון דלא חייבה תורה אלא מרו"ש וקו' הגמ' דסו"ס כשנעשה נותר ויאסר הבלוע אסור להשתמש בו מחמת איסור נותר, וע"ז קמשני דהתירא בלע ולא חל עליו איסור נותר.

56. והכא אף להרמב"ם בעינן הגעלה ברותחין כיון דבלעו ע"י האור וכן מבואר בדבריו בפ"ח הי"ב והי"ד.

57. כ"ה שיטת הרבה ראשונים, תוס' בזבחים דצו. בד"ה ממתין וגרסי בגמ' דממתין כל זמן אכילה והדר עביד מרו"ש, וכן הוכיח הז"ת מרש"י שם ד"ה הא כיצד. והכי מבואר בדברי הרא"ש בשילהי ע"ז בסי' לו דכתב להוכיח דאין לינת סוף הלילה פוגמת מדהצריך הכתוב מרו"ש אחר ביטול חטאת ולא הוי נטל"פ, ומבואר דכל חובת מרו"ש חלה רק לאחר שנעשה נותר. וכ"מ בר"ן בע"ז שם דיסוד דין מרו"ש בכ"נ ושבירה בכ"ח הוא מדין ביעור נותר, דביעור נותר הבלוע בכלי ראתה תורה שהוא שבירה בכ"ח או מריקה ושיטיפה בכלי מתכות וכן דעת הראב"ד בפ"ח ממעה"ק הי"ד וכן שיטת הר"ש משנץ בפ"י לתו"כ.

58. בתו"כ יליף לה מקרא דבושלה מלמד שמבשל ושונה ומשלש מאחרונה מורקו ושוטפו. והנה כ"ז הוא לבשל קק"ל אחר שבישל בו קק"ל, אבל בבישל בו ק"ק אסור לבשל בו אח"כ קק"ל מין בשאינו מינו (ואף דשניהם מין בשר מ"מ מבואר בב"י יו"ד סי' צ"ז דאיל ועז חשיב ב' מינים) משום דממעט בזמן אכילתו, וצריך להגעיל הכלי קודם שיבשל בו קדשים קלים (ויל"ע האם צריך הגעלה במים דוקא כדין מריקה ושיטיפה, ובפשוטו כיון דלא נעשה עדיין נותר אי"צ מרו"ש. אמנם יתכן דאף דאין בו חיוב מ"ש מ"מ הכשר הכלי אינו אלא לאחר מרו"ש) ולבשל בו מין במינו אף דליכא ס' כנגד הבלוע מבואר בגמ' בע"ז שם דשרי דאמרינן התם דכי מבשל חטאת הדר מבשל בו שלמים. אמנם בתוס' בזבחים דצו. משמע דרק ברגל התירו משום דמין במינו מדאורייתא ברובא בטיל. ובקרבן אורה בדף צו: ד"ה אלא עמד בזה דבגמ' בע"ז נראה דבכל גווני שרי לבשל חטאת והדר שלמים וע"כ דלעולם לא החמירו בביטול שלמים ואוקמה אדאורייתא.

עדיין באותו היום⁵⁹, וכן לענין שבירת כלי חרס צריך לשברו תיכף אחר שכלה סעודתו שבישל בו⁶⁰.

ב. משעה שנתחייב במריקה ושטיפה אסור לבשל בכלי עד שימרקנו⁶¹.

ג. חיוב מריקה ושטיפה בכלי מתכות ושבירה בכלי חרס קיימים אף אם אינו רוצה עוד לבשל בכלי⁶².

59. רמב"ם פ"ח ממעה"ק הי"ד, ובזבח תודה כתב לענין בשר חטאת דבהתחיל לאכול קודם עה"ש ונמשך אכילתו עוד כמה שעות אחר עה"ש, או לענין שלמים שהתחיל לאכול ביום שני שעה קודם שקיעה ונמשך עוד כמה שעות לאחר שקיעה, דאף דאין צריך למרוק ולשטף כל שלא גמר סעודתו מ"מ אם רוצה לבשל בו צריך מריקה ושטיפה. והנה היכא דבישל בכלי לאחר שגמר אכילתו ונתחייב במרו"ש לדעת הרמב"ם יל"ע מה הדין של התבשיל שבישל בו דלכא' כיון דעדיין לא נעשה נותר אין התבשיל נאסר מחמת בישול הראשון אלא נאכל כחומר בישול הראשון. אמנם בתוס' בד"ה ממתין כתבו דאי נימא דחובת מרו"ש חלה קודם שנעשה נותר, א"כ בבישל בו שלמים אתמול כשבא היום והזקק למרו"ש אי בישל בו קודם מריקה ושטיפה ליתסרו. ובחי' מרן רי"ז הלוי ביאר דכונתם דיהא אסור לבשל בו שלמים כיון דנתחייב במרו"ש ובאופ"א ביאר שם דלא יהני הבישול של היום להפקיע חובת מרו"ש שחלה כבר. אמנם פשוט לשון התוס' משמע דהשלמים עצמם שבישל בו היום יאסרו. וביותר נראה כן מדברי הר"ש בפי' לתו"כ דכתב דשלמים שבישל בו ביום יהיו אסורים שכבר הוזקק הכלי למריקה ושטיפה, ונראה מזה דכל דחל חובת מריקה ושטיפה נכלל בזה דכל הבליעות נאסרו וכל שלא נמרק ונשטף הבליעות אוסרות את התבשיל. (עיין מש"כ עוד בהערה מ"א).

60. כ"כ הח"ח בתורת קדשים. אמנם בחי' מרן רי"ז הלוי בה' מעה"ק נקט בדעת הרמב"ם דבכלי חרס אין צריך לשברו לאחר גמר אכילתו עיי"ש דהוכיח כן מלשון הרמב"ם.

61. בחזו"א בסי' ל"ז סק"ב מבואר דהיכי דנתחייב במרו"ש אסור לבשל בכלי עד שימרק וכן בכ"ח דנתחייב שבירה אסור לבשל בו. ואף באופן דמבשל מין במינו דמדאורייתא בטל ברוב מ"מ כל שלא מרק אסור לבשל בכלי. אכן בחידושי מרן הרי"ז כתב לבאר דעת הרמב"ם שבכלי חרס אף שחלה עליו חובת שבירה מיד בגמר אכילתו מ"מ יכול לשבור לאחר זמן ויכול לבשל בינתיים, וכן בכלי מתכות ? יכול לבשל אחר גמר אכילתו עד שיהא נעשה נותר, אף שכבר חלה עליו חובת מרו"ש בגמר אכילתו?.

62. בעולת שלמה דצו. בד"ה ש"מ כתב דמצות מריקה ושטיפה היא אף כשאין רוצה להשתמש בכלי. וכ"כ במק"ד ל"א סק"ג וכ"כ בחו"ד בס' צג ובחזו"א קמא סל"ז. סק"ב אמנם בקר"א בדף צז. בד"ה ולדברי ובר"ה ועיין נראה דדוקא להרמב"ם דאף קודם שנעשה נותר חל דין מרו"ש א"כ זהו אף כשאינו רוצה לבשל עוד בכלי, אכן לשיטת התוס' דלאחר שנעשה נותר חל דין מרו"ש, א"כ זהו רק אם רוצה לבשל בכלי דכדי שלא יאסור את התבשיל צריך מרו"ש. אמנם להר"ן דס"ל דדין מרו"ש יסודו משום בעור נותר, א"כ פשוט דאף כשאינו

ד. כלי שבישל בו קדשים ונתחייב במריקה ושיטה, כל שלא מרקו ושטפו הכלי עומד באיסורו⁶³.

רוצה לבשל בכלי צריך מרו"ש. ואף לפי הרא"ש דס"ל דבליעה שהיא נטל"פ לא חל בה דין מרו"ש ובפשוטו הטעם משום דיסוד דין מרו"ש כדי שלא יאסור את המתבשל. וכן נראה מדברי התרגום יונתן דכתב בפרשת צו פרק ו' פסוק כ"א לעניין שבירת כ"ח וז"ל: "וכל מאן דפחר דתתבשל ביה יתבר מטול דלא יבשלון ביה חולי". ומבואר דדין שבירת כ"ח אי"ז משום מצות בעור נותר ולכאור' ה"ה מרו"ש, מ"מ י"ל דהתורה חייבה מרו"ש אף כשאינו רוצה לבשל.

63. מקור דין זה מהתוספתא בפ"י ה"ו וז"ל שם בישל בו קדשי קדשים מורק ושוטף לקדשי קדשים. קדשים קלים מורק ושוטף לקדשים קלים. קדשי קדשים וקדשים קלים מורק ושוטף לחמור שבהן. שטף ולא מרק, מרק ולא שטף, יאכל כחמור שבהן. עכ"ל. והביאה הר"ש בפירושו לתו"כ וכתב דאע"פ דכבר נגעל בחמין ומורק מבפנים ולא שטף מבחוץ עשאו הכתוב כאילו לא נגעל, ויש בו בנו"ט. והיינו דגם השיטה שהיא בצונן ואינה נוהגת בשאר איסורי תורה והיא רק משום מצות מרו"ש, מ"מ מעכבת בהכשירו של הכלי. והוכיח מזה בחי' מרן ריז הלוי בה' מעשה הקרבנות דבעיקר הדין של מרו"ש בקדשים נאמר דזהו הכשרו של הכלי. וכן מבואר בדברי הרא"ש בשילהי ע"ז דכתב וז"ל דמריקה ושיטה ודאי לנקות הכלי מן האיסור בא אע"פ שבאיסור אחר אין צריך נקיון גדול בזה. והיינו דקודם שמרק ושטף חשיב דעדיין האיסור קיים בכלי.

והנה מלשון התוספתא דכתבה דשטף ולא מרק, מרק ולא שטף, יאכל כחמור שבהן. משמע דאף קודם שנעשה נותר כל שלא מרק ושטף חשיב דיש טעם קדשים בכלי, דלאחר שנעשה נותר אין נאכל כלל. ובתוספות ומנחת בכורים על התוספתא ובקר"א דצו. וכן במקדש דוד סי' ל"א סק"ג הקשו דבשלמא להרמב"ם דמיד לאחר שגמר מלאכול נתחייב במריקה ושיטה א"כ אף קודם שנעשה נותר יאכל כחמור שבהם, אכן לדעת התוספות דע"כ איירי לאחר שנעשה נותר ונתחייב במרו"ש לא שייך לומר יאכל כחמור שבהן, דכיוון שיש בו טעם נותר אין נאכל כלל.

ולפי"ז מבואר דלדעת הרמב"ם לאחר שנתחייב במרו"ש אם בישל בו קדשים קלים אחר קדשים קלים לא נאסר דכל הדין הוא לאכול כחמור שבהן, אך אין חיוב. מרו"ש אוסר את הבלוע וזהו דלא כמו דדייקנו מדברי הר"ש דלאחר חיוב מרו"ש אף קודם שנעשה נותר מה שבישל בו נאסר. (ויתכן דאף לשיטת התוס' דמצות מרו"ש היא לאחר שנעשה נותר היינו דמצוות מרו"ש אף כשאנו רוצה לבשל בכלי זהו רק לאחר שנעשה נותר, היינו דמצוות מרו"ש אף כשאנו רוצה לבשל בכלי זהו רק לאחר שנעשה נותר, משא"כ לענין הכשר הכלי שלא יאסור את המתבשל בזה לעולם צריך מרו"ש. ומשו"ה בבישל קק"ל אחר ק"ק ולא מרק ושטף נאכל כחמור שבו. ולפי"ז יתכן דאף להרמב"ם קודם שגמר סעודתו אף דאין חיוב למרוק ולשטוף מ"מ כשרוצה לבשל קק"ל אחר ק"ק צריך מרו"ש כדי שלא יאסרו הקק"ל מבליעות הק"ק. וצ"ע וה' יאיר עינינו בתורתו).

ה. י"א שאף אם בישל בו מין במינו דמדאורייתא בכל האיסורים בטל ברוב, מ"מ היכא דצריך מריקה ושטיפה מה שבישל בו נאסר כחמור בישול הראשון⁶⁴. ויש חולקים.

ו. כלי שבישל בו קדשים ושהה מעת לעת לאחר שבישל בה ונפגם טעם הבלוע בדופן הכלי, מ"מ צריך מריקה ושטיפה בכלי נחושת ושבירה בכלי חרס⁶⁵.

ז. כלי שבישל בו שלמים, ולמחרת קודם שנשלם זמן אכילתו בישל בו שלמים שנית, אע"פ שהבישול השני מפליט עיקר הבלוע מבישול הראשון ולא נשאר

והנה בבישול בלא בלוע להצד דצריך שבירה בכ"ח ומרו"ש בכ"ג יל"ע האם אסור להשתמש בכלי די"ל דהכא הוי רק מצות שבירה בעלמא ואין הכלי אוסר ובמקד"ד בסל"א סק"ג צידד דשרי להשתמש בכלי, אמנם לשיטת התוס' בדצו. בד"ה אלא, דבישול בלא בלוע טעון שבירה משום דהחמיר הכתוב לחשבו כבלוע ומה"ט מהני החזרת כבשונות אף בבישול בלא בלע, א"כ י"ל דאסור להשתמש בכלי ללא שבירה.

וכע"ז יש לדון בבישול במקצת כלי דטעון מרו"ש בכל הכלי, האם מותר להשתמש במקום שלא בישל בו.

64. הנה בפשוטו כל דברי התוספתא דכל שלא מרק ושטף הכלי עומד באיסורו ונאסר מה שבישל בו הוא כשבישל מין בשאינו מינו דהכא נידון דעדיין לא נגעל הכלי מאיסורו משא"כ בבישל מין במינו דמדאורייתא בטל ברוב לא שייך לאסור. וכ"כ בעולת שלמה צו. דבבישל מין במינו לאחר שנעשה נותר, אע"פ דאסור לבשל ללא מרו"ש, מ"מ לא נאסר התבשיל דנתבטל האיסור ברוב. אמנם הפליתי בסימן צ"ג כתב בדעת הרמב"ם דדין מרו"ש הוא כדי שלא יבשל אח"כ שלמים וימעט מזמן אכילתו דהכא לא סמכינן בזה ארוב. ונ"מ בזה דאף דמדרבנן אף במין במינו צריך שישים מ"מ בספק אם יש שישים דבכל האיסורים שרי דהוי ספק דרבנן מ"מ הכא אסור.

65. הרא"ש בשילהי ע"ז, וכתב הטעם שכיון דחל חובת מריקה ושטיפה תו לא פקע, והר"ן שם כתב דאף דהטעם פגום ואין נותן טעם בתבשיל מ"מ הוא עצמו עומד באיסורו וכיון דשם נותר עליו צותה תורה לבערו. והנה אם בישל בכלי בלי מריקה ושטיפה יל"ע האם נאסר התבשיל, די"ל דכיון דדין מריקה ושטיפה נאמר דזהו הכשרו של הכלי א"כ כל שלא מרק ושטף, עדיין הכלי עומד באיסורו. אמנם נראה דכיון דהטעם נפגם אף דהוא אסור מ"מ אין אוסר את התערובות ככל נטל"פ דבטל ברוב. וכע"ז כתב בעולת שלמה בדף צו. (עיין בהערה מ"ג) דבבישל מין במינו לאחר שנעשה נותר דאף דאסור לבשל ללא מרו"ש, מ"מ אם בישל שרי מדאורייתא דבטל ברוב וה"נ אף דלכתחילה אסור לבשל מ"מ הטעם הנפלט מתבטל ברוב

אלא טעם קלוש שלא חל עליו איסור נותר לערב, מ"מ צריך הכלי מריקה ושטיפה⁶⁶. ואם הגעיל את הכלי כדין הגעלה⁶⁷ קודם שיעשה נותר, י"א דאין צריך מריקה ושטיפה⁶⁸.

ח. כלי שבישל בו קדשים וחולין או קדשי קדשים וקדשים קלים אם יש בהם בנותן טעם, הכל נאכל כחמור שבהם וצריך מריקה ושטיפה כדין החמור

כיון שהוא טעם פגום. אמנם לדעת הפליתי המובא בהערה שם דאף בבישול מין במינו נאסר לכאור' ה"ה אף בבישל לאחר שנפגם יאסר התבשיל.

66. מתני דף צו. רבי טרפון אומר בישל בו מתחילת הרגל יבשל בו כל הרגל וחכ"א עד זמן אכילה מרו"ש, ואמרינן בסוגיא שם דטעמא דר"ט דכל יום נעשה גיעול לחבירו, ונפלט הבלוע מאתמול ולא נעשה נותר, ומשו"ה אי"צ מרו"ש. וחכמים ס"ל דמ"מ צריך מרו"ש. ואע"פ דגם חכמים ס"ל דכל יום נעשה גיעול לחבירו כדאמר רבא בשילהי ע"ז דמה"ט שפוד ואסכלא שנשתמש בהם קדשים ע"י האור אין צריכים ליבון דלא נעשה נותר דכל יום נעשה גיעול לחבירו. מ"מ חייב במרו"ש. וכתב הראב"ד בפי' לתו"כ דהוא מדרבנן דחוששים שמא בישול השני לא יגיע למקום שבישל בו בתחילה. או דלא יבואו להקל במרו"ש. אמנם בתוס' דף צו. בד"ה ואם בסוה"ד נראה דס"ל דמדאורייתא צריך מרו"ש. ובקרבן אורה דף צו. כתב די"ל דגיעול לא מהני לפטור ממריקה ושטיפה.

ובחזו"א ביו"ד סי' כ"א סק"א כתב דאף דלא חל איסור נותר על הבלוע מ"מ כיון דבלוע בכלי בשר קדשים לאחר זמנו טעון מרו"ש מדאורייתא.

67. היינו במים או במשקים וצריך שיהיה במים ס' כנגד הכלי.

68. כ"כ הראב"ד שם דכיון דחייב מרו"ש חל לאחר שנעשה נותר כיון שהגעיל קודם ולא חל איסור נותר אי"צ מרו"ש וכ"כ החזו"א שם דדוקא בבישול פליגי חכמים דאי"ז הגעלה דנשאר טעם אלא דהוקלש כ"כ ולא מתחדש עליו איסור, משא"כ הגעלה. ובז"ת דייק מדברי התוס' בד"ה ממתין דיכול לקיים מרו"ש אף קודם שנעשה נותר אלא דאין חייב אלא לאחר שנעשה נותר. ומשמע דלא סגי בהגעלה אף קודם שנעשה נותר. ולדברי הקר"א דהטעם דחכמים לא ס"ל דכל יום נעשה גיעול דלא מהני לפטור ממצות מרו"ש דהבישול הוא המחייב במרו"ש ולא שייך לפוטרו כיון דכבר נתחייב, לכאור' ה"ה הגעלה לא תהני לפטור. אכן הרי הבאנו לעיל את דברי התוספתא שמרק ולא שטף יאכל כחמור שבהם, ומרק היינו הגעלה כדין הגעלה דאיסורים, ועשה כן קודם זמן נותר כמו שהבנו האחרונים, ומבואר שלא ניתן בזה, ובאמת הבאנו שהאחרונים הקשו מדברי התוספתא אלו על שיטת הראשונים שהחייב מרו"ש הוא אחר שנעשה נותר, ולפי מש"כ בהערה לעיל ליישב, הרי שגם לשיטות הראשונים שהחייב מרו"ש הוא אחר שנעשה נותר מ"מ לא סגי בהגעלה תוך הזמן.

שבהם⁶⁹. ואם אין בהם בנו"ט אין הקלים נאכלים כחמורים וצריך מריקה ושטיפה כדין הקלים⁷⁰.

69. מתנ' זבחים דף צז. והא דאמרין דבאין בחמורים כדי ליתן טעם בקלים אין טעונים מרו"ש פירש אב"י שם דמחמת בישול קדשי קדשים אין טעונים מרו"ש אבל טעון מרו"ש כדין קק"ל, ובדברי רש"י שם בד"ה נהי מבואר דהנ"מ בזה האם צריך מרו"ש לסוף זמן אכילת קדשי קדשים או רק לאחר סוף זמן אכילת קדשים קלים. והקשה הלח"מ לדעת הרמב"ם דס"ל דחייב מרו"ש חל לאחר האכילה ואין תלוי כלל בזמן שנעשה נותר א"כ אין נ"מ בין דין מרו"ש של ק"ק למרו"ש של קק"ל. ובזבח תודה כתב דאף להרמב"ם היכא דלא גמר מלאכול ונגמר זמן אכילת הקדשים, אסור לבשלו בכלי וצריך מרו"ש, כיון שנעשה הבלוע נותר, וא"כ היכא דלא גמר לאכול והגיע סו"ז אכילת ק"ק אם יש בו טעם של מבשר ק"ק צריך מרו"ש אע"פ שלא גמר לאכול. ועוד נ"מ כתב הנצי"ב האם צריך מרו"ש בעזרה דקק"ל אי"צ מרו"ש בעזרה.

ועוי"ל דנ"מ אם בישל ללא מרו"ש האם נאסר המתבשל כחומר ק"ק, דהיכא דהיה בבישול בשר קדשי קדשים כדי נתינת טעם בתבשיל הואיל ונתחייב במרו"ש משום בישול דק"ק א"כ כל שלא מרק ושטף עדיין הכלי עומד באיסורו ונאסר מה שבישל בו כחומר ק"ק ואסור לאוכלו לזרים ולאחר יום ולילה כמבואר לעיל, משא"כ באם אין בהם כדי נ"ט ודין מרו"ש של הכלי הוא מחמת בשול בשר קק"ל, היכא דבישל ללא מרו"ש נאסר התבשיל שבישל בו רק כדין קק"ל.

70. בזבח תודה דע"כ איירי דבישל בו בבת אחת קדשים וחולין או ק"ק וקק"ל דבישל הקדשים מקודם אפי' אם לא נתנו טעם בחולין שבישל אחריו כבר נתחייב הכלי במרו"ש וזהו ממש הדין בבישל בו בתחילת הרגל דלחכמים טעון מרו"ש מבישול הראשון ואין בישול השני נעשה גיעול.

ועוד הקשה הטהרת הקודש במ"ש מבישול בלא בלוע דמספק"ל האם צריך מרו"ש וא"כ ה"נ אף דאין בו כדי ליתן טעם מ"מ הרי נתבשל בשר קודש בכלי. והטה"ק הוכיח מזה דרך בכ"ח מספק"ל דבישול בלא בלוע ליבעי שבירה משא"כ לענין מרו"ש צריך בלוע דוקא דכל דינו הוא להוציא את הבלוע.

ובזבח תודה כתב דשאני הכא דכמאן דליתא באויר הכלי דמיא שכבר נתבטל וצ"ע כוונתו דבודאי דאיירי הכא אף שניכרת החתיכה של הקדשים. ואולי כוונתו דהרוטב שיוצא מהבשר מתבטל מיד, ומ"מ צ"ע דבפשוטו להצד שבישול בלא בלוע חייב במרו"ש זהו אף כשאין נפלט רוטב לאויר הכלי דעצם הבישול מחייב מרו"ש. ועוד שמעתי מהרב יוסף שלמה יעקובזון שליט"א לבאר לפמ"ש"כ התוס' בדף צז. בד"ה אלא דיסוד הדין דבישול בלא בלוע צריך שבירה משום דהחשיבה התורה את הבישול כאילו נבלע בכלי, וא"כ הכא דבהדי בשול בשר הקדשים יש בשר חולין דבכוחו לבטל את הטעם הנפלט מהקדשים אין צריך מרו"ש, דלא שייך להחשיב את הכלי כאילו יש בו טעם מבשר הק"ק.

פרק ה'

דין מריקה, שטיפה ושבירה במקום קדוש

- א. שבירת כלי חרס ומריקה ושטיפה בכלי נחושת צריכה להיעשות במקום קדוש⁷¹. והיינו שאם בישל בהם קדשי קדשים, צריך לעשותם בעזרה.
- ב. נחלקו האחרונים האם בקק"ל שמקום אכילתן בירושלים יכול לעשות המריקה ושטיפה ושבירה שלהם בכל ירושלים, או שדינם כקדשי קדשים⁷².
- ג. גגין ועליות של העזרה לא נתקדשו וא"א למרוק ולשטוף שם⁷³.
- ד. לשכות הבנויות לחול ופתוחות לקודש, צ"ע האם אפשר למרוק ולשטוף בהם⁷⁴.

71. מתני' דף צג: וילפינן לה בדף צד: מכיבוס דם חטאת דכתיב תכבס במקום קדוש. ולעיל הבאנו שהגר"ח זצ"ל דייק בשיטת הרמב"ם שרק בחטאת יש דין מקום קדוש, והבאנו לבאר שכך דעת הצפנת פענח, ובשאר קדשים הדין הוא רק שלא יגרום פסול יוצא לבליעות, ונ"מ בנפסלו כבר, ועוד.

72. בתפא"י בבוז (א) כתב דכיון דהמקור דצריך מקום קדוש הוא מחטאת א"כ אף בקק"ל צריך מרו"ש ושבירה בעזרה. וכן נקט בחזו"א קמא סי' ל"ז ס"ק י"א, אמנם הביא דבתוספתא בפ"י ה"ו מבואר דבמקום אכילתן מריקתן ושטיפתן ועיי"ש שכתב להגיה בדברי התוספתא וסיים בצ"ע. ועיין קר"א בדף צד. דנוטה לומר דקק"ל אי"צ מרו"ש ושבירה בעזרה, וכן נקט הנצי"ב בדף צז. בד"ה קדשים.

73. עיין רמב"ם בפ"ו מבית הבחירה ה"ז דגגין של לשכות הבנויות בקודש ופתוחות לחול ששוין לקרקע העזרה הרי הם קדושים ואם אינן שוין לא נתקדשו. ולענין גגין ועליות של ירושלים (להסוברים דקק"ל מריקתן ושטיפתן בכל העיר) יש בזה אריכות באחרונים האם נתקדשו עיין במה שצויין בספר המפתח שם.

74. דאע"פ דנתרבו לאכילת קדשי קדשים מ"מ כיון דלענין שאר דברים לא נתקדשו והנכנס לשם בטומאה פטור. א"כ אי"ז מקום קדוש והנה להסוברים דאף מרו"ש בקק"ל צריכה להיות בעזרה דילפינן מחטאת לכאורה ה"נ צריך דוקא בעזרה דכיון דמקום קדוש דנאמר לענין כיבוס דם חטאת זהו דוקא בעזרה דלענין דם חטאת בודאי דאין מעליותא בהנך לשכות דדוקא לאכילה נתרבו. והעירוני שבחזקוני כתב דאף כיבוס דם חטאת מהני בלשכות וכ"כ במלבי"ם. אמנם המשך חכמה כתב דכבוס דם חטאת דוקא בעזרה. אמנם מבואר במשך חכמה דמריקה ושטיפה מהני אף בלשכות כיון דזהו מקום אכילת קדשי קדשים. ועיין מש"כ בזה בצפנת פענח מהדו"ת עמוד לג.

ה. כלי חרס שבישל בו קדשים ויצא חוץ לעזרה מכניסו לעזרה ושוברו⁷⁵, ואם נטמא בחוץ ואין יכול להכניסו לפנים מפני טומאתו⁷⁶, צריך לנוקבו בכדי שורש קטן כדי שיטהר⁷⁷, ומכניסו ושוברו בפנים. ואם נקבו נקב גדול מזה, אינו שוברו בפנים, שהרי אינו כלי ואין שוברים בפנים אלא כלים⁷⁸, ועיין בהערה.

ו. כלי מתכות שבישל בו ויצא חוץ לעזרה מכניסו ומורקו ושוטפו בפנים. ואם נטמא בחוץ⁷⁹, לרש"י והרמב"ם פוחתו עד שיטהר⁸⁰ ומכניסו לפנים וחוזר

75. מתני' דף צד:; והנה יל"ע האם טעם הבלוע בכלי נפסל כדין כל בשר קדשים שיצא חוץ למחיצתו, או"ד דטעם הבלוע לא חשיב למיחל עליה איסור יוצא, ואי נימא דנפסל א"כ צ"ע מדוע חייב בשבירה הרי אינו ראוי לאכילה וחייב שבירה ומרו"ש אינו אלא בבישל בשר הראוי לאכילה ולכאור' מוכח מזה דכל שבשעה שבישלו היה ראוי לאכילה מתחייב בשבירה אע"פ שנפסל אח"כ.

76. במנ"ח מצוה שס"ג כתב דאף לשיטת הרמב"ם בפ"ג מביא"מ הי"ז דכלים שאינם אב הטומאה אין איסור להכניסם למקדש אלא מדרבנן, ונדחה אסור זה מפני מצות שבירה, מ"מ מהדרינן לעשות בהיתר.

77. בתוס' בדף צה. תמהו בשיעור זה דהרי כ"ח העשוי לאוכלים שיעורו נקיבתו להיטהר בכמוציא זית, והעשוי למשקים שיעורו בככונס משקה. ובתחילה כתבו דאיירי הכא בעשוי לאוכלים ולמשקים ומשו"ה שיעור טהרתו בכדי שורש קטן, ולפי"ז בעשוי לאוכלים לחוד או למשקים לחוד השיעור הוא בכמוציא זית או בככונס משקה.

ועוד תירצו דמדאורייתא השיעור הוא כשורש קטן ומדרבנן צריך כמוציא זית, ולפי"ז בכ"ח העשוי למשקים השיעור הוא בככונס משקה.

78. לשון הרמב"ם בפ"ח ממעה"ק הכ"א. והנה בתוס' שם הקשו דאף בניקב כשורש קטן כיון דטהור מטומאתו לאו כלי הוא, ותירצו דכיון הראוי ליחדו לזיתים או לרימון היה מק"ט מכאן ולהבא ומשו"ה חשיב כלי לענין שבירה, ולפי"ז אף בניקב טפי משורש קטן עדיין ראוי ליחוד לזיתים ורימונים כמבואר בשבת דף צה:; וא"כ אפשר לקיים בו מצות שבירה ולכאור' נראה מדברי הרמב"ם דאי"ז תלוי ביחוד אלא זהו שיעור בבטל ממנו תורת כלי לענין דא"א לקיים בו מצות שבירה אע"פ דעדיין ראוי ליחוד. מיהו צ"ע לשיטת התוס' מדוע סגי בנקב כשורש קטן דעדיין אסור מדרבנן ואי"צ לנקבו בכמוציא זית דהשתא אף מדרבנן שרי להכניסו ומ"מ עדיין תורת כלי עליו למצות שבירה כיון דראוי ליחדו לרימונים. וצ"ל דלדעת התוס' כיון דנדחה איסור מדרבנן מפני מצות שבירה לא איכפ"ל בזה ופליגי על הרמב"ם המובא בהערה אות ד.

79. כ"ה לשון המשנה בדף צד: ובעולת שלמה הקשה דאף אם נטמא בפנים אסור להשהות הטומאה בעזרה וצריך להוציאו בחוץ ולפחתו ועיי"ש דר"ל דבנטמא בפנים יכול למרקו

ומרדדו עד שיסתם הפחת ויחזור לתורת כלי⁸¹, ואח"כ מורקו ושוטפו בעזרה. ולשיטת התוס' אין פוחתו אלא צריך להפכו בענין שיעשה תוכו גבו וגבו תוכו ובכך מיטהר מטומאתו, ומכניסו לעזרה ומורקו ושוטפו⁸².

בעודו בטומאתו דעשה דוחה ל"ת ודוקא כשנטמא בחוץ א"י להכניסו בפנים דעד שמתחיל למרוק עובר בל"ת ולא מקיים עשה.

80. כ"ה ברמב"ם שם והיינו דצריך להכניסו קודם שהחזירו לתורת כלי והטעם דאין מחזירו לאחר שמרדדו כתבו המקד"ד סי' לא סק"ה והצ"פ דכיון דמדרבנן חוזר לטומאתו הישנה אין מכניסים טומאה לעזרה.

81. דכ"ז שלא תיקן את הכלי א"א לקיים בו מצוות מרו"ש, כיון דאינו כלי. ואין להקשות מדוע צריך לתקן את הכלי ולהביאו לידי חיוב מרו"ש, דז"א דכיון דבישל בכלי כבר נתחייב במרו"ש מחמת הבלוע וכל שלא החזירו לתורת כלי א"א לקיים מצות מרו"ש שכבר חלה עליו.

82. בתוד"ה לא כתבו דאין לומר דע"י שמחזירו לתורת כלי מתחייב במרו"ש דכיון דהו"ל כלי חדש אי"ז הכלי הראשון שנבלע בו, ומשו"ה פירשו דאין מבטל ממנו תורת כלי אלא מהפך צד פנים לחוץ ומטהר בכך מטומאתו אף שעדיין תורת כלי הראשון עליו.

והנה בעיקר מש"כ התוס' דבאופן שפיחת הכלי וביטלו מתורת כלי אף שתיקנו אח"כ אין צריך מרו"ש, הקשו האחרונים דמ"מ כיון דהשתא בלוע בכלי בשר קדשים, א"כ מתחייב במרו"ש דהרי אף בלוע בלי בישול חייב במרו"ש, ובמקד"ד כתב דאף דבלוע בלא בישול חייב במרו"ש מ"מ מעשה הבליעה מחייב במרו"ש וכיון דהו"ל כלי חדש ובו לא היה מעשה הבליעה אי"צ מרו"ש.

אמנם בחזו"א סי' ל"ז ס"ק ה כתב דהכא לא שייך לחייב מצד שעכשיו בלוע בכלי בשר קודש דכיון דנטמא הכלי וגם הבשר הבלוע בו, הו"ל קדשים פסולים דאין נוהג בהם מרו"ש, וכל הנידון לחייב במרו"ש זהו רק אם זהו הכלי שנבלע בו בתחילה וכבר נתחייב במרו"ש, ואף שנפסל אח"כ לא פקע חיובו.

ולפי"ז באופן שלא יצא הכלי ונטמא, אף כשפחתו והחזירו חייב במרו"ש, וכן מבואר בשיטת ר"ת בדף צו. בקו' הגמ' למ"ד דליבון מהני בכ"ח מדוע קדירות של מקדש ושברו ולא להדרינהו לכבשונות ופיר"ת שם בתוד"ה אלא דאף דבישול בלא בלוע ג"כ חייב שבירה מ"מ הכא ע"י חזרת כבשונות. הו"ל פנים חדשות ומבואר דאם ליבון לא מהני לכ"ח לא יהני החזרה לכבשונות דאף דהו"ל פנים חדשות מ"מ מתחייב מחמת הבלוע שנמצא עכשיו בכלי.

ויש להוסיף שמצאנו שיטה נוספת בראשונים, והיא שיטת הראב"ד בתו"כ סופ"ו, שכתב שפוחתו עד שמאבד תורת כלי לטומאה אבל עדיין נשאר בו תורת כלי למרו"ש ומכניסו כך ועושה בו מרו"ש. וכמו שמצאנו בבגד שקורעו ומשייר בו כדי מעפורת שכבר אינו מקבל טומאה אבל עדיין שם בגד עליו לקיים בו דין כיבוס.

ז. כתבו האחרונים שאין יכול להטביל הכלי בחוץ ולהכניסו בפנים ולמרוק ולשטוף⁸³. ויש מי שחולק בזה.

ח. מרק ושטף שלא במקום קדוש, אף שביטל מצות מריקה ושטיפה הוכשר הכלי⁸⁴.

פרק ו'

דין החזרת כלי חרס לכבשן

א. כלי חרס שבישל בו קדשים, והחזירו לכבשן ונתלבן באש, אין צריך שבירה משום שכבר נשרף כל הבלוע⁸⁵. ולכתחילה אסור לעשות כן משום שאין עושים כבשונות בירושלים.

83. הקשו האחרונים מדוע צריך לפחתו הרי יכול להטבילו בחוץ ויחזירו אח"כ לפנים וימרוק וישטוף, ובאמת המנ"ח במצוה שס"ג כתב דמיירי דאין לו מקוה, או בטמא מת דצריך להמתין ז' ימים, ולמה ישהה מלקיים מצוות מרו"ש, ומשו"ה צריך לפחתו. אמנם בחק נתן ובתפא"י בועז סק"א ובחזו"א שם סק"ה ובמקד"ד שם כתבו דאסור להטבילו בחוץ משום דקעביד שטיפה בחוץ, וכע"ז כתבו בח"נ ובשפ"א והח"ח לענין דם חטאת דבגד שנשטף בחוץ אין יכול להטבילו משום דקעביד כיבוס בחוץ, ובמקד"ד נראה דהטעם דאם שטף בחוץ תו לא שייך לעשות מרו"ש בפנים דאין מרו"ש אחר מרו"ש. אמנם מדברי הח"נ הח"ח והשפ"א לענין כיבוס נראה דהחשש הוא דיעבור הדם או מקצתו בחוץ וכל הכיבוס צריך להיעשות במקום קדוש, וי"ל דה"נ אף כששטף בחוץ עדיין שייך לקיים שטיפה בפנים לכל הבלוע שלא יצא בחוץ אלא דאסור לשטוף בחוץ משום המקצת שיוצא עי השטיפה בחוץ.

84. כ"נ פשוט דכיון דנעשה בו ההכשר של מריקה ושטיפה דמה"ט כתבו האחרונים דלא שייך למרוק ולשטוף פעם נוספת א"כ ממילא הוכשר הכלי ויכול להשתמש בו. ועיין בערוך השלחן ?

85. הכי מתבאר מסוגיית הגמ' דף צו. דאקשינן אלא קדירות של מקדש אמאי ישברו נהדרינהו לכבשונות, א"ר זירא לפי שאין עושין כבשונות בירושלים. והנה רש"י פירש דקר' הגמ' היא להצד דבישול בלא בילוע אי"צ שבירה אכן להצד דבישול לחוד צריך שבירה לא יהני החזרה לכבשונות. דאע"פ דנשרף הבלוע בכלי, מ"מ לא עדיף מבישול בלא בילוע דצריך שבירה. אמנם ר"ת פירש דהחזרת כבשן מהני משום דהוי פנים חדשות, ואין לחייבו אף מחמת הבישול, ועוד כתבו התוס' דכל האיסור בבישול בלא בילוע, הוא משום דהחמיר הכתוב לחשבו כבלוע ומשו"ה מהני החזרה לכבשן.

ב. תנור שדרך תשמישו ע"י היסק מבפנים⁸⁶, אין צריך שבירה אף לכתחילה.

ג. נחלקו האחרונים האם החזרה לכבשן צריכה להיות במקום קדוש⁸⁷.

ד. יש אומרים דלא מהני החזרה לכבשן אלא כשמחזירו לכבשן קודם שנעשה נותר דעדיין לא נתחייב בשבירה⁸⁸, אכן לאחר שנעשה נותר ונתחייב בשבירה אין לו תקנה אחרת וטעון שבירה⁸⁹.

86. שם בסוגיא אלא הא דא"ר נחמן תנור של מקדש של מתכת הוה נעביד דחרס דהסיקו מבפנים הוא, ומבואר דליכא בזה משום איסור עשיית כבשונות.

87. בקר"א צידד דההיסק ג"כ צריך להיות במקום קדוש כמו בשבירה. אמנם בחזו"א קמא סי' ל"ז ס"ק י"א כתב דהכא מהני אף בירושלים (אפי' לשיטתו דדין שבירת כ"ח אף של קק"ל צריך להיות בעזרה) דכיון דבהחזרת כבשונות מתקיים בו דין שריפת נותר, דינו ככל שריפת נותר דקק"ל דאין צריך לשורפו בעזרה. ויל"ע לדבריו היכא דמסיק את התנור קודם שנעשה נותר הרי לא מתקיים בו דין שריפת נותר ומבטל ממנו מצוות שבירה בכדי, וצ"ל דהתם עדיין לא נתחייב בשבירה. ונראה דבאופן שמסיקו קודם שנעשה נותר, אף להקרא"א אי"צ שיהי במקום קדוש, לשיטת התוס' דחייב שבירה חל רק לאחר שנעשה נותר.

88. בחידושי הגר"ח על הש"ס הקשה סתירת הסוגיות דבובחים מבואר דמהני החזרה לכבשן להיפטר ממצות שבירה ובשילהי ע"ז מבואר דלאביי ורבא בשפור ואסכלא שנשתמש בהם באור צריך מריקה ושטיפה, אע"פ דצריך ללבנן קודם לכן (כמבואר שם ברש"י) וכבר נשרף כל הבלוע קודם המרו"ש, מ"מ חייב במרו"ש. ומשו"ה כתב לבאר דשמעתין איירי שמחזירין לכבשן קודם שנעשה נותר ונתחייב בשבירה. וסוגיא דע"ז איירי לאחר שנעשה נותר ונתחייב בשבירה ומשו"ה לא מהני לפוטרו ממרו"ש, דלאחר שחל חיוב מרו"ש לא מהני הוצאת הבלוע אלא ע"י מרו"ש. (וצ"ע להרמב"ם דכבר קודם שנעשה נותר חל חיוב שבירה, ודוחק לפרש דסוגיין איירי קודם שגמר אכילתו).

אמנם בחזו"א שם מבואר דאף לאחר שנעשה נותר מהני ליבון. והנה לדעת ר"ת דע"י היסק הו"ל פנים חדשות א"כ אפי' לאחר שנתחייב בשבירה יהני ההיסק דהו"ל פנים חדשות ואי"ז הכלי שבלע, אכן לכאורה אסור לעשות כן לכתחילה משום דמבטל מצוות שבירה מהכלי והרי בכ"נ שפחתו וא"י למרקו ולשטפו צריך להחזירו לתורת כלי ולקיים בו מצוותו ולכאור' ה"ה לענין שבירה.

89. בקר"א צידד דההיסק ג"כ צריך להיות במקום קדוש כמו בשבירה. אמנם בחזו"א קמא סי' ל"ז ס"ק י"א כתב דהכא מהני אף בירושלים (אפי' לשיטתו דדין שבירת כ"ח אף של קק"ל צריך להיות בעזרה) דכיון דבהחזרת כבשונות מתקיים בו דין שריפת נותר, דינו ככל שריפת נותר דקק"ל דאין צריך לשורפו בעזרה. ויל"ע לדבריו היכא דמסיק את התנור קודם שנעשה נותר הרי לא מתקיים בו דין שריפת נותר ומבטל ממנו מצוות שבירה בכדי,

ה. כלי מתכות שבישל בו קדשים ונתחייב במריקה ושטיפה, צ"ע האם מהני ליבון לפוטרו ממריקה ושטיפה⁹⁰.

וצ"ל דהתם עדיין לא נתחייב בשבירה. ונראה דבאופן שמסיקו קודם שנעשה נותר, אף להקר"א אי"צ שיהי במקום קדוש, לשיטת התוס' דחייב שבירה חל רק לאחר שנעשה נותר.

90. החו"ד בסי' צ"ב ס"ק י"ג כתב דלא מהני הוצאת הבלוע ע"י ליבון אלא ע"י מרו"ש. אמנם בחזו"א שם צידד דגם בכלי מתכות יהני ליבון במקום מרו"ש ויהיה כשר בכ"מ בירושלים אם בישל בו קק"ל.

וצ"ע באמת בדעת החו"ד דמ"ש כלי מתכות דלא יהני בהם ליבון, מכ"ח דמהני ליבון, כמבואר לעיל, ונראה דשאני מרו"ש דהתורה אמרה דזהו הכשרו של הכלי, א"כ הכשרו תלוי במרו"ש, ולא מהני הכשר אחר. משא"כ בכ"ח דלא אמרה התורה הכשר לכלי, אלא דכשיש בו בליעות שלא נפלטו צריך לשברו, וכשמלבנן ואין בו בליעות ליכא דין שבירה. העירוני דבמקד"ד בסי' ל"א סק"ג כתב דאף דמהני ההיסק להוציא את הבלוע ומותר להשתמש בו מ"מ אכתי צריך מרו"ש מחמת מצוה דעצם הבשול מחייב במרו"ש.

והנה הגר"ח כתב דלדעת ר"ת דהחזרת כבשונות מהני משום דהוי כפנים חדשות דבר זה שייך דוקא בכ"ח שתורת כלי ידידה נעשה בצירוף כבשן ומשו"ה כמשכניסו שוב לכבשן חשיב כלי חדש משא"כ בכלי מתכות דאינם נעשים כלי ע"י כבשן, לא מהני כלל החזרת כבשן להחשיבם ככלי חדש. (ועיי"ש דכתב דדעת ר"ת דאף בבילוע בלא בישול לא יהני החזרה לכבשן בכלי מתכות, דגם חיוב דבילוע הוא משום בישול ובעינן שיהיה לפנים חדשות כדי לפטרו ממרו"ש).

הרב אהרן רוזנבלום

איסור שחיטה והקרבה בחוץ

כללי האיסור: איסור שחיטה והקרבה / סוגי הקרבנות / קרבן גוי / מקום החיוב / תנאי החיוב. **דיני השחיטה:** דיני השחיטה / זמן השחיטה / כוונת השחיטה. **דיני ההעלאה:** הקרבנות האסורים בהעלאה / העלאת חלקי הקרבן / שיעור ההקטרה / צורת ההעלאה / החייבים בהעלאה / תנאי חיוב העלאה. **דיני הזריקה:** דיני הזריקה. **אכילה הנאה ושאלה:** דיני הקרבן שנשחט בחוץ.

איסור שחיטה והקרבה

איסור שחיטה בחוץ

א. אסור מן התורה לשחוט קרבנות בהמה ועוף מחוץ לעזרה, והשוחטן ביטל מצות עשה ועבר על לא תעשה¹. נראה בהערה אלו איסורים נוספים יש בזה².

1. שנאמר (דברים י"ב) שמה תביאו וגו' עולותיכם וזבחיכם, ועוד כתיב שם תעלה עולותיך וגו'. ולא תעשה מדכתיב (שם) השמר לך פן תעלה עולותיך, וילפינן שחיטה מהעלאה כדאיתא בגמ' זבחים סוף דף קו: והובא ברמב"ם פ"ח ממע"ק ה"א - ה"ד. ונתבאר בגמ' במנחות קט. שאפי' אם פירש בשעת ההקדש שיקריבנו בחוץ, אסור להקריבו בחוץ וחייב עליו כיון שהוא קרבן גמור, והובא ברמב"ם פ"ד ממע"ק ה"ז.

2. לדעת הרמב"ם שם ה"א ובסה"מ מ"ע פ"ה ישנה מצוה נוספת להביא את הקרבן אפי' מחו"ל, והשוחט קרבנו בחוץ מבטל מ"ע זו. והרמב"ן בסה"מ שם השיג עליו דמצות ההבאה כלולה במצות ההקרבה ואינה מצוה בפני עצמה. [אמנם אף לדעת הרמב"ן מבטל את המ"ע להביא כל הקרבנות ברגל ראשון שנלמד מהפסוק "ובאת שמה", כמ"ש הגרי"פ על הרס"ג ח"א דף שמח., והובאו דבריו להלן הערה 102].

ובמנ"ח מצוה רפ"ו אות ט' כתב שהשוחט בהמה בחוץ עובר גם באיסור מטיל מום בקדשים, כיון שבתחילת השחיטה נעשית הבהמה בעלת מום. וכן נקט האחיעזר ח"ב סי' נ' אות ח', [עיי"ש שכתב כן לענין השוחט שלמים בחוץ קודם שנפתחו דלתות ההיכל, שאף שאינו חייב משום שחוטי חוץ, מ"מ עובר משום מטיל מום]. ואולם בשו"ת בית יצחק ח"א יו"ד סו"ס י' השיג על המנ"ח וכתב דאינו עובר בזה, וכן נקט בעולת שלמה זבחים נט. ד"ה אמנם.

וע"ע ביראים סוף סי' רפ"א שכתב דהשוחט דרך הכשר שחיטה לא חשיב מום במה שהתחיל לשחוט, ונחלק בזה על התוס' ותוס' שאנץ ב"ק עו. שכתבו ששחיטה היא מום,

איסור העלאה וזריקה בחוץ

ב. וכן אסור מן התורה לזרוק מדם הקרבן³ או להקטיר מאיבריו או מאימוריו בחוץ⁴, בין בקרבנות שנשחטו בעזרה ובין בקרבנות שנשחטו בחוץ⁵. [ופרטי דיני העלאה וזריקה בחוץ יבוארו להלן].

ג. השוחט או זורק או מקטיר בחוץ, אם היה מזיד חייב כרת⁶ ולוקה⁷, ואם היה שוגג חייב חטאת⁸.

וכמ"ש בשו"ת בית אפרים או"ח סי' כ"ג עי"ש. ולפי"ד נראה ג"כ שלא יתחייב משום מטיל מום. וכ"כ בפי' הגרי"פ לרס"ג ח"ב דף קצב. ובכנסת הראשונים זכחים כה: סוף אות רנ"ח, [אולם עי' שו"ת שו"מ קמא ח"א סי' מ"ז שפירש את דברי היראים באופן אחר].

עוד עובר ע"י שחיטה בחוץ באיסור מפסיד קדשים, והאחרונים הוכיחו (עי' במנ"ח שם אות כ"ב ועוד) מהגמ' בחולין קלה. דהוי איסור מן התורה. ונפ"מ שאף קרבן שאינו עומד להקרבה [שאין בו חיוב מדאורייתא מדין שחוטי חוץ], אסור מה"ת לשוחטו בחוץ אם הוא עומד לפדיון, כיון שע"י השחיטה הבשר נאסר באכילה ובהנאה [כדלהלן סעיף צ"ה], והוי פסידא להקדש.

ויש לדון בשחט בחוץ קרבן נדבה שהקדיש אם עובר בזה גם על איסור כל יחל, כיון שע"י שחיטת הקרבן מבטל ממנו את אפשרות קיום הנדר, וכמבואר בתמורה יג: שאף בנדבה יש על הבעלים חובה להביא את הקרבן כיון שקיבל עליו להביאו. ועיין בקהלת יעקב למהר"י אלגאזי ח"א דף ע"ה ע"ב שמשמע לפי דבריו שעובר על כל יחל. אמנם כתב הגר"ח מ שטיינברג שליט"א שיש לדון בזה, דכיון שע"י השחיטה פקע ממנו לגמרי חיוב ההבאה שהרי לא נתחייב אלא להביא בהמה זו, מסתבר שאינו עובר בכל יחל.

וע"ע להלן הערה 63 מה שהובא מדברי הליקוטי הלכות זכחים קז:; שאף במקום שאין חיוב משום שחוטי חוץ עדיין יש לאסור את ההקרבה מחמת איסור הקרבה בבמה.

3. זכחים קז. ורמב"ם פי"ט ממעה"ק ה"ג. והובא בגמ' שם שנחלקו התנאים מהו המקור לאיסור זריקה, דעת רבי ישמעאל שדורשים מהפסוק דם יחשב שנאמר בפרשת שחיטה בחוץ לרבות איסור זריקה, ודעת רבי עקיבא שזה מתרבה מהפסוק או זבח שנזכר בפרשת העלאה בחוץ. [ונפ"מ בזה אם הושוו דיני הזריקה לשחיטה או להעלאה כמ"ש האחרונים ראה להלן סעיף צ' וסעיף צ"א, ושם בהערות נתבאר שנחלקו הראשונים אי קי"ל כר"ע או כרבי ישמעאל, ויש שכתב שהרמב"ם פסק כהתנא דתו"כ שהובא בגמ' בדף קט. דיליף איסור זריקה מקרא אחר, עי"ש].

4. שם קז. ורמב"ם פי"ח ה"ב, וכדכתיב בקרא (דברים י"ב) השמר לך פן תעלה עולותיך.

5. גמ' שם קז. ורמב"ם פי"ח ה"ה, ובגמ' הובא המקור לזה.

6. כדכתיב בקרא בפר' אחרי מות (ויקרא י"ז) בפרשת שחיטה ובפרשת העלאה. והובא דין זה במשנה בכריתות ב. וברמב"ם פי"ח ממעה"ק ה"ב וה"ג. ואף בזריקה יש כרת כמבואר

ד. שחט והעלה או זרק והעלה אפילו בהעלם אחד חייב שתי חטאות⁹. אבל שחט וזרק בהעלם אחד אינו חייב אלא חטאת אחת¹⁰, וראה הערה.
ה. המקבל או מוליך דם הקרבן בחוץ פטור¹¹.

בגמ' בזבחים דילפינן כרת בזריקה משחיטה או מהעלאתה, והטעם שלא הוזכר דבר זה במשנה שם, משום שאין בה חיוב חטאת נפרד משחיטה כמובא בסעיף הבא, ובמשנה לא נמנו אלא דברים שיש בהם חיוב חטאת בפני עצמם.

7. כדאיתא במכות יג. וברמב"ם פ"ט מסנהדרין ה"א לענין שוחט ומעלה. וכן הזורק בחוץ לוקה כמבואר ברש"י ויד רמה סנהדרין לד: שכשם שהשוחט הוקש לאזהרה שנאמרה בהעלאתה (כמובא לעיל הערה 1) כך הוקש גם הזורק, וכע"ז כתב במרכבה"מ פ"ט ממעה"ק הי"א, וע"ע קר"א זבחים קז. שכתב באופן אחר. [וע"י בגינת ורדים לפמ"ג כלל מ"ב שצידד דאין בזריקה לאו אלא כרת בלבד, שהרי לא נתרבה אלא מהפסוקים שבפר' אחרי מות שנכתב בהם עונש הכרת, אולם ציין שלכאור' דבר זה תלוי בנידון אם כרת בעי אזהרה, ע"ש. ולפי"ז רש"י לשיטתו בריש כריתות שנקט דכל כרת בעי אזהרה, הוצרך למצוא מקור ללאו בזריקה, אבל בדעת הרמב"ם יש שנקטו שא"צ אזהרה לכרת ולקרבן, וע"י בזה].
8. משנה בכריתות שם ורמב"ם בהל' מעה"ק שם ובפ"א משגגות ה"ד.

9. כן איתא בזבחים קז: דשחיטה והעלאתה נפקי מתרי קראי, ולגבי זריקה ג"כ מבואר בגמ' דלדעת אב"י בין לרבי ישמעאל דיליף זריקה משחיטה ובין לר"ע דיליף ליה מהעלאתה, אם זרק והעלה חייב שתים, דכיון דכתיב שם תעלה ושם תעשה, חילק הכתוב בין העלאתה לשאר עשיות, וחייב חטאת בפני עצמה על הזריקה. וכן פסק הרמב"ם פ"ט ממעה"ק הי"א.

10. כמבואר בגמ' שם דלדעת אב"י בין לרבי ישמעאל ובין לר"ע חייב אחת, דכיון דכתיב שם תעשה נכללו כל העשיות בחטאת אחת מלבד העלאתה שנכתבה בנפרד, והובא בראב"ד שם ה"ט. וכתבו הנו"כ (רדב"ז, כס"מ, מהריק"ו, לח"מ ומל"מ) שכן דעת הרמב"ם, אמנם במל"מ פ"ח ה"ד נתקשה מדוע לא הזכיר הרמב"ם דין זה.
וע"ע במרכבה"מ פ"ט הי"א שנקט דהרמב"ם לא פסק כרבי ישמעאל או כר"ע אלא כתנא דתו"כ שהובא בזבחים קט., ודן שם שאפשר שלדעה זו אם שחט וזרק חייב שתים, ואכן באבהא"ז נקט בדעת הרמב"ם שחייב שתים.

11. כן איתא במשנה זבחים קיב: שהמקבל דמים בחוץ פטור, והובא ברמב"ם פ"ט ממעה"ק ה"ו. וכן הוא בגמ' בדף ד: דרק על שחיטה וזריקה חייבים בחוץ לאפוקי קבלה והולכה (עי' רש"י שם), והמקור לזה נתבאר בגמ' בדף קז: [ובגמ' בדף קטו: הובא מקור אחר, וע"י בתוס' שם שהעירו בזה].

והנה התוס' בדף קטו: ד"ה אסור ביארו בדברי הגמ' שם שגם עבודות שאין בהם חיוב מן התורה, אסור לעשותם מדרבנן אפי' בקרבן גוי. ואולם עיין במג"ח מצוה ת"מ ואבן האזל פ"ט ממעה"ק הט"ז שתמהו למה לא השמיעה הגמ' דין זה בקרבן ישראל, והביא באבהא"ז

סוגי הקרבנות

קרבנות הראויים להקרבה

- ו. השוחט בחוץ עוף שהוקדש לקרבן חייב, אבל המולק את העוף פטור¹².
 ז. השוחט אשם תלוי בחוץ, יש אומרים שאינו חייב עליו¹³, ויש שכתבו לדעה זו שאם שחטוהו בפנים וזרקו את דמו, חייב על העלאת אימוריו בחוץ¹⁴.

שנחלקו הראשונים אם במקום שנאמר במשנה 'פטור' הכוונה פטור ומותר (מלבד באיסורי שבת) או פטור אבל אסור. וע"ע בתורת הקודש ח"ב סי' ל"ב שדייק מדברי היד רמה בסנהדרין דף ס: ששאר עבודות אסורין מה"ת ולא נתמעטו אלא מחיוב כרת, [ובמקור ברוך ח"א סי' י"ח הביא שכן דייק הרב מטאווריג בדברי רש"י זבחים ריש דף קז. ד"ה ה"ג], ויש לעיין בזה. 12. כדאיתא במשנה בדף קיא. וברמב"ם פ"ח הי"ח. ועיין בגמ' בדף קז. שנחלקו רבי ישמעאל ור"ע מאלו פסוקים נדרשים דינים אלו.

חיוב שחיטה בעוף הוא אפי' כששחט סימן אחד בלבד, והטעם הובא להלן בסעיף ל"ח, ועיי"ש שיש אומרים שבעולת העוף אינו חייב אלא אם גמר את שחיטת שני הסימנים. ועיין שו"ת בית יצחק יו"ד ח"א סו"ס י' שהמולק ומבדיל עוף בחוץ עובר בלאו דלא תעשון כן, כיון דהוי דרך השחתה.

13. רמב"ם פ"ח ממעה"ק ה"י, וכן נקטו הנו"כ שם [שלא כדעת הראב"ד שהשיג עליו], וכן פסק בליקוטי הלכות זבחים סוף פ"ג. ומקור דבריו כתבו הנו"כ שהוא מהגמ' בכריתות יח. דפליגי בזה ר"מ ורבנן וקיי"ל כרבנן דפטור. וביארו האחרונים (מרכבה"מ, קר"א יבמות לז, חזו"א נגעים סי' י"ג סק"ט ועוד) שאעפ"י שאשם תלוי קדוש בקדושה גמורה גם אם יוודע לו שחטא או שלא חטא, כדעת רבנן בכריתות כג: שמתוך שלבו נוקפו גמר בלבו להקדישו לגמרי וכמו שפסק הרמב"ם בפ"ד מפסוה"מ הי"ט, מ"מ כיון שאם נודע לו שוב אין הקרבן ראוי להקרבה אלא ירעה עד שיפול בו מום, אין חייבים עליו חטאת משום שחוטא חוץ. ומה שנתן הרמב"ם טעם לדבריו שאינו חייב משום שלא נקבע איסורו, כוונתו שאף שיש ספק אם יוודע לו או לא, וא"כ היה לו להתחייב ע"ז אשם תלוי מספק, מ"מ אינו חייב כיון שלא נקבע איסורו, [ואין חיוב אשם תלוי אלא באיקבע איסורא].

ומסתימת דברי הרמב"ם משמע שאף אם שחטו וזרקו את דמו בפנים, אינו חייב על העלאת אימוריו בחוץ, שהרי כתב בסוף ההלכה שכל קרבן שאין חייבים על שחיטתו אין חייבים על העלאת איבריו בחוץ. וביאר האבהא"ז שאף שנתבאר במשנה בכריתות שם שאם נודע אחר שנזרק הדם הבשר יאכל, מ"מ יש לומר שאין מקטירין את אימוריו בפנים, ומה"ט אינו חייב על הקטרתם בחוץ. [ובהערה הבאה יתבאר שיש חולקים בזה].

14. כ"כ בחי' הגר"ח פ"ח ממעה"ק ה"י ובשפ"א כריתות יח. שלאחר זריקה כיון שכבר כיפר הקרבן על הספק, אוכלים הבשר ומקטירים האימורים, ובכה"ג חייב על הקטרת האימורים

ויש אומרים שחייב חטאת¹⁵, ויש אומרים שאם שחטו בחוץ פטור [אף על העלאתו], ואינו חייב אלא כשנשחט בפנים וזרק את דמו או הקטיר את אימוריו בחוץ¹⁶.

ח. השוחט בחוץ חטאת העוף הבאה על הספק, יש אומרים שאינו חייב עליו¹⁷, וראה בהערה שיש חולקים בזה¹⁸.

כיון שהם מתקבלים בפנים. ויישבו בזה את דברי התוספתא שהביא הראב"ד שנקטה שחייבים חטאת על הקרבת אשם תלוי בחוץ, דמייירי בהקטרת האימורים שחייבים עליהם לכל הדעות.

15. כן כתבו התוס' בכריתות יח. ד"ה וחכמים שכל מה שנחלקו רבי מאיר ורבנן בגמ' שם אם יש חיוב אשם תלוי על השוחט אשם תלוי בחוץ, זהו רק לשיטת ר"מ בכריתות כג: שסובר שאם נודע שחטא או שלא חטא תצא הבהמה ותרעה בעדר, ולדבריו כיון שיש ספק אם חלה קדוה"ג על הבהמה חייב אשם תלוי, [ורבנן פליגי עליה וסבירא להו דאין חיוב אשם תלוי אלא בדאיבע איסורא], אבל לרבנן דס"ל דתרעה עד שיפול בה מום משום דכיון שלבו נוקפו גמר ומקדיש, חייב עליה חטאת כיון שהיא קדושה לגמרי. [ואף שאין חייבים אלא על קרבן שראוי להקרבה, וכאן אם יודע לו שוב אינו ראוי להקרבה, י"ל דס"ל לתוס' דמדאורייתא אשם שדינו לרעה אף קודם ניתוק הרי הוא כשר לעולה וכמ"ש בזבחים דף ה: ועוד מקומות. ועיין בחסד"ד זבחים פ"ב ה"ד ואבהא"ז שביארו מה טעם הרמב"ם שלא חייב חטאת מחמת דין זה]. 16. הראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם בהל' מעה"ק שם הביא את דברי התוספתא בזבחים שהמקריב אשם תלוי בחוץ חייב חטאת. ודייקו האחרונים בדבריו (עיין

שו"ת חכם צבי סי' קס"ג, קר"א יבמות לז. ועוד) שאין כוונתו להשיג על הרמב"ם שחייבים חטאת אף על שחיטה בחוץ, אלא רק על זריקת הדם או הקטרת האימורים לאחר שנשחט הקרבן בפנים כדינו. והטעם כתבו שם, דעל שחיטת האשם אינו חייב כיון שלא נקבע איסורו וכדעת רבנן דר"מ בכריתות יח. שמתעם זה אין בו חיוב אשם תלוי, [ובכה"ג אינו חייב אף על העלאה דכל שאין חייבים על שחיטתו אין חייבים על העלאתו]. אולם לאחר שנשחט בפנים כיון שאם יודע לו אז ויזרקו את דמו בפנים [שלא כדין] יהיה דין האימורים שאם עלו לא ירדו, שפיר חייבים עליהם בחוץ כשאר הקרבנות שאם מתקבלים בדיעבד בפנים חייבים עליהם.

17. כ"כ הרמב"ם פ"ח ממעה"ק ה"י, וכתב הטעם שהרי לא נקבע איסורו, וביארו המהריק"ו והכס"מ שדין זה נלמד מהא דאיתא בכריתות יח. לענין אשם תלוי שאין חייבים עליו בחוץ לרבנן משום דלא איקבע איסורו, דהכא נמי כיון שלא נקבע איסורו אין חייבים עליו אשם תלוי.

18. הראב"ד שם הביא את דברי התוספתא בזבחים פ"ב ה"ד שחייבים אשם תלוי על הקרבנות בחוץ, ובשו"ת חכ"צ סי' קס"ג [ומנ"ח מצוה קפ"ו] מבואר שהראב"ד נקט כן להלכה, והטעם בזה משום דהוי ספק קרבן. [וכן כתבו הרבה אחרונים (עי' ערול"נ כריתות יח., חזו"א נגעים סי' י"ג סק"ט) בדעת תוס' בכריתות שלדבריהם מבוארים היטב דברי התוספתא, ומשום

קרבן שאינו ראוי להקרבה

ט. אין חיוב שחוט חוץ אלא בשוחט קרבן הראוי להקרבה, אבל אם שחט קרבן שאינו ראוי להקרבה פטור¹⁹. ואם יש בזה איסור ראה הערה²⁰.

י. קרבן חובה שלא הגיע זמנו להקרבה, וכגון חטאת ואשם של מחוסר כפרה שעדיין לא הגיע יום הקרבת קרבנותיו, אין חייבים על שחיטתו בחוץ²¹. [ואם שחט את האשם שלא לשמו, ראה להלן סעיף מ"ו מה דינו]. אבל אם היה הקרבן עולה או שלמים ושחטו בחוץ חייב²².

שאף שבהקרבת אשם תלוי ס"ל דיש חיוב חטאת משום דגמר ומקדיש, מ"מ בחטאת העוף מודו שאינה קדושה אלא מספק וכמבואר בנזיר כט: דמה"ט אינה נאכלת, וכן אם נודע לה שלא ילדה העוף יוצא לחולין כדאיתא בכריתות כו:].

אמנם בחי' הגר"ח שם ובשפ"א כריתות יח. (ומי החג סי' ח') כתבו דהראב"ד לא נתכוין להשיג על הרמב"ם בדין זה, שהרי אין חיוב אשם תלוי אלא בנקבע איסורו, והתוספתא סברה כדעת התנאים בכריתות שם דלא בעו איקבע איסוריה לחיוב אשם תלוי.

19. משנה זבחים קיב. ורמב"ם פי"ח ממעה"ק ה"ו. ונכלל בדין זה כל הקרבנות שאינם ראויים אפי' חלה עליהם קדושת הגוף או שנפסלו לאחר שהוקדשו, וכן נקבה שהוקדשה לעולה וכל כיו"ב.

ועיין להלן סעיף מ"ד ובהערות שם שנחלקו הראשונים בדין קרבן שאינו ראוי להקרבה מדינא אבל אם עלה לא ירד, אם חייבים על שחיטתו בחוץ כמו שמתחייבים על העלאתו. קרבן שאינו ראוי להקרבה מדרבנן: ואם היה הקרבן פסול רק מדרבנן, מדברי תוס' זבחים סא. ד"ה קודם והפלתי סי' ד' סק"ג מבואר שחייבים עליו בחוץ כיון שהוא כשר מדאורייתא, [ועי' בפלתי שם שהקשה מכח זה על דברי הלבוש שנקט דהא דאדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה הוא רק מדרבנן, דא"כ אמאי איתא בחולין מ. דפטורים על קרבן דחבירו שנאסר ע"י מעשה]. אולם בשו"ת מהרש"ם בדרוש שהובא בסוף ח"ד ובאבי עזרי פ"ד מאיסור"מ ה"ו כתבו בדעת הלבוש דכיון שבפועל אינו ראוי להקרבה, אף שאין איסורו אלא מדרבנן אין חייבים עליו.

20. הנה במקום שדינה לרעות עד שיפול בה מום ומועיל בה פדיון [כגון שאינה טריפה], נתבאר לעיל בהערה 2 שאסור לשוחטה בחוץ כיון שע"ז מפסיד להקדש את דמיה. ולשיטות שהובאו שם שהשוחט בחוץ עובר משום מטיל מום, לכאוי' אף במקום שאינה עומדת לפדיון יש בזה איסור דרבנן כדין מטיל מום בבהמה שאינה עומדת להקרבה. וע"ע להלן הערה 63.

21. משנה זבחים קיב: ורמב"ם פי"ח ממעה"ק ה"ט. והטעם כיון שאין הקרבן מתקבל בפנים עד שיגיע זמן הקרבתו.

22. כדאיתא במשנה וברמב"ם שם, ובגמ' בדף קטו. מבואר שזה נלמד מהפסוקים. והנה רש"י במשנה שם ותוס' במנחות מח: ד"ה איתיביה כתבו דהטעם משום שקרבנות אלו מתקבלים

יא. היו לו שני קרבנות אשם או שתי חטאות נשיא [הבאות ממין הזכרים] שהופרשו לאחריות, ושחט אחד מהם לעולה קודם זמנו או לאחר שנתכפר בשני, חייב²³.

יב. קרבן שאינו כשר להקרבה אלא לאחר זמן [וכגון שלא עברו שבעה ימים מלידתו או שנפסל משום אותו ואת בנו]²⁴, לדעת הסוברים שחלה עליהם קדושת הגוף אסור לשוחטו בחוץ²⁵, ואם שחטו קודם שהגיע זמנו פטור²⁶.

בפנים בתורת נדבה, ומש"ה חייב על שחיטתם בחוץ. אולם ברמב"ם בפיה"מ [כפי הנוסח המתוקן שהובא בתו"ט פ"ד מ"ג] מבואר שהטעם משום שקרבן העולה או השלמים עולה לחובת הבעלים אף בתוך ימי הספירה, וכן נקטו בדעת הרמב"ם הלח"מ פ"י מנזירות ה"ז ועוד אחרונים. אמנם בהר המוריה פ"ד מפסוה"מ הכ"ז ביאר בדברי הרמב"ם שם שאין הקרבן עולה לבעלים קודם זמנו, ובקר"א נזיר ס. הקשה ג"כ לדעה זו אמאי צריך קרא לחייב משום שחוטו חוץ הא לא חשיב מחוס"ז כלל, וע"ע ברש"ש זבחים קיב: שתמה ע"ז ג"כ מכמה דוכתי.

23. דין השוחט קודם זמנו נתבאר בזבחים דף קטו. דאף לרב הונא שסובר שאשם אינו מתקבל בפנים קודם זמנו אפי' שלא לשמו, מ"מ בכה"ג שהפריש לאחריות שפיר מתקבל בפנים קודם זמנו כיון שסופו לרעה ודמיו לעולת ציבור, ומשום הכי חייב על שחיטתו בחוץ. ועי' בחזו"א קדשים ליקוטים סי' ה' שתמה אמאי לא הביא הרמב"ם דין זה. וולסוברים דהרמב"ם פסק דלא כרב הונא, ולדעתו יש חיוב אף באשם שנשחט קודם זמנו שלא לשמו כדלהלן סעיף מ"ו, י"ל שדין זה נלמד בק"ו מהלכה זו].

ודין השוחט את השני בחוץ לאחר שנתכפר בראשון נתבאר בגמ' בדף קיב, דכיון דחזי לעולה לאחר שניתק לרעה [ולדעת תוס' בדף ה: ועוד מקומות כשר לעולה מדאורייתא אף קודם ניתוק], חייבים על שחיטתו בחוץ.

והנה הרמב"ם לא הביא את שני הדינים, ואם נאמר דס"ל כדעת הסוברים ביומא סג. דעקירת חוץ לא שמה עקירה, (עי' להלן סעיף מ"ו והערה 96 בשם האו"ש דאפשר דמה"ט השמיט הרמב"ם את הדין המובא שם), א"ש לפי מה שנקטו חלק מהאחרונים בדעתו שפסק דצריך עקירה (עיין ליקו"ה פסחים סד., חזו"י שם פט., הר המוריה פ"ד מפסוה"מ ה"ט"ו ועוד). ולפי"ז אין הלכה כסוגיית הגמ' בדף קטו. דהתם כו"ע ס"ל דעקירת חוץ שמה עקירה, [והחזו"א שלא יישב כן לשיטתו בליקוטים ריש סי' א' שדעת הרמב"ם דלא בעי עקירה, וכ"ג האבהא"ז ועוד אחרונים], ועי' בזה.

24. וכן תורים שלא הגיע זמנם.

25. כן נקט הקרי"ס פ"ח ממעה"ק בדעת הרמב"ם ממה שכתב [והובא בסעיף הבא] שאסור לשחוט בחוץ בהמת חולין שיש במעיה עובר קדשים, וביארו הרדב"ז שם ושו"ת מהרי"א יו"ד סי' צ"ז ועוד, שאף שפטורים על שחיטתה בחוץ מ"מ עדיין יש בזה איסור (עכ"פ מדרבנן) מחמת עצם השחיטה. [וראה להלן הערה 27 שיש שביארו את טעם האיסור באופן אחר].

יג. בהמת חולין שהקדישו את העובר שבמעיה לקרבן, אסור לשחוט אותה בחוץ ואם שחטה פטור²⁷.

ומבואר בקרי"ס דלפי"ז ה"ה במחוסר זמן אף שפטורים על שחיטתו אסור לשחטו בחוץ, והרמב"ם בא לחדש שגם בעובר קיים האיסור וכ"ש במחוס"ז. [והעיר הגר"מ שטיינברג דמדברי התוס' בתמורה י: שנקטו דאין איסור להקדיש עובר כמו מחוס"ז, משמע דס"ל דכיון שאינו בר הקרבה כלל אינו דומה למחוס"ז, וא"כ ה"ה הכא אפשר שאין הוכחה מהא דאסור לשחוט עובר בחוץ, שיהיה איסור כזה גם במחוס"ז, דשאני מחוס"ז שראוי להקרבה מצד עצמו וזמן הוא דקגרים ליה]. וע"ע לעיל הערה 20 מה שהובא בזה עוד.

והנה מדברי המנ"ח מצוה רפ"ז אות ה' מוכח שיש איסור להפסיד את הקרבן מהקרבה משום הפסד קדשים, [עי"ש שכתב כן לגבי הפוסל עוף מהקרבה שלא שייך בו פדיון], ולפי"ז י"ל דגם כאן יש איסור לשחוט מחוס"ז בחוץ מדאורייתא כיון שעיי"ז לא יוכלו אח"כ להקריבו בפנים.

ולדעת הראשונים שאינם קדושים בקדוה"ג, (עי' רש"י ורגמ"ה מעילה יב.), ודאי שאין בהם אפי' איסור.

26. משנה זבחים קיב: ורמב"ם פי"ח ממע"ק ה"ז וה"ח.

ואם שחטו בליל שמיני נחלקו האחרונים מה דינו, דעת המנ"ח מצוה קפ"ו ורצ"ג שאין בו חיוב שחטי חוץ, דקיי"ל לילה מחוסר זמן כמ"ש הרמב"ם פ"ג ממחוס"כ ה"ד, [וכ"כ הרבה אחרונים בדעת הרמב"ם, עיי' בספ"מ שם], וכן דעת התוס' בזבחים יב. ד"ה יום, אמנם החסד"ד זבחים פי"ב ה"ו כתב דקיי"ל לילה אינו מחוסר זמן וחייב על שחיטתו בחוץ, וכן כתב האבי עזרי פ"ג מאיסור"מ ה"ח בדעת הרמב"ם דהקרבן עצמו נחשב ראוי להקרבה, דלגבי זה לילה אינו מחוסר זמן.

27. בגמ' בתמורה יב. מבואר שאין בזה חיוב שחטי חוץ, כיון שאינו ראוי לפתח אהל מועד שהרי א"א לשחוט את אמו בפנים משום איסור חולין בעזרה. וכתב הרמב"ם פי"ח ממע"ק הי"ג דמ"מ יש בזה איסור. [והמקור לזה כתבו בשו"ת הרשב"ש סי' תפ"ט וליקו"ה סוף פי"ג זבחים מהא דנסתפקה שם הגמ' בדין זה רק לענין חיוב, ומשמע דאיסורא איכא בכל גווי].

וטעם האיסור מבואר ברדב"ז [וכן נראה מדברי הקרי"ס ושו"ת מהרי"א שהובאו בהערה 24], שהוא משום איסור שחטי חוץ, שאין הפטור בקרבן הראוי להקרבה לאחר זמן אלא לענין חיוב כרת ומלקות, אבל מאיסור לא נתמעט. והשפ"א בתמורה שם כתב שהטעם כדי שלא יפסל הקרבן מדין יוצא דופן, וכן משום שעיי"ז נעשה דינו כשחוט ונפסל לקרבן לדעת תוס' בחולין עד: עי"ש. וע"ע בשו"ת אחיעזר ח"ב סי' נ' אות ח' שכתב שדין זה נלמד מהא דדרשינן בבכורות לז: ועוד מקומות שא"א לפדות בעל מום עובר, ואף אם פדה אינו יכול לשחטו ולאוכלו. ובכנסת הראשונים תמורה יב. אות רמ"א כתב דהטעם משום שעיי"ז מבטל מצות 'והביאום', ותלה זה בשתי הלשונות בגמ' שם.

יד. בכור שנולד בחוץ לארץ, אין חייבין עליו משום שחוטי חוץ²⁸, וראה הערה. טו. בהמת קרבן שנתערבה בבהמת חולין או שנתערבה בבהמת קדשים משם אחר ואי אפשר להקריבם מחמת הספק²⁹, יש שכתב שחייבים עליהם אם שחטם בחוץ³⁰, וראה הערה. טז. כל קרבן שאין חייבים על שחיטתו בחוץ, אין חייבים על העלאת איבריו בחוץ³¹.

28. כ"כ המנ"ח מצוה קפ"ו אות י"ז ומצוה ת"מ אות ט"ו והמקד"ד סי' כ"ז סק"ז. והטעם משום שאף אם הביאוהו מחו"ל אין מקריבין אותו כמבואר ברמב"ם פ"א מבכורות ה"ה. ועיין בשו"ת חוט המשולש בתשובות רבי הלל סי' ו' אות א' שנקט שבדיעבד אם שחטוהו זורקים את דמו ומקטירין את אימוריו, ולפי"ז כתב דאם שחטו בחוץ חייב. וע"ע בשו"ת חת"ס יו"ד סוף סי' שי"ח שחידש דמן התורה מקריבים אף בכור חו"ל אלא שאין חיוב להקריבו, [ומדרבנן אינו קרב כלל], ולפי"ד לכאור' ג"כ חייבים על שחיטתו בחוץ, עי' לעיל הערה 19. אולם האחרונים חלקו על דבריו (עי' מהר"ם שיק מצוה י"ח, והאחרונים יישבו את קושייתו בכמה אופנים עי' ספהמ"פ פ"א מבכורות ה"ה), וצ"ע.

29. כגון שאין שווים במתנותיהם או שאי אפשר להקריבם מפני שממעט באכילתם, וכמו שיתבאר בפרק ל"ד עיין שם.

30. עי' במנ"ח מצוה קפ"ו אות י"א שנסתפק בדין זה, אי אמרינן דכיון שאינם ראויים להקרבה בפועל אין בהם חיוב שחוטי חוץ, או דלמא כיון שאין מניעה להקריבם אלא מחמת הספק, שפיר חשיבי ראויים להתקבל בפנים וחייבים עליהם, ונשאר בצ"ע.

אמנם במקד"ד סי' כ"ז סק"ז כתב שכל הנידון בזה הוא רק לשיטת תוס' בזבחים נט: סוד"ה עד בתי הראשון שנקטו שאין חיוב על שחיטת קרבן שאסור להקריבו, [וכגון אם שחט חטאת ופסח שלא לשמן], אבל לפי התירוצ' השני שם [וכן דעת התוס' בזבחים סא. ד"ה קודם] דכל שאם שחטו בפנים ודינו שאם עלה לא ירד, חשיב שפיר מתקבל בפנים וחייבים אף על שחיטתו בחוץ, הכא נמי כיון שמצד עצמו הוא ראוי להקרבה אלא שאי אפשר להקריבו מחמת איסור צדדי, חייבין עליו. והוסיף המקד"ד שאף לדעת תוס' בתירוצ' הראשון שאין חיוב בשוחט חטאת ופסח שלא לשמן, היינו משום שאינם ראויים להתקבל באופן זה בעזרה, אבל כאן שאין החסרון בעצם הקרבן מסתבר שחייבים על שחיטתו בחוץ. [ויש להוסיף בזה עוד שבאופן שנתערבו קדשים בקדשים שאינם קריבים משום שאין מביאין קדשים לבית הפסול, י"א דמדאורייתא הם ראויים להקרבה, ולפי"ז לשיטת התוס' והפלתי שהובאו בהערה 19, חייבים על שחיטתם בחוץ].

31. כ"כ הרמב"ם פי"ח ממעה"ק ה"י. וה"ה שאין חייבים על זריקתו. והטעם דכיון שאין הקרבן מתקבל בפנים, שוב אין חייבים עליו כלל אפילו נשחט בפנים. [אמנם בקרבן

קדשי בדק הבית תמימים

יז. בהמה תמימה שהוקדשה לבדק הבית וצריך להקריבה לקרבן מדין מתפיס תמימים לבדק הבית, יש אומרים שדינה כשאר קדשי בדק הבית שאין חייבים עליהם משום שחוטי חוץ³², ויש חולקים³³.

קרבן גוי

איסור הקרבת קרבן גוי בחוץ

יח. גוי שהקדיש קרבן כדי להקריבו במקדש, אם הקדישו בארץ ישראל חייבים על שחיטתו בחוץ³⁴. ואם הקדישו בחוץ לארץ, יש שכתבו שאין חייבים עליו ואין בו איסור אלא מדרבנן³⁵, ויש אומרים שחייבים עליו³⁶.

שאינו מתקבל לכתחילה בפנים אבל אם שחטוהו והעלו את איבריו לא ירד, לדעת התירוצ הראשון בתוס' זבחים נט: שהובא בהערה הקודמת, אין חייבים על שחיטתו אלא על העלאתו].
32. כן איתא בברייתא ביומא סג: וזבחים קיג: דכיון שקדשי בדה"ב אינם ראויים לבוא לפתח אהל מועד אין חייבין עליהם משום שחוטי חוץ. ופירשו רש"י ותוס' שם [ומאירי יומא סג:]: דאפי' בתמימים שדינם למזבח דינא הכי, והטעם כתבו התוס' דכיון שעדיין לא הוקדשו לא חשיבי ראויים לאהל מועד. וכן משמע מסתימת הרמב"ם שלא כתב שחייבים על שחיטתם בחוץ.

33. עיין פי' ר"ח ביומא סג: ורש"י בתמורה דף ו: ודף יג. שפירשו דמה שנתמעטו קדשי בדה"ב מחיוב שחוטי חוץ הוא משום דסתמן מיירי בבהמות שאינם ראויות למזבח, שהרי אסור להקדיש תמימים לבדק הבית. [וברש"י יומא סג: וזבחים קיג: הוכיח שלא כפירוש זה, אולם התוס' בזבחים דחו את ראייתו]. ודייק התוס' רא"ש ביומא שם מדברי ר"ח שאם היו תמימים יש בהם חיוב שחוטי חוץ כיון שעומדים למזבח, וכן כתב המנ"ח מצוה ת"מ אות ה' בדעת רש"י בתמורה שם.

ולכאור' כן הדין לדעת הראשונים שתמימים שהוקדשו לבדק הבית חלה עליהם קדושת הגוף למזבח מאליה, דכיון שנעשו קדשי מזבח ודאי חייבים על שחיטתם בחוץ. ואמנם באבי עזרי פ"ד מאיסור"מ סוף ה"ו מבואר דגם אי נימא שאין קדוה"ג חלה עליהם ממילא, מ"מ יש סברא לחייב על שחיטתם בחוץ כיון שצריך להביאם לקרבן, וע"י השחיטה ביטל מהם את אפשרות ההקרבה. [ולפי ביאור זה יש לדון שאם כבר נשחטו לא יהיה בהם חיוב העלאה בחוץ, כיון שע"י השחיטה פקע החיוב להביא מהם קרבן, וכיון שמתחילה לא הוקדשו לקרבן וכל החיוב עליהם היה משום שצריך להביאם לקרבן, י"ל דשוב אין בהם חיוב העלאה. ועי' בזה].

34. כרבי יוסי במשנה בזבחים מה. [דלא כרבי שמעון דפטר], וכן הוא ברמב"ם פי"ט ממעה"ק הט"ז.

ט. גוי שהקדיש קרבן כדי להקריבו בחוץ, יש שכתבו שישראל חייבים עליו בחוץ³⁷, ויש שכתבו שאין איסורו אלא מדרבנן³⁸.

35. בספרי ראה פסקא ע' מבואר דרבי שמעון דריש מקרא דעולותיך למעט קרבן גוי מחיוב שחוטי חוץ, ורבי יהודה פליג וממעט מקרא רק עולות גויים שהוקדשו בחו"ל. וכתבו המצפ"א זבחים קטז: ומש"ח פרשת ראה שכן דעת רבי יוסי בזבחים שם, שאין חיוב בקדשי גויים אלא אם הוקדשו בא"י, אבל אם הוקדשו בחו"ל אין חייבים עליהם, ומ"מ אסור להקריב עבורם. וכן נקט הליקוטי הלכות זבוח תודה זבחים מה. ע"ש.

והטעם לחלק בזה כתב בתורת הקודש ח"ב סי' כ"ו עפ"י מ"ש הרמב"ם בשה"מ מ"ע פ"ה ובריש פ"ח ממעה"ק, שיש מצוה מיוחדת להביא לבית הבחירה קרבנות שהוקדשו בחו"ל, ומבואר דחובת הטיפול וההבאה שיש בכל קרבן [שאפשר שהיא בכלל הנדר], לא נאמרה בקדשי חו"ל. ולפי"ז ביאר דכיון שאין הגוי מחוייב במצוה זו, ממילא חל על מה שהקדיש בחו"ל שם קדשי במה כיון שלזה עומד הקרבן בסתמא, וקדושה זו אינה גורמת חיוב שחוטי חוץ, ומשא"כ קדשי ארץ ישראל שצריך להביא אותם למקדש מחמת הנדר, הווי קדשי המקדש ושפיר חייבים עליהם משום שחוטי חוץ. [ואפשר שאף לרמב"ן בשה"מ שנקט דחיוב הבאת הקרבן מחו"ל אינו נמנה במצוה נפרדת מהבאת הקרבן מא"י, מ"מ מודה דהגוי לא נתרבה לחיוב ההבאה מחו"ל בקרא ד"תשא ובאת", ואם הקדיש בחו"ל הוי קדשי במה כמו שנתבאר לדעת הרמב"ם].

36. בפירוש המלבי"ם ובעמק הנצי"ב על הספרי שם כתבו דרבי יוסי בזבחים מה. נחלק על רבי יהודה בדין זה ולדעתו אף קדשי גויים שהוקדשו בחו"ל יש בהם חיוב שחוטי חוץ, וכתב הנצי"ב שכן משמע מסתימת דברי הרמב"ם שלא חילק בזה.

37. עיין תוס' בזבחים קטז: שהקשו אמאי כתבה הגמ' דאסור לסייע לגוי להקריב את קרבנו בחוץ בלשון איסור גרידא, הרי יש בזה אף חיוב כרת, והוכיחו מזה האחרונים (ק"ר"א ושפ"א שם ועוד) דס"ל לתוס' שאף קרבן שהגוי הקדיש ע"מ להקריבו בחוץ יש בו חיוב כרת, דאל"כ היה להם להעמיד את דברי הגמ' בכה"ג.

ובמנ"ח מצוה ת"מ אות י"א (וכן בשפ"א בתי' השני) כתבו ליישב את קושיית תוס', דדווקא קרבן גוי שראוי להקריבו בפנים, חייבים עליו בחוץ, אבל אם הקדיש חיות או עופות טהורים, או שהקדיש בע"מ שאינו ראוי אלא להקרבה בחוץ, אין בו חיוב אלא איסור דרבנן גזירה אטו קרבן הראוי בפנים. [ולתוס' יש לדון דאין בזה אפי' איסור כיון שאין מתקבלים בפנים כלל].

38. עיין בקר"א ושפ"א שכתבו בפשיטות דקרבן שהקדיש הגוי כדי להקריבו בחוץ ודאי אין בו חיוב שחוטי חוץ, וכ"ד המקד"ד סי' כ"ז סק"ט והחזו"א קדשים קמא סי' מ"א סק"ד. ועי"ש שביארו שלא נחלקו התנאים בזבחים מה. אם יש חיוב שחוטי חוץ בקרבן גוי אלא כשהקדישוהו להקריבו במקדש, אבל אם הוקדש להקריבו בחוץ לכו"ע פטורים עליו, ומ"מ יש בו איסור מדרבנן ועל זה נאמר בגמ' שם שאסור לסייע. [ובחזו"א שם דן שאפשר שכוונת הגמ' שיש בזה איסור מה"ת, ולא נפטר אלא מכרת].

הקרבת גוי בחוץ

כ. הגוי יכול להקריב את קרבנו בחוץ לשם שמים³⁹, ואסור לישראל לעוזרו אפילו בדברים שאין חייבים כרת על עשייתם⁴⁰, אבל מותר ללמדו את דיני ההקרבה המובאים להלן⁴¹.

כא. מותר לגוי להקריב בהמה חיה ועוף טהורים, זכרים ונקבות תמימים ובעלי מומים, אבל לא מחוסר אבר⁴². ולענין טריפה ראה הערה⁴³.

וכן הוכיחו האחרונים מתוס' במנחות קט: ד"ה והעלה שנקטו שאין חיוב כרת על קדשי גויים, וע"כ מיירי בכה"ג שהוקדשו לשם הקרבה בחוץ. אולם במש"ח פר' ראה (עה"פ השמר לך פן תעלה עולותיך) ובשו"ת דובב מישרים ח"ג סי' פ"א כתבו שאין דבריהם אמורים שם אלא בקרבנות שהוקדשו בחו"ל, ורבי יהודה שם לטעמיה דס"ל שאין חיוב על קדשי גויים (עיין לעיל הערה 35), אבל אם הוקדשו בארץ ישראל [או לדעות שרבי יוסי חולק על רבי יהודה, ראה לעיל הערה 36] חייבים בהם על שחוטי חוץ, וכדעת תוס' בזבחים קטז:.

והנה בשפ"א כתב הטעם שאין בהם חיוב שחוטי חוץ משום שאין קדשי במת ב"נ טעונים הקדש, עיין להלן הערה 45, אולם בחזו"א שם משמע שלא סבר כן, ולדבריו הטעם משום שלא נאמר חיוב על שחיטה בחוץ אלא בקרבנות שהוקדשו להקרב במקדש.

39. כדאיתא בזבחים קטז: וברמב"ם פ"ט ממע"ק הט"ז. ועיין עוד בתורת הקרבנות הלכות האיסורים הנוהגים בקרבן (פרק כ"ג סעיף כ"ד), מה שהובא בד"ה קרבן שהוקדש בפירוש על מנת להקריבו במקדש אם יכול הגוי להקריבו בחוץ.

40. בגמ' [וברמב"ם] שם איתא דאסור לסייע ולעשות שליחותן, וכתבו תוס' שאע"פ שיש בהם חיוב כרת כשאר קרבנות, מ"מ כוונת הגמ' לומר שגם בעבודות שאין עליהם חיוב כרת [כגון קבלה הולכה וכיו"ב] אסור לסייע להם מדרבנן, שמא יבואו לעשות גם עבודות שיש בהם חיוב כרת. ובזבח תודה דף מה. ואבהא"ז ביארו בגמ' דמיירי בכל העבודות, ובאופן שאינו אלא מסייע בעלמא, דמ"מ אסור מדרבנן אף שאינו אלא כגורם להקרבה בחוץ. [ויש שביארו עוד את דברי הגמ' באופן אחר, ראה לעיל הערה 37 ולהלן הערה 47, וע"ע במנ"ח ואבהא"ז מה שהקשו על תירוצו התוס'].

ויעויין בכלי חמדה פרשת נח אות ב' שדייק מדברי הרמב"ם שאם שחט הגוי קרבן בחוץ אסור מדאורייתא לישראל להעלותו בחוץ, וכדעת תוס' מנחות קט: כתב דהוי מדרבנן, עי"ש.

41. כן מבואר בגמ' וברמב"ם שם.

42. כדאיתא בזבחים קטז: שכל אלו היו קריבים בבמה קודם מתן תורה וכן בקדשי גויים אפי' לאחר מ"ת, והובא במל"מ פ"ט ממע"ק הט"ז ומנ"ח מצוה ת"מ אות י"א, וכן מבואר בירושלמי מגילה פ"א הי"א והובא בתוס' חולין כב: ד"ה והביא. והא דמחוסר אבר פסול נתבאר בגמ' שם קטז. וע"ז ה:, והובא במל"מ ומנ"ח שם. [וע"ע תוס' רבינו אלחנן ע"ז ה: שהוכיח מהגמ' בגיטין נו. שבב"נ אין פסול בנפגמה אצלו או שפתו אף שנחסר מעט, כיון

כב. אין הגוי מקריב אלא עולה בלבד⁴⁴. ונחלקו האחרונים אם צריך להקדיש את הקרבן קודם ההקרבה⁴⁵.

כג. צריך הגוי לבנות במה כדי להקריב עליה⁴⁶, ואם מותר לישראל לסייע לו בזה ראה הערה⁴⁷.

שאינו מחוסר אבר. ומדבריו שם מוכח דפסול יבש גפה בעוף הוי פסול אף בב"נ, והטעם כיון שיסודו מדין חסרון כמו שנתבאר במאירי קידושין כד: ובאחרונים].

והנה בגמ' שם מבואר שבהמות טמאות אינן קריבות בבמת בן נח, וכן איתא בתוס' ע"ז ה: ד"ה מנין. אולם נתבאר בגמ' בדף קטז. לגירסא דידן שאין הכוונה לבהמות שאסרה התורה לאכלם, אלא לאלו שנעבדה בהם עבירה. [ולפי זה אפי' הם טהורים הרי הם פסולים]. אמנם בשטמ"ק אות ז' הביא גירסא אחרת, וכתבו המהרש"א וחזק נתן שכן הגירסא העיקרית, ולדבריהם הכוונה לבהמות טמאות שנאסרו באכילה.

וברמב"ם לא הביא פרטים אלו, וכבר תמה ע"ז השער המלך פ"א משחיטה הי"א, וחדש החסד"ד זבחים פ"ג ה"א שהרמב"ם נקט לדינא שאין הגויים יכולים להקדיש ולהקריב בבמה אלא מה שישראל מקריבים.

43. בתוס' רבינו אלחנן ע"ז ה: כתב שאין טריפה פסולה בקרבנות בני נח הקריבים בחוץ, וכן נקטו במראה כהן ועולת שלמה זבחים קטז. ובכלי חמדה פר' נח אות א'. אמנם בשעה"מ שם דן בזה. וע"ע בחסד"ד שם שמבואר בתו"ד שטריפה פסולה לבן נח כמו מחוסר אבר, וכן נקט הקר"א במנחות ה:.

44. כדאיתא בברייתא בזבחים קטז: וכן פסק הרמב"ם פ"ט ממע"ה ק"ה ט"ז.

45. מדברי התוס' בדף קטז: ד"ה ואסור מוכח שגם קדשי גויים בבמה טעונים הקדש, וכן מבואר בחזו"א קדשים קמא סי' מ"א סק"ד. אמנם בשפ"א שם צידד דאינם טעונים הקדש, וכ"כ בשו"ת מהרי"ל דיסקין כתבים סי' ל"ד (ובכנסת הראשונים זבחים מה. אות ס"ו).

46. כן כתב הרמב"ם שם "והוא שיקריבו בבמה שיבנו", וכן איתא ברמב"ן בטה"מ מ"ע כ' דבזמן היתר הבמות צריך לבנות מזבח ולהקריב עליו, וכן משמע ברש"י זבחים קח: ד"ה ויבן.

ועיין בצ"פ הלכות תרומות עמ' 8 שכתב שהכוונה שיבנה מזבח מכמה אבנים, וכמ"ש בע"ז נג: דבימוס אבן אחת ומזבח אבנים הרבה, וכיון דמשמע ברמב"ם שצריך לבנות במה דרך בנין, ע"כ כוונתו שיעשה אותה מכמה אבנים כמזבח. וכן נתבאר להלן בסעיף ס"ז שאין חיוב העלאה בחוץ אלא בכונה מזבח, וכתב החזו"א זבחים סי' כ' (ב') סק"ו דהיינו ג' אבנים, [ודין זה שווה לדין במה בהקרבת גויים בחוץ כמבואר ברש"י שם, ועי"ש להלן עוד פרטים בזה]. והנה לענין העלאה בחוץ נחלקו האחרונים אם חייב דווקא כשכונה את המזבח בעצמו, או גם אם מצא מזבח בנוי והקריב עליו, דדעת החסד"ד והחזו"א בתוספתא זבחים פ"ב סוף ה"א דרק אם בנה בעצמו חייב, וכן נקט בזכר יצחק ח"א סי' מ"ח אות ב', וכן מדויק בלשון הרמב"ם רפ"ח ממע"ה ק, אולם בליקוטי הלכות דף קט. ובחי' הגרז"ס שם קח. כתבו דא"צ

כד. דעת כמה מהאחרונים שגם קרבן הקרב על ידי גוי טעון שחיטה כדין, ויש מי שחולק בזה⁴⁸.

שיבנה בעצמו אלא אף אם מצא מזבח בנוי חייב. [והא דאיתא בתוספתא שם שיבנה מזבח, פי' בתורת הקודש ח"א סי' ט"ז אות ט' דהכוונה שצריך שיעשה המזבח לשם הקרבה]. ועיין להלן בדיני ההעלאה מה שנתבאר בזה.

ולפי"ז יש נפ"מ בגוי אם צריך שיבנה את המזבח בעצמו או שיכול להקריב במזבח הבנוי לשם כך. ואמנם לכו"ע צריך שלא נשתמש הדיוט במזבח [ובעצם שמביא], וכדאיתא בזבחים קטז: שאין חילוק בזה בין הקרבה בפנים להקרבה בבמה.

47. עיין בצ"פ שם שכתב בדעת הרמב"ם דהא דאיתא בגמ' בזבחים קטז: שאסור לסייען, היינו בבניית הבמה, [שהרי בעצם ההקרבה הא איכא חיוב כרת וכמו שהקשו תוס' שם], וכן דייק בפיה"מ לרמב"ם בזבחים שם. ומקור האיסור הוא מדכתיב (דברים ט"ז כ"ב) לא תקים לך מצבה. וע"ע בספר יריעות שלמה פ"א מבית הבחירה ה"ג ובתורת הקודש ח"ב סי' ל"ב שדייקו גם מדברי הרמב"ם בהל' ביה"ב שם שיש איסור לבנות מקום להקרבה בחוץ, וכן נתבאר להדיא בספר הבתים (בית תפילה שערי ביהמ"ק שער א' אות ד'). וביריעות שלמה ציין שאיסור זה הוזכר גם בגמ' בנדרים כב. הנודר כאילו בנה במה. [ולפי"ז הכא נמי אף שלגוי עצמו מותר לבנות במה כדי להקריב בהיתר, מ"מ לישראל יאסר לבנות כיון שאסור לו להקריב].

ואמנם נראה שעיקר האיסור תלוי במחלוקת הראשונים, דלדעת הרמב"ם פ"ו מע"ז ה"ו והחינוך מצוה תצ"ג דמצבה היינו כמה אבנים, שפיר יש בבניית הבמה איסור עשיית מצבה. אמנם לדעת רש"י והרמב"ן עה"ת שמצבה היא אבן אחת, אין איסור לסייע לגוי בבניית הבמה, כיון שמזבח העשוי מכמה אבנים אינו בכלל איסור עשיית מצבה.

48. דעת החלקת יואב יו"ד סי' א' ובית האוצר לגר"י ענגיל שקרבנו טעון שחיטה כדין, וכן משמע במקד"ד סי' כ"ז סוף סק"ט. אמנם בכלי חמדה פר' נח אות ב' נחלק על דבריהם וכתב שמסברא אין צריך שישחוט ככל דיני שחיטה.

והנה עיקר הדין דטעון שחיטה ולא סגי בנחירה מבואר אף במרכבה"מ פ"ב מאבות הטומאות ה"ט ובשו"ת באר משה חו"מ סי' ט' ובמש"ח סוף פר' ויצא, וכ"ה בפ"י הגר"פ לרס"ג ח"ב דף טז. עי"ש מה שהאריך, ודלא ככלי חמדה בסו"ד שנסתפק בזה.

אמנם לענין עוף יש לדון, שהרי נחלקו הדעות מה דין עוף בבמה בזמן היתר הבמות, דדעת רש"י בזבחים סח: ד"ה ונילף שדינו במליקה, ובזכר יצחק סי' ל"ג כתב בפשיטות שדינו בשחיטה וכן ביאר בדברי הרמב"ם פ"ח ממעה"ק הי"ח עי"ש. [וע"ע במשנת חיים ריש במדבר במכתבים עם הגר"ח שליט"א שיישב את שיטת הזכר יצחק מקו' המקו"ב ח"ב סי' ח', וכן דייק כדבריו מפ"י הר"ח בזבחים קיא:]. וא"כ י"ל דנפ"מ בזה לדין לגבי הקרבת גוי בבמה. ואולם אפשר דבזה לכו"ע דינו בשחיטה שלא נתחדשה מליקה בקרבן גוי, ועי' במקד"ד שם.

כה. קרבן הגוי אינו טעון הפשט וניתוח, אלא מעלהו כמות שהוא על גבי המזבח⁴⁹. ואם צריך לקבל הדם ולזורקו עיין הערה⁵⁰.

מקום החיוב

גג ההיכל⁵¹

כו. השוחט או מעלה קרבן בגג ההיכל, אעפ"י שאינו כשר לשחיטה, אינו חייב משום שחוטאי חוץ⁵².

לשכות

כז. לשכות הבנויות בקודש ופתוחות לקודש⁵³, כתבו האחרונים שאין בהם חיוב שחוטאי חוץ⁵⁴. ולשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש⁵⁵, יש מחייבים בהם על שחיטה והעלאה⁵⁶ ויש פוטרם⁵⁷.

49. כן איתא בירושלמי במגילה פ"א הי"א, והובא בתוס' בחולין כב: ד"ה והביא, ומבואר בדבריהם שאין הבבלי חולק בזה על הירושלמי, עי"ש.

במשנה בסוף זבחים מבואר שאין דין ריח ניחוח בבמה, והיינו כמ"ש רש"י שם קיג. שיכול לצלות האיברים קודם ההקטרה ע"ג המזבח, אף שבפנים אסור לעשות כן. ולכא"כ כ"ש בבמת גוי דינא הכי.

50. עיין מקור ברוך ח"ב סי' כ"ד ד"ה אמנם שדן אם קרבן גוי בבמה טעון קבלה וזריקה. [וכתב דאפי' אם נאמר שצריך קבלה, מ"מ אינו טעון כלי שרת וכדאיתא במתני' סוף זבחים לגבי במת ישראל, וכן בשחיטה א"צ שיהיה הסכין כלי שרת. ועי"ש שנקט דא"צ אפי' כלי אלא אפי' בקרומית של קנה יכול לשחוט וכן יכול לקבל ביד, ואולם הגר"ח"ק בשיח השדה ח"ג עמ' קפ"ב הוכיח דבעי כלי מזבחים צו:, ויל"ע בזה].

51. בגמ' בזבחים קז: נחלקו רבא ועולא בדין שוחט קרבן בגג ההיכל, ופסק הרמב"ם פי"ח ממעה"ק הט"ו כרבא דפטור. ועיין במג"ח מצוה ת"מ אות ד' דה"ה אם העלה בגג ההיכל פטור.

וטעם הפטור איתא בגמ' שם משום דהביאו לפתח אהל מועד, ובקרא כתיב (ויקרא י"ז ד') ואל פתח אהל מועד לא הביאו דמשמע שאם הביאו פטור. [ובהעלאה ג"כ כתיב פתח אהל מועד (שם פסוק ט)]. ועיין בחי' הגרי"ז שביאר [כן פירש דבריו בזבח יעקב], שאף שגגין ועליות לא נתקדשו בקדושת עזרה כדאיתא בפסחים פה: [ובכלל זה גג ההיכל כדמוכח שם פו., וכ"ה בתוס' שבועות יז: ד"ה טמא], מ"מ מיקרי מקום העזרה ומה"ט חשיב שהביאו לרשות העזרה. וכן דייקו מלשון ר"ח בפירושו שכתב דגג ההיכל הוי מחנה שכינה.

52. שאין השחיטה כשרה שם לדעת הרבה אחרונים, וי"א שאם שוחט בלשכה במקום שאין הפסק בינו לפתח ההיכל שחיתתו כשרה, ונתבאר כל הפרטים בדיני מקום השחיטה.

מקצת הקרבן בחוץ

כח. היתה הבהמה בפנים וצוארה בחוץ או שהיתה כולה בחוץ וצוארה בפנים ושחטה, חייב⁵⁷.

כט. היתה רוב הבהמה בחוץ וצוארה עם מעט ממנה בפנים, יש שכתב להסתפק אם חייב⁵⁸.

ומחילות ג"כ דינם כלשכות כמבואר בפסחים פו. ורמב"ם פ"ו מבית הבחירה ה"ט. [ומדברי התוס' פסחים סז: ד"ה מחילות משמע שאם היו פתוחות לקודש כשרות אף לשחיטה, אמנם בחזו"א קדשים דף קע"ו ע"ב ביאר דבריהם באופן אחר. וע"ע נתיבות הקודש זבחים נח. שנקט אף בדעת הרמב"ם שמחילות הפתוחות לקודש כשרות אף לשחיטה. ועי' בזה].

53. כן מבואר במנ"ח מצוה קפ"ו אות ה' ועול"ש מעילה ג: וחזו"א זבחים סי' כ' (ב') סק"ה וסקי"ד. והטעם כתבו שם דהוי דומיא דגג היכל דחשיב שהביאו לפתח אהל מועד. [ובחזו"א סקי"ד הלשון דחשיב מחנה שכינה, ולכאור' כוונתו דאף די"ל דלא קדישי כ"כ כלשונו בסי' ט"ז סק"ד בביאור השני, מ"מ הוי מקום עזרה, וכמשנ"ת בשם הגרי"ז].

54. דאין שוחטין שם קרבנות כמבואר בזבחים נו., והטעם משום דלא קדישי. וע"ע בהערה 56 מה שהובא בשם הקר"א עוד בזה.

55. כ"כ המקד"ד סי' כ"ז סק"ז ובחי' הגרי"ז קז: דרך בגג היכל פטור כיון דחשיב מקום העזרה, [ובמקד"ד הוסיף דמקומו מובלע בעזרה], אבל לשכות אלו הבנויות בחול אינם נחשבות מקום העזרה, ויש בהם חיוב שחוטי חוץ. וכן נקט באתון דאורייתא ריש כלל א'.

56. כ"כ המנ"ח [ועול"ש] וחזו"א שהובאו בהערה 53, דאפי' לשכות הבנויות בחול כיון שאוכלים בהם קדשים חשיבי מקום העזרה, וכמו לשכות הבנויות בקודש. וכן הדין לקר"א בזבחים נו. שצידד דלרבנן דרבי אליעזר יש קדושה מה"ת אפי' בלשכות הבנויות בחול ופתוחות לקודש, והא דאין שוחטים שם הוא משום שנתמעטו מלפני אהל מועד, ולדבריו פשיטא שיש בהם חיוב שחוטי חוץ כיון שהם קדושים לגמרי.

57. גמ' זבחים קז: ורמב"ם פ"ח ממעה"ק ה"טו. ומבואר בגמ' דהיכא שצוארה בחוץ פשיטא דחייב, וילפינן מקרא דגם כשצוארה בפנים חייב. ולכאור' אין חילוק בזה בין בהמה לעוף.

וע"ע בתוס' סנהדרין מב: ד"ה שכן שכתבו שגם באופן שהיה השוחט בפנים ושלח ידו לשחוט בחוץ חייב, כיון שהכל תלוי בבהמה ולא בשוחט.

58. עיין מנ"ח מצוה קפ"ו אות ד' שדייק דמלשון הגמ' שנקטה כולה בחוץ וצוארה בפנים חייב, משמע דאם היה רק רוב גופה בחוץ פטור, אולם כתב דאפשר שרובה ככולה, ובכל גווני חייב.

ל. היה הצואר ורוב הבהמה בפנים ומקצתה בחוץ, פטור⁵⁹. וראה הערה⁶⁰.

תנאי החיוב

כשאי מזבח

לא. השוחט קרבן בחוץ בזמן שאין מזבח כשר להקרבה⁶¹, יש מהראשונים שכתבו שאינו חייב כרת משום שחוטאי חוץ⁶², ואם יש בזה איסור ראה

ויל"ע בדבריו דהא גם כשכולה בחוץ וצוארה בפנים אין כל הבהמה בחוץ אלא רובה, וא"כ מ"ש כולה בחוץ מרובה בחוץ, וצ"ע. וע"ע להלן הערה 60 שמדברי החזו"א משמע שחייב בכל גווני.

59. כן מדויק בדברי הגמ' מדנקטה כולה בחוץ, וכמ"ש במקור ברוך ח"א סי' י"ט, וכן משמע במנ"ח דבכה"ג ודאי פטור.

60. הנה דעת הרמב"ם בפ"א מפסוה"מ הי"ד דלענין הכשר שחיטה בעזרה צריך שתהא כל הבהמה בפנים, ואם מקצתה מחוץ לעזרה פסולה אפי' בדיעבד משום דכתיב והביאום לד', [ודלא כרש"י ותוס' זבחים כו. שנקטו שדין זה אינו אלא לכתחילה]. ולפי"ז נסתפק החזו"א בזבחים סי' כ' (ב') סק"ה וסקי"ד אם במקצתה בחוץ יש חיוב שחוטאי חוץ לשיטתו, והביא שכן משמע קצת בלשון הרמב"ם בהלכות מעה"ק דאם אין כל הבהמה בעזרה חייב. אולם כתב די"ל שכוונת הרמב"ם שאם אין רוב הבהמה בפנים חייב, אבל א"צ כולה ממש, דרובה ככולה. [ומדבריו מוכח שאם אין רוב הבהמה בפנים אלא בחוץ ודאי חייב, וזהו כצד השני של המנ"ח שהובא בסעיף הקודם].

ולענין עוף נחלקו האחרונים דדעת הקר"א מעילה ח: שגם בו נאמר והביאום לד', אולם במקור ברוך שם נחלק ע"ז ויישב עפי"ז יישב את קושיית הקר"א, (וע"ע תרועת מלך סי' מ' אות י"ב), ולפי דבריו לכו"ע פטור אם היה מקצתו בחוץ.

61. בין כשאין מזבח כלל [או שהוא פחות מאמה על אמה], ובין בזמן שנפגם המזבח או נפסל בנגיעת ברזל וכיו"ב.

62. כ"כ תוס' זבחים נט: ד"ה עד ויומא סג. ד"ה שלמים, וכדבריהם כתבו הסמ"ג ל"ת של"ג וספר התרומה הלכות א", וכ"ה בתוס' רבינו אלחנן ע"ז יג: [ויש שכתבו שאף דעת הרמב"ם בסוף הל' מעה"ק כן דלא כאחרונים שיובאו להלן בהערה 65, וביארו את דברי הרמב"ם שמחייב על הקרבה בזמן שאין ביהמ"ק קיים רק אם בנה מזבח במקומו, עי' שיח יצחק יומא סג., הר המוריה אות מ"ו וזבחי אפרים זבחים נט. ד"ה באותן]. והטעם שכיון שבזמן שאין מזבח כשר נפסלים כל השחיטות כמבואר בזבחים נט., [וילפינן לה מקרא ד"וזבחת עליו"], ממילא אין הקרבן ראוי לפתח אהל מועד ואין חייבים עליו.

הערה⁶³. ולדעה זו נחלקו האחרונים אם חייב על העלאה בחוץ באותו זמן⁶⁴.

וכתבו הראשונים שם דמ"מ בהקטרת קומץ או קטורת חייב כרת, כיון דלזה לא בעינן מזבח. [ותוס' בזבחים הוסיפו דמיירי שהקומץ נתקבל בכלי שרת בפנים. והטעם דס"ל דכיון שאין חיוב על קמיצה בחוץ, לא מתחייבים על הקטרת הקומץ אלא אם היתה הקמיצה כשרה, דלא נתחדש חיוב העלאה אלא כששחט בחוץ שיש לו חיוב ע"ז. ועיין להלן הערה 64]. והנה דעת רש"י ורגמ"ה במנחות ה': [וחי' הרשב"א שם] דגם להקטרת מנחה בעינן מזבח, ולדבריהם לכאור' לא יתחייב כרת אף במנחה לדעה זו. אולם עיין בתוס' רבינו אלחנן שם בתי' הראשון שחידש דאף אי נימא דבעינן מזבח להקטרת קומץ, חייבים על ההקטרה בחוץ, כיון דחסרון המזבח לא גרע מחסרון סכין כל"ש לשחיטה דפשיטא שאינו פוטר מחיוב שחוטי חוץ. וטעמו משום דהא דבעינן מזבח להקטרת קומץ אי"ז משום דילפינן מזבחים, אלא משום שצריך שתהיה ההקטרה על המזבח, [ומחמת זה צידד שם דקמיצה וקידוש קומץ לא בעו מזבח], ומש"ה אין חסרון זה פוטר מחיוב שחוטי חוץ. [אמנם במנח"א מנחות דף ה': ושיעורי הגרבי"ד זבחים נט. כתבו דהגרי"ז הוכיח מקראי דמלכים דהקטרת הקומץ אינה טעונה מזבח, וכל מה שצריך מזבח לרש"י הוא רק משום דעשיית המנחה אינה כשרה כשאין מזבח כמו בזבחים, עי"ש מה שכתבו בזה].

63. עיין זבח תודה זבחים קז: ד"ה קי"ל שנקט בפשיטות דאף לדעת הראשונים שאין חיוב שחוטי חוץ בזמן שאין מזבח, מ"מ יש בזה איסור משום הקרבה בבמה, דהא משבאו לירושלים נאסרו הבמות. אמנם בתורת הקודש ח"ב סי' ה' הוכיח מדברי התוס' בזבחים ויומא שם דאין בזה איסור, שהרי העמידו את קושיית הגמ' בע"ז יג: ונשחטיה משחט, בקדשי מזבח בזמן שאין מזבח, וע"כ דלדידהו כיון דאין מזבח הותר לשחוט לגמרי. ואולם אפשר שדין זה שנוי במחלוקת הראשונים בדעת ר"ל בזבחים קז: דס"ל דקדושה ראשונה לא קידשה לעתיד לבא ואין חיוב במעלה קדשים בחוץ בזמן שאין ביהמ"ק קיים, דדעת רבינו חיים שהובא בתוס' והראשונים במגילה י. דמ"מ יש בזה איסור, אולם דעת תוס' במכות יט. ד"ה ואי והרשב"א והריטב"א במגילה שם דלר"ל אין בזה איסור כלל. ובטעם האוסרים כתב בתורת הקודש שם משום שרק מקום המקדש נבחר להקרבת קרבנות ולא שאר מקומות, עי"ש שהאריך בזה. ולפי"ז י"ל דדברי הזבח תודה שכתב דאסור להקריב בזמן שאין מזבח אזלי כשיטת רבינו חיים, ומשום דכיון שנבחר מקום המקדש יש איסור במות גם כשאין חיוב שחוטי חוץ, ודברי התוס' בזבחים ויומא הם כשיטת תוס' במכות יט. והרשב"א והריטב"א. וע"ע לעיל הערה 2 שבשחיטת קרבן בחוץ יש עוד איסורים מלבד איסור שחוטי חוץ, ומה"ט גם כשאין חיוב שחוטי חוץ עדיין אסור לשחוט מחמת איסורים אלו, עי"ש.

64. דעת המנ"ח מצוה קפ"ו אות י"ז ושו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב סי' קכ"ג אות ג' שכל דברי התוס' נאמרו בשחיטה, אבל אם העלה בחוץ חייב, וכמו שכתבו לענין הקטרת קומץ וקטורת. אולם במקד"ד סי' כ"ז סק"ז תמה על זה, דהא אף בהקטרת קומץ אינו חייב אלא אם קמץ בפנים, שהרי אם קמץ בחוץ ל"ה קמיצה כלל, [ומה"ט דייקו התוס' דמיירי שקמץ

ויש מהראשונים שנקטו שחייב כרת⁶⁵, [ויש שכתבו בדעתם שאינו חייב אלא על העלאה ולא על שחיטה⁶⁶].

המנחה בפנים, כיון דאל"ה אינו מתחייב על הקטרתה בחוץ, ורק בשחיטה כיון שנתחייב עליה בחוץ ילפינן מקרא דחייב גם על העלאה, אבל בקמיצה שאין בה חיוב בחוץ לא נתחדש דין זה, אלא כיון שאין הקמיצה כשרה פטור על הקטרתה. וא"כ ה"ה בגוונא דהכא כיון שלא נתחייב על השחיטה לא יתחייב גם על ההעלאה שהרי הקרבן נפסל בשחיטה. וע"ע בהר המוריה פ"ט ממעה"ק אות מ"ו שנסתפק בדין זה. [ואמנם אם שחט בפנים בזמן שהיה המזבח בנוי, לכו"ע חייב על ההעלאה בחוץ אפי"ו אם נפגם המזבח אחר השחיטה].

ובעיקר דין המעלה מוקטרי חוץ במקום שלא נתחייב על שחיתו בחוץ, עיין אבהא"ז פ"ח ממעה"ק הי"ז שתלה זה במחלוקת הרמב"ם והראב"ד שם, [ובלבד שזכרנו זכחים סי' י"ב נקט דגם הרמב"ם מודה דחייב]. וע"ע ברש"י זכחים קז. ד"ה הקומץ שמשמע בדבריו דאם הקטיר קומץ שקמצו בחוץ חייב, [וכן דייק השפ"א בדף קיב: בהגה"ה, עי"ש שתמה עליו מסברא]. ולפי דבריו פשיטא שחייב על העלאה אף במקום שפטור על השחיטה.

65. כן דייקו הרבה אחרונים בדעת הרמב"ם פ"ט ממעה"ק הט"ו שסתם וכתב דאם שחט והעלה קרבנות בזמן שאין ביהמ"ק חייב, ולא חילק בין אם היה מזבח בנוי או לא, עי' קר"א זכחים נט. ומקד"ד סי' כ"ז סק"ב ואבהא"ז שם ועוד. וכן דייק בזבח תודה זכחים קז: גם מסתימת דברי החינוך מצוה קפ"ו והריטב"א מגילה י. שפסקו להלכה כדעת ריו"ח בזכחים שם דהמקריב קרבן בזמן שאין ביהמ"ק קיים חייב, ומשמע שחייבו אפי"ו כשאין המזבח בנוי. וכן מבואר ברש"י ביצה כה: ד"ה בכור, עי"ש.

66. דעת הקר"א והמקד"ד שם וחזו"י זכחים נט. ועוד, דהרמב"ם מחייב בכל גווני, וס"ל דכיון שיכול לבנות מזבח שוב חייב אף כשאין המזבח בנוי. וכ"כ במנח"א זכחים ריש דף קז: בשם הגר"ח. [ומה שהקשו התוס' בזכחים וביומא מהא דהשוחט שלמים קודם פתיחת דלתות ההיכל פטור, ומשום דהוי מחוסר מעשה, יישבו בכמה אופנים דלא דמיינן אהדדי, עי"ש]. וכן משמע בדברי החינוך ורש"י שכתבו דחייב על השחיטה בחוץ, וע"כ דגם בשחיטה גרידא חייב.

אמנם בהר המוריה בתי' השני ושו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב סי' קכ"ג אות ג' כתבו דדעת הרמב"ם כמ"ש התוס', דאינו חייב על השחיטה לבד אלא על ההעלאה, וכמו שדייק המל"מ בדברי הרמב"ם שהזכיר שחט והעלה ללמד דדווקא אם שחט והעלה חייב על ההעלאה אבל על השחיטה לבד אינו מתחייב, וכתבו דהרמב"ם מחייב על העלאה אף בשחט בחוץ, עי"ש. [ובהר המוריה כתב באופן הראשון שכוונת הרמב"ם ששחט בפנים אולם אי"ז משמע בלשונן]. וכן נקטו באבהא"ז שם ובנתיבות הקודש זכחים קי: בדעת הרמב"ם דיש לחלק בין שחיטה להעלאה, וכל מה שחייב הרמב"ם הוא רק בהעלאה, אבל בשחיטה גם לדידה פטור, עי"ש מה שכתבו בטעם הדבר. [ולדעה זו מש"כ הרמב"ם בפ"ו מבכורות ה"ב שהשוחט קדשים בחוץ בא לידי איסור כרת, צ"ל דכוונתו לאיסור גרידא ולא לחיוב כרת, וכן ביאר בזבחי

תנאי חיוב הקרבן

לב. השוחט או מעלה קרבן בחוץ מחמת שהיה אנוס או שוגג או מוטעה על ידי אחרים, פטור מכרת⁶⁷. ויש מהראשונים שכתבו שבאופנים מסויימים פטור אף מקרבן, ראה הערה⁶⁸.

לג. דין המתעסק בשחוט חוץ נתבאר בהלכות חיוב חטאת⁶⁹.

אפרים זבחים נט. לפי מה שנקט דהרמב"ם אינו מחייב כרת אלא באופן שהיה מזבח בנוי, והובא לעיל הערה 62.

וע"ע בזבח יעקב שהביא בשם הגרי"ז דהרמב"ם חייב רק על השחיטה בחוץ כיון שחסרון מזבח אינו פסול בעצם השחיטה, אלא רק משום שאין מזבח לזרוק עליו את הדם וכלשון הרמב"ם פ"ג מפסוה"מ הכ"ב, ומשא"כ בהעלאה חייב אם נשחט בחוץ כדין מוקטרי חוץ, [וס"ל לגרי"ז דלא שייך פסול נפגם המזבח בנשחט בחוץ, כיון שלא נשחט ע"מ לזרוק דמו בפנים, וכ"נ בתורת הקודש ח"א סי' מ"ט ד"ה ובה].

67. גמ' זבחים קח: וקידושין מג., דאנוס שוגג ומוטעה נתמעטו מקרא דאין בהם חיוב כרת, [ומוטעה פירש רש"י בזבחים דהיינו ששגג מחמת שהטעהו אחרים]. וכתבו הראשונים בקידושין (רמב"ן רשב"א וריטב"א) דעיקר קרא בא לפטור שוגג ומוטעה מכרת, כדרשו בתו"כ בכמה דוכתי מקראי דאין כרת אלא במזיד, [ובשם הראב"ד כתבו דאף באנוס איצטריך קרא לפטור מכרת, עי"ש הטעם].

68. הנה באנוס לכו"ע פטור אף מקרבן, אבל לגבי שוגג ומוטעה נראה מדברי הרמב"ן והרשב"א דאין בהם פטור אלא מכרת. וכן נראה בדעת הרמב"ם שלא העתיק כלל מיעוט זה, ומשמע שנקט שאין חילוק בין שחוט חוץ לכל התורה לגבי חיוב קרבן במקרים אלו. אולם בשיטה לא נודע למי בקידושין שם כתב דמקרא ילפינן שגם שוגג ומוטעה פטורים מקרבן [כשהיה סבור שהיא חולין או שהוא בתוך העזרה], ואין חיוב קרבן בשחוט חוץ אלא כששגג באיסור. וכן נקט המהר"י בירב, [ועי"ש שדייק כן אף מדברי רש"י, אמנם ברש"י בזבחים לא משמע כן]. וע"ע בריטב"א ותוס' הרא"ש דמשמע מדבריהם שמוטעה פטור מקרבן, וצ"ע.

והנה במאירי כתב דבפירוש דברי הגמ' משמע כמו שביאר בשיטה לא נודע למי דפטור אף מקרבן, אולם הוסיף דלביאור זה אין הלכה כן. ולפי"ז אין הכרח בדעת השיטה לא נודע למי שסבר כן לדינא.

69. ושם נתבאר דפטור מתעסק שייך גם בשחוט חוץ, והיינו במקום שנתכוין לשחוט בהמה שחטה וחתך בהמה אחרת [ולדעת תוס' אפי' טעה בבהמה זו ושחטה פטור]. עוד הובא שם שנחלקו האחרונים בשוחט קדשים וסבור שהם חולין אי מיקרי מתעסק, ומדברי תוס' הרא"ש בקידושין שם מבואר דלא מיקרי מתעסק וחייב.

דיני השחיטה

השוחט סימן אחד בחוץ

לד. השוחט בבהמה סימן אחד או רובו מחוץ לעזרה ואחר כך גמר את השחיטה בפנים חייב, ואם לא גמר פטור⁷⁰. ויש שכתבו בדעת אחד הראשונים שאף אם גמר בפנים פטור, ואינו חייב אלא אם גמר בחוץ⁷¹.

70. בגמ' בחולין כט: מבואר דלדעת רב יוסף דין זה אינו תלוי במחלוקת אי ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף או שאינה אלא לבסוף, דלכו"ע כיון שעשה בה מעשה חטאת העוף שמליקתה בסימן אחד, חייב עליה בחוץ. [ואף דרבא פליג בזה וס"ל דלמ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף אינו חייב בכה"ג, משמע במנ"ח מצוה קפ"ו ובאחרונים דקיי"ל כרב יוסף שזו מסקנת הגמ'].

והנה אף דלשון הגמ' בדברי רב יוסף שהקרבן פסול, והכוונה דלא מהניא שחיטה זו לענין הקרבת הקרבן בפנים, כבר פירשו רש"י ותוס' שם ותור"פ בשטמ"ק ב"ק עב. דה"ה שחייב עליה משום שחוטאי חוץ, וכמבואר בהמשך הגמ' לענין שוחט מיעוט סימנים בחוץ. וע"ע בהערה הבאה.

וכתבו התוס' והראשונים שדברי הגמ' נאמרו בבהמה, ולכך הוצרך רב יוסף לטעם זה, אבל בעוף פשיטא דחייב בסימן אחד כיון שכן הכשר שחיטתו בחוץ. והנה בדעת רש"י שם נקטו התוס' שדברי הגמ' מתפרשים בעולת העוף, ועל זה נאמר דהשוחט סימן אחד חייב כיון שעשה בה מעשה חטאת העוף, אולם כבר דייקו המהרש"א ולב אריה שם מרש"י בדף מ: ד"ה מחתך דגם בבהמה חייב על סימן אחד, ועי"ש שפירשו מאיזה טעם דברי הגמ' מתפרשים בעוף ולא בבהמה. וע"ע בלב אריה ותפארת יעקב שכתבו דגם לרש"י יש לפרש את דברי הגמ' בבהמה, עי"ש.

וכתבו התוס' בסוף דבריהם, דכל החיוב בשחיטת סימן אחד בבהמה אינו אלא אם גמר את השחיטה [בין בחוץ ובין בפנים], אבל אם לא גמר פטור. וכן מבואר ברמב"ם פ"ד משגגות ה"א דחיוב שחוטאי חוץ בבהמה הוא דווקא בשוחט שני סימנים או רובם. ועיין עוד במנ"ח מצוה קפ"ו אות ג' דה"ה אם נתקלקלה השחיטה לאחר שחיטת סימן אחד שאינו חייב עליה, כיון שאין חיוב על שחיטת סימן אחד אלא אם היתה השחיטה כשרה לגמרי.

71. עיין קר"א זבחים ל. שכתב דמהא דלא הביא הרמב"ם דין זה בהלכות חיוב שחוטאי חוץ [ורק לגבי פסול הקרבן כתב בפ"א מפסוה"מ הי"ח שאם שחט סימן אחד בחוץ הקרבן פסול], מוכח דס"ל דאף למ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף אין בזה חיוב כלל אלא פסול גרידא, וגרס בהמשך הגמ' שכל הנידון לענין פסול ולא לענין חיוב. [וכ"כ הפמ"ג בפתיחה כוללת להל' שבת ד"ה ידוע ועוד אחרונים לענין השוחט מיעוט סימנים, ומשמע דגם בשחט סימן אחד דינא הכי]. והטעם בזה משום דס"ל לרמב"ם שאין חייבים על שחיטה בחוץ אלא אם עשה את כל השחיטה בחוץ.

לה. השוחט בעוף סימן אחד או רובו מחוץ לעזרה חייב⁷², ואפילו לא גמר השחיטה כלל⁷³. ויש שכתב שעולת העוף דינו כבהמה שאם גמר את השחיטה אפילו בפנים חייב, ואם לא גמר פטור⁷⁴.

השוחט מיעוט סימנים

לו. השוחט מיעוט שני הסימנים בחוץ בין בבהמה ובין בעוף, לדעת הרבה ראשונים פטור אף אם גמר בפנים⁷⁵, וראה בהערה שיש חולקים בזה וסוברים שאם גמר בפנים חייב⁷⁶.

72. כן מבואר ברש"י והראשונים בדף כט: דאף בעולת העוף שטעון בפנים מליקה בשני סימנים חייבים עליו בחוץ בשחיטת סימן אחד. והטעם כתבו רש"י והר"ן משום שעשה מעשה חטאת העוף בפנים, אמנם תוס' ורשב"א ותוס' הרא"ש ביארו שהטעם בזה הוא משום שהכשר שחיטת העוף בחוץ הוא בסימן אחד.

73. כ"כ המהרש"א ולב אריה שם דבעוף חייב אפי' לא גמר שחיטתו. והטעם משום שאעפ"י שעולת העוף מליקתה בפנים בשני סימנים והיה ראוי שיהיה דינה כבהמה שצריך לגמור שחיטתה בפנים, מ"מ ילפינן מחטאת העוף שחייבים בה אף אם לא גמר השחיטה כלל, ומשא"כ בהמה שאינה ממין חטאת העוף, אינה נלמדת מחטה"ע שיתחייבו בה גם אם לא נגמרה השחיטה כלל, אלא רק את עיקר הדין שמתחייבים בסימן אחד בחוץ. [ולשיטת התוס' והראשונים א"ש היטב הא דחייב אף כשלא נגמרה השחיטה, שהרי הטעם שחייבים בו על סימן אחד הוא משום שכך הכשר שחיטתו בחוץ].

74. כן דעת התפארת יעקב שם שאין חילוק בין בהמה לעולת העוף, ובשניהם אינו חייב אלא אם גמר את כל השחיטה [בחוץ או בפנים], ועי"ש שיישב בזה את קושיית המהרש"א.

75. בגמ' שם איתא דלדעת רב יוסף דין זה תלוי במחלוקת האמוראים אי ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף או שאינה אלא לבסוף, דלדעת ריו"ח שישנה לשחיטה מתוע"ס חייב אף שרק תחלת השחיטה היתה בחוץ, ולר"ל דאינה אלא לבסוף פטור משום שגמר השחיטה היה בפנים, וכיון שלא שחט סימן אחד א"א לחייבו משום שעשה כמעשה חטאת העוף בפנים. ולהלכה כתבו הרבה ראשונים דקי"ל כר"ל שאינה לשחיטה אלא לבסוף, [בה"ג הלכות שחיטת חולין והובא ברמב"ן וחי' הר"ן שם, תוס' שם ד"ה אמר, או"ז סי' שס"ז, הגהות אשר"י ריש חולין, וכן פסק היש"ש שם סי' ו'].

והנה הרמב"ם בפ"א מפסוה"מ הי"ח והמאירי בחולין שם [והרמ"ה בשטמ"ק ב"ק עב]. פסקו שישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף, אולם בקר"א והפמ"ג שהובאו לעיל (בהערה 71) כתבו דמדברי הרמב"ם [והמאירי] מוכח שאין בזה חיוב שחוט חוץ אלא רק פסול בקרבן, וכמו שהובא לעיל. וע"ע או"ש שם שהוכיח מהרמב"ם פ"י מטומאת אוכלין ה"ג שלא פסק הרמב"ם ישנה לשחיטה מתוע"ס בתורת ודאי אלא מספק וכמו שנקט רב אשי בדעת רבי חייא

נגמרה השחיטה על ידי אחר

לז. שחט אחד מקצת סימני הבהמה בחוץ ובא אחר וגמר השחיטה, יש שכתבו שדין זה תלוי במחלוקת ראשונים אם שניהם חייבים או רק השני⁷⁷, ויש שנקטו שלכל הדעות אין שניהם חייבים⁷⁸.

בחולין לו, ומשום אינו חייב מספק על השחיטה בחוץ, [וכע"ז כתב בהליכות אליהו פ"י מט"א ה"ג]. ומה שסתם הרמב"ם דפסול ולא כתב שהוא רק מספק, היינו משום שבכה"ג יכול להביא קרבן אחר לעזרה ע"ש הטעם. וע"ע בהערה הבאה.

76. כ"כ הרבה אחרונים בדעת הרמב"ם (עיין רעק"א בכו"ח ח"ב סי' ל', בתי כהונה פ"א מפסוה"מ הי"ח, ראש יוסף ותפארת יעקב בחולין שם, וכן הוא בלקוטי הלכות שם), שפסק דישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף בתורת ודאי, וכן משמע בכס"מ שם. [ומה שהוכיח האור שמח על הרמב"ם ובחולין שם מדברי הרמב"ם בהל' טומאת אוכלין דפסק כן בתורת ספק, כבר יישב רעק"א בפשיטות ע"ש]. ולפי דבריהם ס"ל לרמב"ם שיש בזה חיוב משום שחוטי חוץ, וכפשטות דברי הגמ' דלא מיירי לענין פסול גרידא, וכן נקטו האחרונים [עיין תפארת יעקב שם ולב אריה בחולין לו, והגהות יד אברהם יו"ד סי' ה' ס"ג], וכן משמע במנ"ח שהובא בהערה הבאה ובלקוטי הלכות בחולין שם.

והנה ביד אברהם שם כתב עוד דלדעת הרמב"ם אף אם שחט רק מיעוט הקנה בחוץ וגמר השחיטה בפנים חייב, [וכן נקט הקר"א זכחים ל'. בסוף העמוד שאף במיעוט הקנה נפסל הקרבן, והוא לשיטתו לעיל בהערה 71 שאין חיוב על מיעוט סימנים], אולם הרש"ש בדף כט: נקט דבזה לכו"ע פטור. [ונידון זה אינו תלוי במה שהובא בראשונים לענין גוי ששחט מיעו"ק דקנה אם השחיטה פסולה למ"ד ישנה לשחיטה מתוע"ס, וכמ"ש ביד אברהם שם ובס"י ב' סעיף י', ע"ש היטב].

77. כ"כ המנ"ח מצוה קפ"ו אות ח' והובא באחיעזר ח"א סי' י"ח אות ד', דלמ"ד ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף הראשון מתחייב על תחלת השחיטה [כמו השוחט מיעוט סימנים בחוץ וגמר השחיטה בפנים] והשני חייב על גמר השחיטה, אבל למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף רק השני חייב. [ובאות י"ג הוסיף דכ"ז אם היה הראשון כשר לשחיטת חולין, אבל אם היה פסול לשחוט, אין השני חייב על גמר השחיטה, כיון שהקרבן נפסל בתחילת השחיטה]. ועי"ש עוד במנ"ח אות י"ג שנסתפק לשיטתו באופן ששחט הראשון סימן שלם, שאפשר שגם הוא יתחייב אף למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף, וכמבואר בגמ' בחולין דהיכא ששחט סימן אחד בחוץ וסימן אחד בפנים לכו"ע חייב כיון שעשה מעשה חטאת העוף. ולדעת האחרונים הסוברים שאף הרמב"ם לא חייב על מקצת שחיטה בחוץ כשגמר בפנים (עיין לעיל הערה 75), גם כאן לא יתחייב הראשון כלל.

78. עיין במקד"ד סי' כ"ז סק"ח שכתב דמסברא נראה שאין השני מתחייב למ"ד ישנה לשחיטה מתוע"ס, כיון שהקרבן נפסל ע"י הראשון בתחילת השחיטה וכשהתחיל השני

שנים ששחטו יחד

לח. שנים ששחטו יחד קרבן בחוץ פטורים⁷⁹, ונחלקו האחרונים אם זה דווקא כאשר כל אחד מהם יכול לשחוט לבדו, או גם כשאנים יכולים לשחוט אלא שניהם יחד⁸⁰.

לשחוט לא היה הקרבן ראוי להתקבל בפנים. [ועי"ש שכתב דרך למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף מתחייב השני על גמר השחיטה, כיון שחייב התורה הוא על גמר השחיטה אף שכבר בתחילת השחיטה נפסל הקרבן, והטעם משום שתחילת השחיטה הוא צורך והכשר השחיטה, אבל למ"ד ישנה לשחיטה מתוע"ס הרי החיוב בא על כל השחיטה, וכיון שבתחילת השחיטה הקרבן נפסל שוב אין השני מתחייב עליו].

ובאמרי משה סי' ל' אות ל"ג נקט שהראשון לא יתחייב אפי' למ"ד ישנה לשחיטה מתוע"ס, משום דא"א לחייב את הראשון על שחיטה שלא נגמרה על ידו, ורק בשחט סימן אחד או מקצתו בחוץ חייב כיון שהוא עצמו גמר השחיטה בפנים, אבל אם לא גמר השחיטה ויכולה השחיטה להתקלקל ע"י השני ודאי אינו מתחייב כלל. [ולדבריו גם כששחט הראשון סימן אחד לא יתחייב].

והנה בתוספתא זבחים ריש פ"ב איתא דאי אפשר לשחוט אחר שחט שיהיו שניהם חייבים, וביארו בחסד"ד וחזו"י שם דמיירי שכל אחד שחט סימן אחד, ושניהם פטורים ממיעוטא דקרא, כדין שנים ששחטו [שהובא בסעיף הבא], וכ"כ הקר"א זבחים קח. ד"ה שהשחט, [אמנם בדף ל. הוכיח מזה כמ"ש בדעת הרמב"ם (והובא לעיל הערה 71) שאין הראשון חייב על שחיטת סימן אחד, ולפי"ד נראה שהשני חייב על גמר השחיטה]. ועי' בחסד"ד שם שכתב עוד בטעם הפטור כסברת המקד"ד ואמר"מ עי"ש היטב, ומשמע שנקט שזהו טעם התורה לפטור את שניהם בכה"ג. [וע"ע בשו"ת אבנ"ז או"ח סי' רמ"ד שנקט דלמ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף א"א לחייב על סוף השחיטה לבד, כיון דאף לדידיה בסוף השחיטה איגלאי מילתא שהכל נכלל במעשה השחיטה, ונפ"מ שאם תחילת השחיטה היתה בפנים אינו חייב, עי"ש].

79. כן איתא במשנה בזבחים קח. שנים ששחטו פטורין, והובא ברמב"ם פ"ח ממע"ק הט"ז. והנה דעת הרבה אחרונים דאף דבשנים שעשאוה היכא דזה יכול וזה יכול הרי הם פטורים מכרת ומקרבן בכל התורה, מ"מ עדיין יש בזה איסור תורה ומלקות, [עי' רעק"א על הרמב"ם פ"ט מכלאים ה"ט שכן דייק מהר"ם די בוטון בדברי הרמב"ם שם, מקור חיים לבעל הנתיה"מ בסוף הספר או"ח סי' רס"ו, ישועות מלכו הל' כלאים שם, וכן הוכיח בשו"ת באר יצחק או"ח סי' י"ד, וכן משמע בקר"א שכתב שרק בחייבי כריתות נאמר פטור בזה]. ויש חולקים בדין זה, עי' מג"ח סוף מצוה מ' וחי אדם שבת כלל ט' דין ט' ועוד.

וכתב המקור חיים שם שבשחוט חוץ נתחדש בתורה שאין בזה אפי' איסור, ולכן צריך מיעוט בשחוט חוץ ואינו נלמד מדין שנים שעשאוה דכל התורה. ובמשנת חיים זבחים סי' ס"ט אות ה' הוכיח כן אף מדברי המש"ח פר' אחרי (פי"ז פי"ז), וכן יש לצדד בדעת משנת רבי אהרן שבת ריש סי"ב שנקט דהפטור בשנים ששחטו אינו מדין שנים שעשאוה דכל התורה.

זמן השחיטה

קודם פתיחת דלתות ההיכל

לט. השוחט קרבן שלמים בחוץ בזמן שהיו דלתות ההיכל נעולות פטור⁸¹.
ובשאר הקרבנות אפשר שדינו תלוי במחלוקת הראשונים, ראה הערה⁸².

[ואולם ראה לעיל הערה 2 שגם במקום שאין איסור מחמת שחוטי חוץ, עדיין עובר בשחיטה על איסורי תורה אחרים]. אכן מדברי הריטב"א והקר"א (שהובאו בהערה הבאה) שלא יישבו כן, מוכח שאין חילוק בין שנים ששחטו לשנים שעשאוהו דכל התורה לגבי פרט זה.

80. הנה הריטב"א בקידושין מג. הקשה אמאי צריך קרא להא דשנים ששחטו פטורין, הא בכל התורה שנים שעשאוהו פטורין. ודייק בתוס' רעק"א בזבחים שם אות ק"א דס"ל לריטב"א שאינם פטורים אלא בזה יכול וזה יכול כדן שנים שעשאוהו בכל התורה, אבל בזה אינו יכול וזה אינו יכול חייבים, דאל"כ הא צריך קרא לפטור גם בזה. [ועיי"ש שנשאר בזה בצ"ע לדינא, והיינו משום די"ל שהריטב"א הקשה גם לדעת ר"ש בשבת צג: דבכל התורה גם בזה אינו יכול וזה אינו יכול פטור, וא"צ קרא לפטור בזה בשחוט חוץ]. וע"ע בתפארת ירושלים שהוכיח כן מגמ' בשבת, וכ"כ הגר"מ זעמבא באוצר הספרי עמ' מ"ג.

ואולם הקר"א בזבחים שם ד"ה חומר יישב שכאן נתחדש פטור גם בזה אינו יכול וזה אינו יכול, וכן נקט במשנת רבי אהרן שבת סי' י"ב אות א', עיי"ש. [ואם אחד יכול ואחד אינו יכול, זה שאינו יכול נחשב מסייע שאין בו ממש, וזה שיכול יתחייב דחשיב כאילו עשה הכל לבדו].

81. יומא סג. ורמב"ם פי"ח ממע"ק הי"ב. והטעם משום שבזמן זה אין הקרבן ראוי לפתח אהל מועד כדאיתא בזבחים נה: ועוד מקומות. ופרטי הדינים בזה נתבארו בדיני מקום השחיטה.

ואם שחט קודם תמיד של שחר או אחר תמיד של בין הערבים, מבואר ברש"ש בעירובין ב. שאם היו הדלתות פתוחות חייב. והטעם י"ל כיון שאין זה דין בגוף הקרבן. [וכתב הגר"מ שטיינברג שליט"א שיש לבאר את דבריו עפ"י דברי רש"י ביומא סב: ד"ה הא, דהטעם ששחיטה קודם פתיחת הדלתות חשיבא מחוסר מעשה בגוף הקרבן ופטורים עליו בחוץ, היינו משום שהוא דין בקרבן, ולפי"ז דין ההקרבה בין התמידין שאינו דין בקרבן הנשחט אלא בתמידין, לא חשיב מחוסר מעשה בגופו וחייבים עליו בחוץ].

82. נחלקו הראשונים אם צריך שיהיו הדלתות פתוחות רק בשלמים או בכל הקרבנות, והובאו בדיני מקום השחיטה. ולכאור' הנפ"מ בזה לענין שחוט חוץ, דלדעת הראשונים שדין זה נאמר בשלמים בלבד, לא יהיה פטור בחוץ אלא בשלמים, ולסוברים שהפסול נאמר בכל הקרבנות, הרי הוא פטור בכולם.

והנה בדיני מקום השחיטה הובא שאף לדעה הסוברת שדין זה נאמר רק בשלמים, מ"מ

בליה

מ. השוחט קרבן בחוץ בלילה חייב⁸³, [נראה בהערה אם זהו רק כשהיו דלתות ההיכל פתוחות⁸⁴], ויש שכתבו בדעת אחד הראשונים שפטור⁸⁵.

כתבו הראשונים שלמצוה צריך לפתוח את דלתות ההיכל גם בשאר קרבנות. ולפי"ז יש לדון דלכו"ע יהיה פטור בחוץ בכל הקרבנות, כיון שאסור לשחוט לכתחילה קודם פתיחת הדלתות, [ולא דמי לשוחט בשבת דחייב, דהתם אי"ז איסור בגוף הקרבן, וכע"ז כתב בתורת הקודש ח"א סי' ט"ו בדעת הריטב"א].

ואולם מדברי הרבה ראשונים מבואר שאי"ז מצוה מה"ת אלא דין דרבנן בעלמא כמו שנתבאר שם, וא"כ אפשר שאף אם מדרבנן יש בזה פסול, מ"מ אינו נפטר מחמת זה מחיוב שחוטיו חוץ. [ולא מיבעיא לדעת התוס' והפלתי שהובאו לעיל בהערה 19 שקרבן שאסור לשוחטו מדרבנן חייבים עליו, אלא אף לחולקים שם בזה י"ל שאין זה דין בגוף הקרבן אלא הוי מצוה בעלמא לפתוח הדלתות וחייב לכו"ע דהוי כשוחט בשבת]. ויל"ע בכל זה.

83. כ"כ הרמב"ם פי"ח ממעה"ק הי"ז, וכן נקטו רש"י בזבחים ק"א: ד"ה שחט (הב') ותוס' שם ד"ה השוחט.

והנה רש"י כתב דהטעם משום שהקרבן ראוי לבוא אל פתח אהל מועד למחר, ופירש בזבח תודה שם דכוונתו שאין פסול בעצם השחיטה בלילה בפנים, ונפ"מ שאם שחט סמוך לעלות השחר יכול להמשיך את שאר העבודות ביום, ומה"ט חייב בחוץ. ולפי"ז כתב שאם שחט קודם לכן פטור, כיון שאם יעשה כן בפנים הרי צריך לקבל את הדם בלילה ובכה"ג הקרבן נפסל. [ועי"ש שצידד ליישב בזה סתירת דברי רש"י, אולם נשאר בצ"ע בזה]. ועיקר דבריו מחודשים מאד, ומדברי רש"י בפסחים סה: ד"ה שחיטתו נראה שגם השחיטה בלילה פסולה מקרא דביום צוותו, וכן משמע בדבריו בשבת קלו. ד"ה הוה.

אמנם הרמב"ם פירש שהטעם הוא משום שהשחיטה בלילה כשרה בחוץ, [והיינו בשחיטת חולין, או דכוונתו שכשרה בבמה כמו שביאר בזכר יצחק סי' ל"ג]. ולפי"ד בכל גווני חייב על השחיטה.

84. עיין בליקוטי הלכות שם שכתב דע"כ מיירי שהיה פתח ההיכל פתוח באותו זמן, דאל"ה אינו חייב על השחיטה כדלעיל בסעיף הקודם. אמנם באבהא"ז על הרמב"ם שם נסתפק בזה, וכתב דשמא י"ל שבליילה כיון שאין צריך לפתוח את דלתות ההיכל חייב בכל גווני.

85. כ"כ כמה אחרונים בדעת הראב"ד שם שדעתו לחלוק על הרמב"ם בדין זה, עי' רדב"ז שם, קר"א זבחים ק"א:, מרכבה"מ ואבהא"ז שם, לבוש מרדכי זבחים סי' י"ב. והטעם לזה כתב האבהא"ז בפירוש השני דכיון דקיי"ל לילה מחוסר זמן כמבואר ברמב"ם פ"ג ממחוס"כ ה"ד, דינו כשוחט קודם שנפתחו דלתות ההיכל דפטור משום דהוי מחוסר מעשה. אולם יש שביארו בזה (עי' נתיב מאיר על הרמב"ם ותורת ישראל סי' ט') דס"ל לראב"ד שאין חיוב על שחיטה בחוץ אלא משום שיש בזה מעשה עבודה, וכמו שכתבו הר"ש והראב"ד על

בשבת

מא. השוחט קרבן בחוץ בשבת חייב⁸⁶.

כוונת השחיטה

השוחט להדיוט

מב. השוחט קרבן בחוץ, אעפ"י שלא נתכוון לשחוט לה' אלא לצורך הדיוט, חייב⁸⁷.

התור"כ אח"מ פרק י' ה"י בפי' הראשון, ומש"ה לא מהני הא דהשחיטה כשרה בלילה בחוץ כמ"ש הרמב"ם, דכיון שבפנים אינה כשרה בלילה אין חייבים עליה. [וכן ביאר במשנת רבי אהרן קדשים סוגיות סי' ט"ו את מחלוקת הרמב"ם והראב"ד שם הי"ח].

ואפשר שיש נפ"מ בין הטעמים בשוחט בחו"ל אי אזלינן בתר היום והלילה בארץ ישראל או בתר חו"ל, דלטעם הראשון בזמן שהוא לילה בא"י הוי מחוס"ז ואינו חייב אף שבמקום שחיטתו הוא יום, [ואם בא"י הוא יום חייב, כיון דאינו מחוסר אלא הבאה למקדש ואין זה טעם לפטור מחיוב שחו"ח], אבל לטעם השני לכאור' כל שבמקום שחיטתו הוי לילה הרי הוא פטור כיון דלא חשיב מעשה עבודה באופן זה, ואם שחט ביום במקומו אף שבא"י הוא לילה חייב. ועי' בכ"ז.

86. כן איתא בברייתא שהובאה בחולין מ. ופסחים עג., וכתבו תוס' בחולין שם ד"ה חייב דהטעם משום שבדיעבד הקרבן כשר ואם זרק הורצה, וחשיב ראוי להתקבל בפנים.

וביאר המקד"ד סי' כ"ז סוף סק"ז בכוונת התוס', שאף לדעות שקרבן שאסור להקריבו ואם עלה לא ירד, אין חייבים על שחיטתו בחוץ [ולא מהניא סברא זו אלא לחייב על העלאתו, עיין להלן סעיף מ"ד], מ"מ הכא לכו"ע חייב כיון שאיסור השחיטה בשבת אינו אלא איסור צדדי, אבל הקרבן עצמו כשר לגמרי ואין בו פסול בגופו. ועיין לעיל הערה 30.

87. משנה זבחים קח. השוחט להדיוט חייב, וכ"כ הרמב"ם פי"ח ממעה"ק הט"ז שאע"פ שלא נתכוין לשחוט קדשים אלו לה' חייב.

והנה רש"י והרע"ב פירשו דמיירי ששוחט לצורך אכילת הדיוט. והטעם שלא ביארו דשחט לשם הדיוט, משום דס"ל דבכה"ג חשיב שחיטה לע"ז [כמ"ש רש"י לגבי מעלה להדיוט דהתם ליכא לפרושי שהעלה לצורך אכילת הדיוט], והשוחט לע"ז פטור כמבואר בסעיף הבא. ולפי"ז לתוס' בזבחים קח: שפירשו דהמעלה לחבירו היינו לשם חבירו וס"ל דאין בזה חיוב ע"ז משום שאינו מתכוין לשם ע"ז, יפרשו גם כן דשחט לשם חבירו. ואולם אף לתוס' אם ישחט לצורך אכילת הדיוט יתחייב שהרי לא נחלקו בדבריהם על רש"י בזה, וכן משמע בתפא"י אות י"ב וי"ג.

השוחרט לעבודה זרה

מג. השוחרט קרבן בחוץ לשם עבודה זרה, אם היה הקרבן שלו כיון שנאסר בתחלת השחיטה פטור⁸⁸, ויש שכתבו בדעת אחד הראשונים שאף בקרבן חבירו פטור⁸⁹. ואם היתה כוונתו לעבודה בגמר השחיטה חייב⁹⁰.

88. כן איתא בגמ' בחולין מ. דכיון שנאסרה הבהמה בתחלת השחיטה הוי מחתך בעפר ואינו חייב משום שחוטאי חוץ, וכן פסק הרמב"ם פ"ד משגגות ה"א. ועי' תוס' ב"ק ע"א: ד"ה איסורי שביארו בכוונת הגמ' דכיון שהקרבן נאסר בתחלת השחיטה אינו ראוי לבוא לפתח אהל מועד ופטורים עליו, וכן לשון הרמב"ם שם.

והנה מבואר בגמ' שם דאף למ"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אם היה הקרבן שלו אינו חייב על השחיטה בחוץ, דכיון שהוא קנוי לו לכפרה כדידיה דמי ויכול לאוסרו, וכ"כ הלח"מ בדעת הרמב"ם. ולפי טעם זה אינו יכול לאסור אלא חטאת ועולה שיש לו כפרה בהם, אבל קדשים קלים שאינם מכפרים אינו אוסר כמבואר בגמ' שם, ורק לריה"ג דקק"ל ממון בעלים יכול לאסור. [ועיין תורת הקרבנות הלכות האיסורים הנוהגים בקרבן (פרק כ"ד הערה 7 והערה 11) שנחלקו האחרונים אי קי"ל כריה"ג].

אמנם באחרונים כתבו (עיין בספר משנת חכמים וברית עולם שהובאו בספר המפתח, וכע"ז כתב בשו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' ק"ל) דהרמב"ם לא פסק כמאן דס"ל כיון דקניא ליה לכפרה כדידיה דמי, וטעם הרמב"ם משום דמדינא אדם אוסר דבר שאינו שלו ע"י מעשה ורק דבישראל אמרינן דלצעורי נתכוין ולא לאסור, והכא כיון דהוי שוגג ומפסיד לעצמו ע"י השחיטה לע"ז, לא שייך סברת לצעורי. וע"ע באבי עזרי פ"ד מאיסור"מ ה"ו במוסגר. ולדבריהם אין חילוק בין קדשי קדשים לקק"ל, ובכולם נאסר הקרבן [אפילו להדיוט] ואינו חייב עליו. אמנם בקרבן של חבירו גם לשיטה זו אינו אוסר, כיון שבחבירו אמרינן לצעורי נתכוין, וע"ע בהערה הבאה.

89. עיין או"ש על הרמב"ם בהל' שגגות ובאבי עזרי שם, שכתבו בדעת הרמב"ם דאף שאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, מ"מ כאן ס"ל דיכול לאסור וכשיטתו בפ"ד מאיסור"מ ה"ו דאיסור נעבד לגבוה חל אף על בהמת קרבן ובהמה שאינה שלו, וה"ה איסור תקרובת לע"ז. והטעם בזה כתבו משום שהאיסור לגבוה חל ע"י עצם מעשה העבודה, [ובשמחת החג סי' כ"ג הוסיף דאף היכא שנתכוין לצעורי ולא נאסרה הבהמה להדיוט, מ"מ נאסרה לגבוה]. ולפי דעה זו גם בקרבן של חבירו יכול לאסור, ופטור עליו אם שחטו בחוץ, ועי' שמחת החג שביאר בזה את דברי הרמב"ם.

ולפי"ז לדעת רוב הראשונים שנחלקו על הרמב"ם בדין נעבד בבהמת הקדש ובהמת חבירו, עיין פרק ד' מאיסור"מ שם, לא ייפטר כאן אלא בשוחרט בהמת עצמו לע"ז.

[ובעיקר הדין שכתבו האחרונים שיחול איסור תקרובת ע"ז לגבוה אף היכא שאינה נאסרת להדיוט, כן נקט רעק"א בתשו' קס"ה, ועי"ש שכתב דהא דקניא ליה לכפרה אינו מועיל לאסור

מחשבת פסול

מד. השוחט בחוץ חטאת או פסח בזמנו במחשבת שינוי קודש או שינוי בעלים חייב⁹¹, ויש פוטרם⁹².

להדיוט אלא רק לגבוה, אולם החזו"א יו"ד סי' ג' סקכ"ו כתב שאין לזה מקור בראשונים, ובזכרון שמואל סי' ס"ו האריך בזה].

90. כן איתא בגמ' בחולין שם דהא דקתני בברייתא דהשוחט לע"ז חייב משום שחוטי חוץ, ע"כ מיירי באופן זה שאינו עובדה עד גמר השחיטה, וכיון שאין הבהמה נאסרת עד גמר השחיטה, הוי שחיטה גמורה וחייב עליה משום שחוטי חוץ. והובא ברמב"ם בהלכות שגגות שם.

עוד מבואר בגמ' וברמב"ם שם שאם נטל חטאת העוף שנחתך בה חצי מהקנה, וולא נפסלה מהקרבה מחמת זה כיון שאין מומין פוסלים בעוף, ושחט בה מעט עד שנחתך רובו של קנה חייב, משום שהאיסור לע"ז והחיוב על השחיטה באים כאחת.

91. כן איתא בגמ' זבחים קטו. בביאור דברי הברייתא דילפינן מקרא לחייב בכה"ג, והטעם כתב רש"י שם ד"ה ור"א ותוס' יומא סג. סוד"ה שלמים, שכיון שהקרבת היה ראוי לבוא בפנים במחשבה כשרה, חייב עליו בחוץ בכל גווני. והנה דעת תוס' בזבחים סא. ד"ה קודם, ובדף נט: סוד"ה עד בתי' השני דכל קרבן שאם עלו איבריו לא ירדו חייבים על שחיטתו בחוץ, ולפי דבריהם י"ל שזהו הטעם לחייב על שחיטה זו כיון שדינו שאם עלה לא ירד כמבואר ברמב"ם פ"ג מפסוה"מ ה"ז, וכן מבואר בקר' התוס' יומא סג. סוד"ה שלמים.

ולשני הביאורים אף בשוחט במחשבת שלא בזמנו או שלא במקומו חייב.

92. כן נקטו תוס' בדף נט: בתי' הראשון, [וצ"ל דסברו שלמסקנת הגמ' לא נקטינן כן], והטעם כתבו משום דגם קרבן שאם עלה לא ירד וחייבים על העלאתו בחוץ, מ"מ אין חייבים על שחיטתו בחוץ. ועיין אבהא"ז קדשים ח"ב דף קלב. ד"ה ומה, שביאר דלדעת הרמב"ם ג"כ לא מהני הא דאם עלה לא ירד לחייב על השחיטה בחוץ [וכמ"ש בשו"ת בית אפרים או"ח סי' כ"ג, והאריך בזה האבהא"ז עוד בכמה מקומות], ואם שחט במחשבת פסול פטור, וכע"ז כתב באו"ש שהרמב"ם נסתפק איך קיי"ל בזה ומטעם זה לא הביאו בספרו, ע"ש. וכן נקט החזו"א קדשים ליקוטים סי' ה' בדעת הרמב"ם, שלמסקנת הגמ' אין מקור מהפסוקים לחייב על שחיטה במחשבת פסול, וממילא אינו חייב עליה.

ועיין בחזו"א שם בסוף הסימן שנסתפק בשוחט חטאת העוף שלא לשמה אם חייב עליה בחוץ, דכיון שהשחיטה בלא"ה אינה כשרה בעוף שהרי טעון מליקה, אפשר שאין לחלק בה בין לשמה לשלא לשמה, ע"ש.

וכל זה בחטאת או פסח בזמנו שפסולים שלא לשמן, אבל בשאר הקרבנות ודאי חייב לכו"ע כמבואר בגמ' ורש"י שם.

מחשבת שלא לשמה בחטאת ואשם שלא בזמנם

מה. השוחט חטאת בחוץ קודם שהגיע זמן הקרבתה פטור, בין שחטה לשמה ובין שחטה שלא לשמה⁹³.

מו. שחט אשם בחוץ קודם שהגיע זמן הקרבתו, אם שחטו לשמו פטור⁹⁴, ואם שחטו שלא לשמו חייב⁹⁵. ויש פוטרם אף בשחטו שלא לשמו⁹⁶. [ואם התחיל את השחיטה בפנים וגמרה בחוץ, ראה בהערה מה דינו⁹⁷].

93. כדאיתא במשנה בזבחים קיב: ורמב"ם פ"ח ממע"ק ה"ט. והטעם כיון שאין הקרבן מתקבל בפנים עד שיגיע זמן הקרבתו. [והובא דין זה לעיל סעיף י"ג]. ובחטאת אין לחלק בין לשמה לשלא לשמה כמו בסעיף הבא לגבי אשם, דהא חטאת שלא לשמה פסולה ואין בה הכשר קודם זמנה בין לשמה ובין שלא לשמה.

94. כמבואר במשנה וברמב"ם שם.

95. כן דעת רב חלקיה בר טובי בזבחים קיד: דאשם קודם זמנו כשר בפנים שלא לשמו, ומש"ה חייב עליו אם שחטו בחוץ. וכתבו הכס"מ ומהריק"ו (והר המוריה) פ"ח ממע"ק ה"י שכן פסק הרמב"ם שם, וכן נקט לדינא בליקוטי הלכות שם.

והנה רש"י שם ד"ה אבל וביומא סג. ד"ה ואמר ביאר דלרב חלקיה האשם כשר בפנים משום דהוי כאשם שלא לשמו שכשר ואינו עולה לבעלים לשם חובה. וכן דעת הקר"א בזבחים שם ושפ"א תמורה יט: וביארו האחרונים (עי' אבי עזרי פ"ח ה"ט ומנח"א ח"ג עמ' רל"ט בשם הגר"י) דכיון שנעשה נדבה ואינו עולה לחובתו, שוב אין בזה חסרון משום שלא בזמנו. ולפי"ז גם אם לא שחטו לשם עולה אלא לשם קרבן אחר כך דינו, וכמבואר בדברי רש"י ביומא שם. [ויש להוסיף עוד שלדעה זו כיון שדינו כאשם, אינו חייב בחוץ אלא על העלאת האימורים ולא על שאר האיברים כדין עולה].

אמנם בשטמ"ק תמורה יט: אות ל"ב ביאר דלרב חלקיה הקרבן כשר משום שהוא נעקר ונעשה עולה כדין מותר אשם, וכ"כ החזו"א קדשים ליקוטים ריש סי' ה' ובמשנת רבי אהרן זבחים סי"ח אות ב', [ולדעתם כיון דהוי קרבן עולה יתחייב על העלאת כל האיברים]. ולפי"ז אם שחט לשם קרבן אחר י"ל דאינו נעשה עולה, וכמ"ש במשנת ר"א שם סוף אות א', אמנם בחזו"א שם ריש סי' א' נסתפק בזה.

96. עיין בחזו"א שם סי' ה' שכתב דהרמב"ם לא פסק כרב חלקיה בר טובי אלא כדעת רב הונא בזבחים שם שהאשם פסול קודם זמנו בפנים אפי' שחטו שלא לשמו, וממילא פטור עליו בחוץ. וכע"ז כתב במשנת רבי אהרן שם אות ב' ואות ז', דלדעת רב חלקיה האשם נהפך לעולה משום שכאשר התחיל לשוחטו בחוץ הוא נפסל ודינו כמותר אשם, וכיון דסבר אינה לשחיטה אלא לבסוף הרי הוא כשר לעולה אם יגמור שחיטתו בפנים ושפיר חייב עליו בחוץ, אבל הרמב"ם שפסק ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף סובר שהקרבן נפסל לגמרי כיון שתחילת השחיטה היתה בחוץ, וכיון שלא הוכשר מעולם לעולה, אינו חייב עליו כלל.

מזו. שחט את החטאת קודם זמנה לשם חולין, יש שכתב שלדעה הראשונה בסעיף הקודם חייב⁹⁸, ויש חולקים⁹⁹.

הקרבת האסורים בהעלאה

קרבן בהמה שנשחט בפנים או בחוץ

מח. המקטיר מאימורי קרבנות בהמה או מאיברי העולה בחוץ חייב משום העלאה, בין אם נשחט הקרבן בעזרה ואחר כך יצא, ובין אם נשחט בחוץ¹⁰⁰.

וע"ע באו"ש שכתב דהרמב"ם נסתפק אי קיי"ל כרב חלקיה או כרב הונא, ועוד שאפשר שהלכה כרב ירמיה מדפתי ביומא סג. דפליג על רב חלקיה וס"ל שאף שבפנים האשם כשר שלא לשמו מ"מ בחוץ לא מהניא העקירה, והוי כאילו נשחט לשמו שאינו חייב עליו קודם זמנו. [וע"ע לעיל הערה 28].

97. ע"י באו"ש שם שהביא דגירסת ר"ח ביומא, דאף לרב ירמיה מדפתי דפטור בשחטו שלא לשמו, מ"מ אם יתחיל את השחיטה בעזרה הו"ל עקירת פנים וכשר הוא להתקבל בפנים. ולפי"ז אי נימא דדעת הרמב"ם לפסוק כרב ירמיה מדפתי דפטור משום דעקירת חוץ לא שמה עקירה, בכה"ג יהיה חייב גם לדידיה. וכן הדין לדעת המשנת רבי אהרן שהובא לעיל, דכיון ששחטו בפנים שפיר הוכשר לעולה וחייב על גמר השחיטה בחוץ.

98. כ"כ הקר"א זבחים קיד:, דכיון שחטאת לשם חולין כשרה כדאיתא ברמב"ם פט"ו מפסוה"מ ה"ד, א"כ היא ראויה לבא כך בפנים קודם זמנה, [דכיון שאינה עולה או לחובתו אין בה חסרון משום שלא בזמנה], וחייב עליה בחוץ.

וע"ע באחיעזר ח"ג סי' נ"ב שכתב בתי' אחד דלדעת הרמב"ן במלחמות פ"ג דר"ה הרי היא עולה לחובתו, ולפי דבריו יש בה פסול משום שלא בזמנה ולא יתחייב עליה בחוץ.

99. עיין אבי עזרי פ"ח ממעה"ק ה"ט שתמה עליו דא"כ גם כששחטה לשם עולה וכיו"ב יתחייב, כיון שאף שמחשבה לשם קרבן אחר אינה מועילה להכשירו בפנים, אבל מ"מ מה ששחטה שלא לשם חטאת יועיל לחייבו כיון שהיא כשרה לבא כך בפנים. וע"כ דבכה"ג אינה כשרה בפנים כיון שלא נאמר בה הדין שעולה לנדבה ככל הקרבנות שנשחטו שלא לשמן, אלא דילפינן מקרא שאינה פסולה לגמרי, וכיון שעדיין שם חטאת עליה הרי היא פסולה מחמת שהוקרבה שלא בזמנה. וע"ע באבהא"ז קדשים ח"ב עמ' קכד. במכתבו לגרא"מ שך שדחה את סברתו, אולם כתב דמטעם אחר לא יתחייב על שחיטתה בחוץ.

וכן הדין לכאור' לדעת השטמ"ק והחזו"א ומשנת ר"א שהובאו בהערה 95, שנקטו דטעמו של רב חלקיה הוא משום שהקרבן נעשה עולה כדין מותר אשם, דהכא כיון שלא נשתנה דין הקרבן ועדיין שמו חטאת, אפשר שלא יוכשר להביאו כך קודם זמנו בפנים כיון שלא הגיע זמן הקרבנות, [ולא ס"ל כביאור האחרונים דבקרבן שאינו עולה לחובתו אין פסול משום שלא בזמנו]. ויל"ע בזה.

100. בגמ' זבחים קז. ילפינן מקראי דבין מוקטרי פנים [קרבנות שנשחטו בפנים] ובין מוקטרי

עולת העוף

מט. המקטיר מבשר עולת העוף בחוץ, אם נמלק מתחילה בעזרה או שנשחט בחוץ חייב¹⁰¹, ואם נשחט בעזרה או שנמלק בחוץ פטור¹⁰².

לא נשחט בראוי

נ. קרבן שנתקלקלה שחיטתו או שמת, אין חייבים על העלאת איבריו בחוץ¹⁰³.

חוץ [שנשחטו בחוץ] חייבים על העלאתם, והובא ברמב"ם פי"ח ממעה"ק ה"ה. ונתחדש בזה שאם נשחט בחוץ אף שהקרבן נפסל מחמת השחיטה אינו פטור עליו, ורק כשנפסל בפסול אחר הרי הוא פטור כדלהלן בסעיף נ"א. וכן אם נשחט בפנים נתחדש שחייב אף שכאשר יצאו האימורים מחוץ לעזרה נפסלו מדין יוצא. וכתב הח"ח בביאורו לתו"כ פר' אחרי פ"י ה"ה דלא רק אם הוציאו ע"מ להקטירם בחוץ חייבה התורה, אלא אף כשיצאו שלא בכוונה ונפסלו ואח"כ בא להקטירם חייב.

101. משנה זבחים ק"א. ורמב"ם פי"ח ממעה"ק ה"ח. [ובחטאת העוף פטור כיון שאין בשרו ראוי להקרבה ע"ג המזבח, שאין למזבח אלא דמו, והרמב"ם שלא פירש דמיידי דווקא בעולת העוף צ"ל דסמך על מה שכתב בפ"ט ה"ב דאין חייבים אלא על דבר הראוי להקטרה]. והטעם שחייב בנשחט בחוץ משום דהוי מוקטרי חוץ, ואף שהקרבן נפסל מחמת השחיטה חייב וכפי שלומדים מהפסוקים כמבואר לעיל.

102. משנה ורמב"ם שם. והטעם לזה דהיכא שנשחט בפנים הרי הקרבן פסול, שלא הוכשר בפנים אלא מליקה, ואם נמלק בחוץ פטור משום שלא נתרבה חיוב מוקטרי חוץ אלא אם עשה מעשה המחייב בשחוטי חוץ, וכיון שאין חייבים על מליקה בחוץ אין חייבים אף על העלאתו.

והנה בכל האופנים שאין חייבים על ההעלאה בחוץ יש לדון דמ"מ יש בזה איסור משום הקרבה בבמה כמ"ש בזבח תודה שהובא לעיל בהערה 63, ע"ש. וע"ע בפי' הגר"פ לרס"ג ח"א דף שמח. שכתב דבכל העלאה בחוץ בזמן שהקרבן עדיין לא נפסל הרי הוא מבטל מ"ע ד"ובאת שמה", ונפ"מ דגם במקום שאין חיוב חוץ עדיין אסור להקטיר בחוץ מן התורה. [ואמנם במקרים אלו שאינו עובר בעוף על איסור העלאת חוץ ע"כ הקרבן נפסל, שהרי עוף שנשחט בעזרה או שנמלק בחוץ הרי הוא פסול, ואף בכל קרבן בהמה יל"ע דבכל גווני הקרבן נפסל מחמת שיצא לחוץ, ועי' בזה].

103. כדמוכח בגמ' זבחים פה. שאם שחט עוף בפנים אינו חייב על העלאתו [אף לריו"ח בסוגיא שם] כיון דמיקטל קטליה, וע"ע בשו"ת בית אפרים יו"ד סי' נ"ד (סוד"ה וגם מ"ש בחוות דעת) שכתב דודאי אם נחר את הקרבן והעלהו בחוץ פטור, דלא חייבה תורה אלא אם נשחט הקרבן בשחיטה כשרה.

קרבן פסול

נא. קרבן פסול שאין חייבים על שחיטתו בחוץ, אין חייבים אף על העלאתו¹⁰⁴. ואם היה פסול בקודש¹⁰⁵ והעלה ממנו בחוץ חייב¹⁰⁶. ולענין קדשי קדשים שנשחטו בדרום ראה הערה¹⁰⁷.

104. כ"כ הרמב"ם פי"ח ממעה"ק ה"י. והטעם דכיון שאין הקרבן מתקבל בפנים, שוב אין חייבים עליו כלל אפילו נשחט בפנים, וכמו שדרשו בזבחים קט. מדכתיב (ויקרא י"ז ט) ואל פתח אהל מועד לא הביאו, דכל הבא לפתח אהל מועד חייבין עליו בחוץ. וכן איתא ברמב"ם פי"ט ה"ב דאין חייבין אלא על דבר הראוי להקרבה.

105. כגון הלן הטמא ושנפסל במחשבת פסול וכל אלו שאם עלו לא ירדו המנויים בפ"ג מפסוה"מ פרק ג'. [אמנם להלן יתבאר שלדעת חלק מהראשונים אין זה תלוי בדין אם עלו לא ירדו].

106. משנה זבחים קט. ורמב"ם פי"ט ממעה"ק ה"ז. והנה רש"י שם כתב דהכל תליא בדין אם עלו לא ירדו דכיון שבאופן שעלו למזבח זקוק הכהן להפך בהם בצינורא כדי שיוקטרו היטב, חשיבי ראויים לפתח אהל מועד וחייב עליהם בחוץ. וכן מבואר מדברי התוס' בדף קח. ד"ה שחיטת ושם בע"ב בד"ה כמאן.

אמנם בדעת הרמב"ם כתבו האחרונים (עי' שו"ת בית אפרים או"ח סי' כ"ג, שוהם וישפה בספר הליקוטים ואבהא"ז הי"ג והט"ו ועוד), דס"ל שכל שנעשה הקרבן לד' בשחיטה חייבים עליו, וזהו שהביא הרמב"ם מהפסוק לעשות אותו לד' דכל שנעשה לד' חייבים על העלאתו ואפי' בקרבנות שאם עלו ירדו. [וע"ע להלן סעיף ע"ז בדין נשפך הדם או נתקבל בכלי חול שלדעת הרמב"ם כתבו האחרונים שחייב על העלאת האיברים בחוץ כיון שהשחיטה היתה בכשרות. ולדעתו צ"ל דבכה"ג שנשחט הקרבן במחשבת פסול חשיב נעשה לד' כיון שמעשה השחיטה היה לד', וכ"כ בזבח יעקב זבחים קיא; ולא דמי לפסולים במעשה השחיטה. ויל"ע לפי"ז בשוחט להדיוט בפנים או בחוץ אי חשיב נעשה לד' וחייב על ההעלאה או לא].

107. הנה בגמ' בדף קט. מבואר שאם נפסל במחשבה בשעת השחיטה חייב על העלאתו בחוץ, אמנם בדף קיא: נתבאר שאם נשחטה הבהמה בלילה בפנים פטור [ודלא כריו"ח בדף פד: שחייב בזה]. וטעם החילוק לכאור' תלוי בראשונים שהובאו לעיל, דלרש"י ותוס' טעם הפטור בשחיטת לילה משום דקיי"ל כרבי יהודה דאם עלתה תרד וכמ"ש רש"י שם, ומשא"כ בנפסל במחשבה כיון דאם עלה לא ירד חייב. ולפי"ז אם שחט קדשי קדשים בדרום, הרי זה תלוי איך קיי"ל בזה, דאי נקטינן שאם עלו ירדו (כמבואר במעילה ב: דלרבי יהודה כו"ע סברי כן), הרי הוא פטור על העלאתם, אבל לדעת הרמב"ם פ"ג מפסוה"מ ה"ז דלדינא קיי"ל דלא ירדו, עי' בנו"כ שם, לכאור' יתחייב עליהם.

ואולם לדעת הרמב"ם דרך אם נעשה לד' חייבים עליו בחוץ, צ"ל דבשחיטת לילה פטור כיון שהפסול במעשה השחיטה ולא חשיב נעשה לד', ולפי"ז אף קק"ד שנשחטו בדרום יפטור על העלאתם [אפי' לשיטתו שאם עלו לא ירדו].

חלקי הקרבן האסורים בהעלאה

העלאה בשר הקרבן

נב. אין חיוב העלאה אלא במקטיר מאיברי העולה או מאימורי שאר קרבנות, אבל אם הקטיר מבשר הקרבן שאינו ראוי להקרבה פטור¹⁰⁸.

חלקי קרבן העולה

נג. העצמות והגידים ושאר חלקי הבהמה הקריבים עם איברי העולה כשהם מחוברים¹⁰⁹, אינו חייב עליהם בין אם העלה אותם בחוץ בפני עצמם, ובין אם היו מחוברים לאיברים¹¹⁰.

108. משנה זבחים קיב: ורמב"ם פי"ט ממעה"ק ה"ד.

109. כגון קרנים וטלפים, וכן הצמר שבראש הכבשים ושער שבזקן התיישים שמקריבים עם ראש העולה, כדאיתא בזבחים פה: ורמב"ם פ"ו ממעה"ק ה"ב.

110. בברייתא בזבחים לה: איתא דכל אלו אין חייבים עליהם משום העלאה בחוץ, ולכאור' דין זה נכלל בדברי הרמב"ם דדבר שאינו ראוי להקרבה אין חייבים עליו. והנה בברייתא לא נתבאר אי מיירי דווקא שפירשו מהאיברים ומש"ה פטור כיון שאין בהם חיוב הקטרה או שגם כשהיו מחוברים לאיברים בשעה שהקטירם פטור, [והיינו כשלא היה כזית או רוב כזית מבשר האבר, דאל"ה קי"ל דהעצם מצטרפת לבשר להשלים שיעור כזית כדלהלן]. ומדברי השטמ"ק בזבחים שם אות ב' משמע שהעמיד את דין הברייתא אף בגוונא שהיו מחוברים לאיברים, ומ"מ פטור עליהם בחוץ, עי"ש. וכן יש להוכיח מהא דאיתא בזבחים קז: דאם העלה בשר שאין בו כזית ועצם משלימו לכזית לריו"ח חייב משום העלאה, ודייק בערוה"ש סי' צ"ט סעיף ט"ו דדוקא אם היה רוב הכזית בשר חייב אבל אם היה הרוב עצם פטור דאינו חייב עליו אלא כשהוא משלים לבשר, ומוכח שאין חיוב העלאה על העצמות מצד עצמם אפי' היו מחוברים לאיברים.

וצ"ל שאף שבכה"ג יש בהם דין הקטרה, מ"מ כיון שאין חיובם מחמת עצמם אלא מחמת הבשר הדבוק בהם, אין בהם חיוב משום העלאה חוץ. [ואמנם גם באופן שפירשו יש חידוש שאינו חייב שהרי דינם שאם עלו לא ירדו, וצ"ל ג"כ דלא דמו לשאר קרבנות פסולים שאם עלו לא ירדו דחייבין עליהם בחוץ דשאני התם שמצד עצמם הוו בני הקטרה כשהם כשרים, עי' זבח יעקב זבחים קז:].

שיעור ההקטרה

שיעור ההקטרה באימורין

נד. המעלה בחוץ כזית מאימורי הקרבן חייב¹¹¹. ואם נחסרו האימורין ראה בהערה מה דינן¹¹².

נה. היה המלח משלימו לכזית, הרי זה ספק אם חייבים עליו¹¹³.

נו. קרבן שנשחט בפנים והקטירו את אימוריו בפנים, אם נשתייר מהם כזית והקטירו בחוץ חייב¹¹⁴.

111. רמב"ם פ"ט ממע"ק ה"ח. וכן מבואר מדברי המשנה בזבחים קט. דהעולה והאימורין מצטרפין לכזית. [ושיעור החיוב באיברי העולה יתבאר להלן].

112. הנה לדעת רש"י ותוס' (שהובאו להלן בסעיף ס"ו והערה 136) שאין פטור חסר במוקטרי פנים, אם נשחט הקרבן בפנים חייב, [ולא דמי למנחה דכיון שהיא נפסלת בחסרון אין חייבים עליה בחוץ, כמו שכתבו תוס' בדף קח: ד"ה כמאן ורש"י במשנה דף קט:]. אמנם במוקטרי חוץ שנאמר בהם הפטור של חסר לכו"ע, וכן לדעת הרמב"ם ה"ח דאף במוקטרי פנים פטור כשנחסר חלק מהדבר הקרב ע"י איבוד או שריפה, לכאור' אם נחסרו האימורין בפנים הרי הוא פטור, [ואם נחסרו בחוץ הרי זה ספק כמבואר להלן בסעיף ס"ה]. ואולם יל"ע בזה מהא דאיתא במשנה בדף קט. והובא ברמב"ם שם ה"י דעולה ואימוריה מצטרפין לכזית, ומשמע באחרונים דמיירי אף באופן שנחסר שאר הקרבן (עי' להלן הערה 128), וכמו שהוכיחו התוס' שם מהגמ'. [ולדעת רש"י ותוס' י"ל דמיירי במשנה במוקטרי פנים, אמנם לדעת הרמב"ם צ"ע בזה].

113. בדין זה נסתפקה הגמ' בזבחים קח., ולהלכה כתב הרמב"ם פ"ט ממע"ק ה"י דהוי ספיקא דדינא. [והנה בגמ' ורמב"ם מיירי בעולה, אמנם לכאור' בכל הקרבנות שייך להסתפק בזה, וכן נקט באילת השחר בזבחים שם].

והנה במקד"ד סי' ה' סק"ד כתב שאין צירוף מלח מועיל אלא במקום שיש דין הקטרה על החלק שאין בו כזית, ומה"ט נסתפקה הגמ' דווקא בראש בן יונה, אבל במקום שאין עליו דין הקטרה אינו מתחייב אפי' בצירוף המלח. ועי"ש שכתב שכל דברי ריו"ח דבשר שאין בו כזית מצטרף לעצם כדאיתא בגמ' בדף קז:, היינו לשיטתו במנחות כו: שיש הקטרה פחות מכזית, דאל"ה אין העצם מצטרפת להשלים. אמנם צ"ע דהא קיי"ל לדינא ברמב"ם פ"א מפסוה"מ ה"טו דאין הקטרה פחותה מכזית, ואעפ"כ כתב הרמב"ם דעצם מצטרף לבשר שאין בו כזית. ועי' איה"ש בזבחים שם שביאר באופן אחר אמאי נקטה הגמ' דווקא ראש בן יונה.

114. משנה זבחים קט: ורמב"ם פ"ט ממע"ק ה"ח. וכתבו האחרונים (מל"מ הי"א, מנ"ח ת"מ, לקוטי הלכות וחזו"א ועוד) שדין זה אינו תלוי במחלוקת התנאים אם יש פטור במעלה קרבן חסר. והסברא בזה כתב באבה"ז ד"ה ונראה, דכיון שהיה בו דין העלאה

נז. המעלה אימורים משני קרבנות [או שהעלה מאיברי העולה עם אימורי שאר קרבנות], יש אומרים שמצטרפים לכזית¹¹⁵ ויש חולקים¹¹⁶.

נח. המעלה כזית מאימורי הקרבן ונסכיו, ראה בהערה מה דינו¹¹⁷.

שיעור ההקטרה באיברי העולה

נט. המעלה מן העולה אבר שלם חייב¹¹⁸, בין אם נשחטה בפנים ובין אם נשחטה בחוץ¹¹⁹, והוא שיש בו שיעור כזית¹²⁰. [ולהלך יבואר שיש מחייבים אף במעלה כזית בלבד מאבר חסר, בעולה שנשחטה בפנים].

מעיקרא אין בו פטור חסר, ורק בנחסר קודם הקטרה פטור [לדעת הרמב"ם שיש פטור חסר במוקטרי פנים].

115. דעת רש"י ורגמ"ה מעילה ריש דף טו. שכל הקרבנות מצטרפין לכזית לחייב עליהם בחוץ, ומבואר בדבריהם שם טו: ד"ה חמשה דברים דה"ה בשר עולה ואימורי שאר קרבנות. וכדבריהם מבואר בפ"י הרע"ב מעילה רפ"ד וברדב"ז פ"ט ממעה"ק ה"י.

116. התוס' בזבחים קט. ד"ה עולה כתבו בפשיטות דודאי אין צירוף לכזית משני קרבנות, וכן נקטו הרבה אחרונים (עי' תוי"ט במעילה שם, חסד"ד מעילה פ"א הט"ו וקר"א בזבחים שם ובמנחות טו:).

117. מדברי רש"י בכריתות טז. ורש"י ורגמ"ה במעילה טו: ד"ה חמשה דברים מבואר שהסולת והיין והשמן מצטרפין עם הבשר והאימורין לחייב עליהם בחוץ בכזית, וכן איתא בתוספתא מעילה פ"א הט"ו דהעולה ונסכיה מצטרפין לכזית. [ולכא' צ"ל דמיירי ששאר הסולת והיין והשמן הוקרבו כדינם, דאל"כ אין עליהם חיוב בכזית לדעת רש"י (שהובא להלן הערה 126) אלא אם הקטיר כל השיעור הראוי למזבח, ולא שייך לחייב על החלק המשלים לשיעור כזית].

אמנם התוס' בזבחים קט. ד"ה עולה הקשו ע"ז דכיון שאין שיעורם שווה שהבשר שיעורו בכזית והיין בשלשה לוגין אי אפשר שיצטרפו זה לזה. [ועי' מצפה שמואל וחזון יחזקאל על התוספתא שכתבו דהוא ט"ס בתוספתא].

וע"ע בחסד"ד על התוספתא במעילה שדייק בדעת הרמב"ם שאין דברים אלו מצטרפין לחייב בחוץ, מדלא הזכיר אלא דהעולה ואימוריה מצטרפין לכזית, ומשמע שפסק דלא כדברי התוספתא. [ומש"כ שם בשם החזון נחום שכן דעת רש"י במעילה, צ"ב מדבריו בכריתות שם].

118. כן מבואר בגמ' זבחים קח: דלרבי יוחנן לכו"ע חייב על כל אבר ואבר, וכ"ה ברמב"ם פ"ט ממעה"ק ה"ג.

119. שם קז. ורמב"ם פ"ח ה"ה, ובגמ' דרשו כן מקראי.

120. כמבואר בגמ' קז: ורמב"ם שם ה"ח וה"י, שאם לא הקטיר כזית אינו חייב [אלא אם היתה בו עצם משלימה לכזית]. ומסקנת המל"מ שם הי"א דאף במוקטרי פנים אינו

ס. נחלקו האחרונים מהו אבר שלם, יש אומרים שהוא כל שיש לו שם אבר בשאר דיני התורה¹²¹, [וראה בהערה הדין בהעלה חלקים שאינם אבר¹²²], ויש אומרים שהוא אחד מנתחי העולה המנותחת לאיברים¹²³.

חייב כלל על פחות מכזית. ואם היה מלח משלימו לכזית הרי זה ספק כמבואר לעיל בסעיף נ"ה.

121. כן מוכח מדברי הכס"מ פ"ט הי"א שביאר (בתי' השני) דהא דאיתא בגמ' דעולה ואימוריה מצטרפין לכזית, היינו בבשר שאינו אבר, דאל"ה הא אין חייבין בכזית בלבד אלא על אבר שלם, [לדעת רש"י שיובא להלן בסעיף ס"ב וכן נקט הכס"מ כמבואר בהערה 126]. ודייק המקד"ד סי' כ"ז סק"ט דס"ל שכל שדינו כאבר לגבי דין אבר מן החי וכיו"ב חשיב אבר לענין זה, שאם היה גדר אבר כפי שמנתחים את נתחי העולה (כדעת האחרונים שיובאו להלן) הרי אין חלק בעולה שאינו נכלל בהם. וכן יש להוכיח אף מדברי החק נתן זבחים קח: שתי' ככס"מ, וכן מדברי המל"מ שם שנקט דכל בשר שאינו אבר חייבים עליו רק אם כל הבהמה קיימת, ומבואר דס"ל ג"כ שיש חלק בבהמה שאינו נקרא אבר.

122. בדין זה נחלקו האחרונים, דעת הכס"מ שחייבים עליהם בכזית [ועכ"פ לשיטת רש"י שהחויב במוקטרי חוץ הוא דווקא בהעלאת כל האבר, דלדידיה הכא שיעורו כשאר העלאות], ולדעת המל"מ אין בהם חיוב [במוקטרי חוץ] אלא אם היתה כל הבהמה שלימה, [ודבריו נאמרו בשיטת התוס' שבמוקטרי חוץ חייבים אפי' על כזית מאבר והוא שיהיה האבר שלם]. ובמוקטרי פנים לדעות שאין בהם פטור באופן שנחסר האבר, י"ל דלכו"ע החיוב בכזית כמו שחייב על כזית מאבר שלם או חסר.

וע"ע במקד"ד שם שנסתפק בהפריש העצמות מן האבר, אם הבשר שנשאר דינו כאבר שלם, ומשום שעכשיו הדין להקטירו כמות שהוא בלי העצמות, או שדינו כחלקי הבהמה שאינם אבר.

123. עיין בחסד"ד זבחים פ"ב ה"א שהשיג על המל"מ וכתב שאין חלק בבהמה שאינו אבר שהרי חלקי העולה הם כל הבהמה. וכן מבואר בקר"א זבחים קט. דהטעם שאם נחסר אבר אחד מהעולה עדיין יש חיוב העלאה על שאר איברי העולה, משום דמצות העולה שיקטירה אבר אבר, ולא דמי לאימורין שצריך להקטיר כולם כאחד, ואם נחסר חלק מהם הרי הוא פטור. ומבואר מדבריו שכל חלק מנתחי העולה כיון שצריך להקטירו כולו כאחד [שהרי אין מנתחים אותם לנתחים], חשיב אבר לענין זה. וכן נקט המקד"ד בכמה מקומות (סי' ד' סק"ג, סי' ה' סק"ד וסי' כ"ז סק"ט) דכל אחד ממשושה נתחי העולה נקרא אבר לענין העלאה בחוץ, כיון שצריך להקטיר כל האבר יחד.

והנה מדברי המקד"ד מבואר שהראש והרגל של ימין וכל אלו הניתנין לכהן אחד בהולכת איברי הצאן, חשיבי אבר אחד ומקטירין אותם יחד. [וצ"ב לדעתו מה הדין בבקר שמוליכין את איבריו ט"ו כהנים, אי אמרינן דהראש והרגל נחשבין כל אחד כאבר בפני עצמו, ונפ"מ להא דאין צריך להקטירם יחד וכן לגבי חיוב העלאה בחוץ]. ואמנם בדברי הקר"א אין הכרח

סא. אבר של עולה שאין בו כזית אלא עם העצם המחוברת לו, המעלה אותו בחוץ חייב¹²⁴.

סב. המעלה כזית מאבר שלם, יש מחייבים¹²⁵, ויש אומרים שאינו חייב אלא אם הקטיר את כל האבר¹²⁶.

סג. איברי העולה ואימוריה מצטרפים לכזית¹²⁷. ונחלקו המפרשים בדין זה, יש אומרים שאינו חייב אלא אם העלה אבר שלם¹²⁸, [וכן אם היה ממקום

לזה, וי"ל דלדידיה א"צ להקטיר כל הניתן לכהן אחד יחד, אלא מיירי בנתחים שכל אחד קרב בפני עצמו על המערכה, ולפי"ד הראש והרגל נחשבים לשני איברים בכל גונו, וי"ל"ע בזה. 124. כן דעת ריו"ח בזבחים קז: דחיבורי עולין כעולין דמו, וכן פסק הרמב"ם פי"ט ממעה"ק ה"י.

והנה בגמ' הלשון "המעלה ואין בו כזית", ומשמע שגם אם חלק הבשר אינו אבר שלם חייב עליו בצירוף העצם, וזהו כשיטת התוס' שבסעיף הבא דס"ל שחייבים על העלאת כזית מאבר שלם, אמנם בשטמ"ק שם אות י"ז וברמב"ם הלשון "המעלה אבר ואין בו כזית", והיינו דכל זה אם היה הבשר אבר שלם, וכדעת רש"י שהובא להלן דאין חיוב על העלאת כזית שאינו אבר שלם.

ועיין בערוה"ש סי' צ"ט סעיף ט"ו שדייק דדוקא אם היה רוב הכזית בשר חייב, אבל אם היה הרוב עצם פטור דאינו חייב עליו אלא כשהוא נחשב משלים לבשר. ואם לא היתה העצם מחוברת מתחלתה לבשר אלא הוא חיברה אינו חייב, שלא נאמר חיבורי עולין כעולין אלא אם היא מחוברת מעצם ברייתה, כמ"ש באיה"ש ובזבח יעקב זבחים שם.

125. כן דעת תוס' בזבחים קח: ד"ה אכל, שאין צריך להקטיר כל האבר אלא אף אם הקטיר כזית ממנו חייב, והוא שהיה האבר שלם. וכן כתבו כמה מהאחרונים בדעת הרמב"ם (מל"מ הי"א, מרכבה"מ ה"ט וחק נתן בזבחים שם בסו"ד על רש"י ד"ה אבל), ויישבו בזה את השגת הראב"ד בהלכה י"א.

126. כן מבואר בדברי רש"י בזבחים שם, וכן נקט הראב"ד כמ"ש החק נתן שם והר המוריה סוף אות ל"ז, וכן סברו הכס"מ ולקוטי הלכות ועוד אחרונים בדעת הרמב"ם. [ואמנם כתב בלקו"ה עפ"י דיוק לשון הרמב"ם שכל הפטור באופן שלא הקטיר אבר שלם הוא רק אם היה מחוץ לעזרה או שנחסר שלא ע"י הקטרה, אבל אם היה האבר שלם בעזרה כיון שהוא עומד להקטרה בפנים חייב אפי' על כזית ממנו. ובחזו"א קדשים קמא סי' מ' סק"ח נתקשה בדבריו].

127. משנה זבחים קט. ורמב"ם פי"ט ממעה"ק ה"י. [והנה לדעת התוס' ששיעור החיוב בהקטרת איברי העולה הוא בכזית, א"ש הא דמצטרפין האימורין לאיברים ששניהם

שאינו אבר, ראה הערה¹²⁹], ויש אומרים שגם אם היה הבשר חלק מאבר שלם חייב, וכדעה הראשונה בסעיף הקודם¹³⁰.

ואם נשחטה העולה בפנים לדעת חלק מהראשונים חייב בכל האופנים¹³¹.

סד. עולה שנשחטה בפנים והקטירו את איבריה בפנים, אם נשתייר מהם כזית והקטירו בחוץ חייב¹³².

שיעורם שווה בכזית, אולם לשיטת רש"י שאינו חייב אלא אם הקטיר אבר שלם, יל"ע אמאי מצטרפין האימורין הא שיעורם בכזית, וכל דבר שאין שיעורו שווה אינו מצטרף. ושם י"ל דהא דבעינן שיעלה את כל האבר אינו מדין שיעור אלא הוא תנאי בחיוב העלאת חוץ, וכ"כ בזבח תודה בישוב קו' האחרונים מהא דיש ידיעה לחצי שיעור, וכמו שביאר את דבריו בחזו"א קדשים קמא סי' מ' סק"ה].

128. עיין בראב"ד שהקשה על הרמב"ם דכיון דבעינן שיעלה אבר שלם, איך יתחייב על הקטרת כזית מעולה ואימוריה. וכתב המהריק"ו וכן הכס"מ בתי' הראשון, דמיירי שהעלה עם האימורין אבר שלם שהוא פחות מכזית. והובא בחק נתן זבחים קח:.

129. כן תירץ הכס"מ בתי' השני והובא ג"כ בחק נתן שם. אמנם המל"מ נקט בדעת התוס' [והרמב"ם] שאינו חייב על חלקים אלו אלא אם היתה כל הבהמה קיימת, וכמו שהובא לעיל בהערה¹²².

130. כ"כ המל"מ הי"א ומרכבה"מ ה"ט וחסד"ד זבחים רפי"ב בדעת הרמב"ם, דס"ל כשי' התוס' שבסעיף הקודם שחייבים אף על כזית מאבר שלם, ובזה יישבו את השגת הראב"ד דמיירי שלא נחסר האבר.

והנה כל דברי האחרונים באו ליישב אמאי אינו נפטר מחמת שחסר האבר, אולם עדיין צ"ע אמאי חייב על חלק האימורין, הא אם חסרו האימורין אינו חייב עליהם כמבואר ברמב"ם פי"ט ה"ח. וראה לעיל הערה¹¹².

131. היינו לדעת רש"י ותוס' שהובאו בסעיף ס"ו דקיי"ל כר"ע דמוקטרי פנים חייבים עליהם אף בכזית מאבר חסר, דלא מיעט קרא שאינו חייב על החסר אלא מוקטרי חוץ. וע"ע בלקוטי הלכות שכתב דאף לדעת הרמב"ם אם נשחטה העולה בפנים והניח כולה בעזרה מלבד כזית שהקטירו בחוץ, הרי הוא חייב.

132. משנה זבחים קט: ורמב"ם פי"ט ממעה"ק ה"ח, וכדין שהובא לעיל סעיף נ"ו שהמעלה כזית מהאימורין לאחר שהוקטרו כולם בפנים חייב.

ובאופן זה חייב על צירוף האיברים והאימורין בכל גווני, שהרי בכה"ג אין פטור מחמת דין חסר כמו שנתבאר לעיל בהערה¹¹⁴.

נחסר כל שהוא מהאבר

סה. עולה שנשחטה בחוץ ונחסר אחד מאיבריה כל שהוא בפנים, אינו חייב על העלאתו בחוץ¹³³. ואם נחסר האבר בחוץ הרי זה ספק אם חייב עליו¹³⁴.

סו. עולה שנשחטה בפנים ונחסר אחד מאיבריה קודם שהקטירוהו, יש מהראשונים שנקטו שדינו כעולה שנשחטה בחוץ¹³⁵, ויש חולקים וסוברים שבאופן זה חייב אפילו על כזית בלבד¹³⁶.

133. כן איתא בגמ' זבחים קז. דדרשינן מקרא דעל השלם הוא חייב ואינו חייב על החסר. ומבואר שם ובדף קח: לדעת ריו"ח דקיי"ל כוותיה, דבמוקטרי חוץ לכו"ע פטור כשהיה האבר חסר. וכן פסק הרמב"ם פ"ט ממע"ה ק"ה ח"ה והי"א.

134. בדין זה נסתפקה הגמ' בדף קי. וכתב הרמב"ם שם הלכה ט' שהוא ספק. ולצד שאינו נקרא חסרון לכאור' יתחייב אפי' בכזית, כדין האמור בסעיף הבא במוקטרי פנים לדעות שאין בהם פטור של חסר.

ובסברת הספק כתב החזו"א קדשים קמא סי' מ' סק"א, שאין החסרון גורם פטור באבר שכבר נפסל מחמת שיצא חוץ לעזרה, ולא נאמר שצריך שיהיה האבר שלם אלא בזמן שמוציאו להעלותו בחוץ.

135. כן כתבו האחרונים (כס"מ ולח"מ פ"ט ממע"ה ק"ה ח"ה, מל"מ פ"ח ה"ד, חסד"ד זבחים רפ"ב, מנ"ח מצוה ת"מ, לקוטי הלכות ועוד) בדעת הרמב"ם פ"ט ה"ח והי"א, דממה שכתב שאין חיוב על אבר חסר ולא חילק בין נשחט בפנים לנשחט בחוץ, מוכח שפסק כרבי ישמעאל בדף קז. וכרבי יוסי אליבא דריו"ח בדף קח:, דגם מוקטרי פנים נתמעטו מקראי שאין חייבים בהם על אבר חסר. נוכחו האחרונים שהרמב"ם נקט בסברת רבי יוסי דהפטור במוקטרי פנים אינו משום דלא מהדרין פוקעין ע"ג המזבח כמו שביאר אבוה דשמואל בדף קח:, אלא מכח מיעוטא דקראי וכרבי ישמעאל בדף קז.].

וכע"ז כתב במרכבה"מ ה"ט, שהרמב"ם פסק כתנא דברייתא בדף קט., ולדידיה בין במוקטרי חוץ ובין במוקטרי פנים איכא פטור באבר חסר, [ובקר"א ושפ"א דף קז: כתבו ג"כ דפסק כתנא שהובא בדף קטו: ודלא כרבי ישמעאל ורבי עקיבא, עי"ש].

136. כן כתב המל"מ פ"ט הי"א ומנ"ח מצוה ת"מ וחזו"א קדשים קמא סי' מ' סק"ג בדעת רש"י, דפסק כר"ע דבמוקטרי פנים אין פטור של אבר חסר, והוא ממה שכתב במשנה בדף קט: דכל הפטור בנחסר הקרבן היינו במנחה וכיו"ב דמיפסלי בחסרון, אבל בבשר העולה ובאימורין כיון שאינם נפסלים בחסרון חייב עליהם אפי' כשנחסרו. והיינו כדעת רבי עקיבא דמוקטרי פנים שחסרו חייב עליהם. וכ"כ האחרונים (מנ"ח מצוה ת"מ וחזו"א שם סק"ד) בדעת תוס' קח: ד"ה כמאן שכתבו ג"כ כדברי רש"י.

צורת ההעלאה

העלאה על המזבח

סז. אינו חייב על העלאת חוץ אלא אם העלה את האימורין על ראש המזבח¹³⁷, אבל אם העלה על הסלע או על האבן פטור¹³⁸.

דיני המזבח

סח. מזבח זה אין צריך שיהיו בו קרן וכבש ריבוע ויסוד¹³⁹.

סט. נחלקו האחרונים אם חייב דווקא כשבונה את המזבח בעצמו, או גם כאשר מצא מזבח בנוי והקריב עליו¹⁴⁰.

סידור עצים

ע. כתבו האחרונים שאינו חייב עד שיסדר עצים על המזבח לצורך ההקטרה¹⁴¹.

137. כן מבואר במשנה זבחים קח. וברמב"ם פ"ט ממעה"ק ה"א. ודייק במקד"ד דדווקא אם העלה על ראש המזבח חייב, אבל אם העלה על חצי המזבח ולמטה [כגון שהיה המזבח משופע או שיצאה ממנו בליטה], אינו חייב, שכן הדין גם בהקרבה בבמה שמשם נלמדים דינים אלו, ע"ש.

138. כמבואר במשנה וברמב"ם שם, וכתב החזו"א זבחים סי' כ' (ב') סק"ו דכ"ש אם הקטיר על הקרקע דפטור משום דבעינן מזבח. ועי"ש עוד בחזו"א שנקט דצריך שהמזבח יהיה בנוי מג' אבנים וכהא דאיתא בע"ז נג: דמזבח אבנים הרבה, והיינו לכל הפחות שלשה. וצידד עוד דאפשר שצריך שיהיה גובהו עשרה טפחים ורוחבו ד' על ד' כדין מקום המסויים.

139. כן איתא בגמ' זבחים קח:, וכתב הליקוטי הלכות שם שגם הרמב"ם פסק כן מדלא הזכיר שצריך שיהיו בו דברים אלו.

140. דעת החסד"ד והחזו"א בתוספתא זבחים פ"ב סוף ה"א דרק אם בנה בעצמו חייב, וכן נקט בזכר יצחק ח"א סי' מ"ח אות ב', וכן מדויק בלשון הרמב"ם רפי"ח ממעה"ק, אולם בליקוטי הלכות דף קט. ובחי' הגרז"ס שם קח. כתבו דא"צ שיבנה בעצמו אלא אף אם מצא מזבח בנוי חייב. [והא דאיתא בתוספתא שם שיבנה מזבח, פי' בתורת הקודש ח"א סי' ט"ז אות ט' דהכוונה שצריך שיעשה המזבח לשם הקרבה. ועיין רש"י במשנה בזבחים קח. שכתב ג"כ שיבנה מזבח לשם כך, אמנם י"ל דגם לדעה הראשונה אין צריך שיבנה בעצמו אלא שיבנו את המזבח לשם הקטרה זו, ונחלקו אי סגי בבנוי לשם הקרבה סתם].

141. בתוספתא זבחים פ"ב ה"א מבואר שאינו חייב אלא אם בנה מזבח וסידר עליו את המערכה, וכתב החסד"ד שם שאף שברמב"ם לא הוזכר דין סידור העצים אפשר שממילא משמע כן, וכן הוכיח בחי' הגר"ז זבחים מג. מדברי רש"י בדף קי. ד"ה והאיכא. והטעם כתב

הקטרה באש

עא. העלה את האימורין על המזבח ולא נתנם באש, יש פוטרים¹⁴² ויש מחייבים¹⁴³. ואם לאחר שהונחו האימורין נתן עליהם אש, נחלקו האחרונים מה דינו¹⁴⁴.

חציצה בין האימורין לעצים

עב. היתה חציצה בין האימורין לבין העצים והאש, פטור¹⁴⁵.

הגרי"ז שם [ובמנחות עד.]. דהא דבעינן עצים בפנים אינו מחמת הכשר הקרבן בלבד אלא הוא דין מדיני ההקטרה, וממילא אף לענין העלאת בחוץ אם לא סידר עצים אינו חייב שאין זה כדרך ההקטרה בפנים. וע"ע בחסד"ד שהוסיף דגם בזה צריך שיהא סידור העצים לשם כך, וכמו שנכתב ברש"י לגבי בנין המזבח.

142. כן דעת החינוך מצוה קפ"ו ומצוה תל"ט שכתב דהעלאת היינו שריפה, וכ"ה בפ"י הרס"ג עה"ת (ויקרא י"ז ח'), ובמקור ברוך ח"א סי' י"ח הוכיח כן אף בדעת התוס' עי"ש.

143. עיין רש"י ביבמות ז': ד"ה כגון שכתב שבהעלאת אליהו בהר הכרמל היה חיוב כרת אלא שהותרה משום הוראת שעה, [וכדבריו הביא הערול"נ שם מהירושלמי פ"ב דתענית, ובזבח יעקב זבחים קו. הביא שכן מבואר ברמב"ם פ"ט מיסוה"ת ה"ג]. ומוכיח הערוך לנר שם ובשו"ת בנין ציון סי' מ"ה שאף שלא נתן את האש ע"ג המזבח כמבואר בפסוקים שם, מ"מ יש בזה חיוב כרת. וע"ע במקור ברוך שם שהוכיח בדעת הרמב"ם ג"כ שחייב אפי' כשלא נתן אש, וכן ס"ל למשך חכמה בפר' אחרי מות.

ואמנם סיים הערול"נ די"ל שדין זה תלוי בפלוגתא התנאים אי בעינן מזבח לחיוב חוץ כדין הקטרת פנים, וא"כ י"ל דרש"י והירושלמי אזלי כשיטת הסוברים דלא בעינן דומיא דהקטרת פנים, אבל למאי דקיי"ל דצריך מזבח אפשר שצריך גם נתינה באש כדין הקטרת פנים. וע"ע במקד"ד סי' כ"ז סק"ט שנסתפק אי סגי במשלה בו האש, או דרק אם הוצתה האור ברוב האבר חייב דומיא דהקטרת פנים דקיי"ל [כריו"ח במנחות כו:]. ששיירי המנחה מותרים באכילה רק משעה שהוצתה האור ברוב הקומץ. [ולכאור' לפי מה שייסד הגרי"ז בשם הגר"ח (במכתבים דף עז. וכ"ה בגר"ח סטנסיל אות נ"ז), דלענין מצות ההקטרה לכו"ע סגי במשילת האור ולא נחלקו אלא לגבי היתר השיריים, א"כ לחיוב חוץ ודאי א"צ שתוצת האור ברובו אלא אף במשלה בו האור חייב].

144. דעת הערול"נ שם ובבנין ציון דאינו חייב על נתינת האש כיון דכתיב אשר יעלה, וכ"כ במקור ברוך שם בתחילת הסימן, אולם המש"ח שם נקט דהנותר את האש חייב.

145. כן מבואר בזבחים דף קי., שאם יש חציצה בין האימורים לעצים [כמ"ש רש"י, ובפיה"מ לרמב"ם כתב בין האימורים לאש], פטור. והטעם כתב רש"י משום שגם בפנים אין

עג. העלה את האימורין יחד עם שאר בשר הבהמה, אעפ"י שאין בשר הקרבנות מצטרף לחיוב העלאה [מלבד בעולה], מכל מקום אינו חוצץ, מפני שמין במינו אינו חוצץ¹⁴⁶. ונחלקו האחרונים במעלה את האימורין עם בשר זבח אחר מה דינו¹⁴⁷.

שנים שהעלו יחד

עד. שנים שאחזו באבר יחד והעלוהו, חייבים¹⁴⁸, ואפילו כל אחד יכול להעלותו לבדו¹⁴⁹.

מקטירין אלא על העצים ולא ע"ג דבר אחר, כדכתיב על העצים אשר על האש. וע"ע בחזו"א זבחים סי' כ' (ב') סק"ו שביאר דהא דהוי חציצה הוא משום שיש הפסק בין האימורים למזבח, וזהו שנתבאר בגמ' שרק לסוברים שצריך הקטרה על המזבח יש חסרון בחציצה ע"ש. והנה הגמ' במנחות כו: מסתפקת אם הקטרת האיברים תחת עצי המערכה או בצידו העצים חשיבא דרך הקטרה או לא, ולהלכה נקט הרמב"ם (פ"ב מפסוה"מ ה"ב) דהוי ספיקא דדינא, ולפי"ז אפשר שמספק אסור להקטיר בחוץ אף בכה"ג. [ובחזו"א שם סק"ט חידש דבכה"ג חייב בחוץ בודאי, ולא דמי לחציצה שאין בה צורת הקטרה אלא הוי כשחיטת לילה שחייבים עליה בחוץ אף למ"ד דפסולה בבמה משום שלא נתבטלה בכך צורת השחיטה, וה"נ בהעלאה זו איכא צורת הקטרה. וקצ"ב דהא בגמ' נסתפקו אי הוי דרך הקטרה, וא"כ לכאור' דמי לחציצה].

146. כן איתא בגמ' בזבחים שם וכן פסק הרמב"ם פי"ט ממעה"ק ה"ה.

147. דעת הברכי יוסף או"ח סי' ע"ד סק"ה וציונים לתורה כלל י"א דרק אם העלה את האימורים יחד עם בשר אותה בהמה אמרינן דמין במינו אינו חוצץ, כיון שהם מגוף אחד, אבל אם העלה אותם עם בשר זבח אחר הוי חציצה. והוכיח כן הברכ"י מלשון המשנה שנקטה המקריב קדשים ואימוריהן בחוץ חייב, דמשמע דרק אם הקריב עם הבשר את אימורי אותו קרבן חייב. וכן משמעות דברי הרמב"ם שם, עי' מעשה רוקח.

אולם כבר הביא הברכ"י דמדברי התוס' בזבחים שם ד"ה מין מוכח להדיא שלא חילקו בזה, שהרי הקשו מ"ש מהא דאיתא דכהן שהיתה רגלו ע"ג רגל חבירו עבודתו פסולה משום חציצה ולא אמרינן מין במינו אינו חוצץ, ומבואר שנקטו דגם רגל אדם אחר חשיבא מין במינו, [עי"ש שתמה על דבריהם]. וכן כתבו בספר קול הרמ"ז ובתפא"י זבחים פי"ג משנה ה' דאף בשר בהמה אחרת לא חשיבא חציצה לאימורין, ועיין בתפא"י מה שביאר בדברי התוס'.

148. משנה זבחים קח. ורמב"ם פי"ט ממעה"ק ה"ב. ומקור הדין נלמד בגמ' שם מקרא דאיש איש האמור בהעלאת חוץ (ויקרא י"ז ח').

149. כן כתבו המנ"ח מצוה ת"מ אות ו', תוס' רעק"א על המשנה שם והקרא"א בזבחים שם, דאף שבכל התורה זה יכול וזה יכול פטור, הכא ילפינן מקרא דחייב בכל גווני. [אמנם

החייבים בהעלאה

הפסולים לעבודה במקדש

עה. יש אומרים שאף אשה ועבד שאינם כשרים לעבוד במקדש חייבים על העלאה בחוץ¹⁵⁰, וראה הערה¹⁵¹.

בזה יכול וזה אינו יכול, כתבו המנ"ח והקר"א דדינו ככל התורה שהשני שאינו יכול נחשב מסייע שאין בו ממש ופטור].

וכתב הקר"א שאין צריך שיהיה לכל אחד שיעור הקטרה, אלא גם אם שניהם העלו שיעור אחד חייבין, וכמו שנפסק לענין שבת, עי' רמב"ם פ"א משבת הט"ז.

150. כן משמע בחינוך מצוה ת"מ שכתב שגם הנקבות בכלל האיסור, וכן איתא להדיא בתו"כ אחרי פרק י' ה"א. והחידוש בזה דאעפ"י שאינם כשרים לעבודה במקדש מ"מ חייבים על העלאה בחוץ, [וכמו שזר חייב על העלאה כמפורש בפסוק]. והטעם לזה י"ל משום שאשה ועבד כשרים בבמה, (וכדאיתא בתו"כ פר' אחרי פרק ט' ה"ז, וכן הוא בתוספתא זבחים פ"ג ה"ח. ועי' מקור ברוך ח"א סי' א' מש"כ בזה). ולפי"ז אלו שאינם כשרים אפי' בבמה כגון טמא ובע"מ, אינם חייבים על העלאה בחוץ. אמנם ברמב"ם לא הביא שיש כאלו הפטורים בהעלאת חוץ, וע"ע בהערה הבאה.

151. עיין בשטמ"ק כריתות ג. אות י"ג וי"ד בשם רבינו ברוך שנסתפק דשםא כיון שאשה אינה כשרה לעבוד במקדש אינה חייבת בהעלאה. וברשב"א ב"ב קכ: כתב ג"כ דהטעם שזר חייב על שחיטה בחוץ הוא משום ששחיטה כשרה בזר, ומשמע דכל המקריבים קרבן בחוץ באחת מן העבודות שאינם כשרים לאותה עבודה במקדש, אינם חייבים עליה בחוץ. אמנם האחרונים תמחו על שיטה זו דהא העלאה פסולה בזר, ומ"מ כל ישראל חייבים עליה כמפורש בקרא. וכתב המקור ברוך שם ליישב די"ל דזר שהקטיר אימורין ע"ג המזבח לא ירדו משום שהוא כשר בבמה, וכיון שלא ירדו שפיר חייב עליהם בחוץ. [ומה שנסתפק רבינו ברוך באשה, ביאר המקו"ב דמספק"ל אי כשרה בבמה או לא, וכדבריו כתב בכלי חמדה פר' אחרי סוף אות ה'].
ואמנם הוסיף המקו"ב דכל זה לדעת הרמב"ם פ"ג מפסוה"מ הט"ו דזר שמלק אם עלה לא ירד, אבל לשיטת תוס' בזבחים סט. ד"ה מליקת דפליגי בזה א"א ליישב כן, וצ"ל שהרשב"א ורבינו ברוך סברו כדעת הרמב"ם. [ובעיקר הנידון בזר שהקטיר נחלקו האחרונים, דבשו"ת חמדת שלמה אהע"ז סי' י"ז אות ט' נקט דזר שהקטיר אימורים ירדו, ואולם דעת הנתיב"מ בתשובה שהורפסה שם בסי' ט"ז שלא ירדו, וכן נקט בשו"ת באר יצחק או"ח סי' כ"ב, עי"ש שהאריך לדון בדברי החמד"ש].

וע"ע בכנסת הראשונים זבחים קז. אות ט"ז שיישב את דעת הרשב"א דחיוב העלאה אינו תלוי בהכשר בבמה, דכיון שנשחט ונעשה לד' חייבים עליו גם הפסולים לעבודה, וכע"ז

תנאי חיוב העלאת

אופני הפטור

עו. קרבן שנשחט בלילה בפנים והעלה את אימוריו בחוץ, פטור¹⁵².

עז. קרבן שנשחט בפנים כדינו, ונשפך דמו קודם שנתקבל בכלי או שנתקבל בכלי חול, או שיצא דמו [אפילו לאחר שנתקבל בכלי], יש אומרים שאין חייבים על העלאת איבריו בחוץ¹⁵³, ויש חולקים בזה, ראה הערה¹⁵⁴.

ביארו האחרונים בדעת הרמב"ם (פי"ט ממעה"ק ה"ז) דכל שנשחט ונעשה לד' יש בו חיוב העלאת, ע"י לעיל הערה 106. ולפי"ז בהעלאת אף הפסולים לעבוד בבמה חייבים בחוץ [וכדמשמע מסתימת הרמב"ם בזה], ורק בשחיטה הוצרך הרשב"א לסברא זו דכשרה בזר.

152. כן פסק הרמב"ם פי"ח ממעה"ק הי"ז עפ"י מסקנת הגמ' בזבחים פה, דלא כרבי יוחנן שם. וכן איתא בדף קיא: דלדעת רבי יהודה [דקיי"ל כוותיה] דקרבן שנשחט בלילה אם עלה ירד, אין חייבין על העלאתו בחוץ כיון שאינו מתקבל בפנים.

והנה במל"מ פ"ג מפסוה"מ ה"ו נסתפק באלו שאם עלו ירדו, מה הדין היכא דמשלה בהם האור אם ירדו. ונחלקו בזה האחרונים, דדעת הגרעק"א על הרמב"ם שם דלא ירדו, ובטהרת הקודש זבחים קט. נקט דירדו, וע"ע בחזו"א זבחים סי' י"ט סוף סקל"ז. ואמנם כתב במקור ברוך ח"א סי' כ"ב ד"ה ובזה דאף אי נימא דאם משלה בהן האור לא ירדו, מ"מ אין הקרבן נחשב מחמת זה ראוי להתקבל בפנים, [ובזה יישב מה שהוכיח הטהרת הקודש שם], וכ"כ בזבח יעקב דף קט, עי"ש מש"כ בטעם הדבר.

153. בגמ' בדף קח. [ותוס' שם] וכן בדף קיא: מבואר דלדעת רבי יהודה דקיי"ל כוותיה, אם נשפך דמו או נתקבל בכלי חול [דדמי לנשפך], אין חייבים על העלאתו בחוץ. ומבואר מדברי רש"י ותוס' שם קח. דכוונת הגמ' שאינו חייב על העלאת האיברים, וכן לשון הגמ' בדף קיא: והעלה בחוץ. והטעם דכיון דלרבי יהודה באופנים אלו [וכן ביצא דמו] אפי' עלו איבריו ירדו, אינו ראוי להתקבל בפנים ופטורים עליו בחוץ.

וכל זה בקרבן שנשחט בפנים, אבל בנשחט בחוץ מבואר בגמ' בדף קיא: שאף אם נתקבל הדם בכלי חול חייב על העלאת איבריו, דאין כלי שרת בחוץ, [וכמבואר במשנה שם קיג. שבבמה אין דין כלי שרת].

154. הרמב"ם בפי"ח סוף הי"ז כתב דאם קיבל הדם בכלי חול בפנים וזרקו בחוץ, אינו חייב על הזריקה. וכתבו האחרונים (שוהם וישפה הובא בספר הליקוטים פי"ט ה"ז, ח"י הגרי"ז זבחים קי. ועוד) דמוכח מדבריו שלמד בגמ' דהפטור בנשפך דמו הוא דווקא לענין זריקה דכיון שהדם נפסל עי"ז אינו חייב עליו, אבל על העלאת האיברים חייב. והטעם דאף שאינו ראוי להתקבל בפנים כלל, מ"מ כיון שבשחיטה נעשה הקרבן לה' הרי הוא חייב על העלאתו, וכמו שנתבאר לעיל בהערה 106 בשם האחרונים שלדעת הרמב"ם הכל תלוי אם נעשה הקרבן

עח. יש שכתב שאם לא נזרק דם הקרבן שנשחט בפנים או בחוץ, אינו חייב על העלאתו בחוץ¹⁵⁵.

עט. המעלה על גבי המזבח לשם הדיוט פטור¹⁵⁶. וכתבו האחרונים שאף אם העלה בסתם כל שלא כוון לשם ה', פטור¹⁵⁷.

אופני החיוב

פ. קרבן שנשחט בלילה בחוץ, חייבים על העלאתו בחוץ¹⁵⁸, ויש מהראשונים שכתב שבאופן זה אינו חייב אלא כשהעלה ביום אבל אם העלה בלילה פטור¹⁵⁹.

בתחילה לה'. [ואמנם לפי"ז צ"ע אמאי פטור על הזריקה בכה"ג לדעת הרמב"ם, וע"ע להלן בהערה 174 מה שנתבאר בזה].

והנה לפי מש"כ החזו"א [שהובא בסעיף הבא] דאם לא היתה זריקה אין חיוב על העלאת האיברים, ע"כ מיירי כשהיתה אח"כ זריקה בחוץ [ובזה אין פסול מחמת שלא נתקבל הדם בכלי שרת וכדלעיל], אבל בנשפך הדם ולא אספו וזרקו אף לדעת הרמב"ם אינו חייב.

155. כ"כ החזו"א זבחים סי' י"ט סק"ד, וביאר דמשו"ה אמרו בגמ' בדף קיא: דלרבי שמעון חייב על ההעלאה בנתקבל בכלי חול ולא נקטו דאפי' בנשפך הדם חייב, משום דבכה"ג שלא נזרק הדם כלל אפי' בחוץ אין חיוב העלאה לכו"ע. והטעם כיון שאין חייבים אלא דומיא דהקטרה בבמה ושם הא בעינן זריקה.

156. משנה זבחים קח. ורמב"ם פי"ט ממע"ה ק"ה"א. ודין זה נדרש מהפסוק לה' המוזכר לגבי העלאה.

והנה רש"י במשנה שם פירש שעבד לחבירו, וכל הפטור הוא רק מחטאת דשחטי חוץ, אבל מ"מ חייב על ע"ז, [שאם עבד במזיד חייב מיתה ואם בשוגג חייב חטאת]. אמנם תוס' בדף קח: והמעלה פירשו שהעלה לכבוד חבירו, וכיון שאינו מתכוין לע"ז אינו חייב כלום.

157. מלשון המשנה שכתבה דהמעלה להדיוט פטור, דייק המנ"ח דאם לא כוון לשם הדיוט חייב אף שלא כוון לד', אולם בסו"ד צידד דאף בכה"ג פטור, וכפי שמדויק בלשון הרמב"ם שאינו חייב עד שיכוון לד'. וכן נקטו הקר"א והליקוטי הלכות בזבח תודה שם. והטעם לזה כתבו המנ"ח והליקו"ה דרק במקריב בפנים אמרינן סתמא לשמה כיון שהקרבן עומד ליקרב שם, אבל במקריב בחוץ לא אמרינן סתמא לשמה. וע"ע בחמדת דניאל זבחים שם שהוכיח כן אף בדעת רש"י.

158. כן מבואר בזבחים קיא: וברמב"ם פי"ח ממע"ה ק"ה"ז, והטעם כיון שבשחיטת חוץ אין פסול לילה, ומה שהקרבן נפסל מחמת השחיטה בחוץ אין זה פוטר מחיוב העלאה דבהכי חייביה רחמנא.

159. כ"כ הראב"ד על הרמב"ם שם, שאין חיוב בשחיטת חוץ בלילה אלא אם היתה ההעלאה ביום. ולהלכה משמע בליקוטי הלכות דף קיא: [בתורת הקדשים אות ט']

פא. אף מי שלא שחט את הקרבן חייב על העלאתו בחוץ¹⁶⁰.

פב. העלה כשהוא יושב או שהיתה חציצה בינו לרצפה בשעה שהעלה, חייב¹⁶¹.

פג. צלה את האיברים קודם העלאתו, ראה בהערה מה דינו¹⁶².

שפסק כדעת הרמב"ם, ועי"ש בזבח תודה שדייק דרש"י ג"כ סובר כדעת הרמב"ם שאין חילוק בזה.

והנה באחרונים נתקשו מאד בדעת הראב"ד (עי' אור שמח ואבהא"ז שם, מקדש דוד סי' כ"ז סק"ו וקהלות יעקב זבחים סי' מ"ג), מ"ש העלאה בלילה מהעלאה ביום, הא הקטרת איברים כשרה בלילה כמו ביום, ולמה יהיה חילוק ביניהם לענין חיוב בחוץ. ואפשר דרך בקרבן שנשחט בפנים בכשרות הוא הקטרתו עבודה גם בלילה, דכיון שנשחט ונזרק דמו ביום, דין התורה שימשיכו את עבודותיו גם בלילה, אבל בקרבן שנשחט בחוץ שאין בו דין להמשיך את העבודה, י"ל דבלילה אין ההעלאה נחשבת לעבודה ואין חייבים בחוץ אלא על עבודה כעין פנים, ומשא"כ אם מעלה ביום כיון שהיום הוא זמן עבודה לכל דבר גם כאן חשיב מעשה עבודה וחייב עליו. [ולפי"ז לדעת הראב"ד גם אם שחט את הקרבן ביום בחוץ פטור על העלאתו בלילה]. וע"ע בנתיבות הקודש זבחים קח. מש"כ בישוב דברי הראב"ד.

160. כ"כ רש"י בזבחים קיא: ד"ה שחט ושם קיט: ד"ה ושחט, וכן הוא בפירושו עה"ת ויקרא י"ז ח', והובא בשפ"א זבחים קו. עי"ש.

161. כ"כ החזו"א זבחים סי' כ' (ב') סק"ז דכיון דיושב כשר בבמה כדאיתא בדף טז., חייב בחוץ גם כשהעלה באופן זה. והוסיף דלכאור' גם חציצה בינו לרצפה אינה פוסלת בבמה, [ורק אם היתה חציצה בין האיברים למזבח אינה הקטרה, כיון שצריך להקריב דווקא ע"ג מזבח, וכמבואר בגמ' דבבמה א"א להקריב ע"ג האבן או הסלע].

162. הנה לענין הקטרה בפנים כתבו רוב האחרונים (קרא"א מנחות כא., הגהות מהרש"ם זבחים מו: וערוה"ש סי' ע' סעיף כ"ב) שאם צלה את האיברים קודם העלאתו בפנים אי אפשר להקטירם ע"ג המזבח משום שאין בהם ריח ניחוח כדאיתא בזבחים מו: ומנחות כא., וכן נקט בשו"ת תשב"ץ ח"ג סי' ל"ז דדין ריח ניחוח מעכב בהקטרה. וזהו שלא כדעת החזו"א מנחות סי' מ"ב סקכ"ו.

אמנם לענין בדיעבד כתבו האחרונים (הגהות מהרש"ם שם, שו"ת דובב מישרים ח"ג סי' כ"ג והגר"י הוטנר בספר הזכרון סי' ס"ט), דכיון שכשרים בבמה כמבואר במשנה זבחים קיג., ממילא אם עלו לא ירדו. ולפי"ז לכאור' אף לענין חיוב בחוץ הרי הוא חייב. [ועיין במשנת חיים ויקרא סי' קכ"ה סוף אות א' שהוכיח בדעת הגר"ח דס"ל שאם עלו ירדו, ולפי"ד לא יתחייב על העלאתם. אמנם לשיטת הרמב"ם שאם נעשה הקרבן לד' חייב במקום שאם עלו ירדו (עיין לעיל הערה 106), לכאור' חייב גם לדבריו].

דיני הזריקה

אופני החיוב

פד. קרבן שנשחט בין בפנים ובין בחוץ, וזרק מדמו על המזבח בחוץ, חייב¹⁶³.
פה. הנותן מדם החטאת בחוץ באצבעו כדרך הנתינה על המזבח בפנים או שנתן בזריקה כדרך שאר קרבנות, חייב¹⁶⁴. ולענין אם חייב בשאר קרבנות בנתינה באצבע, ראה הערה¹⁶⁵.

163. משנה זבחים קי. ורמב"ם פי"ט ממעה"ק ה"ג. ובגמ' שם קז. מבואר שנחלקו התנאים במקור הדין, דלרבי ישמעאל ילפינן לה מקרא דכתיב בשחיטה ולר"ע מקרא דכתיב גבי העלאה, וכמו שהובא לעיל בהערה 3.

והמקור שגם בקרבן שנשחט בפנים יש חיוב זריקה הוא מהא דאיתא בזבחים לח: וברמב"ם פ"ב מפסוה"מ ה"ו שחייבים על זריקה גם לאחר שנתכפר בנתינת מתנה אחת בפנים. וכן משמע במשנה ובגמ' דף קיא: ע"ש.

איתא במשנה בזבחים קיג. דבבמה אין מחיצה לדמים, ויכול ליתן המתנות אף למטה מחצי המזבח. ולפי"ז אף בחוץ יתחייב על זריקת הדם גם באופן זה.

164. מהגמ' בזבחים לח: מוכח שאם נתן על המזבח בחוץ חייב, ובמקד"ד סי' כ"ז סק"ט ד"ה אמרינן (הא') כתב דמסברא נראה שבחטאות החיצונות והפנימיות חייבים גם בזריקה, כיון שכך דרך הכשרם בשאר קרבנות. [ולפי"ז ה"ה דקרבן שדינו בשפיכה חייב עליו אם זרק דמו כיון שכך דרך ההכשר בשאר קרבנות].

165. הנה לענין קרבנות שנשחטו בפנים שנתן דמם ע"ג המזבח באצבע נחלקו האחרונים מה דינם, דעת המרכבה"מ פ"ב מפסוה"מ ה"ח וחזו"י יומא פ"ג ה"ג וזבחים פ"ו ה"ג דכשרים, וביארו כן בדברי הרמב"ם בהל' פסוה"מ שם, אמנם החזו"א זבחים סי' י"ח סק"ג נקט דפסולים, וע"ע משמר הלוי זבחים סי' כ"ח מש"כ עוד בזה מדברי החת"ס בשבת עא:.. ולגבי חיוב בחוץ לכאו' י"ל דכיון שדרך ההכשר בחטאת בנתינה באצבע, הרי הוא חייב ע"ז לכו"ע בשאר הקרבנות, כמו שנתבאר בהערה הקודמת. אמנם במקד"ד שם ד"ה אמרינן (הג') כתב דאם שפך דם קרבנות שדינם בזריקה חייב, כיון שהנזרקין כשרים בשפיכה. ומשמע שנקט שאם לא היו כשרים בשפיכה לא מהני מה שכן ההכשר במקצת מהקרבנות, ולפי"ז לדעת החזו"א אפשר שכיון ששאר הקרבנות אינם כשרים באצבע א"א לחייב בהם ע"ז משום שכן דרך ההכשר בחטאת. ויל"ע בזה.

זריקת מקצת מתנות הדם

פו. הזורק [או נותן] מתנה אחת בחוץ חייב, בין אם היתה מתנה ראשונה בקרבן זה¹⁶⁶, ובין אם נתן את כל המתנות בפנים חוץ ממתנה זו¹⁶⁷. ויש מהאחרונים שכתבו שלאחר שנתן מתנה אחת בפנים, אינו חייב על מתנות אחרות בחוץ שנותן מאותה כוס¹⁶⁸.

166. כן פירש רש"י את דברי המשנה בדף קי. דהזורק מקצת דמים בחוץ חייב, היינו בזורק מתנה אחת. וזהו בין בחטאת חיצונה ובין בחטאת פנימית כמ"ש שם. ונה"ה בשאר קרבנות טעונים שתי מתנות שהן ארבע, חייב גם על מתנה אחת בלבד. והובאה משנה זו ברמב"ם פ"ט ממעלה"ק הי"ג.

167. כמבואר בזבחים לח: דג' מתנות אחרונות שבחטאת חייבים עליהם בחוץ אף שאינן מעכבות את הכפרה. [וכן בשאר הקרבנות חייב על המתנה השניה אף שכבר נתכפר בראשונה]. והובא דין זה ברמב"ם פ"ב מפסוה"מ ה"ו.

והנה לשון הרמב"ם שם, ואם נתן אחת בפנים והשלימן בחוץ חייב. ודייק בחי' רא"ל מאלין ח"ב סי' י"ד אות ג' שאינו חייב אלא אם נתן את כל ג' המתנות בחוץ, והטעם משום שכל מתנה בפני עצמה אינה חשובה עבודה להתחייב עליה בחוץ. וכ"כ במשנת חיים זבחים סוף סי' ט'. אמנם באבהא"ז שם ביאר בדברי הרמב"ם שצריך שתהיה כוונתו לזרקם בתורת ג' מתנות, ובה חייב אפי' על מתנה אחת, אבל אם לא נתכוון לכך פטור, כיון די"ל שדם זה היה ראוי להיות דם השיריים ואין חייבים על דם השיריים כמבואר להלן בסעיף פ"ח.

168. כ"כ הגר"ח על הרמב"ם ובצ"פ הלכות כלאים דף יב. [וכ"ה במעיל שמואל זבחים קיא:], ובה ביארו דמה שכתב הרמב"ם פ"ט ממעלה"ק הי"ג שאם נתן מהדם שבכוס בפנים ואח"כ נתן ממנו בחוץ פטור, היינו אפי' באופן שלא גמר את כל המתנות בפנים, [וכפי שמתפרשים דברי הרמב"ם בהמשך שם, ראה להלן בהערה הבאה]. וכן משמע מלשון הקרי"ס, עי"ש.

ובטעם הדין כתבו האחרונים כמה אופנים. הגר"ח כתב דלאחר שנתן מתנה אחת מהדם שבכוס זה קיבל השאר דין שיריים [מלבד הדין שצריך ליתן ממנו את שאר המתנות], ולהכי פטור עליו בחוץ כשם שפטורים על שירי הדם לאחר נתינת כל המתנות. אמנם בחזו"י זבחים פ"ב ה"ה נתקשה בדבריו דהא הפטור בשיריים אינו משום שחל עליהם דין שיריים אלא מחמת שאין בהם דין זריקה על המזבח, וא"כ לו יהא שחל עליהם גם דין שיריים מ"מ אין זה פוטר את הזורק מחיוב חוץ.

ובצ"פ ביאר שהטעם משום דכיון שהדם יצא אין לזריקתו בחוץ שם מתנה, ולכאורה כוונתו שא"א שיצטרפו המתנות שבחוץ למתנה הראשונה כיון שהדם יצא, [ויל"ע קצת אמאי בשתי כוסות אין הדין כן]. וכע"ז כתב במעיל שמואל דכיון שיצא הדם שבכוס זה מחוץ לעזרה חל עליו דין שיריים ואין חייבים על זריקתו, עי"ש.

פז. קיבל את הדם בשתי כוסות וזרק בפנים חלק מהמתנות מכוס אחת, ואחר כך זרק מהשניה בחוץ, יש מחייבים ויש פוטרם¹⁶⁹.

פח. קרבן שניתנו כל מתנותיו בפנים ושפך את שיירי הדם בחוץ, פטור¹⁷⁰.

שתי מתנות בחוץ

פט. נתן מדם הקרבן שתי מתנות בחוץ, יש שכתב שאם קיבל הדם מתחילה בכוס אחת אינו חייב אלא על הראשונה, ואם קיבלו בשתי כוסות חייב שתיים¹⁷¹.

169. נחלקו בזה הרמב"ם והראב"ד בפ"ט ממעה"ק הי"ג, דהרמב"ם מחייב והראב"ד פוטר. והנה הראב"ד והרבה מפרשים [מהריק"ו, כס"מ וחק נתן זבחים קיב. ועוד] השיגו על הרמב"ם מסוגיית הגמ' בדף קיב. דמבואר בה להדיא שאם קיבל הדם בשתי כוסות וזרק מאחת מהן בפנים, למ"ד דהדם שבכוס השניה נעשה דחוי [וכ"פ הרמב"ם פ"ב מפסוה"מ הכ"א], אין חייבים עליו אפי' לרבי נחמיה המחייב על זריקת שיירי בחוץ, ולפי"ז הקשו דכ"ש דלרבנן שאין חיוב על שיירי ודאי יפטר על הכוס השניה בחוץ. ומטעם זה פסק הליקוטי הלכות בזבחים שם כדעת הראב"ד.

אמנם הרדב"ז והרבה אחרונים [עיני אברהם והגר"ח שם, תרועת מלך סי' ע' אות ל'] ביארו דבסוגיא איירי שנתן את כל המתנות דלרבי נחמיה חייב על השיירי רק כשהם בכוס אחת, אבל אם היו בשתי כוסות הדם שבכוס השניה נעשה דחוי ואין חייבים עליו. אבל הרמב"ם מיירי כשלא נתן את כל המתנות [דאל"ה ודאי אינו חייב כלל לרבנן דרבי נחמיה], ומשום הכי חייב על הכוס השניה שאינה נעשית דחוי עד שיזרקו כל המתנות, וכמ"ש התוס' בזבחים שם ד"ה אלא וכמבואר בלשון הרמב"ם בהל' פסוה"מ שם. ולדעת הראב"ד צ"ל דס"ל שאף קודם שנתן את כל המתנות נעשית הכוס השניה דחוי. [וע"ע ברדב"ז שנראה מדבריו דגם דעת הרמב"ם כן, אלא שהרמב"ם פסק דהכוס השניה אינה נדחית אלא נעשית שיירי. אולם דבריו צ"ע מדברי הרמב"ם בהל' פסוה"מ שם].

וע"ע בספר המפתח שהביאו מכמה אחרונים שיישבו את דברי הרמב"ם באופן אחר, ובשו"ת חבצלת השרון תנינא סי' צ"ז (ד"ה שם פי"ט) כתב שהרמב"ם לשיטתו דס"ל בפ"ג מפסוה"מ הי"ט דדם פסול שנתקדש בכלי הרי הוא קדוש ליקרב, ומטעם זה לדינא חייב בחוץ בכל גווני. וע"ע בזה להלן בסעיף צ"ג וכן בהערה 174.

170. כן פסק הרמב"ם פ"ט ממעה"ק ה"ד כרבנן דרבי נחמיה דאין חייבין על שפיכת שיירי הדם בחוץ.

171. כ"כ החזו"א זבחים סי' כ' (א') סק"ח מהא דכתבה המשנה את הדין שאם נתן שניהם בחוץ חייב רק באופן שנתקבל הדם בשתי כוסות ולא ברישא כשקיבל הדם בכוס אחת. והטעם דהיכא דקיבל בכוס אחת וזרק ממנו בחוץ שוב אינו חייב עליו משום דהוי חסר,

שנים שזרקו

צ. שנים שזרקו יחד את דם הקרבן בחוץ, יש מחייבים ויש פוטרים¹⁷².

הזורק להדיוט

צא. הזורק בחוץ שלא לשם ד' אלא לשם הדיוט, יש מחייבים ויש פוטרים¹⁷³.

נפסל הדם

צב. דם שנתקבל בכלי חול, אין חייבים על זריקתו בחוץ¹⁷⁴.

ומשא"כ אם קיבל בשתי כוסות אין הדם שבכוס השניה נחשב כחסר, דלכל כוס יש דינים בפ"ע.

172. בעיקר דין שנים ששחטו והעלו יש חילוק בין שחיטה להעלאה כמבואר במשנה בזבחים קח. דשנים ששחטו פטורין ושנים שהעלו חייבים. ואולם לגבי שנים שזרקו נחלקו האחרונים, דעת הרבה אחרונים [רעק"א זבחים קז:; מרכבה"מ פ"ט ה"ט, שפ"א זבחים קח. ומקד"ד סי' כ"ז סק"ט] דדין זה תלוי במחלוקת רבי ישמעאל ורבי עקיבא אי ילפינן חיוב זריקה משחיטה או מהעלאה, דלר"ש דילפינן משחיטה שנים שזרקו פטורין (ועי' לעיל סעיף ל"ח), ולר"ע דילפינן מהעלאה חייבין. ולפי זה להלכה יהיה הדין שנוי במחלוקת הראשונים אי קיי"ל כר"ש או כר"ע, בדעת הרמב"ם כתבו הנו"כ (כס"מ ולח"מ פ"ט ממעה"ק הי"א, ומל"מ פ"ח ה"ד) דפסק כר"ש, אמנם בדעת רש"י כתב המל"מ פ"ט הי"א דקיי"ל כר"ע, וכ"כ החזו"א קמא סי' מ' סק"ג וסק"ד גם בדעת תוס', (וכמו שהובא לעיל בהערות 135, 136).

ואמנם בקר"א שם קז: ד"ה ותו וקח. ד"ה שהשוחט כתב דע"כ אין זה תלוי במחלוקת התנאים, שהרי בסנהדרין לד: מוכח שאין נפ"מ לדינא במחלוקת רי"ש ור"ע, [ומה שנחלקו בדף קז. לגבי מוקטרי פנים שחסרו אינו שייך לעצם הנידון מהו מקור חיוב הזריקה בחוץ]. וע"כ צ"ל כמו דאיתא בסנהדרין שם ובזבחים קז: שאף לר"ע זריקה נכללה בחיוב השחיטה לענין חיוב שתי חטאות בהעלם אחד [ראה לעיל סעיף ד' ובהערות], וה"ה לגבי הדינים שחלוקה בהם שחיטה מהעלאה דינה כשחיטה. וכן נקט בטהרת הקודש זבחים קטו:.

173. בעיקר דין השוחט והמעלה להדיוט יש חילוק בין שחיטה להעלאה כמבואר במשנה בזבחים קח. דהשוחט להדיוט חייב והמעלה להדיוט פטור. ואולם דין הזורק להדיוט תלוי במחלוקת האחרונים שהובאה בהערה הקודמת, דלדעת האחרונים שנידון זה תלוי במחלוקת רי"ש ור"ע, א"כ לר"ש הזורק להדיוט חייב ולר"ע פטור, ולשיטת הקר"א וטהרת הקודש דלכו"ע מדמינן זריקה לשחיטה בדברים אלו, יהיה חייב כדין השוחט להדיוט.

174. כ"כ הרמב"ם פ"ח ממעה"ק הי"ז, וכתבו האחרונים (שוהם וישפה הובא בספר הליקוטים פ"ט ה"ז, חי' הגרי"ז זבחים קי). שהרמב"ם פירש כן את דברי הגמ' בזבחים קיא:

צג. דם שנפסל בעזרה, חייבים עליו בחוץ¹⁷⁵, וראה הערה¹⁷⁶.

צד. קרבן שנשחט בחוץ ונפסל דמו, נחלקו האחרונים מה דינו¹⁷⁷.

דהמקבל בכלי חול בפנים והעלה בחוץ פטור היינו דזרק בחוץ, [אבל אם העלה האימורים בחוץ חייב, כיון שהקרבן נעשה לד', והובא כל זה לעיל בהערה 154]. וכן מבואר בדברי התוס' שם קי: סוד"ה אי דהגמ' מיירי גם על זריקה. [והנה מדבריהם בדף קח. מוכח שפירשו את דברי הגמ' אף בהעלאה, ומ"מ ס"ל דגם בזריקה פטור, ולפי"ז נראה דאף רש"י בדף קיא: ד"ה וכן המקבל שפירש את דברי הגמ' בהעלאה מודה דבזריקה ג"כ פטור, והטעם כיון שהדם נפסל ואינו ראוי ליזרק בפנים].

והנה בסעיף הבא מבואר שלדעת הראשונים חייבים בחוץ גם על זריקת דם פסול. אמנם י"ל דאי"ז שייך לנידון דידן משום דכל זה כשהיתה קבלה כדין, דבזה חייב הרמב"ם משום שהקרבן נעשה בשחיטה ובקבלה לד' (עיין בהערה הבאה), אבל כאן שקיבל בכלי חול אינו חייב, כיון שבאופן זה לא נעשה הקרבן לד' [ורק על העלאת האיברים חייב כיון דלזה סגי שהשחיטה נעשית כדין], וכן משמע באבהא"ז שהובא להלן. ועוד יש לבאר עפ"י מש"כ בשו"ת חבצלת השרון (הובא לעיל בהערה 169), דהטעם שחייבים לרמב"ם על דם שנעשה דחוי הוא משום דכלי שרת מקדשין אפי' דם פסול ליקרב וכשיטת רש"י בזבחים פז. והרמב"ם פ"ג מפסוה"מ הי"ט, ולפי"ז בכה"ג שנתקבל הדם בכלי חול אינו קדוש ליקרב ושפיר פטורים עליו בחוץ].

175. כן מבואר במסקנת התוס' בזבחים קח. דכל דם שנפסל בקודש חייבים עליו בחוץ, וכמו אימורים שנפסלו בקודש דכיון שאם עלו לא ירדו חייבים עליהם בחוץ. וכן נקט האבהא"ז פ"ט ממעה"ק הי"ג בדעת הרמב"ם שם דהטעם שחייב על דם דחוי הוא משום דהרמב"ם לשיטתו בפ"ט הי"ז שכל שנעשה הקרבן לד' חייבים על העלאת איבריו בחוץ, וה"ה לגבי הדם כיון שהשחיטה והקבלה היו לד' חייבים עליו אף אם נפסל אח"כ. [וע"ע לעיל בהערה 169 מה שהובא בשם שו"ת חבצלת השרון, והוזכר בהערה הקודמת].

176. עיין בחזו"א זבחים סי' י"ט סקכ"ו שהקשה על דברי תוס' מגמ' בזבחים לט. שבה מבואר להדיא דאין חייבים בחוץ על דם פסול. וכתב לבאר דהטעם שפטור משום דדמי לחסר, דכיון דכל תכלית הדם היא להתיר את הקרבן, ממילא באופן שהדם אינו מתיר את הבשר אינו חשוב להתחייב עליו, ע"ש. [וע"ע באבהא"ז שיישב את קושיית החזו"א בין לתוס' ובין לרמב"ם].

177. מדברי האו"ש בפ"ח ממעה"ק הי"ז מבואר שפטור עליו בחוץ, ולכא"ו הטעם דכיון שהדם נפסל בחוץ לא שייך לחייב עליו כדין דם שנפסל בקודש. אולם בקה"י זבחים סי' מ"ג השיג עליו וכתב דודאי אינו נפטר מחמת זה, ונראה בכוונתו שקרבן הנשחט בחוץ אינו נפסל בפסולים שנאמרו בקרבנות, וכעין מה שנתבאר בראב"ד בהל' מעה"ק שם.

דיני הקרבן שנשחט בחוץ

איסור אכילה והנאה

צה. קרבן שנשחט בחוץ, בשרו ועורו אסורים באכילה ובהנאה, וטעונים קבורה¹⁷⁸.

178. במשנה בבכורות כח. ובבבביתא במעילה יט: מבואר שאם שחטו קרבן בחוץ קודם שנפדה במומו [ובאופן שאין אפשרות לפדותו לאחר שחיטה, עיין להלן פרק כ"ח], אין היתר להנות ממנו אלא יקבר. והובא דין זה ברמב"ם פ"ג מבכורות ה"ו ובשו"ע יו"ד סי' ש"י סעיף ב' וסעיף ג' לענין בכור. [וכן מבואר בתוס' ב"ק עו. ד"ה שחיטה ובמגדול עוז ליעב"ץ בדיני קדשים בחוץ].

והטעם בזה, רש"י בקידושין נז: ד"ה מה שלי כתב, ששחטו חוץ אסורים בהנאה מן התורה משום שלא הותרו בזריקה. וביאר המהר"ם שאעפ"י שקדשים שמתו יצאו מידי מעילה, מ"מ ס"ל לרש"י שעדיין יש בהם איסור תורה משום שאיסור קודש אינו נפקע אלא בזריקה. [ועיין להלן פרק ל"ב מה שהובא עוד בדין קדשים שמתו].

וע"ע בחינוך סוף מצוה תמ"ח שכתב שקרבן שנשחט בחוץ אסור באכילה מחמת הלאו ד"לא תוכל לאכול בשעריך" שאין לאכול את בשר הקרבן קודם הזריקה. וכתב המקנה בקידושין שם, שאף לדעת תוס' שנחלקו על רש"י וכתבו דא"צ היתר זריקה בקרבן שנשחט בחוץ, [משום דהוי כקדשים שמתו שאין בהם מעילה מן התורה], מ"מ עדיין אסורים באכילה מדאורייתא מחמת לאו זה.

עוד צידד המקנה שם די"ל שכל דברי התוס' שנקטו שאין איסור בקדשים שנשחטו בחוץ, נאמרו רק אי לא ילפינן מקרא דחולין שנשחטו בעזרה אסורים, אבל לאחר שנאסרו אפשר שלומדים מהם איסור גם לקדשים בחוץ, וכן נקטו בשו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב סי' קכ"ג אות ז' ובחזו"א בכורות סי' י"ח סק"ז וקוב"ש ח"ב גיטין אות ל"א. ולטעם זה הרי הם אסורים אפי' בהנאה מן התורה, וכן מבואר בקוב"ש שם ובקה"י קידושין סוף סי' מ"ד. ועי' בחזו"א מה שביאר עוד באופן אחר.

איסור לא תאכל כל תועבה: עיין במקנה שם שדן לאסור בשר שחטו חוץ משום "לא תאכל כל תועבה", וכן נקטו הרבה אחרונים (מגדול עוז ליעב"ץ שם, עזרת כהנים צו פרשתא ט' ה"ה, צ"פ תנינא עמ' 69 וכלי חמדה פר' נצבים). ואולם כבר הביא המקנה שלדעת תוס' בחולין קטו. ד"ה חורש לא נאסרו בעלי חיים בלאו זה, ובבית הלוי ח"א סי' ל"א כתב שלדברי רש"י בחולין שם ודאי לא שייך לאסור שחטו חוץ מטעם זה, שהרי כתב שרק בשר בחלב נאסר בלאו זה. ועי' עוד בתוס' תמורה ד: ד"ה רבא (ובכורות לד: סוד"ה ומי קניס) שנקטו שרק בשר בחלב וכיו"ב שנאסרים גם כשהאיסור נעשה מאליו הרי הם בכלל הלאו, אבל דבר שאינו נאסר אלא רק ע"י מעשה כמו הטלת מום בקרבן אינו נאסר בלאו זה, ולפי"ז גם בשחוט"ח אין לאסור מחמת זה. ובעזר"כ דן עוד אם יש לאסורם בלאו זה כיון שאין האיסור

צו. אף קרבן שאין חייבים על שחיטתו בחוץ, אסור בהנאה¹⁷⁹. ואם היה בעל מום ובא לפדותו לאחר השחיטה, יתבאר דינו להלן פרק כ"ח¹⁸⁰.

צו. קרבן שנשחט בחוץ אינו מטמא טומאת נבילה, ואם היה עוף אינו מטמא בבית הבליעה, אבל אם מלק עוף קדשים בחוץ הרי זה מטמא בבית הבליעה¹⁸¹.

ניכר. ואמנם עדיין יש לדון לפי מש"כ הרמב"ם פ"ח מפסוה"מ ה"ג שקרבן שנפסל ע"י אדם אסור משום כל תאכל כל תועבה, ומבואר דלא ס"ל כדעות אלו. [וע"ע במהריט"א בכורות פ"ה אות ל"ז שהאריך לדון אם קדשים שמתו אסורים באכילה או בהנאה מחמת לאו זה]. איסור ההנאה בעור: כתב בשו"ת עונג יו"ט סי' צ"ה שיש נפ"מ במחלוקת הראשונים לגבי העור, דלדעת תוס' בקידושין שאיסור ההנאה מדאורייתא אינו מחמת קדושת הקרבן אלא מפאת האיסור שנעשה בשחיטה, אין איסור הנאה בעור אלא מדרבנן, כיון שהשחיטה אינה גורמת היתר לעור, אבל לסוברים שלא נפקע האיסור קודם ע"י השחיטה, [וכמ"ש רש"י והחינוך, וכן הוכיחו האחרונים מתוס' ב"ק עו. ד"ה שחיטה], גם העור אסור בהנאה מדאורייתא. ובסעיף הבא תתבאר עוד נפ"מ במחלוקת זו.

179. כן מוכח במעילה יט: שאם שחט בע"מ קודם פדיון הבשר אסור אף בהנאה ויקבר [מלבד באופן שיש אפשרות לפדותו לאחר שחיטה], ומוכח שאעפ"י שבבע"מ אין חיוב שחו"ח מ"מ יש בו איסור אכילה והנאה. וכן מבואר ברש"י ותוס' ב"ק עו: ע"ש. וע"ע בשו"ת בית יצחק שם שהוכיח כן מתוס' ע"ז יג: ד"ה ונשחטיה ע"ש. והנה לפי הטעם שנתבאר ברש"י בקידושין ובספר החינוך אתי שפיר, שאף שלא עבר על איסור שחוטי חוץ מ"מ כיון שלא הותר הבשר ע"י זריקה עדיין הקרבן עומד באיסורו, אולם לתוס' שנקטו שבזמן השחיטה הותר איסור הקדשים, אלא שנתחדש איסור מחמת השחיטה בחוץ, יש לעיין למה גם באופן זה נאסר הבשר באכילה ובהנאה, הא בכה"ג אין איסור השחיטה בחוץ אלא מדרבנן. ושם צ"ל שלדבריהם באופן זה נאסר הבשר רק מדרבנן כשאר קדשים שמתו, וע"י בזה.

180. בדיני פדיון בבהמה מפרנסת. והנה מדברי הרמב"ם פ"א מאיסור"מ הי"א מבואר שמועיל הפדיון במפרנסת להתירה באכילה. אולם לכאורה כל זה אם נאמר שהיא אסורה מחמת איסור קודש, אבל אם יש בה איסור מחמת השחיטה הרי אי אפשר להתירו ע"י פדיון וכמו שהוכיחו האחרונים כע"ז מתוס' בב"ק עו. ד"ה שחיטה. וכתב בעזר"כ צו פרשתא ט' ה"ה, דבכה"ג שלא עבר איסור שחו"ח כיון שלא היה הקרבן ראוי לבוא בפנים מחמת מומו, לא נאסר הבשר בלאו דלא תאכל כל תועבה, וכל מה שצריך לפדותו הוא כדי להתיר את איסור הקודש שיש בו מדרבנן [כקדשים שמתו שאסורים בהנאה מדרבנן], ולזה מהני הפדיון.

181. כן איתא במשנה זבחים סח. ובגמ' שם סט., והובא ברמב"ם פ"ג מאבות הטומאות הי"ב והי"ג. ודינים אלו נלמדים מפסוקים כדאיתא בגמ' שם.

נשאל על ההקדש

צח. שחט קרבן בחוץ ואחר כך נשאל מקדיש הקרבן על ההקדש, הרי זה פטור מחיוב שחוטי חוץ¹⁸², והבשר אסור באכילה¹⁸³.

צט. קרבן שנשחט בפנים וזרק את דמו או העלה את אימוריו בחוץ, ראה תורת הקרבנות הלכות ההקדש [פרק ט"ז סעיף ט"ז] שנחלקו הדעות אם יכול המקדיש להשאל עליו¹⁸⁴.

182. כמבואר בגמ' ב"ב קכ: וברשב"ם ד"ה שיש, שאם נשאל על ההקדש אינו חייב כרת דשחוטי חוץ, כיון דאיגלאי מילתא למפרע דלא הוי הקדש. וכתב המלבי"ם בפר' משפטים אות קכ"ט שבאופן זה מצוה על המקדיש להשאל כדי שיתבטל האיסור. [וכע"ז כתב בשו"ת בית יצחק יו"ד ח"ב סו"ס ס"ו, שאם עבר על בל תאחר מצוה עליו להשאל על ההקדש כדי להפקיע את האיסור].

183. כדין שוחט חולין בחוץ לשם קדשים שאסורים באכילה, כמבואר בחולין מא: וש"ע יו"ד סי' ה'. ועיין ביד יהודה שם אות ב' שצידד לומר דהשוחט קדשים ואח"כ נשאל עליהם הרי הם אסורים מדאורייתא משום דכתיב וזבחת ואכלת שיהא נותר לאכילה בשעת זביחה, או עכ"פ מדרבנן מפני שחל עליו שם איסור, [וביאר בזה הטעם שלא מועילה שאלה בשוחט חולין גמורים לשם קדשים, עי"ש].

184. ולדעות שניתן להשאל גם אחר השחיטה או הזריקה, אפשר שגם כאן מצוה לעשות כן כדי להפקיע את האיסור. וכתב הגר"ח מ שטיינברג שליט"א שאף לדעת האחרונים (שהובאה שם בהערה 30) הסוברים שע"י השאלה השוחט עובר למפרע באיסור שחיטת חולין בעזרה [שהוא ג"כ דאורייתא להרבה פוסקים], מסתבר שצריך להשאל כדי להפקיע את איסור הזריקה או ההעלאה בחוץ כיון שיש בהם כרת והלאו עליהם מפורש בתורה, משא"כ איסור שחיטת חולין אין בו כרת והלאו אינו מפורש בתורה.

ומ"מ אם נשאל לכל הדעות נאסר הבשר באיסור אכילה והנאה משום חולין שנשחטו בעזרה וכמ"ש הטו"א בחגיגה ז: ובשועות יעקב או"ח סי' תקי"ח סק"א.

מכון "תורת הקרבנות"

מכון תורת הקרבנות הוקם לפני כארבע שנים עקב דבריו המלהיבים של החפץ חיים זצ"ל בחובתנו להתכונן לגאולה ולדעת את הלכות העבודה בבית המקדש קודם ביאת הגואל.

גדולי ישראל המלווים את המערכת מביעים את התפעלותם הגדולה ממפעל זה המחזיר את לימוד דיני הקרבנות לפרטי פרטים, לאחר שכמעט לא עסקו בהם בשנות הגלות הארוכה.

מפעולות המכון:

כתיבת ספרי "תורת הקרבנות" – המערכת העמידה בס"ד חבר תלמידי חכמים מופלגים השוקדים על לימוד כל ההלכות במקורם, מתוך סוגיות הגמרא הראשונים והאחרונים, כאשר לאחר איסוף כל פרטי הדינים ובירורם מועלים הדברים על הכתב בשפה קלה ונעימה כולל מקורות למעיין. מטרת הספרים להגיש ידע נרחב במלואו בכל נושא בעניני הקרבנות, וכדי לתת מענה ופתרון לשאלות הרבות שישאלו בבוא העת.

ידוע כי מרן החפץ חיים זצוק"ל ביקש בסוף ימיו לייסד בית הוראה להלכות הקודש והמקדש, אשר נקרא על ידו בשם "לשכת הכהנים". דומה כי בלימוד וכתיבת ההלכות בצורה יסודית זו, מתקיימים כוונתו ורצונו הטהור באופן מעולה ביותר.

רשת כוללים – לאור קריאתם הנלהבת של גדולי ישראל שליט"א להרבות בלימוד הלכות הקרבנות, הוקמה רשת כוללים שבהם עמלים אברכים רבים במסכתות מסדר קדשים בעיון, עם שימת דגש על בירור הדינים עד ההלכה למעשה.

קבצים תורניים וכתבי עת – המכון מוציא לאור בס"ד קבצים תורניים המכילים בקרבם דיונים שונים בנושאי הלכות הקרבנות הפזורים בסדר קדשים, יחד עם פסקי הלכות מאת הלומדים המופלגים שטרחו ויגעו בסיכום הסוגיות אליבא דהלכתא, ע"מ להגישם לפני עמלי התורה די בכל אתר ואתר.

כמו כן יוצא לאור בס"ד על ידי המכון גליון חודשי המופץ בהיכלי התורה והישיבות, ובו מעלים על הכתב הרבה מבני הכוללים את הגיגיהם בעניני הלכות הקודש והמקדש, כדי להגדיל תורה ולהאדירה.

קובץ

תורת הקרבנות

עניני
מסכת זבחים
אליבא דהלכתא

ב

מהדורת ביקורת
בני ברק - כסלו תשע"ד

מכון "תורת הקרבנות"

נשיאי המכון

הרבנים הגאונים

רבי ברוך שמואל הכהן דויטש שליט"א	רבי דוד כהן שליט"א
מראשי ישיבת "קול תורה"	ראש ישיבת חברון
רבי חיים מאיר הלוי שמיינברג שליט"א	רבי נתן הכהן קופשיץ שליט"א
מח"ס משנת חיים וראש כולל "אור הנר"	מרא דאתרא "נחלה ומנוחה" בית שמש

עד כה יצאו לאור ע"י מכון "תורת הקרבנות"

פסקי הלכות:

- ❖ הלכות כשרות הקרבן וקנייתו
- ❖ הלכות הוריות
- ❖ הלכות ההקדש
- ❖ דיני ארבע עבודות הקרבן
- ❖ הלכות סדר עבודת התמיד
- ❖ דיני שנגות
- ❖ הלכות קרבן פסח
- ❖ קרבנות חג השבועות ושתי הלחם
- ❖ קרבנות חודש תשרי
- ❖ הלכות קרבן פסח
- ❖ הלכות מעשר בהמה
- ❖ הלכות האיסורים הגוהגים בקרבן

קבצים תורניים:

- ❖ בעניי מסכת בכורות
- ❖ בעניי מסכת זבחים (א)
- ❖ הלכות קרבן פסח ומסכת כריתות

©

כל הזכויות שמורות

הארות והערות בעניי הקונטרס ניתן לשלוח למכון "תורת הקרבנות"

ת.ד. 3196 בני ברק טל': 6183447 - 03

או בדוא"ל: korbanot@neto.net.il

מכתב ברכה ממרן הגאון
רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל

מיכל יהודה ליפקוביץ

זכרון מאיר
בני ברק

בס"ד ו' ט"ז אלול ה'תשנ"א

מכתב ברכה

דבר גדול עשו חבר הרבנים עמלי התורה מאברכי הכוללים שליט"א שנתאגדו ללמוד בחבורה ולברור בעיון ועמל ובדיבוק חברים כדרכה של תורה עיני קדשים דיני הקרבנות וסדר הקרבנות וכו', וכבר זכו להר"ל מפרי עמלם בספר הנקרא על ידם "תורת הקרבנות", שבלימוד זה כאילו זכו והקריבו הקרבנות, כמאמרם ד"ל עה"פ במלאכי ובכל מקום מוקטור מוגש לשמי, בכל מקום ס"ד, אלא אלו תלמידי חכמים שעוסקים בהלכות עבודה, מעלה אני עליהם כאילו מקריבים ומגישים לשמי. וכבר האריך חס"ק מרן הגה"ק בעל החפץ חיים זי"ע בהקדמתו לספר ליקוטי הלכות בגודל המעלה של לימוד זה וא"צ להוסיף דברים בזה, ולא אבוא אלא בברכה שיזכו לישב על התורה במנוחת הנפש ודעה פנויה ללמוד וללמד ונזכה כולנו יחד בקרוב לראות בית השם בתפארתו כהנים בעבודתם לויים בדוכנם וישראל במעמדם בשוב השם שבות עמו בבוא לציון גואל ב"א.

המורה נחמן מברק כ"ז כ"ט אלול ה'תשנ"א

ברכת הגה"צ

רבי ישראל אלי' ויינמרויב זצוק"ל

(לרגל פתיחת כולל "עבודת הקרבנות" אייר תשס"ט)

"לענ"ד פתחתם פתח חדש בנוגע לענין הקרבנות למעשה בדורנו שיבא במהרה, ולא ראיתי אף פעם מי שיגש לבעיות הסוכבות את הנושא של הקרבת קרבנות, ואולי יהיה בזה יגדיל תורה ויאדיר ומקום הניחו לכם".

המברכם

ישראל אלי' ויינמרויב

נ.ב. לאחר שהוקראו לפני הגה"צ זצוק"ל חלקים מהפרקים הראשונים שיצאו לאור, ביקש לתת את הסכמתו לספר, אך לא איסתייעא מילתא.

בס"ד

אדר ראשון תשע"א

מכתב ברכה

הובאו לפני גליונות של הספר אוצר דינים תורת הקרבנות והוא ליקוט בחכמה זה סדר קדשים, פסקי הלכות בעניני הקרבנות שטרחו ונתיגעו אברכים יראים ושלימים וקבצו לפונדק אחד מדברי הש"ס ראשונים ואחרונים כשו"ע שלם על דיני כשרות הקרבן, קניתו הקדשו ועוד היד נטויה.

והנה זה דבר חדש לערוך שו"ע שלם בעניני קדשים ותלוי בגדולי הדור, ובסייעתא דשמיא, כמו שזכו גדולים שלפנינו בחלקי התורה אחרים שלא ערך מרן הב"י שו"ע מפורט.

אך מ"מ יש בזה התעוררות גדולה לעסוק בחלק זה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, [וכבר שנים רבות עסק בזה ידידי מנעורי הגאון ר' שכנא זאהן שליט"א] וכידוע הח"ח עורר על כך, שלא נבוש ולא נכלם בביאת הגואל בידעת הלכות ביהמ"ק והקרבנות.

ולא נצרכא אלא לברכה, שחפץ ה' בידם יצליח להשלים זה הבנין ולכוין לאמיתה של תורה, ונזכה ב"ב לבנין ביהמ"ק ולעבודת הכהנים.

הכו"ח לכבוד התורה ולומדיה
ומצפה לבנין אריאל

קריאת גדולי הדור

לזיכרון לימוד דיני הקרבנות לקראת הגאולה

[נכתב על ידי מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א
לבקשת מערכת "תורת הקרבנות"]

בס"ד

הנה ידוע כמה טרח ויגע אותו צדיק בעל החפץ חיים שילמדו עניני קדשים, ובזמנינו יש הרבה ישיבות שעיקר לימודם הוא בסדר קדשים. והיות שמצפים מאד שהגאולה תתקרב עוד יותר מבחיי החפץ חיים זצוק"ל אנו צריכים מאד להזדרז בלימוד הזה, וגם זה יוסיף בהאמונה לגאולה.

וחשוב מאד שחלק מהאברכים אשר כבר למדו וחזרו עניני נשים ונזיקין שגם ילמדו עניני הקרבנות. ובזכות זה יעזרנו שנושע בקרוב להגאולה האמיתית במהרה בימינו א.ס.

ט' כסלו תשע"ב א.ל. שטיינמן יוסף שלו' אלישיב

בודאי הוא מצוה גדולה חיים קניבסקי

קריאת גדולי הדור חיים קניבסקי

**YESHIVAT
"BEIT-HILEL"**

31 DAMESEK ELIEZER ST. P.O.B. 137 BNEI-BRAK, ISRAEL.
TEL. 03-6764104, FAX. 03-6743676

**ישיבת
"בית-הלל"**

רח' דפסק אליעזר 31, ת.ד. 137 בני-ברק, ישראל.
טל' 03-6764104, פקס' 03-6743676

בס"ד, י' כסלו תשע"ד

רחב ליבנו לראות את גודל יקרת האברכים החשובים שליט"א
אשר הפליאו בלימודם לעמול ולהתייגע כדרכם בקודש
בהיקף עצום ובעומק גדול בלימוד התורה הק',

ועתה הוציאו אברכים שליט"א מלומדי הכולל שורש הדינים
בסוגיות במסכת זבחים אליבא דהלכתא והכל בטוב טעם ודעת
דבר נאה ומתוקן,

ומפורסם לכל מה שהאריך כבר הכהן הגדול מאחיו מרן בעל
החפץ חיים זיע"א בגודל החשיבות של לימוד עניני סדר קדשים,
ואשרי מי שזכה להתקרב ולהיכנס להאיר ולבאר בעומק הסוגיות
של עניני קדשים.

הכו"ח לכבוד התורה ולומדי'

י"ג י"ז סיון ה'תש"ע

תוכן עניינים

ט בשער הקובץ

דיני עבודות הקרבן

בדין שחיטת הקרבן בזמן שדלתות ההיכל פתוחות

יז הרב נחום גולדברג שליט"א

פתיחת דלתות ההיכל בשעת השחיטה

כג הרב ראובן שאר ישוב שליט"א

דין צורם אוזן פר בין שחיטה לקבלה

כח הרב דוד יצחק הלוי קריטנברגר שליט"א

דיני קבלת הדם

לא הרב ישראל מלכה שליט"א

מהלכות קבלת הדם

מג הרב שמואל גולדוסר שליט"א

הלכות זריקת הדם

מט הרב נחום לשינסקי שליט"א

מתנות דם הזבח

נח הרב אלחנן פישוהוף שליט"א

בדיני המתנות

צב הרב יהושע יעקב שליט"א

דיני זריקת הדם

צו הרב יגאל זנזורי שליט"א

דיני שפיכת שיריים

קכא הרב יגאל זנזורי שליט"א

שפיכת שיריים

קלב הרב יעקב ישראל שניידר שליט"א

דיני מחשבות הפוסלות בקרבן

דיני מחשבות פסול בקדשים

קמא הרב יאיר ויסברג שליט"א

ג' מחשבות הפוסלות בקרבן וחילוק דיניהן

קסח הרב יהודה כרמל שליט"א

בדיני פסול מחשבת שלא לשמה

קעד הרב שלמה דבש שליט"א

דיני ועניני פיגול

הרב אהרן שרייבר שליט"א קפה

עיקרי דין פיגול

הרב יחזקאל יעבץ שליט"א קצ

בדין מחשבת חוץ לזמנו

הרב אריה בוגרד שליט"א קצז

מחשבת פיגול בחצי מתיר

הרב בצלאל חזן שליט"א רג

בענין פיגול בחצי מתיר במ"ג הזאות דפר יוה"כ

הרב מיכאל נידאם שליט"א רו

דינים נוספים בקרבנות**הלכות דבר שמשלה בו האור**

הרב יחזקאל בורודיאנסקי שליט"א ריג

דיני טומאה וטהרה בקרבנות ציבור ויחיד

הרב יהודה לייב רותן שליט"א ריז

דיני דיחוי בקדשים

הרב יוסף פישביין שליט"א רכא

הלכות קרבן עכו"ם

הרב שרגא שבדרון שליט"א רכח

בשער הקובץ

בעמדנו בשער הקובץ נביע את הודאתנו לבורא כל עולמים אשר זיכנו להוציא לאור עוד חוליה נוספת מקבצי "תורת הקרבנות" הידועים לתפארה בקרב לומדי התורה די בכל אתר ואתר.

קובץ זה מאסף בתוכו סיכומי הלכה רבים בענינים הנידונים במסכתא רבתא דסדר קדשים - הלא היא מסכת זבחים, שנכתבו ע"י אברכים מופלגים מבני הכולל החשוב "ישיבת בית הלל", אשר מתנוסס במשך שנים רבות לשם ולתהלה בתוככי עיר התורה בני ברק, ומאיר לכל פינות העיר בהיותו מגדלור וסמל ודוגמא של יגיעת התורה ועמלה.

אברכים נבחרים אלו מבני הכולל העוסקים עתה במסכת זבחים, הפליאו בלימוד סוגיות המסכת לעומקם ולאשורם בעיון ובהיקף, עד כי הוציאו מקרבם את שורש הדינים ערוכים בטעמיהם ומסודרים 'אליבא דהלכתא', אשר לימוד כזה בחתירה 'לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא' הרי הוא שלמות המעלה בלימוד התורה, כאשר הובא בפתחת הקובץ הקודם למסכת זבחים.

הסיכומים הנפלאים אשר רבים מהם יכולים להחשב כל אחד כחיבור בפני עצמו, מעידים על עצמם שלא נכתבו מקופיא ולפום ריהטא, אלא נוצרו לאחר יגיעה ועמל רבים בלימוד הסוגיות בעיון, במטרה לברר כל דין ממקורו בסוגיית הגמ' והראשונים, ולאחר מכן לסכם את הדברים ולהגישם בשפה ברורה ונעימה.

אנו תקווה כי יהיו הדברים ערבים על הוגי המסכת ויביאו את לומדיה לידיעת הסוגיות באופן הנעלה של 'לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא', וכל הצמאים לדבר ה' - זו הלכה, בודאי יקבלו תועלת עצומה מסיכומים אלו, אשר שופכים אור ונוגה על מרבית עניני המסכת.

למותר לציין כי אין לסמוך על ההלכות המובאות בקובץ, מכיון שלא עברו עדיין את הביקורת הראויה, אכן אפילו אם ישנם דברים שלא נבדקו היטב, בודאי גם באלו ימצאו הלומדים חפץ, כאשר יעינו במקור הדברים ויגיעו למסקנת ההלכה ביתר קלות.

ידועים דברי מרן החפץ חיים באגרתו המפורסמת למרן הגר"ח זוננפלד זצוק"ל, בגודל ענין לימוד סדר קדשים אליבא דהלכתא, וזה לשונו: "אם היה הקיווי באמת בלבו שיבא מהרה משיח צדקינו, בודאי היה כל אחד מחזור את הסדר בכל כחו, לא מיבעי הכהנים, אף ת"ח הישראלים, כי הכהנים הרבה מהם הדייטים, ולמי יבואו

הכהנים לשאול איך להתנהג אם לא לת"ח שהם יורו להם כל סדר עבודה והלכותיה, [וכן ראיתי במדרש שהת"ח היו לומדים עם הכהנים עניני עבודה]. והנה אם גם הת"ח לא ידעו, א"כ פקע עבודה מבית אלקינו כמה חדשים, כי לא ביום אחד ולא בשבוע אחד ידעו הלכות עבודה. ובגמ' חששו מאוד לזה שבבוא הזמן לא יצטרכו לעכב זמן מה, עיין בסנהדרין (צ"ח) לענין משיח שראהו ריב"ל דהוי שרי ואוסר כל מכה בפני עצמה ולא הכל ביחד, והטעם פן יאמר לו הקב"ה שילך לגאול בניו לא יצטרך לעכב.

ועתה נוכל ללמוד בק"ו אם רגע אחד אינו כדאי לעכב לכלל ישראל, מה נאמר כשיבוא משיח צדקינו ויאמר לנו בשם ד' להקריב קרבנות הקבועים בשם כל ישראל וקרבנות האמורים בספר יחזקאל, ואנחנו נהיה מוכרחין להמתין עכ"פ איזה חדשים עד שנהיה בקיאים בהלכותיהן אף מעט. ואל יחשוב האדם שיהיה די להקרבת הקרבנות ב' וג' כהנים ע"פ הדחק, לא כן הדבר, בעת שיבואו לארץ ישראל ויהיו הכל מוכרחים לעבור על הים יהיו מוכרחין אח"כ להביא קרבן תודה על זה כידוע, ועל זה יהיה נצרך אח"כ כמה מאות כהנים להקריבן.

והכא בעניננו לידע הלכות עבודה הלא לא ליום אחד הוא ולא ליומיים, [וראיה מן הלויים שהיו לומדים ה' שנים כ"ש עבודות כהנים המרובות כפלי כפלים]. א"כ בודאי יש חיוב על כל פנים על הכהנים לעסוק בדיני עבודה לידע הלכותיה שיהא מזומן לעבודה כשיצטרך, וכן שארי ת"ח שבישראל ג"כ צריכין ללמוד וללמד כדי לדעת להורות. עכ"ל.

וכן האריך בחולשתו הגדולה במכתב מתאריך ט' סיון תרצ"א, שבו הוא מבקש מידידו הרב הלל גינזבורג להיות בעזרתו בייסוד "לשכת הכהנים" - שבו ילמדו תלמידי חכמים את הלכות הקרבנות, כדי שיוכלו להיות מורי הוראה בזמן המקדש. וזה לשונו:

"כאשר ידוע לו, חפצתי מאד לנסוע לריגא אודות יסוד "לשכת הכהנים" שהוא ענין גדול ונשגב למאד, אך כאשר ידוע גם לכ"ת מצב בריאותי, שהנני נותן הודי' ושבח להשי"ת על כל יום ויום מימי חיי שחונן אותי השי"ת, ומפני חולשתי אי אפשר לפעול בעצמי לקחת עלי אחריות נסיעה כזו אף שהיא קטנה וקרובה, כי בכל יום ויום משתנה מצב בריאותי, פעם בטוב ופעם הנני מרגיש ל"ע בחולשה יתירה. וע"כ נסיעה כזו מן הנמנעות אצלי לע"ע.

אבל בעצם הענין תמיהה גדולה היא אצלי על נחיצות ביאתי, הלא ענין לימוד סדר קדשים ודיני הקודש והמקדש הוא ענין נשגב וקדוש למאד, וכמו שאמרו חז"ל (מנחות ק"י) שהת"ח העוסקים בהלכות עבודה בכל מקום, מעלה עליהם הכתוב כאילו

מקריבים אותם בביהמ"ק. ועוד איתא בחז"ל, שהת"ח העוסקים בהלכות עבודה בכל מקום, מעלה עליהם הכתוב כאילו נבנה ביהמ"ק בימיהם. וגם בזה"ק פ' וירא מפליג מאד בלימוד סדר קדשים ודיני הקרבנות, ואיתא שם דמי שמזכיר בפיו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות עניני הקרבנות והקרבנות (היינו כל קרבן וקרבן למה הי' בא ומעשה העבודה שבכל קרבן וקרבן), ברית כרותה שאותם המלאכים הממונים להזכיר חטאותיהם של בני"א שאינם יכולים לעשות להם רע אלא טוב, וכהנה ישנם עוד הרבה מאמרי חז"ל המדברים בקדושת ענין סידור הקרבנות, אך אין כאן מקום להאריך.

והנה כל זה אמרנו רק מגודל הענין של לימוד סדר קדשים בכלל, אבל בימינו אלה שברור אצלנו שהמה עיקבתא דמשיחא, ולא רחוק היום שיתגלה כבוד ד' בעולם, ע"י ביאת אליהו הנביא ומשיח צדקנו, שנזכה לבנין ביהמ"ק ונקריב אז קרבנות כפי שכתוב בתורה"ק, הרי צריכים אנו להכין את עצמנו בלימוד דיני עבודת הקרבנות ודיני הקודש והמקדש, כי ידוע שענינים אלו אינם ידועים כראוי הלכה למעשה אפי' לת"ח, ועל ענינים אלו צריך אפי' ת"ח ללמוד זמן רב עד שידע אותם כראוי להשיב שואלו דבר.

וא"כ אחי ורעי, לו יהא שאפילו אם יבא אלי' הנביא וגם משיח צדקנו בימינו, הלא יהי' צריך לנו להתחיל תיכף בעניני הקרבנות ושאר עבודות שבמקדש, ולזה הלא נחוצים לנו כהנים שידעו דיני הקרבנות, ובלא כהנים אין לנו תועלת בבנין המקדש, ולע"ע אין מצוי לנו אף כהן א' שידע דיני הקרבנות כראוי, וכמה מהבושה והכלמה נשיג אז ואנה נוליך את חרפתנו כשיבא, ולא הכינו א"ע מקודם, שאז יודע שכל תפלותנו ובקשותינו לביאתו, הן בתפלת שמו"ע ג' פעמים בכל יום, והן מה שאנו מבקשים בברכת המזון "הרחמן הוא ישלח לנו את אליהו הנביא", היו לא באמת ובתמים, כי לו חפצנו באמת שיבא הלא הי' לנו להיות מוכנים לזה.

ומשל למה"ד לא' שהזמין קרואים הגונים למשתה, וכאשר באו אליו הקרואים התחיל אז להכין צרכי המשתה והסעודה, האם לא לשוטה ופתי יהי' נחשב איש כזה, וחץ ממה שילעגו עליו הקרואים עוד יהי' להם תרעומת על שלא חשש לכבודם והזמינם בעת שלא הכין עדיין כלום לסעודה. כן הדבר בענינינו, אנו מבקשים מהשי"ת כמה פעמים בכל יום, כמה מאות פעמים בשנה, שישלח לנו את אליהו הנביא, ולבסוף אין אנו מכינים את עצמנו כלל לביאתו.

ואל יאמר האומר שכאשר יבא אליהו הנביא יתעורר רוח ממרום ונדע כולנו ידיעת התורה בכל פרטי', ובתוכם יתגלה לנו גם ידיעת סדר הקרבנות שידיעתנו מועטה בענינים אלו. אמת הדבר, שכאשר יתגלה כבוד ד' בעולם, בודאי ינוח עלינו רוח ממרום על כל בשר, כדכתיב (יחזקאל) ושפכתי רוחי על כל בשר, אבל צריך לדעת כי השפעת הרוח תהי' כפי ההכנה שהכין האדם א"ע מקודם, אם מעט ואם הרבה, (כמש"כ בשם

הגר"א זצ"ל, וכבר אחז"ל האומר יגעתי ומצאתי תאמין, יגעתי ולא מצאתי אל תאמין, מצאתי ולא יגעתי ג"כ אל תאמין.

והנה מצינו בעבודת הלויים בביהמ"ק, שאע"פ שעבודתם לא היתה עבודה קשה, עכ"ז צריכים היו ללמוד דיני עבודתם משך חמשה שנים כדכתיב בתורה"ק בפ' בהעלותך, שמבן כ"ה שנה התחיל ללמוד דיני העבודה, וכשהי' בן שלשים נתכשר לעבוד עבודה, ומכש"כ עבודת הקרבנות שצריכה לימוד רב, לדעת כל קרבן וקרבן דיניו ופרטיו, בודאי צריך לזה הכנה גדולה.

וכבר מצינו ג"כ בגלות בבל קודם בנין בית שני, שאע"פ שהיו אז אנשים שהיו זוכרים את הבית הראשון ולא נשכח מהם כל כך עבודת הקרבנות, אעפ"כ היתה נבואה מאת ד' ע"י חגי הנביא שישאל את הכהנים תורת הקודש והמקדש, וסוף הדבר הי' שלא ידעו הכהנים הרבה דיני הקודש והמקדש, ומה נאמר בימינו אלה, וברור אצלי שלו הי' לנו נביא בזמננו, בודאי היתה גם לו נבואה מד' שישאל את הכהנים תורה ולזרזם ע"ז.

וע"כ כאשר ביארתי קצת מגודל הענין והחיוב להכין א"ע בימינו אלה בידיעת עבודת הקרבנות. בודאי נחוץ מאד ליסד "לשכת הכהנים" שמטרתה תהי' להושיב ת"ח שילמדו סדר קדשים ודיני עבודת הקרבנות כדי שיהי' לכהנים ממי לשאל דיני הקודש והמקדש, וכמו שהי' מלפנים אצל הסנהדרין יושבי לשכת הגזית, שלמדו עם הכהנים דיני עבודה והיו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה (כדאיתא בשקלים פ"ד).

דברי החפץ חיים המלהיבים שנכתבו מתמצית לבו הטהור, מחייבים אותנו להתבונן כיצד נוכל אנחנו להביא למצב זה שיהיו מורי הוראה אשר יוכלו להורות בעניני הקודש והמקדש.

והנה לדעת את כל ההלכות הרבות הנוגעות לדיני הקודש והמקדש, הרי זה כמעט כדבר שאי אפשר לקיימו, כיון שהפרטים בהם רבים הם, וכפי שנזכרנו לראות שהם כמים שאין להם סוף, דיני ההקדש, דיני הבאת הקרבן וכל הלכות הקרבנות - ארבע עבודות, הקטרה, אכילה, ומלבד זה בעופות ומנחות כל סדר עשייתם, וכל דיני קרבנות הציבור תמידין ומוספין, וקרבן פסח ומחוסרי כפרה ועוד ועוד. וא"כ היה זה כמעט מן הנמנע שיוכלו לקיים את הקרבת הקרבנות מיד כאשר יבנה המקדש, והרי לימוד זה דורש חדשים ושנים, וכמו שכתב החפץ חיים זצוק"ל שאם לא יהיו בקיאים בהלכות הברורות שיכולים לידע אותם קודם ביאת המשיח, תתעכב עבודת בית אלקינו כמה שנים או לכל הפחות מספר חדשים.

אולם העצה הפשוטה לכך היא, שעל ידי כח הרבים המתאגדים לדעת כל אחד חלק אחר אליבא דהלכתא, הרי בין כולם תהיה הידיעה שלמה בכל הלכות הקודש והמקדש. וכך על ידי שישתדל כל אחד ללמוד ולברר לכל הפחות נושא אחד מתוך כל ההלכות הרבות, ובפרט אלו שכבר סיכמו נושא או ענין מתוך הדינים הרבים הפזורים ברחבי הש"ס הנוגעים לעניני קדשים, כאשר ישנונו את תמצית הדברים, ויעמיקו ויוסיפו בהם עוד פרטים עד כמה שהיד מגעת, ממילא יוכלו להתקיים דברי החפץ חיים זצוק"ל, שכאשר הקב"ה יראה שאנו מוכנים ויודעים היטב את הלכות הקודש והמקדש, בודאי לא יעכב את ביאת המשיח ויחיש את גאולתנו.

וכפי ההכנה שהכין כל אחד את עצמו מקודם, וכגודל הציפיה העצומה המתלווית ללימוד ובירור ההלכות לצורך קיומם בקרוב, כך תהיה ההשפעה של השגת והבנת התורה בכפלי כפלים בזמן שישפוך ד' את רוחו על כל בשר, ונראהו עין בעין בשובו אל נווהו, כאשר יהיה ד' למלך על כל הארץ, "כי הנני בא ושכנתי בתוכך נאם ד'".

כעתירת

מכון "תורת הקרבנות"

נ.ב. קובץ זה הוא כנדבך נוסף לקובץ הקודם בעניני מסכת זבחים אליבא דהלכתא, שבו סוכמו הלכות אחרות מאלו המובאים כאן, [ורובם שייכים לעניני סוף המסכת]. לתועלת הרבים ולשלמות כל עניני המסכת, ראינו לנכון להביא את רשימת הנושאים שסוכמו בקובץ הקודם, אשר כל אחד מהם ראוי להיות חיבור רב היקף בפני עצמו.

הנושאים מסודרים לפי סדר המסכת:

- ❖ דיני קידוש ידים ורגלים ❖ מדיני קבלת הדם ❖ קידוש פסולים במזבח
- ❖ סדר הקדימה בקרבנות ❖ דיני כיבוס דם חטאת ❖ דיני מריקה
- ❖ ושטיפה ❖ דיני שחיטה והקרבה בחוץ

**קובץ "תורת הקרבנות" על מסכת זבחים ב' נדפס
להצלחתו של ידידנו הנדיב הדגול
החפץ בעילום שמו הי"ו**

המקדיש מאונו והונו להקריב 'תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם'
בתמיכתו החשובה למכון "תורת הקרבנות" ולכוללי "עבודת הקרבנות"
ברכתנו אליו מעומק לב שיהיה השי"ת בעזרתו ויצליח בכל אשר יפנה
ויזכה להוציא לפועל את כל מאוייו ושאיפותיו הטהורות,
ובזכות מסירותו הרבה לרומם ולהגדיל את ידיעת הלכות הקודש והמקדש
יחיש הקב"ה את גאולתנו השלמה ויתקיימו דינים אלו למעשה בבנין בית הבחירה,
ויקויים בנו "ומלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים"

יעמדו על הברכה

ידידנו המוסרים נפשם להגדיל תורה ולהאדירה

הרב אליעזר נפתלי זולברג שליט"א
והרב אליהו לניאדו שליט"א

מנהלי רשת כוללי ששי שבת ברחבי הארץ
"עם מקדשי שביעי"

על עזרתם הרבה לכולל "עבודת הקרבנות"
ועל תרומתם החשובה להוצאת קונטרס זה.

זכות לימוד הלכות הקרבנות תעמוד להם ולבני ביתם
לישועה ברכה והצלחה
ויזכו להרבות פעלים לתורה ולהצליח בכל אשר יפנו

דיני
עבודות
הקרבן

הרב נחום גולדברג שליט"א

בדין שחיטת הקרבן בזמן שדלתות ההיכל פתוחות

א. זמן שחיטת קרבן שלמים אחר שיפתחו דלתות ההיכל¹, ואם שחטן קודם פתיחת הדלתות פסולין. וכמו"כ כשפתחו הדלתות בבוקר ואח"כ שוב נסגרו פסול למישחט².

ב. נחלקו הראשונים האם הך דינא הוי דווקא בשלמים³, או דכך הדין בכל הקרבנות⁴, ובאחרונים יש שכתב דלכתחילה הדין כן בכל הקרבנות אמנם אפשר דרק בשלמים הוא לעיכובא⁵.

1. מימרא דשמואל זבחים נה, ב שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל פסולין שנאמר ושחטו פתח אוהל מועד בזמן שהוא פתוח ולא בזמן שהוא נעול וכו'. וכן פסק הרמב"ם בפ"ה ממעשה הקרבנות הלכה ה'.

2. והיינו דבעינן שהפתח יהיה פתוח בזמן השחיטה ובטעם הדבר שכתוב קודם שיפתחו דלתות ההיכל ולא כתיב בזמן שנעול, כתב הרדב"ז על הר"מ שם דאורחא דמילתא נקט שהיו פותחין דלתות ההיכל בבקר ושוב לא היו ננעלין עד הלילה.

3. כן שיטת רש"י, בד"ה פשפשינ שאני שהן פתחים קטנים ואין משמשינ כניסה ויציאה אלא לאכשורי בשלמים בעלמא" – לפי גירסת השיטמ"ק. וכן כתב לקמן סא, א בד"ה ושני מקומות בסוה"ד והוא דאיזהו מקומן שלמים דווקא קאמר משום דכתיב בהו "ושחט פתח אוהל מועד" ולא יליף שאר קדשים מינייהו.

4. כך סובר תוס' דילפינן לכל הקרבנות משלמים, כ"כ לקמן סא, א בד"ה קודם לגבי שחיטת התמיד דילפינן משלמים דבעינן לשחוט אחר שיפתחו דלתות ההיכל, וכה"ג כתב נמי ביומא ט, א בד"ה אלא, ומוכיח זאת ממתני' במסכת תמיד ל, ב שהיו פותחין הדלתות ורק אח"כ היו שוחטין, ומוסיף דליכא למימר דזהו דין דרבנן דילפי' מהיקש דזאת התורה לפסולא כשלמים ובשלמים גופייהו נפסלין מה"ת יעו"ש הוכחתו. והנה הרמב"ם הביא הך דינא רק גבי שלמים, ותמה עליו התו"ט בתמיד שם אמאי לא כתב כן נמי בשאר קרבנות, ויעו"ב בהערה הבאה.

5. כן כתב השפת אמת, יעו"ב בדבריו דתמה מהו המקור לפסולא בשחט בזמן שהדלתות נעולות, ותי' דמהא דכתיב בשחוט חוץ "ואל פתח אוהל מועד לא הביאו" וקאי זה על כל הקדשים, משמע דכל הקדשים צריך לשחטן פתח אוהל מועד, וממילא אתי קרא דגבי שלמים לומר לן עיכובא, ומיישב לפי"ז תמיהת התו"ט הנ"ל על הרמב"ם, דגבי לכתחילה

ג. אם הדלתות מוגפות היינו שהפתח סגור אע"פ שאינו נעול חשיב כנעול לגבי שחיטת הקרבן⁶. אמנם כשהפתח פתוח ופרוש וילון או פרוכת חשיב שהפתח פתוח ויכול לשחוט⁷.

כתב בהל' תמידים ומוספין דבעינן שחיטה אחר פתיחת הדלתות אמנם גבי עיכובא כיון דלא מפורש בגמ' רק גבי שלמים לכן כתב הרמב"ם עיכובא דווקא גבי שלמים, אמנם לא ברירא לשפ"א הדין גבי העיכוב בשאר קרבנות, דאמנם תוס' הנ"ל כתב דילפי' מהיקשא דזאת התורה לפסול בכל הקרבנות, אך מוכיח השפ"א מתוס' ביומא כט דהאי פסולא דקודם פתיחת הדלתות הוי דווקא בשחיטה אך לא במליקה ובקמיצה, ואע"ג דמליקה וקמיצה בעלמא נמי ילפי' מהיקשא דזאת התורה דאיירי אף לגבי מנחות ועופות כדאי' בתוס' במנחות ב. וא"כ בהכרח דהכא לא ילפי' מהיקשא דזאת התורה לכל מילי, וצ"ע למעשה.

6. בגמ' פשיטא מוגף כנעול דמי, וברש"י מוגף סגור ולא נעול, ויש לעיין בכה"ג שפתוח הדלת במקצת האם בעינן שיהיה פתוח הדלת לגמרי ובלא"ה אין יכול לשחוט, או"ד דסגי בפתוח כל דהו כיון דלמעשה חשיב פתוח ולא סגור, שו"מ בספר דם זבחים (מובא באוצר הקודש) שמסתפק בכה"ג, שמביא שם שלהיכל היו ב' דלתות שנפתחות לאולם ועוד ב' דלתות שנפתחות לחלל ההיכל ומסתפק האם בעינן שיפתחו כל ה-ד' דלתות או דסגי בב' דלתות יעוי"ש.

ובעיקר הדין דבעינן לשחוט בזמן שדלתות ההיכל פתוחות יש לברר האם בעינן שיראה את ההיכל בזמן השחיטה או לאו אלא סגי במה שהפתח פתוח, ובתוס' (בד"ה הוא עצמו) כתב שיש וילון בפתח ההיכל שעשוי לצניעות שלא יסתכלו בהיכל בשעת שחיטה, וחזינן להדי' דלא רק דאינו צריך לראות ההיכל בעת השחיטה אלא עוד עשו וילון כדי שלא יוכל לראות פנים ההיכל, אמנם יעוי' במנחת חינוך (מצוה קט"ו אות כ"ד) דכתב דלדעת תוס' למ"ד דקדושת היכל ואולם חדא כשר לשחוט אם האולם פתוח אף דההיכל סגור כיון שרואה האולם, והיינו דנקט הטעם משום שרואה את האולם ולא מחמת שפתוח האולם. ועוד נפק"מ איכא לפי"ז בכה"ג שנמצא בתוך ההיכל בזמן שהדלת סגורה האם יוכל השתא לשחוט או לאו, דמחד הדלת נעולה אמנם מאידך רואה הוא את ההיכל, ויעוי' בהערה ח'.

7. בגמ' וילון מאי, אמר ר' זירא הוא עצמו אין נעשה אלא כפתח פתוח. וברש"י (בד"ה הוא עצמו) כתב דלצניעותא בעלמא עבד. ובתוס' מוסיף שכל שימוש הוילון הוא בשביל שלא יסתכלו בהיכל בשעת שחיטה ומוכיח זאת דאי עשוי הוילון בשביל שלא יסתכלו בהיכל אחר השחיטה הרי אחר השחיטה יכולין לסגור הדלתות, והיינו דס"ל לתוס' דבהכרח דאין הוילון חשוב כפתח סגור דהא עשו את הוילון בשביל שלא יסתכלו בהיכל בשעת השחיטה שבזמן זה צריך שדלתות ההיכל יהיו פתוחות, ומבורר דהעיקר הוא דבזמן השחיטה יהיו דלתות ההיכל פתוחות ולא אכפת לן אי רואה את ההיכל בשעת שחיטה או לאו (ויעוי' בהערה הקודמת), ובמנ"ח (קמ"א סק"ה) לומד בדעת הרמב"ם דלכתחילה יש לגלול הפרוכת בשעת שחיטה ורק בדיעבד אינו פוסל, ודלא כתוס' הנ"ל. ובעולת שלמה כתב להק' דהא איכא פרוכת בכניסה

ד. אם דלתות ההיכל נעולות ונמצא בתוך ההיכל י"א דיכול לשחוט⁸ וי"א דאינו יכול לשחוט⁹.

להיכל והאיך אפשר לשחוט ומיישב דזה גופא קושית הגמ' ותירוצה דהוא עצמו אין נעשה אלא כפתח פתוח, ולכאור' נראה להוכיח כדבריו מלשון הרמב"ם (פ"ה מעבודת הקרבנות ה"ה) "שלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל פסולין שנאמר וכו' אבל הפרוכת שעליו אינה פוסלת" ובכס"מ כתב על כך בעיא דאיפשיטא, והיינו דהבין הכס"מ דכוונת הר"מ לבעיא דוילון ולפשיטות דאינה פוסלת והר"מ כתב זאת לגבי הפרוכת שנמצאת תמיד בפתח ההיכל וחזינן כדברי העול"ש שבעית הגמ' ותירוצה איירי לגבי הפרוכת שנמצאת בפתח ההיכל.

אמנם בתוס' (ד"ה שנים) כתב להק' האיך שרי לשחוט אחורי קודש הקדשים והא אינו יכול לראות משם את ההיכל כיון דאיכא פרוכת בין קה"ק להיכל, וחזינן דס"ל דבאיכא פרוכת איכא הפסק ול"מ לשחוט וזה לכאור' דלא כהרמב"ם, אמנם לפי מש"כ העול"ש דכל קר' הגמ' גבי וילון הכוונה על הפרוכת שנמצאת בפתח ההיכל יש לומר דדוקא לגבי הק' פרוכת דבפתח ההיכל כיון דכל מטרתה לצניעות בעלמא וכדכתב תוס' כדי שלא יסתכל בהיכל בשעת שחיטה לכן לא חייצא, אבל הפרוכת המבדלת בין קה"ק להיכל דהתם מטרתה לשמש כמחיצה אפשר דהרמב"ם נמי יודה דחייצא ולא חשיב כפתח ההיכל פתוח (כקור' תוס'), וכן יש לדקדק מלשון הר"מ שכתב "אבל הפרוכת שעליו אינה חוצצת" דאיירי בפרוכת שבפתח ההיכל דדוקא היא אינה חוצצת וכדברי הגמ' דהיא עצמה אין נעשית אלא כפתח פתוח וכדפירש תוס' וכו' ולא כתב דפרוכת סתם אינה חוצצת. אמנם יעוי' בראמ"ה דכתב על דברי תוס' הנ"ל דהפרוכת המבדלת בין קה"ק להיכל, דלרמב"ם פרוכת הוא כוילון ולא חייצא, חזינן דס"ל בדעת הרמב"ם דכל פרוכת הוי כוילון ולא חייצא, ואפשר דפליג על העול"ש וס"ל דקר' הגמ' לא הוא דדוקא על הפרוכת דפתח ההיכל וממילא ליכא לחלק בין הפרוכת דפתח ההיכל לפרוכת דבין קה"ק להיכל וכולהו הוו כוילון ולא חייצא. ויע"ע במנחת חינוך (קמ"א, סק"ה).

8. במנחת חינוך (קמ"א סק"ה) כתב דנראה פשוט שאם שחט בהיכל שכשר אפי' דלתות ההיכל נעולות, דדוקא כששוחט בעזרה צריך שיהיה ההיכל פתוח, אבל בהיכל עצמו פשוט שכשר. ויע"ע במקדש דוד (סי' כ"ז אות ב' ד"ה והנה) שפלפל בהך דינא כששחט בהיכל בזמן שהדלתות נעולות לגבי הדין דשחוט חוץ דאיכא חיוב דדוקא בזמן שיכול לשחטן בפנים, ובפשטות נוקט שיכול לשחוט בהיכל אף כשהדלתות נעולות, ויע"ע בשפ"א למנחות (ח, ב) שמסתפק בענין.

9. הגרי"ז כתב (בספר אהלי חיים בהוצאת וולוז'ין עמ' מו') דאף כששוחט בהיכל אי דלתות ההיכל נעולות פסול, (ויע"ע בהערה י"ב). עוד יעוי' בספר למטה יהודה (מובא באוצר הקודש) שפלפל בענין ורצה לתלות הך דינא בפלוג' האם חטאת שנשחטה בהיכל כשרה או לאו.

ה. אם דלתות ההיכל נעולות ואיכא פתח אחר הפתוח להיכל י"א דשרי לשחוט בכה"ג דחשיב דפתח ההיכל פתוח¹⁰ (ועיין הערה).

ו. למ"ד קדושת אולם והיכל חדא היא (וכך דעת המאירי להלכה ביומא מג, ב ויעוי' תוס' לקמן נח, ב בד"ה קדושת) אף שדלתות ההיכל נעולות יכול לשחוט כיון דפתח האולם פתוח תמיד ולא היה לו כלל דלתות¹¹. ויש חולקין¹².

10. בתוד"ה שנים כתב בסוה"ד "ואי הוי נקב בפתחו של היכל לא היה יכול לשחוט אם היה הפתח נעול על סמך אותו נקב קטן", והיינו דבנקב קטן לא מהני למחשב דלתות פתוחות אך בפתח גדול משמע דשפיר חשיב דלתות פתוחות וכשר לשחוט על סמך פתח זה. [אמנם צ"ע בהך דיוקא דהא תוס' כתב דאי היה נקב בפתחו של היכל ולא כתב סתם נקב בהיכל, ברם מריהטת דברי התוס' נראה כדדייקינן] אמנם יעוי' בלקוטי הלכות (לדף נה, ב בזב"ת) שכתב גבי הלול שאחורי בית הכפורת דע"י שהיה פתוח לקה"ק היה סגי לשחוט שם ונראה דהדין כן אף שפתח ההיכל סגור. ונראה לכאור' דפליגי בהא ב' הדעות בתוס' בסוגין (ד"ה שנים) דלדעה קמייתא וכן משמע מרש"י האפשרות לשחוט אחורי בית הכפורת היא ע"י החלון שהיה שם ויכלו לראות דרכו את פנים קה"ק (וכמס' הלקו"ה). והתוס' בדעה השניה (רבינו ברוך) סובר שע"י נקב קטן זה שאינו מוגדר כפתח א"א לשחוט כשדלתות ההיכל נעולות.

ויש לברר הדין כשדלתות ההיכל נעולות ויש פתח אחר שפתוח להיכל וכה"ג שיכול לסמוך על סמך אותו פתח, האם בעינן שישחט דווקא מול הפתח הפתוח כעת ואי ישחט מול דלתות ההיכל הנעולות יפסל, או"ד דיכול לשחוט בכל מקום שירצה דכיון דאיכא פתח הפתוח להיכל ליכא האיסור לשחוט משום שלא נפתחו דלתות ההיכל, ולכאור' תלוי ספק זה האם הגדר הוא דבעינן שמקום שחיטתו יהיה כנגד פתח או דבעינן שיהיה במקום שיכול לראות משם ההיכל, דלצד דבעינן כנגד הפתח א"כ הכי נמי הוא כנגד הפתח ומה שפתח זה נעול אין מופקע משום כך הדין דפתח וכיון דאיכא פתח הפתוח כעת להיכל שרי לשחוט הכא, אמנם א"נ דבעינן לשחוט במקום שיכול לראות משם ההיכל כיון דהכא במקום שנמצא אינו יכול לראות ההיכל דהא הפתח נעול לכך אין יכול לשחוט במקום זה, ונראה בפשטות שנחלקו בהך דינא ב' הדעות בתוד"ה שנים לפר, דלדעה קמייתא בעינן שישחוט במקום שיכול לראות משם ההיכל וכה"ג (ומש"כ דהוי פתח היינו לקיים קרא שישחוט פתח אוה"מ אך עכ"פ השם פתח תלוי במקום שיכול לראות משם ההיכל), ולדעה בתרייתא (רבינו ברוך) בעינן שיהיה פתח ממש המשמש לכניסה ויציאה ולכאור' אין מעכב דווקא שיכול לראות משם ההיכל.

11. כן משמע מדברי הלקו"ה שכתב דלהרמב"ם שפסק שקדושת אולם והיכל לאו חדא היא א"כ אף שפתח האולם פתוח תמיד שלא היה לפתחו דלת מ"מ לא מקרי עי"ז לפני אוהל מועד דאינו בכלל אוהל מועד, משמע דלמ"ד דלאולם היתה קדושת ההיכל שפיר מהני לשחוט על סמך שפתח האולם פתוח תמיד, וכן משמע מתוס' (ד"ה שנים בסוה"ד) דעל סמך נקב

ז. דווקא גבי שחיטה בעינן שדלתות ההיכל יהיו פתוחות אבל מליקה וקמיצה כשרין אף בזמן שדלתות ההיכל סגורות¹³.

קטן הפתוח להיכל לא היה יכול לשחוט אם דלתות ההיכל נעולות, ומשמע דאי הוה פתח ממש מהני לשחוט מחמתו אף שהדלתות נעולות וממילא לפי"ז כשאמרין דלאולם איכא קדושת היכל כיון שפתחו פתוח יכול לשחוט. אמנם אכתי הדין האם יכול לשחוט בכל מקום או דווקא מול פתח פתוח תלוי בחקירה בהערה הקודמת יעוי"ש ולצד שיכול לשחוט בכל מקום בעזרה על סמך שפתח האולם פתוח תמיד עולה דכל הדין ששלמים ששחטן קודם שיפתחו דלתות ההיכל פסולות לא אתיא להך מ"ד דקדושת אולם והיכל חדא היא, ויע"ע בלקו"ה הנ"ל שנשאר בצ"ע בשיטת הרמב"ם דמחד פסק דקדושת אולם והיכל לאו חדא נינהו ואין לאולם קדושת היכל למקרי אוה"מ (ויל"ע מקורו דהלקו"ה, דאין מפורש כן ברמב"ם) ומאידך פסק שצידי האולם וההיכל כשרים לשחוט ע"י הפשפושין שהיו בבית החליפות שזה אתיא דווקא למ"ד דקדושת אולם והיכל חדא היא וכדאי' ברש"י ותוס', וכך כתב להדיא במנחת חינוך (קמ"א סק"ה) שכל הדין שבעינן לשחוט בזמן שדלתות ההיכל פתוחות שנלמד מקרא "ושחטו פתח אוהל מועד" הוי דווקא אי נימא שקדושת אולם והיכל לאו חדא היא, ומביא שדעת הרמב"ם שלא היו פשפשים בבית החליפות כדי להכשיר כנגדן לשחיטת קדק"ל. ודלא כהלקו"ה הנ"ל. ועפי"ז צ"ע דברי הגמ' דבתחילת הסוגי' אתיא לדין דבעינן לשחוט כשדלתות ההיכל פתוחות וזה אתיא אך למ"ד שקדושת אולם והיכל לאו חדא נינהו, ובהמשך הסוגי' מביאה הגמ' לדין של פשפושין שהיו בבית החליפות כדי להכשיר לשחוט כנגדן וזה אתיא אך כמ"ד קדושת אולם והיכל חדא, ולא מתיישב הסוגי' בפשטות.

12. הגרי"ז כתב (מובא בספר אהלי חיים עמ' מו בהוצאת וולוז'ין וכן נמצא בכתבי הגרי"ז ענינים בסוגי' הש"ס סי' מ"ז) דלרמב"ם איכא ב' דינים בכל הסוגיא, חדא גבי מקום שחיטת קדק"ל שבעינן לשחוט במקום שרואה משם ההיכל, ואידך דין לשחוט בזמן שדלתות ההיכל פתוחות ובעינן דווקא שדלתות ההיכל פתוחות ול"מ מה שהאולם פתוח אף למ"ד שקדושתן אחת, וכן ל"מ לשחוט בתוך ההיכל כשהדלתות נעולות ודלא כהמנ"ח והלקו"ה (הנ"ל בסעיף ד'), אמנם מתוס' מוכח שמהני לשחוט כשהדלתות נעולות על סמך פתח אחר הפתוח להיכל ושמא התוס' פליג על הרמב"ם בהא. ובאמת צ"ב ליישב קו' הגרי"ז מהגמ' ביומא סג שאי שחט בחוץ קודם פתיחת הדלתות אינו חייב משום שחוט חוץ כיון דאינו ראוי בפנים שבזמן זה אינו יכול לשחוט בפנים כל זמן שהדלתות נעולות, וא"נ שיכול לשחוט על סמך שהאולם פתוח א"כ תמיד יהיה חייב כששוחט בחוץ דבכל זמן ראוי הוא לפנים, ושמא הך דינא שפטור משום שחוט חוץ אתיא אך למ"ד שקדושת אולם והיכל לאו חדא היא. ובמקדש דוד (סי' כ"ז סוף אות ב') נשאר על קו' זו בצ"ע.

13. כ"כ התוס' במנחות מט, ב וכ"כ ביומא כט, א. הביא דבריהם המל"מ בפ"ה ממעה"ק ה"ה. (ולשיטת רש"י דכל הדין לשחוט אחר פתיחת הדלתות הוא דווקא בשלמים ממ"נ יכל לעשות מליקה וקמיצה קודם פתיחת הדלתות דומיא דשאר קרבנות דשרי).

ח. אם היה תל או עץ¹⁴ וכה"ג מונח בחלל הפתח או סמוך לו¹⁵ ספק בגמ' האם יכול לשחוט על סמך אותו פתח או דחשיב הפסק¹⁶. וי"א דנפשט הספק שגובה לא הוי הפסק¹⁷.

14. כן כתב רש"י בבעיא דגובה. אמנם יעוי' במש"כ הגרי"ז (מובא בספר אהלי חיים שם) בשם הגר"ח דלדעת הרמב"ם אם היה תל או עץ ודאי דלא הוה הפסק דמאי אכפ"ל בכך וכל הספק הוי דווקא אי מפסיק דבר שהוא חלק מהבנין, וכיון דלמס' לא היה במציאות כזה גובה א"כ אין נפק"מ למעשה בהך ספיקא, ומבאר שלכך השמיט הרמב"ם להך בעיא.

15. כך ביארו האחרונים ספק הגמ' ה"ה פנים מאירות שפת אמת ועולת שלמה, דכל ספק הגמ' הוא בגונא הנזכר כשהגובה סותם חלק מהפתח או דמונח סמוך לו דנמי חשוב כסותם חלק מהפתח, אמנם כשמונח גובה בעזרה שלא סמוך לפתח אף דכשעומד סמוך לגובה אינו יכול לראות משם את פתח אוה"מ מ"מ אי"ז חשיב הפסק, ועפי"ז מיישבים קו' התוס' האיך יכול לשחוט במזרח המזבח והרי המזבח מסתיר את פתח אוהל מועד, דביארו דכיון דהמזבח רחוק מהפתח עצמו ודאי דאינו מפסיק וכל שטח העזרה נקרא לפני הפתח. אמנם מתוס' גופא נראה דסובר דספק הגמ' הוי בכל גווני ואף כשהגובה מונח באמצע העזרה ואינו סמוך לפתח כל כמה דמסתיר לשוחט את פתח אוה"מ דלכך הק' ממזבח, וכמו"כ נראה להוכיח מהשיטמ"ק שהביא להק' כקו' התוס' ותיירץ דודאי גובהו של מזבח אינו מפסיק כיון דלצורך קרבנות הוא (ובקרן אורה ובספר ראש המזבח תי' דמזבח דעיקר שחיטת קדשים תלוי בו והוא עצמו כשר לשחיטת שלמים ודאי דלא הוי הפסק). ומשמע דאי יהיה מונח דבר אחר באמצע העזרה שאינו צורך קרבנות שפיר הוי הפסק לצד בגמ' שגובה הוי הפסק. והיינו דלא כהאחרונים הנ"ל. ויע"ע בשפ"א.

16. הלח"מ (פ"ה ממעה"ק ה"ה) והחק נתן והלקוטי הלכות ועוד כתבו דלא איפשיטא הבעיא. וברמב"ם כלל לא הזכיר מדין זה דגובה. ויעוי' בשפ"א שכתב דלמס' דכל הבעיא דגובה היא לענין גובה הפשפושין שוב ליכא נפק"מ בהך בעיא ולכך לא כתבו בגמ' תיקון, וא"ש שהרמב"ם לא הביא להך בעיא.

17. במהר"י קורקוס (פ"ה ממעשה הקרבנות ה"ה) כתב דאיפשיטא הבעיא דגובה לא הוי הפסק, ומבאר נמי אמאי לא הזכיר הרמב"ם להך דינא.

הרב ראובן שאר ישוב שליט"א

פתיחת דלתות ההיכל בשעת השחיטה

שלמים¹ ששחטן² בעוד³ דלתות⁴ ההיכל⁵ סגורות⁶ פסולין מדאורייתא⁷, ויש מן הראשונים⁸ שסברו שדין זה נוהג אף בשאר זבחים, אך מ"מ בעופות ובמנחה אינו נוהג⁹.

1. בגמ' זבחים נה: פריך מ"ש הכא דכתיב פתח אהל מועד, ומ"ש התם דכתיב לפני אהל מועד, קמ"ל כדר' יהודה אמר שמואל דאמר ר"י אמר שמואל שלמים ששחטן קודם שנפתחו דלתות ההיכל פסולין, שנאמר ושחטו פתח אהל מועד, בזמן שהוא פתוח ולא בזמן שהוא נעול ע"כ הלשון הצריך לעניננו. ומסתימת לשון הגמ' משמע דדין זה נוהג דווקא בשלמים ולא בשאר קרבנות, וכן משמע מלשון הרמב"ם פ"ה מהל' מעה"ק ה"ה ושם בפ"ח הי"ב גבי שחיטת חוץ, וכן נראה מדברי רש"י בכמה מקומות שכך נקט. ע"י לקמן סא. שכתב רש"י שאם גרסי' התם קודם שהעמידו לויים את המשכן, צ"ל שדין זה מיירי בשלמים דווקא ולא בשאר קרבנות. וכן הביאו מרש"י לעיל נה. ד"ה שאם גילח, וכן בנזיר מה. (ועי' בעיונים.) ודלא כשיטת התוס' בכמה דוכתי כדלקמן אות ח. ובתו"ט בתמיד כבר הקשה מדוע הרמב"ם נקט דינו דווקא בשלמים הא ילפינן לכל הקרבנות. ועי' בכנה"ר שהביא מרבנו אליקים שכיון דשלמים דורון נינהו, לאו אורחא לשחוט לפני שנפתחו הדלתות. (אמנם גם עולה איקרי דורון כמבואר בכמה דוכתי. עי' זבחים דף ז:)

2. עי' באילה"ש שהביא בשם הלבוש מרדכי והנצי"ב על התורה שדעתם דאף בזריקה נוהג דין זה.

3. יש לדון בגוונא שכבר נפתחו הדלתות אך חזרו ונסגרו באמצע היום, האם נוהג דין זה כיון שהדלתות סגורות, או שכל הדין הוא רק כששחט קודם פתיחת ההיכל בבוקר. וברדב"ז בפ"ח מעה"ק הל' י"ב כתב דמרש"י בעירובין דף ב. שכתב שלמים ששחטן קודם שנפתחו דלתות ההיכל שחרית, משמע דאם נסגרו אח"כ מותר. אך בתוס' שם בד"ה שלמים כתבו בתי' האחרון שהפסוק מיירי אפי' חזרו ונסגרו שפסול עיי"ש. ולבסוף מסיק הרדב"ז שבכדי לא לשוויי פלוגתא דקמאי י"ל דמה שכתב רש"י כוונתו דאורחא דמילתא שהיו פותחים ההיכל שחרית, ושוב לא היו סוגרים אותו עד הלילה. וכך גם ביאר בלשון הרמב"ם שם פ"ה ה"ה עיי"ש.

4. בגמ' פשיטא מוגף כנעול דמי, וילון מאי, א"ר זירא הוא עצמו אין נעשה אלא כפתח פתוח. וברש"י ד"ה הוא עצמו כתב דלצניעותא בעלמא עבד, וכן בתוס' שם. ומבואר שיסוד הדין של פתח פתוח אין הענין בראית ההיכל דווקא אלא ביחס שבין העזרה להיכל שהיא פתוחה אליה. ומה שהגמ' מסתפקת אח"כ גובהה מאי צ"ל שכיוון שהגמ' הבינה שחלק

מצורת הפשפש היתה כשלפניו גובהה שמונה, וכיון שתי' הגמ' שאין כלל כזה דבר במקדש וגובהה שמונה דאיתא התם היינו גובה פתח הפשפש עצמו, ממילא אין נ"מ בזה, ולכן הרמב"ם השמיט לדין זה. ומטו משמיה דהגר"ח שדווקא דבר שהוא בכלל "הכל בכתב" ממילא נחשב שסותם את הפתח, אבל סתם תל או עמוד ארעי ודאי לא הסתפקה הגמ' שייחשב כפתח סגור וזה דלא כרש"י בד"ה גובהה.

5. בגמ' מבואר שדין זה אינו נוהג רק בהיכל אלא אף קודם שהעמידו לויים את המשכן ואחר שפירקו, ונראה מרהיטת לשון הגמ' שמאותו דין שהדלתות צריכים להיות פתוחות כך גם כשאין כלל דלתות פסול וכיון שהמשכן עדין לא עומד גרע מהיכא שהדלתות סגורות וכן משמע מרש"י ד"ה דניבעי, וכן נראה מדברי השיטה באות ו' שגרס "וכן". והגרי"ז נקט (עי' שיעורי הגרמ"ד) שאין זה אותו פסול, אלא זהו דין חדש שיש דין שיהיה אהל מועד. אמנם כבר הוכיח שם דלא כדברי הגרי"ז מהגמ' בעירובין דף ב'. דמשמע שזה אותו פסול שהרי הגמ' מוכיחה מדין זה שמקדש מקרי משכן עיי"ש.

ושלמים ששחטן בהיכל עצמו כשהדלתות סגורות כתב המנח"ח קמ"א ה' שכשר אמנם במקד"ד סי' כ"ז והשפ"א מנחות דף ח': נסתפקו בזה, ואומר המקד"ד שבסברא היה נראה לומר שכשר אך למעשה אולי יפסל מכיון שלא ראוי כרגע לשחוט בעזרה עיי"ש, ונשאר בצ"ע. (ובמקד"ד כתב להוכיח שפסול מהא דיומא כט. שאין חיוב שחיטת חוץ בשעה שהדלתות סגורות, ואם היה אפשר לשחוט בהיכל אמאי פטור, הא מתקבל לפתח אהל מועד הוא. ואי"ל שכיון שסגור לא יוכל להכנס להיכל, דוודאי אין טעם זה מספיק לפטור, שהרי אם היו סגורים דלתות העזרה פשיטא שחייב, כיון שדלתות ההיכל פתוחות, ובוודאי שחסרון ה"ת לא פוטר מחיוב חוץ. וכי לו יקיף עצמו במחיצות גם יפטר. ועי' מה שהאריך בזה בהערות להרשב"א שבועות טז. הוצאת מוה"ק).

6. בגמ' מבואר שפתח אהל מועד הכוונה שיהיה פתוח ולא סגור ולא לאפוקי נעול, וכמו שביאר רש"י בד"ה בזמן שפתח הינו החלל ולכן כשמוגף אף שלא נעול נחשב כסגור. ולכאור' א"כ יש להבין מדוע כשפרקו את המשכן יפסל הרי אין הדלתות סגורות כלל, ולהגרי"ז ניחא כיון שזה עוד פסול. וע"ע בעיונים במה שביארנו בשיטת הרמב"ם ועפ"י מיושב.

7. בגמ' מבואר שפסולין ומשמע שזה פסול גמור. וכן כתבו תוס' בכמה דוכתי (לקמן ס"א. וכן בעירובין דף ב. וביומא כ"ט. ועוד) והוסיפו התוס' שמוכח שזה פסול מדאורייתא, דאל"ה אמאי אמרין ביומא כ"ט. דשחט שלמים בחוץ קודם שנפתחו דלתות ההיכל פטור, הרי אם היה רק פסול דרבנן היה צריך להיות חייב, כ"ש מהא דאף בפסול דאורייתא שאם עלו לא ירדו ושחטם בחוץ חייב, אלא ודאי שזה פסול והדין בזה שעלו ירדו. ויל"ע מה המקור שדין זה מעכב. ובשפ"א דף נ"ה: כתב שאם דין זה נוהג בכל הזבחים, ממילא אפשר דילפינן משחוטי חוץ דכתיב אל פתח אהל מועד לא הביאו ומשמע דהיה צריך להביאו לאהל מועד.

עוד י"ל כמו שהקשו תוס' והראשונים בכמה דוכתי (עירובין ב. ועוד) וכן הקשה השיטה בסוגיין למאי בעינן לדין זה, תפול"ל דנשחטו קודם תמיד של שחר שהרי קודם התמיד היו פותחים הדלתות כדתנן בתמיד פ"ג מ"ז, ואמרינן מנין שלא יהא דבר קודם תמיד של שחר ת"ל העולה עולה ראשונה. ותי' דיש לומר שדין זה אינו מעכב אלא למצוה. ולפי"ז מוכרח שפסוק זה בא לעכב. (ומסתבר שאין הכוונה פה לשנה עליו הכתוב לעכב, שהרי אין זה אותו פסוק אלא מוכרח שהפסוק של פתח אהל מועד בא לפסול שהרי בלא"ה כבר למצוה לא שוחט קודם התמיד. עי' תפא"י בתמיד שם.) ובעיקר קושית הראשונים עי' בעיונים.

8. שיטת התוס' לקמן ס"א. וביומא כט. ועוד, שדין זה נוהג אף בשאר זבחים וכן הוכיחו מהמשנה בתמיד פ"ג מ"ז שמבואר דין זה אף בתמיד שהוא קרבן עולה. וכן פירש הראב"ד במשנה שם שדין זה נלמד מהפסוק של פתח אהל מועד. וכבר הקשנו מנין לתוס' שדין זה הוא אותו דין של שלמים ששחטן קודם פתיחת ההיכל דאולי זה דין סדר עבודת התמיד וכמו ששמע מהרמב"ם בפ"ו מהל' תמידין ומוספין ה"א.

9. כ"כ תוס' ביומא כט. ובמנחות מט:

עיונים:

◆ עי' אות א'. ונתבאר בדברי הגמ' שדין זה שדלתות ההיכל צריכות להיות פתוחות ואם לאו פסול, נוהג גם במשכן, ושם אמנם לא היו דלתות, מ"מ נ"מ קודם שהעמידו לויים את המשכן או לאחר שפרקו. והדברים צ"ב הרי אם החיסרון הוא במה שהדלתות סגורות, הרי כשלא העמידו עדיין את המשכן אין הדלתות סגורות, ואמאי פסול. עוד יש להבין דאמרינן בסמוך בגמ' דשני פשפשינן עשו בבית החליפות להכשיר כל העזרה לשחיטת קדשים קלים, ולכאור' כיון דמיירי שפתח ההיכל פתוח, אמאי לא מהני להכשיר את כל העזרה לשחיטה. ואם נאמר שיש דין שיראו את ההיכל ממש א"כ מדוע כשדלתות ההיכל סגורות אסור לשחוט גם בצדדין הרי רואה את ההיכל (אא"כ נאמר שכשסגרו את דלתות ההיכל סגרו גם את שאר הפתחים וזה לא משמע שהרי בגמ' תלי בהא דדלתות ההיכל סגורות). והגרי"ז הוסיף להקשות דהא לאולם עצמו לא היו דלתות אלא להיכל, ואמאי לא מספיק מה שפתוח לאולם בשביל שייחשב פתח אהל מועד דהרי אף הפשפשינן שהיו בבית החליפות שהכשירו לשחיטת קדשים קלים היו פתוחים לאולם, ובכ"ז הכשירו, וע"כ שקדושת היכל ואולם חדא קדושה וכמו שכתב רש"י בסוד"ה שני פשפשינן וכ"ה בתוס', וא"כ אמאי ל"ח פתח אהל מועד בהכי.

ומדברי הגמ' מבואר להדיא דהתחדש בדין זה ב' הלכות: א. שדלתות ההיכל יהיו פתוחות, וזה ילפינן מקרא דפתח אהל מועד. ב. שיהיה לפני הפתח, דילפינן מקרא דלפני אהל מועד, ולזה מספיק גם פתח פתוח לאולם כי קדושתו אותה קדושה ועי"כ נחשב שחיטה לפני הפתח. אמנם נראה שב' הלכות אלו שורש אחד להם דבעינן חיבור בין ההיכל והעזרה וזה מתבצע ע"י התנאים הנ"ל שע"כ העזרה מוגדרת כפתחו של היכל, וכך מתקיים רצון התורה דפתח אהל מועד, וע"י סגירת דלתות ההיכל אף שעדיין רואים את האולם דרך פתחו והפשפשינן (ואף את ההיכל דרך הלול), מ"מ כיון שיש פה מעשה (לא פעולה אלא מציאות) של חציצת מקום

ההיכל והפרדה בינו לעזרה ממילא חסר בשם פתח אהל מועד של העזרה, ואף שזה לפני הפתח. והיינו טעמא דאמרינן בגמ' דוילון לא חייץ, היות ולא עשוי לחוץ אלא לצניעות, ואף שמחמתו לא מתחזי היכל.

ולפי הנ"ל יש לישב מה שהקשה הלקוטי הלכות בסוגיין, לשיטת הרמב"ם שפסק דמקריבין אע"פ שאין בית, דלכאור' מ"ש מהמשכן לאחר שפרקו ולפני שהעמידו שאין לשחוט מדינא דפתח אהל מועד והביא שכבר הקשה כן הרשב"א בשבועות ט"ז. והרשב"א תי' דכל דין זה נוהג דווקא כשיש פתח ויש דלתות אך בזמן הזה שאין בית ואין פתח ודלתות לא. (ולדבריו צ"ל של"ק מהמשכן דאף שכשפרקו אין משכן, מ"מ זהו זמן שיש משכן ולכן נוהג דין זה). ועיי"ש בלקו"ה.

אמנם להנ"ל לכאור' יבואר דכיון ששיטת הרמב"ם דקדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא ממילא אין פה חציצה בין העזרה וההיכל, וממילא אין חיסרון של פתיחת הדלתות. והח"ח הוסיף שכיום שבעו"ה יש בית בנוי באמת לא יהיה אפשר להקריב. ולכאור' לדברנו אפ"ל שגם כשיש בית בנוי במקום ההיכל מ"מ אין ענין בית זה לחוץ בין קדושת ההיכל לקדושת העזרה. וכבר הבאנו את דברי הגר"ח שביאר בשיטת הרמב"ם שכל ספק הגמ' גבי גובהה זה דווקא כי הבינה שהיה גובהה שמונה לפני הפתח שהיה עשוי לסתום את הפתח, והוא בכלל מה שנאמר בו הכל בכתב. אך דבר אחר שיסתיר וודאי לא הסתפקה הגמ', ודלא כרש"י ד"ה גובהה שכתב שאף עמוד או תל בכלל הספק. ומה שבמשכן קודם שהעמידו נפסל ומשמע שזה אותו פסול כמו בדלתות סגורות, י"ל עפ"י שלא רק מצד חסרון קדושת העזרה, שא"כ אין פה כלל חידוש שהרי אין משכן ומה שייך לשחוט, ובוודאי מה שהיה משכן קודם זה לא הסיבה, שהרי דין זה נוהג אף קודם שהעמידו לויים את המשכן, ושם וודאי אין כלל קדושה. וע"כ שהחיסרון הוא כיון שאין פה קדושת היכל ברמה הנצרכת, ממילא גם לעזרה חסר בשם פתח אהל מועד.

ובעיקר שיטת הרמב"ם היה מקום ליישב, דכבר הבאנו שמסתימת לשון הרמב"ם נראה שנקט את הדין של פתיחת הדלתות רק בשלמים ולא בשאר הקרבנות, עי' פ"ה מהל' מעה"ק ה"ה, וכן בפ"ח הי"ב. וכן ראיתי שנקט האג"מ יו"ד ח"ב סו"ס א' שבשאר קרבנות להרמב"ם אינו פסול אלא מדרבנן. (ולפי"ז מיושב מה שהקשה התו"ט בתמיד שם על הרמב"ם מדוע נקט הרמב"ם לדין זה דווקא בשלמים בזמן שבמשנה מפורש דאף התמיד לא היה נשחט עד ששומע קול שער הגדול שנפתח. ולהנ"ל לק"מ דהוי מדרבנן. ועי' מה שהבאנו מהגרמ"ד שכתב דהוא סדר הקרבה בעלמא וכדמשמע מהרמב"ם בהל' תמידין ומוספין) וע"ע בכנסת הראשונים שהביא עוד ראשונים שסוברים כן. ולפי"ז י"ל דכונת הרמב"ם שמקריבים אע"פ שאין בית היינו שאר קרבנות חוץ משלמים (שהרי בפשטות הרמב"ם לא קאי על כל קרבנות שהרי יש קרבנות שוודאי ל"ש לעשותם בזה"ז כגון הפנימיים שהרי נפחתה תיקרת ההיכל לא היה מזה. (זבחים מ.) וצע"ע בזה).

ודע דלרש"י שיטה אחרת בסוגיין. עי' בד"ה דנבעי פתח אהל מועד וז"ל: כדאמרי' לקמן שאם אין שם פתח [כגון] קודם שיפתחו הדלתות וקודם שיעמידו וכו' לא היה שוחט עכ"ל ונראה שהבין רש"י שהחיסרון הוא לא בהבדל בין ההיכל לעזרה וכו"ל, אלא צריך "פתח", וזה מתקיים דווקא בדלתות פתוחות בפתח ואם אין משכן ל"ח דלתות פתוחות בפתח. [ולולא דמסתפינא הייתי מפרש דדעת רש"י בספק הגמ' גבי גובהה אי"ז חיסרון בפתח אהל מועד, אלא בלפני אהל מועד שאם יש משהו שמסתיר את הפתח כמו תל או עמוד, ל"ח שהשוחט עומד לפני אהל מועד אך גבי פתח וודאי לא מחסר שם פתח וכסברת הגר"ח. ועי' ברד"ה להכשיר, רצע"ע בזה].

◆ עי' סוף אות א' מה שהבאנו (מספר יד בנימין) שיש להוכיח מרש"י לעיל נה. שסבר שדין זה נוהג רק בשלמים. אך נראה שאין זה מוכח דעיי"ש וז"ל רש"י: "ותניא בספרי וגלח הנזיר פתח אהל מועד בשלמים הכתוב מדבר, כלומר גילוחו של נזיר ע"י דבר שנאמר בו ושחט פתח אהל מועד והיינו שלמים בויקרא וכו' " ולכאור' אין כוונת הספרי לומר שדווקא בשלמים נוהג דין זה אלא שעיקר הקרא נאמר בשלמים. ואולי ברש"י בנזיר מה. יותר מוכח עיי"ש.

◆ עי' באות ז' שהבאנו לקושית התוס' בערובין ב. שהקשו דלכאור' תפול"ל מהא דבלא"ה פסול מדינא דוערך עליה העולה העולה עולה ראשונה. ותי' דהתם למצה. (וכן הקשה השיטה בסוגיין) ולא הבנתי קושיתם דלכאור' לולי הפסוק של פתח אהל מועד מנין היינו יודעים שאת התמיד עצמו יש לשחוט דווקא אחר פתיחת הדלתות. ובמהרש"א על התוס' ביומא כט. כתב שאין כוונת התוס' להקשות שלא נכתוב כלל להפסוק של פתח אהל מועד, אלא היה קשה מדוע נקטנו שלמים ששחטן קודם שנפתחו וכו' דלכאור' צ"ל דין זה בקרבן תמיד והייתי יודע בין כך לשלמים מהאי דינא דהעולה עולה ראשונה. וע"ז תי' דגם בשלמים איכא נפק"מ לעכב. וראיתי בכנסת הראשונים שהביא לדבר התוס' רא"ש וחי' הר"ן בעירובין דף ב'. שהקשו כן, וכן הקשה בתוי"ט בתמיד פ"ג מ"ז ומבואר להדיא בדבריהם שהקושיא היתה שלא נכתוב כלל לקרא דשלמים ותפול"ל מדינא דהעולה עולה ראשונה.

אמנם יעוי' בפ"י הראב"ד סוף"ק דתמיד (ג"ז הובא בכה"ר) שמבואר מדבריו שכלפי תמיד לא היה צריך קרא דפתח אהל מועד היות ובין כך לא יכול לשחוט את התמיד קודם פתיחת דלתות ההיכל כיון שצריך לעשות דישון מזבח הפנימי והמנורה קודם לשחיטת התמיד.

ולפי"ז יש לישב שזה היתה כוונת הראשונים להקשות דדין זה ינהג בתמיד מכוח זה שבין כך צריך לפתוח את הדלתות קודם התמיד ולכן קשה למ"ל קרא בשלמים תפול"ל שא"א לשחוט קודם התמיד. (אולם בתוס' ביומא כט: ודאי אין לומר כן שהרי מפרש בקושיתו שמה שלא שחטו התמיד קודם פתיחת הדלתות זה משום דילפינן משלמים עיי"ש).

[ובעיקר דברי הראב"ד עצמם יל"ע טובא דלכאור' היה נראה שסתר משנתו, שהרי כבר הבאנו באות ח' שהראב"ד בעצמו פירש בתמיד פ"ג שהסיבה שלא היה שוחט את התמיד עד שהיה שומע וכו' זה מדינא דפתח אהל מועד ולא מההכרח שהיה צריך לפתוח דלתות ההיכל. אך אולי י"ל שזה תלוי באם דישון המזבח הפנימי והטבת המנורה מעכבת את שחיטת התמיד.]

הרב דוד יצחק הלוי קריטנברגר שליט"א

דין צורם אוזן פר בין שחיטה לקבלה

- א. בהמת קרבן שחסרה בין השחיטה לקבלת הדם, הרי זה לא יקבל¹.
- ב. חסרה לאחר הקבלה קודם זריקה, אם נשאר כזית יזרוק².
- ג. עבר קיבל וזרק לא כיפר³. והטעם לדעת הגרי"ז כיון שהקרבן פסול⁴, ולדעת הגרי"ד למרות שאין פסול בקרבן, הקבלה פסולה⁵.
- ד. דין זה הוא בין בקדשי קדשים ובין בקדשי קלים⁶.
- ה. דין זה הוא בין בבהמה ובין בעוף⁷.

1. בגמ' זבחים כה: איתא: אמר רב זירא אמר רבי יוחנן [רב] הצורם אוזן הפר ואח"כ קיבל דמו פסול שנאמר ולקח מדם הפר פר שהיה כבר. וכתב הרמב"ם (פסולי המוקדשים פ"א הלכ"ט): בהמה שחסר מאיבריה כל שהוא אחר שחיטה קודם קבלת הדם נפסלה אפילו צרם באזנה קודם קבלה הרי זה לא יקבל שנאמר ולקח מדם הפר שיהיה שלם כולו בשעת הקבלה ואם קיבל מן החסרה וזרק הרי זה פסול.
2. שם ה"ל: אבל אם חסרה אחר קבלה קודם זריקה. אפילו אבד הבשר קודם זריקת הדם או נשרף. אם נשתייר כזית מן הבשר או כזית מן האימורין וזרק את הדם. ואם לאו אינו זורק וכו'.
3. רמב"ם הנ"ל, הלכ"ט.
4. כתבי הגרי"ז זבחים. והוא פשוט לשון הגמ' פסול, וההסבר ברמב"ם שפסול מלעשות בו עבודת קבלה. ובשי' הגרי"ד ובמנח"א משמע דהוא על כל צד, ובבכורות משמע דרק לצד דמום.
5. לשון הרמב"ם: הרי זה לא יקבל, אך הקרבן לא נפסל. וכן כתב בזרע אברהם (ס"ד אות י"ח ד"ה ובעיקר). ויש ב' צדדים בגרי"ד זה האם הוי דין בעבודת הקבלה דזוהי העבודה ואלו דיניה או דלמא אינו דין בעבודה אלא צורת ופרטי מעשה הקבלה.
6. גמ' שם: אשכחן קדשי קדשים קלים מנלן וכו'. וברש"י שם בסוד"ה תרגומה כתב: וקבלה בקדשים קלים בתמימות הואיל וגלי בקדשי קדשים גלי. היינו שזהו המסקנא. ובליקוטי הלכות שם כתב כן להלכה והוכיח כן ממקומות נוספים. וכן הוכיח מהרמב"ם שכתב בסתמא "בהמה" ולא חילק בין קדשי קדשים לקדשים קלים, אלמא למסקנת הגמ' אין חילוק ביניהם וכדפרש"י.
7. כן כתב בשם הגר"ח בחידושים סימן שפ'. ועיין שי' זבחים מהגרי"ד ח"ב עמ' רפז'.

ו. אף חסרון מבפנים הוי חסרון לענין זה⁸.

ז. דעת הגרי"ז⁹ והאחיעזר¹⁰ שרק חיסרון שהוא מום פוסל. אלא שדעת הגרי"ז שכך היא דעת הרמב"ם. ודעת האחיעזר שלשית הרמב"ם כל שהוא פוסל.

ח. דוקא אם המום הוא מום קבוע פוסל, אך מום עובר אינו פוסל¹¹. ודעת הגרי"ז¹² שלשית הרמב"ם כל מום פוסל.

ט. כתב השפת אמת¹³ שאפילו לדעת הרמב"ם דווקא חיסרון אבר פוסל ולא שאר חסרונות אפילו דין מום עליהם.

8. הגמ' בבכורות לט. וע"ע בהערה 11 מה שדנו האחרונים בגמרא זאת.

9. הגרי"ז דייק מהרמב"ם מכך ששנה הלכה זאת בהלכות פסולי המוקדשים ולא בדיני בעל מום. וכן מלשון הרמב"ם "בהמה שחסר מאיבריה" וכן "ואם קיבל מן החסרה" ונקט שכן הוא דעת רש"י בבכורות בד"ה זורק את הדם שכתב "ואין לך מחוסר גדול מזה שחסר כולה" שגדר הפסול הוא מחמת שהבהמה חסרה בשעת הקבלה ממה שהיתה בשעת השחיטה. אלא שרק חיסרון שדין מום לו נקרא חיסרון, וכך מסביר את לשונות רש"י בזבחים כה: בד"ה הצורם ובד"ה ואח"כ - "דהוי מום" "דהוה ליה מום" וכן מש"כ בזבחים כו. בד"ה והא"ר זירא "אלמא המום פוסל בקבלה" שלא נפסל מדין מום אלא שהמום פוסל בפועל מחמת שחסרה.

10. האחיעזר (סי' ל' סק"ו) כתב: ואחרי דילפינן מגזיה"כ אמרינן דהחידוש הוא במום קבוע. וגם מסביר יש לחלק כיון דהפסול הוא משום גדר מום לפני השחיטה. אך מדייק שהרמב"ם כתב "שחסר מאיבריה כל שהוא" ומשמע אפילו שאינו בעל מום. ואומר [וכן המנח"ח (רפ"ח סק"ג) וקר"א (בסוד"ה תוס' בד"ה קדשים)] דאינו מסתבר כך דמאחר שאף בשחיטה אינו פוסל לא מסתבר שתחמיר התורה בדין הקבלה יותר משחיטה. והוכיח (סק"ז) מהגמ' בבכורות לט. שדנה האם יש מחוסר אבר מבפנים, ושאלה סתירה בין הברייתות והעמיד ר' יוחנן דלכו"ע חסרון מבפנים שמיה חסרון אלא שברייא אחת קודם שחיטה והשניה לאחר שחיטה. ומוכיח האחיעזר שאם כל שהוא לפני קבלה הוא חסרון הרי אפשר לומר דלכו"ע לאו שמיה חסרון ובין שחיטה לקבלה זהו דין מיוחד שבו כל שהוא פוסל. והגר"י אברמסקי דחה הוכחה זאת כדעת הגרי"ז שרק חסרון הפוסל בשחיטה פוסל בקבלה.

11. שטמ"ק ד"ה חותך.

12. כתבי הגרי"ז כאן. והגר"ד דחה די"ל דמום עובר אינו נקרא חיסרון. ועיי' חזו"י.

13. כתב בגמ' זבחים: ברמב"ם משמע דעיקר הקפידא בחסר אבר וצורם היינו שתלש האוזן וכו' י"ל דדוקא חסר אבר אבל ע"י מום בעלמא לא מיפסל דמקרי שפיר הפר שהי' מקודם דהא בלא"ה אינו ממש כקודם שחיטה דהוי חי והשתא מית. מיהו מלשון רש"י לקמן (ד' כ"ו.) ד"ה והאר"ז משמע דכל מום פוסל בין שחיטה לקבלה.

- י. דעת המנחת חינוך¹⁴ שגם למ"ד שנפסל בכל שהוא זהו דווקא בחיסרון חיצוני ולא בחיסרון פנימי.
- יא. כתב המנחת חינוך¹⁵ שגם אם ארעו בה שאר פסולים בין שחיטה לקבלה ולדוגמא נעבד או טריפה גם נפסל הקרבן.
- יב. עוד כתב¹⁶ שאם עשה מום בין שחיטה לקבלה חייב משום מטיל מום בקדשים.
- יג. אמנם אם זרק את הדם או הקטיר את האימורים, נקט שם שאין חיוב משום מקריב בעל מום¹⁷.

14. מצוה רפ"ח אות ד'. לומד שצרימת אוזן היא מום ולכך פוסלת בין שחיטה לקבלה. ותמה מדוע באיסורי מזבח כתב "שחטר מאבריה" ולא כתב כל שהוא, ואילו כאן כתב כל שהוא ומשמע אף בחסרון פנימי, ונשאר בצ"ע על הרמב"ם כיון שפשוט לו שלא יתכן שכאן יהא מום בדבר שאינו מום בשחיטה. ונראה דסבר כן דגם בחיצוני אם יחסר פחות משיעור מום לא יפסל אלא שסבר שכוונת הרמב"ם שחטר בשיעור.
15. במצוה רפ"ה אות ד' הוכיח כן מהגמ' הנ"ל בבכורות ונראה שהוא לשיטתו דאינו דין מחודש אלא שנתחדש שפסול בעל מום הוא גם בין שחיטה לקבלה א"כ מה לי דין זה מה לי שאר הדינים כולם פוסלים אף אם נהיו בין שחיטה לקבלה.
16. מצוה רפ"ז אות ח'. ואף שאין מום לאחר מיתה, מ"מ אחר שנתחדש בתורה שהיחס אליו כמדם ממש לענין פסול א"כ ה"ה לענין מטיל מום בקדשים.
17. מצוה רפ"ח אות ב' ומצוה ר"צ. ויש לישב את סתירת הדינים שאף שאינו מום ממש מ"מ פסול מום יש כאן והפוסל בהמת קדשים בפסול מום הרי עובר על מטיל מום בקדשים, מ"מ איסור זריקה אינו דין מטעם הפסול לשחיטה ולהקריבה אלא בבעל מום ממש, ולאחר מיתה אינו בעל מום ממש.

הרב ישראל מלכה שליט"א

דיני קבלת הדם

- סימן א' - הכשרים והפסולים בקבלה
סימן ב' - אופן קבלת הדם ושיעורו
סימן ג' - מקום הקבלה והמקבל
סימן ד' - דיני הכלי וקבלה באויר כלי
סימן ה' - דיני חציצה בעבודת הקבלה ובמקום עמידתו
סימן ו' - דיני דיחוי מכוס לחברתה
סימן ז' - דיני נשפך הדם
סימן ח' - דיני פסולי מחשבה בעבודת הקבלה

סימן א'

הכשרים והפסולים בקבלה

- א. מקבלת הדם ואילך מצות כהונה וכל הזבחים קיבול דמן בכלי שרת ביד כהן¹.
- ב. כל הזבחים שקבלו דמן זר אונן טבול יום ומחוסר כיפורים ומחוסר בגדים ושלא רחץ ידים ורגלים ערל טמא ויושב פסול².
- ג. צריך לקבל הדם בימין³, קיבל בימין ונתן לשמאלו יחזיר לימינו, וכן אם קיבל בכלי חול נפסל הזבח, קיבל בכלי קודש ונתן לכלי חול יחזיר לכלי קודש⁴ [וראה הערה].

1. זבחים לא, רמב"ם פ"ה ממעה"ק ה"א.
2. מתני' ריש כל הזבחים טו: ובגמ' שם מבוארים המקורות לפסולים אלו.
3. מגי' ריש כל הפסולין ורמב"ם פ"א מפסוה"מ הכ"ד ונראה דאם קיבל בשמאל נפסל הדם כמבואר בערוה"ש.
4. מתני' ריש כל הפסולין לב. ורמב"ם פ"א מפסוה"מ הכ"ד ובלשון הרמב"ם נראה דקיבל בכלי חול נפסל הזבח ויש לדקדק אם דינו שונה מקבלה בשמאל שהתם נפסל רק הדם והכא כל הזבח או דלמא תרוייהו שוין, ובמהר"י קורקוס כתב דמש"כ הרמב"ם נפסל הזבח

- ד. קיבל בימין ושמאל מסייעתו כשר ואם קיבל בימין ובשמאל יחד פסול⁵.
ה. כל הזבחים שקיבל דמם אחד מן הפסולין לעבודה נפסל הזבח קיבל הכשר ונתן לפסול ולא הלך בו הפסול אלא עמד במקומו יחזור לכשר⁶.
ו. קיבל הפסול אם נשאר דם הנפש חוזר הכשר ומקבל ומוליך וזורק שאין הפסולין לעבודה עושין הדם הנשאר שירים חוץ מן הטמא שראוי לעבודה בקרבן הבא בטומאה ומשום כך עושה שירים ואע"פ שקיבל אחריו הכשר דם הנפש וזרקו נפסל הזבח⁷ וי"א שגם הטמא אין עושה שירים עד שיזרוק⁸.

סימן ב'

אופן קבלת הדם ושיעורו

- א. בהמה שחסר באיבריה כל שהוא אחר שחיטה קודם קבלה הרי זה לא יקבל שנאמר ולקח מדם הפר שיהיה שלם כולו בשעת קבלה ואם קיבל מן החסרה וזרק הרי זה פסול⁹.
ב. לכתחילה צריך לקבל כל דמו של פר שנאמר ואת כל דם הפר ישפוך¹⁰ וי"א דאף בדיעבד מעכב¹¹.

- היינו בלא נשאר דם הנפש אבל אם נשאר דם הנפש יחזור הכשר ויקבל וא"כ נראה דדיניהן שוין.
5. כן משמע בשבת צג: וברמב"ם פ"ה מבאה"מ הי"ח דדוקא מסייע מהני וכן הוא בתוספתא קרבנות א' ה' ועי' בקה"י סי' י"ג ג' מה שביאר בזה.
6. רמב"ם פ"א מפסוה"מ הכ"ז.
7. זבחים לד: ובפ"ק דמעילה ה: וברמב"ם פ"א מפסוה"מ הכ"ח ועיי' במה שביאר בדבריו בערוה"ש סי' קכד אות יח דדבריו כפשוטן ודלא כהכס"מ וסברתו כאן סברת הגר"ח בפ"ד ה"ב מפסוה"מ בענין זריקת טמא.
8. ראב"ד שם, וברש"י בדף לד: מדוקדק כן שכתב "אם קיבל וזרק וכו'" ובכס"מ כתב שכן דעת הרמב"ם כדכתב בפ"ג ממעלה הב'-ג' קיבלו הפסולין את הדם וזרקוהו וחזרו הכשרים לעבודה וכו' חוץ מן הטמא כיצד קיבל הטמא וזרק וכו'.
9. זבחים כו., רמב"ם פ"א מפסוה"מ הכט.
10. שם כה. ובתוס' לד: ד"ה למעוטי וברמב"ם פ"ד ממעה"ק רב"ח.
11. כן משמע בכס"מ פ"א מפסוה"מ הכ"ו בשינויא בתרא שם.

ג. יכול לקבל לכתחילה את כל הדם בכמה כלים וא"צ לקבלם דוקא בכלי אחד¹² [ועיי' הערה].

ד. כיצד הוא עושה או חזו הסימנין בידו ומוציא הסימנין והורידין לתוך המזרק ושוחט שנים או רוב שנים כדי שיתקבל כל הדם בכלי¹³ וי"א דלאו דוקא שיהא הורידין בתוכו אלא על אויר של תוך הכלי¹⁴. ונחלקו בזה אם דין זה הוא רק לכתחילה מהדין שצריך לקבל כל דמו או דמעכב נמי בדיעבד¹⁵.

ה. ומגביה הסכין למעלה כדי שלא ירד הדם מעליה אלא מן הצואר¹⁶. ודם שבסכין מקנחו בשפת המזרק מאחוריו¹⁷ שלא יכנס בתוכו ובדיעבד כשר אם לא הגביה¹⁸.

ו. אם קיבל פחות מכדי הזייה לא נתקדש הדם¹⁹. ואם קיבל פחות מכדי הזייה בכלי זה ופחות מכדי הזייה בכלי זה לא מהני אף שחזר וערבן²⁰ וי"א דמהני אם חזר וערבן²¹.

ז. ושיעור דכדי הזייה י"א שהוא לכל קרבן לפי הזאותיו וכגון לפרים הנשרפין פחות מכדי הזייה היינו שקיבל כדי ג' הזאות בכלי אחד וכדי ד' הזאות בכלי

12. עי' חזו"א סי' ה' סק"ה שהוכיח דהדין לקבל כל הדם הוא בעבודת הקבלה ולא בשביל הזריקה שתהא מכל הדם אולם מובא בשיעורי הגרי"ד בסוגי' שם דדין זה הוא כדי שיהיה שפ"ש מכל הדם ואם יקבל בכמה כוסות לא יהא שייך דין זה וצ"ע.

13. רמב"ם שם.

14. רש"י בדף כה: ד"ה ורידין לתוך הכל.

15. ברמב"ם משמע דהוי כהמשך לדין לכתחילה שבע"י לקבל כל דמו ודייק הקר"א בדף כה: דהוי דין לכתחי' אולם ברש"י משמע שמעכב שכתב שם הטעם דנהוי קבלה מהפר שפיר הרי דהוי מהדין דבעי' שתהא קבלה מן הפר.

16. זבחים כב. דילפי' דם הפר ולא דם הפר ודבר אחר.

17. כס"מ פ"ד ממעה"ק ה"ח.

18. עיי' בזב"ת שכתב דבדיעבד לכו"ע דם זה מתבטל ואפי' לרב זביד בדף עט: שאין דם מבטל דם בדם הפסולין עדות גזירה היינו דוקא בשם התמצית דעשוי לרבות על דם הנפש כפי' רש"י שם אבל דם הסכין אין עשוי לרבות עליו וכשר.

19. רמב"ם פ"ד ממעה"ק ה"ח.

20. מל"מ שם.

21. קר"א מנחות דף ז:

אחר²² ובחטאות ושאר קרבנות שהדין הוא שהזאה אחת מהן מעכבת כדי הזייה אחת מהני בדיעבד²³ וי"א שבכל הקרבנות שיעורו כדי הזייה אחת²⁴.

ח. צריך לקבל דם הנפש [כולו לכתחי' כנ"ל] ולא דם העור ולא דם התמצית²⁵ ודין זה הוא לעיכובא²⁶.

ט. מהו דם הנפש – י"א שכל דם השחיטה הוא דם הנפש²⁷ וי"א שרק דם שהנשמה יוצאה בו²⁸.

י. קיבל דם והזה ממנו הזאה אחת המעכבת בחטאת ורוצה לקבל עוד דם לשאר הזאות דמצוה י"א שיכול לקבל עוד וי"א דאינו יכול לקבל אחרי שזרק הזריקה המעכבת²⁹.

יא. חתך כל הראש, אם קיבל מדם הגוף כשר, קיבל דם הראש פסול³⁰.

יב. שחט סימן אחד וקיבל ממנו דם י"א דכשר לזריקה וי"א שפסול³¹.

22. רש"י מנחות ז: ובזבח תודה טו. בביאור דעתו ובקר"א שם, ובאו"ש פ"ה ה"ט מפסוה"מ כתב כעין זה בדעת הרמב"ם.

23. רש"י בדף לח: ד"ה שירים.

24. רמב"ם שם שסתם דבריו ודייק מדבריו בזבח תודה שם דסובר דאין לחלק ותמיד סגי בכדי הזאה אחת ועי' מל"מ שם.

25. זבחים כה. ובלקוטי הלכות טו.

26. זבח תודה שם.

27. זבח תודה שם, ולח"מ ומדויק כן בלשון הגמ' דממעט רק דם העור והתמצית.

28. תוד"ה דם הקזה בכריתות כ: ובליקוטי הלכות טו.

29. המקד"ד בסי' ז'-ד', נסתפק בזה והשפ"א נקט דאין יכול לקבל עוד, ובקר"א דף לח: משמע דיכול לקבל לג' המתנות בנפרד.

30. תוספתא פ"ח ה"ו בזבחים, ודמי להא דזבחים סו. ועי' במקד"ד דנתקשה אמאי כשר בקיבל מדם הגוף והלא הוי בעל מום וא"א לקבל ממנו כמב' בגמ' בצורם אוזן הפר וכנ"ל ובהשמטות לחזון יחזקאל כתב לישב באופן א' שעדיין מחובר הראש בעור ולא חשיב מום לענין זה ועי"ש מה שתי' בעוד אופן ודן בזה.

31. ספק בתוס' בדף קז. בד"ה ואי ובמעילה דף ה. בתוד"ה היתר משמע דיכול לקבל קודם גמר שחיטה ובא"ש הביא ראיה מהרמב"ם בפ"ד ממעה"ק שכתב שליתן ורידין לתוך כלי מתחילת שחיטה משמע שמהתחלה הוי דין קבלה ועד במקד"ד סי' ז'-א' שהביא ראיות לכאן ולכאן, ועי' בקר"א דף ב. שצידד לאסור הדם שנתקבל אחר שחיטת סימן אחד, ועי' בקה"י בסי' מ"ב שדחה דבריו.

סימן ג'

מקום הקבלה והמקבל

א. קדשי קדשים אין מקבלין את דמן אלא בצפון המזבח³² שהוא מכותל צפוני של עזרה עד כותל המזבח שהוא רוחב ששים ומחצה וכנגדו מכותל האולם עד כותל מזרחי של עזרה שהוא אורך ששה ושבעים³³.

ב. קדשים קלים קיבול דמן בכל מקום בעזרה³⁴.

ג. מקום השחיטה הוא מקום הקבלה³⁵. ולכן אם קיבל מקצת מן הדם בצפון ומקצתו מחוץ לצפון פסול, אך אם קיבל הכל בצפון אפילו שלא במקום שחיטה ממש כשר³⁶. ואם מקצת מן הכלי היה בצפון ורובו בדרום ומקבל במיעוט שבפנים בלבד אפ"ה פסול³⁷.

ד. כשם שהקבלה צריכה להיות במקום שחיטה כך המקבל צריך להיות במקום שחיטה³⁸.

ה. היה עומד בדרום והושיט ידו וקיבל הדם בצפון קבלתו פסולה, הכניס ראשו ורובו לצפון הרי הוא כעומד בצפון³⁹.

32. זבחים מח מט, רמב"ם פ"ה ממעה"ק הלכה ב'-ג'.

33. זבחים כ., רמב"ם פ"ה מהל' ביה"ב הט"ו.

34. זבחים נה., רמב"ם פ"ה ממעה"ק ה"ב.

35. לשון הרמב"ם פ"ה ממעה"ק ה"ג.

36. רדב"ז שם.

37. תוד"ה קדשי קדשים בריש איזהו מקומן.

38. דף מח: תוד"ה קבלה וז"ל וי"ל מכיון דאשכחן למצוה במקבל כקבלה ה"ה לעכב עכ"ל וזה לגבי חטאת, ובתוד"ה לעכב בדף מט. נתקשו גבי אשם מנ"ל למקבל לעכב בצפון ועיי' בערוה"ש סי' ע"א אות ט' מה שישב בזה אולם כ"ז לענין קדשי קדשים שקבלתן בצפון אבל בקדשים קלים שקבלתן בכל העזרה צ"ב אם יש מקור לעכב על הקבלה והמקבל ואולי שייכא בזה נמי סברת תוס' הנ"ל וערוה"ש.

39. זבחים מח: כו., רמב"ם פ"א מפסוה"מ ה"ט-י'.

ו. וכן קדשים קלים שהכניס ידו וקיבל קבלתו פסולה אפילו הכניס ראשו ורובו ואפילו היה העובד כולו בפנים ושערו בחוץ עבודתו פסולה שנאמר בבואו אל אהל מועד עד שיבואו כולן⁴⁰.

ז. י"א שאם היה המקבל כולו בפנים בקק"ל וכנף בגדו בחוץ פסול מן הפסוק הנ"ל⁴¹.

ח. בקדשי קדשים אם פרכסה ויצאת לדרום וחזרה לצפון ואחר כך קיבל דמה בצפון כשרה⁴². וכל זה ביצאה מעצמה אבל קודם קבלה אין להוציאה לדרום בידיו רק אחר קבלה שרי ליה להוציא בידיו⁴³.

ט. היתה כולה בחוץ וצוארה בצפון י"א דכשר וי"א דפסול⁴⁴.

י. בקק"ל אם פרכסה ויצאה לחוץ אחר קבלת דמה⁴⁵. י"א שכשר גם הבשר לאכילה וי"א שרק לאכשורי זבחא לבעלים לכפרה אבל לא לאכילה ועיי' הערה⁴⁶ [שאפילו יצאו האימורין והבשר קודם זריקה בקק"ל הזבח כשר] אבל אם יצאת לחוץ קודם קבלה פסולה דנפסל הדם ביוצא⁴⁷.

40. זבחים כו. רמב"ם פ"א מפסוה"מ הי"ב, ועיי' בחי' הגר"ח ביא"מ פ"ג הכ"א ד"ה והנה עיקר שביאר בחילוק הדין עזרה שבקב"ל דלא מהני ראשו ורובו מהדין צפון דק"ק דסגי בראשו ורובו.

41. ערוה"ש סי' קכ"ג אות כ' שביאר כן בדעת הרמב"ם שכתב עד שיבואו כולן דמשמע דקאי אבגדים דלא כפשט בדף כו. דפי' דקאי על שיער.

42. זבחים כו., רמב"ם פ"א מפסוה"מ הי"א.

43. ערוך השלחן סי' קכ"ג אות יט שדייק כן מלשון הרמב"ם שכתב בתחילה ואפי' הוציאה לדרום ובהמשך דבריו כתב ויצאה לדרום.

44. חזו"א סי' ו' סק"ג כתב להכשיר וכן ביאר בחזרה וכן בשטמ"ק במנחות ט. אות כט אך מתחילתו משמע דבעי' שתהא כולה או רובה בפנים.

45. רמב"ם פ"א מפסוה"מ הי"ג להכס"מ דבעיא דלא אפשרט בפסחים פה. אי גזרו טומאה ביוצא או לאו נפסקה לקולא דהוי דרבנן א"נ ס"ל להרמב"ם דסוגי' דזבחים כה: פליגא ארבינא בחולין עג. ול"א דחיבורי אוכלין כמאן דמיפרתי ונגעי אהדי ולהכי לא נטמאת כל הבהמה רק היוצא ונפק"מ לב' התירוצים אי שריא הרגל היוצאת שם טומאה ועכ"ל לח"מ.

46. הראב"ד שם וטעמו כנ"ל דפסקי' לחומרא בספיקא דגמ' דפסחים וכדאיתא דחולין שכל הבהמה נטמאת מחמת הרגל הוצאת.

47. זבחים כו., ובערוה"ש סי' קכג אות כא.

יא. קדשי קדשים ששחטה והיא כולה בפנים ואחר כך הוציאה רגלה לחוץ חותך הבשר עד שמגיע לעצם ואחר כך מקבל הדם ואם קיבל ואחר כך חתך פסול מפני שמנונית הבשר שיצא⁴⁸ ובקק"ל אין צריך לחתוך אלא מחזיר רגלה לפנים העזרה ומקבל שבשר קק"ל שיצא קודם זריקה כשר⁴⁹ וי"א שאפילו אחר זריקה כל שלא יצא חוץ לחומת ירושלים כשר⁵⁰.

יב. נתלה באויר וקיבל הדם מצואר הבהמה המונחת בקרקע פסול שאין דרך שירות בכך⁵¹.

יג. היה עומד בעזרה ותלה המזרק בידו וקיבל הדם באויר או שהגביה הבהמה וקיבל הדם באויר כשר שאויר מקום כמקום⁵².

סימן ד'

דיני הכלי וקבלה באויר כלי

- א. ילפינן שהקבלה צריכה להיות בכל שרת⁵³.
- ב. באשם מצורע מקבלין שני כהנים את דמו אחד מקבלו בכלי לזרקו על גבי המזבח ואחד בידו הימנית ומערה לידו המשאלית ומזה באצבעו הימנית⁵⁴.
- ג. אויר הכלי הרי הוא ככלי – היה מקבל הדם ונפחתו שולי המזרק קודם שיגיע הדם לאויר המזרק ואחר כך הגיע הדם לאויר המזרק הנפחת לא נתקדש הדם שהאויר שאין סופו לנוח אינו כמונח⁵⁵.

48. זבחים כה:– כו., רמב"ם פ"א הט"ו שם.
49. רמב"ם פ"א הט"ו מפסוה"מ לביאור הכס"מ דכיון דאיכא שמנונית חשיב דם האברים לדם חשוב וחייל עליו פסול יוצא.
50. ראב"ד שם, ובכס"מ לחד פירוש בדעת הרמב"ם שכונתו נמי לחוץ לחומת ירושלים.
51. זבחים כו., רמב"ם פ"א הי"ט שם.
52. שם, ובערוה"ש סי' קכג אות כז כתב לבאר במש"כ הרמב"ם ותלה המזרק בידו היינו שאפי' שהמזרק באויר ולא בקרקע כשר דזהו דרך שירות בכך ומפרש דמאי דאמרי' בגמ' תלה וקיבל כשר בין תליית הבהמה באויר ובין שהכלי שבת באויר.
53. זבחים יג. וברש"י שם, ועיי' ערוה"ש סי' ע אות ה' וסי' ע"א אות ב'.
54. זבחים מז: וברמב"ם פ"ד ממעה"ק ה"ט.
55. שם כה: וברמב"ם פ"ד ממעה"ק ה"ט.

ד. הדין הנ"ל דפסול היינו בנפחת הכלי קודם הגעת הדם לתוך דפנות הכלי אך אם נכנס לדפנותיו אפילו נפחתו שוליו קודם הכנסו לדפנותיו י"א דקדש הדם⁵⁶ וי"א שרק לא נפסל מדין נשפך אבל לא קידש⁵⁷ ולא נאמר דין הנ"ל לפסול אלא בנפחת הכלי בגונא שהיה באוירו קודם שנכנס לדפנותיו ונפל לרצפה⁵⁸ או קלטו בכלי אחר.

ה. י"א שדין נפחת הנ"ל היינו אפי' נפחתו כל שוליו מאחר והגיע לאויר דפנותיו קודם שנפחתו שוליו כשר⁵⁹ וי"א דדוקא אם ניקב כמוציא משקה ולא ככונס דיש עליו דין כלי⁶⁰.

סימן ה'

דיני חציצה בעבודת הקבלה ובמקום עמידתו

א. נתן מזרק לתוך מזרק וקיבל כשר דמין במינו אינו חוצץ הניח סיב בתוך המזרק וקיבל כשר מפני שהסיב חלול והרי הדם יורד לתוך המזרק ואין כאן חציצה אבל בקמיצת המנחה אם קמץ מתוך הסיב פסול⁶¹.

ב. עמד הכהן המקבל רגלו אחת על הכלי ורגלו אחת על הרצפה או רגלו אחת על האבן ורגלו אחת על הרצפה רואין כל שאילו ינטל הכלי או האבן יכול לעמוד על רגלו אחת ועבודתו כשרה ואם לאו עבודתו פסולה⁶².

ג. נתנדנדה אבן מאבני העזרה, לכתחילה לא יעמוד עליה בשעת העבודה עד שתחובר בארץ ואם עבד, בדיעבד עבודתו כשרה הואיל ובמקומה עומדת⁶³.

56. רדב"ז שם, ערוה"ש סי' ע' אות ח'.

57. גרי"ז בכתבים כה:

58. ערוה"ש סי' ע' אות ח'.

59. רדב"ז שם.

60. גרי"ז בכתבים כה:

61. רמב"ם פ"א מפסוה"מ הכ"א.

62. שם כד., וברמב"ם פ"ה מבא"מ היה ובלקוטי הלכות יב.

63. שם ובגמ' מחלקינן בין דעתו לחברה לאין דעתו לחברה והרמב"ם לא חילק בזה והכשיר בעמד עליה בדיעבד ועי' כס"מ ובמל"מ שם נותר בצ"ע בזה, וע"ע בזה ברדב"ז בפ"א מהלכות בית הבחירה הי' ובלקוטי הלכות וזבח תודה יד.

ד. אם נעקרה האבן ועמד במקומה בגומא י"א דאין דרך שירות בכך⁶⁴ וי"א דלכתחילה לא יעשה כן ובדיעבד כשר⁶⁵.

ה. אם יש דבר חציצה קצת בשתי רגליו מן הצדדין לצד חוץ שיוכל לעמוד בטוב אף כשיגביה קצת רגליו מן הצדדין אין בו משום חציצה⁶⁶.

סימן ו'

דיני דיחוי מכוס לחברתה

א. חטאת שקיבל דמה בשתי כוסות ויצאת אחת מהם לחוץ השניה כשרה ויזה ממנה⁶⁷.

ב. נכנסה אחת מהם להיכל והזה ממנה שם אף החיצונה פסולה שנאמר אשר יובא מדמה אפילו מקצת דמה אם נכנס לכפר בקדש נפסלה⁶⁸.

ג. קיבל דם בכוס אחת וחילקו לב' כוסות וזרק הפסול מכוס אחת י"א שנפסל הכוס האחרת לזריקה וי"א שיהא אפשר לזרוק מהכוס השניה ע"י כשר⁶⁹.

סימן ז'

דיני נשפך הדם

א. נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו כשר⁷⁰ אבל אם נשפך מצואר הבהמה על הרצפה ואספו ונתנו לכלי השרת נפסל הזבח⁷¹.

64. שם, ובראב"ד שם.

65. שם, ובדעת הרמב"ם שם עפ"ד הזבח תודה (יד) והכס"מ הנ"ל.

66. בזבח תודה (יג) מסברא דנפשיה ויליף ליה מהדין שנכתב בהלכה ב'.

67. מתני' זבחים פ"ב. ורמב"ם פ"א מפסוה"מ הט"ו.

68. שם.

69. ע"י מנח"א בדף לד: בענין קבלה אם עושה שיריים דתלה דין זה בדברי הגר"ח והחזו"א, דלהגר"ח פ"ט ממעה"ק שכתב דהיכא שקיבל בכוס אחת לענין דין שיריים דינם ככוס אחת ואילו להחזו"א בסי' י' סק"כ דביאר הטעם דשיריים משום שנעשית עבודה בכוס א"כ בכוס שנעשית עבודה נעשה דיחוי ולא בכוס שלא נעשתה בו עבודה.

70. זבחים כה., וברמב"ם פ"ו מפסוה"מ הכ"ה ועיי' מל"מ שם סוף הל' כג ד"ה גרסי' שכתב דמשמעות תחילת דברי הרמב"ם שנשפך מהכלי ואספו כשר נראה שאפי' נשפך לגואי (לכיוון המזבח) כשר ואי בעי' שכל ההולכה תהא ברגל הו"ל להרמב"ם למימר שיחזור לאחוריו

ב. נשפך מקצת הדם מצואר בהמה על הארץ ולא אספו וקיבל מקצתו מצואר הבהמה הרי זה כשר ובלבד שיהיה מדם הנפש ולא דם התמצית ודם העור⁷².

ג. בחטאת העוף אם נשפך הדם ואספו הרי זה ספק אם הכלי פוסל בדמה או אינו פוסל לפיכך תשרוף ככל חטאת העוף שהיא ספק⁷³.

סימן ח'

דיני פסולי מחשבה בעבודת הקבלה

א. חשב בשעת קבלת הדם על מנת לזרוק דמו או להקטיר אימוריו או לאכול ממנו דבר הראוי לאכילה חוץ למקומו נפסל הקרבן⁷⁴.

ב. חשב בשעת הקבלה ע"מ לזרוק דמו או להקטיר אימוריו או לאכול ממנו דבר הראוי לאכילה חוץ לזמן אכילתו נפסל ונתפגל הזבח⁷⁵.

ג. המחשב בשעת קבלה מחשבה אחרת חוץ מג' מחשבות הנ"ל כגון להניח דם הזבח או האימורין למחר או להוציאן חוץ לעזרה או שחשב לזרוק הדם על הכבש שלא כנגד היסוד או ליתן את הניתנין למעלה למטה ולמטה למעלה או ליתן את הניתנין במזבח החיצון בפנים ולהיפך או להכניס דם החטאת בפנים או שיאכלוהו טמאים ופסולים לאכילה או שיקריבוהו טמאים ופסולים לעבודה

למקום שנשפך ממנו ויוליך משם ואז יהא כשר ובפרט דאיכא למ"ד דלא מהני תיקון, וישב בזה דאפשר שסמך עמ"ש דקיבל הכשר ונתן לפסול יחזיר לכשר ומדנקט יחזיר לכשר משמע דבעי' שהכשר יוליך מה שעשה שלא ברגל וה"נ הכא ועיי"ש עוד.

71. שם, וזהו לשון הרמב"ם וצ"ב במש"כ נפסל הזבח הלא יכול לחזור ולקבל, ועי' כתבי הגר"ז בדף כה. דמייתי דאיכא תרי ילפוי' על פסול נשפך הא' על הדם שנפסל והב' על סדר הקבלה והפסול בדם הוא משום דל"ה דם מהפר כתבו' בגמ' שם והפסול בקבלה הוא דצריך להתקבל בכלי כשר.

72. שם, וצ"ב מהו לשון הרמב"ם שכתב "ולא אספו".

73. שם צב:, וברש"י כתב שם טעם אחר לספיקא דגמ' בד"ה אצרוכי דהספק הוא האם הצואר הוא ככלי או דיש דין לעשות המיצוי מהצואר בלא כלי דאי הצואר ככלי הוי כנשפך מן הכלי לרצפה וכשר ואם הינד למצות מהצואר הוי כנשפך מן הצואר ופסול.

74. זבחים כז: כט:, רמב"ם פי"ג מפסוה"מ הא'-ג'.

75. שם.

או לערב דם הזבח בדם הפסולין או לשבר עצמות הפסח ולאכול ממנו נא או לשרוף חטאות הנשרפות חוץ לזמנו או חוץ למקומן בכולן כשר הזבח⁷⁶.

ד. אם חשב בתחילת הקבלה מחשבת פיגול שימשיך לעשות הקבלה עפ"י מחשבה זו לא פיגל⁷⁷.

ה. אם פיגל בשעת הקבלה אינו יכול לקבל שוב מן הבהמה דנפסל הקרבן [וראה הערה]⁷⁸.

ו. אם קיבל חלק מן הדם שיש בו שיעור הזאה וחשב בו מחשבת פיגול חל הפיגול ופוסל הקרבן ול"ה חצי מתיר אבל אם חשב בפחות מכדי קבלה הוי חצי מתיר ואינו מפגל⁷⁹.

ז. אם קיבל כשיעור הזאה והמשיך לקבל עוד וחשב מחשבת פיגול בסיום הקבלה פוסל הזבח⁸⁰.

ח. אם חשב בשעת הקבלה מחשב שלא לשם הבעלים או שלא לשם הזבח אם היה זה בחטאת או בפסח נפסל הקרבן ואם בשאר קרבנות כשר ולא עלו לבעלים לשם חובה⁸¹.

76. מתני' זבחים דף לה: וברמב"ם שם ה"ח.

77. עי' תוד"ה מחשבין מעבודה לעבודה בדף ט: י.

78. זבחים לד: אין לך עושה שיריים אלא חוץ לזמנו וכו' הואיל ומרצה לפיגולו ועיי"ש בגרי"ז בכתבים שנתקשה מאי רבותא איכא בהאי דינא דעושה שיריים הלא כיון שחשב בקבלה נפסל הקרבן ופשיטא דהקרבן פסול ותירץ דנפק"מ בשיריים שלא מהני על הדם עלו לא ירדו עיי"ש, וחזי' דפשיטא ליה דהקרבן נפסל ול"ש לקבל שני אלא דאיכא עד נפק"מ שהאי דינא שעושה שיריים, וכן מבואר מהדין המוזכר בדברינו לקמן הל' י' בפסול שקיבל ולכאור' ה"ה במחשבת פיגול ועיי' במקורות שם.

79. חזו"א ס"א סק"ב.

80. כן נראה בטו"ק בדף לא בדברי תוד"ה הא וכתב שם ונ"ל דבשלמא זריקה מפגלת משום דהוא מתיר שפיר י"ל דמאחר וכבר כיפר במאי פסל הנדח משא"כ מחשבה שבשעת קבלה דלכך מפגלת משום שצורך זריקה היא כמש"כ ברש"י במנחות דף יד: וא"כ כל זמן שלא נזרק הדם כולו צורך זריקה הוא לע"ע.

81. רמב"ם פט"ו מפסוה"מ ה"א.

ט. בקרבנות הכשרים שלא לשמן אם קיבל הדם בהן זה שאינו ראוי לעבודה פסל הזבח כאילו עשהו לשמו שהוא פסול ואע"פ שיש דם הנפש וחזור הכשר וקיבל נפסל הזבח ולא מפני שינוי השם פסלן אלא מפני שאינו ראוי לעבודה⁸².

י. אחד מכל הפסולים לעבודה שקיבל הדם וחשב בשעת העבודה מחשבת הזמן או מחשבת המקום לא פסל במחשבתו לפי שאינו ראוי לעבודה ואותו הדם שקיבל ישפך לאמה ואם נשאר דם הנפש יחזור הראוי לעבודה ויקבל במחשבה נכונה⁸³.

יא. פיגל בקבלת יד דאשם מצורע על אף דאין זה מתיר בקרבן אלא נצרך להזאת המצורע מ"מ הרי זה פיגול⁸⁴.

82. רמב"ם פי"ד מפסוה"מ ה"ב.

83. שם ועי' בביאור הגר"ח על הרמב"ם שם שכתב לבאר הל' זו דמיירי אף בטמא דאפי' דבעלמא טמא עושה דיחוי ול"א יחזור הכשר ויקבל מ"מ כשקיבל במחשבת פסול אין עבודתו עבודה ויחזור הכשר ויקבל והוכיח כן מגמ' כו: ועיי"ש בשטמ"ק ד"ה הבע"ס וז"ל וכיון דתרי דיחויי הוי אינו עושה שיריים עכ"ל. ובמש"ס הרמב"ם שהדם הנשאר בכוס ממה שקיבל או זרק ישפך אמה משמע דבקבלה לבד הוי סיבה שיעשה שירים לישפך לאמה ועיי"ש בגר"ח במה שביאר בשיירי הזריקה שהכוס ונראה דה"ה קבלה.

84. בשיעורי הגר"ד בדף יג: הובא משמיה דהגר"ז יסוד זה והוא כדעתו בפיגול בהקשה ע"ד תוד"ה זה שכתבו דאין פיגול בהגשה ובריש מנחות כתבו טעם אחר דהגשה אינה עבודה וצ"ב אמאי לא פירשו דהגשה לאו מתיר היא ויסד מכך דאע"ג דל"ה מתיר מ"מ מאחר ופיגל "בעבודה" המתרת הריהו גורם שיפגל המתיר ומש"כ הגר"ז בהל' מעילה דבעיי' לפגל מהמתיר א"צ שהמחשבה תהא בגוף המתיר אלא בעבודה המתרת, וכן ביומא מח: בחתיית הגחלים דמכשירי מצוה כמצוה ביאר נמי הכי הוי חלק מן העבודה המתרת ומשו"ה שייך לפגל בזה.

הרב שמואל גולדוסר שליט"א

מהלכות קבלת הדם

קבלה וזריקה מדם הנפש

א. צריך שיקבל¹ רק מדם הנפש ולא מדם העור ולא מדם התמצית. הדם שיוצא מיד אחר השחיטה או הדם היוצא לבסוף² להתוס' פסול ולהרמב"ם כשר³ לקבלה מהצואר⁴ וזריקה כל שיש בו אדמומית⁵.

ב. קבל מדם התמצית או העור לא יזרק⁶. ואפי' דם הנפש רבה על דם התמצית⁷ או העור⁸. ואם עבר וזרק⁹ אם יש בדם הנפש כדי שאם היו מים היה בכל הדם מראה דם¹⁰ כשר¹¹.

1. גמ' הכא ולקח מדם הפר ולא מדם העור ולא מדם התמצית וברמב"ם פ"א פסוה"מ הכ"ו.
2. בגמ' כריתות שם ברש"י מבו' דאיכא ד' דמים הא' שחור שותת ב' אדום שותת ג' מקלח ד' חוזר ושותת (והר"ג שם ס"ל דד' שחור שותת וה' אדום שותת) ולר"י רק הדם המקלח דהיינו הג' חשיב דם הנפש ולר"ל מהדם השני ואילך הכל חשיב דם הנפש.
3. זב"ת. שי' התוס' היא בכריתות שם כ' ע"ב ד"ה דם דאפי' בשחיטה אין כל הדמים חשובים דם הנפש ואי' לפלוג' דר"י ור"ל אך ברמב"ם מ"א פ"ו ה"ג משמע דבשחיטה כל הדם חשיב דם הנפש, וכתב בזב"ת דלכאור' ה"ה הכא איכא לפלוגתתם.
4. בלח"מ שם בי' דעת הרמב"ם דכיון שהוא יוצא ממקום שהנשמה יוצאת בו כולו דם הנפש ולפי"ז יל"ע במקיז אחר שחיטה ומקבל אי' איכא להרמב"ם פלוג' דר"י ור"ל ובעיקר קבלה בכה"ג אי' כשרה נסתפק במקד"ד דלהלן.
5. כן כתב שם הרמב"ם גבי מ"א ולכאור' ה"ה הכא דאל"ה מה מיעט הגמ' הכא דם התמצית אי' לא נימא כהערה הקודמת.
6. גמ' כריתות כ"ב ע"א ילפי' לה כי הדם הוא בנפש יכפר דם שהנשמה תלויה בו מכפר. ובאחרונים (מקד"ד ז' ב' קר"א ע"ב) בי' דבעי' לב' הפסוקים דקבלה ודזריקה משום דבלא קרא דקבלה הו"א שיקבל הדם אע"ג שלא יזרקנו לקיים בו מצות קבלה כיון שנתקדש בשחיטה ובטה"ק בי' דבלא קרא דזריקה הו"א שיזרקנו ע"ג מזבח למצוה כעין הקטרת אימורים אע"ג דאין מכפר בו.
7. מתני' ע"ח ע"ח ע"א (ור"א שם פליג ומכשיר) ובגמ' ע"ט ע"ב דהוא גזירה שמא ירבה דם תמצית על דם הנפש וברמב"ם פסוה"מ פ"ב הכ"ג.
8. יעו' בזב"ת גבי דם סכין דבדיעבד נתבטל דרק בדם התמצית דמצוי שירבה על דם הנפש

לְקַבֵּל בַּדָּם הַפֶּה

ג. השוחט¹² צריך שיקבל את כל דם הפר¹³. ואם נשפך מקצתו על הארץ¹⁴ או שלא קיבל את כולו כשר¹⁵ אם קיבל כדי הזאה¹⁶. ושם צריך שיקבל כל הדם בכלי אחד¹⁷.

גזרו ויל"ע בדם העור אי מצוי שירבה דאי לאו יכול לזרוק לכתחלה כשקבל. ובמתני' לק' איתא רק דם התמצית.

9. וכ"ז לדין אך שי' ר"י לק' ל"ה ע"א דאין דם מבטל דם ועי' תוס' לק' ע"ט ע"ב ד"ה ה"ג דאי הגזירה שמא ירבה דם התמצית על דם הנפש לר"י ליתא להאי גזירה ויכול לזרוק ולפי"ז לכאור' הוא אפי' בדם התמצית רבה דהא אין דם הנפש בטל (ודם התמצית רואין כאילו הוא מים. תוס' ל"ה שם) אך אי הגזירה שמא יתן מדם הפסול אף לר"י אי' גזירה. ועי' בגמ' ל"ה שם דנראה דאי ליתא לר"י הגזירה שמא אף לכתחלה יכול לקבל דם הנפש כ"כ דמקבל אח"כ דם התמצית דהא אין מתבטל והגמ' שם הביא דר"י מודה רק גבי קרא דזריקה.

10. כ"כ הלקו"ה בתורת הקדשים לק' ע"ח ע"א.

11. מתני' ורמב"ם שם.

12. השוחט הוא לשון הגמ' וצ"ב מה שייך להשוחט ונראה דמזה העלה הרמב"ם דהדין דשוחט הורדין בתוך הכלי הוא משום דצריך לקבל כל דם הפר ואכמ"ל. ויעו' חולין כ"ט ע"א דברי ר"פ דבקדשים לכו"ע צריך לשחוט את הורדין בכדי שיצא דם.

13. גמ' הכא ואת כל דם הפר ישפך ואי אינו ענין בשיריים דליתיה לכוליה דם תניהו ענין בקבלה. וברמב"ם מעה"ק פ"ד ה"ח.

14. רמב"ם פסוה"מ פ"א הכ"ו. ובכס"מ שם בי' בתי' ב' דכשר אע"ג דצריך לקבל כל דמו של פר דכיון שנשפך על הרצפה הנשאר זהו כל הדם ולתי' זה בלא נשפך שמא הוא לעיכובא לקבל כל הדם (יל"ע אי איכא היכי תימצא).

15. תוס' ל"ד ע"ב ד"ה למעוטי ובכס"מ שם תי' א' דקבלת כל הדם היא רק לכתחלה וכן פסק בזב"ת הכא ובקר"א והוכיחו מהדין דיחזור הכשר ויקבל.

16. הל' כדי הזאה יבו' במקומו ובזמנו בעז"ה.

17. בחזו"א סי' ה' ס"ק ה' נסתפק בזה ויסוד הספק אי הוא דין רק בקבלה או דרצתה תו' דבשעת זריקה יהא כל הדם בכלי (דהזריקה תהא מכל הדם). ובחי' רא"ל מלין ח"ב סי' י"ח נסתפק בזה מטעם אחר דשמא אינו דין בהדם שיתקבל בכלי אלא צורה בקבלה לקבל כל הדם ובשני כלים לא נתקיימה. ועי' מנח"א דנסתפק אי הדין לקבל כל דם הפר מטעם שישפך לשיריים הוא (וכדמשמע קצת בקרא) ונסתפק שם אי בבמה ליכא שפיכ"ש אי בעי' לקבל כל דם הפר וכן להרא' דבחלק הקרבנות ליכא שפיכ"ש ולכאו' אי מטעם שפיכ"ש הוא

שלא לקבל דם מהסכין

ד. השוחט צריך שיגביה הסכין למעלה כדי לא יפול הדם מן הסכין למזרק דדם הסכין פסול הוא¹⁸. ואם נפל דם הסכין ונתערב בשאר הדם כשר¹⁹. ודם הסכין מקנחו בשפת המזרק מבחוץ²⁰.

(ויש דמטו כן משמיה דהגרי"ז) לרבנן לק' ל"ד ע"ב דבשני כוסות אין שפיכ"ש בכוס השני צריך לקבל בכוס אחת. וכן יל"ע אי יכול לחלקם אחר זריקה ולצד ב' דהחזו"א ולהצד שהוא משום שפיכ"ש לכאור' לא יחלקם. אך יעו' בגר"ח מעה"ק פי"ט הי"ג דבחילקם אחר קבלה איכא שפיכ"ש בב' הכוסות ובחזו"א בגליונות עליו ובסי' י' ס"ק ג' מסתפק בזה (שו"ר דהוא תליא אף בגי' הגמ' ביומא נ"ז ע"ב). ואי קיבלם בב' כוסות וצירפם קודם קבלה יל"ע אי שופך שיריים ואי נימא דמודה בזה הגר"ח שמא איכא מצוה לצרפם ושמא יכול לכתחלה לקבל בב' כוסות ולצרף אי נימא דמטעם שפיכ"ש הוא (ועי' הע' 21 דברי הרדב"ז דמוכח דס"ל דבכה"ג איכא שפיכ"ש). ובחזו"א מוכיח מתוס' לעיל י"ג ע"ב ומעילה ז' ע"א דאין מצוה לאסוף דם שנשפך מן הכלי על הרצפה דכל דם הפר הוא רק דין בקבלה ונפשט מזה אף דאינו מטעם שפיכ"ש.

18. גמ' הכא ולקח מדם הפר ולא מדם הפר ודבר אחר (ובתוס' ב"י דבעי' לב' הפסוקים ולא ילפי' ק"ו מסכין או דבלא קרא דרצפה הו"א דסכין גרע שנתקבל בפסול או דבלא גורעין הו"א דהך קרא אתא ארצפה וסכין כשר ויל"פ הרבה בזה ואכמ"ל). וברמב"ם מעה"ק פ"ד ה"ח.

19. זב"ת ושפ"א כיון דנתבטל הדם (ואפי' לר"י דאין דם מבטל דם אי' בתוס' ל"ה ע"א דס"ל רואין כאילו הוא מים) ומה דגזרו דדם פסול אינו בטל הוא רק כשמצוי שירבה על דם הנפש. וזה לק' ע"ט ע"ב לשי' ר"פ וכן לר"ז לשי' רש"י אך לפי' תוס' בדעת ר"ז שם הגזירה שמא יתן רק מדם הפסול ולפי"ז אף הכא אולי אי' לגזירה. ושמא כיון דאין בו כדי הזאה (כדאי' ברדב"ז) ליכא גזירה. ומיהו אי דם הסכין ראשון יל"ע אי לא אמרי' קמא קמא בטיל ועי' חזו"א סי' ה' ס"ק ו' בסוגריים.

20. גמ' מדקרי למזרק כפורי זהב. וברמב"ם שם. וברדב"ז ב"י דצריך לקנחו כיון דנתקדש ע"י סכין ובעי' שישפך ליסוד (ואע"ג דאין בו כדי הזאה ב"י שם דכיון דבמזרק נתקבל כדי הזאה אף הדם שבסכין נתקדש). ובתוס' ב"י דמה דלא מקנח בגופה של פרה דיתקלקל הסכין וחזי' דל"ס ליה כהרדב"ז ובמקד"ד פר"ח נ"א א' ב"י דכיון דנתקדש ע"י סכין גנאי הוא להורידו לכלי חול וצ"ע לפי"ז אי לא היה הסכין כ"ש אי צריך לקנח. ושמא להתוס' צריך לקנחו כדי שיוכל לשחוט בו שוב ורק דצ"ע שיקנחו במה דירצה וכן אי אין רוצה לשחוט עתה ושמא גזרו שיקנח גזירה שמא ישחוט.

נשפך הדם

ה. נשפך הדם על הרצפה או לכלי חול קודם שנכנס לכלי²¹ שרת פסול²². ואם נשאר דם בצואר מקבלו²³.

ו. נשפך דם חטאת העוף מצוארה ספק הוא²⁴ אם כשר לאוספו ותשרף החטאת²⁵ ויביא אחרת²⁶. נשפך דם עולת העוף על הרצפה פסול בודאי²⁷.

ז. וכן בקומץ²⁸. קמץ בימינו ונתן לשמאלו או לפסול או הכניסו בכלי חול קודם שהכניסו בכלי שרת נפסל הקומץ²⁹.

21. עי' להלן בדינא דאוריר כלי אי סגי שיכנס באוריר הכלי קודם שישפך.

22. גמ' יליף מולקח מדם הפר דם מהפר יקבלנו ועי' הערה 19. ועי' ח' הגרי"ז דמלבד מה דל"ח קבלה אי אינה מהפר אף איכא פסול בהדם הנשפך ואכמ"ל. וברמב"ם פסוה"מ פ"א הכ"ה (וצ"ע לשונו נפסל הזבח וי"ל דכשנשפך כל הדם איכא פסול בקרבן דאין דם אין בשר [נע' במנח"א שהוכיח בכ"מ בארוכה דהוא פסול]).

23. רמב"ם שם הכ"ו ועי' לעיל הע' 15 - 16. וכתב בחזו"א ה' ס"ק ו' דלהסוברים דאוריר פוסל הדם (עי' להלן בדין אוריר כלי) צריך לתפוס הורידין עד שיישפך הדם לארץ ואז יקבל.

24. גמ' לק' צ"ב ע"ב בעי ר"א. וברמב"ם שם פ"ב ה"כ.

25. רמב"ם שם ככל ספק פסוה"מ ובזב"ת הכא ככל פסוה"מ.

26. זב"ת הכא כיון דלא נזרק הדם לא נתכפר. וכתב שם דבזרק הדם כיון דהוא ספק לא יביא אחרת אא"כ הוא מחו"כ דיביא אחרת ובשרה ישרף.

27. זב"ת הכא כיון דבעי' מיצוי מהעוף. וי"ל ע' דשמא לאוספו דהגמ' אין כונתה בכלי ושיזרוק מהכלי אלא שיאספה לעוף וחשיבה ההזאה מעוף וספק הגמ' הוא מחמת פסול נשפך ולא אי הזאה מהעוף לעיכובא (כדבי' הגרי"ז) וא"כ אפשר דאף בעולת העוף ייחשב מיצוי מהעוף אי יאספו לעוף.

28. גמ' מנחות כ"ו ע"ב דלרבנן דאיכא קידוש כלי במנחה אי נתנו בשמאל נעשה כדם שנשפך ופסול. ור"ש שם פליג וס"ל דליכא במנחה קידוש כלי. וברמב"ם פסוה"מ פ"א ה"ב.

29. וי"ל ע' אי יכול לחזור ולקמוץ והיינו דיחזיר הקומץ לשאר המנחה (דבלא זה חסר בהשיעור) ויקמוץ. ושמא הוא תלוי בהגדר דפסול נשפך דאי רק חסרון בהקבלה הוא לכאו' יכול לחזור ולקמוץ אך אי חל פסול בהקומץ לכאו' צריך להשלים ממקום אחר.

אזיר הכלי

ח. צריך שישחוט כשהורידין רואין את אזיר הכלי מלמעלה³⁰. כן שי' רש"י. ולהרמב"ם צריך שישחוט כשהורידין בתוך הכלי³¹.

ט. לא ראו הורידין אזיר הכלי כששחט וקיבל הדם במזרק להרמב"ם כשר³² ולרש"י נפסל הדם³³ ויחזור ויקבל³⁴.

י. שחט כשראו הורידין אזיר הכלי ונטל הכלי ונשפך הדם או אספו בכלי חול קודם שהספיק ליכנס לאזיר המזרק נחלקו האחרונים מקצתם מחשיבים הדם שנתקבל ונשפך וכשר³⁵ ומקצתם פוסלים אפילו נכנס הדם כבר לאזיר שתוך הכלי ואספו משם³⁶ ואפילו אספו בכלי שרת אחר³⁷. ובדעת הרמב"ם יש מסתפקין לחלק שאם נכנס הדם לאזיר הכלי אפילו לא נח כשר ואם לא נכנס אלא היה באזיר שמעל הכלי פסול³⁸.

30. ר"ח בשם ר"י בר"א ור"א בשם ר"י בסוגין ולרש"י הוא בכדי שתהא הקבלה מהפר ולא מהאזיר ולא איירי תוך כלי ממש דלא אפשר.

31. הרמב"ם מזה"ק פ"ד ה"ח וס"ל דהוא מטעם שיקבל כל דם הפר ותוך כלי ממש.

32. כיון דלקבל כל דם הפר רק לכתחלה הוא כמבו' לעיל. וכן דייקו הזב"ת והקר"א ברמב"ם באזיר שאי"ס לנוח. וכן מוכח ברדב"ז בדעת הרמב"ם.

33. כן פשטות רש"י דנפסל משום נשפך וכן נקט בזב"ת ברש"י והוכיח מהגמ' דפשט ליה מזרק. ויש סוברים דאף לרש"י הוא רק לכתחלה עי' שיעורי הגרי"ד ואילה"ש ובשפ"א תלה זה בלישנות הגמ' ויש רוצים לומר דבדיעבד לרש"י כשר אם היה סופו לנוח אף אם לא היו ורידין רואין אזיר כלי ועיין.

34. וכתב בחזו"א ה' ו' דצריך לאחוז הורידין עד שיפול הדם שבאזיר לארץ ויחזור ויתנם בכלי.

35. דנתקבל הדם ע"י אזיר הכלי ולא אכפ"ל שלא נכנס לכלי וכן מוכח מחבית וכן כתבו הזב"ת בדעת רש"י והדב"א ח"ג ז' ה' ועוד, וכן מוכח ברדב"ז בדעת הרמב"ם. וכן נראה בחזו"א שהבין בדעת רש"י והרמב"ם.

36. הגרי"ז מכח הגמ' יומא מ"ח מנחות י"א (ולפי' הרמב"ם בספק הגמ' שם ליכא ראייה) ובחזו"א ס"ה ס"ק ו' ז' דלעולם קבלה רק בקרקעית הכלי היא.

37. כן הוא מסברא דלגביו נפסל הדם באזיר הכלי הראשון. ובחזו"א שם ר"ל דספק הגמ' באי"ס לנוח הוא באספו בכלי אחר.

38. זב"ת מדייק בדעת הרמב"ם דרק אזיר הכלי סופו לנוח ולא אזיר שמעל הכלי ודלא כרש"י.

יא. היה מקבל ונפחתו³⁹ שולי מזרק עד שלא הגיע דם לאויר המזרק ספק הוא בגמ'⁴⁰ ונפסק שאין חשוב כמונח ונפסל הדם⁴¹ ואפילו קבלו בכלי אחר⁴². ואם משנכנס הדם לאויר הכלי נפחת כשר⁴³. ויש מכשירים רק אם נח הדם לבסוף בקרקעית הכלי⁴⁴. ובדעת הרמב"ם יש אומרים שאפילו נפחת כשהיה הדם באויר שמעל הכלי כשר⁴⁵. וכן אם נפחת קודם שהגיע לאויר שמעל הכלי ואח"כ הגיע לאויר שתוך הכלי כשר. וספק הגמ' שהוכרע שאינה קבלה הוא באופן שנפחת קודם שהגיע לאויר שמעל הכלי ואח"כ הגיע לאויר שמעל הכלי ולא נכנס לאויר שתוך הכלי⁴⁶.

39. וכ"ז ממילא אך בהפחית בידים לכאו' כשר (עכ"פ להזב"ת בסעיף קודם) ובחזו"א שם נסתפק בזה והוכיח מחבית דהכניס כלי אינו מבטל להסופו לנוח בחבית עיי"ש.
40. הכא ול"ד לסעיף קודם דכיון שנפחת הוברר שלא היה סופו לנוח.
41. כן פסק ברמב"ם שם דאויר שאי"ס לנוח אינו כמונח.
42. זב"ת וחזו"א שם בדעת רש"י. ולהזב"ת בדעת הרמב"ם כשר אי קבלו בכ"ש אחר.
43. רש"י. ובפשטות הוא אף בלא נח לבסוף וכן מבו' ברדב"ז דהבין בדעת רש"י שנפחתו לגמרי. ובלשון הרמב"ם נמי נראה דנפחת אחר שנכנס לכלי כשר וצ"ל דאף הזב"ת דהערה 9 מודה דהכא נתקדש הדם בכניסתו לכלי וצ"ל לפי"ז דאי"ס לנוח היינו דעתה אי"ס ולא שעתיד ליפול. ודלא כהסוברים דאף אויר שמעל הכלי מקדש.
44. הגרי"ז והחזו"א שהובאו סעיף קודם לשי' דקבלה היא רק בקרקעית הכלי וצ"ל דנפחת באופן דעדיין שם כלי עליו.
45. רדב"ז. דכ"כ דהיה מתחלה באויר הכלי כשהיו שוליו מיקרי סופו לנוח ולא אכפ"ל שעתידים שוליו ליפול ודלא כרש"י דחשיב כה"ג אי"ס לנוח.
46. כ"ז הוא פירוש הרדב"ז בדעת הרמב"ם שם עיי"ש.

הרב נחום לשינסקי שליט"א

הלכות זריקת הדם

- א. עבודת הזריקה היא עבודה הרביעית¹ והאחרונה שנעשית בדם הזבח².
ב. עיקר שם הקרבה הנאמר בתורה נאמר על זריקת הדם למזבח³ ואין כפרת הקרבן נעשית אלא ע"י הדם והכוונה היא ע"י זריקתו למזבח⁴.
ג. והכפרה נעשית על ידי הזריקות המעכבות ולכן בכל הזבחים הנעשים על מזבח החיצון שרק מתנה אחת מהם מעכבת ננגמרת כפרתם בזריקה אחת אף שיש שם מעשה זריקה על כל המתנות שבאות למצווה⁵.
ד. והזריקה נקראת הרצאת הקרבן והרצאת הדם והטעם משום שהיא גמר העבודות המתירות שנעשות בקרבן⁶.

1. שהם מנויות בזבחים יג. והם שחיטה קבלה והולכה וזריקה, ואף השחיטה נחשבת כעבודה בדם כדאיתא במנחות טז: דמקדשת לדם ובסוטה יד: דסכין מקדש לדם.
2. וכמבואר ביומא כד. שזר חייב מיתה על זריקת דם משום שאין אחריה עבודה אחרת (ועי"ש בתוספות ותו"י שאין שפרכת שיריים נחשבת לעבודה אחריה).
3. וכדמבואר ברש"י זבחים יג. ד"ה אלא בזריקה וכו' והקרבה היינו זריקה ובדף נו. מבואר שהקרבה היינו זריקה וברש"י יג. מפרש הטעם משום שלשון הקרבה משמע למזבח ורק בזריקה יש עבודה למזבח ועיין זבחים ד.
4. וכמבואר בזבחים ו. והלא אין כפרה אלא בדם והוא משום דכתיב כי הדם הוא בנפש יכפר והזריקה היא גמר עבודתו ולכן על ידו נעשית הכפרה ועי"ש בתוספות שאף שיש כפרה גם באכילת כהנים מ"מ עיקר הכפרה בדם.
5. וכדאיתא בגמרא לח: שנכנס הדם לפנים אחר מתנה אחת לא נפסל דלכפר כתיב והדם כבר אינו בא לכפר וכן הוא להדיא במשנה זבחים לו: אם נתן מתנה אחת כיפר וקי"ל כב"ה שם וברמב"ם ריש פ"ב מפסוהמ"ק פירש שהוא הטעם שנקבע הפיגול בזריקה הראשונה.
6. זבחים כח: כהרצאת כשר כך הרצאת פסול וברש"י שם לא קרי לה הרצאה אלא בזריקה שהיא סוף ארבע עבודות המתירות.

ה. הזריקה מתרת את בשר הזבח לאכילה⁷ ואת האימורים להקטרה למזבח⁸ וההיתר נעשה ע"י זריקה הראשונה המעכבת⁹. ומכל מקום אם המתנה הראשונה לא התירה יש בכח שאר המתנות שבאות למצווה להתיר את הבשר ואת האימורים ויש חולקים שדווקא הראשונה מועילה לזה¹⁰.

ו. ואם נשאר עדיין דם כשר לזריקות למצווה, י"א שעדיין אסור הבשר באכילה עד שיגמור את כולם¹¹ וי"א שאפילו קודם שפיכת שריים אסור הבשר באכילה¹², אמנם נראה שהקטרת האימורים מותרת לכתחלה אף אחרי זריקה אחת¹³.

7. כדאיתא בפסחים עז: ולר' אליעזר הוא מקרא ודם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל ולר' יהושע הוא מק"ו מאימורים שמעכבים אכילת בשר דאיתנייהו כ"ש דם שמעכב כשאבד או נטמא דאין כפרה אלא בדם שאין היתר אכילה קודם זריקתו וברש"י זבחים כו: העתיק קרא דר"א ומשמע שם שיש בזריקה שתי ענינים גם כפרה וגם להתיר בשר.

8. כדאיתא בזבחים מג. העולה דמה מתיר את בשרה למזבח ופרים הנשרפים דמם מתיר את אימוריהם להקרב וה"ה לכל הזבחים אלא שבהם יש יותר חידוש וברש"י כתב משום דכתיב וזרקו והדר וערכו (ויקרא א') ועי"ש במאורות הגר"א במשניות המקור לשאר זבחים ועיין זבחים פג: ומשמע התם שבכל הזבחים הדם מתיר את הקטרת האימורים.

9. זבחים לח: ג' מתנות שבחטאת לא שריא וברש"י שם לא שריא בשר שכבר הותר וה"ה לאימורים.

10. ברש"י שם משמע שהטעם שאינם מתירות הוא רק משום שכבר הותר אבל אם עדיין לא הותר יש גם להם כח להתיר ורק דייק בחידושי הגר"ז שם. ובכדי שלא יהיה סתירה על רש"י מדף כו: שמבואר התם מי איכא זריקה דלא מכפרה ושריא בשר באכילה צריך לחלק שזריקה שבאה למצווה בכוחה גם להתיר והתם מיירי הגמרא שמוסיף זריקה שאין בה מצווה רק בשביל ההיתר בשר, אמנם בשפת אמת בדף כו: נוקט שרק זריקה הראשונה יש בה כח להתיר בשר.

11. שפ"א פסחים עז: עפ"י הק"ו דר' יהושע וקי"ל כר' יהושע ומ"מ הלאו דלא תוכל לאכול בשעריך ליכא אלא שיתכן שעובר משום לא תאכלו על הדם כמבואר בסנהדרין סג. ואעפ"כ אין נחשבות שאר הזריקות כמתיר לגבי פיגול וכמו שמבואר בתוספות זבחים מג. לגבי הקטרת אימורים.

12. שפ"א זבחים יג. ומצפה איתן סנהדרין סג. ומשך חכמה פרשת ראה פרק י"ב כ"ז.

13. דקרא דלא תאכלו על הדם נאמר לגבי אכילה וגם קרא דדם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל נאמר על אכילת אדם והדין של וזרקו והדר וערכו נתקיים אף בזריקה אחת (אלא שצ"ע אם כתוב זריקת סביב וחסר את הסביב במתנה אחת).

- ז. האוכל בשר בין קדשי קדשים ובין קדשים קלים קודם זריקה לוקה משום לא תאכל לאכול בשעריך¹⁴ (דברים י"ב י"ז).
- ח. עבודת הזריקה טעונה ברכה לפניה כברכת המצוות ונוסח הברכה הוא אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וצונו וכו'¹⁵.
- ט. צורת מתן דמם של קרבנות עולה, אשם, שלמים, תודה ואיל נזיר, היא על ידי זריקה מרחוק¹⁶ בכלי שרת¹⁷ שתי מתנות שהם ארבע¹⁸ בקרן מזרחית צפונית ובקרן מערבית דרומית למטה מחוט הסיקרא¹⁹.
- י. וזורק שתיים בזוית שמתפשט לשתי הצדדים כמין גא"ם כדי לקיים דין "סביב" ומכל מקום אם נתן כל מתנה בשתי פעמים ג"כ כשר ולא עובר בזה בכל תוסיף ויתכן שאף אם יתן ד' מתנות לד' קרנות גם כן לא עובר באיסור כל תוסיף²⁰ ואם פוחת משתיים שהם ארבע עבר על כל תגרע²¹.

14. מכות יז. ורמב"ם פי"א ממעה"ק ה"ד וכתב שם שה"ה לכל הזבחים ואפי' קק"ל. ולא דלא תאכלו על הדם הוא לאו שבכללות כמבואר בסה"מ בשורשים שורש ב'.
15. משנה למלך ריש הלכות מעשה הקרבנות ולשיטת הרמב"ן בהשגות על סה"מ צ בשורש השני דכל עבודה טעונה ברכה בפני עצמה, ועיין ביד איתן שם ריש מעה"ק שלומד דאף לשיטת הרמב"ם זריקה טעונה ברכה משום שהיא עבודה חשובה שזר חייב עליה ועבודת גמר (וכשיטת הלב שמח שטעם הרמב"ם שמברך על עבודות החשובות והשאר נפטרות בזה).
16. זבחים פח. וברש"י שם, ופסחים פט. וברש"י שם, ופסחים קכא. ובפירוש הרשב"ם שם, מבואר שזה עיקר צורת זריקה שנוזק מרחוק למזבח.
17. זבחים לד': והטעם דכל עבודות המעכבות טעונות כלי שרת ועצם הצורך בכלי הוא כמו שדורשים קבלה בכלי מוישם באגנות והתם זרק הדם על העם ועל המזבח ועוד שעיקר שם מזרק משום הזריקה.
18. זבחים פרק איזהו מקומן מפורש במשניות והמקור שם בגמרא לעולה נג: ובשלמים ואשם כתיב בהו סביב ותודה ואיל נזיר דינם כשלמים.
19. ולא בקרן מזרחית דרומית שלא היה לה יסוד וכיוון שצריך שתיים שהם ארבע זה כנגד זה באלכסון ממילא ע"כ גם לא זורק צפונית מערבית וברש"י דף י' ע"א כתב שכל הזבחים שלא פירש בהם נעשים למטה דכתיב בהו מזבח ולא כתיב בהו קרנות וכוליה מזבח ליכא למימר דהוה מקומן שהרי התורה נתנה מחיצה את חוט הסיקרא.
20. קי"ל כת"ק בברייתא זבחים נג: וכשיטת שמואל בגמרא ואם הוסיף כשר דלא כתוב בתורה שיעור למתנות אלא סגי בשתיים שהם ד' וכל המוסיף ממשיך דין נתינה סביב כך נוקט בליקוטי הלכות שם.
21. משנה בזבחים דף פ.

יא. הבכור והמעשר והפסח מצוות זריקת הדם הוא במתנה אחת בלבד מתחת לחוט הסיקרא וכנגד היסוד²².

יב. ובצורת המתנה אחת, יש אומרים שבכור ומעשר מצוותם בזריקה שהיא מרחוק ופסח מצוותו בשפיכה מקרוב בנחת ע"ג היסוד. וי"א שמתנת כולם לכתחלה בשפיכה, וי"א שהבכור מצוותו בזריקה ומעשר ופסח בשפיכה²³.

יג. ואם נתן עוד מתנה עובר באיסור בל תוסיף²¹ וי"א שאפילו נתן אחת בזוית שהיא כשתים נמי עובר באיסור בל תוסיף²⁴.

יד. זריקת הדם כשרה לכתחלה אף מלמעלה כלפי מטה ואי"ז נחשב בשפיכה²⁵.

טו. חטאות החיצונות מתן דמם באצבע ולא בכלי²⁶ וצריך שיטבול אצבעו בכלי שרת²⁷ ונותן באצבעו הימנית הסמוכה לאגודל וחומר באצבעו מכאן ומכאן ומחטא ויורד²⁶. וטבילת אצבע בחטאות החיצונות אינה עבודה גמורה לפגל בה אבל מ"מ צריך שתעשה ע"י הכהן עצמו ולא מאליה²⁸.

22. זבחים נו. והגמרא ממעטת להו מג' כתובים הבאים באחד שאי"צ בהם סביב וממילא סגי במתנה אחת.

23. כל הדעות האלו הם בשיטת הרמב"ם והדעה הראשונה היא הלחם משנה בפרק ה' ממעה"ק הלכה י"ז והצדדים האחרים נמצאים במהר"י קורקוס בפ"א מהלכות קרבן פסח הלכה ו'.

24. בתוספות זבחים פ: ד"ה בל תוסיף כך משמע, וברמב"ם פ"ה ממעה"ק הלכה י"ז לכאורה משמע שחולק על תוספות ואולי תליא אם מתכוון למתנה אחת או לשתיים.

25. זבחים פח. ומפורש בסוגיא שמהני לכתחילה מטעם זריקה ולא בדיעבד משום שפיכה.

26. ברייתא בזבחים נג. ופירש"י וחומר ומושך את הדם לסוף האצבע וברמב"ם משמע שסומך את האצבע או שסומך את הדם שיהיה צבור במקומו (פ"ה ממעה"ק הקרבנות הלכה ז').

27. משמע בגמרא לח: שחטאת טעונה כ"ש וע"כ הכוונה שיטבול אצבעו לצורך מתן הדם בכלי שרת וכן מוכח למאן דסבר שכל הזבחים כשרים בדיעבד במתן אצבע ולהיכן אזל הדין של כלי שרת וע"כ שנתקיים בהגעה לאצבעו מכלי שרת וכן מפורש בחזו"א או"ח סימן קמ"ט ס"ק ב' ומדמי לה לקוף דרמי לה אידיה.

28. זבחים יב. דאי קוף רמי ליה פסול דצריך שהכהן יטבול דכתיב ולקח הכהן וכן אם מספג וטובל פסול זבחים מ: וברמב"ם פ"ה ממעה"ק הלכה ג' פסק כן גם בחיצונות.

טז. ונותן על זויות המזבח למעלה מחוט הסיקרא ולמצווה בחודו ממש וכל טפח אילך ואילך נמי כשר²⁹ וי"א שאף הנותן בקרן עצמה מצווה בחודה ויש אומרים שהקרן עצמה כולה כשרה למצווה³⁰.

יז. וצריך טבילה מחדש לכל דם ושיירי הדם שבאצבע פסולים הם³¹ ומתחיל בחטאת מקרן דרומית מזרחית, מזרחית צפונית, צפונית מערבית, מערבית דרומית³².

יח. ובחטאת צריך גם שיבוא הדם לכל צדדי המזבח ויתקיים דין סביב ואם נתן ד' מתנות שהגיעו לשטים או שלוש רוחות לא מהני³³.

יט. כל הדמים של הזבחים הניתנים מחוט הסיקרא ולמטה צריך שיתן כנגד היסוד³⁴ ודווקא יסוד הנעשה בחלקו של בנימין שהוא מקום המקודש לדמים ומ"מ בחלקו של בנימין נמי לא הוכשר דווקא כנגד יסוד ממש ולא אויר המקודש לדמים³⁵.

כ. יש אומרים שמצוות מתן דם בחטאת הוא רק בקיום כל הארבע ואם נשתייר רק כשיעור ג' מתנות יתן רק מתנה אחת ולא יותר דמתנה אחת היא המעכבת

29. קימ"ל כרבי שכשר מחוט הסיקרא ולמעלה זבחים נג. ולשיטת רש"י זבחים נד: אף בחלל הקרן למעלה כשר ותוספות פליגי עליו.

30. הלכותי הלכות בזבחים נג. והחק נתן שם נוקטים שאף בקרן עצמה מצווה בחודה וכך נראה מהרמב"ם אמנם ברש"י זבחים נג. ד"ה ומר סבר ובשיטמ"ק זבחים י' ע"ב משמע שכל הקרן כשרה למצווה (יש גרסא אחרת ברש"י וא"כ ליכא ראייה).

31. זבחים צג: וברמב"ם פ"ה ממעה"ק הלכה ח'.

32. זבחים נג. וברמב"ם פ"ה ממעה"ק הלכה י' והטעם משום שכל פנות שאתה פונה לא יהו אלא לימין ואין מעבירים על המצוות ממילא נותן מתנה ראשונה בדרומית מזרחית.

33. תוספות בזבחים נז. ד"ה למה לי ובזבחים נג: נמצא שגם בחטאת כתיב סביב ובלקוטי הלכות זבחים נג. כתב כן מדנפשיה וצ"ע בשיטת הרמב"ם.

34. זבחים נא: ואריכות ברש"י ותוספות במקור הדין לכל הזבחים שטעונים מתן דם כנגד היסוד.

35. דאף למ"ד שהיה יסוד לכל המזבח מ"מ לא הוכשר רק יסוד שבחלקו של בנימין וה"ה לדידן אם יוסיף ביסוד המזבח לא מהני ולמ"ד ירושלים לא נתחלקה שבטים תלוי הדין רק ביסוד כ"כ תוספות בזבחים. וקרן מזרחית דרומית מבואר בגמרא שאוירו דבנימין ומ"מ לא הוכשר דלית לה יסוד בקרקע.

ולמצווה אין תועלת רק בכל הב' מתנות וי"א שכל מתנה ומתנה תוספת מצווה היא³⁶.

כא. שינה ונתן מתנות שבחטאת מכלי שרת ולא באצבע פסול³⁷ ואם שינה בשאר זבחים שדינם בזריקה מכלי שרת ונתן באצבע למזרח י"א שכשר וי"א שפסול³⁸.

כב. דם שקרש ואינו ראוי לזריקה בחטאות החיצונות כשר בנתינתו למזבח [ובפנימיות פסול]³⁹ ובשאר זבחים שדינם בזריקה צ"ע ויתכן דתליא האם מהני בדיעבד נתינה באצבע במקום זריקה מכ"ש וי"א שאף בחטאת בזמן שהדם קרוש הוא פסול לנתינה⁴⁰.

כג. עבודת הזריקה כשרה כשנעשית רק ע"י כהן כשר לעבודה וכל הפסולים לעבודה פסולים לזריקה כגון יושב אונן עומד ע"ג כלים וכדומה⁴¹ וכן הזריקה כשרה רק ביום כשאר עבודות הזבח⁴².

36. בשיעורי הגאון רא"ל מלין ח"ב סימן י"ד נוקט כצד הראשון בשיטת רש"י בזבחים קז. וכשיטת הרמב"ם פ"ב מפסוהמ"ק הלכה י' וכך נוקט החזון יחזקאל בתוספתא זבחים פ"ו הלכה ב' ובאבן האזל שם בשיטת הרמב"ם לומד אחרת וממילא לא ס"ל הכי.

37. מרכבת המשנה בפ"ב מפסוהמ"ק הלכה ח' בשיטת הרמב"ם בשינה מתן קרנות.

38. לשיטת המרכבת המשנה הנ"ל יוצא מהרמב"ם ששאר זבחים ששינה בהם כשר אבל בחזו"א סימן י"ח ג' ובחידושי הגרי"ז זבחים כו: פשיטא להו לפסול וכן פסקו החסדי דוד והחזון יחזקאל בתוספתא זבחים פ"ו הלכה ג' (ויש שם סברא דאי"ז מעשה זריקה).

39. מנחות כא. ובפנימיות פסול וצ"ע האם החסרון הוא בטבילת אצבע או בהזאה ונפק"מ בשאר זבחים שצריך בהם זריקה ולא צריך טבילת אצבע ודין זה נשמט מהרמב"ם והעירו ע"ז בלקוטי הלכות במנחות כא. ובמקדש דוד סימן ז' ב' ועוד אחרונים.

40. בחידושי הגרי"ז שם במנחות כא. מבאר את הסוגיא בכמה אופנים ויוצא מדבריו שבשעת קרישתו הוא פסול לכל הזבחים.

41. זבחים לב. מקבלה ואילך מצוות כהונה והכוונה לכהן כשר וכן מוכח מריש פ"ג דזבחים אם נתן לפסול יחזיר לכשר בשביל שיזרק ע"י הכשר וכן מפורש שם זבחים כו:

42. דכתיב ביום צוותו להקריב את קרבניהם - מגילה כ: ועיין ברמב"ם פ"ה ממעה"ק הלכה א' שיליף לה מביום הקריבו את זבחו יאכל ביום שאתה זובח אתה מקריב ואין הלילה כשר לזביחה [ולר"ת זבחים נו. ד"ה מנין נפסל הדם כבר מתחילת השקיעה וממילא א"א כבר לזרוק דם פסול הוא].

כד. וכן צריך הכהן הזורק לעבוד את עבודת הזריקה כדרך עבודה ואם עבד שלא כדרך שירות לא מהניא זריקתו⁴³.

כה. וכן צריך הכהן שיהיה כולו בפנים בשעת העבודה ואפילו אם ציצית ראשו בחוץ פסול⁴⁴.

כו. צריך הכהן הזורק להשאר בכשרותו עד שיבוא הדם למזבח שאז נגמרה זריקתו⁴⁵.

כז. כל הפסולים שזרקו מדם הקרבן אם נשאר דם כשר יחזור הכשר ויקבל ויזרוק חוץ מטמא שזרק וכהן שזרק במחשבת פיגול שא"א לחזור ולקבל ונפסל כל הדם⁴⁶ וטמא שזרק יחד עם מחשבת פיגול שוב אינו פוסל את שאר הדם ויחזור כשר ויקבל⁴⁷.

כח. וי"א שאף בכל הפסולים שארית הדם שבמזרק נפסל וי"א שהוא כשר לזריקה כשאר דם הזבח⁴⁸.

כט. וצריך שלא תהא חציצה בין ידו לכלי שרת בזריקת כל הזבחים ובין אצבעו לדם החטאת בטבילתו ובנתינתו למזבח⁴⁹ וכן צריך שלא יחוץ דבר בין

43. זבחים כו. נתלה וקבל פסול ואין דרך שירות בכך וכן בזבחים כד. וה"ה כל העבודות שנצרכות כהונה.

44. זבחים כו. דכתיב בבואם אל אהל מועד.

45. זבחים טו. לגבי בעל מום ובחזו"א שם כתב שה"ה שאר פסולים ואף שבגמרא כתוב הזאה אין הכונה להזאות פרוכת ובין הבדים דבהם נגמרה העבודה כשיוצא הדם מידו כמבואר שם בתוספות טו. ובמל"מ פ"ג מהלכות עבודת יוהכ"פ ה"ה אלא הכוונה להזאות על מזבח הפנימי והזאת חטאת העוף וה"ה כל זריקה למזבח החיצון דזיל בתר טעמא.

46. מתניתין בזבחים לב. ובגמרא שם לד: ומעילה ה: אין לך עושה שירים אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו ובמעילה מוזכר גם טמא ולשי' ר' אפרים שם אין מקור לפסול אולם תוס' נחלקו עליו.

47. זבחים כו: בתוספות ד"ה הוא וכן לומדים האחרונים לשיטת הרמב"ם בפרק י"א מפסולי המוקדשים ואולם ברש"י שם בסוגיא נראה שפליג בזה.

48. בחידושי הגר"ח הלוי הלכות פסוהמ"ק פרק י"ד הלכה ב' דייק בשיטת הרמב"ם לפסול שירים שבכוס ובגליונות החזו"א שם נחלק עליו ומכשיר.

49. זבחים יט. וברש"י ד"ה ותיפוק ליה.

הכלי שרת לדם שבכלי ומין במינו אינו חוצץ לכלי שרת וסיב נמי אינו חציצה לדם דמחלחל בו הדם.⁵⁰

ל. שני כהנים שעבדו וזרקו כאחד עבודתם כשרה⁵¹ וכן כמה כהנים שנתנו את כל המתנות כשר למצווה ואפילו נתנו כמה כהנים בבת אחת נמי כשר למצווה.⁵²

לא. כהן שזרק דם שלא בכוונת עבודת זריקה אלא כמתעסק י"א שכשר וי"א שפסול⁵³ ואם לא נתכוון כלל למעשה זריקה לכו"ע פסול⁵⁴.

לב. אסור לזרוק דם פסול על המזבח (אא"כ חל עליו קודם לכן דין דאם עלה לא ירד שנתכשר לזריקה)⁵⁵.

לג. כל הדינים של צורת העבודה כדרך שירות וכהן כשר ושלא יהיה כמתעסק וביום ושהכהן יהיה בפנים צריך גם בזריקות שהם למצווה ולא לעכובא⁵⁶.

לד. יש אומרים שצריך למצווה לכוון אף בזריקה לשם ששה דברים והמחשבה המעכבת היא בשביל שיעלה לשם חובה היא לשם זבח וזובח⁵⁷ וי"א שאף לכתחלה מספיק בזריקה לחשוב לשם זבח וזובח⁵⁸.

50. יומא נח. ורמב"ם פ"א מפסולי המקודשים הלכה כ"א.

51. דמצינו לגבי חיוב עבודה בחוץ שחייבים שם בשני אנשים יחד בזבחים קט. וכל שכשר בפנים חייבים עליו בחוץ וכן פסק הרמב"ם פ"א מפסוהמ"ק ה"א דשני כהנים ששחטו יחד כשר.

52. ובתוספתא פרה פרק ד' והובא ברמב"ם פ"ב מפרה הלכה ה' שהזו ממנה ז' כהנים בב"א פסולה משום שצריך ז' הזאות בזה אחר זה דכתיב שבע פעמים משא"כ בחטאת החיצונה.

53. בשו"ת אחיעזר חלק ב' סימן ד' אות ד' כתב שפסול מתעסק בקדשים קיים רק בשחיטה ובחזו"א זבחים סימן כ' פוסל בכל העבודות.

54. מבואר בתוספות זבחים מז. שאם לא נתכוון כלל למעשה חיתוך סימנים אף בשחיטת חולין פסול וה"ה בשאר עבודות ועי"ש בחזו"א שכך משמע שפסול זר קיים בכל העבודות לכו"ע.

55. תוספות פסחים סה. וכן הוא בתורת כהנים בפרשת זו לגבי קרבן פיגול ובאחרי מות לגבי בעל מום.

56. זבחים לח: לגבי עבודת יום בכלי שרת וה"ה לכל הנך.

57. ש"י התוספות בזבחים ב. ד"ה כל הזבחים והששה דברים מנויים במשנה בזבחים מו:

58. שיטת הרמב"ם בפרק ד' ממעה"ק הלכה י"א וכך נקטו שם המל"מ והלקוטי הלכות ריש זבחים שהוי מחלוקת בין הרמב"ם והתוספות.

לה. ובחטאת ופסח מחשבת שלא לשם זבח או זבח פוסלת הזבח ומחשבת שלא לשם זבח עיקרה בזריקה ואם חשב בעבודה אחרת על הזריקה נמי פסל⁵⁹.

לו. יש אומרים שמצווה לכתחלה שיאמר בפה לשם הדברים שצריך לכוון וי"א שאף לכתחלה סגי במחשבה⁶⁰.

לז. הזריקה מתרת את הבשר לאכילה ואת האימורים להקטרה⁶¹ וההיתר נעשה ע"י זריקה הראשונה שהיא המעכבת ואם לא הותר בזריקה הראשונה יש בכח שאר הזריקות שבאות למצווה גם להתיר אכילת בשר או הקטרת אימורים⁶².

לח. אם אין בשר אין דם ואם אין כזית בשר או כזית מאימורים הזריקה פסולה ונסכים של הקרבן אינם מועילים להחשב שיש בשר⁶³ וי"א שאם העלה אימורים קודם זריקה והקטירם אע"פ שכבר נתכלו הוי כיש בשר וכשרה הזריקה ויזרק הדם עליהם⁶⁴.

59. זבחים ב. וקי"ל כת"ק וזבחים י. ותוספות ב. ד"ה כל מבואר ששינוי בעלים עיקרו בזריקה ועי"ש ברש"י מה הטעם.

60. בתוספות ב: מבואר שלכתחלה צריך דיבור (וקי"ל כת"ק) וברש"י מו: וברמב"ם פ"ד ממעה"ק הלכה י"א משמע שסגי במחשבה.

61. זבחים מב. ועי"ש ברש"י ובמאורות הגר"א במשניות ובפסחים עז:

62. זבחים לח: ומשמעות רש"י ד"ה לא שריא ובחי' הגרי"ז שם.

63. פסחים עז. וקי"ל כר' יהושע ומבואר שם בפסחים עט. דא"א לצרף כזית מבשר ואימורים יחד ושמנחת נסכים אינה כבשר הזבח.

64. אור שמח בהוספות לפסוהמ"ק פרק ב' הלכה כ"ו.

הרב אלחנן פישוהוף שליט"א

מתנות דם הזבח

אופן המתנות לכתחילה

א. פר ושעיר של יום הכפורים נותן משניהם יחד מ"ג הזאות באצבעו, ח' בין הבדים א' למעלה וז' למטה וח' כנגד הפרוכת א' למעלה וז' למטה מן הפר וכן מן השעיר, ואחר מערבן ונותן עוד י"א על מזבח הזהב ד' על קרנותיו וז' על טהרו של מזבח.¹

שאר חטאות הפנימיות היינו פר העלם דבר פר כהן משיח ושעירי עבודת כוכבים, מזה מהן באצבעו י"א ז' על הפרוכת וד' על קרנות מזבח הזהב.²

וקרן של מזבח הפנימי האמור כאן משמע ברמב"ם דהיינו דוקא גופה של קרן,³ ומשמע שאין מצוה לתת דוקא על חודה,⁴ וראה הערה⁵. ובדעת התוספות ראה הערה⁶.

1. פ"ה ממעה"ק הי"ב ופ"ג מעיוה"כ ה"ה ושם פ"ד ה"ב.
2. פ"ה ממעה"ק הי"ג.
3. ממה שלא כתב בזה כמו בהל' ז' מחצי המזבח ולמעלה (אמנם זה היה אפשר משום שיכול לתת על כל המזבח), גם ממש"כ על קרנות המזבח 'מבחוץ' משמע שיש לו פנים וחוצ' (ואפשר לדחות), אמנם אולי סמך על מש"כ בהל' ז' דהיינו עד חצי המזבח. וכן פשיטא להחסדי דוד פ"ו ה"ד.
4. ממה שלא כתב כן כמו גבי חיצוניות, וכנ"ל. אבל כעת ראיתי בחסדי דוד פ"ו ה"ד דמצוה בחודה עי"ש שדקדק כן בתוספתא.
5. יל"ע מאי שנא מחיצוניות שדקדקו בד' הרמב"ם דמצוה בחודה גם בקרן עצמה (ראה להלן סעיף ב ואולי אין לדקדק שם), נושמה כי חלוקים לדעת הרמב"ם אם בהזאה או בנתינה ראה לפנינו]. ואמנם יש לחלק בפשיטות בין אי נותן רק בקרן (כדאמר' הכא גבי פנימי וה"נ לדעת רבי בחיצון) דלכך לא עדיף חודה לבין רשב"א בחיצון שיכול ליתן למטה מן הקרן דהתם גם בקרן עצמה מצוה בחודה (ודע שזה דלא כהז"ת נג. עי"ש). גם הקשה הגריד"ס (הו' במנח"א י:) מגמ' צב: דמבואר התם חד מתרי או שיש מעלה לחודה גם במזבח הפנימי, או דגם בהא איפלגו רבי ור"א בר"ש (ראה להלן הערה כ).
6. בתוס' צב: מבואר להדיא דגם בפנימיות פליגי תנאי, וא"כ למאי דפסקינן כרבי לכאור' יכול ליתן בכל המזבח כי בפשטות אין למזבח הפנימי מחיצה [ראה נג. תנן התם וכו' מנה"מ

בפשטות כל אלו נעשין בהזאה⁷ וכ"נ דעת הרמב"ם⁸.

אולם רש"י⁹ ורבינו ירוחם¹⁰ כתבו בפר ושעיר של יוה"כ שקרנות המזבח בנתינה, אבל פרוכת ובין הבדים ודאי בהזאה¹¹ ולכאורה גם טהרו בהזאה¹², וראיתי מי

וכו' התורה נתנה מחיצה וכו' ובפרש"י סוף י. ובחי' מרן רי"ז הלוי עמ' 72], אמנם בתוס' לח. ד"ה מאי מבואר דחשיב נתינה למעלה, ואפשר דפליגי אתוס' צב: וכוונתם שנותן הד' על הקרנות והז' על גוף המזבח, אבל לשונם נראה שהענין בחצי המזבח, וגם אם נרצה דלא סתרי התוס' אהדדי קשה, ואולי היינו אליבא דר"א בר"ש, (או דנימא דרשות קרן לעולם חשיב למעלה, ועיין), או חזינן כאן דגם מזבח הפנימי שייך לחצותו, וגם בפרש"י לח: שם נראה דיש מחיצה במזבח הפנימי, וצ"ע.

גם ברש"י יומא נח: ד"ה התחיל מבואר שיש מעלת חודה בפנימי ויל"ע אם היינו אפי' אם נותן דוקא בקרן עצמה וכמש"כ בשיטתו להלן הערה כ, או דהיינו כרבי וחזינן שיכול לתת בכל המזבח.

7. עפ"י מנחות כא. דבחטאות חיצוניות בעינן ולקח ונתן ובפנימיות בעינן וטבל והזה ונפק"מ התם גבי דם שנקרש, (אולם עי"ש בחי' הגרי"ז מש"ב מהגר"ח), אמנם אפשר דנפק"מ התם גבי הזאות דפרוכת ובין הבדים (וגבי טהרו של מזבח יל"ע וראה להלן), ובחזו"א יומא קכו סקל"ח הקשה דא"כ הו"ל לפלוגי בדידה, ויש ליישב. וראה זבחים צב: דמחלקין בין פנימיות לחיצוניות גבי הזאה וראה עוד להלן בזה.

8. שלשונו בהל' מעה"ק ובהל' עיוה"כ הנ"ל מזה, משא"כ בחטאות חיצוניות שכתב מחטא, אבל אינו מוכרח כי כמה פעמים כולל כל מתנות אצבע במילת הזאה ולשון מחטא אמור ביומא נח: גבי פנימיות (וראה להלן) ובביאור מילת מחטא רבו הפירושים.

9. יומא נח: ד"ה התחיל ראה שם לשונו 'מתנה ארוכה ומשוכה' ועי"ש בכל דבריו ובאמת לישנא דמתני' שם מחטא ויורד.

10. נתיב ז ח"ג ולשונו 'זהמתנות ארוכות ומשוכות בכל קרן'.

11. כך כתב החזו"א לאוקמי גמ' מנחות הנ"ל, (אמנם ראה להלן באופ"א), וכ"כ גם בעולת שלמה זבחים נג עי"ש.

12. כי טעם רש"י נראה משום שלשון הזאה האמור בתורה (בפרשת ויקרא גבי פר כהן משיח ופר העלם דבר ופרשת אחרי גבי פר ושעיר של יוה"כ) לגבי פרוכת ובה"ב הוא אבל גבי קרנות כתיב ונתן הכהן (וראה עוד להלן הערה יג), וא"כ גבי טהרו כתיב והזה, [ומסבירא היה מקום לדון דמחד דמי טהרו לקרנות שצריך הדם להגיע אל המזבח משא"כ בפרוכת ובה"ב, אך מאידך כפילות ז' במקום אחד יותר נראה הוא מעליותא במעשה הנתינה אשר ישנו בהזאה טפי מבנתינה כי לכאור' אין מעלה במה שמתקבל הדם שוב אצל אותו מקום רק במה שכופל מעשה ההזאה].

שכתב לחלק לדעת רש"י בין חטאות יוה"כ לשאר הפנימיות.¹³ ומכל מקום בשיטמ"ק¹⁴ נראה שכל הקרנות בנתינה.

ודעת עוד ראשונים בזה ראה בהערה¹⁵.

ב. שאר החטאות נעשות על מזבח החיצון, ונותן מהן באצבעו ארבע מתנות על ארבע קרנות היינו מחצי המזבח ולמעלה.¹⁶

13. דהנה הקשה החזו"א מזבחים טו. היה מזה ונקטעה ידו עד שלא הגיע דם לאויר המזבח ופרש"י דהיינו בחטאת העוף או בחטאות הפנימיות, הרי דלא מצי רש"י לאוקמי בחיצוניות אלא בפנימיות וע"כ דהנהו בנתינה ואינהו בהזאה, ואי"ל דכוונתו גבי פרוכת ובה"כ כי בהנהו ודאי אי"צ שיגיע דם ומדנפיק מידו איתעביד מצותו ועי"ש בתוס', (וגם לשון הגמ' אויר מזבח), ודוחק לפרש דבריו דוקא בחטאות דיוה"כ וכוונתו לטהרו, נראה מה שנדחק בזה בחזו"א דאפשר שמתחיל בהזאה וממשיך בחטוי'.

עוד קשה מרש"י קידושין לו: דאמרי' אי הזאות דפנים הכהן המשיח כתוב בה ופרש"י הזאות דפנים כגון הפרוכת ומזבח הזהב האמורים בפר כהן משיח ופר הע"ד, וע"כ דאיכא הזאה בקרנות מזבח הזהב (דהא ליכא טהרו בחטאות אלו), נואי"ל דקרי לנתינה הזאה דהא להדיא לא חשיב התם חיצוניות].

ע"כ כתב הר"ש רוזנר בקונ' תורת הקרבנות למס' זבחים לחלק בזה בין פר ושעיר של יוה"כ לפכ"מ ופה"ע"ד, ויסוד הדבר נראה (ונתעוררתי לזה מהנ"ל עי"ש שכ' באופן שונה קצת) משום דבפר' אחרי כתיב גבי קרנות ולקח ונתן, אבל בויקרא לא כתיב ולקח רק והזה וקאי אוטבל והזה דלעיל מינה נוי"ל"ב בתרי אנפין או משום דלא חילקן הכתוב ללקיחה חדתא קאי אוהזה דלמעלה, אך י"ל טפי דעיקר החילוק בין וטבל לולקח דהטבילה שייכת בהזאה ולקיחה שייכא לנתינה ויש עמי ביאור בזה ואכ"מ, אך בזבחים יד. מבואר דליכא חילוק גבי וטבל בין כל הפנימיות ורק בחיצוניות הוא דאיכא ולקח], וכולי האי ואלו וצ"ע.

וברש"י זבחים צב: אהא דאמרי' דעיקר קרא בפנימיות דאשר יזה כתיב ולא בחיצוניות ופרש"י דכתיב הזאה על הפרוכת, הנה כתב פרוכת משום שזהו האמור בכל הפנימיות, וע"כ הכי הוא דבעינן לרבות כולהו פנימיות, וחזינן דעכ"פ חלק מן הקרנות אינן בהזאה, אמנם אפשר דמהדרינן התם אחר לשון הזאה בתורה.

14. ריש איזהו מקומן.

15. עי' לשון הרא"ש ביומא ג"כ כרש"י. ובפ"י ר"י מלוניל כתוב שהוא בהזאה, וכן בפסקי הרי"ד, עי"ש גם במאירי שם כתב הזאה אך בחיבור התשובה להמאירי (מאמר ב פרק יג) נראה להדיא שהוא בנתינה (ואמנם יש שם לשון הזאה אך אינו מוכח), ואולי אין עיכוב בדבר וראה להלן סעיף יא.

16. פ"ה ממעה"ק ה"ז.

ומצוה בחודה של קרן ואם נתן בתוך אמה של קרן מכאן או מכאן¹⁷ עשה כהוגן.¹⁸ ומסתימת הרמב"ם שגם בקרן עצמה מצוה בחודה,¹⁹ ודעת רש"י ותוספות ראה הערה²⁰.

ברש"י משמע שכל גופה של קרן כשר למתן דם גם מבפנים ועל גגה,²¹ אבל סתימת הרמב"ם לא כן.²²

17. שמעתי להסתפק דהנה ממקום הסובב ולמטה מתרחב המזבח אמה לכל צד וחוט הסיקרא היה חוגרו אמה תחת הסובב, וא"כ באמה זו שהמזבח רחב יותר ממקום קרנות היכן רשות קרנות, אם הוא באמה שכנגד הקרן או האמה שבזוית או דנימא שיש שם ב' אמות לרשות קרנות, וראה לשון רש"י נג. ד"ה מר סבר 'כל שתחתיו כנגדו הוי קרן' ובתוס' סה. ד"ה ואם כתבו דסמוך לקרן אמה חשיב קרן ומינה ילפי סמוך לסובב, ויל"פ, ולשון הרמב"ם סמוך לקרן כאמה, ועצ"ת.

[ואפשר לתלות זה בהא דלהלן אם נותן בכל הקרן (ראה הערה כא) ובנידון אם מצוה בחודה בגופה של קרן (ראה הערה כ) דלרש"י המעלה היא כל עצמה של קרן ולכך על הקיר בעינן כנגדה, וגם לכך אין מעלה בחודה בגופה של קרן [אי נימא דכן ס"ל לרש"י], אולם תוס' והרמב"ם פליגי בכ"ז והענין הוא חודה והסמוך לה, דוק בזה].

18. שם מזבחים נג.

19. אף שמגוף הסוגיא היה אפשר דבקרן עצמה ליכא נפקותא עי"ש. ועי"ש כס"מ שהרמב"ם פסק כן מספק, ועי' קרן אורה. ועי' לעיל הערה ה.

20. 'עו"ה רש"י בסוגי' שם דנראה שכל נידון ר"י ור"א הוא רק אליבא דרבי שלא קפדינן אקרנות ממש ובזה נחלקו אי בעינן כנגד הקרן או שלשון קרן הוא בחוד, ולפי"ז בגופה של קרן ליכא מעלה לחודה, האמנם דאכתי אפש"ל דהא דמצוה בחודה הוא מטעם אחר וזה שייך גם בגופה של קרן. וראה עוד בתוס' זבחים נד: ד"ה ומלאו שהבינו ברש"י שהקרנות חלולות מלמעלה שיבלע הדם לתוכן והקשו שאין נותן הדם למעלה אלא כנגד חודה מבחוץ, הרי דפליגי בזה רש"י ותוס'.

אולם בזבח תודה בסוגיא שם כתב להיפך עי"ש שהביא קו' התוס' צב: ד"ה וקרן וכ"ה בשיטמ"ק י: מתוס' טוך, ותי' עפ"י סתימת הרמב"ם דמצוה בחודה, ואכן ברש"י י: ד"ה נראה דלא ס"ל כד' התוס' הללו, ואכתי צ"ת בדבריו, [וראיתי מי שביאר דעת רש"י דאתי אליבא דרבי ויש מעלה בגופה של קרן, אבל אין משמע כן בסוגי' נג.], אמנם אפשר שגם התוס' מודו לזה רק לא ניח"ל לבאר הגמ' לענין למצוה (אך מאידך קשה שביארו הגמ' דהכונה אי כמר אי כמר).

21. ראה נג. ד"ה דכ"ע 'אמה על אמה ברום אמה הנתון בראש המזבח וכו' בכל מקום שבה קרוי קרן', (וכע"ז ברש"י י: ד"ה ולטעמיך), וברש"י ותוס' נד: [ומתוס' ליכא ראיא דפליגי כי כתבו הלכתחילה לשיטתם].

ואם נותן בתוך אמה הסמוכה לקרן מסתימת רש"י והרמב"ם נראה שאין צריך לתת בארבע רוחות המזבח, ובזבח תודה²³ הסתפק בזה, אבל בתוספות²⁴ נראה שצריך [ונראה שגם לפי דבריהם כשנותן בגופה של קרן אין צריך²⁵].

והמתנות נעשות במתנה [ולא בהזאה] היינו שנוגעת אצבעו במזבח, ומושך את הדם ויורד.²⁶

ג. העולה האשם והשלמים ובכללן תודה ואיל נזיר וכן זבחי שלמי ציבור, נותן בזריקה מן הכלי שתי מתנות שהן ארבע על שתי זויות המזבח מחצי המזבח ולמטה אחת על קרן מזרחית צפונית ואחת על קרן דרומית מערבית²⁷ ששתיהן יש מתחתן יסוד²⁸ [ובפשטות כנגד היסוד מעכב וראה בהערה²⁹]. וצריך ליתן על קיר המזבח ולא על היסוד.³⁰

22. ממה שכלל הכל בחצי המזבח ולמעלה ולא חילק דין גופן של קרנות וראה בסמוך שלשיטתו גם בקרן מצוה בחודה.

23. נג. משום דכתיב סביב והדוגמא בזה אם בקרן דרומית מזרחית נתן על צד דרום יתן בקרן מזרחית צפונית במזרחה.

24. נז. ד"ה למה דבעינן ד' רוחות משום סביב, וזה צ"ע על הז"ת שלא זכר זאת, (ואולי הבין ד' התוס' דלא נימא שנותן ד' מתנות על ב' קרנות על כל קרן מב' צדדיה וסביב חידש דבעינן ד' קרנות ולא רק ד' מתנות. ראה להלן סעיף לו ובהערות שם).

25. דהנה התקשו שם רק למ"ד אמה אילך ואמה אילך ולכאור' הוא קשה גם אליבא דאידך אם נותן בקרן (אמנם זה תלוי אם בקרן בעינן חודה וראה לעיל) וכן קשה אליבא דראב"ש, ואפשר דאה"נ רק כתבו הפשוט טפי, אמנם נראה אפשר דבגופה של קרן אי"צ ד' רוחות כי כיון שנותן בד' קרנות משו"ה הוא דחשיב סביב דוק בזה, הגע עמצך לשי' רש"י שיכול לתת בגג הקרן או בפנים וכי ליכא בזה סביב, וגם למ"ד בחודה יל"ד שאין כאן נתינה על שום קיר רק הוי סביב ע"י ד' פינות המזבח, [ומה"ט אפשר לבאר דעת החולקים דכיון שנותן ברשות קרנות הרי מקיף המזבח בד' קרנותיו ודוק], וצ"ע בזה.

26. לשון הברייתא נג. והלשון מחטא ויורד וכ"ה ברמב"ם, (ואולי אינו הכרח ויורד הכוונה שמזה וחוזר ומזה מטה הימנו), וכן חזינן בגמ' מנחות כא. ובזבחים צב: הנ"ל הערה ז ועי' הערה ח.

27. בעולה ואשם שהן קק"ד ושוחטן בצפון מתחיל בקרן מזרחית צפונית וכ"כ רגמ"ה והרא"ש בתמיד רפ"ד, ובקדשים קלים כתב רש"י יומא טו: שגם מתחיל בזו עי"ש טעמו, וכ"ה גם לטעם ב' ברא"ש תמיד, ואפשר גם בדעת הרמב"ם שבכולן מתחיל בזו, ראה הכל להלן הערה קע. אמנם אי"ז לעיכובא ראה להלן סעיף לו.

28. פ"ה ממעה"ק ה"ו.

29. במתני' כו. תנן נתנו על גבי הכבש שלא כנגד היסוד וכו' פסול (ובגמ' אמר שמואל פסול בשר אבל בעלים נתכפרו) ופרש"י ע"ג הכבש או במזבח שלא כנגד היסוד, ומבואר מזה שהוא לעיכובא, אמנם ברמב"ם העתיק לישנא דמתני' על הכבש שלא כנגד היסוד ובשאר בבי כתב או או ודייקו שהוא מפרש דחדא מילתא היא, ולפי"ז יש לדון דעתו גבי יסוד, דבפשטות אינו מעכב ולכך לא חשיב ליה, אמנם יש לומר לאידך גיסא דשלא כנגד היסוד אף לא כיפר מן הסברא דלהלן הערה קלג דבמקומו ל"מ זריקה שלב"מ ונימא דכנגד היסוד אינו מקום אחר אלא הלכתא נוספת.

[אמנם עיקר הדבר לומר דכבש ושלא כנגד היסוד חדא מילתא היא קשה דהא פסק הרמב"ם שאין יסוד בצד דרומי רק באמה מערבית וא"כ אין מקום בכבש שהוא כנגד היסוד ומה רצה הרמב"ם בזה, ואולי לפרש טעם דכבש הוי שלב"מ ודוחק, וגם זה אינו עולה עם מש"כ דכנגד יסוד אינו מעכב, אמנם להאופן הב' שכתבנו י"ל דכבש כיון של"ל כלל יסוד אינו מקומו אבל מזבח הוא מקומו והיסוד הוי הלכתא נוספת]. אכן לקושטא יותר נראה שאין לדקדק ד' הרמב"ם דלא כרש"י והלשון 'או' כתב רק בחילוק הדמים ולא בחילוק המקומות או שיש להגיה 'ושלא' או 'או שלא'.

והנה בזבחים ס. אמר רבא מודה ר"י בדמים (דלא נתקדשה רצפת העזרה) דתניא וכו' ודלמא וכו' א"כ נשקליה ונשפוך אדוכתיה ודלמא משום מצוה מן המובחר (במזבח), וכתב השיטמ"ק שם ובדף סד. בשם ר"פ דה"ה דהומ"ל משום דבעינן יסוד, והנה אם יסוד הוא לעיכובא א"כ אדרבה מכח זאת מוכרח דמודה ר"י בדמים כי רצפה ל"ה כנגד היסוד, ובדוחק י"ל דקו' הגמ' משום זריקה שלב"מ וזו כוונת השיטמ"ק דכיון שאינו כנגד יסוד הוי שלב"מ, (וכ"ז תלוי אי בפסח זריקה שלב"מ כמקומו ראה להלן סעיף לה, וגם תלוי מה דעת ר"י בזריקה שלב"מ ואכ"מ), אך אכתי תקשי דעדיפא נפרוך שאינו לכתחילה ול"ה רק שלא מן המובחר, ועי' חזו"א ז סק"א מש"כ בזה.

[ובאופ"א יש לדון דרצפה ל"ב יסוד ורק במזבח יסוד מעכב ומשום שיסוד אינו דין בזריקת הדם אלא דינא במקומו של מזבח יעוי' להגרי"ז עמ' 72 וברש"י סוף י. וברצפה ליכא כלל חילוק מקומות דוק בזה, ומש"כ השיטמ"ק דהומ"ל משום דבעינן יסוד, צריך לדחוק דאף דרצפה ל"ב יסוד יש מעלה לזרוק במזבח ולקיים דין כנגד היסוד, ודוחק]. וראה עוד להלן הערה מד.

ודע דלפמ"ש להלן הערה מט מט מס' מדת הקודש אין קשה קו' השיטמ"ק שאינו כנגד היסוד דוק בזה.

ודע עוד שדברי התוס' נא: לא שייכי לכאן, והם הקשו להיפך דלמאי דבעי דנתקדשה רצפה אף לדמים א"כ לעולם הזריקה במזבח היא כנגד היסוד כי זורק כמגד ברצפה (ואכ"מ לבאר) וזהו לשונם 'מאי עביד להו להני קראי' וע"ז מתרצי קודם שנתקדשה הרצפה או אם נעקרה הרצפה הסמוכה למזבח אי לא נתקדשה עד התהום. כך ביאור דבריהם ולא הקשו משום שזריקה על הרצפה אינה כנגד היסוד (ודלא כמו שהבינו הרבה אחרונים, ופלפלו בכוונת תירוצם).

ומהו שתיים שהן ארבע זורק הדם על זוית המזבח והדם מתפשט אילך ואילך כמין גאם על שתי הקירות, ועושה כן בשתי זויות זו מול זו באלכסון ונמצא הדם ניתן בשתי זריקות על ארבעת קירות המזבח.³¹

ואם נתן ארבע מתנות על אותן הזויות היינו מתנה על כל רוח של קרן, ונמצא נותן ארבע מתנות מתנה לכל קיר, כתב הזבח תודה³² שעשה כהוגן, ושמא אף עדיף יותר.³³ אבל בטהרת הקודש³⁴ כתב שצריך דוקא מתנה אחת על שתי רוחות כמין גאם, וכן הפשטות.

וגם התוס' ס. ד"ה מודה בפשטות אין קושייתם כהשיטמ"ק, רק הקשו שתפסל הרצפה מהיות מזבח, אכן זה אינו מבואר אמאי הוקשה להם בדמים טפי מהקטרת אימורים, ולכאור' נתקדשה הרצפה אף שאינה מזבח וא"כ ה"ה לדמים, ולכך לכאור' צריך להבין (וכן הבינו כמה אחרונים) קושייתם כהשיטמ"ק כאן והתוס' להלן סד. (ראה הערה מד) ומש"כ 'רבו' לא דייקי או דכונתם לדין סביב (ומדוקדק שלא כ' קרן ודלא כהגהת שיטמ"ק), אבל זה דוחק בלשונם. ואולי י"ל דבאמת המכוון לפסול מזבח ולא הקשו כן גבי הקט"א משום שנתקדשה הרצפה ואינו מדין מזבח, אבל גבי דמים נתקשו כי קרן רבוע ויסוד מה דכ"ה צורת מזבח הוא בשביל דמים הניתנין עליהן ומש"ה הקשו דלא תתקדש הרצפה וכמו שמזבח צריך צורתו משום דמים כך א"א לקדש הרצפה שאין לה צורה זו אבל הקט"א אי"צ צורה זו ורק במזבח נפסל משום שנפסל שם מזבח דוק בזה, ומדוקדק מה שלא כתבו התוס' כבש נמש"כ רבוע היינו משום דין סביב כמש"כ למעלה]. שו"ר בחזו"א יז סק"ב שאין נפסל המזבח בקרן כבש רבוע ויסוד אלא לדם ולא לאימורים עיי"ש וצ"ת בזה (ויל"ע שהחזו"א גופיה בסי' ז סק"א הבין קו' התוס' דאין מקיים דיני הזריקה).

30. מוכח בזבחים פא. ועיי"ש בשיטמ"ק ובדף פא: בשיטמ"ק, ומש"כ תוס' נב. סוד"ה גג לשון עדיף אין כוונתו דאפשר גם באיצטבא רק דלכך קבענו מקומו בקיר ולא באיצטבא משא"כ בשיריים, ומש"כ השיטמ"ק נב: ששופך ע"ג יסוד היינו למטה עיי"ש צ"ל דהיינו משום שהוא כנגד היסוד וכך הן דברי השיטמ"ק בדף נז. (וכמש"כ הגרי"ז בעמ' 72) וגם משום שהדם זוחל ליסוד (וכמש"כ בשיטמ"ק פא:), וכה"ג י"ל בנקל בפ"י הראב"ד לתו"כ צו פרש' ד ה"ג אהיהא ברייתא דדף נב: שכתב משום שלשון שפיכה ליסוד משמע, וכוונתו משום שהשפיכה היא למטה כנגד היסוד, ועוד צ"ת בזה.

31. רמב"ם שם כשמואל וכת"ק בברייתא זבחים נג:

32. זבחים נג: וכן ביאר החזון יחזקאל בתוספתא פ"ו ה"ו ראה לפנינו הערה לז.

33. וטפי מהכי כתב שם דאפשר שאף אם נתן בד' זויות המזבח מכל צד (דהיינו ד' שהן ח') גכ עשה כהוגן (ואינו עובר על בל תוסיף) כיון דכתיב סביב.

34. זבחים נה. בתוד"ה אלא, וכן נראה מדברי התוס' לח. ד"ה וכפר עיי"ש. גם בחידושי הגרא"ל מאלין סי' כג נראה שסבר כן עיי"ש. וראה בתוס' לו: ד"ה מנין לגי' שלפנינו ויש לדון

כתב הזבח תודה³⁵ שנראה פשוט שצריך לתת על חוד הזוית ולא די בתוך אמה לכל רוח, נובפשטות כוונתו גם אם נותן ד' שהן ד' (לשיטתו שאפשר)³⁶, אבל החסדי דוד ביאר בתוספתא³⁷ שאין צריך.

ד. הבכור המעשר והפסח נותנן מתנה אחת³⁸ על קיר המזבח.³⁹

ולשון הרמב"ם⁴⁰ נראה שנותן דוקא בזוית המזבח, וכן דייקו מרש"י⁴¹ אולם

בדבריו לכאן ולכאן (אך המכוון יותר כג' השיטמ"ק שם). ובתוס' נב. סוד"ה גג וכן בשיטמ"ק פא. מהר"פ משמע שהוא דוקא שתיים שהן ארבע אחודה. וראה יומא טו. ר"ש איש המצפה. 35. שם, וכ"מ בתוס' נב. סוד"ה גג ובשיטמ"ק פא. מהר"פ וראה לעיל הערה לד. ועי' רש"י י: סוד"ה ולטעמך ויש לדון בכוונתו, ראה מנחת אברהם שם.

36. וזה חידוש יותר דגם לרב שצריך לפסוק לב' מתנות יש לו לכוון שיגיע הדם עד הקרן ויתחבר למתנה האחרת כמין גאם, ואמנם יותר ניחא בזה לישנא דמתני' שתיים שהן ארבע, וצ"ע, וגם יתיישב בזה לשיטתו ד' התוס' נב. ה' הערה לד אך בשיטמ"ק פא. אכתי יקשה. 37. פ"ו ה"ו נתן על הקרן מכאן ומכאן כשר, והנה בלא"ה הא צריך לתת מתנה שהיא שתיים, וע"כ המכוון שנתן שלא על הזוית, ואמנם לפי"ז מש"כ בתוספתא זו 'מכאן ומכאן' הכוונה שנתנן בב' הקירות, אבל בהלכות ג ד דאיירי בחטאות הכוונה או כאן או כאן, אבל אין בכך קושי כי העיקר להורות שלא נתן על הזוית. נולדעת הז"ת היה אפשר לפרש התוספתא שהכוונה שנתן ב' מתנות שהן ב' ולא אחת שהיא ב' (וזה כשי' הז"ת שיוצא בזה) וכך ביאר שם החזון יחזקאל, אבל זה דחוק כי בפשטות אתי התם אכולה ברייתא ויש שם תנאי שנותן ב' שהן ב' ע"ש, גם אין משמע כן מהמשך ד' התוספתא 'מן הקרן ולפנים פסולה' והנה לדברי החס"ד המכוון שנותן אחר אמה מן הקרן, אבל לז"ת ע"כ היינו אף בתוך אמה כל שלא נתן על חוד הזוית, ואין מתבאר זה כמו 'מן הקרן ולפנים' דהלכות ג ד, גם משמע יותר דמן הקרן ולפנים אתי אמאי דתני לעיל מינה 'מכאן ומכאן' וזה אינו מבואר לפמש"כ לפרש לדעת הז"ת, אמנם ראה לקמן סעיף לב ובהערה קלח שיש עוד ביאור בהא דמן הקרן ולפנים ועי' גם הערה קלב].

38. פ"ה ממעה"ק הי"ז.

39. מוכח בזבחים פא: וראה לעיל הערה ל. ובחזו"א טז סק"ז רצה לומר דלמ"ד בשפיכה יכול לשפוך על היסוד, ושוב דחה זאת, וראה בהערה מט.

40. שם, אמנם בהל' ק"פ (פ"א ה"ו) ובהל' בכור (פ"א ה"ב) ומעשר (פ"ו ה"ד) לא הזכיר קרן, ויל"ע.

41. בספר שיעורי הגרמ"ד לדף פ: דייק כן מרש"י לד: דאמרי' גבי פסח כוס היה ממלא מדם התערובת וזורקו זריקה אחת כנגד היסוד וכתב רש"י לאפוקי קרן דרומית מזרחית, דוק בזה. [אמנם ברש"י נו: כתב כנגד היסוד במקום שיש שם יסוד תחתיו למעוטי מזרח ודרום,

התוספות⁴² כתבו שלא צריך קרן,⁴³ ובשיטמ"ק מהר"פ כתב שצריך קרן, ואם הוא לעיכובא ראה הערה⁴⁴.

והאם נעשין בזריקה או בשפיכה יש בזה כמה דעות.

דעת רש"י⁴⁵ שהבכור בזריקה⁴⁶ ובמעשר ופסח נחלקו תנאים⁴⁷ אם בזריקה או בשפיכה.

וי"ל, (ובצ"ק שם הגיה מזרחית דרומית ונראה משום שהוקשה לו דהא אמה במזרח ואמה בדרום יש יסוד, אבל אי משום הא י"ל).

42. זבחים סד. ולשיטתם אזלי בדף פ: ד"ה בל תוסיף עי"ש.

43. עי"ש בקרן אורה שביאר דכוונתם על הניתנין במתנה אחת, אמנם בצאן קדשים הגיה נוסח התוס' ולפי"ד גם התוס' סברי שצריך קרן, אבל אחר שמצאנו דברי השיטמ"ק המכוון בראיית התוס' דלא בעינן קרן.

44. דהנה נתקשו המפרשים בדברי התוס' שם איך מוכיחין מהא דפריך ונשקליה וכו' אמאי לא משני משום דבעינן קרן, והא אדרבה אי בעי קרן ע"כ מודה ר"י בדמים, ולכך נראה דכל נידון התוס' והתור"פ הוא גבי לכתחילה אבל פשיטא להו שאינו לעיכובא, ולכך אם כבר איתעבדא ליה מצוותו ברצפת העזרה יצא אף שאינו בקרן אך אי צריך למשקליה ולזרוק הקשו שיזרוק לכתחילה על המזבח, [וכ"כ שם בפנים מאירות, אמנם עי"ש באסי"ז שביארו בפנים אחרות ודבריהם דחוקים גם אין עולין דבריהם בשיטמ"ק (אמנם אפשר לומר כסברת הבה"ז ולא כדבריו ונימא דברצפה לא בעינן קרן אלא במזבח, והטעם כי אפשר שדין זוית המזבח (אף שאינו מקום במזבח כמש"כ לעיל גבי יסוד מ"מ) אינו דין בדם אלא הוי מעלה במקום זה ולכך ברצפה שליכא בה קרן לא בעינן, ומשו"ה אין מודה ר"י בדמים מחמת זה, רק הקשו התוס' שיזרוק במזבח כי מקיים בו גם קרן, וזה דחוק דאף דקרן לעיכובא מ"מ יש גם מעלת קרן לזרוק בקרן ולא ברצפה], גם יש להוכיח כן ממאי דמשני ר"פ בשיטמ"ק שם דעדיפא מיניה קמשני שמצוה מן המובחר במזבח, ואי קרן לעיכובא אמאי עדיפא, אבל אי קרן הוא מובחר עדיפא משני דמזבח גופיה מובחר, ואפשר לדחות. והנה היה אפשר עוד לומר דשלא בקרן יוצא בדיעבד מדין שלב"מ (וזה תלוי אי אמרי' בזה שלב"מ ראה להלן סעיף לא בהערות שם, גם תלוי מה דעת ר"י גבי זריקה שלב"מ, ותלוי מה דין זריקה שלב"מ בפסח ראה סעיף לה) אך לפי"ז קשה מש"כ השיטמ"ק דעדיפא משני. וראה עוד בזה לעיל הערה כט [ואחר מה שצריך לדחות שם גבי כנגד היסוד כבר ליכא ראייה גם הכא].

ואמנם ברמב"ם פ"ב מפסוה"מ ה"ט יש לדון שהוא לעיכובא ראה להלן הערה קלא, (והוא תלוי מה המכוון שם ראה הערות קלב קלד קלה), אבל הפשטות עודנה שאינו לעיכובא וכוונת הרמב"ם רק אניתנין ב' שהן ד'.

45. זבחים לז. ד"ה מנין לניתנין ובכולה סוגיא.

46. כלישנא דקרא ואת דמם תזרוק.

והזריקה צריכה להיות כנגד היסוד⁴⁸, ולמ"ד בשפיכה גם כן בפשטות היא כנגד היסוד אך ראה בהערה⁴⁹.

ובדעת הרמב"ם רבתה המבוכה, שפשטות דעתו ששלשתן בשפיכה⁵⁰ כנגד היסוד, וכ"נ דעת הראב"ד⁵¹ וכ"כ המאירי במקום אחד.⁵²

אך יש באחרונים עוד שיטות בדעתו, המהריק"ו⁵³ כתב שמעשר ופסח בשפיכה, והבכור בין בזריקה בין בשפיכה, וכתב זה בב' דרכים בתחילה כתב ששתיהן

47. דלר' ישמעאל אליבא דחד תנא בשפיכה לר"י הגלילי ודעימיה (ראה בתוס') בזריקה, ולענין הלכה לשי' רש"י יש להסתפק כי סתם לן תנא דאיזהו מקומן ותנא דתמיד נשחט כריה"ג אך מאידך תנא דסוף ערבי פסחים (והתם הוא ר"ע והלכה כמותו מחברו) ובגמ' פרק האשה דפסח בשפיכה, ולכאור' הלכה דבשפיכה.

48. זבחים נז. זריקה זריקה מעולה.

49. התוס' זבחים נא: הקשו מנא ליה, ועי' מה שתי' ריב"א בשיטמ"ק נז. ומ"ש הז'ת שם, והחזו"א (סי' טז סק"ה) העלה צד דלמ"ד בשפיכה אינה נעשית כנגד היסוד, ושוב הדר ביה, וגם הנחלת דוד בהקדמה לשו"ת בית דוד (ונדפס בסוף ספר טורי אבן) כתב כן אבל הוא כתב זה בדעת הרמב"ם שפסק (לדעתו) כמ"ד בזריקה ולכך כתב כנגד היסוד. ובס' מדת הקודש כתב לבאר בזה מה דבדף לד: תני זריקה כנגד היסוד ובדף ס. תני שופכו ע"ג המזבח ועי"ש בשיטמ"ק ומש"כ בזה לעיל הערה כט.

50. כ"ה לשונו שם והוא מן התוספתא פ"ו ה"ו, והביאה גם השיטמ"ק בגי' התוס' לז. וגם התוס' הביא ספרי דרש' מתזרוק שפיכה למעשר ופסח ועי' בספרי זוטא שם דאיתא כן משמיה דריה"ג. ולפי"ז מש"כ הרמב"ם לשונות זריקה בהלכות בכורות פ"א ופ"ו לגבי בכור ומעשר הוא לשון כללית, וראה לשונו בסופ"ט ממעה"ק ובעוד מקומות בהל' ק"פ כתב לשון זריקה, [ומקרא מלא הוא (דבה"י ב לה יא) וישחטו הפסח ויזרקו הכהנים מידם (ראה גם שם פרק ל), ובפסח ודאי דעת הרמב"ם בשפיכה ראה להלן הערה נז]. כך ביאר הרי"ק בהל' מעה"ק ובתחילה בהל' ק"פ אך סיים באופ"א ראה להלן. והאחרונים שלא ביארו כן ד' הרמב"ם לא הביאו התוספתא ואולי לא היתה לפניהם.

51. בפ"י לתמיד פרק רביעי דף ל: שכתב שלא היה שפיכת שיריים בבכור מעשר ופסח משום 'שהיה שופך שפיכה אחת' הנה לשונו שפיכה, גם נראה שזה כל עיקר הטעם שליכא בהו שפ"ש, (ומהא גם אפשר שדעתו ששופך כנגד היסוד ולכך לא שייך שפ"ש ליסוד), ואכמ"ל בזה.

52. סנהדרין ד. אמנם עי' להלן הערה נה.

53. בהלכות ק"פ פ"א ה"ו.

לכתחילה, ולבסוף כתב שהבכור בזריקה לכתחילה ובשפיכה רק בדיעבד מדין הניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה (להלן סעיף ו), [ולפי"ז הוא כדעת רש"י]. ושיטת הלחם משנה⁵⁴ שהפסח בשפיכה ובכור ומעשר בזריקה אלא שיצא בדיעבד בשפיכה.⁵⁵ וגם מהגר"ח יש כדרך זו⁵⁶ אלא שלדעתו (ראה להלן סעיף ו) הניתנין בזריקה במתנה אחת יצא בשפיכה לכתחילה ולכך הבכור והמעשר בין בזריקה בין בשפיכה לכתחילה.

שינה בצורת המתנה

ה. הניתנין בשפיכה שנתנן בזריקה לא יצא.⁵⁷
ו. הניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא אבל לכתחילה לא יעשה כן,⁵⁸ כן פסק הרמב"ם אבל המאירי כתב להלכה שלא יצא וראה הערה⁵⁹.
והגר"ח⁶⁰ אמר בדעת הרמב"ם שהניתנין בזריקה מתנה אחת יכול לתת בשפיכה אף לכתחילה.⁶¹ אבל הפשטות אינה כן והרבה חלקו עליו.

54. פ"ה ממעה"ק הי"ז בסיום דבריו.
55. וכן דעת ר"י בשיטמ"ק מר"פ לו. אליבא דר"ע ולחד תנא אף לר' ישמעאל (ולענין הלכה לדעתו יש להסתפק ראה לעיל הערה מז), ראה שם המקור לחלק בין פסח למעשר. גם במאירי פסחים פט. משמע כן שכתב שכל הקרבנות בזריקה חוץ מן החטאת שבאצבע והפסח שבשפיכה, ואולי פסח לאו דוקא, וראה לעיל הערה נב.
56. ודאי דעתו כהלח"מ לחלק בין פסח לבכור ומעשר ואין דעתו שכולן בין בזריקה בין בשפיכה, וכדמוכח בסופ"ג מהלכות ק"פ שהפסח בשפיכה ומבואר שם שגם בדיעבד אינו יוצא בזריקה.
57. פשטות הסוגיא דזבחים לו. וכ"מ מן הרמב"ם סופ"ג מק"פ, וכ"כ בליקו"ה נז. ובז"ת שם.
58. רמב"ם פ"ב מפסוה"מ ה"ב והוא מפסחים פט. ואף שפסק בפ"ח מחו"מ ה"ז כר"ע יעוי' בלח"מ מש"כ.
59. המאירי פסחים קכא. פסק שהנזרקין ששפכן לא יצא וכדאמרי' בסוגיא שם לר"ע דהלכה כמותו מחברו (ועי' ברש"י זבחים לו. דלמס' הסוגיא זבחים אליבא דחד תנא אף רי"ש ל"פ), והביא שיש פוסקים שיצא, אולם בפסחים פט ובסנהדרין ד כתב בפשיטות שיצא, ואולי היינו לפום מאי דסברה סוגיא שם (ומה שהיה צריך לזה בסוגיא דסנהדרין אכמ"ל וראה להלן הערה פ), או נימא שמכריע כהיש פוסקים שהביא, ויל"ע.
60. הנ"ל סעיף ד, אמנם הפשטות ברמב"ם אחרת וכמש"כ שם.
61. וביאר הדבר משום דבריו (הובא להלן בסעיף זה) שבשפיכה ליכא חילוק מתנות וכל דינא לזרוק לכתחילה הוא רק משום שמפסיד החילוק מתנות. ויש לדון על דבריו מסוגיא דפסחים

גם אמר שהניתנין בזריקה שתיים שהן ארבע שנתנן בשפיכה לא שייך חילוק מתנות ונותנן במתנה אחת, וראה הערה⁶². וגם בזה אין הפשטות כן ורבים חלקו. ז. שני אלו הניתנין בכלי אם נתנן באצבע נחלקו בזה האחרונים, הלבוש⁶³ החזו"א⁶⁴ והגרי"ז⁶⁵ נקטו בפשיטות שלא יצא, אולם במרכבת המשנה ביאר בדברי התוספתא⁶⁶ והרמב"ם⁶⁷ שיצא, וכן משמעות דברי התוספות⁶⁸ וראה להלן סעיף י.

ח. הניתנין באצבע שנתנן בשפיכה כתבו התוספות⁶⁹ שלא יצא.

פט. דמקשה פסח במתנה א' ושלמים ב' שהן ד' ומתרץ דמתנה אחת כיפר ושוב מקשה דשלמים בזריקה והפסח בשפיכה ומת' דלכתחילה לא ועי"ש בתוס', ומ"מ נראה דב' קושיות וב' תשובות הן, אמנם אפשר בזה דגריעותא דשפיכה היא דלא שייך בה כלל אלא מתנה אחת, וגרע ממתנה אחת כיפר (וה"ט דאינה אלא בדיעבד).

ואמנם אפשר להסביר דינא דהגר"ח גם מסברא אחרייתא דבמהות ענין דמתנה אחת מתקיים בשפיכה כמו בזריקה כי הענין הוא הגעת הדם למזבח משא"כ היכא שיש חילוק מתנות דבזה יש ענין בצורת המתנה ואכמ"ל, ולפי"ז לא יקשה הנ"ל.

62. והקשה עליו הגרי"ז ממתני' דף פ. גבי הניתנין במתן ארבע שנתערבו בניתנין במתנה אחת אמאי לא יתן בשפיכה אחת ולא יעבור לא בבל תוסיף ולא בבל תגרע. אמנם יש לדון במאי דפשיטא להגרי"ז שאינו עובר בבל תגרע, גם יל"ד שלא יזרוק כה"ג שהוא רק בדיעבד, (ואולי קו' הגרי"ז משום שכל החסרון בשפיכה מה שהיא מתנה אחת וכמש"כ הערה קודמת וא"כ יש אופן שיתן מתנה אחת ולא יעבור בבל תגרע, אמנם עי"ז י"ל כמש"כ שם דשפיכה גריעא ממתנה אחת גם לד' הגר"ח עי"ש).

וראה בתוס' פסחים קכא. דלר' ישמעאל אית ליה הניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא מסברא דמה לי זריקה מרחוק ומה לי שפיכה בקרוב, ונראה בזה דלא כהגר"ח.

63. בלבוש האורה ויקרא ג ח בדעת רש"י וראה להלן הערה קצ.

64. זבחים יח אות ג ובסימן ח אות ד.

65. הובא במנחת אברהם לדף כו:

66. פ"ו ה"ג ועי"ש בחסדי דוד (שהסיק שלא יצא) ובחזון יחזקאל, אמנם יש עוד ביאורים בתוספתא ויש גורסים שינה מתן קרנות (וזו הגירסא היותר נכונה) ראה להלן הערות קלג קמט קנא.

67. פ"ב מפסוה"מ ה"ח.

68. זבחים כו: ד"ה ואי, ראה מה שנדחק בזה החזו"א בסי' ח.

69. זבחים לז. ד"ה תרי ראה גירסאות השיטמ"ק שם, ואמנם דנו התוס' אם זה בא למעט הלשון הניתנין בזריקה, אבל לא נראה שדנו בעיקר דינא רק אם משמעות הלשון בזריקה

ט. וגם אם נתנן בזריקה נקטו האחרונים⁷⁰ שלא יצא.

י. מה שאמרנו להסוברים שהניתנין בכלי שנתנן באצבע לא יצא, היה אפשר בדברי התוספות⁷¹ שנתכפרו בעלים והבשר פסול כדין זריקה שלא במקומה (להלן סעיף כו), [ולכאורה הוא הדין להיפך בניתנין באצבע שנתנן בכלי, וכ"ש בשינה משפיקה לזריקה שנתכפרו בעלים, ויל"ע], אבל משמעות התוספות במקום אחר לא כן.⁷²

יא. כתב החזו"א⁷³ שהניתנין בהזאת אצבע שנתנן במתנת אצבע לא יצא,⁷⁴ ולפי"ד גם לא נתכפרו בעלים,⁷⁵ ואם כן כ"ש אם נתנן בכלי.

יב. אבל הניתנין במתנת אצבע שהזה אותן כתב שיצא כי הוא בכלל נתינה ואפשר שאף לכתחילה עושה כן.

שינה במנין המתנות

יג. חטאות הפנימיות כל מתנותיהן מעכבות,⁷⁶ ואם חיסר אחת לא יצא.⁷⁷

יד. שאר הקרבנות מתנה אחת מעכבת ויתר המתנות למצוה.⁷⁸

בא למעט רק אצבע או גם דאיכא ניתנין בשפיקה (ואם היה ממעט רק אצבע הול"ל הניתנין בכלי).

70. הנ"ל סעיף ז, החזו"א והגרי"ז מסברא, והמרכבת המשנה והחזון יחקאל בביאו"ד התוספתא והרמב"ם.

71. כו: ד"ה ואי ליישבם לדעת אלו האחרונים, ראה לעיל הערה סח.

72. בתוס' סו: ד"ה ואלא כתבו גבי שינה בעולת העוף ממצוי להזאה העלו צד שנתכפרו בעלים כזריקה שלב"מ ודחו דתימה הוא לומר דנתכפרו כשעשה עבודה שלא כדינה, (ואולי כאן סברו ככתחילה), ואמנם אפשר לחלק בין כלי ואצבע לבין מצוי והזאה, אבל אין משמע כן בדברי התוס'.

73. יומא סי' קכו לח.

74. ודימה לזבחים סו: חטאת העוף שמיצה.

75. וכמש"כ תוס' שם.

76. פ"ב מפסוה"מ ה"ג והוא ממתני' ריש בית שמאי.

77. נקיטת כל האחרונים שגם לא מהני לכפרת בעלים כדין זריקה שלא במקומו, ונתקשו לבאר למה, ראה לפנינו הערה קמט [ומשה"ק ע"ז שם במוסגר מדף נב:].

78. פ"ב מפסוה"מ ה"א ממתני' שם וכב"ה בחטאת.

טו. מה שאמרנו שמתנה אחת מעכבת, לגבי הניתנין שתיים שהן ארבע בפשטות היינו אף אם נתן מתנה אחת שהיא אחת, וראה הערה⁷⁹.

טז. מתנה זו שאמרנו שיוצא בה בפשטות צריך לעשותה כדינה באצבע או בזריקה, ולא בשפיכה.⁸⁰

יז. ומ"מ אם אינו נותן כל המתנות עובר בבל תגרע.⁸¹

יח. אף אם כיפר במתנה אחת אם לא נתן כל המתנות נראה שאין ניתרים האימורים והבשר להקטרה ולאכילה אם נשאר עוד דם בכלי.⁸²

79. כ"מ להדיא מן התוס' ריש בית שמאי לגי' שלפנינו, אמנם העיקר כגי' השיטמ"ק שם, ולפי"ז אכתי יש להסתפק, והנה לשי' הזבח תודה לעיל סעיף ג מסתברא דסגי במתנה אחת, וגם לשי' הטהרת הקודש אפשר לומר כן, וכן נקט הגרא"ל מאלין (בסי' כב) בפשיטות אף שנקט כהטה"ק עי"ש מש"כ בזה. [עוד יל"ע בזה להשי' דכל מתנות צריכות קרן לעיל סעיף ד].

והנה לדעת הטה"ק דבעינן דוקא ב' שהן ד', אי נימא דסגי כאן באחת שהיא אחת, יש להסתפק אם נתן אחת אם יוכל אח"כ להשלימה לד', ויש לפלפל בזה עי' היטב (וראה להלן סעיף יט).

80. ומש"כ הרמב"ם שנאמר ודם זבחיך ישפך על מזבח ה' אלקיך שפיכת הדם על המזבח היא העיקר אין כוונתו שעושה כן בשפיכה אלא שיוצא משום שהעיקר מחמת הגעת דם למזבח, וראה מש"כ הגרא"ל מאלין בסי' כב, וגם הוא אין כוונתו דסגי בשפיכה, רק הביא מדברי הגר"ח להורות שענין השפיכה הוא הגעת דם למזבח, והיינו דקרינן ליה שפיכה. [אמנם יעוי' במאירי סנהדרין ד. 'ואע"פ שמתנה אחת בשפיכה וכו' ויל"ע בכוונתו].

ויש להוכיח כן מכמה דוכתי האחד ממאי דמבואר לו. דלא שייך ללמוד מחד קרא שמתנה אחת כיפר ושהניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא, [ואמנם ברמב"ם הביא להן אותו הפסוק אבל כך היא דרכו ראה שם במפרשים]. עוד יש להוכיח מרש"י לח. ד"ה מה דמים. גם יש להביא ראיה מהא דדף לח: ג' מתנות שבחטאת אר"פ יש מהן כתחילתן ויש מהן כסופן ומונה קרן ואצבע דכתחילתן, הרי שתחילתן בקרן ואצבע, ואם למתנה אחת סגי בשפיכה לא הו"ל לאקשינהו לתחילתן רק למימר דבעינן כל הד' בקרן ואצבע.

81. כ"ה הפשטות ממתני' פ.

82. כן יש לתרץ מאי דקרינן ליה בדף יג. מביאין לידי אכילה, וכ"כ השפת אמת שם לתרץ גבי שפיכת שיריים, גם המשך חכמה (פרשת ראה יב כז) כתב כן גבי שפיכת שיריים, וא"כ כ"ש הכא. ואמנם הגרי"ז ביאר הגמ' דדף יג. באופ"א ולפי"ז לא קשה דלהוי מביאין לידי אכילה אבל אין כן פשטות הסוגיא ורש"י שם ואכמ"ל (וראה רש"י ד"ה בכלל היתה). [ועי' פסחים נט: עז:].

יט. אם נתן מתנה אחת ואין לו דם כדי לזרוק כל הארבע, דן הגרא"ל מאלין מלשון הרמב"ם⁸³ שלא יתן כי אין מעלה אלא אם משלים כל המתנות.⁸⁴

כ. במקדש דוד⁸⁵ הסתפק אם אחר שנתן מתנה אחת נשפך הדם שלא יוכל לחזור ולקבל בשביל המתנות הנותרות כי אין קבלה לאחר זריקה, וגם בשפת אמת⁸⁶ כתב שאין חוזר ומקבל [אך ראה בהערה].

דיני המתנות שאינן מעכבות

כא. המתנות שאינן מעכבות אין מחשבת הזמן בהן מפגלת את הקרבן,⁸⁷ וכתב הרמב"ם שהוא הדין מחשבת המקום ומחשבת שנוי השם [אמנם ראה הערה⁸⁸].

83. פ"ב מפסוה"מ ה"ו ועי"ש באבן האזל מה שביאר בזה באופ"א, ומ"מ דקדוק זה אינו הכרח.

84. ח"י הגרא"ל סי' כב, וקצת יש להקשות לפי דבריו מהא דלב"ש בעינן ב' מתנות הרי שיש מעלה לטפי מא' אף שאינו משלים הכל, ואפשר להשיב ע"ז בנקל.

85. סימן ז אות ד.

86. לרף כו.; והעלה כן ממאי דמקשינן שם גבי זריקה שלב"מ למה יחזור הכשר ויקבל, והקשה למה לא יחזור לעשות המצוה כתיקונה ומ"ש ממה שנתן כל המתנות אף אחר שכיפר במתנה אחת, ולכך כתב שכל קושיית הגמ' מיחזור ויקבל דזה לא עבדינן גם אחר מתנה אחת, ונדרחק בזה בלשון הגמ', אכן לגוף ראייתו יש לחלק בזה בין מתנה אחת כיפר שיכול להמשיך ולהשלים אותה מתנה לבין זריקה שלב"מ ואכמ"ל, ולהלן הערה קטז הוכחנו דלא כדעתו.

87. רמב"ם פ"ז מפסוה"מ ה"א והוא מפורש במתני' ר"פ ב"ש. והטעם כתב רש"י לפי שכבר ניתר ואינן מתירות הקרבן, ולשון הרמב"ם בפיה"מ לפי שהן להשלמת המצוה ואינן מעכבין בתנאי הכפרה, ובמשמעות כוונתו הא דבעינן בדף יג דברים המעכבין כפרה (עי"ש בשפת אמת), אך אין זה מוכרח, ויש להביא ראיה מדף לט. דאחר שמבייא ברייתא דדף יג גבי שיריים שוב מוקי בג' מתנות ודחי מדר"פ ולא מהאי ברייתא, ונראה דג' מתנות חשיבי מעכבין כפרה, (ואפשר לדחות בכמה אופנים), וראה עוד הערה פח ולהלן סעיף כג.

88. לכאור' הוא פשוט דה"ה כל מחשבת פסול, אולם הנה לפמש"כ הערה פז (עכ"פ לשי' רש"י) דחשיבי המתנות מעכבין כפרה רק הטעם משום שאינן מתירות היה מקום לחלק בזה בין מחשבת פיגול למחשבת של"ש ומשום דרק בפיגול בעינן מתיר שיפגל את הניתר, [אמנם ראה רש"י יד: ד"ה אפילו דכתב גם גבי של"ש לשון דבעינן מתירי הקרבן ומביאין לידי אכילה ואכ"מ].

וגם אם חשב מחשבת פיגול בראשונה אין מחשבת פסול אחרת בהן חשובה עירוב מחשבות להוציא מידי פיגול⁸⁹.

בשפת אמת⁹⁰ הסתפק אם נתן השניה במחשבת פסול האם חוזר ונותנה כתיקונה ונוטה דעתו שכן, ונראה שפשוט לו שהמתנה פסולה [וכן נראה דעת הגרי"ז⁹¹] רק הסתפק האם יכול לתקן, עוד נסתפק אפילו אם נאמר שאין חוזר ונותן האם ממשיך שאר המתנות.⁹²

כב. חישב בעבודות הקרבן על המתנות שאינן מעכבות לעשותן חוץ לזמן או חוץ למקומן מבואר בתוספתא⁹³ שהוא פיגול,⁹⁴ וראה הערה⁹⁵.

אכן יש להכשיר בשל"ש מטעם אחר כדאמרינן י: הוא עצמו שלא הוקטרו אימוריו כשר, וראה בתוס' ריש זבחים, [אשר טענה זו אינה שייכת גבי פיגול ואכמ"ל]. אבל אי משום הא יש לדון לד' הספרי (פרשת ראה קכח קכט) שהביאו התוס' ז. ד"ה מה, גבי מחשבת של"ש דתלוי ג"כ בעיכוב כפרה, ואם כמש"כ דחשיבי המתנות מעכבין כפרה דלפי"ז יפסל [היינו שיפסל הקרבן למפרע, או יפסל הבשר מעתה ומטעמא דמאחר שהוכשר וכו'] ואכמ"ל, אבל כבר כתבו התוס' שאין זו שי' דרשת תלמוד דידן [ויש להוסיף בזה מטענת הוא עצמו המבואר בתלמוד].

89. רמב"ם שם ממתני' שם.

90. ריש פרק בית שמאי.

91. ממש"כ בחי' המיוחסים לו בביאור"ד רש"י שיש חידוש אף אם אין השניה מתרת דהו"א דחשיב לא קרבו כל מתיריו, עי"ש.

92. ועי' לעיל סעיף יט.

93. סוף פ"ד, ודלא כמש"כ בתפארת ישראל למשניות פ"ב מ"ב. וראה בתוס' זבחים י. שאם זרק לגמור הזריקה חול"ז פסול, ובפשטות היינו בכל הקרבנות, [אבל אפשר להעמיד בחטאות פנימיות דכולהו מעכבי, רק דא"כ קשה דהוי חצי מתיר, וי"ל משום דהקטרה מפגלת הקטרה ראה במנח"א שם בארוכה].

94. ובפשוטו הוא לא גרע מחישב על שפיכת שיריים. אולם דנו בזה לדברי הגר"ח דמחשבה על זריקה הוי משום עבודת הזריקה ולא משום אכילת מזבח [אמנם דבריו קשים וגם ברש"י מבואר לא כן ואכמ"ל] משא"כ בשפ"ש, אבל אכתי אין הכרח כי מה"ת דבעינן לחשוב על עבודה המעכבת, וגם י"ל מטעם שהג' מתנות הוו מתנה גמורה רק שבפועל כבר הותר הקרבן.

95. יש שהבינו דברי התוספתא דרק בחישב בשחיטה קבלה והולכה על מתנה שניה הוי פיגול, אבל במחשב במתנה ראשונה על מתנה שניה אינו פיגול, [וביאור הדברים אפשר בב' פנים

כג. באופן שאחר מתנה ראשונה עדיין לא ניתר הבשר [או חלקו] וכגון אם נתן מתנה ראשונה שלא במקומו לדעת החזו"א שעליו להשלים מגין המתנות (ראה להלן סעיף לו), או בבשר קדשים קלים שיצא ובשעת זריקה היה בחוץ שאין הזריקה מתירתו,⁹⁶ יש אחרונים⁹⁷ שדנו שהמתנה השניה תתיר הבשר,⁹⁸ אבל אין הפשטות כן.⁹⁹

כד. המתנות שאינן מעכבות יש דינים שיש להן כמתנה ראשונה ויש שלא וכדלהלן.¹⁰⁰

מעשה המתנות כראשונה שצריכות קרן ואצבע בחטאת, וצריכות כהן והזר חייב עליהן, וצריך כלי שרת, ואינן באות בלילה, ועושות שיריים אף אם נתנן בכוס נפרדת מהראשונה.

ואם ניתז על הבגד מדם החטאת שראוי להנתן אלו המתנות טעון כיבוס. והמעלה מהן בחוץ חייב, ויש שדקדקו¹⁰¹ מלשון הרמב"ם שדוקא אם משלים כל המתנות חייב עליהן בחוץ וראה הערה¹⁰².

האחד דקודם זריקה אין שם מתנה שניה ורק אחר מתנה ראשונה חשיבא השניה מתנה ב', או אפשר משום דכל הזריקה חשיבא מתיר ורק אחר שנתן בפועל מתנה אחת וניתר הקרבן ל"ה השניה מתירה וקצרתין, אבל אין זה נכון בדברי התוספתא ממאי דמסיים 'ואפי' על שיירי הדם' ומלבד בשייריים ליכא נפקותא בין מחשב בשחיטה לזריקה גם נראה שם דשייריים הוי חידוש טפי.

96. כמש"כ הרמב"ם פ"א מפסוה"מ הל' לב.

97. לבית בריסק.

98. והמקור ממש"כ רש"י לח: דג' מתנות לא שריא בשר שכבר הותר, וא"כ בשר שלא הותר אמרו שמתירה המתנה.

99. כי המתנה הב' המשך הזריקה היא ואין לה כח במה שלא היה במתנה הראשונה. ובגוונא דבשר שיצא יש לדון מעוד טעם דלא שייך שתתן הזריקה היתר בבשר זה רק היתרה הוא בכל הקרבן ואם כבר הותר בשר הקרבן לא תבוא מתנה שניה ותתיר בשר סתם. [ואי משום לזרוק שוב כבר אמרו כו: מי איכא זריקה וכו' אמנם ראה לעיל הערה פו].

100. הכל מבואר זבחים לח: וברמב"ם, ומש"א בגמ' ג' מתנות שבחטאת פשוט דה"ה מתנה שניה דבשאר זבחים רק יש דינים הנוהגים רק בחטאת וכ"כ הקר"א והליק"ה.

101. חידושי הגרא"ל מאלין סי' כב משום שאין משמעות למתנות שאין מעכבות רק כולו עי' לעיליט, ועי' באבן האזל שביאר ד' הרמב"ם באופ"א שהוא תלוי בכוונתו אם עושה כן לשם השלמת ההמתנות או לשם שפ"ש. ומ"מ הדקדוק אינו מוכרח.

כה. אולם יש דינים שאינן כמתנה ראשונה אלא כשיריים.

שבחטאת אם נתן מתנה המעכבת ומתו הבעלים ינתנו שאר המתנות לאחר מיתה.

ואם נכנס מדם החטאת שראוי לאלו המתנות לפנים לא נפסל הדם.¹⁰³

שינה מקום המתנות

כו. נתן את הדם שלא במקומו, כיון שהגיע דם למזבח נתכפרו בעלים, אבל בשר הזבח פסול.¹⁰⁴ ונקיטת האחרונים¹⁰⁵ שגם אין מקטיר האימורים, [אמנם יש מי שחולק¹⁰⁶]. ויש לדון בחטאות הנשרפות מה דין הבשר אם נשרף כדינו או כדין פסולי המוקדשין.¹⁰⁷ גם דנו האחרונים האם שופך שיריים¹⁰⁸.

102. יש לדון לפי"ז אם צריך שישלים כל הג' מתנות בחוץ ולכא' אין צריך, רק צריך שיתן כל הג' וחלקן בחוץ, ואולי דוקא המתנה האחרונה צריכה בחוץ כי רק ע"י מתחייב בהשלמת המתנות.

103. מש"כ שהדם כשר ולא רק שאין נפסל הקרבן הוא פשוט דאל"ה מאי נפק"מ הא בלא"ה כבר כיפר במתנה ראשונה ועי' מנח"א.

104. רמב"ם פ"ב מפסוה"מ ה"י כשמואל זבחים כו:

105. אור שמח (פ"ב מפסוה"מ ה"י) זבח תודה עולת שלמה שפת אמת (כו:): הגרי"ז חזו"א (ז סק"א יב סק"א לקוטים א סק"א) ועוד, והוכיחו כן מזבחים קט. דבעינן קרא שחייב על המקטיר בחוץ אימורים שנזרק דמן שלב"מ כיון שעלו לא ירדו, וכן ברמב"ם פ"ג מפסוה"מ ה"ז כתב שאימורים שנזרק דמן שלב"מ עלו לא ירדו, וכן הוכיחו מרש"י כז: ד"ה מאי טעמא חזינן דבזריקה שלב"מ הוי עלו לא ירדו ואין מקטיר האימורים לכתחילה, וכן ממה שדנו התוס' (זבחים סו: ד"ה אלא) זריקה שלב"מ בעוה"ע והרי התם ליכא כי אם הקטרה, [אמנם ב' הוכחות האחרונות דהווי גבי עולה יש לדון אם הוי ראייה לאימורים ואכמ"ל]. וביאור הדבר משום שזריקה שלב"מ אינה זריקה גמורה ולכך אינה יכולה להתיר האימורים שהן באין אחר הזריקה.

106. ראה בקרן אורה נב: שדן גבי חטאות פנימיות דליכא נפק"מ בזריקה שלב"מ כיון שאין בשרן נאכל, גם בערוך השלחן כתב שמקטירין האימורים. וטעם הדבר כיון שהאימורים חלק מן הכפרה הן לכך כל היכא דאיכא כפרה איכא הקט"א.

107. דפשוט גם זה בעי היתר זריקה, אמנם בקר"א הנ"ל מבואר שנשרף כדינו, והנה יש לדון בעיקר מהות שריפת הבשר יעוי' בסוגי' דף לה, וברמב"ם פ"ח מפסוה"מ סוף ה"ז קרי להו אין להן מתירין, ואכ"מ, ומ"מ גם אם אינן צריכין היתר הקרבה צריכין לעשותן אחר הזריקה ויל"ע אם סגי לזה זריקה שלב"מ (כיון שאינה זריקה מושלמת). שו"ר בחסדי דוד פ"ו ה"ג שכתב שנראה שאין נשרף הבשר כדינו.

הגר"ח אמר שבשר קדשי קדשים יוצא מדי מעילה ע"י זריקה זו,¹⁰⁹ אבל החזו"א¹¹⁰ הוכיח מתוספות¹¹¹ לא כן, וגם הביאו שכן שמפורש בתוספתא¹¹² [אמנם ראה הערה¹¹³]. ויש לדון אם אימורי קדשים קלים באים ע"י לידי מעילה ראה בהערה¹¹⁴.

כז. ואין יכול לחזור ולזרוק כדי להתיר בשר,¹¹⁵ [אך ראה הערה¹¹⁶].

108. עי' חזו"א יב סק"א, וראה במנח"א מה שהוכיח הגרמ"ס ממ"ד שיריים מעכבי ומה שיש לדחות בזה ב' אופנים. ועיקר הנידון כיון שכ' התוס' מג. שהמתנות מתירות לשפיכת שיריים, אבל י"ל דכיון דהוי סיום הזריקה לא בעינן זריקה גמורה להתירה, גם י"ל דאין כוונת התוס' היתר הקרבה אלא שהזריקה מביאה השיריים שאחריה [והוא מוכח שם אכ"מ] והוא תלוי בהנ"ל הערה קז.

109. וטעמו משום שאין המעילה תלויה בהיתר בשר לאכילה אלא במה שנעשית מצותו [וכ"ה לשון תוס' מעילה י. והכח כן הגר"ח ממעילה ו: דאר"ע שדמה פוטר בשר חברתה] שהועילה הזריקה לכפרה. [אמנם בעיקר הדבר יש לדון ראה לשון המש' ריש מעילה ולשון הרמב"ם ריש הלכות מעילה, עוד ילה"ק ממאי דפליגי אמוראי מעילה ה. וביותר למ"ד היתר זריקה עי"ש בפרש"י ותוס' ובמנחות קב. וצ"ע בכ"ז].

110. זבחים ז סק"א. והטעם דכיון שאינה זריקה גמורה גם לא חשיב נעשית מצותו, או משום שהמעילה תלויה בהיתר הבשר וכאן אינו ניתר ראה מש"כ לעיל הערה קט במוסגר.

111. ר"פ חטה"ע דתנן התם (סו.) חטאת העוף שעשאה למעלה פסולה ותנינן אהא (סו:) דמועלין בה, ובתוס' (סו.) כתבו דפסולה לשמואל היינו פסול בשר אבל בעלים נתכפרו, וא"כ חזינן להדיא דס"ל להתוס' שאין הבשר יוצא מידי מעילה [וגם בשיטמ"ק שם דפליג אתוס' וכ"ה פשטות דעת הרמב"ם מה"ת לומר דפליגי בהא].

112. ריש מעילה.

113. דאפשר דס"ל דזריקה שלב"מ לאו כמקומו דמי, כ"כ בחזון יחזקאל שם, וראה להלן הערה קצג.

114. דבפשטות כיון דאינם ראויים להקטרה לית בהו מעילה, אמנם יש לדון בזה ממעילה ו: לר"ע דאימורי קק"ל שיצאו ומועלת להו זריקה יש בהן מעילה אף שאינן ראויין להקטרה, ויש לחלק, וע"ע במנח"א.

115. זבחים כו: וכ"כ הח"ח בתורת הקדשים דאפי' נשאר דם בכוס אינו חוזר וזורק.

116. בשפת אמת שם כתב שיכול לחזור ולזרוק ורק אין חוזר ומקבל עי"ש מה שנדחק בגמ' ודבריו חידוש הן, ראה לעיל הערה פו. ויש לי להוכיח דלא כדבריו מתוס' סו: ד"ה אלא שכתבו גבי עוה"ע שאינו יכול למצות שוב אחר שנתכפרו בעלים ע"י שלב"מ, הרי שאין אופן לזרוק שוב, וגם התם הא ליכא קבלה וליכא גריעותא דקבלה לאחר זריקה.

כח. אמנם ישנם דמים ומקומות שלא נאמר בהם דין זה אלא אף לא נתכפרו בעלים ורבו בזה הדעות ונפרטם אחת לאחת, [והרבה דינים נשנו בהערות בלבד קחם שם]. תחילה נכתוב באיזה מקומות אמור הדין.

כתב הרמב"ם שדין זה אמור על הניתנין למעלה שנתנן למטה,¹¹⁷ על הניתנין למטה שנתנן למעלה, על הניתנין בפנים שנתנן בחוץ,¹¹⁸ ועל הניתנין בחוץ שנתנן בפנים, וכן על הניתנין בחוץ [ראה הערה¹¹⁹] שנתנן על גבי הכבש¹²⁰ שלא כנגד היסוד¹²¹.

ומה שאמרנו בפנים יש שדקדקו¹²² דהיינו גם אם הזה אותן כנגד הפרוכת, ויל"ע לפי"ז הדין בבין הבדים,¹²³ אבל הגר"ח¹²⁴ כתב שאין הדין אמור אלא במזבח¹²⁵, וראה עוד בהערה¹²⁶.

117. יש מקום לדון דהיינו רק במזבח החיצון אבל במזבח הפנימי דלמטה אינו כלל מקום נתינת דם (ראה לעיל סעיף א) אפשר דלא כיפר, או נימא שכל מקומות המזבח שוין לכפרה (ראה לישנא דשמואל וברש"י), אכן כ"ז לשיטת התוס' אך בלא"ה לשיטת הרמב"ם וההג"ה דגם ע"ג הכבש כיפר לכאור' זה לא גרע, ויל"ע בכ"ז.

118. בחסדי דוד על התוספתא פ"ו ה"ג העלה צד דאהא לא קאי הרמב"ם שנתכפרו בעלים ובזה פסול לגמרי, וזה מילתא חדתא ודלא כנקיטת כל האחרונים וראה להלן הערה קמט מהחזו"א בזה.

119. בפשטות גם בניתנין בפנים הדין כן ומש"כ הרמב"ם 'הניתנין בחוץ' היינו כי כבר פירט למעלה הניתנין בפנים שנתנן בחוץ, אמנם ראה להלן הערה קמט.

120. וכן ביארו החסדי דוד והחזון יחזקאל בתוספתא פ"ה ה"ה, ויל"ע שם. ולפי"ז גם מבואר שם דגם בנתנן ע"ג היסוד כמקומו דמי וראה בתוס' סנהדרין ד. ד"ה שתים ועי' בזה בחשק שלמה לז: ובמקור ברוך סי' יב.

121. הנה הרמב"ם כלל ע"ג הכבש יחד עם שלא כנגד היסוד וראה לעיל הערה כט, אבל דעת רש"י מפורשת דעל הכבש ושלא כנגד היסוד תרי מילי ניהו.

122. ממ"ש הרמב"ם בפנים בהיכל משמע דאינו רק מזבח הזהב, אמנם עי' להלן הערה קמ, (אבל באור שמח דקדק מזה לההיפך דאתא לאפוקי לפני ולפנים וה"ה פרוכת).

123. דלכאור' לא שנא, אבל הרמב"ם כתב בהיכל, ואולי בית קה"ק אינו מקום דמים רק דינא הוא ביוה"כ. וראה להלן הערה קמ.

124. פ"ב מפסוה"מ.

125. דקרא כתיב ואני נתניו לכם על המזבח לכפר ודרשינן כיון שהגיע דם למזבח כיפר והיינו רק במזבח, עוד יש לדון משום שאין הדם מגיע לפרוכת רק כנגדה, [כ"כ התוס' זבחים טו. והוא מיומא נז. ונה. אבל הרמב"ם סתם בזה ראה משל"מ פ"ג מעוה"כ ה"ה (ולשון

כט. שיטת התוספות¹²⁷ שאין הדין אמור בנתנו על גבי הכבש, ובהגהת התוספות¹²⁸ חולק וסובר כהרמב"ם.

ל. עוד כתבו התוספות שאין הדין אמור בפנימיים שנתנן בחוץ ובחיצוניים שנתנן בפנים, [אך כתבו שלרש"י אין הכרח לזה], וגם ע"ז חולק המגיה, גם הר"פ בשיטמ"ק¹²⁹ בשם ריב"א סובר בפנימיים שנתנן בחוץ כיפר, אבל לא בחיצוניים שנתנן בפנים, [ובדעת המגיה לגבי החיצוניים שנתנן בפנים ראה הערה¹³⁰].

לא. נתן את המתנות הצריכות קרנות או זוית¹³¹ על הקיר שלא בזוית [היינו לאחר אמה מן הזוית] כתב הרמב"ם פסל¹³² ויש לדון בכוונתו אם נתכפרו

הר"מ בפ"ד 'על הפרוכת' ל"ד), ועי' במקדש דוד סי' לג סוף אות א שנסתפק בזה. ובתוס' זבחים לו. ד"ה וקי"ל כתב דליכא בפרוכת וביה"ב קלטיה מזבח (למ"ד לאו כמקומו דמי) ולכאור' יש לדמות דמה"ט לא נימא בהו כמקומו דמי (כיון דקלטיה הוא מאותו טעם דכמקומו ואכמ"ל), אך יש לחלק דהתם כיון שלא נגע דם ליכא בהו קלטיה משא"כ למ"ד כמקומו, ובלא"ה יש לחלק דלדינא דקלטיה בעינן טפי.

126. במקדש דוד דן גם אי נימא דפרוכת ל"ה הגיע דם למזבח, דמ"מ בנתן דם פרוכת בביה"ב ולהיפך סגי כי דם זה לא צריך הגעת מזבח, או"ד דלעולם שלא במקומו מהני רק אם הגיע דם למזבח, [אך בעיקר הענין ראה לעיל הערה כג אם שייך שלב"מ ביה"ב, ולהלן סעיף לד אם שייך שלב"מ ביוה"כ].

127. זבחים כו: ד"ה אמר שמואל ומנחות עז: ד"ה אין לי.

128. זבחים שם ראה הוכחתו שם. וראה בתוס' סו: ד"ה ואלא שכתבו בתו"ד דבכבש אמרינן שלב"מ כמקומו.

129. זבחים כז:

130. דהנה כתבו התוס' משום שנפסל בביאתו בהיכל קודם שנתנו על מזבח הזהב, וא"כ בגוונא שהכניסו לא כדרך ביאה נימא דכמקומו דמי, [אמנם יש לדון בזה דבלא"ה אף שהכניסו שלא כדרך ביאה מ"מ כיון שנתנו לכפר נפסל וכ"כ בקר"א, אבל במהריק"ו פליג, וכן הוא מוכח לכאור' מד' הרמב"ם כאן, אבל בקר"א העמיד הרמב"ם בשאר קרבנות שלא נפסלות בכניסה לדעתו], אבל אפשר שאין כוונת התוס' אלא להוכיח אך בעיקר דינא ל"ש בזה כמקומו וכדעת ריב"א, וכ"מ בסוף הדיבור. עי' ח' רבנו חיים הלוי פ"ב מפסוה"מ.

131. היינו חטאות הניתנות בקרנות למעלה ושאר זבחים הניתנין ב' שהן ד', וגבי הניתנין מתנה אחת שדעת הרמב"ם דבעו קרן (ראה לעיל סעיף ד) בפשטות נראה דגם אהא אתי הרמב"ם כאן, אבל הפשוט יותר שאינו לעיכובא (עי"ש הערה מד) וא"כ אין כוונת הרמב"ם כאן ע"ז רק אניתנין ב' שהן ד'.

בעלים,¹³³ ויש שאמרו בדעת הרמב"ם שחלוקים בזה חטאות משאר קרבנות שבחטאת פסול ובשאר קרבנות כשר,¹³⁴ וגם בזה יש לדון אם נתכפרו בעלים,¹³⁵

132. כתב הרמב"ם פ"ב מפסוה"מ ה"ט נתן הדם מן הקרן ולפנים בין בחטאת בין בשאר קדשים בין במזבח הפנימי בין במזבח החיצון פסל, והוא מן התוספתא פ"ו דקרבנות הל' ג' ד' ו', ובפשטות המכוון לאופן זה שנתן בהמשכו של הקיר (וכ"כ בקרית ספר), וכן יש לדייק מדברי התוספתא שכך היא שנויה 'נתן על הקרן מכאן ומכאן כשר מן הקרן ולפנים פסול' ופירשו המפרשים נתן מכאן ומכאן דהיינו באמה שמכל צד וא"כ המשך התוספ' היינו שנתן אחר אותה אמה. וראה להלן הערה קלד.

133. כי פשטות פסול היינו לגמרי, אבל נתקשו בזה אמאי ל"ה זריקה שלב"מ, ולכן יש שאמרו דפסול בשר וסמך אמאי דכתב בסמוך הלכה י, גם הלשון 'פסל' דהינו שפסל מעשהו ולא שנפסל הקרבן, [עוד יש להעיר בזה שהרמב"ם העתיק לשון התוספתא וגם אהא י"ל כדאמר שמואל פסול בשר, גם אפשר דהתוספתא ס"ל שלב"מ לאו כמקומן]. אבל יש שביארו שבאמת פסול לגמרי, והטעם בזה כתב בשי' הגר"ד (וכ"א מהגר"מ פנישטיין) כי מקום המתנות הוא בכל חצי המזבח ויש עוד הלכתא דצריך קרן, ובהקדם ד' הגר"ח דבמקומן ליכא הלכתא דשלב"מ ראה להלן הערה קמט.

134. והוא ממש"כ הרמב"ם בהלכה ח שינה מתן קרנות (וי"ג קרבנות ראה להלן הערה קנא) בחטאת בין בחטאת הנעשית בפנים בין בחטאת הנעשית בחוץ פסל אבל בשאר קדשים כשרים, וגם הוא מן התוספתא הנ"ל, ואם נבאר כך את התוספתא נצטרך לפרש התוספתא דהערה קלב באופ"א ראה הכל להלן הערה קלח והוא דחוק, עכ"פ אם כ"ה מצינו כאן חילוק בין חטאת לשאר קרבנות והביאור משום שחטאת דינה בקרן ובזבח תודה כתב באופ"א ראה להלן הערה קמט.

135. ראה לעיל הערה קלג, ואי נימא דפסול היינו פסול בשר אבל בעלים נתכפרו יש לבאר אמאי בשאר קרבנות כשר הבשר, ואמר בזה הגר"ז דבשאר קרבנות אין הזוית מקום הדם רק הוא הלכתא לקיים דין סביב, ואמנם יש להתקשות בזה מדעת הרמב"ם דגם בעלי מתנה אחת ניתנין בזוית (ראה לעיל סעיף ד) אך כבר כתבנו שם שי"א שאינו לעיכובא, ובאופ"א אפשר שאינו לעיכובא מדינא דמתנה אחת כיפר אשר בזה אי"צ לקיים דין סביב (משא"כ בחטאת דאף מתנה אחת בעיא קרן).

ולהצד שבחטאת אם נתן למטה פסול לגמרי יש לבאר ד' התוס' נב: סוד"ה אותה דלכך לא שייכא התם ההיא דשמואל, ולפי צד זה הניתנין בפנים שנתנן בחוץ היינו על קרנות החיצון, אך העליונים שנתנן למטה יש להעמיד בעולת העוף ושי' התוס' דאיכא בעוף שלב"מ, וראה להלן הערה קמט.

ולאומרים שפסול לגמרי אפשר שהניתנין על הקרן אם נתנן בזוית למטה נתכפרו בעלים.¹³⁶

לב. נתן את המתנות על גג המזבח יש מבארים¹³⁷ בזה את דברי הרמב"ם שפסל,¹³⁸ וגם בזה יש לדון האם נתכפרו בעלים.¹³⁹

לג. ובאיזה דמים אמור הדין.

יש שדקדקו ברמב"ם שגם בדמים הניתנין על הפרוכת [ובין הבדים] אם נתנן שלא במקומם כיפר, אבל אינו מוכרח ראה בהערה¹⁴⁰, וראה לעיל הערה קכו, ועוד להלן הערה קמט.

לד. נקיטת הרבה אחרונים¹⁴¹ שבדמים של יום הכפורים לא אמור דין זה וצריך לתתם כדינם¹⁴², אבל יש אחרונים שלא סברו כך.¹⁴³

136. כי חשיב קרן והרי נתנן בקרן וכמו נתן את של קרנות דפנים בקרנות דחוץ, ובוה נבאר מש"כ הרמב"ם בה"י נתן את הניתנין למעלה למטה, וראה עוד דעת הזבח תורה הערה קמט.

137. קרן אורה זבחים כו: וכ"ה בחזון יחזקאל בתוספתא ועי"ש מש"כ בדמים הניתנין למטה דהיינו על גג הסובב.

138. הן דברי הרמב"ם בה"ט אם נמאן במש"כ הערה קלב ונאמר כבהערה קלד. וכבר נתקשינו בזה מסגנון התוספתא גם ילה"ק מש"א כן התוספתא על הניתנין למטה ולא היה צריך לכתוב מן הקרן ולפנים כי עיקר המתנה אינה כלל על הקרן.

139. ראה הערה קלג, והנה אם הוא פסול לגמרי יש להתקשות מ"ש מע"ג הכבש וכן נתקשה בקר"א, ואולי י"ל דכיון שהוא מקום הקטרה אינו מקום דם, אך יש להתקשות ממצב הפנימי דמזה על טהרו.

140. בפיהמ"ש זבחים פרק ב' אמתני' דשלא במקומו כיפר כתב הרמב"ם לפרש מהו הניתנין בפנים' דהיינו במזבח הפנימי או בתוך קודש הקדשים [וצ"ע שהשמיט פרוכת], ויש שדייקו כן מלשונו במשנה תורה דם שמצותו ליתנו בפנים בהיכל', אמנם א"כ יש לדקדק גם שיכול ליתן דם החיצון כנגד הפרוכת וראה לעיל סעיף כז ובהערה שם, (ובאור שמח דקדק להיפך שדוקא בהיכל היינו במזבח הפנימי ולא בבית קדש הקדשים, ולפי"ז הוא דלא כדבריו בפיה"מ), ובפשטות אין לדקדק לשונו בפיה"מ כי בא לבאר המש' ולפרט כל מתנות הדמים אבל דינא דשמואל פסול בשר באמת לא אתי ע"ז, וגם דקדוק דבריו בהלכות אינו מוכרח, ומ"מ אם נרצה בדקדוק ההלכות ונמאן בדקדוק פיה"מ, י"ל דדם קדה"ק בלא"ה אין בו דינא דמקומו ומשום דכתיב חוקה ראה להלן סעיף לד.

141. החזו"א ז ב וכן נקט הגרי"ז וכ"כ באבן האזל.

142. ומשום דכתיב חוקה והכל מעכב בו.

לה. דנו האחרונים איך הדין בקרבן פסח האם פסול בשר ובעלים נתכפרו ככל הזבחים, או שלא נתכפרו בעלים, או שגם הוכשר הזבח.¹⁴⁴

לו. הגר"ח אמר שזריקה שלא במקומה אין בה חילוק מתנות ואין נותן אלא מתנה אחת,¹⁴⁵ וכ"ה הפשטות. אבל דעת החזו"א¹⁴⁶ שצריך לפסוק מנין המתנות אף אם אין נותנן במקומן,¹⁴⁷ ובקרבנות שאין המנין מעכב הסתפק אם משלים המתנות שלא במקומן.¹⁴⁸ וראה עוד שיטות בהערה¹⁴⁹.

143. כן מוכח דעת האור שמח פ"ב מפסוה"מ, וכן מוכח מהמקדש דוד הנ"ל הערה קכה.
144. ויסוד הספק כיון דפסח בא לאכילה ואם נטמא הבשר קודם זריקה (אף שאיכא אימורים) לא הורצה, דמשו"ה לא יתכפרו או דלאידך גיסא הכא ירצה (עי' מש"ב בזה החזו"א וצ"ב), והסברא שירצה אע"ג שפסול כי הזריקה עצמה מכשירה את הבשר רק שכיון שאינה מושלמת לכך אין הבשר נותר ואכמ"ל. עי' בזה בחסדי דוד פ"ו ה"ו שנקט דהורצה ופסול, ובאור שמח ועולת שלמה דף ס דלא הורצה וכ"כ באבי עזרי, ובחזו"א סי' ז סק"א כתב (ליישב קו' תוס' ס.) דאף הבשר כשר.

145. והיינו כי אין משמעות למנין המתנות אלא למנין המקומות וכגון דבעינן ד' קרנות אבל לא ד' נתינות, ואמנם בהנהו דמנין ז' איכא ענינא דמנין נאשר זהו ענין המנין לכפול הזאותיו וגם לכך הווי במעשה הזאה ולא בנתינה ואכמ"ל, ואולי אה"נ ובאלו נותן ז', גם אפשר דלא שייך בהו כלל כמקומו דמי ראה לעיל סעיף לג.

146. סי' יב סק"א.

147. ועיקר הדין הוא המנין אלא שנתנה תורה מקום לכל מניה, ויל"ע אם יתן כל הד' באותו מקום או דצריך לחלקן ע"י פיסוק מקומות ובלא"ה ל"ה כמה מתנות (אשר לכך אמרה תורה כמה מקומות לכמה מתנות) נושאני מז' הזאות שענינם בכפילות המנין ובחזו"א שם משמע כצד הב'.

ויש להסמיק כדעת חזו"א שהמנין אין עיקרו מחמת המקום מהא דמקשה בזבחים לט. דנימא וכיפר אע"פ שלא נתן אלא מקצתן למעלה ומקצתן למטה, הרי דשייך שיצטרפו אלו עם אלו אע"פ שאלו מקומן למעלה ואלו ניתנו למטה, וביותר דשל למעלה תוכן מקומם קרן המזבח ושל למטה מקומן בקיר המזבח (ועי' תוס' שם), ואולי אחר דלא דרשינן כן ענין המתנות כהגר"ח.

ומאידך יש להקשות מדרשא דב"ש לז: קרנות קרנות קרנות הרי כאן שש ד' למצוה וב' לעכב ופרש"י משום שאין במזבח אלא ארבע קרנות לכך השתים הנותרות הווי שנה הכתוב לעכב, וכ"ה בדרשא דב"ה לדידהו, ולכאור' לדברי החזו"א למה לא נימא שיתן ו' מתנות על הקרנות אף שנותן על אותה קרן פעמיים, ואמנם לפמש"כ דפיסוק מתנות צריך חלוקת מקומות אין קשה, גם בלא"ה י"ל ואכמ"ל.

לז. שינה סדר הקרנות בפשטות אינו מעכב¹⁵⁰ וראה הערה¹⁵¹.

148. כיון שנעשה שלא כמצותו לא שייך להוסיף במנין המתנות כי לעולם לא יהא כמצותו עי"ש.

149. עיקר הענין מה שנקשו האחרונים (עי' קר"א ריש ב"ש) מאי שייך ד' מתנות לעיכובא בחיצוניות (וב' לב"ש בפנימיות) תיפו"ל דשלב"מ כמקומו דמי לשמואל. נופשוט לאחרונים דמאי דאמרי' לעיכובא ל"ש שהוא לענין היתר בשר, ויל"ע מדף נב: (וגם אם נגרוס בתוס' שם 'לא סבירא ההיא דשמואל' הרי לא נתקשו התוס' רק אחר דבריהם ולא על גוף הברייתא). ומכאן העלה החזו"א כדבריו הנ"ל. והגר"ח אמר דבמקומו ל"ש לצאת ידי זריקה שלב"מ ואכמ"ל בביאור הענין.

ובתחילה רצה החזו"א (בסי' ז סק"ב) דהנתינן בפנים כלל לא שייך בהן שלב"מ, או דכל היכא שהמנין מעכב לא שייך שלב"מ כי המקום מעכב, ודלא כתוס' כו: אמנם כהצד הב' ביאר (בסי' יב סק"ב) ד' התוס' נב: סוד"ה אותה לגי' דידן, אבל נתקשה מן הרמב"ם הנתינן בפנים שנתנן בחוץ [ואכתי נשאר דכ"ז רק במתנות קרנות אבל שאר הזאות דפנים א"י ליתנן בחוץ ראה לעיל סעיף לג].

והנה בזבח תודה כתב לבאר ד' הרמב"ם פ"ב מפסוה"מ ה"ח (הו' לעיל הערה קלד) דבחטאת ליכא דינא דשלב"מ ומדרשא דאותה בדף נב:, ולפי"ז גם יתורץ הנ"ל, אבל נתקשה במש"כ הרמב"ם הנתינן למעלה שנתנן למטה וכתב דהיינו בעולת העוף אך נתקשה ממש"כ הרמב"ם (פ"ז מפסוה"מ הל' ה' ו) דפסול ול"א בעוף שלב"מ [ואי נימא דסמך אמש"כ בפ"ב ה"י פסול בשר א"כ כבר אין קשה לשון פסול דפ"ב ה"ח]. אמנם דייקו כדבריו ממש"כ הרמב"ם 'או שנתנן דם הנתינן בחוץ על הכבש' ולא כתב כן על הנתינן בפנים אבל אי"ז ראה לעיל הערה קיט.

ואמנם היה אפשר כדבריו בלא ילפותא דאותה רק משום דכד בעינן קרנות לא מהני בזה שלב"מ, (ובזה יש לבאר ד' התוס' נב: לגירסא דידן), אבל אכתי יקשה כקו' הז"ת הנ"ל. ואפשר דגם נתינה על הזוית למטה יש בה מעלת קרן, ובוזה מתפרש ד' הרמב"ם ה"ח, וגם יתורץ הקו' הנ"ל דחטאת בעיא קרנות בין בפנים בין בחוץ בין למעלה בין למטה (מדינא דשלב"מ).

ובעיקר מה שהביא הז"ת מדף נב: הנה בתוס' שם מבואר לא כן ואכמ"ל.

150. כי הוא רק מדינא דאין מעבירין.

151. בחזו"א סי' טז סק"א רצה בתחילה לבאר כך הרמב"ם פ"ב ה"ח דבחטאת פסול, ועי"ש מה שביאר לבסוף לגי' דמתן קרבנות. וראה בחסדי דוד פ"ו ה"ג דפשיטא ליה בהנהו דמתנה אחת כיפר שאינו מעכב ודן שם גבי פנימיות עי"ש.

דיני זריקה שלא במקומה

לח. חישב בשעת זריקה שלא במקומה מחשבת חוץ לזמנו או חוץ למקומו לשיטת רש"י לדעת ריש לקיש נפסל הקרבן אך אין כרת על אכילתו,¹⁵² ובשיטת ר"פ חולק.¹⁵³ ובדעת הרמב"ם ראה הערה¹⁵⁴. אבל מחשבת שלא לשמה [בפסח ובחטאת] נראה שפוסלת [ובשאר זבחים לא עלו לבעלים לשם חובה].¹⁵⁵

לט. חישב בעבודה אחרת ועשה הזריקה שלא במקומה נראה שלדעת רש"י¹⁵⁶ הוא פגול, ובדעת התוספות אפשר¹⁵⁷ שהדין כמו בסעיף הקודם [שלפי רש"י פסול ולהשיטת ר"פ כשר] ולדעת הרמב"ם ראה בהערה¹⁵⁸.

152. זבחים כז. אמר מר זוטרא זריקה דשריא בשר וכו' מי שפיגולו גרם לו וכו' ר"ל אמר וכו' ובפרש"י שם ובד"ה כאן שנתן, והנה בגמ' שם איתא דפסול היינו לר' יהודה דמחשבת הינוח אבל קי"ל כרבנן, ונתקשו השיטת ר"פ ורעק"א בדברי רש"י ותירצו האחרונים. ולכא' לית מאן דפליג אר"ל וצ"ע.

153. כי סובר שאין לפסול אלא לדעת ר' יהודה מדרבנן (ומוקי לה בחושב על שפ"ש עי"ש) ולמאי דקי"ל כרבנן כשר.

154. הרמב"ם השמיט דין זה וכתב רק הדין דבסמוך (גם הח"ח בתורת הקרבנות השמיט) ובפשטות נראה דמפרש דינא דמר זוטרא רק על הדין שנכתוב בסמוך, וסובר דפליגי בזה מר זוטרא ור"ל ולמר זוטרא כשר, [או דסובר דר"ל פסל לר' יהודה וכהשיטת ר"פ, ודברי הכס"מ דלהלן לא שייכי כאן]. והגרי"ז אמר לאידך גיסא דדעת הרמב"ם שהפסול הוא כיון דלא קרבו כל מתיריו ואי"צ לזה עוד קרא (ודלא כתוס' שם בסוגי') [וזה אי נימא דאף בלא קרבו כל מתיריו נפסל הקרבן והסתפק בזה המשל"מ].

155. הכי מסתברא דסו"ס עשה העבודה שלא לשמה ובהא ליכא לדינא דמר זוטרא (וגם לא קאי דרשא אהא), [אמנם עי' רש"י יד: ד"ה אפי'], אבל מחשבת חול"מ לכא' שווה לפיגול בהא.

156. דבכולה סוגיא פירש דינא דמר זוטרא בתרי גווני בחישב בזריקה שלב"מ ובחישב על זריקה שלב"מ, [ומש"כ בד"ה מי יצא בשר שנזרק הדם שלא במקומו] אין כוונתו לעוד אופן רק הקדמה להמשך דבריו, ואם הוא עוד אופן הרי כבר נכלל בזה מחשב בזריקה שלב"מ, גם להדיא כתב ונפקא לן מהכא וכו'.

157. יעוי' היטב בתוד"ה יצא ויש להסתפק בכוונתם וא"א להאריך, כי אפשר שלדעתם גם כה"ג הוי זריקה דלא שריא בשר וכדינא דמחשבות מוציאות.

158. לפי מה שאמר הגרי"ז בדעת הרמב"ם בסעיף הקודם (ראה הערה קנד) דיש כאן דינא דלא קרבו כל מתיריו ודאי הדין דפסול.

מ. חישב בשעת עבודה אחרת לזרוק שלא במקומו חוץ לזמנו, לדעת הרמב"ם¹⁵⁹ פסול ואין עליו כרת,¹⁶⁰ ולדעת רש"י¹⁶¹ והראב"ד¹⁶² הקרבן כשר.¹⁶³ חזר וחישב בעבודה אחרת מחשבת חוץ לזמנו לדעת הרמב"ם פסול ואין בו כרת¹⁶⁴ ולדעת רש"י והראב"ד הרי זה בכרת.¹⁶⁵

שפיכת שיריים

מא. את שיירי הדם שבכוס¹⁶⁶ שופך על גג היסוד¹⁶⁷, חטאות הפנימיות ליסוד מערבי¹⁶⁸ [וראה הערה¹⁶⁹], ושאר הקרבנות נשפכים ליסוד דרומי¹⁷⁰ [ולגבי הניתנין מתנה אחת ראה הערה¹⁷¹].

159. פט"ז מפסוה"מ ה"ו.

160. ולדעתו מה שאמרו בגמ' מידי דהוה אמחשבת הינוח ואליבא דר"י הכוונה להראות מדעת ר"י אבל דינא הוא גם לרבנן עי' באחרונים ומה שביארו הסברא.

161. ראה שם בד"ה אמחשבת הינוח.

162. בהשגות שם כתב כמדומה לי שיש כאן שיבוש וביאר הכס"מ כוונתו דפסול רק לר"י.

163. כי רק לר"י שפוסל מחשבת הינוח פסול אבל לרבנן כשר.

164. שם, וכדין כל עירוב מחשבות.

165. כי מחשבה ראשונה אינה מפסידה הקרבן, זה פשוט וכ"כ הח"ח בתורת הקדשים.

166. היינו מכל כוס שזרק הימנה ואפי' נתן מכל כוס מתנה אחת, פ"ב מפסוה"מ הכ"א.

167. מסתימת לשון הרמב"ם 'על היסוד' וכן עולה מפ"ב מפסוה"מ ה"א יעוי' בסוגיא זבחים פא.

168. פ"ה ממעה"ק הי"א ולשונו שהוא פוגע בו תחילה בצאתו מן ההיכל, והוא מזבחים נא. ועי"ש בתוס'.

169. יש לדון אם צריך לשפוך דוקא כנגד הפתח דהנה בזבחים נח תני ר' יוסי שנותן בסמוך שאין לפנים הימנו ובגמ' דגבי שיריים הוא פשיטא כמבואר בקרא אלא ילפינן בזיכי לבונה משיריים וה"נ אמרי' התם גבי נטילת גחלים לקטורת של כל יום ושל יוה"כ, ובקטורת מבואר בסוגי' דהיינו דוקא כנגד הפתח, ואמנם ביומא מה: אמרי' דמהא דכתיב מעל המזבח וכתוב מלפני ה' ילפי' גבי גחלים דבעינן צד מערב אבל אפשר שלא כנגד הפתח, וכתבו התוס' יומא וזבחים (וכ"ה בתוס' זבחים סג. ד"ה כל) דלכתחילה כנגד הפתח ולעיכובא כל צד מערב, אבל בשיריים (וה"נ בלבונה) דלא כתיב אלא פתח אה"מ היה אפשר דבעינן דוקא כנגד הפתח (אמנם בלא"ה בפשטות יסוד מערבי אינו מעכב ראה להלן סעיף מו). ואולם לא נזכר כן במש' ריש איזהו מקומן ובברייתא נג, ושמא יש לחלק בין שיריים לגחלים דאף שבגחלים המכוון לכנגד הפתח בשיריים הכוונה יסוד שמול הפתח וכולה יסוד חד הוא.

וברמב"ם לא הזכיר בשפ"ש כנגד הפתח (וכלשונות המשנה והברייתא כנ"ל), אכן גם גבי קטורת ולבונה לא הזכיר אלא צד מערבי, ובלא"ה לשי' הרמב"ם שרק ז' אמות מן המזבח היה בצפון אם מסדר המערכה ד' אמות מקרן דרומית (כדאיתא בסוגי' שם וכ"פ הרמב"ם) אינה כנגד הפתח, וכנראה העלה כן מסוגי' יומא הנ"ל, (ומש"פ שמסדר המערכה ד"א מקרן דרומית ס"ל דהיינו שא"א קודם כדאיתא בסוגי' שם אליבא דר' יהודה, ואולי ס"ל דכ"ה גם למסקנת הסוגי' ואכמ"ל).

ואפשר לדקדק כדעת הרמב"ם ברש"י יומא מה: ד"ה ולקח, אולם בתורא"ש שם למד אחרת בדבריו עי"ש. ובשי' הגרמ"ד ציין לתו"כ אחרי פ"ה ה"ו וכ"ה ברש"י עה"ת שם שלא נזכר אלא צד מערב, ובהלכה שאח"ז איתא לברייתא דר' יוסי הנ"ל, וצ"ל דילפינן מינה מערב ולא דוקא כנגד הפתח.

170. פ"ה ממעה"ק הלכות ו' והוא מזבחים נג כתנא דמתני' דמקיש לפנימיים דבסמוך לו אף חיצוניים בסמוך לו. והנה התם מיירי בחטאת דיסוד דרומי הוי סמוך לירידתו מן הכבש, אבל בשאר קרבנות יל"ב מה מקור הרמב"ם, והנה גבי תמיד תנן להדיא (פ"ד דף לא:): ששופך בדרום, וכתב הז"ת (זבחים סג.) דהיינו משום שבקרן זו מסיים כדתנן שם, ובטעמא דמילתא כתב רגמ"ה ובפי' הרא"ש שם כי שוחט בצפון ולכך מתחיל בקרן מזרחית צפונית, אולם זה אינו טעם בקק"ל, (ואולי כבר נקבע מקומו בדרום), עוד כתב שם הרא"ש הטעם שמתחיל במזרחית צפונית כדי לסיים במערבית דרומית שבה היה שופך שיריים, ונראית דעתו שנקבע מקום השיריים בדרום משום חטאות חיצוניות ועצ"ע, ולפי"ז ה"ה שאר קרבנות, ובז"ת שם כתב הטעם עפי"ד רש"י יומא טו: שבכל הדמים מקיף מן הדרום לימין עי"ש וכ"כ המפרש בתמיד. וע"ע בערוך השולחן מעה"ק עב כח.

[עי' רש"י זבחים סג. ד"ה ושירי והיה מקום לומר בדעתו שבאמת רק חטאות חיצוניות ביסוד דרומי לתנא דזבחים, (ולהכי לא תני באיזהו מקומן אלא חטאות, ועי' תוס' זבחים נג: ד"ה העולה ולהלן סעיף מג), ופליג אתנא דתמיד, וראה דבתוספתא פ"ו דזבחים תני גבי חטאת יסוד דרומי וגבי שאר קרבנות שופך למטה.

אבל אחר מש"כ רש"י יומא הנ"ל כבר אין טעם לומר כ"ז, ובדברי התוספתא ראה מש"כ הראב"ד בפי' לתמיד, ראה גם מש"כ שם דלא אשכחן תנא דפליג אסתמי דתמיד אלא ר"ש איש המצפה, ובמ"ש רש"י חטאות צ"ע וראה להלן הערה קפב].

ומה ששופך על יסוד דרומי בשלמא בחטאת א"ש דהוא סמוך לירידתו מהכבש, אבל בשאר קרבנות לכאור' בעי בקרן דרומית מערבית [וי"ל בזה לתרי גיסי או דדוקא אמה על אמה בקרן היסוד או דגם אמה לכל צד כנגד רשות קרן זו], ואולי נקבע מקומו בדרום משום חטאת, והטעם כמש"כ לפי' ב' דהרא"ש או מטעם אחר.

ואמנם במתני' סג. איתא קרן דרומית מערבית וכ"ה ברמב"ם פ"ז ממעה"ק ה"י (וראה לשונו בפ"ה ה"י), אבל לכאור' הוא לאו דוקא אלא ששם היתה נעשית באמה על אמה שבקרן [לצד

מב. סתימת הרמב"ם¹⁷² וכן דעת הראב"ד¹⁷³ וכן נראה דעת רש"י¹⁷⁴ שאין שפיכת שיריים בניתנין מתנה אחת, אבל התוספות¹⁷⁵ חולקים.

שיטת ה"ר אפרים¹⁷⁶ שאין שפיכת שיריים אלא בחטאת¹⁷⁷ וכתב הראב"ד שלדבריו גם בעולת תמיד¹⁷⁸ משום שהוקשה לחטאת, וזו שיטה יחידאה.

מג. דעת הר"מ מפונטיזא בתוספות¹⁷⁹ וכן כתב הראב"ד בתו"ד שאין מצוה להשאיר לשפיכה רק אם נשתייר שופך [וראה הערה¹⁸⁰], ותוספות חולקים

א שבמוסגר לעיל], או שקורא לאמה שלכל צד קרן [וכצד ב] ובאמת אין עושה בכל הקרן אלא רק בצד דרומה וכ"נ ברש"י זבחים סד. ד"ה אל, ואכתי צ"ת בזה.

171. יש לדון גבי הניתנין מתנה אחת לשי' התוס' (להלן סעיףמב) שיש בהם שפ"ש היכן שופך שיריהן ולכאור' הוא תלוי בהנ"ל הערה קודמת דאי נשפכין ליסוד דרומי משום שנקבע מקומו שם א"כ ה"ה הניתנין מתנה אחת, אבל לטעם רש"י יומא הנ"ל הכא לא שייך כן, ויל"ע אם ישפוך היכן שעומד כי בעינן בסמוך לו או דליכא דינא היכן לשפוך (ואולי אחר שכל המתנות כאן כבר נקבע המקום בדרום).

172. פ"ה ממהע"ק דבהי"ז לא כתב שפ"ש כמו בהל' ו' י' יא, וכ"ה בתוספתא פ"ו יעוי' בפ"ה הראב"ד לתמיד.

173. בפ"ה למסכת תמיד פ"ד דף ל:

174. ממה שלא הזכירו בדף לז. ד"ה מנין, ועי' רש"י נא. ד"ה אל יסוד מזבח העולה האמור בשעיר נשיא, וגם בזה יתיישבו כמה מקו' התוס' נא: על רש"י [אמנם יעוי' בפרש"י פסחים קכא. שירי דם הפסח וכו' אולם בלא"ה דבריו שם צב"ט (וראה שם גם בתוס' 'זריקה עומד מרחוק וזורק את הדם ליסוד' ואולי הכוונה כנגד היסוד), ושמא אין המכוון לשיריים שבכוס אלא כוונתו על דם הנזרק אל המזבח שנופל אחר כך ליסוד וכיון שנוזל הדם לאיטו על המזבח לא נשתייר ממנו עד שמגיע ליסוד, אבל בשפיכה נשתייר ליסוד (וזהו לשון נפילה שכתב) ועי"ש במאירי שגם נראה כן].

175. זבחים נא: ודף פ:

176. הובא בראב"ד שם.

177. שהוא מפורש בקרא ובמתני' דאיזהו מקומן.

178. כדאיתא להדיא במס' תמיד.

179. זבחים נג: ד"ה העולה.

180. יש להתקשות בדברי הראב"ד דבסו"ד נתקשה למ"ד מקום עולה מקום שיריים הא יכול לצאת ידי מתן דם העולה גם ידי שפ"ש ולמה משייר (ואכ"מ לבאר), ונראה דלמ"ד שריים צריכין איצטבא ניחא ליה, והרי כתב שאי"צ לשייר רק אם נשאר שופך, כה"ק במנח"א לז.,

שמצוה לשייר, גם רש"י¹⁸¹ כתב אם נשתייר אבל נראית דעתו לחלק בזה בין חטאת לשאר קרבנות¹⁸² וכן כתב בדעתו בחידושי הגר"א¹⁸³.

מד. אם לא שפך אין מעכב ההקרבה.¹⁸⁴

מה. אבל מכל מקום אם נשאר דם כתבו אחרונים שאין ניתרים האימורים והבשר להקטרה ולאכילה.¹⁸⁵

שינה מקום השפיכה

מו. שינה מקום השפיכה ליסוד אחר נראה מן הירושלמי¹⁸⁶ שקיים השפיכה [וראה הערה¹⁸⁷], וכן נראה מדברי התוספות בכמה מקומות,¹⁸⁸ [אבל במקום

וחזינן מהכא דגם לשי' שאין מצוה לשייר מ"מ לכתחילה משיירינן, ונראה הגדר בזה שאין למעט מתן הדם בשביל שפיכת השיריים [ומשום שזה כל ענין השיריים שהן שיירי הזריקה], אבל לשפוך יתר מכאן אין לו אלא ישייר לשפיכה ועיין כי קצרת.

181. זבחים לו. ד"ה לימד ודף נא. ד"ה אל יסוד מזבח העולה האמור בשעיר נשיא.

182. כי טרח רש"י לכתוב כן רק היכא דבעינן למילף לשאר קרבנות, ונראה שבא ליישב למה לא כתיב בהדיא בקרא, [אבל אפשר משום שיכול שלא ישאר ובחטאת דבאצבע לעולם נשאר וכד' הר"מ מפונטיזא], ובוזא ביארו ד' רש"י פט. ד"ה ועל היסוד (בפירוש המש' שם) אבל פשטות ד' רש"י שם שהחומרא בשפ"ש דחטאת משום שנזכר בהדיא בקרא, [וראה דרש"י בכל דוכתא גבי שיריים מעכבי אי אי"ז רק בפנימיים מוקי לה בחטאות ולא בכל הקרבנות עי' לח: נב. קי: קיא].

183. נדפס במשניות לפרק איזהו מקומן משנה ד עי"ש שדקדק כן בתו"כ.

184. פי"ט ממעה"ק ה"ד ופ"ה מעיוה"כ ה"ח, כמ"ד אף פנימיים אין מעכבין.

185. דלכן קרינן ליה בדף יג. מביאין לידי אכילה עי"ש בשפת אמת, (אמנם הגרי"ז ביאר שם באופ"א), וכ"כ במשך חכמה פרשת ראה יב כז, ועי' לעיל הערה פב.

186. יומא פ"ה ה"ו.

187. דבעי התם ר' בון בר חייא למ"ד שיריים מעכבין אם מקומן מעכב, ובמשמע דלמ"ד אין מעכבין אין המקום מעכב, ואמנם במנח"א (לדף לט.) ביאר מהגר"ד"ס באופ"א ולפי"ז נמצא דלמ"ד אין מעכבין מקומן מעכב, אבל אין כן פשטות הירושלמי. (גם יש מקום לומר בכל ספיקות הירושלמי שם דאינם רק למ"ד שירים מעכבי אלא ספיקות בעלמא והנפקותא למ"ד מעכבי, אמנם יש נפק"מ למ"ד אין מעכבין בנתערבו וראה להלן הערה קצב).

188. זבחים נא. ד"ה אשר מנחות סד: ד"ה ואב"א יומא לג. ד"ה אין שנתקשו אמאי בעינן דרשא ליסוד מערבי או דרומי תיפו"ל דאין מעבירין על המצוות, ואכן במגילה ו: ד"ה

אחר¹⁸⁹ היתה נראית דעתם שיסוד מערבי של פנימיות מעכב¹⁹⁰ וביסוד דרומי של שאר הקרבנות התחבטו אם מעכב או לא וראה הערה¹⁹¹, ואפשר לדחות שאינם חולקים¹⁹²].

מז. אבל אם שפך על המזבח שלא על היסוד בפשטות נראה שלא קיים המצוה¹⁹³, אבל יש לדון שמתקיימת שפיכת שיריים בכל מקום במזבח¹⁹⁴, [והחזו"א כתב להוכיח שלא קיים, ואפשר לדחות¹⁹⁵].

מסתבר תירצו בשם רבינו יהודה דאיצטריך קרא דאסור בדיעבד, ויל"ע אם כוונתו שמעכב או רק שלא נתקיים כהוגן, או דכוונתו שאם העביר על היסוד יחזור אף שמדינא דאין מעבירין אי"צ לשוב [ובאמת שזו קושיא למה לא תירצו כן התוס' בשאר דוכתי וצ"ל דס"ל שגם באין מעבירין צריך לחזור], ועי"ש בטורי אבן.

189. זבחים פא. ד"ה אבל, [בפשטות כוונתם דיסוד מערבי מפורש בקרא כדילפינן נא. משא"כ יסוד דרומי דאמרי' נג. ילמד סתום מן המפורש אבל אולי כוונתם לשניהם כי הוי רק דרשא או כי עיקר הענין הוא אהוא דפגע ברישא ולא דין דוקא במקום זה].

190. וכ"כ בלבוש האורה ויקרא ג ח בדעת רש"י עי"ש. וראה הערה סג.

191. עי"ש בסוף התוס' שנראה שרק תחילת השפיכה מעכב מקומה אבל יכול לסיימה ביסוד אחר וצ"ב עי' בזה בחזו"א טו סק"ד.

192. צ"ע בסוגי' שם אי אפשר"ל שבאמת אין מעכב והנידון התם גבי נתערבו דלא עבדינן מה שאינו לכתחילה ובזה כ' תוס' דיסוד דרומי כיון שאינו מן המקרא לא קפדינן בנתערבו משא"כ מערבי, דוק בזה, אבל תרווייהו אין מעכבין ולא סתרי ד' התוס' אהדדי, וראה להלן הערה קצה.

אמנם א"כ כבר אין לנו נפק"מ בכ"ז כיון דשיריים אין מעכבין, דאי משום לחזור ולתת בלא"ה צריך לשפוך כל הדם (משא"כ גבי מצוי חטה"ע דלהלן הערה קצד), וגבי נתערבו כתבנו כאן דמ"מ לא יתן.

193. דלא שייך בזה זריקה שלב"מ, וראה דדינא דשמואל הוא דכיון שהגיע דם למזבח נתכפרו בעלים ושיריים אינן באין לכפרה כדמוכח דף נב. וברש"י ד"ה שיריים, (וכן ראיתי מהמקור ברוך סי' יב והביא מתוס' כו: ד"ה ואי שאם רואין כאילו הן מים ולא יהיב לשם כפרה ל"א כמקומו דמי, עי' בזה וע"ש בקר"א), ובמנח"א הנ"ל הערה קפו תלי לה במ"ד שיריים מעכבין (ולדידן דאינן מעכבין ליכא בהו זריקה שלב"מ), אך כבר כתבנו שאין כן הפשטות. שו"ר שבחזון יחזקאל יומא פ"ג ה"ה כתב שכיפר מדין זריקה שלב"מ עי"ש מש"כ, וכתב שהירושלמי ס"ל כר' יוחנן דלאו כמקומו דמי.

194. דהנה בזבחים סד. גבי מצוי חטה"ע שדינה למטה ובכל מקום במזבח כשרה כיון דס"ל שהמצוי אינו מעכב ועי"ש בפרש"י דנראה שמקיים בזה מצוי וכ"מ בפ"י רגמ"ה מנחות ג. גם בתוס' שם נראה כן ובשי' הגרמ"ד זבחים סד. הביא להוכיח כן מגוף הסוגי' דמנחות

דיני שפיכת שיריים

מח. בגמרא משמע שהשפיכה כשרה בלילה¹⁹⁶ וכן נראה בירושלמי¹⁹⁷ [אמנם ראה הערה¹⁹⁸] וכך כתבו הרבה אחרונים¹⁹⁹, אבל החזו"א²⁰⁰ כתב להוכיח שנפסל²⁰¹ וכן כתבו המנחת חינוך²⁰² והקדן אורה, וראה הערה²⁰³.

יעוי"ש בסוגי' דשייך שיהא זה מעשה דחטה"ע ול"ה מעשיו מוכיחין לעוה"ע, גם הביא מהגרי"ז שביאר כן בתוס' מנחות ט. ד"ה רבי, [אמנם ביעיר קנו ריש קינים כתב שלא קיים מצוי ומשמע לו כן מרש"י ומתוס' הנ"ל]. וא"כ הכא בשיריים דאינן מעכבין צריך שיכשרו בכ"מ במזבח (ובפרט לד' תוס' מנחות ט. הנ"ל), ובחזו"א יב ב הוסיף דהא כל שיריים ילפינן לז. מחטה"ע. וצ"ת לחלק בין מצוי חטה"ע לשיריים. ודע דאחר כ"ז אפשר שנידון הירושלמי הנ"ל הערה קפו דתלי לה במ"ד מעכבין הוא בכה"ג.

195. בחזו"א סי' יב סק"ב הוכיח מזבחים פא. שלא מתקיימת שפ"ש במקום עולה (למ"ד שיריים צריכין איצטבא) ונתקשה ממצוי חטה"ע כנ"ל.

ואמנם צ"ע שם בסוגי' דאולי י"ל דלכתחילה לא עבדינן כן אף בנתערבו וישפכו לאמה, וראה לעיל הערה קצב, ומש"כ שם דכבר ליכא נפקותא.

196. זבחים לח: אר"פ ג' מתנות שבחטאת יש מהן כתחילתן [היינו מתנה ראשונה] ויש מהן כסופן [היינו שיריים] וכו' לילה כתחילתן וכו', הרי דלענין לילה חלוק סופן מתחילתן. ויש שדקדקו כן ברמב"ם דבפי"ג מפסוה"מ ה"א גבי מחשבת זריקה חול"ז כתב לאחר שתשקע חמה ובפי"ז ה"ו גבי שפ"ש כתב למחר, אבל אינו כלום כי למחר הכוונה לאחר זמן ורק בריש הלכות פיגול כתב לה לכל דבר מהו זמנו, ומכאן ואילך בכל ההלכות כותב הלשון למחר (ועי' בפי"ז ה"ה).

197. שם דבעי ר' בון בר חייא למ"ד שיריים מעכבין אם נותנן בלילה, ובמשמע דלמ"ד אין מעכבין יכול לתתם בלילה.

198. דאפשר דהבעיא היא לאידך גיסא דלמ"ד אין מעכבין ודאי הוי המשך הזריקה ואין נותן בלילה, רק למ"ד שיריים מעכבין וא"כ אית בהו מתן דמים נפרד (ויש להאריך בזה בענינא דשיריים מעכבין) בהא מבעיא ליה אם נותנן בלילה, ואין כן הפשטות.

199. הזבח תודה, העולת שלמה (ומישב בזה קו' תוס' ועי' בדבריו דף פא.), המקדש דוד סי' כה אות ו, ובאבן האזל פ"ד ממעה"ק ה"ד, וכ"ד הגרי"ז, וכן ראיתי מהמקור ברוך סי' יב.

200. ליקוטים סי' א סקי"ג, ולדעתו מש"א בגמ' כתחילתן לאו אכולהו קאי.

201. מברייאת דזבחים נו: דתני איזו מחשבה פוסלת בדם באימורים ובבשר ואמר בדם משתשקע חמה וכו' ואם איתא הול"ל בדם מחשבת זריקה משתשקע חמה והחושב לשפוך שיריים משיעלה עמוד השחר, ובדוחק יש לדחות דתנא עיקר זריקה קחשיב.

202. בתוך דבריו במצוה קמד.

מט. ומשמע גם²⁰⁴ שאין צריך כלי שרת וכך כתב המקדש דוד²⁰⁵ והעולת שלמה,²⁰⁶ אבל החזו"א ועוד אחרונים סוברים בפשיטות שצריך.²⁰⁷

נ. גם משמע²⁰⁸ שזר אין חייב עליהן וכך כתבו כמה אחרונים²⁰⁹ וגם בזה נראה לחזו"א לחייב, ומכל מקום זר פסול.²¹⁰

נא. אבל כולם מודים²¹¹ שאין חייב עליהן בחוץ, ואם ניתז על הבגד מן הדם הראוי לשפיכת שיריים אינו טעון כיבוס, ובחטאת אם מתו הבעלים קודם שפיכת שיריים ישפכו כדינם²¹² [אמנם ראה הערה²¹³], ואם נכנס לפנים מדם

203. לשון החזו"א והקר"א נראה שנפסל בלינה ולא שזמנו רק ביום [ויש בזה נפק"מ למ"ד אין לינה מועלת בראשו של מזבח אם העלה קודם שקיעה, אבל זה תלוי אם מהני הלנה גבי דינא דביום הקריבו שברש"י סוף נו. משמע שלא ובשיטמ"ק שם איתא דמהני, אמנם בעיקר דינא דביום הקריבו אפשר שהוא רק פסול לינה ולא דין זמן, וגם הגר"ח דייק ברמב"ם דל"מ הלנה בדם, ומ"מ אין בכ"ז נפקותא לדינא דפסקינן כמ"ד לינה מועלת בראשו של מזבח] וראה במנח"א מה שיישב בזה הגר"ז לפי דעתו למה אין נפסל בלינה.

204. בגמ' שם דמונה כלי שרת גבי כתחילתן.

205. סי' לג אות ב.

206. וכתב שם שלכתחילה לא יוציא מכ"ש עפ"י תוס' מנחות ח. וצה:

207. ועיין קרן אורה ויל"ע אם כוונתו דגם בדיעבד נפסל. ולכאור' יש לתמוה על מה שהביא ממנחות צ.

208. שם וברש"י כנ"ל הערה רד.

209. קרן אורה, עולת שלמה, ועי' חזון יחזקאל פי"ב ה"ד, ועי' במיוחסים להגר"ז יג. וכך ראיתי בשם המקור ברוך סי' יב, ותמה שם על התפאר"י בהקדמה לקדשים (חומר בקודש פרק ב אות עג) שהסתפק בזה.

210. כך משמע בכל האחרונים ובה שהעמיד רש"י דבריו על חיוב זר ולכאור' הוא פשוט. ובעולת שלמה הסתפק אם צריך ימין.

211. הכל מזבחים לח:

212. וכ"כ העולת שלמה זבחים נב. והחזו"א זבחים טז סק"א אף למ"ד שיריים פנימיים מעכבי מכיון דלא מכפרי.

213. בזבח תודה כתב שלאחר מיתה אין צריך לשפוך שיריים אפי' לכתחילה (לכאור' זו כוונתו עי"ש לשונו) וזה תמוה מהיכי תיתי לו כן ומ"ש מג' מתנות, ואמנם אפשר להסביר דבריו

החטאת שראוי לשפיכת שיריים אינו נפסל, והמחשב בשפיכת שיריים מחשבת פסול אינו פוסל הקרבן.

משום שהג' מתנות הן המשך הזריקה ולכך אם נעשתה הראשונה בחייו יכול להשלימן משא"כ שפ"ש שתורת זריקה עליהו וכיון דהן קיימין לעצמן אינן באות לאחר מיתה בחטאת, אבל ילה"ק מן הגמ' נב. (הו' לעיל הערה קצג) דשירים אינן באין לכפרה, ובעיקר קשה דבגמ' משוינן ג' מתנות לשירים דבאות לאחר מיתה כסופן, וצע"ג.

הרב יהושע יעקב שליט"א

בדיני המתנות

א. כל הדמים הניתנים על המזבח החיצון ואפילו חטאת, שניתנו במתנה אחת כיפר¹.

ב. גם כשנתן כל המתנות, הכפרה תלויה במתנה הראשונה, ושאר הג' מתנות למצווה².

ג. אע"פ שאין הג' מתנות מעכבות, אם נתן מתנה אחת בלבד עבר אלאו ד"בל תגרע"³.

1. מתנ' ריש פ' ב"ש [זבחים ל"ו ב'] ור"מ [פ"ב מפסה"מ ה"א], והר"מ הביא המקור מ"ודם זבחיך ישפך", כמבו' בברייתא בגמ' [שם], והגמ' שקיל וטרי בזה עד דמסיק דילפי' מחטאת, ובחטאת למדה הגמ' מ"קרנת" "קרנת" קרנות" א' לעכב וג' למצווה, או מ"כפר" "כפר" אע"פ שלא נתן אלא א', והר"מ הביא מקור א' לחטאת ושאר קרבנות מ"ודם זבחיך ישפך". וע' רש"י [ל"ח א' ד"ה מה דמים (דפוס עו"ה)] "ומיהו חטאת מהאי קרא לא נפקא דלא שייכי בי' ל' שפיכה וכו'". באופן הלימוד מ"ודם זבחיך ישפך", רש"י פי' [ל"ו ב' ד"ה ישפך] "שפיכה א' משמע מדל"כ סביב", והר"מ כ' [שם] "שנא' "ודם זבחיך ישפך" שפיכת הדם על המזבח היא העיקר".

2. כמבו' בר"מ [שם] וי"ל דלהכי דייק התנא ותני "שנתנם במתנה א' כיפר" ולא תני יצא, דאפ' כשנתן את כל המתנות במתנה הראשונה כיפר. וע' מהר"י קורקוס [בר"מ שם ה"ד] "וא"ת והרי שיריים התבאר שאין חייבין עליהם משום העלאת חוץ לפי שאין מעכבין, והרי ג' מתנות אלו נמי אין מעכבין ולמה חייב, וי"ל דע"כ לא פטרו מטעם זה אלא שיריים דאינם מעיקר המצווה אלא שיירי מצווה ואינם אלא ליסוד, אבל ד' מתנות כולם עיקר המצווה וכו'". ע"ש, והיינו דאע"ג שאינם מעכבין אינם שיירי מצווה כשפיכת שיריים, אלא כולם מעיקר המצווה. דהנה יש לחקור האם עיקר הדין הוא מתנה א', ויש עוד מצווה לתת ג' מתנות, או שהדין הוא ד', אלא שיצא כל שנתקיים אפ' מקצת הדין. וע' ח"י הגרא"ל מאלין שדייק את ל' הר"מ "ושאר הד' למצווה" שכל הד' תנות למצווה, נמצא יש גם דין עיקר הדין וגם דין מצווה.

3. כמבואר במתנ' [זבחים פ' א'] "מתן ד' במתן א'... רי"א ינתנו במתנה א', א"ל ר"א הרי הוא עובר על כל תגרע", אע"פ שבמתנה א' כיפר. וע' ביאור הלכה [סי' ל"ד סעיף ב' ד"ה יניח] שהוכיח מכאן שאע"פ שבדיעבד כיפר "הלא גרע הלכתחילה במצוות ה'". ומבואר בזה עוד שאינם ב' מצוות הא' מתנה א', והב' ג' מתנות, דא"כ לא קיים את כל המצווה של ג' מתנות, אלא לכתחילה הוא בד' ובחד יצא, ועובר בכל תגרע.

ד. פיגל במתנה ראשונה, כגון שחשב לאכול חוץ לזמנו, ושתק בשאר הג', פיגול וחייבין עליו כרת⁴.

ה. וכן אם חשב מחשבת פסול אחר במתנה שניה⁵, כגון מחשבת המקום או שלא לשמה, אע"פ שבכל מקום מחשבות מוציאות זו מזו⁶, כיון שמתנה הראשונה עיקר הרי זה פיגול.

ו. נתן את הראשונה כדין, ובמתנה שניה חשב אחת מכל המחשבות הפוסלות, כיפר והורצה הקרבן⁷ ⁸.

4. מתנ' [שם ל"ו ב'] וע' ר"מ [י"ז מפסה"מ ה"א] "שמתנה הראשונה היא העיקר".

5. מתנ' ור"מ [שם].

6. ר"מ [ט"ז מפסה"מ ה"א].

7. מתנ' ור"מ [שם], ופירש"י [ד"ה נתן את הראשונה] "שכבר ניתר הקרבן ע"י מתנה ראשונה, ואין השני מתרת את הבשר, לפיכך אינה מפגלת", בגמ' [לע' י"ג א'] יליף מזריקה שאין מפגלין אלא בעבודה המעכבת כפרה, וילה"ק אמאי לא נקט רש"י האי טעמא, דאין מפגלין בג' מתנות כיון שאינם מעכבות, כך הק' בס' מנחת אברהם. ילה"ק עוד בל' רש"י "שכבר ניתר הקרבן ע"י מתנה ראשונה", שכל מה שאין מתנה שני' מתירה הוא כיון שכבר הותר במתנה ראשונה, אבל יש בכוחה להתיר, וכן דייק הגרי"ז [חי' הגרי"ז לק' ל"ח ב'] מרש"י [שם ד"ה לא שריא] "בשר שכבר הותר", משמע שיש בכח הג' מתנות להתיר, אלא שכבר הותר בראשונה. ומבואר מזה למה שחקרנו [לע' סק"ב] אם הג' מתנות הם מצווה לכתחילה או שכל הד' מצווה א' אלא שנתכפר במקצת הזריקה, ומשמע שיש בכח מתנה שני' להתיר כיון שהיא מעיקר המצווה [כל' מהר"י קורקוס שם], אלא שכבר הותר, וממילא י"ל דחשיב נמי עבודה המעכבת כפרה ומיושב הערת המנח"א הנ"ל. והביא הגרי"ז [הנ"ל] נ"מ כשלא הותר הבשר ע"י מתנה ראשונה, בבשר קק"ל שהי' חוץ לעזרה והכניסו קודם מתנה שני', וכן אם נתן מתנה ראשונה שלא במקומה דלא שריא בשר, אלא דזה תלוי אם יש דין חילוק מתנות בזריקה שלב"מ, שלדעת הגר"ח הוה כמי שזרק הכל, ולדעת החזו"א [סי' י"ב סק"א אמתנ' דידן] צריך להשלים כל המתנות.

8. הל' כיפר והורצה הקרבן הוא מהר"מ, ולכא' הוא כפילות ל', אמנם י"ל דב' חידושים יש כאן, הא' שכיון שחשב בג' מתנות הוה כמו שלא עשאן כלל, ואפ"ה כיפר במתנה ראשונה, וב' שאין המחשבה בג' מתנות, ומש"כ הר"מ כיפר היינו אע"פ שחיסר הג' מתנות, והורצה הקרבן היינו שלא נתפגל ונפסל ע"י המחשבה, אבל מצוות ג' מתנות לא קיים. אלא דיש לחקור בזה, דכיון דלא חייל הפיגול ע"י מחשבה בג' מתנות י"ל דהוה כמי שלא חישב כלל, והג' מתנות כשרות לכתחילה, או דלמא לעניין לפסול את הקרבן לא חייל, אבל לעניין המתנות עצמם הרי נעשו בפסול, ונ"מ אם צריך לכתחילה לחזור ולתת הג' מתנות, וע' בשפת אמת

ז. הגר"ז דקדק מרש"י שאם לא הותר הבשר במתנה ראשונה, שניה מתירתו, ומפגלין בה⁹.

ח. יש לדון אם עובר במחשבה זו שבג' מתנות אלאו ד"לא יחשב"¹⁰.

ט. אבל הדמים הניתנים על המזבח הפנימי, ואלו הם י"א מתנות של פר העלם דבר של ציבור ושל כהן משיח ושל שעירי ע"ז, ומ"ג מתנות של פר ושעיר של יוה"כ, אם חסר אחד מהם לא כיפר¹¹.

שכ' מסברא דיותר פשוט שצריך לחזור, ויש עוד נ"מ בזה לעניין איסור "לא יחשב", שאם אין המחשבה מועלת כלל אינו עובר כמו שמשמע בר"מ [פי"ח מפסה"מ ה"א].

9. כמבואר לע' סק"ז.

10. כמבואר לע' סק"ח.

11. מתנ' [ל"ו ב'] ובברייתא בגמ' [ל"ט א'] יליף לכולהו מקרא דכ' בפר העלם דבר של ציבור, "ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת כן יעשה לו", שכולו מיותר ואמרי' "ועשה כאשר עשה" לשנות עליו לעכב במתן ז' שעל הפרוכת, "כן יעשה" למתן ד' שע"ג מזבח הזהב, "לפר" זה פר כהן משיח, "החטאת" אלו שעירי ע"ז, ופר ושעיר של יוה"כ יליף בגמ' [מ' א'] "חוקה" כתיבא בהו לעכב, ולר"י שאין מעכב אלא דברים הנעשים בבגדי לבן בפנים, היינו דרך הנעשים לפני ולפנים מעכבים, יליף ל' מ"וכלה מכפר את הקודש" אם כלה כיפר אם לא כילה לא כיפר, והר"מ פסק כר"י [פ"ה מעבודת יוה"כ ה"א] "כל עבודות שעובר בבגדי לבן בפנים בהיכל צריך לעשותן על הסדר שביארנו", והק' הלח"מ שהר"מ כ' בהיכל בפנים, וא"כ לא רק הנעשים לפני ולפנים מעכבי אלא גם הנעשים בהיכל, והק' מסוגיא דשמעתי, דבעי קרא לר"י להיכל, ופירש בכוונת הר"מ לפנים בהיכל דהיינו לפנים מההיכל שזה לפני ולפנים, ובחי' הגר"ח [על הר"מ שם] פי' שכוונת הר"מ בפנים בהיכל היינו על הפרוכת, שהיא כלפנים, אבל במתנות שעל המזבח צריך פסוק אחר, ובאבן האזל פי' שלהר"מ גם קוה"ק קרוי היכל. ובר"מ [פ"ב מפסוה"מ ה"ג] כ' "כל הדמים הניתנים על מזבח הפנימי אם חסר אחת מהן לא כיפר, אלא כולן הן עיקר הכפרה, שהרי הכתוב הקפיד על מניין שנאמר שבע פעמים", והק' הלח"מ שלא נקט הר"מ את הטעם המפורש בגמ', ועוד צ"ע שאין זה מקור אלא למתן ז' ולא למתן ד' שעל המזבח הפנימי, ואולי י"ל שלא בא הר"מ לומר את מקור הדין אלא את גדר הדין, כמו שכ' שם "אלא כולן הן עיקר הכפרה", שאין מתנה א' בפ"ע קרוי מתנה וצ"ע, וע' ל' הר"מ [פי"ז מפסוה"מ ה"ב] "שהרי כולם כמתנה א' הם". והנה ל' המשנה והר"מ הניתנים על המזבח הפנימי צ"ע שהרי אינו דין רק במתנות שע"ג המזבח אלא גם בניתנים על הכפורת והפרוכת.

י. וכיון שכולם מתירות, אם פיגל בא' מן המתנות הללו, הקרבן פסול ואין האוכל ממנו חייב כרת¹² ¹³.

12. שאע"פ שאין מפגלין בחצי מתיר היינו שאין חייב כרת אבל הקרבן פסול, וע' בתו' [מ"א ב' ד"ה ממאי] דהיינו מדרבנן, כמבואר במנחות [י"ד ב'] דגזרי' קומץ אטו קומץ דמנחת חוטא, ולבונה אטו לבונה הבאה בבזיכין, וה"נ יש לגזור מתנה אטו מתנה שעל מזבח החיצון, אלא דלפ"ז יש לדון האם שייכא גזירא זו גם בהזאות של מתן ז' שהם מעכבות בכל מקום, ומה"ת לזגור הזאה על הכפורת או על הפרוכת אטו מתנה שעל מזבח החיצון, או דלמא כיון דשניהם מתנות הדם יש לגזור גם באלו. והר"מ [פי"ז מפסוה"מ ה"ב] לא הזכיר שהוא דרבנן, ומשמע קצת שהוא פסול מה"ת, וכן יש לדקדק מרש"י [ל"ו ב' ד"ה לפיכך השנין שכ' "פסול שלא ניתר בראשונות ואין בו ברת שאין האחרונה מפגלתו" ולא הזכיר שהוא דרבנן, ומשמע שהוא מעיקר הדין, וע' קה"י ומנחת אברהם בטעם הדבר.

13. דאין מפגלין בחצי מתיר, בברייתא בגמ' [מ"א א'] "פיגל בין בראשונה בין בשני" בין בשלישית... וחכ"א אין בו כרת עד שיפגל בכל המתיר", והיינו אפ' פיגל בכל ההזאות שעל הכפורת, אם לא פיגל בכל המתנות חשיב פיגול בחצי מתיר. והנה אע"ג דאפשר לקיים את ההזאות של יוה"כ בד' פרים, כמבואר ביומא [ס' א'] שאם נשפך דם הפר אחר הזאות של לפני ולפנים מביא פר אחר ומתחיל מההיכל, אפ"ה חשיב כל ההזאות אף שנעשים ע"י ד' פרים כמתיר א', ואינו פיגול עד שיפגל בכל הפרים, כ"כ השפת אמת [מ"ב א' ד"ה כג' שפיגל בשחיטה], וחילק בין אם פיגל בשחיטת א' מן הפרים דהוה פיגול, אבל אם פיגל בהזאות א' מהם חשיב חצי מתיר. וע' בחזו"א [סי' י"ב סק"ו] שכ' שאי"צ לפגל בכל המ"ג הזאות של פר ושעיר, אלא בכ"ז של הפר או של השעיר סגי.

הרב יגאל זנוורי שליט"א

דיני זריקת הדם

התנאים המכשירים את הדם לעבודת זריקה

א. צריך לקבל בכלי¹ כשיעור הזאה בכדי שיתקדש לזריקה.

1. מנחות ז'. והנה ברש"י בזבחים לח' מב' דאם נתקבל בב' כלים בכ"א פחות מכשיעור ל"מ לצרפם, ובדעת הרמב"ם מצינו נידון דהנה פ"ד ממעה"ק ה"ח וכל הזבחים שקיבל דמם פחות מכדי הזיה לא נתקדש הדם וכו', ועי' במל"מ שלמד מדברי הר"מ דאם קבל פחות מכדי הזיה בכלי זה ופחות מכדי הזיה בכלי זה לא נתקדש הדם אף שיערבם אח"כ, אמנם האחרונים [אהא"ז מקד"ד או"ש קר"א וכ"ה בזבח תודה] הקשו ע"ד מהא דכתב הר"מ בפי"ג הי"ב גבי קומץ שחלקו בב' כלים אינו קדוש וחוזר ומקדש ומב' דאם עירב ב' הכלים שפ"ד. [אמנם יעוי' בר"מ מהדורת פרנקל דל"ג וחוזר ומקדש וזהו כד' המל"מ ועי']. והא דמהני לצרף ביאר באהא"ז וכ"ה במקד"ד דחשבי' שהיה קבלה ואכתי לא היה קידוש ובחזו"א מנחות סי' כא' או' ד' כ' דהיה קידוש ואינו קדושה גמורה עד שיצרף עי"ש. ומשמיה דהגרי"ז ידוע שאין לחלק בזה, ויל"ע דהא בסוגיא דאור [זבחים כ"ו] ידוע מהגרי"ז לבאר בד' רש"י דאי אור שאי"ס לנוח כמונח היינו דרך ל"ח כנשפך וכן דייקו ממה דלא מייתי הר"מ דין זה בהל' קידוש אלא בדיני קבלה, ויל"ע בגדר הדברים דהא להגרי"ז א"א שיהא קבלה בלא קידוש וא"כ היאך אפשר דאינו קבלה ול"ח נשפך והנה החזו"א בסי' ה' סק"ז ב' להדיא דהסוגיא מייירי רק כה"ג וזה דלא כש"כ בזבח תודה ויל"ע בזה.

ולדברי האחרונים הנ"ל ס"ל להר"מ דשפיר מהני לצרפם ולכאו' מב' דפליגי בהא דלהר"מ הא דמהני צירוף ואף שלא נתקדש הדם כ"ז שלא ניתן שיעור הוא מחמת דעיקר הדין הוא שיהא קבלה בכלי ואין חסרון במה שהיה מקובל שלא במצב שמקודש אבל לרש"י שיש חסרון שלא יהא במקו"א לא יהני הואיל וכיון שהיה שלא כשיעור בכלי ורק לאחמ"כ העבירו לכלי אחר ל"ח שנתקבל מהפר אלא ממקו"א ול"מ.

ואמנם הנה הגר"ח זצ"ל [פי"ג ממעה"ק ה"ד] נקט בד' הר"מ דאמנם בקומץ מהני צירוף ודלא כהמל"מ אבל בדם ס"ל כהמל"מ דל"מ צירוף וכפשטות לשון הר"מ. וביאר דהא דס"ל דבדם ל"מ צירוף ובקומץ מהני צירוף הוא משום דבדם בעי' לא רק שיהא קבלה בכ"ש אלא שיהא קבלה מהפר משא"כ בקומץ דל"ב שיהא קבלה מהיכן ורק שלא יהיה במקו"א שאינו כשר להיות ולהכי כל היכא שנמצא במקום הכשרו של קומץ להיות שפי"ד ושרי לערב בכדי שיהא כשיעור קומץ.

ויל"ע דהא נת' לעיל דבסוגיא דאור ס"ל להר"מ דל"ח חסרון בקבלה במה שלא בא מן הפר ולית ליה דינא דדם מהפר יקבלנו, ועוד יל"ע דהא גם לרש"י נת' לפי"ד הגרי"ד דאינו מעכב דיעבד ואם אינו מעכב אמאי לא יהני לצרפם מאחר דסו"ס היה קבלה בזה.

ב. אם נשפך הדם מן הכלי קודם זריקת הדם² כשר או לאספנו, אבל³ אין מצוה לאוספו.

ג. היה מזה ונקטעה ידו קודם שהגיע הדם לאויר המזבח עבודתו⁴ פסולה. אבל משהגיע לאויר המזבח⁵ עבודתו כשירה.

והנה לפי"ד הגרי"ז הנ"ל דלא שייך שיהא קבלה בלא קידוש אפשר שפיר דהא דס"ל להר"מ דל"מ צירוף בדם היינו משום דס"ל דכיון דבעי' שלא יהא במקו"א א"כ בדם הפר כל היכא שאינו במקום הראוי להתקדש חשיב כלפיו מקו"א ולא מהני הקבלה ובאמת אין דין שיהא דוקא מהפר ורק כיון דבעי' שלא יתקבל במקו"א וקבלה שאינו מקודש בה חשיב כמקו"א והוי כנשפך ולהכי בעי' שיתקבל בהכשר מהפר עצמו. משא"כ בקומץ אין דין קבלה ורק יש דין קידוש וזה רק עי"ד שיש כשיעור אבל אם אין כשיעור אינו מקודש ולהכי כ"ז שלא היה במקום אחר שאינו הכשרו אכתי כשר לקידוש.

אמנם ב"י הגר"ח בזה דרך אחר דלעולם גם בקומץ בעי' קבלה ונעשית דוקא כשמצרף להיות כשיעור, ובדם החסרון בזה דבעי' שתהא הקבלה דוקא מהפר ולא ממקו"א והיינו שהחסרון הוא בעבודת הקבלה דבעי' שיהא קבלה מהפר משא"כ בקומץ אין דין מהיכן תהא הקבלה ולהכי אין חסרון אם היה במקו"א אם הוא מקום הכשרו להיות. [כנ"ל כוונת דבריו ואכתי יל"ע, ויש עוד להאריך בזה ואכ"מ].

ועי' באו"ש פ"ה ממעה"ק ה"ט שדייק מרש"י במנחות דבעי' שיהא כשיעור כל הזאות שצריך להזות הימנו, אמנם כ' שם דכ"ז הוא דוקא בחטאות הפנימיות אבל בחיצוניות דאינה מעכבת רק מתנה אחת לא בעי' שיהא רק כשיעור מתנה אחת ודייק כן מלשון הר"מ עי"ש שהאריך. וע"ע מש"כ המל"מ בזה.

2. זבחים ל"ב מתני' נשפך מן הכלי על הרצפה ואספו כשר. ובי' בכתבי הגרי"ז בד' כ"ה דה"ט דבנשפך מן הצואר על הרצפה תנינן בפ"ב דפסול ודוקא בכלי כשר אין הוא משום שכיון שנתקדש בכלי תו לא שייך ביה פסול נשפך, דפסול נשפך אינו רק דין לקבל מהפר אלא הוא פסול בחפצא דהדם, ולהכי היה צריך ליפסל גם באופן שנשפך מן הכלי אלא דבזה ילפי' מקרא בתו"כ שכשר והיינו דמכיון שהושלמה עבודתו לא שייך בו פסול נשפך יעוי"ש שהאריך בראיות לזה.

3. כ"ה בתוס' זבחים י"ג ומעילה ז' שאין מצוה לאוספו, ועי' כתבי הגרי"ז שתמה למה לא יהא מצוה לאוספו מדין שירים, ועי' באו"ש פ"ג מפסה"מ ה"א שכ' שיש מצוה לאוספו. [ועי' מש"כ בדיני שפי"ש בזה]. ועי' בשיעורי הגרי"ד מש"כ ליישב על קו' הגרי"ז.

4. זבחים ט"ו. ובסיבת הפסול עי' מש"כ רש"י שם דהוא משום דחשיב עבודה בבע"מ, ובחזו"א סי' א' סקט"ו כ' יל"ע אם הסיר בגדיו או שנעשה בע"מ מהו ורש"י כ' נקטעה ידו משום בע"מ פסול, וא"כ אף מום אחר נמי וצ"ע עכ"ד. ועי' בס' מנח"א שכ' דלכאור' יש לפרש לד' הגמ' באופן אחר, והיינו דהוי דין בעבודת הזריקה שתימשך עד הגעתו של דם

ד. דם קרוש פסול⁶ בחטאות הפנימיות. וי"א שאף בחטאות החיצוניות.

למזבח ולכן פסול רק בנקטעה ידו, ודייק כן מלשון הרמב"ם שכ' לא עלתה לו הזייה דמשמע שהוא חסרון בזריקה, ומייתי מהגרי"ד זצ"ל שדייק מהא שכ' הר"מ דין זה בעבודת זריקה ולא בהל' ביאת מקדש בדיני הפסולים לעבודה. [ועי"ש מש"כ עוד דאף אי לד' רש"י שהוא פסול בע"מ אפשר דבפשט בגדיו לא יהא פסול הואיל ואי"ז פסול בגברא עי"ש].

5. ועי' מש"כ בכתבי הגרי"ז זכאים פ"ז ע"ב להוכיח דמשעה שהגיע הדם לאויר המזבח כבר נתקיימה הזריקה מהא דמספ"ל להש"ס בנקטעה ידו של מזה קודם שהגיע דם לאויר המזבח ומוכח מהא דלאחר שהגיע דם לאויר המזבח פשיטא דנתקיימה הזריקה, ומה דמספ"ל להש"ס שם אי אויר מזבח כמזבח היינו משום דלענין קדוש פסולין בעי' החפצא של מזבח ובזה מספ"ל להש"ס אי אויר מזבח הוי כחפצא של המזבח עי"ש שהאריך. ומשמיה דהגר"ח ק' שליט"א שמעתי דפסח דמה שדינו בשפיכה בעי' שיגיע הדם לקיר המזבח ולא סגי במה שיגיע לאויר המזבח, ולכך נוסח הבקשה בהגש"פ אשר יגיע דמם על קיר מזבחך לרצון, אמנם משמיה דהגרי"ד שמעתי דגם בשאר קרבנות יש דין שיגיע למזבח וכ"ז שלא הגיע למזבח לא נתקיימה הזאה, ורק בדין המזה אמרי' דלא איכפ"ל במה שנקטעה ידו לאחר שהגיע לאויר המזבח ועי'.

ועי' בקה"י ב"ק סי' כ"א שכ' להק' מהא על הנימוק"י שכ' דמה שנעשה אחר התזת החץ אין האדם עושהו אז אלא הוא כבר עשהו בשעת התזה ומה"ט לא נחשב מלאכה בשבת מה שהנר דולק, א"כ מה לנו בכך שהומם אחר שיצא הדם בכחו הרי הכהן כבר עשה את הכל, ועי"ש שר"ל דאולי בקדשים שכ' והזה ונתן בא ללמד דבעבודת קדשים גם פעולת כחו דהיינו ההגעה למזבח נחשב פעולת הכהן וכ' דאכתי צ"ע עי"ש.

6. במנחות כ"א דם שקרש בחטאות הפנימיות פסול משום דכתיב וטבל והזה והאי לאו בר טבילה והזאה הוא, בחטאות החיצוניות כשר מ"ט ולקח ונתן כתיב והאי נמי בר לקיחה ונתינה. אמנם הנה ברמב"ם פ"ה ממעה"ק ה"ט הביא דין זה גם בחטאות החיצוניות, ובכתבי הגרי"ז במנחות נקט דגם בחיצוניות פסול. אמנם הנה בחזו"א במנחות סי' כ"א וכ"ה בקר"א במנחות נקטו שדיעבד לא נפסל הדם בחיצוניות.

והנה לענין שאר קרבנות יעוי' במקד"ד סי' ז' סק"ד שכתב להסתפק כיון שדינן בזריקה יהא כשר דבר זריקה הוא, או אפשר כיון דבעי' זריקה המשתברת כדאמרי' בע"ז נ' ע"ב ובדם שקרש אפשר דלא חשיב זריקה המשתברת. ועי' בכתבי הגרי"ז דמייתי משמיה דהגר"ח דבעי' שלא יהא קרוש, אמנם בקר"א ובחזו"א מנחות סכ"ג סק"ח כ' דל"ב. אמנם הנה לענין קרבן פסח כ' בקר"א דבעי' שלא יקרוש, וכן מבו' ממ"כ החזו"א שם דבשפי"ש כיון שהוא בשפיכה בעי' שלא יקרוש.

דברים הפוסלים והאסורים בדם הראוי לזריקה

ה. אין זורקין דם בלילה⁷ ונפסל הדם בשקיעת החמה.

ו. הזורק דם בחוץ אפי' רק זריקה אחת⁸ חייב כרת ובשוגג חייב חטאת.

ז. דם⁹ חטאת החיצונה שנכנס¹⁰ לפנים נפסל.

7. זבחים ל"ח ע"ב ופי' רש"י דהיינו משום שדם נפסל בשקיעת החמה. ובכתבי הגר"ז כ' דמשמע מד' רש"י דלולי שהדם היה פסול, מטעם עבודה היה כשר לזרוק, וקשה דהנה במגילה כ' ע"ב מתני' כל היום כשר וכו' ולהזיה, ובגמ' דכתיב ביום צוותו את בני ישראל. וביאר הגר"ז שפסול זה דם נפסל בשקיעה ודאי הוא פסול בחפצא דדם, ואינו רק פסול במעשה הזריקה וראיה לזה ממה דחזי' בד' נ"ו דמחשבין חוץ לזמנו משקיעה ואלך, וכ"ה ברש"ש שם דלכך בעי' קרא דביום הקריבו את זבחו יאכל ביום שאתה זובח אתה מקריב ביום שאי אתה זובח אי אתה מקריב. ומ"מ אמר הגר"ז דאינו כשאר פסולי לינה וכדו' והיינו דאין הפסול משום דלילה פוסלת אלא הפסול הוא משום דאין זה יום זבחו ומשום חל פסול בדם לענין הקרבה והיינו דכיון שאינו ראוי ממילא חל בחפצא פסול ולהכי כ' רש"י דלא מהניא ליה הלנה בראש המזבח לאכשורי זריקה למחר דגם בראש המזבח אינו ראוי להקרבה. אמנם הנה בש"מ כ' בד' רש"י דאם העלהו מיד אחר שקיעה חל לא מהניא ליה הלנה, ודייק הגר"ד דאם הלינו בראש המזבח קודם שקיעה חל שפי"ד.

ובתוס' שם הק' עפ"י רש"י ומייתו לפי' ר"ת דמה דאיצטריך תרי קראי לפסול משקיעה ראשונה ולא בסוף שקיעה חל שהוא בצה"כ, ור"ת לשיטתיה שבשקיעה אכתי יום הוא, ועי' בקר"א שהאריך להק' עפ"י ר"ת ועי' עוד בשאג"א סי' י"ז שכ' לחלק בין עבודות המעכבות לכפרה לעבודות שאין מעכבות כפרה.

8. זבחים ק"י א' מתני' הזורק מקצת הדם בחוץ חייב. וברמב"ם פי"ט ממעה"ק הי"ג כ' הזורק מקצת דם חטאת בחוץ חייב. ועי' משנ"ת המשך ד' הר"מ בדין ג' מתנות שבאים למצוה. ועי' בליקוטי הלכות בתורת הקדשים או' ג' שכ' דאף בחטאות הפנימיות שכל מתנותיהן מעכבות אפ"ה יש שם זריקה אף על אחת.

9. אבל דם שאר קרבנות שנכנס לפנים פלוגתא דר"ע ורבנן בזבחים פ"א וקי"ל כרבנן דאינו נפסל. ודם חטאת העוף הוא ספק בגמ' ולכך תישרף. וכן בחטאת דוקא דמה נפסל אבל בשרה שנכנס אינו נפסל, דקי"ל דמה ולא בשרה.

10. והנה פליגי ריה"ג ורבנן [זבחים פ"ב א'] בשקיבל הדם בב' כוסות ונכנס כוס אחד לפנים אם יפסל הכוס הב' דלריה"ג כשר ורבנן פוסלים. וקי"ל שאם נכנס לעזרה פסול רק אותו הכוס. נכנס להיכל פסולים שתיהן. כ"ה בר"מ פ"ב הט"ו ועי' בחק נתן זבחים פ"ב שהעיר ממה שפסק הר"מ בפ"א ממעה"ק כריה"ג, ועי"ש מש"כ ליישב בזה.

ח. דם ¹¹חטאת הראוי לזריקה שניתז על הבגד אותו הבגד ¹²טעון כיבוס.

וברמב"ם פ"ב מפסה"מ הט"ז כ' דם חטאת שהכניסו לכפר בו בפנים ולא כיפר אלא הוציאו ולא הזה ממנו בפנים כלום אם הכניסו בשוגג ה"ז כשר ומזה ממנו בחוץ שהרי לא כיפר בקדש ואם הכניסו במזיד פסול עכ"ל. והיינו דבכיפר אין חילוק בין שוגג למזיד ובתרווייהו פסול, וכל החילוק הוא רק בנכנס לכפר דבשוגג כשר ובמזיד פסול דסגי במה שנכנס לכפר. והק' האחרונים ע"ד הרמב"ם דהא כל החילוק בין שוגג למזיד הוא ד' ר' יהודה, והוא ס"ל בד' ל"ו דאפי' בכיפר גם כשר ולמה פסק הר"מ דבשוגג שכיפר פסול, ועי' בחי' הגר"ח מה שהאריך לבאר בשיטת הר"מ בזה. אמנם יעוי' באו"ש שכ' לבאר בד' הר"מ דמה דבמזיד אפי' לא כיפר פסול היינו דוקא אותו הדם שהכניס נפסל אבל הדם שנשאר בחוץ בכוס אחר כשר, ועי"ש שהאריך לבאר בזה וכ' שזהו הכרעה טובה בין ריה"ג לרבנן ולזה כיון ר' יהודה, אבל בהיכא שכיפר אין חילוק בין שוגג למזיד ובכל גוונא נפסל ובזה לא חילק ר"י בין שוגג למזיד, ומה דאמרי' בד' ל"ו כוון הגמ' דבשכיפר אף אם הכניס בשוגג פסול ושפיר פריך הגמ' דעד כאן לא שמענו רק דחשב לעשות דבר שיופסל הזבח כמו להוציא דמו או להניח דמו אבל לעשות מחשבה להכניס דמו לפנים במזיד דאם נכנס פסול הוא מצד מעשה הזדון אבל המעשה בלא מחשבתו כגון אם הכניס בשוגג לא פסול ע"ז לעשות מחשבה על המחשבה לא סבר ר"י. ובזה מבו' שפיר משה"ק האחרונים ע"ד הר"מ. [ועי' במנח"א ח"ב עמ' ר"ט מש"כ בבי' ד' האו"ש אלו].

11. ברמב"ם פ"ח ממעה"ק כ' חומר בחטאת הבהמה משאר קק"ד שדם חטאת הבהמה שניתז מן הכלי שקיבל בו הדם קודם הזיה על הבגד טעון כיבוס במים בעזרה שנאמר ואשר יזה מדמה על הבגד אשר יזה עליה תכבס במקום קדוש. ובה"ב אחד חטאת הנאכלת ואחד חטאת הנשרפת אהל לא דם חטאת העוף שנאמר תשחט החטאת בנשחטת הכתוב מדבר ולא בנמלקת.

12. זבחים צ"ב מתני' דם חטאת שניתז על הבגד הרי זה טעון כיבוס אע"פ שאין הכתוב מדבר אלא בנאכלות שנא' במקום קדוש תאכל אחד הנאכלות ואחד הפנימיות טעונות כיבוס שנאמר תורת החטאת תורה אחת לכל החטאות. והיינו דוקא לאחר שנתקבל הדם בכלי כמבו' במשנה בד' צ"ג.

אמנם בחטאת פסולה אין דמה טעון כיבוס בין שהיתה לה שעת הכושר ונפסל אח"כ כגון שלן הדם או נטמא או שיצא לחוץ ובין שהיתה פסולה מעיקרא כגון שנשחט על מנת לאכול חוץ לזמנו או חוץ למקומו או שקיבלו פסולין את דמו. והוא ממה דדרשי' בד' צ"ג אשר יזה לא אמרתי לך אלא בראוי להזאה. ולהכי גם בקיבל פחות מכדי הזאה שאינו ראוי להזאה אין דם זה טעון כיבוס. ובניתז הדם מבגד לבגד הוא ספק בגמ' אי ראוי הוא לזריקה כשיאספנו או שוב אינו ראוי לזריקה, ולא אפשרטא הבעיא, וברמב"ם כ' דאינו טעון כיבוס ועי' בנו"כ מה שהאריכו בזה.

ט. כ"ז הוא בדם שלא קיימו בו הזאה¹³ אבל דם שנתקיים בו הזאה אינו טעון כיבוס.

י. אם אין להבשר כגון שנאבד או נשרף לא עלתה הזריקה¹⁴.

צורת הזריקה

יא. חטאות הנאכלות טעונות¹⁵ ארבע מתנות על ארבע¹⁶ קרנות מזבח החיצון מחצי¹⁷ המזבח¹⁸ ולמעלה.

ובניתו הדם על בגד טמא מבעיא ליה להש"ס ובשפ"א כ' דהיינו את"ל דאוספו וכשר אבל אי נימא דאידחי לכיבוס ואין ראוי להזות ואעפ"כ חייב לכבס מוכח דכיון דקודם הגעה בבגד היה ראוי להזות צריך כיבוס, והק' דברמב"ם פ"ח ה"ט כ' דאינו טעון כיבוס ובניתו מבגד על בגד פוסק דאינו טעון כיבוס משמע דאידחי לכיבוס ואין ראוי להזאה ש"מ דלא תליא בזה, ועוד הק' על הרמב"ם דהו"ל לפסוק כרבנן דפליגי אדר"א בגמ' ועי' בכס"מ ש"כ שהוא ט"ס ברמב"ם וצ"ל טעון כיבוס. ועי' בלח"מ מה שישב שיטת הר"מ. [וע"ע בקר"א ובחק נתן שהאריכו בד' הר"מ.] ועי' בשפ"א כ' בסו"ד שוב ראיתי דאין זה תלוי בזה דמה דאידחי עי"ד התזה על הבגד בזה גזה"כ דטעון כיבוס אבל מה דנפסל ע"י טומאת הבגד אין הוכחה להצריך כיבוס.

13. כדדרשי' צ"ג א' אשר יזה פרט לזה שכבר הוזה, ולכך אמרי' דאם ניתו מן הקרן ומן היסוד אינו טעון כיבוס. ולהכי ניתו מן הדם שנשתייר באצבעו לאחר ההזיה אינו טעון כיבוס הואיל ודם זה אינו ראוי להזיה כדדרשי' בד' ל"ט וטבל ולא מספג.

14. זבחים ק"ד פלוגתא באם אין בשר דלר' יהושע אם אין דם אין בשר, ולר' אליעזר דם אע"פ שאין בשר. וברמב"ם פ"א מפסה"מ הל' ל' פסק כר"י דאם אין בשר אין דם ואף דיעבד אם זרק לא עלתה לו זריקה. ועי' במנח"א ח"ג עמ' קל"ח ש"כ לחקור אם הוא הלכה בזריקה דצריכה להתייר ואם אינה מתרת ל"ה זריקה כלל, או"ד דהוא דין בעיקר הקרבן דהקרבת הקרבן הוא דוקא כשיש בשר ודם דאם יש בשר יש דם ואם אין בשר אין דם, ועי"ש שהביא מהגרי"ז להוכיח מגמ' במנחות כ"ו דהוא דין בקרבן. [וע"ע במקד"ד סי"ד שחקר לענין עצמות.]

15. זבחים ל"ז ע"ב ילפי' מדכתיב קרנת קרנת קרנות שלש למצוה ואחת לעכב.

16. זבחים נ"ב ע"ב במתני' כיצד עלה בכבש ופנה לסובב והיינו שעולה בכבש קטן שעולה לסובב. ובא לו לקרן דרומית מזרחית צפונית מערבית מערבית דרומית, והיינו משום שדמן ניתן למעלה לכך עומד על הסובב. וברש"י שם כ' בקרן דרומית מזרחית הוא פוגע תחילה הואיל ופונה לימינו והולך ומקיף דרך ימין ופניו למזבח מן הדרום למזרח וממזרח לצפון ומצפון למערב דהיינו דרך ימין.

ועי' בחזו"א סי' י"ב סק"א ש"כ ששורש המצוה הוא מנין ד' ונבחרו לזה ד' קרנות קרן קרן לכל הזאה ומנין ד' מעכב כפרה ובחירת הקרנות מעכב רק היתר הבשר דאי נימא דשרש

יב. חטאת טעונה מתן אצבע¹⁹ וצריך לטבול ידו²⁰ בדם²¹ לפני כל נתינת דם על המזבח.

המצוה הוא ד' קרנות לפי"ז יצא דמתנה אחת מעכבת אין העיכוב מצד המנין ד' אלא מצד קרן הנחסר א"כ היאך אמרי' ד' כ"ו דזריקה שלב"מ מכפרת והלא אם יתן ד' על קרן אחד לא נתכפר עי"ש שהאריך בזה עוד. ואמנם הנה למה שיסד הגר"ח דבזריקה שלב"מ לא שייך חילוק מתנות לכאור' נראה דס"ל דשורש המצוה הוא מנין ד' ואמנם גם מד' החזו"א בהמשך דבריו נראה דאין חילוק מתנות בזריקה שלב"מ ויל"ע בזה. [וע"ע במנח"א ח"ב עמ' קצ"ה].

17. זבחים נג ע"א תנן התם חוט של סיקרא חוגרו באמצע להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים. ועי' בפ"י הגר"ח ק"ק שליט"א לברייתא דמלאכת המשכן שהק' למה נצרך חוט של סיקרא במשכן מאחר שהיה רשת עד חצי המזבח וכמבוי' בד' נ"ג ועי' באילה"ש ד' נ"ג מש"כ בזה.

18. זבחים נג ע"א פליגי רבי וראב"ר"ש אם חטאת בהמה נעשית רק בגופה של קרן או"ד דכל ד' אמות עד חוט הסקרא הוא רשות קרנות ומקום מתן דמים הוא, ופליגי בגמ' אליבא דרבי דאמר דכל ד"א כשרים הם אם גם תחת הקרנות כשר אמה אילך ואמה אילך או"ד דכיון דקפיד קרא אקרא לכתחילה יש ליתן דוקא בחודה של זוית ובדיעבד כשר גם אמה אילך ואמה אילך. ועי' בזב"ת שם דהוכיח מהר"מ דהלכתא כרבי שכל ד"א כשרים לכתחילה למתן דמים. ועוד כ' שם לדון אם בקרן עצמה יש ג"כ מצוה לכתחילה ליתן דוקא בחודה כלשון קרן ממש, או אפשר דכשנותן על הקרן עדיף טפי דלכו"ע בכל מקום שבו קרוי קרן ואפי' לכתחילה מותר, ועי"ש דמסיק דודאי גם בקרן עצמה מצוה בחודה וכן הוכיח מד' רש"י ומהרמב"ם יעו"ש. [ועי"ש שישב לפי"ז קר' התוס' בד' צב ע"ב ומתוס' שהק' לכאור' מוכח דס"ל שאין מצוה לכתחילה בחודה כשזורק בקרן עצמה ועי' בזה]. אמנם יעו"י בקר"א ובח"נ שנקטו דמה שכ' הר"ם דמצוה בחודה בסתמא היינו משום דמסקנת הש"ס דגם לראב"ר"ש מצוה בחודה, ותמהו על הכס"מ שכ' דמש"כ הר"מ מצוה בחודה היינו משום דמספ"ל הלכתא כמאן, דהא לכו"ע קאמר שמצוה בחודה, ועי' בזה.

19. בתוספתא זבחים פ"ו ה"ד ומייתי לה הש"ס זבחים נג ע"א חטאות הצבור והיחיד כיצד מתן דמים שלהם, היה עולה לכבש וכו', טובל אצבעו המיומנת שבימין וחומר בגודלו מלמעלה ובאצבע קטנה [ובר"מ פ"ה ה"ז גריס באצבעו הגדולה ועי' בזב"ת]. מלמטה ומחטא ויורד כנגד חודה של קרן עד שהדם שבאצבעו כלה וכן כל קרן וקרן. [והיינו שצריך בכל קרן לטבול אצבעו בדם].

והנה יעו"י בחזו"א [או"ח סי' קכו סקל"ח] שדייק מהא דאמרו מחטא ויורד ופרש"י יומא נח ע"ב ונותן מתנה ארוכה ומשוכה, דמשמע שמושך אצבעו על חוד המזבח, וכ' שלפי"ז אין מצות הזאה בקרנות אלא נתינה דבקרנות לא כתיב הזאה אלא נתינה והא דאמר מנחות כא א' דבפנימיות צריך טבילה והזאה היינו על הפרוכת ועל טהרו בשל יוה"כ אבל על הקרנות בנתינה. אמנם מד' הר"מ דייק שיש חילוק בין חטאות הפנימיות לחיצוניות שבפנימיות הא

יג. פר ושעיר של יום הכיפורים²² דם כ"א מהם טעון שמנה הזיות על בין הבדים²³ ושמנה על²⁴ הפרוכת, ומערב דמיהן²⁵ ומזה משניהם ארבע הזיות על ארבע קרנות²⁶ מזבח הזהב שבהיכל ושבע הזיות על גגו של מזבח²⁷.

בהזאה ובחיצוניות הוא בנגיעה ועי"ש שהאריך. ועי' בעול"ש נג ע"א שנקט בפשיטות דנוגע באצבע בחדה של קרן ולא בהזאה, ומייתי כמה ראיות לזה יעוי"ש. [אמנם ע"ע שמ"ק ר"פ איז"מ, וברש"ש מגילה כ ע"ב ד"ה רש"י במשנה.]

20. הנה בזבחים י"ג אמר הש"ס דטבילת אצבע היינו הולכה, ועי' בשמ"ק שם דאפי' דהיא עבודה שא"א לבטלה מ"מ כיון דלא חשיבא טבילת אצבע עבודה רק מטעם הולכה לא יפסול בה מחשבה טפי מהולכה. ועי' בחזו"א סי' א' סק"ד שכ' להק' ממה דאמר הש"ס בד' ט"ו דבהולכה זוטרת מ'פגלין, וביאר דטבילת אצבע אינה בכלל הושטה אלא היא עבודה מיוחדת שהרי אין הטבילה רק הכשר להולכה ומ"מ מסקי' דהוי בכלל הולכה. ועי' בכתבי הגרי"ז שכ' דאין כוונת הגמ' דטבילת אצבע הוי ממש הולכה דמאי שייכא טבילת אצבע להולכה דהא מה דטבילת אצבע עבודה היא הוא במה שטובל באצבעו אלא דכוונת הגמ' דבהילפותא דפיגול דצריך ללמוד משלמים היא נכללת בעבודת הולכה והיינו דלעולם הויא עבודה בפני עצמה דכתיב וטבל, אלא דלענין פיגול יש לכוללו בא' מעבודות המתיר ולהכי כיילינהו בהולכה. ומייתי דהר"מ כ' דהמחשב בטבילת אצבע כמחשב בשעת הזיה, והיינו דכיון דס"ל דהולכה שלא ברגל ל"ש הולכה להכי כייל ליה בכלל הזאה וזהו חלק ממעשה ההזאה אבל עבודה בפ"ע היא. [וע"ע בקר"א ובליקוטי הלכות בד' הרמב"ם.]

21. ובזבחים מ' ע"ב ילפי' וטבל ולא מספג. ופי' רש"י שלא יהא מקנח אצבעו בדופני הכלי. והיינו דבעי' ליתן את הם עי"ד מעשה טבילה ולא עי"ד סיפוג. ועי' כתבי הגרי"ז שם שכ' שדעת הר"מ דמה דבעי' כשיעור טבילה ומה דלא יהא מספג חד דינא הוא והינו דמה דבעי' שיהא כשיעור טבילה הוא דין בדם ולחכי אמרי' שלא יספג והוציא מזה שיטת הר"מ דסגי בשיעור הזאה אחת. וע"ע מש"כ המל"מ בד' הר"מ אלו.

22. והזאת דם הפר קודמת לדם השעיר כדאמרי' יומא ס' ע"א ת"ר כל מעשה יוה"כ האמור על הסדר אם הקדים מעשה לחבירו לא עשה כלום, א"ר יהודה אימתי בדברים הנעשין בבגדי לבן מבפנים אבל דברים הנעשים בבגדי לבן מבחוץ אם הקדים מעשה לחבירו מה שעשה עשוי, ר' נחמיה אומר וכו'. וכ' הרמב"ם פ"ה מעוה"כ דבמתנות שבקדש הקדשים יזה מדם הפר כמצוותו ואחר כך יביא שעיר אחר וישחוט אותו ויזה מדמו בקדש הקדשים כמצוותו ויפסל הראשון, ואם הקדים דם הפר לדם השעיר במתנות שבהיכל על הפרוכת יחזור ויזה מדם השעיר פעם שניה לאחר דם הפר. ודייקו האחרונים מד' הר"מ בפ"ה ה"א דס"ל כר"י שם, והק' דהא ד' ר"י שם דדברים הנעשין בבגדי לבן מבחוץ אם הקדים מעשה לחבירו מה שעשה עשוי וא"כ אמאי פסק דהיכל בכלל פנים. ועי' מש"כ הלח"מ בזה. וע"ע בחי' הגר"ח מה שישד בד' הר"מ בזה. וע"ע בחזו"א סי' קכ"ז סק"ח שנסתפק בזה, ולהכי נסתפק אם

הקדים ז' של טהרו לקרנות אי מעכב או לא. וע"ע בחזו"א שם שהכריח שגדר הפסול הוא מדין מחוסר זמן עי"ש שהאריך.

ואם נתערב לו מתחילה דם הפר עם דם השעיר אם קודם שזרק את הזריקות שבבין הבדים פסול כיון דנמצא שנשחט השעיר לפני מתנות הפר שזהו פסול בפ"ע, אמנם אם קודם שזרק הזריקות שבהיכל אמרי' ביומא נ"ז דנותן אחת למעלה ושבע למטה לשם פר וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם שעיר. נתערבו במתנה האחרונה, פי' רש"י במתנות האחרונות אחר שנתן אחת למעלה מדם הפר, וברמב"ם פ"ה פי' במתנה האחרונה ממש, נותן הנותן לשם פר וחוזר ונותן אחת למעלה ושבע למטה לשם שעיר.

23. ובגמ' יומא נ"ז פלוגתא דתנאי אם צריך שיגע הדם בבה"ב ובפרוכת או שמזה כנגדם והוא הזאה אע"פ שלא נגע, וכ"ה בפר העלם דבר של ציבור. ועי' במל"מ פ"ג מעבודת יוה"כ ה"ה שכ' בד' הר"מ דבעי' להזות על בה"ב ועל הפרוכת ממש ולכך אם נקטעה ידו קודם יהא פסול, ומייתי להתוס' זבחים ט"ו דס"ל דל"ב שיגע. ועי' ברעק"א בגליון הר"מ פ"ה ממעה"ק הי"ב שהק' דהא סוגיא ערוכה הוא ביומא. ועי' באו"ש שציין לירושלמי.

24. ונותן אחת למעלה ושבע למטה כמב' ביומא נ"ג אחת בפרוכת למעלה, ושבע מאמצעה ולמטה ואמר הש"ס יומא ט"ו ועוד כ"ד דהוא כמנגנדה ופי' רש"י כשליח ב"ד המכה ברצועה זו למטה מזו, ובתוס' שם פליגי וס"ל דכולם במקום אחד ועי' מש"כ לקמן לענין פרים ושעירים הנשרפין. והנה עוד יעוי' שם נ"ח שיש הפרש בין פר ושעיר של יוה"כ לפרים הנשרפין לענין הזיה על הפרוכת דבפר ושעיר של יוה"כ עומד לפניו מן המזבח ומזה ובשאר פרים הנשרפים עומד חוץ למזבח ומזה, ועי' רעק"א בגליון הרמב"ם פ"ה ממעה"ק הי"ג שתמה על השמטת הרמב"ם בזה.

25. והנה ביומא נ"ז פליגי אי מערבין לקרנות או רק במה שמזה על טהרו של מזבח, וברמב"ם פ"ה ממעה"ק הי"ב כ' שמערבין בתרוויהו. ועי' חזו"א או"ח סי' קכ"ח סק"ה שכ' דאפי' למ"ד מערבין אם נתן מזה בפ"ע ומזה בפ"ע כשר דהא לא כתיב עיכובא בדברים הנעשים בחוץ וכו' עי"ש. ועוד כ' שם שאפי' בז' הזאות דטהרו אם נתן מזה בפ"ע ומזה בפ"ע כשר. וכן יעוי' בכתבי הגרי"ז מב' ב' שהביא בשם הגר"ח דדיעבד אינו מעכב. [אכן יעוי' עוד מש"כ החזו"א סי' קכ"ז סק"ח בד' הר"מ דאפשר שאם לא עירב פסול].

ובגדר הנתינה יעוי' בכתבי הגרי"ז מ"ב ע"ב שחקר אם יש לו דין ב' מתנות שניתנות כא' או דיש לו רק דין הזאה אחת מעורבת, וכ' דלפי מה שאמר הגר"ח שהוא רק דין לכתחילה חזי' שהוא דין שתי מתנות. ועי' במקד"ד סי' כ"ד או' ה' ד"ה עוד מש"כ בזה.

26. ובמנח"א ח"א עמ' קלב' מייתי משמיה דהגרי"ז שבמזבח הפנימי אין רשות קרנות דהא לא היה חוט סיקרא שמבדיל ולהכי צריך ליתן דוקא על הקרנות ממש וכן דייק מלשון הר"מ. ועי"ש שהאריך לדון בזה.

27. וכ"א כפרה בפ"ע ומה דבאים בפר ושעיר א' היינו משום דכולהו באים לחובת היום ובאמת אם נשפך הדם יכול להביא פר אחר וכמב' יומא ס' ע"א כיון שכ"א כפרה בפ"ע.

יד. פרים הנשרפין²⁸ ושעירים הנשרפין²⁹ דמן נכנס לפנים להיכל וזורק מדמן³⁰ שבע הזיות³¹ על הפרוכת המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים, וארבע הזיות באצבע על קרנות מזבח הזהב³².

אמנם הנה לענין ד' קרנות וטהרו פליגי רש"י ותוס' זבחים מ"ב ע"א אי חדא כפרה או שכ"א כפרה בפ"ע. ועי' בגבו"א יומא במילואים ד' ס' ע"א שדן אם נשפך מן הדם קודם שהזה לטהרו אם צריך להתחיל מהקרנות, וע"ע במנח"א עמ' רכ"ו מש"כ בזה.

28. היינו פר כהן משיח ופר העלם דבר של ציבור, וכתבי בהו קראי ודריש להו הש"ס בפ' ב"ש.

29. היינו שעירי עבודת כוכבים. ועי' ברמב"ם פ"ה מעבוה"ק הט"ז שכ' שלא נתפרש בהן בתורה כיצד נותן דמן ולהיכן הוא נותן, אלא לפי שהן חטאת הקהל דינן כדין פר העלם שהוא חטאת הקהל לכל האמור בו למתן דמים ולשריפה ולטמא את השורף. ובכתבי הגר"ז תמה דהא בסוגיא בפ' ב"ש ד' מ"א א' ילפי' שעירי עבודת כוכבים מדרשא אחרנא, ודרשא דמייתי הר"מ נאמרה בספרא ללמד על שעירי עכו"ם שטעונים שריפה, וביאר דדרשא דחטאת הקהל הוא הוא ללמד שדין חטאת להן כשאר חטאות הפנימים וכיון דשם אחד להם שוים בכל הדינים, וע"כ מייתי דרשא זו לכל מילי.

30. ועי' במל"מ פ"ה ממעה"ק הי"ג שכ' ודע שהזאות אלא שיהיו על הפרוכת צריכים שיהיו כנגד המקום המכוון כנגד בדי הארון והכי אמרי' בתו"כ אל פני הפרוכת יכול אל פני הפרוכת כולה ת"ל הקדש מלמד שהו מכוון כנגד בין הבדים, ומסיק דגם בבית שני צריך שיזה כנגד אותו מקום יעוי"ש.

עוד כ' שם ודע שהזאות אלו של פרים הנשרפין לא בעי' שיהיו זו למטה מזו דומיא דהזאות פר ושעיר של יוה"כ דתנן ביומא נ"ג ולא היה מתכוין להזאות אלא כמצליף ופי' רש"י זו תחת זו, וראיה לדבר מהא דאמרי' יומא נ"ז א"ר אלעזר בר יוסף אני ראיתיה ברומי והיו עליה כמה טיפי דמים של פר העלם דבר של צבור ופריך דלמא דפר ושעיר יוה"כ נינהו ומשני דחזינהו דעבידי שלא כסדרן ע"כ. ובת"י ביומא שם כ' דשלא כסדרן היינו שלא היו אחת למעלה ושבע למטה כסדר פר יוה"כ אבל רש"י פי' גבי כסדרן דיוה"כ כולם זו למטה מזו ואין נראה דהא לא בעי' אלא אחת למעלה אבל בשבע שלמטה אין חילוק אם הם אינם כסדרן אלא שיהיו כולם למטה מן הראשונה דלא מצריך אלא שיהא באחת על גב ידו למעלה והז' על גב ידו למטה, וה"ר יוסף פי' דשלא כסדרן היינו שלא היו רק שבע, וצ"ע אם היו בפר ושעירי ע"ז שמנה או שבע עכ"ל. אולם הנה ברמב"ם מפורש שהיו רק שבע. ועי' ברעק"א בגליון הרמב"ם שהעיר לד' התו"י.

31. ועי' בחי' מרן רי"ז הלוי שכ' דו' הזאות אין דומין לד' הזאות שעל המזבח דבר' הזאות כ"א לעצמה היא משא"כ בד' הזאות המנין מעכב והם מעכבות זו לזו שההזאות עצמן כ"א צריכה לחברתה ובזה ביאר ד' התוס' מנחות ט"ז דחלק מן ההזאות הי' כחצי קומץ לענין

טו. העולה האשם והשלמים טעונים³³ שתיים שהן³⁴ ארבע על³⁵ קרנות מזבח החיצון מחצי המזבח³⁶ ולמטה ובכלי שרת³⁷.

פיגול יעוי"ש היטב [וע"ע בעול"ש מנחות ט"ז מעי"ז]. ועי"ש שהביא מהספרי שיש למנות אותם בפה. [וע"ע ברש"ש יומא נ"ה].

32. ועי' חזו"א או"ח סי' קכ"ו סקל"ט דלא שייך צירוף של ב' פרים דהכל כפרה אחת היא ול"ד למה שמצינו ביוה"כ שיכול להביא ד' פרים דהתם כפרות חלוקות הם ועיקרו בא לחובת היום. וכ"ה בכתבי הגרי"ז לט ע"ב ובקר"א ד' מ"ב.

33. מתני' באיזהו מקומן, וילפי' מדכתי' בהו סביב, והיינו בקרן מזרחית צפונית ולאחמ"כ בקרן מערבית דרומית וה"ט משום דבעי' שיתן בקרן שיש לה יסוד, ועי' ברש"י יומא ט"ו שכ' להק' דהא בכל הקרבנות שמתן דמיהן למטה אינו עולה בכבש אלא עומד על הרצפה והכלי בידו וזורק למרחוק וא"כ למה נותן במזרחית צפונית ואח"כ במערבית דרומית והא ל"ש בזה טעמא דההוא דפגע ברישא, וכ' שם דכיון שבחטאת כיון שעולה בכבש דרך הדרום ופונה למזרח ה"נ בכל הדמים אע"פ שנותנן למטה מתחיל להקיף מדרך הדרום שהוא פניו של מזבח כפתח כניסת הבית ומשם פונה לימין, וכן פי' במפרש בתמיד ל' ע"ב. אמנם הנה יעוי' בפ"י הרא"ש שם שכ' דמה שהיה מתחיל בקרן מזרחית צפונית לפי שהוא מקום לשחיטה וגם מסיים בקרן מערבית דרומית לפי ששיירי הדם ניתנין בסמוך לו על יסוד הדרומי. [וע"ע ברש"ש זבחים נ"ג א'].

34. ופליגי רב ושמואל בד' נג ע"ב היאך נותן שלרב נותן וחוזר ונותן ולשמואל נותן כמין גמא. ועי' בזב"ת שכ' דאף לשמואל אי עביד כרב שפי"ד ורק לישנא דמתני' שכ' שתי מתנות משמע שנותן כמין גמא ואינו עובר בבל תוסיף אי עביד כרב, אמנם הנה יעוי' בטה"ק לקמן נה בתוד"ה אלא שכ' דודאי לא יצא לשמואל אם לא נתן כמין גמא. ועי' בספר נתיבות הקדש דמייתי משמיה דהגרי"ז שנסתפק בזה. והנה עוד כ' שם בזב"ת לדון דאפי' אם זרק בד' זוויות המזבח מכל צד ג"כ אינו עובר בבל תוסיף כיון דכתיב סביב אלא דאם נתן שתי מתנות שהן ד' ג"כ יוצא וכו' ולא ברירא לי אם כוונתו בד' קרנות המזבח או בד' צידי המזבח ואי נימא שכוונתו בד' צידי המזבח יל"ע דלמה שישד הגרי"ז [עי' לקמיה בדין שדמן למטה] דדין עולה למטה הוא מדינא דעולה טעונה יסוד והיינו משום דלמטה מחוט הסיקרא חשיב יסוד וחד דינא הוא דין למטה ודין יסוד, א"כ מה שנותן שלא כנגד היסוד חשיב כמו שנתן למעלה וזהו זריקה שלב"מ, ואולי כוונתו שנותן בד' קרנות אבל לא בקרן ממש אלא באמה הסמוכה שגם לזה דין קרן ועכ"פ מבו' מד' הזב"ת דכיון שקיים יסוד בתרי מעתה אינו מחוייב לזרוק שאר הזריקות ביסוד, ואולי משום דס"ל דגם בחטאת בעי' יסוד, ועיקר דין יסוד נא' רק בתרי יסודות ולהכי בשאר קרבנות הטעונים תרי יסודות שיהו ביסוד אבל בחטאת הטעונה ד' רק בתרי יסודות, [ואולי הוא המכוון בד' התוס' נ"א ב' לפי שהיא על ארבע קרנות וליכא למימר יסוד בכלהו]. והוא משום דס"ל כשיטת רש"י שהבאנו שם דאינו חלות דין יסוד. [אמנם הנה משמעות לשון הגמ' בד' נ"ג נראה דמה דעולה טעונה יסוד לכך נותן

ב' שהם ד' ועי'.] וקי"ל כדשמואל כמב' ברמב"ם בפ"ה ממעה"ק ה"ו, ועי"ש בכס"מ שתמה ובזב"ת כ' שלפי"ד הנ"ל מיושב ועי'.

35. ועי' בזב"ת שכ' נראה פשוט דהכא לא סגי במה שיתן רחוק מן הזוית בתוך שיעור אמה ולא דמי להא דמקילינן לעיל בזה לענין קרנות החטאת אף אם נותן למטה מן הקרנות דהתם כיון דרשות קרנות תופסת עד ארבעה נחשב כל הארבע אמות שלמעלה מן החוט בזוית המזבח שכנגד הקרן שלמעלה כאילו הם ג"כ קרן ממש ובקרן פשוט דנחשב כל האמה של הקרן לקרן אף שאינו בחוד הזוית דכוליה קרן מקרי משא"כ הכא למטה מן החוט דהוא אינו בכלל קרן אלא בשם מזבח סתם ומה דזורקין הכא במקום זה דוקא כדי שעיד"ז יתקיים מה שכתבה תורה סביב בעי' שיזרוק על חוד זוית ממש ויתפשט משני צדדים דעיד"ז יתקיים סביב עכ"ל.

ולענין אם כשלא נתן על הזויות אם נחשב שלא במקומו יעוי' בכתבי הגרי"ז ספ"ה דזבחים שכ' דאין הקרן חשוב מקום המתן דמים שלהם ורק לקיום דין סביב בעי' שיתן על הקרן ומקום מתן דמיהן הוא בכל הקיר, וכשלא נתן על הקרן ל"ח שלב"מ רק שחיסר מצות סביב וגם הבשר שרי והוי כנתינן במתן ד' שנתנן במתנה אחת שכיפר, ורק בחטאת אמרי' דמה דבעי' קרן הוא משום שזהו מקום מתן דמים דחטאת וכן דייק מד' הר"מ פ"ב ה"ח וכו"ה באו"ש שם. [וכ"נ מד' הזב"ת שכ' שאפשר ליתן בשאר קרבנות ד' מתנות בד' צידי המזבח ואמנם ל"ב כוונתו אי בעי' קרנות]. אמנם היה יעוי' בקר"א בד' ס"ד דמייתי לשון הר"מ דכ' דבבכור מעשר ופסח שטעונים מתנה אחת בעי' שיתן בא' מזויות המזבח ומשמע מהא שדין קרן הוא גם בהיכא שאין דין סביב ודלא כמה שדייק הגרי"ז בד' הר"מ וצ"ע. אמנם יעוי' בחזו"א סי' ט"ז סק"א שכ' בד' הר"מ שם דבכל הקרבנות בעי' קרן יעוי"ש היטב. וע"ע בחי' רא"ל מאלין ח"ב סכ"א.

36. זבחים נא ע"א אל יסוד מזבח העולה תן יסוד למזבח של עולה או אינו אלא מזבחה של עולה יהא ליסוד וכו' גג יסוד למה לי קרא ק"ו הוא, והנה שיטת רש"י דדינא דכנגד היסוד ילפי' משירים, ובתוס' הק' אמאי לא נימא חטאת יוכיח ועוד הרבו להק' יעוי"ש. והנה בחי' מן רי"ז הלוי כ' דהדין דכנגד היסוד אינו רק קביעת מקום בעלמא בהמזבח שזריקת הדם יהיה במזבח כנגד היסוד, כי אם דהוא באמת חלות דין יסוד בהזריקה עצמה דהזריקה עצמה טעונה יסוד שעצם נתינת הדם יהי' על היסוד דוגמת שירים וכלישנא דגמ' דעולה טעונה יסוד, ואף שזריקת הדם אינו על היסוד עצמו כי אם על הקיר הזקוף, מ"מ גם זה מקרי נתינה על היסוד כמב' זבחים פ"א אמר אביי וכו' אבל סוף חטאת ועולה ד"ה מקום עולה מקום שירים, ורב יוסף פליג וס"ל דשירים צריכין איצטבא, הרי דס"ל לאביי דמקום דם העולה באמת מקרי יסוד גם לשפיכת שירים ורב יוסף פליג דבעי איצטבא, אבל זה ודאי דגם הנתינה כמשפט עולה יש בו חלות דין נתינה על היסוד וזהו עיקר דין יסוד האמור בכל הקרבנות. ועי"ש עוד שביאר דלמעלה מחוט הסיקרא הוי רשות קרנות ולמטה מחוט הסיקרא הוי רשות יסוד וכמו דחטאת כשרה ליתן בכל ד"א דכלהו חשיבי רשות קרנות, כמו"כ שאר קרבנות

טז. הבכור והמעשר והפסח דם כל אחד מהן טעון מתנה אחת³⁸ כנגד היסוד³⁹ בשפיכה או בזריקה [ענין הערה].

כשרים ליתן בכל המזבח מחוט הסיקרא ולמטה הואיל וכ"ז חשיב רשות יסוד, ועי"ש שהוכיח כן מד' הרמב"ם, [וע"ע בכתבי הגר"ז זכאים י' ע"ב]. אמנם הנה מלשון רש"י י' ע"א נראה דלא ס"ל הכי שכ' ושאר זבחים שלא פירש בהן נעשין למטה דכתיב בהו מזבח ולא כתיב בהו קרנות וכוליה מזבח ליכא למימר דהוי מקומן שהרי תורה נתנה מחיצה, והיינו שאין דין בחצי המזבח ולמטה ורק בחצי המזבח ולמעלה יש דין דבעי' רשות קרנות ולפי"ז גדר הדין דבעי' שיתן כנגד היסוד הוא שיתן במקום שהמזבח שלם דהא היסוד היה צריך להיות בכל המזבח ורק משום דאינו בחלקו טורף אין יסוד אבל דין המתן דמים דעולה מוכרח שיהא במקום שהמזבח בשלימותו.

37. ברמב"ם פ"ה ממעה"ק ה"ט אין בכל הקרבנות קרבן שטעון הזיית הדם באצבע אלא החטאת בלבד. ועי' בכס"מ שכ' איני יודע מה מלמדנו. ועי' במל"מ פ"ד ה"ח שפי' דכוונת הר"מ משום דרק בחטאת בעי' שיהא כדי הזאה בשעת ההזאה כדי שלא יספג באצבע, אבל בשאר קרבנות ל"ב לזה רק בשעת קבלה. [וע"ע בחי' מרן רי"ז הלוי שם, ובכתבי הגר"ז זכאים מ' ע"א].

ואם עבר ונתן באצבע ולא בכלי כ' החזו"א סי"ח סק"ג דפסול, וכ"ד הגר"ז. אמנם יעוי' במרכבת המשנה פ"ב מפסה"מ ה"ח שביאר ד' הרמב"ם דכה"ג כשר הוא. וכן ביאר בחזון יחזקאל קרבנות פ"ו ה"ג ושם זבחים כו ע"ב וכן ביומא פ"ג ה"ג. [וע"ע בס' משמר הלוי סי' כ"ח שהאריך בזה].

38. ועי' בקר"א זבחים ס"ד א' שדייק מד' התוס' דאלו הקרבנות שטעונים מתנה אחת אי"צ ליתנן דוקא בקרן המזבח אלא כל המזבח כשר להם, אמנם דייק מהרמב"ם פ"ה ממעה"ק הי"ז שכ' שנותנן באיזה קרן שירצה, דבעי' שיתנם דוקא כנגד זוית המזבח וכלשון המשנה בע"ב בעולת העוף עי"ש. [וע"ע בחזו"א ר"ס ט"ז ובאו"ש פ"ב מפסה"מ ה"ח].

39. מתני' ס"פ איזהו מקומן ודמן טעון מתנה אחת, ובגמ' מאן תנא ופי' רש"י מעשר ופסח בזריקה מדמשוי מתן דמים בכור מעשר ופסח דקתני שינה באכילתן מכלל דמתן דמים לא שינה ובבכור כתיב ואת דמם תזרוק, ומסיק הש"ס דריה"ג היא דדריש מדכתי' דמם ולא דמו, ופי' רש"י אבל לר' ישמעאל פסח בשפיכה דנפקא ליה מתן דמים לפסח מודם זבחיך ישפך, ומבוי' כ"ז בסוגיא דר"פ ב"ש. ומבוי' דבכור ודאי מתן דמו דוקא בזריקה ולא בשפיכה ובמעשר ופסח פליגי תנאי. אמנם הנה בשיטת הרמב"ם מצינו מבוכה, דהנה בפ"ה ממעה"ק הי"ז כ' הבכור והמעשר והפסח דם כ"א מהן טעון מתנה אחת בשפיכה באיזה רוח שירצה וכו', ומאידך בהל' בכורות פ"א ה"ב דבכור זורקין את דמו, ושם בפ"ו ה"ד כ' דמעשר דמו בזריקה, והיאך כ' דכלהו בשפיכה והלא ס"ל בפ"ג מק"פ ה"ט דהנתינין בזריקה אל יתנם לכתחילה בשפיכה, ועוד דהר"מ מייתי קרא דריה"ג והיאך פסק דהוי בשפיכה, ועי' בלח"מ שהאריך בד' הר"מ.

יז. כל הניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה⁴⁰ יצא.

מהם הזריקות המעכבין כפרה ואלו זריקות באים למצוה ודיניהם

יח. הניתנין על מזבח החיצון אם זרק זריקה אחת⁴¹ כיפר⁴², וג' מתנות האחרונות הם רק⁴³ למצוה⁴⁴. אבל הניתנין על מזבח הפנימי אם חיסר מתנה אחת⁴⁵ לא כיפר.

והגר"ח זצ"ל ביאר ד' הרמב"ם [וכ"ה בקר"א ר"פ ב"ש] דהנה בפ"ב מפסה"מ ה"ב פסק הר"מ דהניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא, אמנם לכתחילה כ' בהל' ק"פ שלא יתנם בשפיכה, ובי' הגר"ח דלעולם אין חילוק בין זריקה לשפיכה ומשום עצמות העבודת זריקה יכול ליתן לכתחילה בשפיכה, ומה דלכתחילה אין נותן בשפיכה היינו משום דבעי' חילוק מתנות שזה אפשר דוקא בזריקה אבל בשפיכה לא שייך כלל חילוק מתנות דבשפיכה הדין הוא רק שייגיע דם למזבח ולכן לא יתן לכתחילה דמבטל הדין דד' מתנות, ולהכי כ"ז הוא רק בקרבנות שיש בהם חילוק מתנות אבל בבכור מעשר ופסח כיון שדינם במתנה אחת אפי' שדינם בזריקה יכול ליתן בשפיכה דאין נפק"מ בזה. [ויש להאריך עוד בזה ואכ"מ.]

40. זבחים ל"ח ע"א פלוגתא דר' ישמעאל ור"ע וברמב"ם פ"ב מפסה"מ ה"ב כ' דיצא. ואמנם יש לתמוה דהלא הרמב"ם פ"ח מחו"מ ה"ז פסק כר"ע שם דברכת הפסח לא פוטרת את של זבח והש"ס אמר דלר"ע יוצא מבו' דאם שפך להניתנים בזריקה לא יצא, ועי' בקר"א שם שביאר דהירושלמי פליג על הבבלי בהא ולעולם גם לר"ע יצא והר"מ ס"ל כהירושלמי.

41. מתני' ר"פ בית שמאי כל הניתנין על מזבח החיצון שנתן במתנה אחת כיפר ובחטאת שתי מתנות, ובית הלל אומרים אף חטאת שנתנה מתנה אחת כיפר. ועי' בגמ' ובתוס' שם ד"ה מנין מקור דין זה. ובגדר הדין חקר הגר"ז אם רק זריקה ראשונה יש בה הכח לכפר ושאר זריקות נאמרו רק למצוה, או"ד דבכל הזריקות יש כח מכפר ורק דכיון שנתכפר בראשונה תו אין שאר הזריקות באים לכפר דכבר נתכפר, והנפק"מ בזה באם יזרוק להזריקה הא' שלב"מ דכה"ג אינה מתרת בשר אי כה"ג זריקה שניה מתרת את הבשר או שאין בה כח להתיר דבאה רק למצוה. והוכיח ממש"כ רש"י שכבר הותר בראשונה דכל החסרון הוא במה שהותר בראשונה אבל גם לזריקה שניה יש בה כח מתיר.

והנה יעוי' בשפ"א שהעיר דמאי רבנותא דסגי במתנה אחת והא לעיל כז' אמר שמואל דאפי' זריקה שלב"מ מכפרת, וביאר דנתחדש דאם נותן מתנה אחת במקומה לבד ממה שמתכפר לו כיון שהגיע דם למזבח גם הבשר הותר לו וביאר דמשו"ה בעולה ל"צ קרא כיון דאין היתר בשר וישב קו' הר"ן בסנהדרין ע"ש.

אמנם הנה בחזו"א סי"ב סק"ב כ' דמה דאמר שמואל דשלב"מ כמקומו דמי היינו למסקנא דאם נתן מתנה אחת כיפר ודרשי' כיון שהגיע דם למזבח כיפר, אבל למאי דבעי למימר דכולהו מעכבי לא מצי למדרש החטאת כיון שהגיע דם למזבח כיפר, כיון דכלהו מעכבי גם

מקומן מעכב. ומבו' דבסוגיין נתחדש דאין המנין מעכב וממילא יליף שמואל דגם המקום אינו מעכב, והיינו משום דהעיקר הוא במה שהגיע דם למזבח אלא דיל"ע לפי"ז היכן נתחדש גדר זה דמה שניתן במקומה אפי' מתנה אחת מתרת להבשר.

והנה בסק"א דן החזו"א בנתן מתנה ראשונה שלב"מ אי יש עליו מצוה לגמור ד' מתנות שאם המצוה של ד' מתנות הוא מצד בחירת הקרנות כי נתן שלב"מ ע"כ כבר פקעה מצות ד' קרנות שא"א לקיימה עוד, אבל אם המצוה מנין ד' מתנות השתא נמי נותן ד' למצוה, כו' ומיהו אפשר דבחיצונות שאני כיון דכבר כיפר במתנה אחת וחל עליה דין הכשר שלב"מ אין כאן מצות מנין ד' דלא נאמרה מצוה זו אלא בנעשה כמצותה אבל נתכפרו בעלים בדין שלא במקומו לא שייך שוב להוסיף במתנות. והיינו דמספ"ל אם דין ד' קרנות נא' דוקא אם ניתנין כולן במקומן שבזה מתקיימת צורת הזריקה כתיקונה אבל אם ניתן חלק מהם לא נתקיימה צורת הזריקה כתיקונה ולהכי ל"ח שקיים המצוה דד' קרנות, או"ד דמנין הד' מתנות אינו ענין כלל לצורת הזריקה שתהא בד' קרנות, ואמנם דין זריקה המכפרת אינו ענין לזה שזהו מתקיים במה שהגיע דם למזבח. ותו מספ"ל דאף אי נימא דאין קישור בין צורת הזריקה על ד' קרנות למנינם, מ"מ י"ל שדין צורת הזריקה לזרוק על ד' קרנות הוא דוקא אם זריקה ראשונה נעשית כתיקונה במקומה אבל אם זריקה ראשונה היא חסרה במהותה ול"ח זריקה המתרת ורק מדין חדש שנתכפרו בעלים ל"ש תו לזרוק שאר ג' זריקות, [והכי ידוע משמיה דהגר"ח דבזריקה שלב"מ ל"ש לחילוק מתנות וסברתו כמבו']. והיינו משום שדין מצות הד' זריקות הוא רק אי הוו כל הד' כדינם. ונמצא שדין המקום אפשר שאינו מעכב אף בהמצוה דד' מתנות ואינו מעכב רק בדין היתר הבשר, שבזה אמרה תורה דדוקא אם היה זריקה שהיא אכילת מזבח הותר בשר באכילה ואכתי צ"ב מה"ת דבהיתר הבשר יהא חילוק בין המקום למנין המתנות ועי'. [וע"ע במקד"ד סי' ל"ג סק"א].

ועכ"פ מבו' לפי"ז שאם יתן מתנה שניה לאחר שנתן מתנה ראשונה שאינה מתרת בשר כגון שהיה הבשר בחוץ [או שלב"מ אי לא נינקוט כמה שנקט הגר"ח לעיקר שא"א להוסיף על זריקה שלא כתיקונה] ודאי שבזה יותר הבשר דהעיקר שתהא זריקה אחת כתיקונה ואין סיבה דכיון שלא הותר בראשונה לא יותר אף בשניה, וכמו שהוכיח הגרי"ז מד' רש"י ועי'.

42. ועי' בקר"א שנסתפק מה הדין אם זרק זריקה אחת שלא כנגד היסוד, והנה יעוי' בתוס' נא' ע"ב שהק' היכי עביד ק"ו משירים שטעונים יסוד נימא חטאת תוכיח שמכפרת ואינה טעונה יסוד, ותי' לפי שהיא על ארבע קרנות וליכא למימר יסוד בכולהו. ויל"ע אם כוונתם שאין בחטאת כלל דין קרנות אלא כמו שביאר הגרי"ז [בספר עמ' 72] שבחטאת הוא דין יסוד ואין דין קרנות כלל, ולפי"ז יצא מבו' דאם נתן זריקה אחת שלא בקרן שפי"ד, או אפשר שכוונתם הוא דיש דין יסוד בחטאת אלא שנא' רק בתרי מינייהו ורק בשאר קרבנות שיש דין רק של ב' מתנות יש דין ליתן תרווהו כנגד היסוד. [ועי' בד' הגרי"ז שהכריח מסו"ד תוס' אלו דלא כדבריו וא"כ יותר נרא שכוונתם דיש דין יסוד בחטאת ולפי"ז י"ל דלא תהא חטאת גרועה משאר קרבנות ואם יתן זריקה אחת שלא כנגד היסוד הוי דינו כזריקה שלב"מ].

יט. אותן ג' זריקות שבאות למצוה⁴⁶ באחר מיתה, ⁴⁷ ואין בהם תורת פסול פנים. ואין מפגלין⁴⁸ בהן. אבל חייב בהם משום⁴⁹ 50 מעלה בחוץ. ואין

43. ויל"ע אם מה שמחויב לזרוק הנך ג' זריקות הוא המשך של עבודת הזריקה המכפרת או"ד שהוא דין בפ"ע לזרוק ד' זריקות, והיינו דבזריקה הא' יש ב' דינים א' לקיים זריקה המכפרת ועוד לקיים ד' זריקות במזבח, ולכאור' מוכח ממה דאין מפגלין בהם דאינם המשך של הזריקה המכפרת אלא מוה בפ"ע היא דאילו הוי המשך הוי כמיעוט בתרא וכדו' שמפגלין אפי' שאינו מעכב, אכן אכתי יל"ד אם הוא דין נפרד לגמרי, או"ד שהוא דין ליצור את הזריקה המכפרת שתהא חלק מד' זריקות ועי' בזה. וברמב"ם רפ"ב מפסה"מ כ' ושאר הארבע מתנות למצוה שנא' ודם זבחיך ישפך וגו' שפיכת הדם על המזבח היא העיקר. ולכאור' יל"ע במש"כ ושאר הד' ולא כ' ושאר הג' אמנם אי נימא שדין נפרד הוא אפשר בכוונת הר"מ ושאר הד' היינו הדין האחר לזרוק ד' מתנות, ואכתי יל"ע אם כ"א מצוה לעצמו או שהמצוה הוא רק בשלימות כולם ועי' בחי' הגרא"ל מאלין סי' כג מש"כ בזה. ועכ"פ יש להסתפק לפי"ז באם זרק בזריקה הא' באופן שאינה מתרת להבשר אי נימא דכיון שקיים דין הזריקה המכפרת ולא נשאר כי אם דין ד' זריקות אי יכול להתיר הבשר עיד"ז, ולפי משנ"ת לעיל בד' החזו"א מה שמגיע הדם למזבח במקומו הוא מתיר להבשר ולא איכפ"ל שיהא בזריקה המכפרת, ואין זה בכלל מה דאמר הש"ס בד' כז ע"א זריקה דלא מכפרא לא שריא בשר באכילה דאינה בא להתיר בשר אלא לקיום המצוה דד' זריקות ושפיר אפשר שיותר הבשר עיד"ז. ובזה א"ש דמה שאין מפגלין בה היינו משום דלא הוי מתיר אבל הוי בכלל עבודה המעכבת כפרה דחלק מעבודת הזריקה היא, ואכתי צ"ע דהא הוי מתיר לשפיכת שירים באופן שקיבל בד' כוסות, ועוד יש להאריך בזה ואכ"מ.

ובשפ"א ר"פ ב"ש כ' ויש להסתפק אי צריך עכ"פ לחזור וליתן מתנה שניה במחשבה כשרה וכן הדעת נוטה, וכמו"כ יל"ע בחטאת דבעי ד' מתנות ונתן השניה חוץ לזמנו אם יתן שאר המתנות אפי' אי נימא דאותה המתנה אינו חוזר ונותן.

44. ועי' מנ"ח מ' קנא' סק"ג שנסתפק באם זרק זריקה ראשונה ויצא מן המקדש אם עובר בזה בלאו דומן המקדש לא יצא דהו"ל כאמצע עבודה או"ד כיון דכיפר הו"ל כגמר עבודה. ולכאור' בזה תלי מה שיל"ד אם הותר הבשר באכילה עי"ד זריקה ראשונה אי נימא דיותר לאכול הבשר קודם שפ"ש ועי' בכנסת הראשונים פ"ד בהערה ד'.

45. מתני' בריש איזהו מקומן מתנה אחת מהן מעכבת, וילפי' בפ' ב"ש ד' ל"ט מועשה כאשר עשה. וכבר הבאנו מהגרי"ז דכל ההזאות מעכבות זו את זו דמנינן מעכב בכפרה.

46. היינו אפי' בחטאת וכדאיתא זבחים ל"ח ע"ב ופי' רש"י שם דאין שם חטאת גמורה על הדם. ועי' כתבי הגרי"ז ל"ח ע"ב שהוכיח מלשון רש"י שפסול חטאת שמתו בעליה אין זה פסול רק ברצוי הקרבן, אלא הוא פסול בדם ואילו היה בדם שם חטאת היה נפסל אפי' שנתרצו הבעלים, ועי"ש שהוכיח כן מסוגיית הש"ס בתמורה.

47. ע"י ברש"י שם אין להם תורת פסול פנים שאם נתן מתנה אחת בחוץ והכניס השאר להיכל לא נפסל משום חטאת שנכנס דמה לפנים דכתיב לכפר בקדש בראוי לכפרה הכתוב מדבר. והק' בכתבי הגר"ז דהא בד' פ"ב פליגי ריה"ג ורבנן אם הכניס כוס א' אם נפסל השני דלריה"ג כשר ורבנן פוסלים. וא"כ מוכח דהוא פסול בקרבן ולא בדם וא"כ בלא"ה ל"א פסול דפנים כיון שכבר נתכפר. וכ' דאולי פי' כן משום ד' ריה"ג דגם לדעתו לא שייך פסול זה. מנם יעוי' במנח"א עמ' רח' שכ' לבאר דאין סברת רבנן משום דחל פסול בקרבן אלא דכהכניס מקצת מן הדם נפסל כל הדם, וריה"ג ס"ל דנפסל רק הדם שהכניס, וביאר שם דלהכי פי' רש"י ותוס' בפסחים פ"ג דבעי' עיבור צורה. עוד מיייתי שם מהמקד"ד סי"ז סק"ה דגם לרבנן אם נשאר דם בצואר הבהמה יוכל לחזור ולקבלו דכל הפסול הוא משום דחשיב שנכנס כל הדם ודם שבצואר יש לו דין בשר עי"ש שהאריך עוד בזה.

48. כמב' זבחים לח. והיינו משום דמפגלין רק בעבודות המביאות לידי אכילה וזריקות אלו כיון שאין מביאות לידי אכילה להכי אין מפגלין בהם. ויל"ע מ"ש ממתני' דריש מכילתין שקרבן כשר ולא עלה לבעלים לשם חובה ומפגלין בו וצ"ע. ואמנם יל"ע דכיון דהוי אכילת מזבח יפגלו בהם, אמנם הנה ידוע משמיה דהגר"ח שבזריקה אי"צ להתנאי דבעי' אכילת מזבח אלא משום דקרוי הקרבה, ולפי"ז מה שאין מפגלין בזריקה שלב"מ היינו משום שחסר בהקרבה. ועי' בקר"א ד' ל"ו ע"ב שביאר דהמחשב על זריקה שלב"מ לא חשיב שחישב על אכילת מזבח הואיל ולא מקום אכילה הוא, ולא דמי לחישב שיזרקוהו פסולים דהויא אכילת מזבח. [וע"ע בחי' מרן רי"ז הלוי עמ' 90 שחילק בא"א.]

ועי' באחיעזר ח"ג סי' ל' סק"ה שדן בחישב פיגול בשחיטה על זריקה ולבסוף זרק שלב"מ אם חל פיגול בבשר יעוי"ש.

49. זבחים ל"ח אר"פ יש מהן כתחילתן ויש מהן כסופן חוץ לילה זרות וכ"ש קרן ואצבע כיבוס ושירים כתחילתן, מיתה, לא שריא, ולא מפגלא, כסופן. והיינו דמה דתלוי בשם עבודת הזריקה הוי ג' מתנות כזריקה ראשונה דאית להו שם עבודת זריקה, אבל מה דתלוי בכפרה בזה הג' מתנות הוו כשיריים כיון שאינם מכפרין [מנח"א בשם חזו"י].

50. עי' בליקוטי הלכות ק"י בתורת הקדשים או' ג' ואפילו אם כבר זרקו זריקה ראשונה ועיד"ז נתכפרו בעליו מ"מ שם זריקה ג"כ על השאר. וכ"ה במנ"ח מ' תמ' סק"ה ועוד אחרונים.

וברמב"ם פ"ט ממעה"ק הי"ג כ' הזורק מקצת דם חטאת בחוץ חייב, וכו' אבל אם קבל בשתי כוסות בין שנתן שניהן בחוץ או אחד בחוץ ואחד בפנים או אחד בפנים ואחד בחוץ הרי זה חייב. ובראב"ד השיג דאחד בפנים ואחד בחוץ בין למ"ד עושה את חבירו דחוי בין למ"ד עושה אותו שירים שני לא חזי בפנים. ועי' מש"כ ברדב"ז שם, ובחי' הגר"ח זצ"ל כ' ליישב דהנה מצינו בזבחים ל"ח דהמתנות האחרונות הן כתחילתן וחייב על זריקתן בחוץ, וביאר דזהו דוקא בב' כוסות או בדם שבצואר דלית בהו דין שירים ומעשה הזריקה לא חלה עליהן ורק דין דחויין הוא דאית בהו במה דנדחין ממילא בזה הוא דאמרי' דכ"ז דיש עדיין

זורקין אותן ⁵¹בלילה. ופסולות ⁵²בזר. וטעונים ⁵³כלי שרת. ואצבע. ודמן טעון כיבוס. וטעונים שפיכת שירים ליסוד.

הדברים הניתרים על ידי הזריקה

כ. הזריקה מכפרת לבעלים, ומתירה את הבשר ⁵⁴באכילה ואת האימורין בהקרבה.

עליהם חובת ודין מתנות האחרונות ע"כ חייב על זריקתן בחוץ ורק כשגמר ליתן את כל המתנות ובזה קאי הר"מ, אבל דין שירים חלוק מדין דחוי שירים חל בדם ומשונה יש בדם דין שפיכה ליסוד אפי' דאכתי ראוי הדם לג' זריקות דמצוה והיינו דבדם יש ב' דינים גם דין זריקה וגם דין שירים לישפך ליסוד, וביאר דחלות שם שירים הוא מפקיע חיוב חוץ, ולהכי בכוס אחד שלא חל בו דין דחוי כיון דאכתי ראוי לזריקה ורק חל עליו שם שירים להכי אינו חייב עליו משום מעלה בחוץ. [ועי' מש"כ בתחילת דיני שפי"ש בבי' ד' הגר"ח אלו].

51. עי' ברש"י שם שפי' דה"ט משום דנפסלו מלזרוק, ועי' בכתבי הגר"ז שהוכיח דיש פסול בחפצא דהדם ממה דחזי' שמפגלין בזה ומה שכ' רש"י דנפסלו היינו משום דכיון שאינו ראוי להכי חל פסול בחפצא דהדם עיש"ה. ונקט הגר"ז דדוקא בג' מתנות יש פסול לילה ובשירים לא, אמנם יעוי' בחזו"א [ליקטים סי"א סק"ג] שנקט דאף בשירים יש פסול לילה ומה דנקט הש"ס הוא לאו דוקא. [ועי' מש"כ בדיני שפי"ש בזה].

52. עי' ברש"י שם דזר חייב עליהן מיתה, והיינו דגם בשירים יש פסול זרות, וג' זריקות חמירי במה דחייב עליהן מיתה.

53. עי' בחזו"א שם שכ' דאף שירים בעו כלי שרת ואינו דין מיוחד בג' זריקות. אמנם בקר"א ובמקד"ד ועוד נקטו דהוא דין מיוחד בג' זריקות.

54. עי' ברש"י כ"ו ע"ב שכ' שהזריקה מתרת להבשר באכילה ויליף לה דכתיב ודם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל, ועי' בכתבי הגר"ז שבי' ד' רש"י דלא משום שהזריקה הועילה לכפרה לכך הותר הבשר באכילה אלא כמו שהזריקה מהניא לכפרה כמו"כ מהניא להיתר הבשר, וזריקה שלב"מ הוי זריקה רק לענין כפרה ולא לענין היתר הבשר. ויל"ע למה בעי' קרא אחרינא והלא ממה דבזריקה שלב"מ אינו מותר וילפי' מדכתי' לכפר ממילא ילפי' דהזריקה היא מתרת להבשר, ועי' בספר שלום רב שביאר דלזה אמרו התוס' דבעלמא דרשי' לה לכפרה נתתיו ולא למעילה והיינו שאי"ז מיותר לדרוש שהזריקה מתרת, וכן משמע בתוס' ל"ח ע"א סד"ה לכפר דילפי' ממשמעות ולא מייתור. [ושמעתי להק' דמה דילפי' לענין מעילה הוא בדם סתמא ולא בקרבן וממילא אפשר קו' תוס' דהיאך ילפי' לדין קרבן אי קאי על סתם דם ועי']. ועי' מש"כ רש"י במכות י"ז ע"א שאין בו אזהרה מפורשת אלא עשה בלבד שנא' ודם זבחיך ישפך והדר והבשר תאכל. והיינו דהעשה לאכול הוא רק לאחר זריקה. ובמנ"ח מ' תמח' כ'

כא. זריקת הדם⁵⁵ מוציאה את בשר קק"ד מידי מעילה⁵⁶. ומביאה אימורי קק"ל לידי מעילה⁵⁷.

דיני זריקה שלא במקומה

כב. אם זרק זריקה⁵⁸ שלא במקומה הבשר⁵⁹ נפסל אבל הבעלים⁶⁰ נתכפרו⁶¹. ואינו יכול לזרוק פעם אחרת⁶² להתיר בשר דזריקה שאינה מכפרת אינה יכולה להתיר בשר⁶³.

דכוונת רש"י דמלבד הלאו יש בזה ג"כ עשה. [ויל"ע למה הדגיש בסוגיין שיש עשה ומאי איכפ"ל דהוא רק לאו וצ"ע.] ומש"כ שמתיר להאימורין עי' במש"כ בדין זריקה שלב"מ.

55. מעילה ז' ע"ב קדשי קדשים לפני זריקת דמים מועלין באימוריהן ובבשר לאחר זריקת דמים מועלין באימוריהן ואין מועלין בבשר, ופי' רש"י דכבר יש בו שעת היתר לכהנים.

56. והנה בזריקה שלב"מ דקי"ל שאינה מתרת בשר לכא' היה נראה דלא יצא הבשר מידי מעילה, אמנם מייתו משמיה הגר"ח דלענין מעילה אי"צ שהזריקה תתיר את הבשר אלא כיון שהיה כפרה כבר אין זה קדשי ה' ולהכי לא שייך בזה מעילה. וביאור הדברים כ' במנח"א דהא דזריקה מוציאה מידי מעילה אין הביאור דזריקה מתרת איסור אכילה דקודם זריקה אלא דאם נתקיימה זריקה בקרבן ליכא מעילה, והטעם דדין מעילה תליא בדין קדשי ה' במה שהם עומדים למצוותם וכיון דנגמר עבודתו ממילא ליכא מעילה, ולהכי בזריקה שלב"מ אע"ג דאינה מתרת הבשר מ"מ ודאי חשיב שהיה זריקה על הבשר אלא דאינה מתרת אותו ולכן גם בזה לא יהא מעילה. ועי"ש דמייתי כמה ראיות לזה. ועוד יעוי' שם מה דמייתי מהגרי"ז דחלוק מה דאין זריקה מועלת ליוצא מזריקה שלב"מ דביוצא למ"ד אין זריקה מועלת ליוצא היינו משום דהזריקה לא קאי כלל על הבשר שיצא.

אמנם הנה מייתי שם להחזו"א סי' ז' סק"א כ' דזריקה שלב"מ אינה מוציאה מידי מעילה והוכיח מהא דתנן ר"פ חטאת העוף דגם בעוף יש דין זריקה שלב"מ ואמר' דיש בזה דין מעילה. ואמנם לפי מה שהוכיחו האחרונים בד' הר"מ דבעוף ליכא דין שלב"מ וכד' השמ"ק שם אין ראייה אבל מד' התוס' יש ראייה דגם בזריקה שלב"מ יש דין מעילה, והיינו משום דס"ל דכמו דזריקה מתרת בשר כך גם מפקא מידי מעילה. ועי' במנח"א שהאריך עוד בזה.

57. ועי' במנח"א שנסתפק לפי"ד הגר"ח הנ"ל אם זריקה שלב"מ מביאה את האימורים דקק"ל לידי מעילה, ויסוד הספק אי סגי במה שיבוא לידי הקטרה או דבעי' שיהא קדשי ה' עי"ש.

58. מתני' זבחים כ"ו ע"א נתנו בכבש שלא כנגד היסוד, נתן את הניתנין למטה למעלה ואת הניתנין למעלה למטה, ואת הניתנים בפנים בחוץ ואת הניתנים בחוץ בפנים פסול ואין בו כרת. ובגמ' אמר שמואל פסול בשר אבל בעלים נתכפרו, מ"ט דאמר קרא ואני נתתיו לכם על המזבח לכפר כיון שהגיע דם למזבח נתכפרו בעלים, א"ה בשר נמי אמר קרא לכפר לכפרה

נתתיו ולא לדבר אחר [ועי' בתוס' ל"ח ע"ה ד"ה וכפר בסו"ד]. ועי' בתוס' שם דהסיקו דאמנם קאי גם אנתנו בכבש ועל הניתנים בפנים שנתנם בחוץ, אבל על הניתנים בחוץ שנתנם בפנים לא קמיירי.

אמנם הנה ברמב"ם פ"ב ה"י מבו' דמיירי בכל האופנים, ועי' בחק נתן שתמה ע"ד הר"מ דהא נפסל מיד שנכנס לפנים, וכ' דאפשר דאע"ג שנפסל הדם מ"מ בעלים נתכפרו, ותמוה דכיון שנפסל הדם לא הוי זריקה כלל ועי' בזה. ועי' במהרי"ק שם שכ' דהר"מ לא מיירי בחטאת כי חטאת דוקא הוא שנפסל כשנכנס דמה לפנים. וכ"ה בקר"א ובזב"ת דהמשנה לא קאי על חטאת יעו"ש. אמנם יעו"י במקד"ד סי' לג' סק"א דמשכח"ל בנכנס דרך משופש. אכן הנה יעו"י בשמ"ק ד' כ"ז ע"ב דמהא שנפסל בכניסתו להיכל הוא סימן דליכא דינא דשלב"מ בניתנין בחוץ שנתנן בפנים. ועי' בחי' הגר"ח פ"ב מפסה"מ הט"ז שמבו' בד' שהוא פלוגתא דתוס' והר"מ אם איכא דין שלב"מ בנתנן בפנים ולתוס' ליכא שלב"מ גם באופן שלא נפסל עי"ש.

59. והנה יש לחקור בדין פסול הבשר אם הוא משום דחשיב כבשר קודם זריקה או"ד שיש בו חלות פסול דפסוה"מ, ועי' בספר כנסת הראשונים הערה רע"ג שהאריך בזה.

והנה לענין האימורין יעו"י באו"ש פ"ב מפסה"מ ה"י נראה דה"ה באימורין ג"כ אין נקטרין על המזבח דגם הם פסולים, ומייתי ראייה מהא דלקמן ק"ט מנין לרבות פסולין כגון הלך וכו' והניתנין למטה שנתנן למעלה והניתנין למעלה שנתנן למטה וכו', כל המתקבל בפתח אהל מועד חייבין עליו בחוץ, והיינו דכיון דבפנים אם עלו לא ירדו חייב, ואי נימא דבשל"מ מקטיר לכתחילה בפנים למה בעי' קרא הא חזי לאהל מועד אלמא דגם האימורין והאברים פסולים להקטרה. וכ"ה בחזו"א סי' ז' סק"א. וכ"ה בכתבי הגר"ז בד' כ"ו ע"ב ומייתי ראייה מלשון רש"י בד' מ"ג דמה מתיר בשרה למזבח דכתי' וזרקו והדר וערכו משמע דהאימורין צריכים זריקה להתירן למזבח להקרבה ועוד הוכיח מכ"ד עי"ש. ועוד שמעתי ראייה מהא דרש"י ביאר מתני' דקאי בעולה שאין בה אכילת בשר ובהכרח דמיירי באימורין. וכן מוכח שי' הר"מ שפסק בפ"ג מפסה"מ ה"ז על הניתנים למעלה שנתנן למטה דעלו לא ירדו ואף דס"ל שם בפ"ב דכמקומו דמי. וכן מוכח שי' התוס' ר"פ חטאת העוף, [וע"ע בעול"ש ד' נ"ב].

והנה לענין פסח נסתפק בחשק שלמה אם הורצה כיון דעיקרו לאכילה הוא. ועי' באו"ש הנ"ל דפשיטא ליה דלא מהני, אמנם בחזו"א סי' ז' סק"א האריך לבאר דיהני. [ועי' באבי עזרי שהכריח כד' האו"ש ותמה ע"ד החזו"א].

60. וכבר הבאנו לעיל דיש מן האחרונים שר"ל דדין זה נתחדש רק בשאר קרבנות לבד מחטאת. והנה יעו"י בתוס' נב ע"ב דדריש הש"ס אותה שניתן דמה למעלה ולא אותה שניתן דמה למטה, וכ' התוס' שם דלא שייכא כאן ההיא דשמואל דכיון שהגיע דם למזבח נתכפר. וצ"ב אמאי לא שייכא, ועי' בעול"ש מש"כ לבאר בדבריהם. אמנם להנך אחרונים א"ש דבחטאת לא מיירי שמואל. [וע"ע בגי' שבספר אסיפת זקנים].

והאחרונים הק' בזה דהא קי"ל דאם אין בשר אין דם והיאך יתכפרו הבעלים, ובחזו"א סי' ז' סק"א כ' לתרץ וכ' דהכא הוא גזה"כ דהואיל ובשעת זריקה עדין חלב ודם קיים ואפשר לעשות זריקה מעלייתא כי עביד שלא במקומו נמי כפרו בעלים [וכ"ה בטה"ק]. ועכ"פ חזי' דס"ל דאין הזריקה מהניא לענין הבשר כלל ולהכי שפי"ח קדשי ה' ולהכי חשיב שאוכל קודם זריקה ועובר בלאו דלא תוכל לאכול בשעריך.

[אמנם הנה בחזו"א בכריתות סקי"ג כ' דה"ט דאין חסרון דאם אין בשר אין דם משום דאע"ג דאין זריקה זו מתרת את הבשר באכילה נחשב כאילו נאסר אחר שהותר והלכך לא קרינן ביה אם אין בשר אין דם, ומבו' לכאו' דמהניא הזריקה שלב"מ אף לענין הבשר, אכן עיקר דבריו צ"ב מהו ענין זה שנאסר אחר שהותר, מכח מה הותר ומכח מה נאסר. והמוכרח דכוונתו דכיון דבאם נאסר אחר שהותר לא יהא חסרון דאם אין בשר אין דם והיינו דל"ב שיהו הבשר והדם מותרים בחדא שעתא אלא בעי' דתרוויהו יהו ראויים להיות מותרים עי"ד הזריקה וכיון שבזה גם הבשר קודם הזריקה ראוי להיות מותר עי"ד ורק יש חסרון בזריקה שא"א לו להיות מותר א"כ החסרון רק בתוצאה שאינו מותר עם הבשר וא"כ הוי כאילו נאסר אחר שהותר. וז"פ בכוונת דבריו.] [וע"ע בספר מנח"א עמ' לח.]

והנה לענין זריקה שלב"מ בעוף יעוי' בתוס' בר"פ חטאת העוף שכ' דמה דאמרי' במתני' דחטאת העוף שעשאה למעלה פסולה היינו דוקא לענין אכילה אבל בעלים נתכפרו לשמואל דאמר כיון שהגיע דם למזבח נתכפרו בעלים. ובשמ"ק שם כ' כ' ועי"ל דלא קאמר שמואל אלא בזבחים אבל בעוף לא, דקרא דמייתי לעיל גבי זבחים כתי' ואני נתתי על המזבח לכפר. ועי' בליקוטי הלכות בד' כ"ו שדייק מהרמב"ם פ"ז מפסה"מ כד' הש"מ מדלא חילק. ועוד הוכיח הגרי"ז דהנה ברמב"ם פ"ז ממעה"ק ה"ט שכ' וכל מקום מן המזבח כשר למליקתה ובלבד שיזה דמה למטה מאמצע המזבח. ואם הוה בכל מקום כשרה והוא שיתן למטה מעט מדם הנפש עכ"ל. וצ"ב דאם בכל מקום כשרה למה צריך ליתן מדם הנפש למטה, ובקר"א הק' ביותר דאם כבר הוכשר מה יוסיף מה שיתן מדם הנפש למטה, ובחזון יחזקאל קרבנות פ"ז ועוד אחרונים כ' לבאר דחזי' מהר"מ כד' הש"מ וכוונתו דלא נתכפרו ויוכל להכשיר לזה עי"ד שיתן למטה מדם הנפש וזה קצת דוחק בלשון הר"מ ועי'. וע"ע בזב"ת ד"ה נתן וד"ה אבל. [וע"ע בקר"א ר"פ חטאת העוף מש"כ בזה.]

ואמנם הנה יעוי' בחזו"א סי' ז' סק"א וכ"ה בחי' מרן רי"ז הלוי עמ' מה' דתוס' לא מיירי כי אם בחטאת העוף ולא בעולת העוף כיון דבעולת העוף אינו רק מקום מתן דמים אלא הוא מקום עבודה וכמו שדין מליקתה הוא למעלה.

61. והנה כתב הגר"ח פ"ב מפסה"מ ה"ט דלא מהני ליתן מתנות דמזבח כנגד בה"ב והפרוכת דקרא קאמר מזבח דדוקא מה שדינו במזבח, ובחי' הגרי"ז מובא דהוא משום דכתיב חוקה וכ"ה בחזו"א. ובחי' ר' לייב מאלין זצ"ל כ' לבאר דהוא משום דבפרוכת ובה"ב אין דין מקום כלל אלא שזורק כנגד הפרוכת וכיון שאין דין מקום א"כ ל"ח שזורק לאיזה מקום כלל דהדם לא הגיע לשום מקום אבל מפרוכת למזבח ס"ל להגר"ח [מפי השמועה] דמהני

והיינו דגם כה"ג יש תוצאה דזריקה במה שהגיע דם למזבח אולם הנה בזב"ת מבו' דלא מהני אף בזה והיינו דיסוד דין שלב"מ הוא דוקא אם דינו שיגיע דמו למזבח דבזה אמרי' דסו"ס הגיע למזבח והיינו דאף שעבודת הגברא לא נתקיימה מ"מ נתקיימה הזריקה בהתוצאה שהגיעו הדמים למזבח אבל אם אין דין מקום כלל בכה"ב אי זרק על המזבח לא עשה כלום כיון שאין לדין זה כלל. ועי' במקד"ד שנקט דבכל גוונא מהני. ויבו' רק אי נימא דלענין כפרה אין המקום מעכב וכשנ"ת בד' החזו"א ואכתי יל"ע.

ואולם הנה ברמב"ם בפיה"מ כ' דהנתינן בפנים היינו אל מזבח הפנימי או אל מבית קדש הקדשים ומבו' דגם בקה"ק נא' הך דינא וכ"כ יותר בפירושו לקמן [פ"ג משנה ו'] וכבר הודעתך כי ענין בחוץ ובפנים במזבח הפנימי ובמזבח החיצון ושבדמין שמזין אותן על הפרוכת ובקדש הקדשים גם הם נקראין הנתינן בפנים. והנה להמבו' בד' הגר"ח כוונת הר"מ רק על הנתינים בפרוכת שנתנן במזבח. האמנם דהנה יעוי' באו"ש שדייק מהר"מ שכ' פ"ב מפסה"מ ה"י בפנים בהיכל דהדר ביה ממש"כ בפיה"מ ואמנם אינו מוכרח דלמה לא כ' הר"מ שהוא במזבח הפנימי. ושמעתי לבאר דהר"מ באמת ס"ל דמהני בכל אופן ואזיל לשיטתיה [בפ"ג מעבודת יוה"כ ה"ה] דס"ל דיש דין הזאה על הפרוכת ממש וא"כ יש דין מקום ולהכי גם בקה"ק שלב"מ כמקומו ויהני לזרוק דמים דמזבח על הפרוכת נמי אבל בכה"ב דלכו"ע אין דין מקום ורק יש לזרוק כנגד בה"ב גם הר"מ יורה דל"מ הואיל ולא זרק בשום מקום ועי'.

62. והנה ידוע בשם הגר"ח שאין חילוק מתנות בזריקה שלב"מ, והיינו דמה דמהני לכפרה היינו מדין מחודש דכיון שהגיע למזבח כיפר ולהכי לא שייך בזה חילוק מתנות. ויל"ע אי שפרכת שירים שייכא בזה, ובספר מנח"א כ' להוכיח ממש"כ תוס' בד' מ"ג דהמתנות מתירות לשפיי"ש וכמו דלא מהני זריקה שלב"מ להיתר בשר כמו"כ לא יהני לזה, ועי"ש שהאריך. [וע"ע בספר כנסת הראשונים הערה רע"ג ז' מש"כ בזה בשם הגר"י בשם הגר"ח]. ואמנם יל"ד אם יוצא יד"ח שפיי"ש במה שזרק שלב"מ ועי' בחשק שלמה בד' ל"ז שהעיר בזה. ובכנסת הראשונים שם כ' דיל"ע עוד בנתן השירים עצמם שלב"מ אם קיים מצות שירים. ובעיקר ד' הגר"ח יל"ע דהא לב"ש דבעי' בחטאת ב' מתנות היאך בזריקה שלב"מ יצא במתנה אחת, וידוע לבאר בזה דבמקומו לא שייך הך דינא דשלב"מ והוא דין מיוחד במי שעשה שלא כדין.

63. זבחים כ"ז ע"א זריקה דלא מכפרא לא שריא בשר באכילה, והיינו דרק זריקה שיש בה כח לכפר והיינו שמקיים עבודת זריקה המעכבת כפרה. רק עי"ד יכול להתיר להבשר ולא עי"ד זריקה שבאה למצוה, ואם הזריקה הא' לא כיפרה ושניה באה לכפרה תתיר בשר כשנ"ת לעיל. ומה דחזי' בריש מכילתין דבשלא לשמה הקרבן כשר אע"ג שלא נתכפרו הבעלים היינו משום דעלה לשם נדבה.

ואמנם כיון שאינה זריקה המתרת בשר לא מיתא להבשר לידי פיגול כמבו' בסוגיא שם, וכ"ז לענין הכרת שחל על החפצא של הבשר אבל הקרבן פסול ולהכי לא נתכפרו הבעלים אם חישב פיגול.

דיני פיגול בזריקת הדם

כג. אם חישב בזריקת הדם לאכול הבשר או להקטיר האימורין או לשפוך השירים או לגמור הזריקה חוץ לזמנו או חוץ למקומו⁶⁴ נעשה הקרבן פיגול. כד. אחד מן הפסולים לעבודה שזרק במחשבת פיגול לא פסל⁶⁵ במחשבתו, ואותו הדם שזרק מקצתו ישפך לאמה. ואם נשאר דם הנפש יחזור הכשר ויקבל במחשבה נכונה⁶⁶.

64. היינו שלא נתכפרו הבעלים וגם הבשר אסור באכילה, ובחישב מחשבת חוץ לזמנו האוכלו בכרת. והנה עיקר פרשת פיגול נאמרה בזריקה כמבו' בזבחים כ"ח ע"ב מקרא אריכא המקריב אתו לא יחשב ודרשי' בהקדמה הוא נפסל והיינו בשחישב בשעת הקדמה לאכול מבשרו ביום השלישי, ולעיל מיניה י"ג א' אמר הש"ס יכול לא תהא מחשבה מועלת אלא בזריקה בלבד, ופי' רש"י דקרא מיירי בזריקה דכתי' המקריב אותו והקדמה היינו זריקה, ומרבה הש"ס שם גם שחיטה וקבלה מצד מה דהוו דברים המביאים לידי אכילה, ומקשה הש"ס יכול שאני מרבה אף שפיכת שירים והקטרת אימורין ת"ל ביום השלישי וכו' זריקה בכלל היתה ולמה יצתה להקיש אליה לומר לך מה זריקה מיוחדת שהיא עבודה ומעכבת כפרה אף כל עבודה ומעכבת כפרה. ותמה הגרי"ז דבשלמא הקטרת אימורין הוא מביא לידי אכילה שמתיר להבשר באכילה אבל שפי"ש הרי אינה מתרת את הבשר ולמה חשיבא שמביאה לידי אכילה. ואמנם הנה יש מן האחרונים שר"ל דשפי"ש ג"כ מתרת הבשר באכילה [עי' שפ"א ובמשך חכמה פ' ראה]. והגרי"ז ביאר דמה דמפגלים בזריקה היינו משום דהויא הקדמה והיא לבדה חשובה הקדמה, והו"א דגם שפי"ש חשיבא הקדמה, ולפי"ז כוונת הש"ס בכלל היתה היינו בכלל המקריב. אמנם הנה ברש"י מבו' להדיא דבכלל היתה היינו בכלל דברים המביאים לידי אכילה ודלא כהגרי"ז ועי'.

ועי' תוס' י' ע"א ש"כ שאם זרק לגמור הזריקה חוץ לזמנו ג"כ הוי פיגול, ועי' בקר"א שהק' דהא מסיק הש"ס בספ"ב דמנחות דאין הקטרה מפגלת הקטרה בהקטיר קומץ ע"מ להקטיר לבונה למחר ואפי' למ"ד מפגלין בחצי מתיר. ובמנח"א מייתי משמיה דהגרי"ז דכל מה שאין הקטרה מפגלת הקטרה היינו דוקא בקומץ ולבונה דהוו שני מתירין בזה אמרי' דכיון דאין הקטרת אחד מתיר את חברו אין יכול לחשוב עליו אבל בחד מתיר שפיר יכול לחשוב מזה ע"ז אפי' שאין א' מתיר את חברו.

65. מנחות ה' ב', וזבחים כ"ו ב' אמר רבא אין מחשבה מועלת אלא במי שראוי לעבודה ובדבר הראוי לעבודה ובמקום הראוי לעבודה. וה"ט דלא חשיבא מעשה עבודה כלל, ולהכי אין יכול לפסול את הקרבן דרק עבודה פסולה פוסלת.

66. כ"ה ברמב"ם פי"ד מפסה"מ ה"ב. והק' הגר"ח דממ"נ דאי הוי זריקה לענין שיהא נעשה שיריים א"כ גם בנשאר דם הנפש אמאי יחזור הכשר ויקבל ואי ל"ה זריקה א"כ גם אותו הדם שבכוס למה אינו ראוי לזריקה וכו' דמה שאינו פוסל אלא בראוי לעבודה היא גמ' מפו'

דיני פסולים שזרקו

כה. כל הפסולים לעבודה שזרקו⁶⁷ אינם עושים דחוי או שירים לדם שבצואר הבהמה, חוץ מטמא⁶⁸ שעושה שירים.

כנ"ל וכן מש"כ הר"מ דם שבכוס נפסל משמע מדתני' יחזור הכשר ויקבל ול"א דזרוק מן הדם הנשאר בכוס אבל קשה למה יפסל. וכ' הגר"ח והנראה לומר בדעת הרמב"ם דחלוק דין שירים מדין דחוי דשירים עיקר דינם הוא דהזריקה היא שעושה את הדם הנשאר שירים וחל על החפצא שם שירים וכדחזי' דחייל עליהו דין שפרכת יסוד, ודחויין עיקר דינם הוא דכיון דנתקיים זריקה בהקרבת ואין צורך בהן ממילא נעשין דחויין ולא חל עליהן שום דין, וזהו טעמא דדם שבצואר דחוי דחשוב לא נעשה בו זריקה ורק דנעשה דחוי ממילא משום דאין בהקרבת עוד עבודת זריקה. אשר על כן אם מצינו גוונא שתהא זריקה בהדם עצמו ולא נתקיימה זריקה בהקרבת ובגוף הקרבן אפשר לחול עוד זריקה הדר דינא דלענין שירים דעצם הזריקה עושה אותן שירים די במה דאיכא זריקה בהדם דהדם הנשאר הוי שיירי זריקה וחייל עליה שם שירים וממילא דאינו ראוי לזריקה מפני חלות שם שירים שעליו משא"כ בדם שבצואר דאין בו זריקה העושה אותו שירים ורק דהוי דחוי ממילא משום דנתקיימה הזריקה בהקרבת ואין צורך בהם וא"כ היכא דלא נתקיימה זריקה בגוף הקרבן ויוכל לחול בו עוד זריקה ע"כ לא איכפ"ל מה דנעשה זריקה בהדם דמ"מ כל שהקרבת יש בו דין זריקה הרי הדם הנשאר ראוי לזריקה ואין בו דין דחוי. ועי' בגליונות החזו"א משה"ק ע"ד הגר"ח, ויש להאריך בזה הרבה ואכ"מ.

67. מעילה ה' ע"ב והנה בזבחים צ"ב א' מייתו התוס' פי' רש"י שקבלו פסולים או זרקו את דמה דדם דחוי הוא משום שפסול עושה שירים, והק' על פי' מהגמ' במעילה דמפוי דאין פסול עושה שירים וצ"ע. אמנם הנה אזלו לשיטתייהו דהנה בגמ' בד' ל"ד ע"ב בעא מיניה ר"ל מריו"ח פסול מהו שיעשה שירים א"ל אין עושה שירים אלא חוץ לזמנו וחוץ למקומו הואיל ומרצה לפיגולו. ופי' רש"י דמיירי שקבל וזרק הפסול מי אמרי' כיון דזרק פסול שוייה לדם שבצואר הבהמה שירים ותו לא מיחזי לזריקה או דלמא לא אלימא זריקת פסול לשווייה לדם שבצואר הבהמה שירים ויחזור הכשר ויקבל. ויל"ע למה זריקת הפסול תפסול מלקבל שוב דם ולזרוק, והנה בתוס' כ' דלמ"ד שלב"מ כמקומו דמי מוכרח דפסול אין עושה שירים, וכוונתם דהרי במתני' ברפ"ג מבוי דאם נתן שלב"מ יחזור הכשר ויקבל, ולמ"ד שלב"מ כמקומו ע"כ מיירי בכל הפסולים שזרקו דלא מהני זריקתן מחמת פסולן אלמא דכל הפסולים לא עבידי שירים ויחזור ויקבל. אמנם מה דמיירי התוס' בד' צ"ב היינו בדם שבכוס וכד' הר"מ כפי שביאר הגר"ח [הו"ד לעיל בסמוך]. ולפי"ז מבוי דבזרק לחוד לא יהא פסול עושה שירים כלפי דם שבצואר הואיל דהדם היה עומד להקרבה כדין וחשיב שהיה בזה הקרבה כלפי הדם עצמו שכבר חלק דין לעצמו ואם זרק בפסול חשיב שהיה עבודה בדם ונדרחה הדם, ומה דמספ"ל להש"ס על דם שבצואר אם יהא שירים הוא דוקא באופן שקיבל פסול אם פסול שירים הוא גם בגוונא שנפסל הדם קודם לקבלה, וכן צ"ל בשיטת הרמב"ם הנ"ל, [כך שמעתי לבאר ועי'].

כו. אע"ג שטמא עושה שירים אם זרק זריקה שלא במקומה או במחשבת פיגול⁶⁹ אין עושה שירים.

ובתוס' שם מיתו לה"ר אפרים שמפרש דהך בעיא אמתני' דכל הפסולין שעלו לא ירדו קאי דלכתחילה לא יעלו וקמבעיא ליה אם זרק פסול מהו שיעשה שירים להיות נשפכין לכתחילה, והיינו דמספ"ל בדין עלו לא ירדו אם יש בזה דין שפי"ש, ומתוכ"ד נראה דלעולם חיל על הדם שנשתייר בכוס דין שירים מהזריקה אלא דמספ"ל אם אסור לשפוך ליסוד או לא, ולכאור' היה אפשר דהיינו משום דס"ל כסברת הגר"ח הנ"ל דלגבי הדם נתקיים עבודת זריקה מדין עלו לא ירדו. אלא דהנה תוס' הק' ע"ד רבינו אפרים דלפי"ד הו"ל להק' מהו שיעשה שירים או דחוי כדקאמר באידך בעיא וכו' ומבו' דס"ל להתוס' דמה דלרבינו אפרים לא ישפוך שירים ליסוד היינו מדין דחוי, ובהמשך דבריהם הק' מהסוגיא במעילה אמאי אמר דלהצד שאינו עושה שירים חייב בכיבוס והלא עושה דחוי, ולכאור' מבו' דכיון דיש לדם דין העלאה בפ"ע ולא ביחס לקרבן זהו גופא דחוי על הקרבן ולכן גם דם הצואר נפסל, וזהו שיטת התוס' בד' צ"ב וביה"ד י"ל לפי מש"כ החזו"א בגליונות ע"ד הגר"ח ויש להאריך בזה הרבה ואכ"מ ועי'.

68. מעילה ה' ע"ב טמא דאיתיה בציבור משוי שירים. והיינו משום דעבודתו פסולה מ"מ חשיבא עבודה, ובדומה לזה מצינו בגיטין כ"ד ב' דאמר הש"ס דחליצה פסולה פסולה ופוסלתה, והיינו דאף שהחליצה פסולה היא פוסלתה שלא תתייבם, ואמר הש"ס דאמנם פסול שמאל ולילה פסול ופוסל, אבל לילה ואנפיליא פסולות ואינן פוסלות והיינו משום דל"ח חליצה כלל, ומשו"ה אמרי' דטמא אף דפסול מ"מ יש על עבודתו שם עבודה ולהכי פוסל.

69. זבחים כ"ו ע"ב בגמ' תנן באידך פרקין נתנו על הכבש שלא כנגד היסוד נתן את הניתנין למטה למעלה וכו' אם יש בו דם הנפש יחזור הכשר ויקבל, ואי ס"ד שלב"מ כמקומו דמי למ"ל יחזור הכשר ויקבל וכי תימא להתיר בשר באכילה, מי איכא זריקה דלא מכפרת ושריא בשר באכילה, אי דיהביה כשר ה"נ הב"ע דיהביה פסול.

ובתוס' הק' דאי מיירי בדיהביה פסול אפי' במקומו נמי ותי' דמיירי בטמא דאילו זרק במקומו יש דיחוי כיון דכשר לעבודה בצבור [כדאיתא במעילה ה'] ולא אמרי' דיחזור הכשר ויקבלנו, ורק בהיכא שזרק שלב"מ אמרי' דיחזור הכשר ויקבלנו. ומבו' דרק מי אשר עבודתו קרויה עבודה הוא אשר יעשה שירים כשעבודתו פסולה אבל מי אשר עבודתו ל"ח עבודה כשעשה בפסלות לא יעשה שירים הואיל ול"ח שיירי עבודה כלל, ולהכי בטמא אמרי' דכיון דעבודתו חשיבא עבודה לענין טומאה בציבור להכי עושה שירים אבל כשעשה העבודה שלא כדינה דכה"ג אינו כשר בצבור להכי אמרי' דכיון דלזה אינו כשר בצבור לכן אינו עושה שירים בזה [כן בי' בקר"א]. והיינו דעבודת טמא אינה עבודה כשרה בעצם אבל א"א להפקיע מעבודתו שם עבודה הואיל ומכשרי' ליה בצבור ולהכי רק במה דמכשרי' ליה אמרי' דעבודתו עבודה אבל במה דלא מכשרי' ליה אין עבודתו עבודה. ואפי' דאם בטומאה בצבור יזרוק שלב"מ תהא עבודתו כשרה אין זה סיבה להכשירו עתה וכיון דלא מכשרי' ליה מתחילה לכך חשיב עתה פסול ועי'.

הרב יגאל זנוורי שליט"א

דיני שפיכת שיריים

א. לאחר שנתן מתנות הדם¹ כהלכתו² שופך שיירי הדם³ שבכוס⁴ ליסוד מזבח⁵ החיצון⁶.

1. היינו בחטאת ד' מתנות ובשאר קרבנות ב' שהן ד'. והנה לאחר מתנה ראשונה דכיפר כמבו' בר"פ ב"ש יעוי' מש"כ הגר"ח פ"ט ממעה"ק דהיכא דנתן מתנה אחת נהי דעדין רמיא עליה מצות זריקה משאר מתנות, מ"מ חל על הדם שם שיריים ג"כ, ואית בהו גם דין שפיכה ליסוד ג"כ. אמנם הנה יעוי' מש"כ בפ"ח מפסה"מ דשיריים עיקר דינם הוא דהזריקה היא שעושה את הדם הנשאר שיריים, וכ' שם וממילא דאינו ראוי לזריקה מחמת שם שיריים שעליו, והיינו דשם שיריים הוא סותר במהותו לדין זריקה והיאך כ' דחל שם שיריים לאחר זריקה הא'. ובביה"ד אפשר בב' אופנים, או דכל מש"כ דחל שיריים לאחר זריקה הא' היינו רק לענין אותה זריקה ראשונה המכפרת שא"א ליתן לה אבל לענין הג' זריקות אכתי לא נעשה שיריים, ובאופן אחר אפשר דאמנם שם שיריים אינו סיבה לפסול את הדם לזריקה ורק מה שנתקיימה מצוותו זהו גורם שאינו ראוי עוד לזריקה, וזהו כוונת הגר"ח שכ' מחמת שם שיריים שעליו, היינו מחמת שנתקיימה בו זריקה ולא מחמת שחל עליו תורת שיריים ולהכי אם אכתי ראוי הוא לזריקה באמת לא יחול בו שם שיריים, ומה דמקיים שפ"ש אם שפך אחר מתנה א' עי' מש"כ החזו"א סי"ח סק"ה דאחר שנתן שיריים ע"כ מתכשר הקרבן במתנה אחת שנתן.

ובזריקה שלב"מ עי' בחזו"א [סי"ב סק"א] שכ' להסתפק אי שופך שיריים ליסוד, שהרי דין שיריים כדין אימורין דזריקת הדם מתירין למזבח וכש"כ תוס' בד' מג', אמנם הנה בכתבי הגרי"ז שם ביאר דאין הזריקה מתרת לשיריים והוא רק דין בסדר העבודה שתקדום הזריקה לשפיכת השיריים, ולפי"ז פשוט דגם בזריקה שלב"מ יהא שפיכת שיריים. [ועי' במנח"א בד' לט א' שבי' דתלי בספק הירושלמי ביומא].

2. יעוי' ברש"י זבחים לד' ע"א שפיכה עומד אצל היסוד ושופך, ועי' מש"כ פסחים קבא' דשפיכה היינו בנחת כדי שיפלו על היסוד, והיינו דמה שדינם הוא בשפיכה היינו משום דינא דיסוד. ולהכי לכו"ע ל"מ זריקה לניתינן בשפיכה וכמבו' בסוגיא שם.

3. ואם קבל דם החטאת בד' כוסות ונתן מכל כלי מתנה אחת כל הדם הנשאר בד' כלים נעשה שיריים ושופכו ליסוד, והוא ממה שאמרו זבחים לד' ע"ב מנין לחטאת שקיבל דמה בד' כוסות ונתן מתנה אחת מזה ומתנה אחת מזה שכולן נשפכין ליסוד תלמוד לומר ואת כל דמה ישפוך יכול נתן נתן ארבע מתנות מכוס אחד יהו כולן נשפכין ליסוד תלמוד לומר ואת דמו הא כיצד הוא נשפך ליסוד והן נשפכין לאמה, ר"א בר"ש או' מנין לחטאת שקיבל דמה בארבעה כוסות ונתן ד' מתנות מכוס אחד שכולן נשפכין ליסוד תלמוד לומר ואת כל דמה

ב. שיירי הדם של חטאות⁷ הפנימיות שופך על יסוד⁸ מערבי⁹, ושל שאר קרבנות חיצוניות ביסוד¹⁰ הדרומי¹¹.

ישפך וכו'. ולקמיה לח' ע"ב אמר ר"פ יש מהן כתחילתן ויש מהן כסופן וכו' ושירים כתחילתן, ופי' רש"י חטאת שקבל דמה בד' כוסות ונתן מתנה מכל אחד כולן נעשו שירים לישפך ליסוד אף הג' כוסות שירים שלהן כמו הראשונים, ועי' בקר"א שהעיר דכ"ז נצרך דוקא לרבנן אבל לר"א בר"ש אפי' הזה כולן מכוס אחד ישפך ליסוד. ומ"מ מבו' דגם לרבנן אפי' מתנות שאינם מעכבות יש בהם דין שירים. [ועי' בשיעורי הגרמ"ד מה שתמה בד' רש"י].

ובכתבי הגר"ז זבחים צג ע"ב כ' להסתפק אם שירים שבאצבע יש בהם דין שפיכה על היסוד, ועי' ברדב"ז ... שכ' שיש בזה דין שפיכת שירים, אמנם עיקר דין המתן דמים באצבע הוא ליתן לכל הדם ועי' בזה.

4. והנה יעוי' בחי' מרן רי"ז הלוי [עמ' 72] שכ' דדין יסוד אינו קביעת מקום בעלמא כי אם חלות דין דבעי' יסוד, והיינו שיש רשות יסוד שטעונים הדמים לישפך שם.

5. מתני' ר"פ איזהו מקומן. ובגמ' נא' ע"א דרש"י ת"ר אל יסוד מזבח העולה ולא יסוד מזבח הפנימי, אל יסוד מזבח העולה אין לו יסוד לפנימי עצמו, והיינו דמזבח הפנימי לא היה לו יסוד ולהכי גם הניתנין במזבח הפנימי שיירי הדם שופך על מזבח החיצון וכמבו' בסוגיא שם.

6. זבחים לו א' מנין לכל הדמים שטעונים מתן דם ליסוד ת"ל ודם זבחיך ישפך, נפקא ליה מדברי דתניא רבי אומר והנשאר בדם ימצה שאין ת"ל בדם ומה ת"ל בדם לפי שלא למדנו אלא לניתנין מתן ד' שטעונים מתן דמים ליסוד שאר דמים מנין ת"ל והנשאר בדם ימצה שאין ת"ל בדם ומה ת"ל בדם לימד על כל הדמים שטעונים מתן דמים ליסוד. אמנם יעוי' לקמיה נא דילפי' מקרא דאל יסוד מזבח העולה דין שפיכת שירים, ועי"ש בתוס' שהק' למה בעי' תרי קראי ותרי דקרא דהתם הוא דוקא בעולה וקראי דר"פ ב"ש הוא שאר דמים החצונים הנאכלים, ועוד יש פי' אחר בתוס' דלא אתא לאשמועי' דין שפ"ש כלל עי"ש.

7. היינו חטאות הנשרפות אשר נשנו במתני' ר"פ איזהו מקומן.

8. במתני' שם ובגמ' נא ע"א אמר קרא אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד ההוא דפגע ברישא. ופליגי שם הראשונים אי גרסי' ההוא דפגע ברישא דלרש"י ל"ג ליה וילפי' מקרא דבעי' יסוד שכנגד הפתח וזו היא מערבו של מזבח שהיא כנגד פתח ההיכל. אמנם בתוס' כ' שגי' הספרים הוא משום דההוא פגע ברישא ולפי שאין מעבירין על המצוות נותן באותה הקרן שפוגע תחילה. והק' ע"ז מכ"ד והכריחו כפי' רש"י, והק' אמאי בעי' קרא תיפו"ל משום הא דאין מעבירין על המצוות, ותירצו דלא שייך אין מעבירין אלא כשיש שתי מצוות לפניו כגון דישון מזבח הפנימי ומנורה או כגון מצות קרנות שאינן יודע מהיכן יתחיל אבל לקבוע מקום אשפיכת שירים לא קבעי' מה"ט, וכ"פ במנחות סד' יעוי"ש. האמנם דהנה יעוי' בתוס' מגילה ו' ע"ב שדחו תי' התוס' מסוגיא דהתם ולהכי כ' לבאר דאי לאו קרא הו"א

דאין מעבירין לכתחילה הא דיעבד שרי משו"ה איצטריך דאסור בדיעבד, א"נ איצטריך קרא לאשמועי' יסוד. אמנם הנה יעוי' בעול"ש במנחות סד' שכ' לבאר כוונת תוס' בסוגיין דכל מה דאמרי' אין מעבירין היינו דוקא בהיכא שגם ברחוק יקיים להמצוה וכגון בעומר, אבל בשפיכת שיריים דאי שפך שלא כנגד יסוד מערבי לא קיים מצות שפיכת שירים כלל לא שייך טעמא דאין מעבירין ולפי"ז ישב קו' תוס' במגילה. אמנם יעוי' בכתבי הגרי"ז שבי' בהיפך דגבי עומר אם קיים ברחוק לא קיים כלל בחפצא דקרוי משא"כ בשירים מקרי שנתקיים ביסוד, ועיי"ש שכ' לבאר בעוד אופן וע"ע בחזו"י פ"ו ה"ג שהאריך בזה ואכ"מ.

והנה בזבחים נ"ח מב' דצריך ליתן דוקא ביסוד שכנגד הפתח, אמנם יעוי' בליקוטי הלכות שהוכיח מהרמב"ם פ"ה ממעה"ק הי"א דכל יסוד מערבי כשר, אמנם מתוס' ד' נ"ח הוכיח דס"ל שצריכין ליתן השירים נגד הפתח דוקא, ופליגי אם סוגיא דד' נ"ח קיימא להלכה, ומסיק דלכו"ע לכתחילה נכון ליתן כנגד הפתח מטעם דאין מעבירין על המצוות וכן דייק מלשון הר"מ שם.

9. ואי"צ ליתן בקרן וכל צד מערבי כשר לזה. והנה לענין דיעבד הנה הבאנו לעיל ד' התוס' מגילה ו' דאיצריך קרא לענין דיעבד, והנה יעוי' בטו"א שם שנתקשה למאי הלכתא הוי דיעבד דהא שירים אינם מעכבין והכריח דבפנימיים גם מדינא דאין מעבירין גרידא גם דיעבד א"א ליתן ועיי"ש שהאריך בזה, ומ"מ מב' מדבריו דגם לתוס' דידן הוא מעכב דיעבד, וכן מת' מד' העול"ש במנחות הנ"ל. אמנם יעוי' בחזו"א [סי' יג' סק"א] שנקט דלתוס' דידן עיקר מצות שפ"ש קיים, אלא שחסר מצות יסוד מערבי והיינו דב' מצוות הם. אבל לכו"ע גם אם עבר על מצות יסוד מערבי מחוייב לחזור ול"א דבקרן שעתה נמצא הוא מצוותו.

10. מתני' ד' נג' ע"א שיירי הדם היה שופך על יסוד הדרומית, וילפי' בגמ' דלא ילפי' סתום מן המפורש אלא ילמד ירדתו מן הכבש ליציאתו מן ההיכל מה יציאתו מן ההיכל בסמוך לו אף ירדתו מן הכבש בסמוך לו. ועי' ברמב"ם פ"ה ה"י דמיתני להאי דינא וכ' דילפי' מקרא דאל יסוד מזבח העולה זה יסוד דרומי ובכס"מ הגיה בדבריו אל יסוד המזבח עיי"ש. אמנם בפיה"מ מיתני מספרי דילפי' ממה שנא' אל יסוד מזבח העולה זהו יסוד דרומי שהוא קרוב אליו ברדתו מן המזבח ועי' בלח"מ שם וצ"ע. ויל"ע בבכור מעשר ופסח דמבו' [זבחים נון] שנותן באיזה קרן שירצה אמאי שופך ביסוד הדרומי [לשיטת תוס' שיש בזה שפ"ש] והא אינו פוגע בזה תחילה, וכן יל"ע דבשלמא בחטאת פגע ברישא ביסוד הדרומי ששם השלים את המתנות אבל בשאר קרבנות שמזה שתיים שהן ארבע אינו פוגע תחילה בדרום אלא במערב, וראיתי מי שר"ל שהוא מטעם תדיר דמבו' בתוס' יומא לג', ועי' היטב בחזו"א סי' טו סק"ג וד' בבי' דבריהם.

11. ועי' בתוס' פ"א ע"א דכיון דיסוד דרומי אינו מן הפסו' אלא מטעמא דבעי' בסמוך לו דומיא דשירים פנימיים א"כ אין קפידא אם יתנם במזרחית צפונית וכו' עיי"ש. והנה במתני' סג א' תני' שנותן בקרן מערבית דרומית, [בתוס' ד' סד' כ' שנותן בקרן מזרחית דרומית ובצ"ק גריס מערבית דרומית ועי' בזה]. ועי' בזבח תודה ד' נג' שכ' דכיון דילפי' ממה דבעי' בסמוך

ג. בחטאת החיצונה כשירור מן המזבח צריך לילך דרך אחוריו ופניו למזבח¹², וכשמגיע¹³ לכבש קטן המוליך אל היסוד פונה לשמאלו¹⁴ ליסוד הדרומי.

ד. יש לשפוך השירים על גג היסוד ולא על זקיפתו¹⁵ דבעו איצטבא.

לו לפי"ז צריכה להיות השפיכה באמה השנית שברוח הדרומית, [והיינו משום דס"ל שהיה עוד אמה יסוד מלבד האמה שבקרן] שהוא סמוך לו יותר מהאמה שבקרן, ועוד דלכא' הוא בכלל אין מעבירין על המצוות, ותמה דהא לקמן בד' סג' במשנה תני' שהיה נותן על קרן מערבית דרומית וצ"ע. [ועי' טה"ק ס"ד ע"א בתוס' שם שכ' דלשון המשנה לאו דוקא ובאמת אין דין קרן, ועי' בש"מ שם דמשמע שיש דין קרן].

12. עי' רש"ש ד' נג ע"ב והוכיח כן מד' רש"י ד' סב ע"ב. ועי"ש שתמה במש"כ רש"י בד' סג ע"ב דחזי' בגמ' ביומא שיש לו להקיף דרך ימין, ועי' בפ"י הרא"ש בתמיד שגם ס"ל שאי"צ להקיף ויל"ע בזה. וע"ע בבנין שלמה [קדשים ח"ב סי' י"א]. וע"ע בסוגיא ס"ד א' ובש"מ שם שכ' שהיה הולך ופניו לדרום. וע"ע מש"כ רש"י בד' ס"ג שהיה עומד על הרצפה ועי' ברש"ש שם שהשיג בזה דמשמע בכ"ד שהיה עומד על היסוד.

13. וה"ט שעשו כבש קטן ולא ירד למטה לרצפה כ' בשמ"ק ד' סב שכ' דשמא יקרוש הדם. וחזי' מד' השמ"ק דדם קרוש פסול לשפ"ש, ואינו מבורר אם הוא פסול בעצמות הדם או שאינו ראוי לשפיכה, ועי' בשיעורי הגרמ"ד בד' יג שהביא משמיה דהגרי"ז שהוא רק חסרון בהכ"ת ואינו פסול בעצמות הדם, ועי' בכתבי הגרי"ז מנחות כא שדן לחלק בין זריקה לשפיכה, וע"ע בחזו"א מנחות סי' כא סק"ח. ומש"כ שפונה לשמאלו מפו' ברש"י שם, ואכתי יל"ע בזה.

14. ועי' ברש"י בד' ס"ג ע"ב שכ' שעומד על הרצפה, ועי' ברש"ש שכ' שאינו מדויק שיש לו לעמוד על היסוד. ועי' ברש"י ד' נ"ג ע"א דבהזאות שלמטה עומד על הרצפה ויל"ע מאי שנא, ועי' במקד"ד סי"ז סק"ד ובמנח"א השיגו ועי'.

15. זבחים פא פלוגתא אי מקום עולה מקום שירים, או דשירים צריכים איצטבא ולא כעולה. ובדף נב א' ומה שירי חטאת שאינה מכפרת טעונה גג יסוד תחלת עולה שמכפרת אינו דין שטעונה גג יסוד, והק' התוס' דבד' פא' ממעט עולה מגג יסוד, ופי' דלא ממעט הכא אלא זקיפה דיסוד ממש ולא זקיפה שלמעלה מן היסוד דזהו מקום עדיף לעולה שכך זורק שתים שהן ד'. ובליקוטי הלכות בד' נא כ' גרסי' בפ' כל הזבחים דאמר רב יוסף משמיה דרב יהודה דשירים צריכין איצטבא וכן ס"ל לריו"ח וכו', והלכתא כוותיהו נגד ר"ל דס"ל דיכול לשפוך השירים על קיר המזבח שלמעלה מהיסוד. ובזב"ת שם כ' וכן מוכח ג"כ דעת הרמב"ם דפסק בפ"ב מפסה"מ הי"א כריו"ח דעדין היא מחלוקת א"כ ממילא מוכח דסבר ג"כ דשירים צריכין איצטבא דוקא ואין חילוק בין שירים החיצונים שנשפכין על דרומי ובין שירים הפנימים שנשפכין על יסוד מערבי עכ"ל. אמנם יעוי' בפ"י הראב"ד לתו"כ [ויקרא דבורא דחובה סוף פרש' ג'] דכל הפלוגתא דוקא בפנימים ולא בחיצונים. [ועי' בחי' הגרא"ל מאלין סי' כא סק"י].

ה. י"א שצריך לשפוך השירים דוקא¹⁶ מכלי שרת וי"א¹⁷ שאי"צ לשפוך שירים מכלי שרת ויכול לשופכו מכלי חול, ולכו"ע לכתחילה¹⁸ אסור להעביר את הדם מכ"ש לכלי חול.

ו. אין צריך לחשב מחשבת לשמה¹⁹ בשירים ואין פוסל אם חשב שלא לשמה, ומחשבת שינוי בעלים²⁰ אינה שייכת בשירים.

ז. שפיכת שירים של קרבנות הקרבים במזבח החיצון²¹ אינה מעכבת, אבל של

ועי' בחזו"א סי"ב סק"ב שדן אם דין איצטבא הוא למצוה או לעיכובא דפשטות הגמ' משמע שאם שפך לא בגג היסוד לא קיים שפ"ש, ומאידך במיצוי חטאת העוף משמע שקיים למ"ד ל"מ וכלהו שירים ילפי' מחטאת העוף ועי"ש.

16. בחזו"א [ליקוטים סי"א סק"ג] כ' דשירים ודאי בעו כלי שרת.

17. כן מבו' בעול"ש זבחים לח ע"ב ובקר"א שם וכ"ה במקד"ד סי' ג'.

18. עי' בעול"ש ובקר"א שם שהק' דהיאך מצינו שיתן שירים בכלי חול והא למש"כ תוס' במנחות [ח ע"א ד"ה ולר' חנינא ובד' צה ע"ב ד"ה ומאין דלאחר שהניחה בכלי שרת גנאי הוא להניחה בכלי חול, וביאר בעול"ש דמיירי דיעבד שנשפך הדם מכ"ש לכ"ח. ועי"ש נסתפק אי בעי' ימין בשפ"ש כמו בזריקה.

19. כן עולה מסוגיית הגמ' בד' ד ע"ב ואמנם הנה בתוס' ד' ב ע"א מבו' דלכתחילה גם בהקטרת אימורין יש לחשב לשמה ואע"ג שאינו מעכב, [וכן דעת רש"י בפי' החומש (ויקרא ט ט) ועי' בפי' הרא"מ שם ובלח"מ דלהלן ובזב"ת ד' מן] ולכאוי' היה מקום לדמות שפ"ש להקטרה, אמנם הנה יעוי' בסוגיית הש"ס בד' קיא שמחלק בניהם, ולהכי נראה פשוט דאין צריך לחשב לשמה כלל ואפי' אם חשב להדיא שלא לשמה אינו מחסר כלל. ואמנם הנה אי נימא דהמשך של עבודת הזריקה היא לכאוי' היה נראה שדינה כדין הזריקה, מ"מ מסוגיית הגמ' נראה דאין מחסר מה שחישב שלא לשמה הואיל ואי"ז מכשרות הקרבן ומה שמצינו בהקטרה הוא גזה"כ מיוחד כמבו' בד' הזב"ת בד' ב ובד' מו. אמנם אם שפ"ש מעכבת לכאוי' נראה דבעי' בזה לשמה כיון דהוי מכשרות הקרבן.

20. היינו אפי' למ"ד דמעכבת כפרה ומפגלין בה, והיינו משום דהנה יעוי' ברש"י ד ע"א דמחשבת שינוי בעלים הוא דוקא בעבודה המכפרת וכמבו' בד' י' דדוקא בחישוב על זריקה חשיב שינוי בעלים, ושירים כיון דגם למ"ד מעכבין כ' רשי' בד' נב דאינה מכפרת לא שייך פסול שירים, ועי' מעי"ז בחי' מרן רי"ז הלוי יומא עמ' 42 דשעיר לעזאזל ל"ב שיהא חי בשעת שפ"ש הואיל ואינו בא לכפרה. [ועי' בשיעורי הגרמ"ד זבחים נב ע"א].

21. זבחים נב אמר הש"ס יכול יעכבנו ת"ל ואת כל דם הפר ישפוך נתקן הכתוב לעשה ועשאו שיירי מצוה לומר לך שירים אין מעכבין. ואף דהנה בסוגיא דלקמיה אמר רב אדא בר אהבה שירים מעכבים איכא ביניהו ולכאוי' נראה שם בסוגיא דמיירי גם בשירים

חטאות הפנימיות²² פליגי תנאי [ראה הערה]. אבל לכו"ע²³ אינם באים לכפר²⁴.

חיצונים, מ"מ זה ודאי אינו דהא ראב"א גופא אמר לקמיה קיא' ע"א מחלוקת בשירים הפנימים אבל בשירים החיצונים ד"ה לא מעכבי, וכן אמר בההיא סוגיא נב' ע"ב תאמר בניתנין למעלה שקרנות ממרקות אותו, והיינו כפי' רש"י שהוא גמר מתן דמיהן לעכב דהא לכו"ע שירים החיצונים לא מעכבי וכו'. ועכ"פ צ"ב הסוגיא בע"א דבפשטות מיירי גם בחצונים וראיתי למי שעמד בזה ואכתי צל"ע. [ואמנם ד' ר"ת בתוס' בד' לט' דלריו"ח שירים החיצונים מעכבין, מ"מ ב' הגרי"ז דאינו מדיני הזריקה אלא הוא דין מסויים דשירים].

22. זבחים נב' ע"ב תנו רבנן וכלה מכפר אם כיפר כלה ואם לא כיפר לא כלה דברי ר' עקיבא אמר לו רבי יהודה מפני מה לא נאמר אם כלה כיפר אם לא כלה לא כיפר שאם חסר אחת מכל המתנות לא עשה ולא כלום. מאי בינייהו ריו"ח וריב"ל ח"א משמעות דורשין וכו', וח"א שירים מעכבין איכא בינייהו. וכן לעיל מיניה מב' ע"ב והא תניא ארבעים ושמנה הא כמאן דאמר שירים מעכבין, ולקמיה קיא' מחלו' בשירים הפנימים עי"ש. ולא מצינו ברמב"ם הכרעה לנידון זה, אמנם יעוי' בליקוטי הלכות בד' נב' שכ' דהלכה דאין מעכבין דהלכה כר"ע נגד ר"י, וגם דבמתני' דאיזהו מקומן סתם כוונתה, ובזבח תודה הוסיף דגם בזה אין מחויב לראות שישאר שירים ורק באם נשאר מחויב לשופכו ליסוד עי"ש. [ועי' בלח"מ פ"ח ממעה"ק ה"ז] שכן פשיטא ליה בד' הר"מ אמנם להכס"מ שם לא נראה דלא ברירא בזה ועי' מש"כ בהערה 38].

[והנה אם חסרו השירים מבו' בגמ' בד' פא' דאף למ"ד שירים הפנימים מעכבין אינו מעכב. (ועי' בחזו"א או"ח סי' קכח סק"ד שנסתפק באיזה אופן חשיב שחסרו השירים.) ועי' במקד"ד סי' ז' סק"ה שחקר אי למ"ד מעכב היינו משום שהוא חשוב כעבודה ולהכי בנתן מקצתן שוב אינו מעכב או"ד שכל השירים טעונים יסוד ואם נתן מקצת אכתי צריך ליתן הכל. והנה ממש"כ תוס' בד' מב' א' שאפשר להביא פר במיוחד בשביל שירים חזי' שהיא עבודה לעצמה, אמנם שיטתם תמוהה ממה שמצינו בד' נב' שצריך להביא פר אחר ולהזות ממנו מקצת הזאות, ועי' בש"מ בד' מב' שכ' דסגי בהזאה א' על טהרו של מזבח, ובפשטות זהו גם כוונת התוס'].

23. זבחים נב' שירים מעכבין איכא בינייהו, ופי' רש"י ר' ישמעאל סבר כפרה הוא דלא מכפרי אבל עכובי מעכבי וכו'. ובאחרונים תמהו היאך אפשר שיעכב הכפרה ואינו בא לכפר, ועי' בעול"ש זבחים נב' ע"א שכ' דזריקה תלויה ועומדת אם יתן שירים אח"כ נתכפר למפרע בזריקה ואם לא יתן לא נתכפרה כלל, והנה יעוי' בחק נתן שם שבי' דלמ"ד מעכבין היינו דחייב להותיר שירים לשפוך ליסוד ואם נשפכו שירים מביא פר אחר ומתחיל בתחילה בפנים כדאיתא לקמן וכו' ואע"פ שאין מעכבין כפרה, ולמ"ד אין מעכבין אינו חייב להותיר אלא אם הותיר טעון יסוד.

ויל"ע למ"ד שאינו חייב להותיר באופן שנותר לו ולא שפך ליסוד, אי כה"ג מעכב לכפרה והנה לענין היתר בשר באכילה מצינו דפליגי האחרונים אי הוי מתיר, דהנה יעוי' בשפ"א בד'

ח. י"א שכיון שאין שפיכת שיריים מעכבת²⁵ אין צריך לראות שישאר דם לשפיכת שיריים ורק אם נשאר מחויב ליתן, וי"א²⁶ שצריך להשתדל בזה. וי"א²⁷ שדוקא בחטאת חייב לראות שישאר ולא בשאר קרבנות.

יג. שתמה במאי דאמרי' דשירים מביאין לידי אכילה, והק' דהיכן מצינו שאסור לאכול בשר קודם שפ"ש, ועי' בכתבי הגרי"ז דאינו מתיר כלל אלא רק הוי מסדר העבודה, אמנם הנה יעוי' במשך חכמה פ' ראה עה"פ ודם זבחך ישפך כ' בשם חתנו דילפי' דאין לאכול הבשר קודם שפיכת שיריים ליסוד, וכ"ה בהגהו' מצפ"א סנהדרין סג]. אמנם לענין כפרה נראה פשוט דלא יעכב אך אכתי יל"ע בזה.

אמנם יעוי' בד' הח"נ שם דפשיטא ליה דכ"ז בפנימיים אבל בחיצונים לכו"ע אינו מעכב והיינו דאם לא הותר אי"צ להביא קרבן אחר לכו"ע, אמנם הנה בעיקר הדין אם צריך להותר שירים הוא פלוגתא בראשונים וית' להלן.

24. ואמנם הנה יעוי' בחזו"א [סי' טז' סק"א] שכ' דמהגמ' בד' מב' חזי' דלמ"ד שמעכבין כפרה מפגלין בהן, [וכן חזי' להדיא מברייטא דמייתי הש"ס בד' לט'] ולפי"ז ודאי דבא לכפר דהא הש"ס תלי להו בהדדי (בד' יג' ובד' לט') דמה שאין מפגלין היינו משום שאין באין לכפרה, ואי מפגלין ודאי דבאין לכפרה, ועי"ש שפקפק בזה דאפשר דלכו"ע אין מפגלין ומ"ד שמפגלין תנא אחרינא הוא כדמסיק לקמן.

25. ברש"י בד' לז' ע"א כ' בהדיא מנין שכל דמים של כל קרבנות שטעונים מתן דם ליסוד אם נשאר מן הדם בכלי לאחר שזרק שתי מתנותיו שצריך לשפכו ליסוד וכו', והיינו דאין דין שפיכת שירים אלא בנשאר דם בכוס, וכ"מ ממש"כ בד' נא' ד"ה אל יסוד, [ועי' רש"ש וליקוטי הלכות ד' נג שדייקו כן ברש"י]. וכן שיטת הר' משה מפונטיז"א בתוס' בד' נג'. וכן הכריע בליקוטי הלכות בד' נב דלא בעי' לראות שישאר דם לשפיכת שירים בין בדמים הפנימיים ובין בדמים החיצונים.

26. כ"ה ד' הר' יעקב מאורליינ"ש בתוס' שם. וכן דייק השפ"א [ד' לז'] מהרמב"ם פ"ד ממע"ה"ק ה"י עי"ש. ולכאור' הנידון בזה אם שפיכת שירים הוא עבודה בקרבן או שהוא עבודה בדם. ועי' בעולת שלמה לח' ע"ב מש"כ לבאר פלוגתא דהר"מ ותו"י אם השירים הם חלק מעבודת הזריקה או"ד שהוא עבודה לעצמה וכמו דין הקטרת אימורין יש דין שפיכת שירים. והנה אי נימא דהוא חלק מדין הזריקה ודאי שיש דין לראות שתתקיים הזריקה בשלימות עי"ד שיהא שירים, אמנם אם הוא דין נפרד אפשר דאין חיוב בזה, אכן יש קצת להעיר בזה דהלא כמו שבהקטרת אימורין דאמנם אינו מחוייב להמציא אימורין אבל מצווה לשמור שיהו ראויים להקריבם א"כ גם בשירים כ"ה, אמנם י"ל דכל מה שניתן להם שם שירים זהו רק לאחר הזריקה וא"כ אינו מחוייב להמציא שירים, אכן אינו מוכרח דאף לצד זה אפשר דהיכא שנשאר דם מה שמחוייב לשפוך השירים חלק מעבודת הזריקה הוא ועי' בזה. [ובמקו"א הארכתי בזה.]

ט. י"א ²⁸ששופכים שיריים גם בלילה. וי"א ²⁹שאינן שופך בלילה. אבל לכו"ע בעלות השחר ³⁰נפסל בלינה.

27. כ"ד הגר"א בפ"י על המשניות פ' איזהו מקומן שכ' בד' רש"י דדוקא בשאר קרבנות אי"צ לראות להותיר לשפ"ש אבל בחטאת בעי' שיראה להותיר, והיינו משום דבחטאת שכ' להדיא בתורה הוי חלק מדיני הזריקה, וכ"ה בפ"י הגר"א עמ"ס קניין, וכ"ה באדרת אליהו [דברים יג כז]. ועי' בחי' הגר"א ל' מאלין שכ' סברא זו דשאני היכא דכתי' להדיא [ועי' מנחת אברהם]. [ואמנם אינו ברור בכוונת הגר"א דאפשר דכוונת דבריו הוא רק במה דבחטאת משכח"ל בכ"א אבל אינו חייב להותיר ורק מכיון דבכ"א נותר ממילא משכח"ל חיוב ועי' בזה] וע"ע במרומי שדה נג ע"ב וכת ע"ב.

28. זבחים לח ע"ב בהא דאמרי' דג' מתנות יש מהן כתחילתן ויש מהן כסופן ואמרי' דלילה הוא כתחילתן, והוכיחו מהא העול"ש ובליקוטי הלכות וכן משמיה דהגרי"ז שבשירים אין פסול לילה. וכ"ד המקור ברוך (ח"א סי' יב' דה"ה ונראה). והעול"ש בד' נב' הכריח כן דכיון דאינו בא לכפר למה יהא צריך יום דדוקא עבודות דמכפרי צריכים להיות ביום וכדאמר במגילה כ' לענין וידידי דברים דכפרה ביממא הוא דכתיב כי ביום הזה יכפר וכו'. ובאמת דצ"ע דכיון שחל פסול בדם לענין זריקה היאך אפשר שלענין שירים אכתי יהא כשר, ובכתבי הגרי"ז כתוב לבאר דכל מה שנפסל הדם בשקיה"ח אין הפסול משום דלילה פוסלתו אלא דהפסול הוי בדם משום דבעי' הקרבה ביום זבחו ומשקעה החמה כבר אינו ביום זבחו, ולהכי לענין שפ"ש כיון דל"ה בכלל זריקה לא נפסל.

29. בחזו"א [ליקוטים סי' א' סקי"ג] מייתי לד' הל"ה ופליג, והוכיח כן מהא דלקמן נו' מחשבין בדמן משתשקע החמה ובבשרן ובאימוריהן משיעלה עמוה"ש, וכיון דנחית התנא לפרט כל החלוקות ודאי אי בדם איכא תרתי היה שונה מחשבין בזריקת דמן משתשקע החמה ובשפיכת שירים משיעלה עמוה"ש אלא ודאי אף שיירי הדם נפסל בשקיה"ח והא דחשיב כאן לילה הוא למחשב כלהו ולהגדיל תורה, אבל דבר זה איתא גם בשירים. וכן נקט בקר"א שם ובמנ"ח מצוה קמד'. ובסברתם נראה דאף דאין מכפרין מ"מ אפשר דס"ל שפסול לילה הוא כפסול לינה או דשפ"ש הוא המשך של עבודת הזריקה ועי' מש"כ בהערה 25 ואכתי יל"ע בזה.

30. וכדחזי' זבחים יג דע"מ לשפוך שירים למחר הוי פיגול, (ועי' באה"ז שתמה במש"כ תוס' בד' פג' ע"ב דלא מצינו פסול לינה בדם). וילפי' ליה מקרא דלא ילין חלב חגי עד בקר [עי' זבחים פו'] דמהא ילפי' פסול לינה גם במי כיור וכמבו' בתוס' ב"מ קי' ע"ב. ולענין אי מהני ליה הלנה בגגו של מזבח, הנה יעוי' מש"כ רש"י נו' א' דילפי' ממה דאיצטריך תרי קראי [ביום צוותו וביום הקריבו] דלא מהניא ליה הלנה בראש המזבח, אמנם בתוס' שם פליגי. והנה בעיקר ד' רש"י הנ"ל שפי' דאתא קרא לומר דלא מהני ליה הלנה בראש המזבח, פי' בשמ"ק דהיינו דבלא קרא הו"א דאם העלהו למזבח בלילה קודם עמוה"ש אין לינה מועלת בו ובזה קמ"ל דלא מהני ליה ונפסל בעמוה"ש, אבל אם באמת היה בגגו של מזבח מקודם השקיעה עד לאחר עמוה"ש שפיר מהניא ליה הלנה בגגו של מזבח. אמנם הנה הגרי"ז ביאר

י. א"א³¹ לחשב מחשבת פיגול בשפיכת שיריים דעבודה שאינה מעכבת כפרה היא. אבל אם חישוב בא' מד' עבודות לשפוך חוץ לזמנו הוי³² פיגול.

יא. בבכור מעשר ופסח³³ א"א שאין דין שפיכת שיריים, וי"א³⁴ שגם בזה יש דין שפ"ש.

לפי"ד שהוא פסול מיד בשקיה"ח, וסברתו דכל מה דאמר' דמהני הלנה בראש המזבח הוא דוקא היכא שהלילה הוא סיבת הפסול אבל אם אין הלילה סיבת הפסול ויסוד הפסול הוא מכיון שאינו ראוי להקרבה ממילא נפסל א"כ פשוט דלא יהני ליה מה שהלינו בגגו של מזבח, ולפי"ז לענין שירים ודאי יהני הלנה בראש המזבח. [ועי' בחזו"א סי' יט' סקמ"ה ומו' שבי' גדר פסול לינה דעמוה"ש].

31. זבחים יג' יצאו שפיכת שירים והקטרת אימורין שאינם מעכבין את הכפרה, ואף בשירים הפנימים אין מפגלין, ואמנם יעו' מש"כ לעיל הערה 20 בשם החזו"א שהוכיח מסוגיית הש"ס בד' מב' דלמ"ד מעכבין מפגל, וכן יעו' ברייתא בד' לט דמפגלין ולכאור' היינו למ"ד דמעכב כפרה, אמנם הנה יעו' מש"כ בליקוטי הלכות בד' נב דהלכה דאין מעכבין בכל גוונא, ומלבד זה הנה פקפק החזו"א דדלמא מ"ד דמפגלין תנא אחרנא הוא ומ"ד דמעכב לא מוכרח דס"ל הכי וכוותיה ודאי דלא קי"ל.

32. אמנם אינם פיגול לחייב כרת האוכלין דהוו מתיר וכמבו' במתני' זבחים מב' ע"ב. ובתוס' שם הק' דהא הוו מתיר ותי' דכל הדם מתחילה ראוי לזריקה ולהכי חשיב מתיר ולא ניתר עי"ש. ויל"ע דראוי רק לזריקה פסולה ולא מתיר הוא, וצ"ל דכיון דבגדר הדין דמרצה לפיגול הוי מתיר דינו כשאר מתיר, ואכתי יל"ע בזה.

ובאו"ש [פי"ג מפסה"מ ה"א] נסתפק אי בעי' לחשב כזית, ועי' במקור ברוך [ח"א סי"ב] שהוכיח משיטת רש"י במנחות יא דבלבונה מפגל אפי' בקורט א' דל"ב כזית. ועי' מש"כ המל"מ בסוף פי"ד מפסה"מ.

33. הנה ברש"י זבחים לו' א' כ' אם נשאר מן הדם אחר שזרק שתי מתנותיו וכו', ולכאור' מב' בד' רש"י דדין שפיכת שירים נא' דוקא בקרבנות שיש בהם חילוק מתנות. וכ"נ ברמב"ם פ"ה ממעה"ק [יעו' שפ"א זבחים לו']. וכן כ' בהדיא בראב"ד בתמיד פ"ד עי"ש. וכן נקט בחי' הגר"ח [סטנסיל]. אמנם הנה יל"ע דבסוגיית הש"ס בד' נב' מי כתיב אלא יסוד העולה אל יסוד מזבח העולה כתיב, ועי"ש ברש"י שכ' ליתן תורת יסוד למזבח העולה לכל דמים הנזרקין עליו, ולכאור' מב' דמיירי אף בבכור מעשר ופסח, ואמנם הנה למה שיסד הגר"ח דאין חילוק בין זריקה לשפיכה מלבד מה דבזריקה שייך חילוק מתנות הנה באלו כיון דבעו רק מתנה אחת ובזה דינם בשפיכה לכתחילה, א"כ י"ל דמתקיים דין שפיכת שירים בעצמות המתנה, ולהכי כ' דשפיכה מיוחדת לשירים הוא במקום שיש חילוק מתנות ועי'.

34. כן ד' התוס' זבחים נא ע"ב, ובד' פ' ע"ב ד"ה בל תוסיף. (ובסברת המח' הארכת במקו"א ואכ"מ).

יב. לכתחילה צריך לשפוך³⁵ כל הדם ולא סגי במקצתו, אמנם אם נשפך מקצת מן הדם קודם שפ"ש³⁶ אי"צ לאוספו.

יג. זר³⁷ פסול לשפיכת שירים אבל אם שפך³⁸ אינו חייב מיתה ביד"ש.

יד. אם ניתז מן הדם על הבגד קודם שפיכת שירים³⁹ אינו טעון כיבוס.

35. בטו"א מגילה ו' כ' דצריך לשפוך כל הדם ויליף לה מקרא דכתיב ואת כל הדם ישפוך. [ועי' במקד"ד סי' ז סק"ה שנסתפק בזה לענין מחשבת פיגול ולענין חוץ לר"נ, והוסיף להסתפק למ"ד שירים מעכבין אי בעי' לשפוך לכל השירים יעוי"ש.]

36. הנה בתוס' זבחים יג ע"ב ומעילה ז ע"א הק' דהנה בזבחים מבוי' דמחשבין על שפ"ש, ומאידך במעילה מספ"ל להש"ס חישב לנשפכין מהו, ותי' דמיירי שנשפך מן הכלי על הרצפה ומבעיא ליה אם מוליך אותו מקצת דם הנשאר בכלי על מנת לזרוק מאותן הנשפכין חוץ לזמנו שהרי ראויין לאוספן, או"ד כיון דבכוס איתיה וההוא דעל הרצפה הולך לאיבוד לא פסלה בהו. ומבוי' דאם נשפך מן הדם אי"צ לאוספו. [והנה יעוי' במל"מ [פסוה"מ פי"א ה"א] שתמה למה לא הביא הר"מ ספק הש"ס דמעילה. וכן הוא בירושלמי יומא פ"ה הל"ו דאפי' למ"ד שירים הפנימים מעכבין היינו הנשאר בכוס אבל הנאבד קודם אינו מעכב. אמנם יעוי' בכתבי הגרי"ז זבחים יג' שתמה למה לא יהא מצוה לאוספו מטעם שירים כיון דגם על הדם הנשפך יחול עליו תורת תורת שירים, ואע"פ שיש פלוגתא בד' לד אי כוס עושה חבירו דחוי או שירים, זהו דוקא בהיכא שנתקבל לכתחילה בב' כוסות, ועי"ש שהוכיח כן מסוגיא דיומא כז' ע"ב והשאיר בצ"ע. אמנם לכאור' היה נראה דיש חילוק אם נשפך על הרצפה או לכוס אחר, והכי נראה מד' התוס' בד' לד ד"ה ולהוי עי"ש. אמנם הנה יעוי' באו"ש [פי"ג מפסה"מ ה"א] שנקט שיש מצוה לאוספו. אכן הנה באופן שלא נשאר כלל דם לשפ"ש יעוי' באו"ש שם שהכריח דודאי גם תוס' מודו שיש מצוה לאוספו.

37. כן נראה ממש"כ רש"י בד' לח ע"ב ד"ה חוץ דורות כתחילתו היינו שחייב עליהן מיתה ומשמע דפסול יש ג"כ בשירים, וכ"ה בתו"י יומא כז ע"ב דשפיכת שירים ודאי כהונה בעי דמקבלה ואילך מצות כהונה. וכן מבוי' בחזו"א [ליקוטים סי"א סקי"ג] שכ' וגם זרות נראה דאיכא בשירים.

38. כן מבוי' בזבחים לח יש מהן כתחילתן וכו' זרות כתחילתו ופי' רש"י דזר חייב עליהן מיתה, ומבוי' דבשירים אין חייב מיתה. ועי' בעול"ש שם שהק' דהא עבודה תמה היא דקי"ל יומא כד דחייב מיתה בעבודה תמה, ותי' דכיון דסוף עבודה היא אינו חייב מיתה. [אמנם יעוי' בספר חומר בקדש להתפא"י (פ"ב או' עג') שנסתפק בזה ועי' במקור ברוך (ח"א סי"ב) שתמה עליו בזה.]

39. זבחים צג מתני' ניתז מן הצואר אין טעון כיבוס, מן הקרן ומן היסוד אינו טעון כיבוס וכו', אין טעון כיבוס אלא דם שנתקבל בכלי וראוי להזאה. ובד' לח ילפי' מקרא דאשר

טו. השופך שיריים בחוץ⁴⁰ אינו חייב כרת או חטאת.

טז. י"א שחטאת שמתו בעליה קודם שפיכת שירים⁴¹ צריך ליתן לשירים. וי"א שאין נותן.⁴²

יז. נסתפקו האחרונים אם⁴³ בבמה יש דין שפיכת שירים.

יזה פרט לזה שכבר הוזה, דכיון שהזה לכל המתנות אין דמה טעון כיבוס, ומפרשי' לט א' דמה דממעט' במתני' מן היסוד היינו בראוי ליסוד. אבל אם הזה הזה אחת אע"פ שכיפר דמה טעון כיבוס הואיל ואכתי ראוי להזה הוא. וכ"פ הרמב"ם פ"ח ממעה"ק ה"ז וכ' שהוא ג"כ בחטאות הנשרפות, ועי' בכס"מ שכ' שמקור ד' הר"מ הוא ממתני' בד' צב עי"ש, אמנם בלח"מ כ' שהוא משום דס"ל להר"מ דגם חטאות הפנימיות אינם מעכבות וכש"כ הר"מ לענין שיירי הדם בחוץ דאפי' בפנימים פטור, ויל"ע למה הכס"מ לא ניה"ל בזה ועי'. [ועי' בעול"ש ד' מא מש"כ לדון בד' התוס' אי תלי זב"ז].

40. פלוגתא דרבי נחמיה ורבנן במתני' זבחים ד' קי' ומפרש הש"ס בכ"ד דפליגי אם שירים מעכבין או שאינם מעכבין, דלר"נ כיון דמעכבין זריקה גמורה הן וחייבין בחוץ. וברמב"ם פיי"ט ממעה"ק ה"ד פסק דלא כר"נ ופטור בין בשירים הפנימים ובין בחיצונים ועי' בכס"מ שם שכ' שהוא משום דקי"ל דשירים לא מעכבי, וברדב"ז כ' שהוא מטעם שיירי מצוה ועי' בזה.

ובליקוטי הלכות שם הק' דהא התנא סתם בס"פ כר"נ וא"כ הוי מח' ואח"כ סתם, וכ' דאיכא סתמא אחרינא בפ' איזהו מקומן דאם לא נתן לא עיכב, ובזב"ת שם כ' דעדיין יש לפקפק דהוא סתמא בתרא, וכ' דס"ל להר"מ דסתמא דרבים עדיף על סתמא בתרא. [ובתוס' לט ע"א וביומא ס ע"ב האריכו בד' ר"נ אי מיירי גם בשירים החיצונים או רק בפנימים אמנם למה דקי"ל אינו נ"מ לדינא ואכמ"ל בזה].

41. כ"ד העול"ש ד' נב והחזו"א סי' טז סק"א. וסברתם מבו' דכיון דאינו בא לכפרה דמי לשאר קרבנות שבאים לאחר מיתה.

42. כ"ד הזב"ת בד' לח' וצ"ב סברתו. ואולי ס"ל דכיון שחטאת בעלמא אינה באה לאחר מיתה תו לא איכפ"ל במה דאינה בא לכפרה כיון דלא נא' פרשת חטאת לאחר מיתה כלל ולהכי גם שפ"ש אינו יכול ליתן, ודוקא ג' מתנות אחרונות שבחטאת נותן הואיל וכבר נתן לראשונה חשבי' ליה שמשלים זריקה שכבר נתן להיותה חלק מד' זריקות, אבל שירים שאינם חלק מעבודת הזריקה אין דין ליתן ועי' בזה.

43. עי' במקד"ד סי' כ' סק"ג שחקר אם יש שפ"ש בבמה קטנה דדלמא כיון שאין יסוד לא שייך שפ"ש ועי"ש שכ' דלמ"ד מקום עולה מקום שירים גם בזה יהא. ועי' במקור ברוך [ח"ב ס"ס כד] שכ' דאם בבכור מעשר ופסח אי"צ שפ"ש גם בזה אי"צ משום שאין חילוק קרנות ויל"ע לשי' תוס' שיש שפ"ש בבכור מעשר ופסח.

הרב יעקב ישראל שניידר שליט"א

שפיכת שיריים

מקומו

א. אחר שזרק את דם חטאות הנשרפות ישפוך את שירי הדם על יסוד מערבי שהוא פוגע בהן תחילה¹, ובשאר הקרבנות הוא על יסוד דרומי² ואי שפך לשאר היסודות יצא ידי חובה ויש חולקים³.

מקומו ביסוד

ב. מקומו על גג היסוד⁴ ובעינן שהוא יתן לכתחילה במקום שפוגע בהן תחילה שהוא אמה השניה ברוח דרומית וגבי חטאות הנשרפות הוא ביסוד מערבי ולכתחילה כנגד פתח ההיכל⁵.

1. זבחים נ"א ע"א "אל יסוד מזבח העולה אשר פתח אהל מועד" שהוא יסוד מערבי שכנגד הפתח וברמב"ם כ' "שהוא פוגע בו תחילה כשיוצא מן ההיכל" ובתוס' מחקו גירסא זו משום שא"כ למה לי קרא ועוד אין שייך אין מעבירין על המצוות אלא רק במקום שיש לו ב' מצוות והנידון איזה יקיים ולא כשבאים לידע המקום ובלחם משנה מיישב דא"נ לולי קרא אמרינן סברא זו אך אחרי הקרא זה גופא מה שנתחדש דמהני.

2. זבחים נ"ג ע"א "ילמד סתום מן המפורש אמרת ילמד ירידתו מן הכבש ליציאתו מן ההיכל מה יציאתו מן ההיכל בסמוך לו אף כאן בסמוך לו".

3. בפשטות מבורר מהרמב"ם שהוא יצא ידי חובה שהרי עיקר הטעם הוא משום אין מעבירין על המצוות ובזה ודאי שיוצא אך בדעת תוס' כ' השפ"א והעולת שלמה מנחות ס"ד ע"א דהוא לא יוצא ידי חובה ועי' חזו"א סי' ט"ו סק"א שכ' דגם לפי תוס' הוא יוצא ידי חובה.

4. זבחים נ"ג ע"א אמר רב יהודה שיריים טעונים איצטבא וברש"י "על גג היסוד ממש העשוי כאיצטבא" ועי' חזו"א זבחים י"ב ב' שנסתפק האם הוא מעכב ועי' מקור ברוך [ח"א י"ב] שכ' דהוא מעכב.

5. עי' זבח תודה נ"ג ע"א וכ' ב' טעמים לזה או משום שאין מעבירין על המצוות ועל כן הוא דוקא אמה ראשונה או שהוא נחשב יותר בסמוך לו ונשאר בסופו וצ"ע [והוא חידוש דבפשוטו כל דין אין מעבירין קיים רק באופן שהוא ב' מקומות אך כאן הלא הוא נחשב נתינה בכל היסוד ומאי טעמא הוא נחשב אין מעבירין וצ"ע].

צורתו

ג. היא בשפיכה⁶ ואינו בזריקה ונחלקו בתוספתא [פ"ו ה"ד] האם הוא צריך לירד על היסוד כדי שיתקיים שם שפיכה או דילמא דהוא מהני גם ממקומו⁷.

ד. שופך ביד ימין ואי שפך בשמאלו יש להסתפק אי יצא ידי חובה או לא ועי' הערה⁸.

ה. שפיכה בעינן שיהיה דוקא בכלי שרת ואי היה בכלי חול יש להסתפק אי יצא ידי חובה⁹.

זמנו

ו. נחלקו האחרונים האם הוא כשר בלילה או דוקא ביום¹⁰.

קביעת שם שיריים

ז. נחלקו האחרונים מתי הוא הזמן שאפשר לשפוך שיריים גבי חטאת חיצונית האם הוא מיד או שהוא רק אחרי גמר כולם¹¹.

6. כן מבואר בתורת כהנים וילפינן מדכתיב "ישפוך ולא יזה".

7. הוא על פי פירוש החזון יחזקאל.

8. עי' עולת שלמה ל"ח ע"א דנסתפק אי בעינן ימין כשאר כל המתנות דהוא המשך זריקה או לא.

9. חקירת האחרונים האם טעון כלי שרת והנה החזו"א מוכיח מזה שנקטו שם בברייתא כלי שרת כתחילתן וזה ודאי ששיריים טעונים כלי שרת אמנם דעת המקדש דוד סי' ג' ובקר"א משמע דהוא לא טעון כלי שרת ועי' עולת שלמה ל"ח ע"א דמבואר דודאי לכתחילה בעינן כלי שרת וכל מה דמיירי הכא הוא רק לענין דיעבד דכשר בכלי חול.

10. בגמ' אמרינן בדף מ"ב ע"ב דג' מתנות שבחטאת אינן באות בלילה ועוד אמרינן דחוץ לילה זרות וכלי שרת כתחילתן ומבואר להדיא דאם הוא כסופן הוא היה כשר ומבואר דשפיכת שיריים כשר וכן נקט הליקוטי הלכות והגרי"ז אמנם בקר"א ובחזו"א נקטו דהוא פסול [ודחקו דברי הגמ'] ובספר תוספת קדושה הביא לדייק בדעת הרמב"ם דהוא כשר בלילה מזה שהרמב"ם אומר דגבי מחשבת חוץ לזמנו הוא גבי זריקה שהוא מחשבה לזרוק משתשקע החמה וגבי שפיכת שיריים הוא אומר למחר ומשמע מזה שהוא כשר [ובגדר פסול דלילה עי' באחרונים אי הוא פסול בחפצא של הדם או שהוא לא הזמן לזריקה והנה אי אמרינן דהוא המשך זריקה הוא קשה מאי טעמא הוא כשר בלילה].

11. עי' בחי' הגר"ח דמבואר ממנו שיש מצוה בשפיכת שיריים כבר במתנה ראשונה אך החזו"א שם בגליונות כתב דאין שייך שיהיה ב' מצוות הפכיות ובספרו הוא נוקט דחל

שיעור השיריים

ח. נחלקו הראשונים¹² האם יש דין לשפוך את כל השיריים או דסגי גם במקצתם.

נשתייר מאצבעו

ט. נשאר מאצבעו שיריים¹³ נשפכים ליסוד.

אי חובה לשייר או שהוא רק אם נשאר

י. נחלקו הראשונים האם יש מצוה להשאיר לשפיכת שיריים או שהוא רק אם נשאר ויש מהראשונים שכ' שהא חלוק בין חטאת לשאר קרבנות דבחטאת הוא מצוה ובשאר קרבנות הוא לא מצוה ובדעת הרמ' מדייקים שאין מצוה גבי שאר קרבנות מלבד חטאת¹⁴.

אי מעכב

יא. לא שפך את השיריים יצא ידי חובה דאינם מעכבים¹⁵ והוא אפילו אי התחיל לשפוך מקצתם¹⁶ ועל כן אין גם חיוב חוץ¹⁷.

שם שיריים כבר בתחילה אך לא יהיה מצוה לשפוך ועי' מקד"ד סי' כ"ג ססק"ד דהוכיח מרש"י שהוא ג"כ הכי.

12. בטורי אבן מגילה מבואר דבעינן שהוא ישפוך את כל השיריים אך ברש"י מבואר שהוא סגי במקצת וכן משמעות הירושלמי בזה ועי' חזו"א סוף סי' ט"ו דמבואר ממנו שמצד הדם סגי במקצת אך מדין הקרבן בעינן כל הדם [ט"ו סק"ד].

13. בגמ' מבואר זבחים צ"ג ע"ב ששירים מהאצבע הם פסולים אמנם הגרי"ז דייק מלשון הרמ' שכל מה שהם נפסלים הוא רק לקרן אחרת אך הם ראויים לשפיכת שיריים.

14. עי' בתוס' בדף נ"ג דנחלקו הראשונים אי צריך שהוא ישאיר או לא ובד' הרמב"ם מדייק השפ"א שאין מצוה להשאיר וראייתו נראה דהוא משום דהרמב"ם בהלכה ו' גבי חטאת כ' שהוא שופך ובהלכה י' גבי שאר קרבנות כ' שהוא נשפך ומשמע מזה להדיא שיש הבדל בין הקרבנות האם יש מצוה לשפוך או שהוא רק אם נשאר ובדעת רש"י עי' מאורות הגר"א שכ' דאין מצוה וכן הוא מדייק מהתורה כהנים דגבי חטאת הוא כותב מתנה נוספת שהיא יציקה [ובפשוטו המחלוקת ביניהם תליא בגדר שפיכת שיריים האם הוא דין בדם ועל כן הוא רק אם נשאר או שהוא דין בקרבן].

15. זבחים נ"ב ע"א "ואת כל דם הפר ישפוך" נתקן הכתוב ועשאו שיירי מצוה [וביסוד הדבר עי' גרי"ז דהוא משום שאין גדר שיריים הוא דין בקרבן אלא הוא דין בדם ששיריו יהיו על היסוד].

אך אי לא שפך את השיריים יש שכ' שהוא נאסר לאכול¹⁸.

כהונה

יב. זר ששפך שיריים נחלקו האחרונים¹⁹ האם הוא חייב מיתה.

נתערבו

יג. נתערבו שיריים חיצוניים עם פנימיים נחלקו האחרונים אי נותן ליסוד מערבי או להיכן שירצה [בדרומי או מערבי]²⁰.

בשאר הקרבנות

יד. שפיכת שיריים נוהגת בקרבן חטאת ועולה ויש אומרים שהוא רק בעולת תמיד ובחטאת²¹.

16. עי' אור שמח [פסוהמ"ק פ"ב הי"א] שכ' בדעת הירושלמי שהוא מסופק האם באופן שהוא שפך מקצת שיריים אי מעכב אך בדעת הבבלי הביא הגמ' בדף פ"א דהם לא מעכבי.

17. זבחים קי"א ע"א דהוא תלוי אי שיריים מעכבין ולדעת רבי נחמיה שחייב הוא משום דס"ל מעכבין.

18. בפשטות מכיון שהוא לא מעכב הוא לא נאסר באכילה אך עי' שפת אמת [י"ג ע"א] דהוא אסור באכילה ולכן הוה ס"ד דהוא נחשב מתיר ויהא בו פיגול ואי השיריים לא קיימים נראה דהוא מותר באכילה דלא גרע מהקטרת אימורים [וכן כ' בספר בית האוצר עיי"ש שדייק כן ממה שכ' שהוא מדברים המביאים לידי אכילה ואי נימא דהוא מותר באכילה א"כ מ"ט הוא מביא לידי אכילה עיי"ש].

19. בחזו"א ליקוטים ס"א סק"ג כ' דזה ודאי שיהיה בו פסול של זרות והוא יהיה גם חייב מיתה אמנם בקר"א מבואר הכא דהוא פטור [ואע"פ דהוא כ' דלגבי לילה האו פסול ויש לעי' אי גם אין מצוה או שהוא רק נידון לגבי חיוב מיתה וכן משמעות לשונו].

20. הטורי אבן מגילה ר' ע"ב כ' דהוא על יסוד מערבי והטעם הוא משום דאיכא גזירת הכתוב "ואת כל הדם ישפוך" אך בשפ"א מגילה שם דחה דבריו ונקט דהיכן שירצה שופך [דרומי או מערבי] ויש לעי' אי תלוי במחלוקת האם הוא מעכב ועוד יל"ע האם הוא יכול לשפוך מקצת למקום אחד ואת השאר למקום אחר לפי השיטות דאין צריך הכל ובאמת הטורי אבן לשיטתו שם דהוא דין בהכל כדכתיב "ואת כל הדם".

21. ברמב"ם [פ"ה ה"ו ממעשה"ק] דהוא בכל הקרבנות [וכן כ' רש"י] אמנם עי' ראב"ד בתמיד דהביא דעת רבינו אפרים דהוא רק בתמיד ומש"כ בגמ' הוא רק ילפוטא דצריך זריקה שיהיה כנגד היסוד.

בכור מעשר ופסח

טו. בכור מעשר ופסח אינם טעונים שפיכת שיריים²² ועי' הערה.

עולת העוף

טז. נחלקו הראשונים האם היא טעונה שפיכת שיריים או לא²³.

במה קטנה

יז. יש להסתפק אי יש דין שפיכת שיריים או לא²⁴.

נקרש

יח. דם שנקרש נסתפקו האחרונים²⁵ האם יש בו דין של שפיכת שיריים.

22. נחלקו הראשונים האם הוא טעון שפיכת שיריים [בתוס' נ"א נקט דיש מצוה ומאידך עי' חידושים המיוחסים להראב"ד תמיד ל' ע"ב] ובדעת הרמב"ם מדייקים האחרונים שהוא לא טעון שפיכת שיריים מזה שהרמב"ם לא מביא את דין שפיכת שיריים ובסברת הרמב"ם ביארו האחרונים שהוא משום שכיון שדינו בשפיכה ממילא אין דין שיריים דשיריים הוא הלכה בזריקה [הגרי"מ פינשטיין] אמנם דעת מרכבת המשנה דגם לפי הרמב"ם הוא טעון שפיכת שיריים אלא שכיון שהוא בשפיכה ממילא נתקיים שפיכת שיריים כבר בשפיכה דשופך הכל ולפי זה אם באמת לא ישפוך הכל יהיה חיוב.

23. הוא מחלוקת בתוס' בין רבינו חיים לרבינו תם האם יש בעולת העוף ובדעת רבינו תם דייקו האחרונים [משנת חיים] דאין הביאור הוא שלא היה לה "דין" שפיכת שיריים אלא הוא משום שלא היה לה שיריים במציאות שהיה חיוב לשפוך הכל [ועי' שיטמ"ק שכ' שהוא משום דבעינן מיצוי ומשמע כנ"ל].

24. נס' במקדש דוד האם יש בבמה קטנה משום דאין דין סביב דהלא שופך רק שפיכה אחת ואע"פ שאין בו יסוד הוא יזרוק במקום הזריקה.

25. עי' מנחת אברהם שכ' דבגמ' מבואר שבכל הקרבנות אפילו אם נקרש הדם הוא כשר מלבד חטאת פנימית וכבר כ' הגרי"ז דזה ודאי שאם הוא קרוש הוא פסול [ובחזו"א מנחות כ"ג ח' נסתפק בזה אי כשר או פסול עיי"ש] וכל הנידון הוא רק אם הוא חזר ונמחה ועל זה יש להסתפק גבי שפיכת שיריים דזה ודאי שמתו שהוא חזר ונמחה הוא כשר אלא הנידון הוא אם הוא עדיין קרוש דלדעת המקדש דוד שהוא צריך להיות דם הראוי לזריקה הוא צריך להיות שהוא יפסל שהרי הוא לא ראוי לזריקה אך אי נימא שהוא רק חסרון הכשר כאן יהיה כשר אפילו אם הוא קרוש [ובחזו"א מנחות כח ג' כ' דהוא פסול לשפיכת שיריים משום שמצותו בשפיכה].

קיבל דמה בארבע כוסות

יט. אינו נעשה שיריים אלא רק מהכוס שזרק²⁶ ואי קיבל בה' כוסות וזרק בד' מהם יש להסתפק האם מהני²⁷.

קיבל בכוס אחת והעביר לארבע כוסות

כ. נחלקו האחרונים²⁸ האם הוא נחשב שיריים בהכל או שהוא שיריים רק במה שהוא זרק.

פיגול

כא. לא מהני מחשבת פיגול בשעת שפיכת שיריים²⁹ אך מהני פיגול אם חישוב על שפיכת שיריים³⁰.

שיעור מחשבת פיגול

כב. נסתפקו האחרונים³¹ האם שיעורו הוא כזית או שהוא אפילו כל שהוא.

26. הוא מח' בגמ' ולהלכה הוא דאינו נעשה שיריים אלא מה שבכוס.

27. נס' הגרי"ז האם הטעם הוא משום ששם שיריים הוא רק על מה שהוא זרק או דילמא דהוא על הכל אלא כשזרק מכוס אחת הוא נחשב דיחוי והוא נ"מ להנ"ל.

28. הנה בפשוטו דין שיריים הוא על מעשה הזריקה ולפי זה כאן לא יהני וכן נקט החזו"א אך דעת הגר"ח הוא דהוא תליא בשעת הקבלה והקידוש ולפי זה הוא יהיה שיריים וכן כ' בכתבי הגרי"ז ובמקדש דוד ועי' גבורת ארי שתלה זה בב' הגירסאות בגמ' [וצ"ע קצת אי תליא כל הנ"ל בשם שיריים האם הוא המשך זריקה או שהוא מעשה חדש].

29. בגמ' אמרינן דלא מהני משום דבעינן שיהיה עבודה ומעכב כפרה וזה אין מעכב כפרה ומלשון זה משמע שהוא נחשב עבודה.

30. מטעם שהוא נחשב אכילת מזבח כדדרשינן אם האכל יאכל והוא נחשב שפיר אכילת מזבח ועי' מקדש דוד [סי' ז' סק"ה] שחקר מה הדין אם הוא חישוב על מקצת שיריים האם הוא נחשב מחשבה או לא והנידון האם מקצת נחשב מילתא או לא האם הוא נחשב כמו להקטיר מקצת איברים בחוץ ששם הוא נחשב מעשה הקטרה על חצי או דילמא שכאן אין לזה שם שפיכה אם הוא חצי.

31. עי' אור שמח דנסתפק בזה אי צריך כזית או דסגי אפילו במקצת והנה מדברי הטורי אבן שם' דהוא צריך שישפוך הכל לכאורה אין מקום לספק והוא רק לאחרונים דאין צריך הכל אלא סגי במקצת ועל זה הנידון משום שמעשה שפיכה יש אפילו בקצת אלא שכיון שכל שיעורי התורה הוא בכזית על כן הנידון אולי אף הכא הוא כזית.

**דיני
מחשבות
הפוסלות
בקרבן**

הרב יאיר ויסברג שליט"א

דיני מחשבות פסול בקדשים

פרק א' - כללי דיני מחשבות בקדשים
פרק ב' - דינים כלליים במחשבת שלא לשמה
פרק ג' - דיני מחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו

פרק א'

כללי דיני מחשבות בקדשים

א. ¹"שלש מחשבות הן שפוסלין את הקרבנות ואלו הן, מחשבת שינוי השם ומחשבת המקום ומחשבת הזמן" (רמב"ם פ"ג ה"א).

"מחשבת שינוי השם" היינו שחשב בשעת עבודות הקרבן שעובד שלא לשם הקרבן הזה, וכגון שהיה עולה וחשב בשעת שחיטת הקרבן לשם שלמים, או שלא לשם בעליו, כגון שהיה של ראובן וחשב לשם שמעון.

מחשבת שינוי השם יש שפוסלת את הקרבן ויש שאינה פוסלת וכמו שיתבאר לקמן.

"מחשבת הזמן" היינו שחשב בשעת עבודות הזבח ע"מ לזרוק דמו או להקטיר או לאכול ממנו שלא בזמנו, וכגון ששחט ע"מ לאכול בשרו אחר זמן הראוי לקרבן זה.

מחשבת הזמן פוסלת את הקרבן ואסור לאכול מבשרו וחייבים כרת על אכילתו וזהו הנקרא פיגול בכל מקום².

"מחשבת המקום" היינו שחשב בשעת עבודות הזבח ע"מ לזרוק דמו או לאכול או להקטיר ממנו חוץ למקומו הראוי לו, וכגון ששחט ק"ק ע"מ לאכול בשרם חוץ לקלעים.

1. בכל מקום שמוזכר בקונטרס זה ציון סתם הוא לגמ' מס' זבחים, תוספתא קרבנות, ורמב"ם הל' פסולי המוקדשין.

בכל ההלכות כתבנו הדברים לגבי זבחים, ובאמת כמעט כל הדינים שייכים במנחות כמו בזבחים, והלומד יקיש מדעתו.

2. וע"ע במילואים ו' במח' הראשונים האם גם קרבן שנפסל במחשבת חוץ למקומו נקרא פיגול.

מחשבת המקום פוסלת את הקרבן ואסור לאכול מבשרו אך אינו ענוש כרת באכילתו.³

ולקמן נבאר פרטי הדינים בכ"ז.

ב. אסור לחשוב מחשבה שאינה נכונה בקדשים דהיינו ג' המחשבות הנ"ל, וכל המחשב בקדשים מחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו עובר בלא תעשה, ונחלקו הראשונים האם לוקים על לאו זה או לא, ובמחשבת חוץ לזמנו עובר על עשה ג"כ.

והמחשב מחשבת שינוי השם י"א דעובר בלאו וי"א דעובר בעשה (ויש שנתנו בזה חילוקי דינים) ע"י הערה⁴.

3. כל סעיף זה הוא המתבאר מדברי הרמב"ם שם והדברים יתבארו לקמן באריכות.

4. ברמב"ם (פי"ח ה"א) כתב: "כל המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים הרי זה עובר בל"ת שהרי הוא אומר לא יחשב", והוא מהגמ' (דף כט:): "אמר רבי ינאי מניין למחשב בקדשים שהוא לוקה ת"ל לא יחשב", ומסקינן שם בגמ' דמה שלוקה הוא אליבא דמ"ד לאו שאין בו מעשה לוקין עליו, ואנן קי"ל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו, ולכך כתב הרמב"ם שם בה"ב שאינו לוקה על לאו זה מאחר שאין בו מעשה.

ואיסור זה שהביא הרמב"ם שייך בין במחשבת שלא לשמה ובין במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו.

וע"י בחינוך מצווה קמ"ד שכתב: "שהמקריב המחשב מחשבת פיגול עובר בלאו שנאמר לא יחשב לו", והיינו ג"כ כשיטת הרמב"ם.

אבל הרמב"ן (בשכחת הלאוין מצוה ד') הביא דהאיסור לחשוב מחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו בקדשים ילפינן מהא דכתיב (דברים י"ז א'): "לא תזבח לה' אלקיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע" ודרשינן בספרי: "מניין לקדשים ששחטן חוץ לזמנם וחוץ למקומם שעובר בלאו ת"ל דבר שתלוי בדיבור" (וכתב הרמב"ן דנחלקו בזה בגמ' מנלן לאו במחשב בקדשים וכמו שיתבאר במילואים).

ועוד כתב הרמב"ן דלוקין על לאו זה והביא לזה ראיות מהתוספתא וע"י במלואים שהטעם שלוקין ע"ז ולא חשיב לאו שאין בו מעשה היינו משום דאיסור לא תזבח הוא לא איסור על המחשבה אלא על הזביחה וזה שפיר חשיב מעשה איסור.

ונמצא דפליגי הרמב"ם והרמב"ן אם המחשב מחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו לוקה וזה מש"כ בפנים דנחלקו הראשונים אם לוקין על לאו זה או לא.

עוד הוסיף הרמב"ן שם דבמחשבת חוץ לזמנו עובר גם על עשה והוא דכתיב (ויקרא ז', ט"ו): "ביום קרבנו יאכל" ודרשינן בתו"כ: "ביום קרבנו יאכל, אין לי אלא אכילתו ליום אחד מניין אף תחילת זביחתו לא תהא אלא על מנת להאכל ביום אחד, ת"ל וכי תזבחו זבח

ג. י"א שכל מקום שנזכר מחשבה בקדשים היינו דיבור דוקא אבל מחשבה לחוד לא מהני וי"א דמהני גם מחשבה בעלמא⁵.

תודה לה' לרצונכם תזבחיהו ביום ההוא יאכל, שאין ת"ל, אלא אם אינו ענין לאכילה תנהו ענין לזביחה, שאף תחלת זביחתו לא תהא אלא על מנת להאכל ביום אחד" (ועי"ש שהק' אמאי לא מנה הרמב"ם עשה זה).

ובמחשבת שינוי השם הנה רש"י ריש זבחים (ב: בד"ה ונדבה) כתב דגם בזה עובר משום לא יחשב כמו במחשבת פיגול והיינו כדעת הרמב"ם לעיל, אולם ברש"י במנחות (ב: בד"ה ונדבה) כתב דהאיסור במחשבת שינוי השם נלמד מעשה דאם זבח שלמים קרבנו דמיניה ילפינן דצריך שתהא זביחה לשם שלמים (זבחים ד. ובתוס' דף ד. בד"ה וישנן) משמע דאיסור שינוי השם נלמד מקרא דמוצא שפתיך תשמור ועשית (ולכא' צ"ע מנא להו הא בגמ' משמע דלא ילפינן מזה רק דלא מיפסיל הקרבן ויל"ע) ועי' במילואים א' בדעת הרמב"ם והרמב"ן בזה ועוד הרחבת דברים בענין.

5. בגמ' מנחות ב: אמרינן שם גבי פסול מחשבה במנחות: "מחשבה דמינכרא לא פסל בה רחמנא" ופרש"י דמינכר לכל דמכזב הוא, והוקשה לרש"י הא מחשבה אינה ניכרת לכל, ומזה הוכיח רש"י דכל מחשבת פיגול היינו דיבור וזה מינכר לכל, וכ"כ רש"י בזבחים מא: בד"ה כגון: "וכל מחשבה דקדשים מוציא בפה הוא".

וכ"ה שיטת התוס' בב"מ מג: שבעינן דיבור דוקא וכתבו דכן מוכח בפרק שני דזבחים ועי' במילואים ב' מש"כ בזה וכ"ה שיטת הרא"ש במנחות ועי' מילואים י"ז מה שביארנו בשיטתו. וכן נראין דברי הרמב"ן בשכחת הלאוין לאו ד' שכתב: "לא תזבח לה' אלקיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע ... והוא השוחט ואומר על מנת לאכול ולזרוק חוץ למקומו ולזמנו שזה דיבור רע אצל התורה", משמע להדיא דבעינן דיבור דוקא, והביא הרמב"ן מקור לזה דהא לאו דמחשבת פיגול ילפינן מקרא דלא תזבח וכו' כל דבר רע ומשמע דיבור רע (וכמו דאמרינן בב"מ שם גבי שליחות יד דמקרא דעל כל דבר פשע יש ללמוד דדוקא דיבור חשיב שליחות יד), אך ברש"י במנחות נראה דדבר זה נלמד מסברא, שכתב רש"י שם: "דאי לאו מוציאו בפה מחשבתו למאי נחייב לה" משמע דיש כאן סברא דבעינן דוקא דיבור כדי לחייבו, ומ"מ דבריו צ"ב גדול, דלא ידעינן אם כוונת רש"י על הא דשליחות יד שהביא שם או על מחשבה דקדשים, ואי נימא על מחשבה דקדשים ג"כ יל"ע אם כוונתו דא"א לחייב את האוכל פיגול ע"י מחשבת העובד ואז צ"ב דאמאי א"א לחייבו והא י"ל שהעיד העובד שחשב מחשבת פיגול בשוגג דלא שויה אנפשיא רשע ונאמן מצד ע"א ואז מחייבין למי שאוכל, ואפשר עוד לפרש דכוונתו על החושב דחייב מלקות מצד לא יחשב וע"ז כתב דעל מחשבה א"א לחייבו, אבל ג"ז לא א"ש דמה בכך דא"א לחייבו, וגם יהיה שייך לחייבו אם הוציא בפיו (ועי' מל"מ ריש פי"ג שהוכיח דפיגול הוא בדיבור דוקא דאל"כ איך אמרינן בגמ' דלוקה מצד לא יחשב על מחשבה לחוד והק' עליו הרע"א דהא י"ל דהגמ' איי' במוציא בפיו), סוף דבר דברי רש"י כאן צ"ע.

. "ו) אין המחשבה מועלת אלא ממי שהוא ראוי לעבודה ובדבר הראוי לעבודה ובמקום הראוי לעבודה" (גמ' כו: ורמב"ם פ"ד ה"ב).

"ממי שהוא ראוי לעבודה כיצד אחד מכל הפסולין לעבודה שקבל הדם או הולך או זרק וחשב בשעת העבודה מחשבת המקום או מחשבת הזמן לא פסל במחשבתו לפי שאינו ראוי לעבודה...ואם נשאר דם הנפש יחזור הראוי לעבודה ויקבל במחשבה נכונה" (רמב"ם שם) ⁶.

אך בלשון החינוך במצוה קמ"ד נראה שפיגול חל ע"י מחשבה לחוד דזה לשונו שם: "ופסול המחשבה הוא כגון שהסכים בדעתו בעת הזביחה או בעת ההקרבה שיאכל מאותו קרבן אחר זמן...", ולשון הסכים בדעתו ודאי מורה על מחשבה בעלמא, וכן נראה מסתימת לשון הרמב"ם שבהלכות פיגול הזכיר רק לשון מחשבה, ולא ביאר בשום מקום שבעיני דיבור, וכ"כ במל"מ בדעת הרמב"ם (והנה החינוך שם הביא דהאיסור לפגל הוא מקרא דלא יחשב וכמש"כ בהערה ד', וכן ברמב"ם הביא כן כמו שהבאנו שם, והרי זה א"ש לשיטתם, דהא כל חיליה דהרמב"ן דבעיני דיבור הוא מקרא דלא תזבח וכו' דבר רע כנ"ל, אך אם ילפינן מקרא דלא יחשב שפיר י"ל דסגי במחשבה לחוד, ואדרבא הלשון לא יחשב משמע מחשבה ודו"ק) וכן במאירי בפסחים דף סב כתב דפיגול הוא ע"י מחשבה לחוד.

ועי' במילואים ב' שהארכנו בראיות הראשונים לשני הצדדים וכן ביררנו שם לדעות דסגי במחשבה האם סגי במה שמסכים בדעתו לעשות כן או דבעיני שיחשוב בראשו המילים הריני שוחט וכו' יעו"ש ניש עוד אריכות דברים בענין בהקשר לכל העושה וכו' ודברי התוס' ב: 1].

6. דין זה הוא במתני' לא: ופרש"י שם הטעם דאין מחשבה מועלת במי שאינו ראוי לעבודה משום דקרא כתיב המקריב אותו לא יחשב משמע דוקא מי שראוי לעבודה. אבל ברמב"ם בפיה"מ פי' לכאור' בע"א דמשמע שם הטעם מצד שאין כאן קרבו כל מתיריו והיינו משום דכיון שפסול עשה אחת מהעבודות חסר כאן עבודה אחת, ולכאור' יל"ע אמאי הוצרך רש"י לומר הטעם משום קרא דהמקריב אותו, הא תפ"ל משום דין כהרצאת כשר וכו' והיה מקום לחדש ולומר דכל מאי דממעטין מקרא דכהרצאת כשר הוא דוקא היכא דלא היתה זריקה כלל אבל היכא שהיתה זריקה ואפי' זריקה פסולה כבר חשיב שקרבו כל מתיריו והנה בפסולין ממש לא מסתבר שחשיבא זריקה דהא הרי זה כאילו לא נזרק כלל או שזרקה הרוח את הדם דודאי לא כלום הוא, אבל היכא שזרקו טמאים הדם כיון דקי"ל דזריקת טמא עושה שיריים (מעילה ה:): א"כ הרי ודאי שיש כאן זריקה כל שהיא וזה י"ל דחשיב כבר קרבו כל מתיריו וי"ל דלכך הוצרך רש"י לומר הטעם משום קרא דהא מתני' איי' ג"כ בטמא ובזה לא שייך לומר קרב המתיר כמצוותו (ועי' במילואים ז' שהארכנו בכל הגדר של הרצאת כשר והדברים נוגעים גם לכאן דאי נימא דקרא דלא יחשב גלי לן דאפי' מחשבה שאינה ראויה כבר לא חשיבא כהרצאת כשר א"כ ה"ה בעבודת טמאים דהא מחשבת חוץ למקומו ג"כ עושה שיריים ודו"ק).

”אבל אם חשב הפסול בשעת שחיטה פסל במחשבתו שהשחיטה כשרה בפסולין” (שם).

בדבר הראוי לעבודה – כגון במנחת העומר שבאה מן החדש, הואיל והוא חידוש שלא מצאנו כן בשאר קרבנות, לא חשיב קרבן לענין מחשבה⁷ (שם).

במקום הראוי לעבודה – כגון מזבח שנפגם וחשב מחשבת המקום או מחשבת הזמן לא פסל שהרי אין המקום עתה ראוי לעבודה (שם)⁸.

פרק ב'

דיני מחשבת שלא לשמו

א. ”לשם ששה דברים הזבח נזבח, לשם זבח לשם זוכה לשם השם לשם אישים לשם ריח לשם ניחוח, וחטאת ואשם לשם חטא” (מתני' מו:).

והיינו שבשעת הקרבת הקרבן צריך שתהיה מחשבת הכהן לשם כל אחד מאלו: לשם זבח – לשם הקרבן כגון עולה או שלמים וכד'.

לשם זוכה – לשם בעליו של הקרבן.

עי"ל דהא מצד דין כהרצאת כשר היה עכ"פ חל פסול של פסול העבודה שכאן דהא כל המיעוט של דין כהרצאת כשר הוא רק מכרת (וכמו שכתבנו במילואים ו'), ולכן כתב רש"י קרא לומר דגם פסול לא יהי' כאן, ואע"ג דלענין יחזור הכשר ויקבל אין בזה נ"מ כיון שגם אם חל פסולי המוקדשין עכ"פ שיריים ודאי לא יעשה, מ"מ כתב רש"י כן לקושטא דמילתא. עוד יש להעיר אמאי צריך כאן קרא הא תפ"ל שעשה זריקה שאינה מתרת בשר באכילה וממעטינן זה בדף כז. מקרא דיצא זה דאיסור דבר אחר גרם לו (וכמו שהבאנו בפ"ג ס"ג), ונראה ליישב דרש"י לשיטתו שכתב שם דבמחשבה בשעת זריקה שלא במקומה עכ"פ פסול יהי' וכל המיעוט הוא רק מכרת וכמו שהבאנו הערה ל"ג ולכן ג"כ כתב רש"י הטעם מצד קרא לומר דגם פסול לא יהי' כאן וכנ"ל ודו"ק.

7. מנחות ה: , ודוקא בכה"ג הוא דממעטינן אבל באופן שנפסל מצד פסול מחשבה וכד' לא חשיב דבר שאינו ראוי לעבודה ואע"פ שנפסל דהפסול הוא דבר צדדי, אבל בעצמותו הקרבן ראוי, דאל"ה אמאי בעינן לקרא דלא יחשב לומר דמחשבות מוציאות זו מזו (דף כט:); ודו"ק (אבל בגרי"ז רוצה לומר באמת דגם פסול מחשבה כבר לא חשיב דבר הראוי לעבודה ורק דלא יחשב נצרך היכא שקדמה מחשבת הזמן למחשבת המקום אך ברש"י במתני' שם בד"ה ר' יהודה לא משמע כן יעו"ש וכן כל פשטות הסוגיא שם לא נראית כדבריו ואכמ"ל).

8. ג"ז בגמ' מנחות שם. ודינים אלו עוד צריכים אריכות ובעזה"י עוד נאריך בזה.

לשם השם – לשם מי שאמר והיה העולם.

לשם אישים – ע"מ שתשרפהו האש לגמרי.

לשם ריח – ע"מ שיעלה ריח (ולא שיצלה קודם ואח"כ יעלה דבאופן זה לא מעלה ריח).

לשם ניחוח – לשם הנחת רוח לקב"ה⁹.

ב. והתוס' (ב. בד"ה כל) מספקא להו אם ו' מחשבות אלו צריך לחשוב בין בעבודות הדם (דהיינו שחיטה קבלה הולכה וזריקה¹⁰) ובין בהקטרה (מלבד מחשבת לשם זובח דלא שייכא בהקטרה, שהרי כל מחשבת שינוי בעלים לא שייכת אלא במחשבה על זריקה והקטרה היא לאחר זריקה) או שרק בהקטרה סגי, ויש שרוצים לומר שהרמב"ם חולק ע"ז עי' הערה¹¹.

9. ובגמ' דרשינן לזה מקרא (ויקרא א, ט) : "עלה אשה ריח ניחוח להשם":
עלה – לשם עולה (היינו שם הזבח) , אשה – לשם אישים, ריח – לשם ריח, ניחוח – לשם ניחוח , להשם – לשם השם, ולשם זובח ילפינן בגמ' ד. מקרא אחרינא יעו"ש, וע"ע לקמן.

ועי' במילואים י"ב שהארכנו בדין זה.

10. ובמנחות הקמיצה היא כנגד שחיטה שמפריש חלק מזבח מהשיריים ונתינה בכלי כנגד קבלה , הולכה למזבח כנגד הולכה, הקטרה כנגד זריקה (עי' מנחות יב. וברש"י ד"ה כל) והוקשו זבחים למנחות לענין מחשבה (עי' רש"י מנחות ב: ד"ה מכדי) ומסתמא ה"ה לענין מחשבת ו' דברים דבעינן במנחות ג"כ וגם בזה יהי' שייך הספק של תוס' אי בעינן מחשבה רק בהקטרה לחוד או בכל ד' העבודות ועיל"ע בזה.

11. התוס' בי' טעמם, דאע"פ שעיקר קרא דאשה ריח ניחוח לה' כתיב גבי הקטרה, מ"מ כיון דלגבי שינוי השם דרשינן בדף ד. : "זבח שלמים קרבנו" שתהא זביחה לשם שלמים דבעינן לשם הזבח, והתם איי' בזביחה וה"ה דילפינן שם דבעינן שינוי השם בשאר עבודות הדם יעו"ש, א"כ לגבי שינוי השם בעינן מחשבה בעבודות הדם כמו בהקטרה, ה"ה נמי לשאר המחשבות דבעינן מחשבה בשעת עבודות הדם כמו בהקטרה, דהוקשו כל מחשבות אל שינוי השם (בקרא דאשה ריח ניחוח להשם), והוכיחו כן התוס' מלשון המשנה לשם ששה דברים הזבח נזבח דמשמע לשון שחיטה.

ועוד כתבו התוס' די"ל דדוקא בהקטרה בעינן ו' מחשבות, ובעבודות הדם בעינן רק מחשבת הזבח ומחשבת הזובח (דזה דרשינן להדיא בדף ד.), ולשון המשנה הוא שלא בדוקא.

אבל הרמב"ם (פ"ד מהל' מעה"ק הי"א) כתב : "וצריך שתהא מחשבתו בשעת שחיטת העולה לשם ששה דברים..." ולכאו' משמע דרק בשעת שחיטה בעינן לחשוב אותם המחשבות,

אך לכאור' הדבר צ"ב, דהא עיקר קרא כתיב גבי הקטרה כנ"ל, וכה"ק האבי עזרי (ועי' בזבח תודה שהק' מקרא דכתיב והקריב החלב לריח ניחוח ולכאור' אינו מובן למה לא הק' מקרא דכתיב גבי עולה שהביאה הגמ' וצ"ע), וכתב הזבח תודה די"ל דגם הרמב"ם מודה לתוס' דבעינן הו' מחשבות בעבודות הדם וגם בהקטרה, ורק כיון שמחשב כן בשעת השחיטה ממילא אמרינן כל העושה על דעת הראשונה הוא עושה ולכן כתב הרמב"ם דסגי שיחשוב כן בשעת שחיטה (אבל אם לא חשב כן בשעת השחיטה ודאי צריך לחשוב כן בשאר העבודות) (ועי' במילואים י"ז מה שכתבנו בזה), מיהו הלח"מ והמל"מ למדו דהרמב"ם חולק על תוס' (ועי' במל"מ שכתב דלדעת הרמב"ם בעינן בשעת שחיטה לחוד וזה לכאור' ודאי צ"ב דמנלן זה וצ"ע בזה).

ורש"י דף מו: כתב על הא דדרשין שם בגמ' קרא דאשה ריח ניחוח לה': "ואע"ג דלא בשחיטה כתיב אשכחן ליה בשלמים גבי זביחה והקריב מזבח השלמים אשה לה' שתהא זביחה לשם שלמים לשם אישים לשם השם והאי דנקט הכא קרא דעולה משום דכתיבי כולהו גביה וגבי שלמים לא כתיב בההוא קרא לריח ניחוח" והיינו שהוקשה לו דהא מתני' קתני לשם ו' דברים הזבח נזבח דהיינו שחיטה ומייתי קרא דאיי' לגבי הקטרה וע"ז כתב דאיכא קרא גם לגבי שחיטה אלא דלכך הביאו בגמ' קרא דהקטרה, דמיניה ילפינן כל הו' מחשבות, דבקרא דשלמים לא כתיב אלא שם זבח ואישים ולשם השם, ולכאור' דעתו כדעת התוס' בתי' הא' שבעינן לו' מחשבות בין בעבודות הדם ובין בהקטרה, ומקרא דשלמים ילפינן דכמו דבעינן לגבי זביחה שם זבח ואישים ולשם השם, ה"ה דבעינן שאר מחשבות כמו בהקטרה וכיון דגלי גלי (ולכאור' לפי שיטת רש"י יש מקום לומר דגם בשוחט שלא לשם אישים או השם לא יעלה לשם חובה דהא איתקש לשם זבח וכמש"כ התוס' ואמנם התוס' דחו דא"א לומר דאין עולה לשם חובה דהא ילפינן לזה מהקטרה והקטרה לא מעכבת אבל לרש"י דהוא קרא בפ"ע לכאור' י"ל דלא יעלו לבעלים לשם חובה אם לא חשב בהם אך באמת אין הכרח כלל לומר דחשיב זה היקש ורק תוס' הוכרחו לזה לפי שיטתם ומקרא דמוצא שפתיך לא ילפינן ליה דזה לא חשיב ששינה ממה שנדר ודו"ק ועי' טה"ק) ודו"ק. ועי' רש"י בחומש (שם) שכתב "עלה – לשם עולה יקטירנו, אשה – כשישחטנו יהא שוחטו לשם האש", ולכאור' הדברים צ"ב דלגבי שם הזבח כתב הקטרה ולגבי אישים כתב שחיטה, ועמדו בזה האחרונים, וכתב הלח"מ לבאר דלגבי שם זבח הא קי"ל כבר מקרא דאם זבח שלמים קרבנו דבעינן שם זבח בשעת שחיטה וקרא דעלה אשה וכו' הוא לחדש דגם בהקטרה בעינן שם זבח וכמש"כ התוס' ולכן כתב רש"י לגבי שם זבח הלשון הקטרה ולגבי לשם האש כתב רש"י שחיטה דהיה מקום לומר דכיון דקרא דעלה אשה וכו' איי' בהקטרה א"כ הו"א דכל שאר הדברים מלבד שם זבח בעינן בהקטרה לחוד קמ"ל דגם בשחיטה בעינן כן כיון לגבי שם זבח איתקוש וכמש"כ התוס' עכ"ד. ולכאור' הוא דוחק גדול לומר דכוונת רש"י לפרש אשה על שעת שחיטה דילפינן לזה מהיקש ולא מקרא דעלה וכו' ואין זה דרך רש"י בפירושו וצ"ע.

ושמא י"ל בדרך אחרת בשיטת רש"י דרש"י ס"ל דכל הו' מחשבות בעינן דוקא בשעת שחיטה וכלשון המשנה דאיי' בזביחה ואע"ג דקרא דעלה אשה וכו' איי' בהקטרה כיון דמצינו

ג. אלו הו' דברים א"צ להוציאם בפה אלא סגי שיחשוב כן בלבו (כן נראה מפרש"י ומהרמב"ם), וי"א דצריך להוציא כן בפיו (תוס')¹².

ד. כל אלו הששה דברים אינם מעכבים בדיעבד דגם אם הקריב הקרבן בסתמא כשר (מסקנת הסוגיא דף ב: 13), ואם כיון להדיא שלא לשם כל אלו – אם

לגבי שלמים דבעינן מחשבות בשעת שחיטה א"כ ידעינן דבעינן מחשבות בשעת שחיטה וכאשר יחשוב הו' מחשבות בשעת שחיטה א"כ יהי' אותו הקרבן אשה ריח ניחוח לה' בשעת ההקטרה וזה כוונת הפסוק לגבי הקטרה וזה מש"כ רש"י בחומש שיהי' שוחטו לשם אישים וכן שאר מחשבות, ובזה יהי' אשה ריח ניחוח לה' בשעת ההקטרה, ומ"מ לגבי עלה הוא לא שייך לפרש דבמה שיחשוב בשעת שחיטה לשם עולה יהי' עולה בשעת הקטרה דהא ע"כ עולה הוא ולכך פי' רש"י דבעינן מחשבה בשעת הקטרה לשם עולה ורק שם זבח בעינן בשעת הקטרה והכי הוא מסברא דהא לשם אישים דהיינו לאפוקי כבבא דלא לא שייך בשעת הקטרה שהרי כבר שם אותו על האש ואין כאן כבבא ומה שייך שיכוון לזה וכן לשם ריח וע"כ דחושב כן בשעת השחיטה אך ניחוח ולה' שייך גם בשעת הקטרה ואפשר לומר ג"כ דגם מחשבות אלו בעינן בשעת הקטרה ג"כ וכמו לשם זבח וצ"ע. (ובזה יש לפרש ג"כ דברי המל"מ בשיטת הרמב"ם דבעינן מחשבות רק בשעת שחיטה ודו"ק).

ולכאור' קשה לשיטת רש"י הא דדרשינן דף ד. מקרא דאם זבח שלמים קרבנו דבעינן זביחה לכתחילה לשם שלמים והא כאן כתב רש"י דדרשינן כן מדכתיב והקריב מזבח השלמים ואמאי בעינן תרי קראי וצ"ע.

ומש"כ דשם זובח לא שייך בהקטרה יתבאר לקמן (סי"ב) דזהו דעת התוס' גבי שינוי בעלים.

12. לשון המשנה שם : "לשם ששה דברים הזבח נזבח ... ר' יוסי אומר אף מי שלא כיון בלבו לשם אחת מאלו כשר" וכתבו התוס' (ב: בד"ה קיימי) דמה שאמר ר' יוסי אף מי שלא כיון בלבו לאו דוקא בלבו אלא היינו בפיו אבל בלבו צריך שיכוון גם לר' יוסי, ונמצא לפ"ז דלדעת ת"ק בעינן שיאמר אלו הו' מחשבות בפיו, וכן כתב הזבח תודה בדעת התוס', אבל ברמב"ם (פ"ד מהל' מעה"ק הי"א) כתב : "וצריך שתהיה מחשבתו בשעת שחיטת העולה..." משמע דסגי במחשבה לחוד, וכן דייקו האחרונים מלשון רש"י במשנה שם (בד"ה אף) שכתב בדעת ר' יוסי "אף מי שלא היה בלבו וכו' – ששחט סתם" משמע שלא כמש"כ התוס' דל' יוסי בעינן לחשוב בלבו עכ"פ אלא דלר' יוסי לא בעינן מידי ממילא נשמע דלרבנן סגי במחשבה לחוד כמו לדעת הרמב"ם.

ועי' במילואים י"ב מה שהארכנו בשיטת רש"י והרמב"ם בביאור המשנה ולפי זה יתכן דלרש"י אין כאן כלל מחלוקת בין רבנן לר' יוסי ולכו"ע סגי בששחט סתם יעו"ש.

13. לשון הרמב"ם בפ"ד מהל' מעשה הקרבנות ה"י : "ואם שחט ועבד שאר עבודות סתם ולא חשב כלל בעולה ושלמים הרי הן כשרים ועלו לבעלים" ולכאור' צ"ב אמאי נקט

כיון כן בלשם השם או אישים או ריח או ניחוח – כתבו התוס' (שם) דכשר, ועי' הערה¹⁴, ואם כיון שלא לשם הזבח או הזובח זה חשיב שינוי השם ויתבאר בסעיף הבא.

ה. "כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה חוץ מן הפסח והחטאת - הפסח בזמנו והחטאת בכל זמן"¹⁵ (מתני' זבחים ב.).

"שלא לשמן" היינו בין שינוי השם ובין שינוי בעלים, שאם חשב להדיא בשעת הקרבת הקרבן שלא לשם הזבח אלא לשם זבח אחר או שלא לשם בעליו אלא לשם בעלים אחר, ולא שהיה טועה אלא במזיד, לא עלה לבעלים לשם חובה, ובפסח וחטאת פסול לגמרי¹⁶.

הרמב"ם עולה ושלמים דוקא הא לפי פשוט הגמ' משמע דבכל הקרבנות אם שחט סתם כשר ועולה לבעלים לשם חובה ומ"ש עולה ושלמים משאר קרבנות וכמה אחרונים נקטו דאה"נ ובי' כל אחד לפי דרכו אמאי נקט הרמב"ם דוקא אלו (עי' לח"מ, בה"ז ב: וטה"ק שם ועוד). אבל ברדב"ז על דברי הרמב"ם שם כתב דכוונת הרמב"ם לאפוקי חטאת ואשם דבהם סתמא אינו עולה לבעלים לשם חובה והדברים צ"ע דהא להדיא קתני במתני' (מו:): "אמר ר' יוסי אף מי שלא היה בלבו לשם אחד מכל אלו כשר" ועי' אמרינן שם בגמ': "לא היה כלל כשר ומרצה הא היה בלבו לשם חולין כשר ואינו מרצה" ומבוי' להדיא דסתמא כשר וצ"ע (אמנם עי' מילואים י"ב שבלא"ה לשיטת הרמב"ם דברי הגמ' שם צ"ב ויל"ע).

14. וטעמם נראה דבכל מקום בקדשים בעינן שנה הכתוב לעכב והכא לא שנה (ועי' תוס' ד: בד"ה אימא ודו"ק).

והק' התוס' הא הוקשו כל המחשבות למחשבת שינוי השם (וכמו שהבאנו לעיל הערה י"א) וא"כ כמו דבשינוי השם לא עלה לבעלים לשם חובה ובפסח וחטאת פסול ה"ה בשאר מחשבות נימא הכי, ותי' התוס' דכיון דכל הדין דבעינן ו' מחשבות ילפינן מקרא דאשה ריח ניחוח וכו' דכתיב גבי הקטרה וכו', והא כל עצמה של הקטרה אינה מעכבת הקרבן, וממילא גם גבי עבודות הדם לא יהי' לעכובא.

ועי' לח"מ בפ"ד מהל' מעה"ק דרוצה לומר דלהרמב"ם כל הו' מחשבות מעכבות והשאר בצ"ע, ובמל"מ נקט דהרמב"ם ג"כ מסכים עם שיטת התוס' יעו"ש, ועי' בגרי"ז שהאריך הרבה בדברי הרמב"ם ומסיק ג"כ כהמל"מ ואכמ"ל בזה.

15. ועי' מילואים י"ח שהארכנו בגדר פסול שלא לשמה.

16. וכל דינים אלו ילפינן מקראי בפ"ק דזבחים יעו"ש.

ויש מקום להסתפק אם שינוי השם הוא דוקא בחישוב לשם זבח אחר או בעלים אחר אבל בחישוב שלא לשם הזבח או הזובח בלא להזכיר שם אחר לא חשיב שינוי השם או דבכל גווני חשיב שינוי השם.

"כיצד לא עלה לבעלים לשם חובה, כגון ששחט עולה לשם שלמים' לא עֲלָתָ לבעלים לא משום עולה שהם חייבין בה ולא משום שלמים אלא חייבים להביא זבח אחר, וכן אם שחט עולת ראובן לשם שמעון לא עֲלָתָ לא לראובן ולא לשמעון" (רמב"ם פט"ו ה"א).

וכ"ז שייך באחד שנדר קרבן אבל בקרבן נדבה א"צ להביא קרבן אחר שהרי אפי' אבד אינו חייב באחריותו¹⁷.

ו. אם שחט הזבח לשם חולין, דעת הרשב"א שכשר ולא עולה לבעלים לשם חובה ובזה שאני משינוי השם דכאן גם בחטאת יהי' כשר, ובתוס' מוכח דבכל הזבחים כשר ועולה לבעלים לשם חובה ובחטאת כשר ואינו עולה לבעלים וכ"מ ברמב"ם, וברמב"ן משמע לכאור' דשוחט לשם חולין כשר ועולה לבעלים לשם חובה בכל הקרבנות אך יש שהגיהו בדברי הרמב"ן. ושוחט פסח לשם חולין פסול לגמרי (רמב"ם פט"ו ה"א)¹⁸.

והנה ברש"י ריש זבחים בד"ה כל הזבחים שנובחו שלא לשמן כתב: ששחט עולה לשם שלמים" משמע לכאור' דשינוי השם הוא דוקא בשחט לשם זבח אחר ולא ששחט שלא לשם הזבח.

ולכאור' הדבר תלוי במח' הראשונים שנביא לקמן סעיף ו' דלשיטת התוס' והרמב"ם דבשוחט לשם חולין עולה לבעלים לשם חובה (מלבד בחטאת) א"כ מבוי' דמחשבת שלא לשמו הוא דוקא היכא דעוקר שם הקרבן וחושב מחשבה של קרבן אחר וכן מדוקדק לשון הרמב"ם שכתב דלא עולה לא לשם עולה ולא לשם שלמים, אך לשיטת הרשב"א דגם בלשם חולין לא עולה לבעלים לשם חובה ע"כ דגם היכא דחושב שלא לשם הזבח הזה הוה ג"כ שינוי השם.

ולכאור' יל"ע דהא בגמ' ב: מספקא לן אם סתמא כשר או לא ולכאור' אף אם סתמא שלא לשמן איך יפסול הא אין כאן שם אחר שחל על הקרבן לעקור שמו ממנו וצ"ל דודאי אם סתמא לא לשמו יהיה פסול אך כיון דלמסקנא סתמא לשמו א"כ כדי לעקור שם הקרבן ממנו בעינן דוקא שישחוט לשם קרבן אחר ובלא"ה אין נעקר הסתמא של הקרבן לשמו (ואין זה דין בפסול שינוי השם אלא זה דין בחלות של שינוי השם שכדי להחיל בקרבן שינוי השם בעינן לשם קרבן אחר) ועי' לשון רש"י ב: בד"ה אלמא : "דאי כשלא לשמן דמי הויא ליה כאילו אמר לשם פסח ולשם שלמים" משמע דסתמא שלא לשמו הוה כאילו עקר להדיא ואמר לשם שלמים וכנ"ל ועי' במילואים י"ח עוד אריכות בזה.

ומש"כ שלא היה טועה אלא מזיד הוא מהרמב"ם פט"ו ה"א יעו"ש.

17. כ"כ השטמ"ק בריש מכילתין בשם התוס' ר"פ.

18. דעת הרשב"א היא בחולין יג. שכתב : "עולה ששחטה לשם חולין כשרה משום חולין

ז. זבח ששחטו במחשבת שינוי השם ושוב לא עולה לבעלים לשם חובה, אעפ"כ אסור לו להמשיך שאר עבודותיו שלא לשמו (גמ' ב.) ויש מי שכתב דבזה צריך שיחשוב להדיא בשאר העבודות לשמה ולא סגי בסתמא לשמה כמו בעלמא ועי' הערה¹⁹.

פסולה פי' לשם חולין שיודע שהיא עולה ושחטה לשם חולין וכדתנן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה" וכ"מ מדברי התוס' בזבחים וכמו שביארנו במילואים.

אך הרמב"ם בפט"ו מהל' פסולי המוקדשין כתב: "חטאת ששחטה לשם זבח אחר... פסולה... אבל אם שחטה לשם חולין הרי זו כשרה ולא עלת לבעלים" ומשמע דהוא דין בחטאת לחוד.

ומאידך גיסא שיטת הרמב"ן במלחמות בפ"ג דר"ה דבכל הקרבנות כשר ועולה לבעלים לשם חובה ותמה עליו הרע"א דהא בגמ' מו: מפורש בהדיא בהיפך וכתב להגיה בדברי הרמב"ן אך החזו"א יישב דברי הרמב"ן ועי' במילואים י"ג שהארכנו עוד בכ"ז.

ומש"כ בשוחט פסח לשם חולין הרמב"ם בי' הטעם משום דכתיב זבח פסח הוא לה', וזה דרשינן בגמ' ז: לפסול פסח שלא לשמו אך לא ביאר הרמב"ם מנלן לפסול גם בלשם חולין דהא בחטאת אע"ג דפסול שלא לשמו מ"מ בלשם חולין כשר, וכתב הכ"מ דדרשינן לה' דמשמע לשם חולין פסול והוא דרשה מיוחדת גבי פסח דגם לשם חולין פסול, וביירו' פסחים דרשינן מנין שאין שוחטין את הפסח אלא לשמו שנאמר ואמרתם זבח פסח הוא לה' ויש לפרש דהיינו דוקא לשמו אבל שלא לשמו ואפי' לשם חולין פסול וכ"מ במאירי פסחים נט: שכתב דפסח לשם חולין פסול והביא דברי הירוש' דדרשינן לזה מדכתיב פסח הוא לה' וזה כפי הנראה מקור דברי הרמב"ם (ובשיטת הרמב"ם האריכו עוד הרבה אחרונים ואכ"מ).

19. בגמ' שם למדו כן מסברא ומקרא – מסברא: "משום דשני בה כל הני לישני בה וליזיל" (בתמיה), ומקרא דכתיב "מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלקיך נדבה" ודרשינן אם כמו שעשית יהי' נדר ואם לאו, דהיינו שהקריב במחשבת שינוי השם, נדבה יהיה – פי' דלא עלה לבעלים לשם חובה והוה כמו נדבה שאין יוצא בה ידי חובת נדרו: "ונדבה מי שרי לשנויי בה" – פי' דגלי לן קרא דגם אחר שינוי השם הוה כמו נדבה, ונדבה לא גרע מכל הקרבנות שאסור לחשוב בה מחשבת שינוי השם.

ולשון הרמב"ם בפט"ו ה"ג: "זבח ששחטו שלא לשמו ... חייב לזרוק במחשבה נכונה" ודייק הזבח תודה דבזה לא אמרינן סתמא לשמה כמו בעלמא אלא בעינן שיחשוב דוקא לשמה בהדיא וביאר הזבח תודה הטעם משום דאמרינן כל העושה על דעת הראשונה הוא עושה ולכך אם לא יחשוב כלום הוה כאילו חשב שלא לשמה בהדיא ועי' מילואים י"ז מה שכתבנו שאין זה מוסכם כ"כ.

ח. אין מחשבת שלא לשם הזבח מועילה אלא באחת מד' עבודות הדם דהיינו שחיטה קבלה הולכה וזריקה, אבל שאר עבודות הקרבן כגון שפיכת שיריים והקטרת אימורין לא מועילה בהם מחשבת שלא לשמה (מתני' יג.).

ובמחשבת שינוי בעלים – מלשון הרמב"ם הנ"ל משמע לכאור' דשייך ג"כ בכל ד' עבודות וכמו במחשבת שינוי השם, אבל התוס' כתבו דשינוי בעלים לא שייך אלא בזריקה לחוד או במחשבה שיחשוב באחת משאר עבודות ע"מ להקטיר שלא לשם הבעלים, וכן נראה פשוט דברי הגמ'²⁰.

ט. דין מחשבת שלא לשמו הוא אפי' בחצי מתיר (עי' לקמן פ"ג מהו חצי מתיר) ולא הוה כמו פיגול שאין מפגלין בחצי מתיר ויש חולקים ומ"מ גם לשיטתם יהי' פסול מדרבנן²¹.

י. הקרבן שנפסל ע"י מחשבת שלא לשמו הרי הוא פסולי המוקדשין והאוכלו עובר בלאו ולוקה²².

חשוב לאו של פסול מחשבת שלא לשמו הוא גם בדברים שאין להם מתירין (ולא דמי לפיגול שיתבאר לקמן פ"ג שאין חייבים על דברים שאין להם מתירין)²³.

20. התוס' הוכיחו דבריהם מהא דאמרינן דף ד. שינוי השם ישנה בד' עבודות משא"כ שינוי בעלים ופרש"י דאינה אלא בזריקה לחוד וכן הוא להדיא בגמ' י. : "שאם אמר הריני שוחט לשם פלוני כשר לזרוק דמו", אבל בלשון הרמב"ם משמע דבכל ד' עבודות שייך שינוי בעלים כמו בשינוי השם והק' עליו האחרונים מהגמ' הנ"ל, ובמאירי בפסחים (דף ס:) כבר עמד ע"ז, ומשמע שם דאע"פ שבגמ' משמע דלא מהני שינוי בעלים אלא בזריקה מ"מ לענין פסק לא נקטינן כן, וצ"ב מה"ת לומר כן.

והנה הירו' פסחים פ"ה מקשה מנלן דלא מהני מחשבת שינוי בעלים בהקטרה ודריש לזה מקרא ולכאור' כיון שלא שייך שינוי בעלים אלא במחשבה על זריקה מה ההו"א שיועיל מחשבת שינוי בעלים בהקטרה וכה"ק הרע"א על הירו' והניח בצ"ע ולכאור' יש מקום לומר דיש מח' בין הבבלי לירו' בענין זה והירו' ס"ל דמהני מחשבת שינוי בעלים בכל ד' עבודות וכן משמע מהמשך דברי הירו' שם לגבי מחשבין מעבודה לעבודה דלא הוזכר בירו' ההוכחה משינוי בעלים וי"ל דהוא משום דבאמת אין להוכיח משינוי בעלים מידי כיון דמהני בכל ד' עבודות ודו"ק. ובלקוטי הלכות מתרץ שיטת הרמב"ם ...!

ועי' תוס' ד: בד"ה רב אשי שבאמת נתקשו בדברי הגמ' שם לפי שיטתם ולהרמב"ם א"ש ודו"ק.

21. עי' מילואים ט"ו שהארכנו בזה.

22. רמב"ם פי"ח ה"ג ועי' מילואים ה' מה שהארכנו עוד בענין זה.

23. לקמן גבי פיגול נביא דיש מחלוקת ראשונים אם המיעוט הוא מכרת לחוד או שאין בזה פסול כלל, ולדעות דהמיעוט הוא רק מכרת פשוט שהכא לא שייך המיעוט כלל דאפי'

יא. הפסח והחטאת שנפסלו במחשבת שינוי השם טעונים שריפה ככל פסולי המוקדשין, י"א דמקודם שישרפו טעונים עיבור צורה וי"א שא"צ עיבור צורה²⁴.

יב. אם קיבל או זרק מקצת הדם במחשבת שלא לשמו אם מועיל שיקבל או יזרוק דם אחר במחשבה נכונה או לא, יעו' הערה²⁵.

יג. חשב בפסח או בחטאת מחשבת שלא לשמו ונפסל, אסור להמשיך ולעבוד שאר עבודותיו ועי' הערה²⁶.

בפיגול הוה פסולי המוקדשין וגם לדעות דשם התמעט לגמרי היינו דבעינן דומיא דשלמים וכמו שיתבאר שם משא"כ בפסול שלא לשמו שלא מצינו שהתמעט, וכ"מ להדיא בתוס' כג: סד"ה הא יעו"ש וכן הוא משמעות הגמ' יד. שהביאו שם וכ"כ המל"מ שם פי"ח ה"ז.

24. בגמ' מנחות גבי כבשי עצרת ששחטן שלא כמצוותן טעונים עיבור צורה פרש"י שלא כמצוותן היינו שלא לשמן (ועי"ש עוד פירוש), ומבו' דקרבן שנעשה שלא לשמו טעון עיבור צורה ופרש"י דלא הוה כמו פיגול וטמא דישרפו מיד, והטעם דפיגול וטמא פסולם בגופם משא"כ פסול שלא לשמה, אבל התוס' שם כתבו דהגמ' שם אזלא אליבא דרבה פסחים לד: דגם פיגול טעון עיבור צורה אבל לדידן גם פסול שלא לשמה לא בעי עיבור צורה, והראייה דבגמ' זבחים ד: קרי לפסול שלא לשמו פסולו בגופו. ועי' במילואים ג' עוד מש"כ בכ"ז.

25. בתוספתא (פ"ג, ד): "כל הנפסל במחשבה... אע"פ שיש דם הנפש בכוס אחר פסול", ולפי פשוטו משמע דהיכא שחשב מחשבת שלא לשמה באופן שפסול הקרבן לא מהני לחזור ולקבל.

ומיהו בגר"א שם פי' מחמת מחשבה היינו מחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, ומשמע דבמחשבת שלא לשמה מהני מה שיחזור הכשר ויקבל, ועי' במילואים ג' מה שהארכנו עוד בזה וכן בי' שם מה הדין לגבי זריקה.

26. יעו' בתוס' פסחים סה. בד"ה שמא שהוכיחו דאסור להעלות פסולין על המזבח דהא אמרינן בכל מקום אם עלו לא ירדו משמע דלכתח' אסור להעלות ויל"ע אם כוונתם לאיסור מה"ת או מדרבנן, ולכאו' ברש"י שם מבו' שחולק ע"ז וצריך עוד אריכות בזה ויעו' בסוף פ"ג עוד בענין זה.

מיהו זה דוקא לענין זריקה על המזבח אבל שאר עבודות לכאו' אין מקור לאיסור ומ"מ כיון שלבסוף לא יזרוק הדם אין משמעות לקבלת הדם והולכתו ויתכן שבאמת אין איסור בקבלה והולכה לחוד, אך יעו' בחזו"א (קדשים הובא בעמוד האחרון סק"ד) שכתב גבי פסולי המוקדשין דדינן תיכף בשריפה מיד ויתכן שיש חיוב לשרוף מיד ולא להמשיך העבודות ויל"ע.

עד עתה דברנו ברוב הדינים הכלליים של שינוי השם ועוד פרטים בשינוי השם ושינוי בעלים יעו' ברמב"ם פט"ו.

פרק ג'

דיני מחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו

"ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו לא יחשב לו פיגול יהיה והנפש האוכלת ממנו עונה תשא" (ויקרא ז, יח).

"ת"ר ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו אמר ר"א כוף אונך לשמוע במחשב לאכול מזבחו ביום השלישי הכתוב מדבר..." (דף כט.) והיינו שקרא לא איי' בנותר ממש, אלא בקרבן שחשבו עליו לאכלו חוץ לזמנו, וע"ז אמרה התורה והנפש האוכלת ממנו עונה תשא.

וזהו לשון החינוך (מצווה קמד): "שלא לאכול הפיגול. ופיגול הוא קרבן שחשב עליו הכהן המקריב מחשבת פסול בשעת זביחה או הקרבה, ופסול המחשבה הוא כגון שהסכים בדעתו בעת הזביחה או בעת ההקרבה שיאכל מאותו קרבן אחר זמן המגבל לאכילתו או יקטיר ממנו מה שטעון הקטרה אחר זמן המגבל להקטרה, שאכילת המזבח ואכילת אדם הכל נשמע בלשון אכילה, וביאר הכתוב שהאוכל ממנו שישא עון שנאמר ואם האכל וכו' והנפש האוכלת ממנו עונה תשא, ונשיאת העון בכאן הוא כרת..."

ועוד כתב שם: "משרשי מצוה זו, היסוד אשר בנינו תחלה שאמרנו כי עניני הקרבן להכשיר מחשבות בני איש, ולציר בנפש מתוך הפעולה שבין ידם רע החטא וטוב דרכי הישר, על כן מהיות עקר סקתו של דבר- המחשבות, היה ראוי להפסל מחשבה הנטויה בו מן הישר בכל מעשיו, וזה דבר ברור קרוב אל השכל למודה על האמת." ודין מחשבת חוץ למקומו מבו' בגמ' שם דדרשינן: "פיגול זהו חוץ למקומו" דגם מחשבת חוץ למקומו פוסלת הקרבן²⁷, ומבו' שם בגמ' דאע"פ שגם מחשבת חוץ למקומו פוסלת הקרבן מ"מ חיוב כרת ליתא אלא במחשבת חוץ לזמנו יעו"ש. (ועי' באבות דר"נ פרק כ"ה דאחד מן הניסים שארעו לאבותינו בבהמ"ק שלא פגלו הכהנים בבשר הקודש מעולם).

27. ועי' ברש"י כח. בד"ה פגול שבי': "ומסתברא דאמחשבת חוץ למקומו מוקמינן לה ולא אמחשבת שאר פסלות כגון לשפוך דמו על הרצפה או ע"מ לערבו בדם הפסולים דדמי לחוץ לזמנו קמריבי בהאי קרא וחוצ' למחיצה דמי לחוץ לזמן".

א. כיצד היא מחשבת חוץ לזמנו, הרי שהיה עושה אחת מעבודות הקרבן וחישוב בשעת העבודה לאכול כזית מבשרו של הקרבן חוץ לזמן הראוי לאכילתו, או לזרוק אפי' מקצת דמו או לשפוך חלק משיירי הדם חוץ לזמנו דהיינו אחר השקיעה, או להקטיר כזית מאימוריו חוץ לזמנם דהיינו אחר עה"ש – כ"ז בכלל מחשבת חוץ לזמנו (רמב"ם פט"ו ה"א). ומחשבת חוץ למקומו היינו שהיה עושה אחת מעבודות הקרבן וחישוב בשעת העבודה לאכול בשרו של קרבן חוץ למקום הראוי לו או לזרוק את דמו או לשפוך את הדם או להקטיר אימוריו חוץ לעזרה – כל אלו בכלל מחשבת חוץ למקומו (רמב"ם שם).

(וי"א דגם מחשבה לקבל או להוליך הדם בכלל מחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו עי' הערה לקמן בסמוך).

ב. אחת מעבודות הקרבן היינו דוקא אחד מד' עבודות הדם שהם : שחיטה, קבלת הדם, הולכת הדם למזבח, וזריקה, אבל חישוב מחשבת חוץ לזמנו או חוץ למקומו בזמן אחר כגון בשעת שפיכת שיירים או הקטרת אימורין או בשעת הפשט וניתוח וכל כה"ג לא מהני מחשבתו²⁸.

ג. אין מחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו מועילה אלא בחישוב על אכילת אדם או אכילת מזבח, ואכילת אדם היינו אכילת הבשר, ואכילת מזבח היינו זריקת הדם או שפיכת שיירי הדם או הקטרת אימורין וכו"ל, (וי"א דמחשבה על שפיכת שיירים לא מהני בכל גווני כי אם בשחישוב כן בשעת שחיטה או זריקה עי' הערה)²⁹.

28. יתבאר בהערה הבאה.

29. סעיף זה והקודם לו הוא מפשטות דברי המשנה (דף כט:): "זה הכלל כל השוחט והמקבל והמהלך והזורק לאכול דבר שדרכו לאכול ולהקטיר דבר שדרכו להקטיר...חוץ לזמנו פיגול וחייבין עליו כרת" וכן פסק הרמב"ם בפ"ג (הל' א' וד'): "מחשבת הזמן כיצד, כגון ששחט את הזבח לשמו על מנת לזרוק דמו מאחר שתשקע החמה שאינו זמן זריקתו או להקטיר ממנו דבר הראוי להקטרה למחר מאחר שיעלה עמוד השחר שאינו זמן הקטרתו או לאכול ממנו דבר הראוי לאכילה לאחר זמן הראוי לאכילתו... נמצאת למד שבארבע עבודות הזבח נפסל במחשבה, בשחיטה ובקבלה ובהולכת הדם ובזריקתו על המזבח", וכן נראה פשוטות הסוגיא דף יג. וכמו שפרש"י שם, ומש"כ בשם י"א הוא שיטת הראב"ד בתו"כ ועוד כמה ראשונים שנראה מדבריהם דסבירא להו כוותיה ועי' במילואים ד' הארכנו במח' רש"י והראב"ד בב' הסוגיא בדף יג ובשאר דברי הראשונים בזה.

ד. אין מפגלין בחצי מתיר, והיינו דכדי שיחול פיגול בקרבן צריך שתהיה מחשבת הפיגול בשעת הקרבת כל המתיר, ואם חישב רק בהקרבת חצי המתיר אינו פיגול אלא פסול (מדרבנן, עי' הערה) ואין בו כרת. וכגון הזאות של חטאות הפנימיות שהם מתירות את האימורין למזבח, וקי"ל דבחטאות הפנימיות מתנה אחת מהן מעכבת, א"כ אם חישב מחשבת פיגול רק במתנה אחת מהן ולא בכולן הוה מחשבה בחצי מתיר ואינו פיגול אלא פסול ואין בו כרת, ואפי' אם היתה מחשבתו במתנה הראשונה של החטאת מ"מ לא הוה פיגול ולא אמרינן כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה.

ועי' הערה באלו עבודות שייך דין זה³⁰.

30. דין מחשבת פיגול בחצי מתיר מבו' במתני' מנחות טז. פיגול בקומץ ולא בלבונה בלבונה ולא בקומץ ר' מאיר אומר פיגול וחייבין עליו כרת וחכמים אומרים אין בו כרת עד שיפגל בכל המתיר, ומבו' דשיטת חכמים דלא חל פיגול עד שיחשוב מחשבת פיגול בכל המתיר שלהתיר המנחה צריך להקטיר הקומץ והלבונה וכמש"כ רש"י שם בד"ה עד : "והקטרת אחד מהם חצי מתיר הוא דאיכא נמי הקטרת חבירו" והנה בגמ' שם מבו' דנחלקו רב ושמואל בזה שלדעת רב כל פלוגתייהו דר"מ ורבנן דוקא בנתן החצי מתיר הראשון בשתיקה והשני במחשבת פיגול אבל בנתן הראשון במחשבה והשני בשתיקה לכו"ע הוה פיגול דכל העושה על דעת ראשונה הוא עושה ושמואל ס"ל דגם בזה נחלקו, ובזבחים מא' מבו' דעה שלישית דר"ל ס"ל דלכו"ע אין מפגלין בחצי מתיר וכל פלוגתייהו בנתן את הראשונה במחשבה והשנייה בשתיקה דלר"מ אמרינן כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה ורבנן פליגי בזה. ולענין הלכה פסק הרמב"ם בפט"ז מהל' פסח"מ ה"ז כחכמים ואלב"א דשמואל ור"ל דסבירא להו דבין נתן הראשונה בשתיקה והשנייה במחשבה ובין בהפך לא הוה פיגול דאין מפגלין בחצי מתיר וגם לא אמרינן כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה.

ודין פיגול בחצי מתיר שייך בהקטרת קומץ ולבונה וכו"ל וכן הוא מבו' בגמ' זבחים מא' גבי זריקה של חטאות הפנימיות וכמש"כ בפנים ולגבי שחיטה הולכה וקבלה יש בזה כמה חילוקי דינים דבשחיטה כל סימן וסימן חשוב חצי מתיר (ששחיטה גם נקראת מתיר שהיא מקדשת את הדם למזבח) ואינו פיגול עד שיחשוב בכל השחיטה, וגבי שחיטה אם חשב בחצי מתיר הקרבן כשר (ובזה אין פסול כמו לעיל עי' במילואים הטעם), וי"א דאם חישב בשחיטת הסימן הראשון הוה פיגול דאמרינן כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה וכאילו חישב בכל השחיטה, ולא דמי להזאות דכל הזאה היא מעשה בפ"ע וכ"ז יתבאר במילואים ט"ו.

ולענין הולכה י"א דגם בה שייך דין אין מפגלין בחצי מתיר ואע"פ שאינה מתירה כלום מ"מ גם חצי עבודה הוה כמו חצי מתיר וי"א דרק במתירין שייך דין חצי מתיר אבל בהולכה מהני מחשבה בכל גווני, ועי' במילואים שם באיזה אופן חשיב חצי עבודה בהולכה. ולענין מחשבה בקבלה בחצי מתיר עי' מילואים שם.

ה. מחשבה על אכילה חוץ לזמנו וחוץ למקומו מועילה דוקא בדבר שדרכו באכילה כגון בשר הקרבן, ומחשבה על הקטרה חוץ לזמנו וחוץ למקומו מועילה דוקא בדבר הראוי להקטרה כגון אימורין, אבל חישב לאכול דבר שדרכו להקטיר או להיפך- הקרבן כשר, וכן יש דברים שאינם ראויים לא לזה ולזה ובכל גוונא שחישב עליהם הקרבן כשר³¹, ועי' ברמב"ם פ"ד (הל' ה-ז) אלו דברים הראויים לאכילה ואלו הראויים להקטרה ואלו שאינם ראויים לא לזה ולא לזה.

ו. אין מחשבה על אכילה או הקטרה מועילה בפחות מכזית, ובזריקת הדם השיעור הוא כדי הזייה³².

חישב על אכילת ב' בנ"א שכל אחד יאכל חצי כזית הרי אלו מצטרפין והוה פיגול³³.

חישב שיאכל כזית ביותר מכדי אכילת פרס הוה פיגול, וכ"ש חישב להקטיר כזית על המזבח ביותר מכדי אכילת פרס³⁴.

וסוגיא זו יש בה אריכות גדולה והארכנו בזה בס"ד במילואים שם יעו"ש. וענין כל העושה על דעת הראשונה הוא עושה והמסתעף מזה ביארנו בס"ד במילואים י"ז.

31. כן הוא דין המשנה הנ"ל: "לאכול דבר שדרכו לאכול ולהקטיר דבר שדרכו להקטיר" וכ"ה במשנה לה. וכן פסק הרמב"ם בפ"ג ה"א, ולאפוקי מדעת ר"א במשנה שם שפוסל גם בחישב על אכילת מזבח לאדם ולהיפך.

32. שיעור האכילה וההקטרה בכזית מבו' במשנה לה. וברמב"ם פ"ד ה"י והטעם משום דזהו שיעור אכילה בכל מקום.

ושיעור הדם בכדי הזייה הוא ברמב"ם שם, וכתב הכ"מ דפשוט הוא דבפחות מזה לא מהני, ולכאור' יל"ע אמאי לא בעינן בזה כזית כמו בהקטרה הא כל מה דמרבינן זריקת הדם הוא מדין אכילת מזבח (דף יג:) וכיון שאין אכילה בפחות מכזית אמאי מהני בזה כדי הזייה.

33. גמ' דף לא. וגדולה מזו אמרינן שם שאפי' חישב על הקטרה בלשון אכילה מצטרף לאכילת אדם וכמו שנביא לקמן סי"א.

34. לגבי הקטרה הוא פשוט בגמ' לא: והטעם דדרך אכילת גבוה היא דם ביותר מכדי אכילת פרס, ולגבי אכילת אדם אע"ג דבכל דוכתא קי"ל דבעינן בכדי אכילת פרס הכא מספקא לן שמא הוקשו אכילת הדיוט ואכילת גבוה להדי הדדי וכמו דלגבי הקטרה אמרינן דמהני ביותר מכדי אכילת פרס, ה"ה באכילת אדם, ושם הגמ' הביאה ראייה לזה ודחתה הראייה ונשאר בספק. אך הרמב"ם פסק דמהני ביותר מכדי אכילת פרס וכתב הכ"מ דטעמו משום דדחיה בעלמא היא ומשמעות הברייתא שהובאה שם דמהני אכילה גם ביותר מכדי אכילת

ז. אין מחשבת חול"מ פוסלת אלא שחשב על מקום המשולש ופרש"י דהיינו שחשב לאכול הבשר או ליתן הדם או להקטיר האימורין חוץ לעזרה ששם הוא מקום שבשעת היתר הבמות הותר לבשר ודם ואימורין (והיינו מקום המשולש שנשתלש בכל אלו) ולאפוקי היכל וביאורים נוספים בדין מקום המשולש עי' הערה 35.

פרס (וקצת יל"ע אי הרמב"ם אזיל בזה לשיטתו גבי אכילת טמאים דאמרינן אף שנדחית הראייה דברי ר"ח לא נדחו יעו' הערה ל"ב, אבל להתוס' שם יש מקום לומר דאם התם פסקינן דלא כר"ח מכח שנדחית הראייה כ"ש כאן שהוא בעיא דלא איפשיטא כלל, ומיהו אין הכרח כלל דהכא דמי להתם ויל"ע).

35. בדף כט. אמרינן דקרא דשלישי דפרשת קדושים מלמד שאין מחשבה מועלת אלא במקום המשולש בדם ובשר ואימורין, ופרש"י דהיינו דבעינן מחשבה על חוץ לעזרה דבזמן היתר הבמות נשתלש בכל אלו ולאפוקי היכל דלא הותר באכילת בשר (ויעו' בתוס' שם שהק' דהא הותר היכל באכילת בשר).

ובספר לקוטי הלכות העתיק דין זה להלכה והעיר דלע"ע לא מצא דין זה ברמב"ם, ולכאור' הוא תימה דאמאי השמיט הרמב"ם דין זה דהא אמרו רבא בלא חולק וכן הוא סתמא דהש"ס לקמן פב. (מיהו בדף לו. לכאור' הוא פלוגתא דתנאי אך אין זה ברור וצריך בזה אריכות בסוגיא שם), ולכאור' נראה לומר דהרמב"ם לא השמיט הלכה זו והוא מה שהעתיק בפ"ג (ה"ח) המשנה בדף לה: דחישב ליתן את הניתנין בחוץ בפנים דכשר ולכאור' הא הוה מחשבה של חול"מ וע"כ צ"ל הטעם דכשר משום דאין זה מקום המשולש וכן אמרינן שם בגמ' אליבא דר"י, ובאמת התוס' שם בד"ה קסבר הק' דהא גם לרבנן יש להקשות אמאי כשר וכתבו דלרבנן היה פשיטא לגמ' הטעם דכשר משום דבעינן מקום המשולש, וא"כ הרמב"ם שהעתיק הלכה זו פסק הדין של מקום המשולש ומגמ' זו מבו' דמחשבה על נתינה בהיכל נתמעט ע"י דין זה של מקום המשולש וכפרש"י הנ"ל וכן מבו' בגמ' פב. וראייה זו הביאו התוס' בדף כט. לפרש"י יעו"ש.

ומיהו קצת יש לדחות הראייה מדברי הרמב"ם דהא מה דחשיב מחשבה על נתינה בהיכל מחשבת חוץ למקומו היינו בחטאת לחד דנפסל דמה בכניסתו להיכל אבל בשאר קרבנות דקי"ל דאינם נפסלים בכניסתן להיכל א"כ אין זה מחשבת חוץ למקומו ליתן בהיכל דהא אפי' נתן ממש במזבח הפנימי כשר דשלא במקומו כמקומו דמי וכמו שפסק הרמב"ם בפ"ב ה"י וא"כ ודאי שלא פסלה בזה מחשבה, וא"כ יש לדחות דמה שכתב הרמב"ם הניתנין בחוץ היינו לבד מחטאת ובפרט שאח"כ כתב הרמב"ם או שחישב להכניס דם החטאת לפנים ומשמע דעד עתה לא איי' בחטאת ויש לדייק דדוקא להכניס דם החטאת כשר אבל ליתן דם החטאת כבר יהי' פסול דלא בעינן מקום המשולש, וביותר דהא דין זה של להכניס דם החטאת לפנים לא נזכר כלל במשנה והרמב"ם הוסיפו מדעתו ושמא זו כוונת הלכות שכתב דלא מצא דין זה ברמב"ם, אך עכ"פ מסתימת לשון הרמב"ם משמע לכאור' דגם מחשבה על נתינת דם

ח. כל קרבן שנתפגל במחשבת הזמן, כל האוכל ממנו עבר על לאו דלא יאכל כי קדש הם האמור בנותר, וילפינן מזה אזהרה לכל פסולי המוקדשין וי"א דגם עובר בלאו דלא תאכל כל תועבה³⁶, ואם אכל כזית ממנו במזיד חייב כרת (מתני' כז:), שנאמר בפרשת פיגול (ויקרא ז, יח) "והנפש האוכלת ממנו עונה תשא" וילפינן בג"ש עון עון מנותר דשם כתיב (שם יט, ח) "ונכרתה הנפש ההיא" מה להלן כרת אף כאן כרת (דף כט.), ובשוגג מביא חטאת (כריתות ב.).

ט. כל קרבן שנפסל במחשבת המקום, האוכלו עובר בלאו דלא יאכל כי קדש הוא האמור בפסולי המוקדשין, וי"א דגם עובר בלאו דלא תאכל כל תועבה, ולוקה ארבעים³⁷.

החטאת לא תפסול ומש"כ להכניס דמה להיכל אע"פ שגם מחשבה על נתינת הדם לא פסלה להנ"ל היינו משום דהרמב"ם בא להשמיע דאפי' דם חטאת דנפסל בכניסתו להיכל מ"מ לא פסלה ביה מחשבה להכניסו להיכל וכיון דפסול חטאת הוא אפי' בכניסה לחוד נקט הרמב"ם לשון זה ועוד יל"ע בזה.

וכ"ז בשיטת רש"י בביאור דין מקום המשולש אבל התוס' בדף כט. הביאו עוד פירושים בדין מקום המשולש די"מ דהיינו שיעמוד במקום המשולש (ודלא כרש"י שהמחשבה היא על מקום המשולש) ולאפוקי עומד חוץ לעזרה ושוחט בסכין ארוכה ותוס' הק' על פי' זה, עוד הביאו התוס' לפרש בשם הר"ר יו"ט שמקום המשולש היינו שיחשוב לזרוק במקום ששלשתן פסולין בו דהיינו בקדשים קלים חוץ לירושלים דוקא אבל חוץ לעזרה לחוד לא כיון דבשרם כשר שם וגם ע"ז הק' התוס', ועוד הביאו מפרשים שדין מקום משולש הוא נאמר לגבי מחשבת חוץ לזמנו שצריך לחשוב ליום השלישי דוקא ששלשתן פסולין בו (בשלמים) אבל אם חישב לזרוק הדם למחר לא פסול והסיקו התוס' דפי' זה לא יתכן כלל. ולהלכה יל"ע איזה פירוש נקטינן ואי נימא כמש"כ לעיל דהרמב"ם כתב הלכה זו א"כ פסק בזה כפרש"י וכנ"ל.

36. עי' פסחים (דף כד.): "לא יאכל כי קדש הוא כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו", ופרש"י שם (בד"ה כל): "כגון פיגול ונותר ונשפך דמו", ועי' במילואים ה' שכ"כ הרמב"ם בסה"מ והרמב"ן בשכחת הלאוין ה' ועי"ש שהארכנו בשיטת הרמב"ם בזה.

37. גמ' פסחים הנ"ל דכל פסולי המוקדשין בכלל לא יאכל כי קדש הוא, וכ"כ הרמב"ן בשכחת הלאוין ה', והוסיף שם יותר מזה דלא רק שהוא בכלל פסולי המוקדשין כמו כל הפסולים אלא שהוא בכלל פיגול שנלמד להדיא מקרא דלא יאכל ולכן לוקים עליו, וכמש"כ התוס' בפסחים כד. דלהכי לוקין על אכילת פיגול ונותר מלאו דלא יאכל כי קדש הוא, ואע"ג דאמרין שם דהוא לאו שבכללות, ה"ט, משום דעיקר קרא כתיב בנותר ופיגול ילפינן בגז"ש

י. חישב מחשבת חוץ לזמנו בקרבן, אין חייבים כרת על אכילתו עד שיקרבו כל מתיריו בהכשר, אבל קודם שקרבו כל מתיריו (דהיינו בזבח עד הזריקה) אין חייבים כרת על אכילתו (גמ' כח:), אבל עובר בלאו כדין כל פסולי המוקדשין, וי"א שגם במחשבת חוץ למקומו נאמר דין זה ועי' בהערה הנ"מ בזה³⁸.

מנותר, והרמב"ן ס"ל דגם מחשבת חוץ למקומו בכלל פיגול בכל מקום, ולהכי לוקין על זה ג"כ משום לאו דלא יאכל כי קדש הוא.

אבל ברמב"ם נראה שמחשבת חוץ למקומו אינה בכלל פיגול ולפ"ז לכאור' הוה לאו דלא יאכל לאו שבכללות ואין לוקין עליו, אך הרמב"ם לשיטתו (עי' מילואים ה') דהמלקות בפסולי המחשבות נלמד מקרא דלא תאכל כל תועבה וכו' ולהכי לוקין ג"כ על אכילת קרבן שנפסל במחשבת חוץ למקומו וכמש"כ הרמב"ם להדיא.

ועי' במילואים ו' שהארכנו במח' הרמב"ם והרמב"ן בדין מחשבת חוץ למקומו.

38. גמ': "לא ירצה כהרצאת כשר כן הרצאת פסול מה הרצאת כשר עד שיקרבו כל מתיריו אף הרצאת פסול עד שיקרבו כל מתיריו", ופרש"י (בד"ה מה): "מה הרצאת כשר. לא קרי ליה הרצאה אלא בזריקה שהוא סוף ארבע עבודות המתירות אף פיגול אינו קבוע עד שיזרק הדם שהיא סוף כל מתיריו", ומש"כ רש"י דאינו קבוע עד שיזרק הדם היינו דאע"פ שהסיבה לפיגול קיימת משעת המחשבה, מ"מ קביעות הפיגול היא רק בשעת הזריקה. ובביאור הילפותא מלא ירצה נראה, שכיון שאמרה תורה על פיגול לא ירצה משמע שאמור היה להיות כאן ריצוי וכיון שהיתה מחשבת פיגול אינו מרצה, וזה שייך רק בשעת הזריקה שבכל קרבן מחילה ריצוי ופיגול לא מרצה, אבל לפני זריקה לא שייך לומר לא ירצה, כיון שאכתי לא היתה כאן שעה הראויה לריצוי, ולפ"ז פשוט שחלות הפיגול בשעת הזריקה היא מכאן ולהבא, וכן הוכיח המג"ח מהתוס' לקמן מג. בד"ה הקומץ (בדף מב:) ששקלו וטרו איך יתכן פיגול בדם שהרי בשעה שזרק חלק מהדם ונקבע הפיגול כבר נעשה כל שאר הדם שיריים ויעו"ש, ואי נימא דהחלות פיגול למפרע, מה בכך שנעשה שיריים, מ"מ נ"מ לאחד שאכל הדם מקודם, וכ"ז דלא ככמה אחרונים שרצו לומר שחל הפיגול למפרע.

ומש"כ דקודם הזריקה עובר משום לאו דפסולי המוקדשין, היינו משום דבאמת הא העבודה שפיגול בה היא עבודה פסולה ולא גרע משאר הפסולים, ודין הרצאה הוא רק לגבי הכרת, כך נראה לכאור' בפשיטות, וכן נקט החזו"א (מכשירין יד), אבל במל"מ חקר בזה ונשאר בספק ועי' במילואים שהארכנו בזה והראנו דלכאור' דברי החזו"א מקורם בדברי התוס'.

ומש"כ די"א דגם לגבי מחשבת חוץ למקומו נאמר דין כהרצאת כשר הוא משמעות דברי רש"י וכן נראה שיטת הרמב"ן אבל ברמב"ם לכאור' נראה בהיפך ועי' במילואים ו' שהארכנו בכ"ז.

יא. אין חייבין כרת באכילת קרבן שנתפגל אלא על דברים שהם ניתרין אבל דברים שהם מתירין אין חייבין באכילתן משום פיגול.

ודברים הניתרין היינו דברים הניתרין לאכילת אדם או אכילת מזבח ע"י הקרבת מתיריהם וכגון בשר הקרבן שאינו ניתר לאכילה עד שיזרקו את הדם א"כ הבשר הוא ניתר ע"י הדם שהוא מתירו, ולכן על הבשר חייבים משום פיגול ועל הדם אין חייבים משום פיגול.

וכן האימורין ובשר העולה ניתרין למזבח ע"י זריקת הדם וחייבים על אכילתם משום פיגול (ועי' בהערה עוד דוגמאות בזה).

בשר פרים הנשרפים הרי אינו לא מתיר ולא ניתר דהא אינו מתיר דבר וגם אין בו אכילת אדם או אכילת מזבח ובה נחלקו הראשונים אם דינו כמתיר או כניתר עי' הערה.

עוד נחלקו הראשונים בגדר דין זה שי"א דהדברים המתירים בקרבן לא נתמעטו אלא מכרת אבל דין פסול של פסולי המוקדשים יש בהם דהא סו"ס הקרבן נפסל וי"א דנתמעטו לגמרי ואפי' פסול ליכא ועי' הערה.

ולדעות דהמיעוט הוא דאפי' פסולא ליכא ה"ה במחשבת חוץ למקומו לא יפסל³⁹.

39. דין זה והסעיף שאחריו הוא במתני' מב: : "ואלו דברים שאין חייבים עליהם משום פיגול הקומץ והקטרת והלבונה ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח והדם והנסכים הבאין בפני עצמם..." ומבו' כאן גם דין של סעיף זה דהיינו חלק בקרבן שאינו ניתר כגון דם וקומץ ולבונה וכן מבואר הדין של סעיף שאחריו בקרבנות שאין בהם כלל ניתרין דהיינו קטרת ומנחת כהנים ומנחת כהן משיח והנסכים.

ודין זה ילפינן מקרא בדף מד. וכן בעוד מקומות ובמילואים י"ד הארכנו בזה.

ומש"כ מח' ראשונים אם המיעוט הוא מכרת לחוד או שאין בזה פסול כלל וכן בסעיף הבא יש בזה הרבה אריכות וביארנו בעז"ה במילואים שם.

וכן ביארנו שם מחלוקת הראשונים בפרים הנשרפים.

ומש"כ גבי מחשבת חוץ למקומו לא נזכר להדיא בגמ' ובפוסקים אמנם הוא פשוט מסברא דהא המיעוט דומיא דשלמים שייך גם גבי פסול חוץ למקומו דילפינן ליה מקרא דהתם ובכל מקום מקשינן חוץ לזמנו לחוץ למקומו, וכן נקט המל"מ פי"ח ה"ז וכ"ה להדיא בתוס' בפסחים טו: ועי' רע"א בגליון על דברי המל"מ שם, ולפי מש"כ במילואים ו' יהי' נ"מ בזה גם לדעות דפסול יש אפי' בדבר שאין לו מתירין יעו"ש.

יב. וכמו שאין חייבים משום פיגול על חלק בקרבן שאינו מן הניתרין ה"ה קרבן שכולו אינו ניתר כלל אין חייבים עליו משום פיגול וכגון מנחת כהנים שכולה כליל ואין בה עבודה המתירה אלא היא מתירה את עצמה אין חייבים עליה משום פיגול.

וגם בזה נחלקו הראשונים אם לא התמעטו אלו אלא מכרת אבל פסול מיהא או דאין פיגול נוהג בהם כלל (וזה שייך גם במחשבת חוץ למקומו וכנ"ל בסעיף הקודם)⁴⁰.

יג. אם עירב מחשבת חוץ למקומו עם מחשבת חוץ לזמנו פסול ואין בו כרת, דמחשבת חוץ למקומו מעכבת מחשבת חוץ לזמנו מלחול, ואין נ"מ בזה אם קדמה מחשבת המקום למחשבת הזמן או בהיפך, וה"ה אם עירב בקרבן מחשבת שלא לשמה בפסח וחטאת שפוסלת את הקרבן יחד עם מחשבת הפיגול (מתני' כט:)⁴¹.

יד. חישוב שיאכלוהו כלבים למחר או שתאכלוהו אש למחר הרי זה פיגול (דף לא.)⁴².

40. עי' הערה הקודמת.

41. מתני': "זה הכלל כל השוחט וכו' חוץ לזמנו פיגול וחייבים עליו כרת ובלבד שיקרב המתיר כמצוותו... כיצד לא קרב המתיר כמצוותו שחט חוץ למקומו קיבל והלך וזרק חוץ לזמנו... זהו שלא קרב המתיר כמצוותו", והיינו דכל היכא דעירב מחשבת חוץ למקומו עם מחשבת הזמן לא הוה פיגול אלא רק פסול, ופרש"י הטעם כדילפינן בגמ' לעיל שם "מניין למחשבות שמוציאות זו מזו שנאמר לא יחשב לא יערב בו מחשבות אחרות", ופרש"י שם (בד"ה שמוציאות) : "מחשבת פסול מוציאה מידי מחשבת פיגול", ומה שכתבנו שה"ה במחשבת שלא לשמה, הוא ג"כ במשנה שם "הפסח והחטאת ששחטן שלא לשמן ... זהו שלא קרב המתיר כמצוותו", ולפי פשוטו משמע דהטעם בזה כמו במחשבת חוץ למקומו משום מחשבות מוציאות זו מזו ועי' במילואים ז' שהארכנו בסוגיא זו.

42. מסקנת הסוגיא שם, והטעם כיון דמצינו לשון אכילה לגבי כלבים דכתיב "ואת איזבל יאכלו הכלבים", וכן לגבי אש דכתיב "תאכלוהו אש לא נופח", מש"ה הרי זה בכלל קרא דאם אכול יאכל, דכל דבר שהוא לשון אכילה שייך ביה פיגול.

ובתוס' הק' אמאי לא מייתי קרא ד"ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול" דמשמע דשייך בבהמה וחיה לשון אכילה, ות"י תוס' דמייתי קרא דמצינו לשון אכילה לגבי בשר, וכתב היעב"ץ במנחות דפשיטא ליה דגבי חיה שייך אכילה בבשר ומאידך גיסא לגבי בהמה פשיטא ליה דלא חשיב אכילה דאין דרכה בבשר, ורק לגבי כלבים דיש להסתפק אם חשיבי כחיה או כבהמה מייתי קרא דלגבי זה חשיבי כחיה ושפיר שייך בהו אכילת בשר

טו. חישב לאכול חצי כזית למחר ועוד חצי כזית להקטיר למחר אין מצטרפין דאכילת אדם ואכילת מזבח אין מצטרפין, אבל חישב לאכול חצי כזית למחר ושתאכל האש של המזבח למחר הרי אלו מצטרפין, כיון שחישב בלשון אכילה, וה"ה אם חישב לאכול חצי כזית והחצי השני יאכלוהו כלבים או אש של הדיוט, מצטרפין והוה פיגול⁴³.

טז. חישב שיזרקו הדם או יאכלוהו טמאים או ערלים למחר הרי זה פיגול (תוספתא פ"ב ה"א ורמב"ם פ"ד ה"ט), וי"א דבחישיב על טמאים לא הוה פיגול (תוס'), וי"א דאפי' בערלים לא הוה פיגול (עי' הערה), והלכה כדעה ראשונה⁴⁴.

עכ"ד, אך ברמב"ם בפט"ז ה"י כתב להדיא דכל בהמה וחיה שייך בהם אכילה בבשר ודלא כהיעב"ץ.

וע"ע במילואים לסעיף שאח"כ בענין זה.

43. כן מבו' בסוגיא הנ"ל לא. דהיכא שחישב בלשון אכילה, בין אם חישב על אכילת אדם או אכילת מזבח מצטרף, משא"כ בחישיב בלשון האכילה ולשון הקטרה דאין מצטרף, והטעם משום דכתיב ואם אכול יאכל ודרשינן (יג): בשתי אכילות הכתוב מדבר אחד אכילת אדם ואחד אכילת מזבח, ואכילת מזבח היינו הקטרה, ולכן אם חישב בלשון אכילה מצטרף כיון דזה כלול באכילת אדם וכמו בסעיף לעיל דכלל אכילה גם אכילת כלבים ואכילת אש, אבל לשון הקטרה הוא מקרא דאכילת מזבח וזהו דין נפרד ולכן אינו מצטרף עם אכילת אדם וה"ה שאר לשונות של אכילה, כך נראה לבאר בפשיטות. ועי' במילואים שהארכנו עוד בבי' סוגיא זו. (ח)

44. גמ' (דף לו:): "אמר רב חסדא אמר רבינא בר סילא חישב שיאכלוהו טמאים למחר חייב אמר רבא תדע דבשר לפני זריקה לא חזי וכי מחשב ביה מיפסיל ולא היא התם זיק ומיחזי הכא לא מיחזי כלל", ופסק הרמב"ם (פ"ד ה"ט) כר"ח, ובי' הכ"מ דאע"פ שנדחתה ראייתו של רבא דברי ר"ח לא נדחו, ועוד כתב הכ"מ דיש סעד לזה מהא דאמר ר' ינאי (דף לא.) חישב שיאכלוהו כלבים למחר הוה פיגול ואע"ג דאכילת כלבים אינה אכילה ראויה מ"מ הוה פיגול (ועי' בסמוך בזה).

אבל התוס' לא. בד"ה חישב כתבו: "בסוף כל הפסולין אמרינן דחישב שיאכלוהו טמאים לא הוה פיגול...", ומשמע דפסקו דלא כר"ח וטעמם דכיון שנדחתה ראייתו של רבא א"כ קי"ל דלא כר"ח, אך בתוספתא (פ"ב ה"א) מפורש להדיא כדברי ר"ח דחישב לטמאים ולערלים הוה פיגול ודברי התוס' צ"ע (ובאמת קשה כבר על הגמ' שלא הביאה דברי ר"ח הם דברים מפורשים בתוספתא וצ"ע), וכן פסק הלכותי הלכות בפשיטות כהרמב"ם. ובשיטת התוס' גבי ערלים עי' במילואים ט' שהוכחנו שהדבר תלוי בדברי הראשונים בסוגיא ועי"ש שהארכנו בביאור הסוגיא.

יז. חישב בשעת זריקה שלא במקומה (כגון שנתן הניתנין למעלה למטה או למטה למעלה או הניתנין בחוץ בפנים או הניתנין בחוץ, על הכבש ושלא כנגד היסוד) מחשבת חוץ לזמנו לא הוה פיגול וכיפר, דאין מחשבת פיגול מועילה אלא בזריקה המתרת בשר באכילה וזריקה שלא במקומה אינה מתרת בשר באכילה כמבו' בגמ', ויש מקום לדון דפסול מיהא הוה ולא ממעטינן אלא מכרת⁴⁵.

וכן חישב בשעת אחת העבודות לזרוק הדם למחר שלא במקומו, אע"ג דזריקה שלא במקומה כמקומה דמי וכיפר, וא"כ לכאו' יש כאן מחשבה על זריקה כשרה, מ"מ לא הוה פיגול דלא מועילה מחשבת פיגול על זריקה שאינה מתרת הבשר באכילה, ונחלקו הראשונים אם פסול מ"מ הוה ולא ממעטינן כ"א מכרת או שהקרבן כשר⁴⁶.

45. גמ' דף כז. : "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו פיגול יהיה מי שפיגולו גרם לו יצא זה שאין פיגולו גרם לו אלא איסור דבר אחר גרם לו" פי' דממעטינן מקרא דהיכא שהזריקה לא מתרת הבשר באכילה וממילא יש על הבשר איסור דבר אחר תו לא אתי פיגול וחל עליה. ומש"כ יש מקום לדון דפסול מיהא הוה הוא משמעות דברי רש"י שם בד"ה כאן שכתב דמחשבת זריקה שלא במקומה הוה מחשבה לפסול ולא לפגל, ומשמע לכאו' דכל מאי דממעטינן מקרא דבעינן זריקה המתרת בשר באכילה הוא דוקא לגבי חיוב כרת אבל פסול מיהא הוה. ובשטמ"ק הק' על דברי רש"י ובי' דברי הגמ' באפ"א ומשמע דלשיטתו בזריקה שלא במקומה לא חל פיגול כלל וכן ברע"א תמה על דברי רש"י יעו"ש וצריך עוד אריכות בזה. וע"ע במילואים י' שהארכנו עוד בסוגיא זו.

46. הוא ג"כ שם בגמ' דכמו דממעטינן היכא דחישב בשעת זריקה שלא במקומה משום דהוויא זריקה שאינה מתרת בשר באכילה ה"ה דממעטינן מחשבה על זריקה שאינה מתרת בשר באכילה דקרא קמ"ל דבעינן גבי פיגול זריקה המתרת בין חשב בה בין חישב עליה (ובמילואים ביארנו זה ביתר אריכות יעו"ש).

ומש"כ דפליגי הראשונים אי פסול בעלמא מיהא הוה הוא מח' רש"י והרמב"ם שם בסוגיא דאמרינן שם בברייתא דחישב על זריקה שלא במקומה למחר פסול ואקשינן אמאי פסול הא ממעטינן ליה מקרא ותריצין מידי דהוה אמחשבת הינוח ואליבא דר"י וברש"י משמע דהיינו דברייתא ס"ל כר"י ולכך פסול מיהא הוה דלא גרע ממחשבת הינוח דפסל ר"י יעו"ש, אבל הרמב"ם הביא להלכה דפסול והק' עליו האחרונים הא הרמב"ם פסק דלא כר"י וא"כ אמאי הכא כתב דפסול, ולכן פי' האחרונים בכוונת הרמב"ם דס"ל דגם לרבנן לא ממעטינן ליה מקרא אלא לענין כרת לחוד אבל פסול מיהא הוה, ולשון הגמ' ואליבא דר"י היינו דכמו דלר' יהודה הוה פסול ולא הוה פיגול ה"ה הכא לכו"ע ועי' במילואים י' שהארכנו בזה עוד וכן ביארנו שם עוד ענינים בסוגיא שם יעו"ש.

יח. חישב על חצי כזית חוץ לזמנו, חצי כזית חוץ למקומו, וחצי כזית חוץ לזמנו, הרי הוא פיגול וחייבים עליו כרת, וה"ה חישב על חצי כזית חוץ לזמנו, ועל כזית חציו חוץ לזמנו וחציו חוץ למקומו, הרי הוא פיגול וחייבים עליו כרת⁴⁷.

יט. יש אומרים דכל מה דמהני מחשבת פיגול הוא דוקא היכא דהוה בידו, אבל היכא דהוה דבר שאין בידו לעשותו כגון שיאכלו טמאים וכד' דמי ישמע לו לעבור על איסור, א"כ לא מהני מחשבתו, אך העיקר דאין קפידא בזה ובכל גוונא חל הפיגול⁴⁸.

47. גמ' דף לא. ומבו' שם בגמ' הטעם דאמרינן: "ויקץ כישן הפיגול", והיינו דהיכא דחישב חצי כזית חוץ לזמנו וחצי כזית חוץ למקומו, כבר חל שם פסול מצד הצירוף של חוץ לזמנו עם חוץ למקומו, וא"כ לכאו' י"ל דאין כאן קרבו על מתיריו וכבר נפסל קודם שחשב על החצי כזית האחרון, אלא דע"ז אמרינן ויקץ כישן הפיגול, דהיינו דבשעה שחשב על החצי כזית האחרון מחשבת חוץ לזמנו מצטרף עם החצי כזית הראשון לפגל הקרבן.

ומש"כ דגם היכא דאמר חצי כזית חוץ לזמנו והחצי כזית השני חציו וכו', הוא מדברי רב אשי שם בגמ', וב"י רש"י דרבותא קמ"ל, דלא מבעיא דאמרינן ויקץ כישן הפיגול באופן הנ"ל, אלא אפי' היכא דצירפן בשפתיו ואמר כזית חציו וכו', דאז י"ל דיצטרפו זה לזה החצי כזית של החוץ למקומו והחצי כזית של חוץ לזמנו שצירפן בשפתיו, קמ"ל דגם כאן אמרינן ויקץ כישן וכו'.

ועי' במילואים י"א שהארכנו בבי' הסוגיא.

48. בגמ' (דף לו:): "אמר רב חסדא אמר רבינא בר סילא חישב שיאכלוהו טמאים למחר חייב אמר רבא תדע וכו' ולא היא..." וכתבו התוס' לא. דמסקנת הסוגיא דמחשבה על אכילת טמאים לא מהני, והק' התוס' מ"ש מהא דחישב על אכילת כלבים דאמרינן דף לא. דהוה פיגול, ותי' לפי דרכם וכמו שהבאנו דבריהם בהערה ל"ב, ובשטמ"ק לא. תי' בג' אופנים ובתי' הג' כתב דלא דמי דאכילת טמאים אינה בידו אך אכילת כלבים היא בידו, מבו' מתירוצו הזה דהטעם דלא מהני מחשבה על אכילת טמאים למסקנת הסוגיא היא משום דאינה בידו (ודלא כפרש"י וכמו שהתבאר לעיל הערה ל"ב), ומוכח דבאכילת פיגול בעינן שיהי' בידו לעשות מה שחשב, ולפ"ז צ"ב מה רצה רבא להוכיח מהא דבשר לפני זריקה הא חישב על אכילה אחר זריקת הדם ואין איסור בבשר ומה השייכות להא דאכילת טמאים, אמנם זה לכאו' תי' הגמ' אך צ"ב מה ההו"א, ועוד דהנה לכאו' לפי תי' זה של השטמ"ק, בכל פיגול לא יועיל אלא במחשבת על אכילת עצמו, אבל במחשבת על אכילת חבירו לא מהני כיון דחושב שיאכל חבירו נותר ואין זה בידו, וא"כ מה הראיה מהא דחישב על בשר קודם זריקה, הא אם חישב על אכילת עצמו ממ"נ מועיל ואפי' חישב על אכילת איסור, ואם חישב על אכילת חבירו האמת היא דלא מהני, וגם לפ"ז צ"ב אמאי איי' רב חסדא כלל באכילת טמאים, הא

כ. חישב להניח דם הזבח או אימוריו למחר או להוציאן לחוץ (בלא לזרוק הדם או להקטיר אימורין) כשר, וה"ה חישב לתת הדם או האימורין שלא במקומם או שיאכלהו טמאים או שיקריבוהו טמאים וכן בכל הפסולים, כללו של דבר: אין פוסלת מחשבה בקרבנות אלא מחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, ובפסח וחטאת מחשבת שלא לשמה⁴⁹.

כא. חישב בקרבן מחשבת פיגול או מחשבת חוץ למקומו באחת מן העבודות י"א שמתור להמשיך ולעבוד שאר עבודותיו ואע"פ שאין מצווה בדבר וי"א שאסור להמשיך ולעבוד אלא טעון שריפה מיד⁵⁰.

כל מחשבה על אכילת אחרים היא כמו אכילת טמאים כנ"ל, ושמא י"ל דרצה לחדש גם ענין זה של טמאים דלא נימא דהוה אכילה שאינה ראויה, וצ"ע בכ"ז. ולכאור' סברא זו של השטמ"ק מפורשת בגמ' לו. דאמרין התם דבחישוב דיאכלהו טמאים וערלים כשר, ואף לר' יהודה דס"ל מחשבת כמעשה אמרינן כל כמיניה, ופרש"י דאין זה בידו להאכיל טמאים וערלים, ולכאור' מבר' מזה כהשטמ"ק דבעינן בידו, אמנם לכאור' אין מזה ראייה כלל, דדוקא לר' יהודה דטעם הפסול הוא משום מחשבה כמעשה ע"ז אמרינן דכל דבר שאין יכול לעשותו לא שייך בזה מחשבה כמעשה, אבל בפסול של פיגול שפסלה התורה במחשבה לחוד, מה"ת דבעינן שיוכל לעשותו (אמנם יש שלמדו דכל יסוד פיגול הוא משום מחשבה כמעשה ואכמ"ל בזה אך אין זה מוכרח, וגם לדבריהם אכתי י"ל דמ"מ גזה"כ הוא דמהני פיגול אפי' אין זה בידו).

ולכאור' יש להקשות על סברא זו, דהא אמרינן לא. בעי רב אשי חישב שיאכלהו שני בני"א מהו וכו', ולכאור' מוכח דגם מחשבה על אכילת אחרים מהני בפיגול ולא בעינן בידו, אמנם יש לדחוק דאיי' בחולים, ועוד י"ל דהא איי' התם בחצי שיעור ושמא ס"ל לרב אשי חצי שיעור מותר מן התורה ודוחק (ובספר גבורות שמונים כבר האריך בכ"ז).

וכ"ז לתי' זה של השטמ"ק, אך באמת העיקר דלא בעינן בידו בפיגול וכמו שכתבנו בפנים, דהא לב' התי' הראשונים של השטמ"ק מוכח דלא חיישינן למה שהוא בידו, וכן מוכח לתי' התוס' לו: שלא תי' כהשטמ"ק, וכן למה שפרש"י הסוגיא לו: מוכח דלא חיישינן למה שהוא לא בידו, ובפרט הא שיטת הרמב"ם דהלכה כר"ח, ולפ"ז פשוט דלא חיישינן לזה, דאפי' אי נימא דזה הנידון בסוגיא, מ"מ להלכה קי"ל כר"ח, וכן נקט בזבח תורה לדבר פשוט, וא"כ ודאי נראה דהעיקר דלא בעינן בידו בפיגול.

49. משנה לה: - לו. ובמחשבת הינוח מבר' דלר' יהודה פסול גם בזה, והטעם משום מחשבה כמעשה, אך לא קי"ל כר' יהודה בזה (רמב"ם פי"ג ה"ח), ובשאר הפסולים שכתבנו גם ר' יהודה מודה כמבר' בגמ' שם ויש עוד להאריך בזה אך אכ"מ.

50. בדבר זה נחלקו הראשונים שהבאנו במילואים י"ד שדעת הריצב"א שקרבן שחשבו בו מחשבת פיגול מותר לזרוק את דמו דכיון דהדם הוה דבר שאין לו מתירין לא חל בו

הקרבן שחשבו בו מחשבת פיגול וזרקו את דמו טעון שריפה וא"צ עיבור צורה ודינו לשורפו ביום דוקא ויש להסתפק אם גם פסול מחשבת חוץ למקומו צריך שריפה ביום⁵¹.

פסול פיגול ולכן מותר לזרוק הדם אך דעת הר"ש משאנץ דחל בקרבן פסול גם לגבי הדם ולפ"ז יהי אסור לזרוק את הדם ועכ"פ מבואר מדבריהם שנקט בפשטות שאילו הדם נפסל היה אסור לזרוקו וכעין מה שכתבו התוס' פסחים סה. שאסור להעלות פסולין למזבח. ולכאור' איסור זה הוא דוקא היכא דנפסל הקרבן כבר אבל אי נימא דבמחשבת פיגול עד זריקת הדם לא נפסל הקרבן כלל וכמו שהסתפק בזה המל"מ (והבאנו דבריו במילואים ו') לכאור' יש מקום לומר שיהי' מותר לזרוק דברגע שזורק עדיין לא נפסל אך בראשונים הנ"ל מבו' דלא כהמל"מ.

ויעו' ברמב"ן שכחת הלאוין ה' דלכאור' משמע מדבריו דמי ששחט קרבן במחשבת פיגול יש איסור דאורייתא לעשות שאר עבודותיו וכמו בבעל מוס, אך החמדת ישראל מגיה שם ולפי דבריו אין מקור מדברי הרמב"ן לזה ועיל"ע בכ"ז.

51. מבו' ברמב"ם פי"ט ה"א דכל פסולי המוקדשין דינם בשריפה ובה"ב דפיגול א"צ עיבור צורה ובה"ה דפיגול שריפתו ביום (ועי' כ"מ דטעמו דכיון דמצינו שנותר שריפתו ביום ה"ה פיגול "דבחדא שייטא שייטי"). ומש"כ גבי פסול חוץ למקומו יעו' מילואים ו' מש"כ בזה.

הרב יהודה כרמל שליט"א

ג' מחשבות הפוסלות בקרבן וחילוק דיניהן

א. ג' מחשבות הן שפוסלין את הקרבנות ואלו הן מחשבת שינוי השם ומחשבת המקום ומחשבת הזמן¹.

ב. מחשבת המקום והזמן פוסלין בכל הקרבנות², ומחשבת שינוי השם אינה פוסלת אלא בפסח וחטאת בלבד[א].

ג. חישוב א' מכל המחשבות בשעת הקטרה הקרבן כשר³. אמנם נח' הראשונים אם איכא מצוה לא לחשוב במחשבת שינוי השם דדעת התוס'⁴ דאינם מצוה ודעת הרמב"ם⁵ דליכא [ב] ומחשבת המקום והזמן נמי תליא בפלוגתת ראשונים⁶.

ד. מחשבת המקום והזמן אינה אלא כשמחשב לאחר הזמן או לשנות מקום האכילה, בין אכילת אדם והיינו בשר הקרבן ובין אכילת מזבח והיינו זריקה והקטרת אמורין⁷, ויש מן הראשונים⁸ שכ' דאם חישוב לעשות קבלה והולכה חול"ז וחול"מ נמי פוסל [ג].

ה. מחשבת שינוי השם פוסלת⁹ בכל ד' עבודות [ד], וכן מחשבת המקום והזמן אינן פוסלות¹⁰ אלא כשחישוב בשעת א' מד' עבודות.

1. ר"מ פ"ג מפסוה"מ ה"א.

2. פט"ו מפסוה"מ ה"א.

3. גמ' ה:

4. תוס' זבחים ב. בד"ה כל.

5. ר"מ פ"ד ממעה"ק הי"א ובמל"מ שם.

6. גמ' יד. דמייתי ק"ו משינוי השם ומחשבת הזמן והמקום.

7. גמ' יג: וכ"כ רש"י ותוס' ט: וכן אי' בר"מ בפיה"מ זבחים פ"ב.

8. רמב"ן רשב"א ר"ן ובעה"מ בחולין לט: והראב"ד בתו"כ (ויקרא פ"ד ה' צו פ"ח).

9. גמ' ז: ח. ובמתני' יג.

10. גמ' יג.

- ו. חישב מחשבת שינוי השם¹¹ או מחשבת המקום והזמן¹² בשעת שפיכת שיריים כשר [ה].
- ז. חישב בשעת שחיטה או קבלה לזרוק הדם במחשבת שינוי השם או במחשבת המקום והזמן פסול¹³ [ו].
- ח. חישב בשעת שחיטה לקבל הדם במחשבת המקום והזמן דינו נת' לעיל ס"ד, ואם חישב במחשבת שינוי השם י"א דכשר¹⁴ וי"א דפסול¹⁵ [ז].
- ט. חישב מחשבת הזמן והמקום בחצי מתיר כשר¹⁶ ואם חישב במחשבת שינוי השם י"א¹⁷ דכשר וי"א דפסול¹⁸ [ח].
- י. קרבן שחישב לאכלו במחשבת חול"ז וחול"מ ישרף מיד¹⁹ אך אם חישב במחשבת שינוי השם י"א דבעי עיבור צורה²⁰ (והיינו שישהה עד לאח"ז ויפסל בנותר) קודם שריפתו וי"א דאי"צ וישרף מיד²¹ [ט].
- יא. פסול שקיבל וזרק במחשבת המקום והזמן פסל דם הבהמה כולו ואין יכול הכשר לחזור ולקבל מצואר הבהמה ולזרוק בהכשר²², אך בפסול שזרק במחשבת שינוי השם יש מן האחרונים²³ שכ' דא"י לחזור הכשר ולקבל ויש²⁴ שנסתפקו בזה [י].

11. גמ' ה:
12. גמ' יג.
13. גמ' ט:
14. כ"כ בזבח תודה ובחזו"א ס"א ס"ק יב, וכן פשוט להנך ראשונים שהובאו לעיל ס"ק ג'.
15. תוס' זבחים ט: בד"ה מחשבין.
16. מתני' מנחות טז.
17. חזו"א סי' י"ב סק"ה.
18. או"ש פט"ז מפסוה"מ.
19. גמ' פסחים עג: וברש"י שם ד"ה כל שפסולו בגופו.
20. מנחות מח: בשטמ"ק שם אות א באמצעה בשם תוס' אחרות.
21. כן עולה מדברי התוס' שם מח: בד"ה תעובר.
22. ר"מ פ"א מפסוה"מ הכ"ח.
23. שפ"א זבחים לד: ובאבי עזרי פ"ד מפסוה"מ ק ה"ב.
24. טהרת הקודש זבחים שם.

יב. פסול שקיבל הוליוך או זרק במחשבת המקום והזמן לא פסל הבהמה ואם נשאר דם הנפש יחזור הכשר ויקבל במחשבה נכונה²⁵ ואם חשב במחשבת שינוי השם יש להסתפק אם יחזור הכשר ויקבל [יא].

יג. כל שיש לו מתירין אין חייבין עליו משום פיגול [ונותר וטמא] עד שיקרבו כל מתיריו²⁶, ואם חשב במחשבת המקום יש שכי' דחייב על אכילתו אפי' אם לא קרבו כל מתיריו²⁷ ויש [יב] שנסתפקו בזה²⁸ ובמחשבת שינוי השם חייב אפי' לא קרב המתיר כמצותו²⁹ [יג].

יד. אף דאמרינן דדין מחשבת הזמן והמקום שוין לענין פסולן מ"מ חלוקים בעונשם, דהאוכל מה שנפסל במחשבת הזמן פיגול וחייב עליו כרת, אך האוכל מה שנפסל במחשבת המקום אין חייב עליו כרת אלא מלקות בלבד³⁰ ושוין מחשבת המקום ושינוי השם דאין דינן כמחשבת הזמן בזה.

ביאור ההלכה

[א] בגמ' יג: מבו' דפסול דשינוי השם גרע טפי דאין נוהג אלא בפסח וחטאת בלבד וביאור גריעותא אפש"ל ע"פ מה שייסדו האחרונים [חי' הגרי"ז פ"ד ממעה"ק הי"א ובקוב"ש ח"ב סי' כב א'] דמחשבת שינוי השם אינה עוקרת שם הקרבן וע"כ קליש כח פסולו ושא"כ בשינוי המקום והזמן אפש"ל דקובע דין אכילה חדש בקרבן [עי' מקד"ד סי' לג סק"א בד"ה ובחישב באכילת מזבח].

[ב] בגמ' מבו' הטעם כיון דאף בלא הקטרה הקרבן כשר אין המחשבה פוסלת ופירש"י שם דהיינו משום דכבר נתכפר קודם הקטרה ועי' בגמ' כט. דאחר שהוכשר יחזור ויפסל ל"א, אומנם מצוה איכא אליבא דתוס' דסו"ס מעשה ההקטרה בעינן שיהא לשמו.

[ג] מרהיטת הגמ' יג: משמע דילפינן דאין מחשבין אלא בדבר שדינו להאכל לאדם או למזבח, וכן משמע מתי' הגמ' שם דשוחט ע"מ לקבל למחר אינו פוסל

25. ר"מ פי"ד מפסוה"מ ה"ב.

26. ר"מ פי"ח מפסוה"מ הט"ז.

27. חזו"א ליקוטים כריתות אות י' בד"ה שם.

28. מל"מ שם ה"ז.

29. דבהא אפי' המל"מ לא נסתפק ופשיט"ל דחייב.

30. זבחים כח.

ובתור"ע חולין פ"ב הק' על הראשונים מגמ' זו, והחזו"א הגיה הראשונים כולם מכח קו' זו והגרא"ז הגיה הרמב"ן, ויש שרצו ליישב דברי הראשונים רק לפסול אך בתו"כ להדיא דאיירי לגבי לפגל.

[ד] אף דשוות מחשבת הזמן והמקום ומחשבת שינוי השם בדינן דשלשתן מחשבין בהן בשעת ד' עבודות מ"מ צורת הילפותא שונה בהם דבמחשבת שינוי השם ילפינן מקרא לכל עבודה ועבודה דמחשבה פוסלת בה אך במחשבת המקום והזמן ילפינן לכולהו מחדא דרשא דדברים המביאים לידי אכילה, וברש"י נמי שינה בל' בזה דגבי מחשבת שינוי השם פי' בדף ד: דעשיותו היינו עבודות המיוחדות, וגבי מחשבת הזמן והמקום פי' בדף יג: דהיינו עבודות הדם, ומבו' בזה דהפגם דמחשבת שינוי השם הוא בעשיית העבודה והלכך בעי קרא לכל עבודה ועבודה משא"כ במחשבת המקום והזמן שהפגם ביחס לדין האכילה של הקרבן וע"כ ילפינן לה בחדא קרא דכל המביא לאכילה פוגם בזה.

[ה] הטעם דאין פוסל מחשבת שינוי השם בשפיכת שיריים מבו' בגמ' דהוא משום שכבר הוכשר הקרבן, וגבי מחשבת המקום והזמן ילפינן לה מקרא וצ"ב אמאי ל"ש סברא זו דכבר הוכשר, ועיי' באחיעזר בשו"ת ח"ג סי' נא אות ג' שעמד בזה, ואפש"ל ע"פ משנ"ת דבשינוי השם הפגם בעבודה ולכן בעבודה שאינה נצרכת אמרינן דדל מהכא עבודה זו משא"כ מחשבת הזמן שפגם הקרבן, ויש לפלפל בזה.

[ו] בגמ' ט: אפליגו אמוראי במחשבת שינוי השם אי ילפינן לה מפיגול דפסול בכה"ג או לא, ולמשנ"ת דבמחשבת שינוי השם הפגם בעבודה שמחשב בה צ"ב מ"ש למילף מפיגול הא התם הפגם בקרבן ולא בעבודה, ואפש"ל בתרי אנפי: או שבפיגול נמי אף דהפגם מתייחס לקרבן מ"מ הפגימה חלה ע"י פגימת העבודה, או שבמחשבת שינוי השם באמת הנידון שע"י מחשבת הזריקה פוגם עבודת השחיטה דהשחיטה היא המעמדת אפשרות קיום הזריקה ור"ל למד מפיגול דאפשר לפגום העבודה שעובד בה גם ע"י מחשבת פגם עתידי.

[ז] בתוס' כ' דכיון דילפינן מפיגול א"כ כמו דבפיגול ל"מ מחשבה משחיטה על קבלה ה"נ במחשבת שינוי השם, ואמנם להנך ראשונים דבפיגול נמי אפשר לחשב משחיטה לקבלה א"כ ה"נ במחשבת שינוי השם, ומיהו בזבח תודה והחזו"א כ' דלתוס' נמי תליא לכאו' בב' הא"ד בגמ' דלה"ג דילפינן מפיגול צדקו דברי התוס' אך לר"א דיליף לה בק"ו משינוי בעלים א"כ בחישוב משחיטה על קבלה נמי יהני.

[ח] ביאור החיסרון בחצי מתיר תליא בפלוגתת האחרונים המבו' אי איכא חיסרון דחצי מתיר במחשבת שינוי השם דהאו"ש דס"ל דהוא חיסרון רק בפיגול ב'

דהיינו משום דדין מתיר שייך היכא דבעינן מחשבת אכילה דאז אזלינן בתר המתיר לאכילה משא"כ מחשבת שינוי השם דקאי אעבודה שעובד בה לא אכפת לן בכח המתיר ידידה, ואמנם דבריו צריכים תוספת ב'י אך אכמ"ל, אך להחזו"א דס"ל דבמחשבת שנוי השם נמי איכא חסרון דחצי מתיר צ"ב, ואולי אפש"ל ע"פ דברי רש"י מנחות טז: בד"ה שמבר' בדבריו דהחיסרון בחצי מתיר הוא שהחצי השני מתנגד לחצי הראשון וסברא זו לכאו' שייכא במחשבת שינוי השם נמי.

[ט] יסוד הדין דעיבור צורה בפסחים לא. דאי' התם זה הכלל כל שפסולו בגופו ישרף מיד, ומבר' דגבי פיגול כו"ע ס"ל דחשיב פסולו בגופו אך גבי שינוי השם נח' הראשונים אי חשיב פסולו בגופו, והנה ענין פסולו בגופו היינו דסיבת פסולו משום חסרון בעצמותו של קרבן כמבר' בתוס' ד: [ד"ה מחשבה] וע"כ פיגול ודאי חשיב פסולו בגופו דמהות פסולו הוא שינוי ביעודו של קרבן, אמנם במחשבת שינוי השם יש לדון דמחד המחשבה הפגומה קאי אעבודה אך מאידך עבודה במחשבה זו יוצרת פסול בקרבן, ואפשר דבזה נח' הראשונים אי בכגון דא קרינן ליה פסולו בגופו.

[י] יסוד הנדון בכוחה של עבודת פסול לפסול כל הקרבן ה"ה בגמ' זבחים לד: דאמרינן התם דאין לך עושה שיריים אלא חול"ז וחול"מ הואיל ומרצה לפיגולו ובי' הענין דכל שאי' בפעולת העבודה שם עבודה טפי ה"נ בכוחו להחיל טפי פסול בכל הקרבן וע"כ מהני הא דמרצה לפיגולו להחשיב עבודתו שיהיה בכוחה לפסול הקרבן, והנה משמעות ל' הגמ' מרצה לפיגולו משמע דגם העבודה האמור הוא מכח מה שפועל פיגול בקרבן ולפי"ז היה מקום לחלק בין מחשבת הזמן למחשבת המקום דמחשבת הזמן מפגלת לכת, אך ברש"י שם פי' להדיא הואיל וחשיב זריקה מן התורה למקבעיה בפיגול ופסול והיינו דגם יצירת פסולא דמחשבת המקום חשיב שפיר מרצה לפיגולו ושייכא ביה סברא זו, אמנם בתוס' מנחות עט. בד"ה והדר מבר' לא כן דכ' התוס' דחול"מ ילפינן מהיקישא מחול"ז ומשמע מתוס' שעיקר סברא זו היא דוקא במחשבת חול"ז, אך עכ"פ נדון האחרונים במחשבת שינוי השם ודאי תליא דפלוגתת רש"י ותוס' דלתוס' דהיא סברא רק בפיגול ומחשבת שינוי המקום ילפינן בהיקישא א"כ במחשבת שינוי השם ודאי לא נימא הכי דהא ליכא הקישא.

אמנם לרש"י דהוא סברא אפש"ל דסברא זו שיכא נמי במחשבת שינוי השם וכמבר' שכן כ' בשפ"א.

[יא] יסוד הנדון בזה תליא בבי' הדין דיחזור בכשר ויקבל, דהנה בקרית ספר כ' דהוא מסברא דכיון דל"ה עבודה יכול לחזור ולעבוד ולפי"ז ה"ה נמי בשינוי

השם אך ברש"י (לב. ד"ה אם) יליף לה מקרא דפיגול, אך אפשר לומר דזה גלוי גם לשינוי בשם, אמנם בר"מ בפיה"מ פי' דהוא מדין כהרצאת כשר ולפי"ז לכאור' בשינוי השם ל"א כן.

[יב] במל"מ נסתפק אי במחשבת המקום בעינן שיקרבו כל מתיריו וספיקו אינו מבואר וכמו שהק' בחזו"א דהא בכל מקום ילפינן בהיקישא חול"מ מחול"ז כמבואר זבחים יד. ופד: ומה"ט שוו בדיניהם חול"מ וחול"ז בכ"מ וצ"ע בזה.

[יג] החילוק בין מחשבת המקום והזמן למחשבת שינוי השם בדין קרבו כל מתיריו יתבאר בפשטות ע"פ המבואר דמחשבת שינוי השם פגמה מתייחס לעבודה שמחשב בה וע"כ אין ענין לפגמה עם שאר מתירין דהיא מצ"ע פגומה משא"כ במחשבת המקום והזמן דענינן העמדת תכלית הקרבן באופן שונה בזה שפיר שייך למימר דדוקא בקרבו כל מתיריו שיש כאן העמדת קרבן ראויה קאי פגם מחשבתו.

הרב שלמה דבש שליט"א

בדיני פסול מחשבת שלא לשמה

א. כל הזבחים שנשחטו שלא לשמה בין בקרבנות יחיד בין בקרבנות צבור¹ כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. חוץ מן החטאת והפסח שאם נעשו במחשבת שלא לשמה פסולין². ואף לא מהני שכשר יחזור ויקבל לשמה³.

1. רמב"ם פט"ו מפסוהמ"ק ה"א. אמנם הרמב"ם בפי' המשנה ריש זבחים כ' דליכא שינוי קודש בקרבנות ציבור וז"ל וממה שאמר לבעלים תבין שאינו מדבר אלא על קרבנות שיש להם בעלים ידועים אמנם קרבנות הציבור אין פוסלת אותן שחיטה שלא לשמן שכך אמרו רז"ל קרבנות הציבור סכין מושכתן לכמות שהן עכ"ד [ביאור דין 'סכין מושכתן למה שהן' תליא בדברי הראשונים זבחים ו': ובשבועות יב: עי' ברש"י מה שפי' ולדידהו אי"ז שייך לסוגיין ועי' בתוס' מה שהביאו בשם הערוך ובר"ח בשבועות]. והקשו האחרונים על הרמב"ם מהגמ' ד. מה לשינוי קודש 'שישנו בציבור כביחיד' ועי' ברש"י שם ד. שכ' דהרמב"ם ביד החזקה חזר בו. ועי' עוד שם בחי' הרש"י ליישב בכמה אופנים את הרמב"ם בפי' המשנה.

2. מתני' ריש זבחים. והרמב"ם פט"ו מפסולי המוקדשים ה"א פסק כרבנן ודלא כר"א ויוסי בו חוני ושמעון אחי עזריה שם.

3. דהוי 'מחשבה הפוסלת' את הקרבן ולא רק דאיכא העדר לשמה כ"כ בחידושי מרן הרי"ז הלוי פי"ד ממעשה"ק וכן הובא בקוב"ש ח"ב כב' בשם מרן הגר"ח. והוכיח הגרי"ז מהא ד'שינוי קודש' הוא רק באופן דחשב לשם קדשים אחרים אך חשב לשם חולין כשר, כדאיתא בגמ' ג: "ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירמו לה" – קדשים מחללין קדשים ואין חולין מחללין קדשים, וכן שינוי בעלים דלא פסול אלא רק במחשב על מחוייב כפרה כמותו כדילפי' לקמן מ"וכפר עליו" – חבירו דומיא ידיה ולכא' מאי נפק"מ דכיון דחישב לשם חולין או לשם חבירו הא חשב להדיה לא לשם הקרבן ואין לך העדר לשמה גדול מזה ואמאי כשר [איברא דכל הוכחה זו היא רק לשיטת הגרי"ז והקר"א לקמן ז. ד"ה ע"כ ועוד אחרונים דס"ל דדברי אביי לקמן מו: דבחשבת לשם חולין כשר ואינו מרצה היינו רק בחטאת ולא בשאר קרבנות]. וכן חזי' מהגמ' בפסחים עג: דמבו' דמחשבת שלא לשמה הוי פסולו בגופו, דמוקי הא דתניא שם בחול כה"ג ישרף מיד הא מני יוסף בן חונאי היא דתניא יוסף בן חונאי אומר הנשחטין לשם פסח ולשם חטאת פסולים אלמא פסולו בגופו היא ומש"ה ישרף מיד [וכ"ה התוס' במנחות מח: אמנם עי"ש ברש"י ובשיטה דבעי עיבור צורה] אך עכ"פ מהא דדינינן להיחשב פסולו בגופו שמעי' דהא מיהת כולו מודו דהוי פסול בקרבן, וע"כ אין הכשר יכול לחזור ולקבל. ואף בשאר זבחים שכשר ואינו עולה לבעלים לשם חובה היינו שזה פסול בקרבן לענין הריצוי וכלשון רש"י בפסחים ס: ד"ה שכן שכ' לפסול לגמרי בפסח או לפסול מלעלות לבעליו לשם חובה בשאר זבחים עי"ש.

ב. שינוי קודש ישנו בארבע עבודות בין אם חשב בשחיטה ואף אם חשב רק בחלק מהשחיטה⁴ שלא לשמה או בקבלה או בהולכה או בזריקה, וכגון שהיה עולה ויחשוב לשם שלמים. וכן במחשבת לשמה ושלא לשמה⁵ כגון שישחטנו לשם עולה ושלמים או לשם שלמים ולשם עולה.

ג. שינוי בעלים כגון שחשב לשם אחר המחוייב כפרה כמותו כגון בחטאת שחשב על אחר המחוייב חטאת⁶, וה"ה על אדם שאינו מחוייב כלום מטעם

אמנם הקוב"ש שם הוכיח מהתוס' במנחות מב: ד"ה מה כ' דאם צבע לשם ציצית ולשם ניסיון פסולה מידי דהוה כמנחה שקמצה לשמה ושלא לשמה עי"ש ותמה הגר"ח דלא דמי דשלא לשמה דקרבנות הוי 'מחשבה הפוסלת' וע"כ אף בחשב שלא לשמה ולשמה גרע אך במקום שהחיסרון הוא העדר לשמה גרידא כציצית ותפילין כיון שסו"ס חשב גם לשמה מהני. מוכח בתוס' דאף פסול שלא לשמה דזבחים הוא ג"כ "העדר לשמה". וביאר הא דלשם חולין כשר משום דלא מצי לעקור את הסתמא לשמה אלא ע"י יחוד לקרבן אחר אך אם לא יחד לקרבן אחר אע"פ שחשב להדי' לא לשם קרבן זה לא גרע. וע"ע שהוכיח מר"א לקמן מז. דבעלים מפגלין.

ובעצם הדין דאין כשר יכול לחזור ולקבל עי' בטהרת הקודש לד: ד"ה גמרא דרצה להוכיח דדוקא חול"ז עושה שיריים אך בשלא לשמה מצי לחזור ולקבל, ודחה את דבריו עי"ש. וע"ע בתוספתא קרבנות פ"ג ה"ד ובביאור הגר"א שם.

4. האור שמח פט"ז מפסוהמ"ק דבמחשבת שלא לשמה לא בעי לחשוב במתיר שלם ואף בחצי מתיר מחשבתו פוסלת, וביאר דבריו דרך היכא דהמחשבות שייכים להיתר אכילה כפיגול או מחשבת שלא לאוכליו בקרבן פסח בזה נאמר דבעי מתיר שלם. וכדברי האו"ש כן מבו' להדי' מתוס' ט: ד"ה מחשבין וכן מוכח מהסוגי' לקמן מא: מאי שלא כתיקנה וכו' רב אשי אמר שלא לשמו ודו"ק. אך בחזו"א יב' ה' ובכ"מ פשיטא ליה דאף בשלא לשמה איכא האי חיסרון ובעי לחשוב בכל המתיר. וצ"ע מסוגיות דלעיל.

5. מתני' לקמן יג. הפסח והחטאת ששחטן וכו' או לשמן ושלא לשמן או שלא לשמן ולשמן פסולים. ובגמ' בפסחים נח: מיבעי ליה אי בב' עבודות איירי או אפי' בעבודה אחת, ולא איפשיטא ליה. אע"פ שמתני' איירי בפסח וחטאת אך עי' בנתיבות הקודש שמסברה אין לחלק בין בחטאת לשאר קרבנות וכן בין בשינוי קודש ובין בשינוי בעלים, וכן משמעות דברי הרמב"ם פי"ג פסוהמ"ק א' וז"ל השוחט את הזבח שלא לשמו כגון שהיה עולה ויחשב שהוא שלמים או ישחטנו לשם עולה ושלמים או לשם שלמים ולשם עולה דכשר ואינו עולה לבעלים לשם חובה. ועי' במקור ברוך ח"א כא' שמצדד לומר דדין זה הוא רק בפסח וחטאת אך עי' בח"ב מא' שחזר בו והוכיח דכ"ה בשאר קרבנות.

6. בגמ' ז. והאמר רבא חטאת ששחטה על מי שמחוייב חטאת פסולה על מי שמחוייב עולה כשרה מאי טעמא 'וכפר עליו' עליו ולא על חבירו – חבירו דומיא דידיה במחוייב כפרה

דאין לך אדם מישראל שאינו מחוייב עשה⁷, וחטאת מכפרת על עשה מקופיא. לדעת הרמב"ם מחשבת שינוי בעלים ישנו בכל ד' עבודות ואף אם חושב בשחיטה או בקבלה שתהא לשם מי שאינו בעליו⁸ אך לדעת תוס' ושאר רק

כמותו. ובגמ' בפסחים סב. איתא ילפ' בפ"ע על קרבן עולה דכתיב ונרצה לו לכפר עליו – חבירו דומיא דידיה.

7. בגמ' שם אמר רבא חטאת ששחטה על מי שאינו מחוייב כלום פסולה שאין לך אדם בישראל שאינו מחוייב עשה וכו' [ועי' בתוס' ובשחיטה ד"ה על מי דל"ג זה בחטאת עי"ש] למימרא דבת מינה היא והאמר רבא חטאת ששחטה על מי שמחוייב חטאת פסולה על מי שמחוייב עולה כשרה מקיבעא לא מכפרא מקופיא מכפרא.

8. רמב"ם פט"ו מפסוהמ"ק ה"א שכ' כל הזבחים שנשחטו במחשבת שינוי השם וכו' ואחד המשנה שם הזבח בשעת שחיטה או בשעת קבלה או בשעת הולכה או בזריקה כמו שביארנו וכו' וכן אם שחט עולת ראובן לשם שמעון עי"ש מבו' דהרמב"ם דימה שוחט עולה לשם אחר לשינוי קודש דישנו בכל הד' עבודות ולא הזכיר דחלוק הוא דפסולו אינו אלא בזריקה. וכן מוכח מלשון הרמב"ם פ"ג ה"א שכ' בתו"ד או ששחט הזבח שלא לשם בעליו זו היא מחשבת שינוי השם, ולא הזכיר דחשב ע"מ לזרוק בשינוי בעלים. וכן מדויק בלשון הרמב"ם בפ"י המשנה ועי' עוד במאירי בפסחים סב. עי"ש.

ותמהו האחרונים על דעת הרמב"ם מהגמ' ד. דהגמ' או' מה לשינוי קודש שכן ישנו בד' עבודות אבל שינוי בעלים אינו אלא בזריקה. וכן מהסוגיה בדף י. במחשבין מעבודה לעבודה דר' אשי יליף מק"ו כדעת ריו"ח מהא שבמחשבת שינוי בעלים בשחיטה עצמה אינו פוסל ואם חשב בשחיטה ע"מ לזרוק פוסל, דמיניה הוכיחו רש"י ותוס' דמחשבת שינוי בעלים אינו אלא בזריקה. והקרבן אורה בפתיחה לזבחים ר"ל דמקור דברי הרמב"ם הוא מהירושלמי בפסחים פ"ה ה"ב דבמח' ר"ל וריו"ח במחשבין מעבודה לעבודה ולא הובא כלל סברת הק"ו של ר' אשי כדמוב' בבבלי וע"כ דפליג על הבבלי וס"ל דשינוי בעלים איתא בכל העבודות, והרמב"ם פסק כהירושלמי. ובליקוטי הלכות [זבח תודה] ז. ד"ה והנה כ' באופ"א דהרמב"ם ס"ל דהמח' רבה ור' חסדא שם בתודה ששחטה לשם תודת חבירו רבה אמר כשרה רב חסדא אמר פסולה אינו כפירוש רש"י ותוס' אלא החיסרון הוא משום שינוי בעלים ולר' חסדא דפסול היינו משום דאף בשחיטה איכא לשינוי בעלים והרמ' פסק כר"ח. ועי' במרכבת המשנה שיישב דברי הרמב"ם מסוגיות הנ"ל. והליקוטי הלכות זבח תודה י. ד"ה ומה במקום כ' ביאר ויישב דברי הרמב"ם באופן דאף הרמב"ם מודה לעיקר סברת רש"י דשינוי בעלים הוא בכפרת הקרבן אלא דס"ל דאף בחושב בסתמא בשחיטה גם עם לא חושב בהדי' על הזריקה מתפרש כוונתו לשנות את הכפרה של הקרבן וכעין מחשבה לזרוק בשינוי בעלים, אך בחושב בהדי' ש'עבודת השחיטה' לשם פלוני או עבודת הקבלה לשם פלוני בזה אף הרמב"ם מודה דכשר ואי"ז מחשבת שינוי בעלים.

בחושב ע"מ לזרוק ולהתכפר לאחר ולא בשאר עבודות⁹. וכן שחשב 'לשם בעליו ולשם מי שאינו בעליו' לשיטת ר"ת בספר הישר ומהרמב"ם יש שדייקו דכה"ג כשר¹⁰. שינוי בעלים אינו בקרבנות ציבור משום שהכל בעליו¹¹.

ד. במה דברים אמורים כשעקר שם הזבח בזדון, אבל אם טעה ודימה שזו העולה שלמים היא ועשה כל עבודותיה לשם שלמים עלתה לבעלים לשם חובה. וכן החטאת והפסח שעשאן במחשבת שינוי השם בטעות כשרים¹². שעקירה בטעות אינה עקירה¹³.

9. במשנה למלך פט"ו מפסוהמ"ק ה"א הסתפק בדעת תוס' אם חשב שינוי בעלים בשאר עבודות אם הקרבן כשר לגמרי או שהגם דאין מחשבת שינוי בעלים פוסלת בהם בפסח וחטאת אך עדיין לא עלו לשם חובה ומסיק דכשר לגמרי. והגרעק"א בגיליון הרמב"ם תמה על ספקן דהלא הם דברים מפורשים בתוס' ז. ד"ה תודה שכ' דשינוי בעלים בשחיטה כשרה לגמרי ולכן כ' דתודה ששחטה לשם תודת חבירו אין הנדון משום שינוי בעלים אלא משום שינוי קודש עי"ש.

10. הנה בשינוי קודש נתבאר במתני' לקמן יג. דחשב לשמה ושלא לשמה פסול ויש לדון אם כ"ה אף בשינוי בעלים. וכ' הקר"א ד: לא נתברר דין זה אם שינוי בעלים פוסל לשמה ושלא לשמה כבשינוי קודש. ובליקוטי הלכות בפסחים סב. ע"פ דברי הגמ' שם מה בין לשמו ושלא לשמו דפסול לבין אוכליו ושאינו אוכליו דכשר ותי' הגמ' לשמו ושלא לשמו אי אפשר לברר איסורו לאוכליו ואינו לאוכליו אפשר לברר איסורו כ' דלפי"ז בשינוי בעלים נמי הוי כאוכליו ושלא לאוכליו דאפשר לברר איסורו ואם חשב לשם בעליו ולשם מי שאינו בעליו כשר. וכן כ' דמשמע קצת בלשון הרמב"ם פי"ג מפסוהמ"ק ה"א דכ' מחשבת שינוי השם כיצד וכו' או ישחטנו לשם עולה ושלמים או לשם שלמים ולשם עולה, או ששחט הזבח שלא לשם בעליו וכו' ומהא דהרמב"ם לא הזכיר אף בלא לשם בעליו לשמה ולא לשמה משמע דכשר בהכי. אמנם הביא הליקו"ה [שמצא בספר הר המורייה] בשם הספר הישר לר"ת דפשיטא ליה דאף במחשבת שינוי בעלים פסול לשמה ושלא לשמה.

11. בגמ' ד. מה לשינוי קודש וכו' וישנו בציבור כביחיד ופי' רש"י אבל שנוי בעלים לא שייך בקרבן צבור שהרי הכל בעליו. וכ"כ בתוס' שם וישנו בציבור משא"כ בשינוי בעלים דאם שחט לשמו התמיד הרי הוא בעליו, והוסיף תוס' ואפי' לשם עובד כוכבים לא מיפסיל דבעינן חבירו דומיא דידיה מחוייב כפרה כמותו. וע"ע עמודי אור ז' ובמקדש דוד כג' ה'.

12. רמב"ם שם ה"א. הצפנת פענח ועוד אחרונים דייקו מדברי הרמב"ם שכ' דגבי עולה ושלמים כשרה ועלתה לבעלים ואילו הכא בפסח וחטאת כ' הרמב"ם רק כשרים דע"כ ס"ל דבפסח וחטאת הגם שכשרים אך אינו עולה לבעלים לשם חובה. אמנם האבן האזל פ"ד ממעשה"ק ה"י ד"ה אלא כ' דאין הכרח בלשון הרמב"ם וכן הוכיח במשנת ר' אהרון א' ו' מהגמ' בפסחים עב: עי"ש.

ה. השוחט את הזבח 'לא לשם קרבן זה' או 'שלא לשם בעליו' ולא שינה לשם קודש או בעלים אחר כשר¹⁴.

ו. חטאת ששחטה לשם חולין דנו האחרונים אם מחשבה זו היא רק בשחיטה או אף בשאר עבודות¹⁵ הרי זו כשירה ולא עלתה לבעלים¹⁶. ובעולה ושאר

13. בגמ' במנחות מט. פליגי אמוראי אי עקירה בטעות הוי עקירה אי לאו וכ' הכס"מ דרבא הוא בתרא ס"ל דלאו שמיה עקירה והרמב"ם פסק כוותיה וכן מוכח במה שמתמה תלמודא בפסחים עב. עי"ש. אמנם בברכת הזבח תמה עליו דהלא גרסי' התם רבה מדמסיק התם רבה לטעמיה דאמר מחשבה דלא מינכרא פסל רחמנא וכו' ורבה הוא דס"ל הכי בריש מנחות ורבא שמעי' התם איפכא. ובמראה הפנים בירושלמי ב"ק רפ"א ד"ה ותני כ' דמקור דברי הרמב"ם הוא מהירושלמי בגיטין פ"ה ה"ה גבי כהנים שפיגלו במקדש שוגגין פטורים מזדיין חייבין עי"ש.

14. עי' חזו"א קמא מב' ג' שהוכיח מהא דלשם חולין כשירה והרי בכלל זה הוי 'לא לשם הזבח'. וכן דייקו האחרונים מרש"י במתני' שלא לשמן- שנשחט עולה לשם שלמים דדוקא ששחט לשם קרבן אחר אך אם חשב להדי' רק 'לא לשם קרבן זה' לא גרע עי' במנח"א כן והוכיח את דבריו מדמבו' לקמן ד. דשינוי בעלים ליתא בציבור ופי' רש"י שהכל בעליו, והלא עדיין שייך שיחשוב "לא לשם" כפרה לציבור חזי' דבכה"ג לא נפסל. ויעוי' לשון הרמב"ם פ"ג מפסוהמ"ק דכ' גבי מחשבות הפוסלות 'או ששחט הזבח שלא לשם בעליו' וצ"ע. אך כ"ז לענין הכשר אך לענין מרצה הוי כדין החושב לשם חולין עי"ש. ולעניין ריצוי יש להסתפק אם הוי כלשם חולין או דגרע מינה ומרצה.

15. האור שמח פט"ו מפסוהמ"ק הי"א כ' שרק בעבודת השחיטה שייך מחשבה לשם חולין שיש לה שייכות בחולין להתיר בשר אך בשאר עבודות שאין כמותן בחולין לא נתפסת מחשבה זו כלל. אמנם החזו"א [כ' יב' ד"ה וגם] כתב שבכל העבודות מחשבת חולין נתפסת שלא ירצה.

16. גמ' בזבחים ג. אמר ר"י אמר רב חטאת ששחטה לשם חולין כשר ובגמ' שם בע"ב ביארה דילפי' 'ולא יחללו' קדשים מחללין קדשים ואין חולין מחללין קדשים. ובגמ' שם מו: אביי מפרש דברי רב שחושב לשם חולין כשר אך אינו מרצה. וכ"ה ברמב"ם פט"ו מפסוהמ"ק ה"ד. והנה הליקוטי הלכות והשפ"א נקטו דדברי אביי הם רק לפי ר"א במשנה בתנור המבו' לקמן ג. דצ"ל דהדרשה היא מ'ולא יחללו' שחילול משמע פסול גמור אך לעולם אינו מרצה אך לרבנן דאפ"ל דהטעם הוא משום דמינה מחריב בה דלא מינה לא מחריב בה בזה צריך להיות דהמחשבה לא נתפסת כלל. וכן הכריח החזו"א [קמא מב' ה'] בדעת הרמב"ן במלחמות ה' ר"ה כח: ועי' בחי' הגרעק"א מו:.

קרבנות שחשב לשם חולין י"א¹⁷ דכשירה ומרצה וי"א דאינו מרצה. אך בקרבן פסח פסול¹⁸.

ז. חטאת ששחטה ע"מ לזרוק ולהתכפר על מי שאינו מחוייב כפרה כמותו כגון ששחטה על המחוייב עולה¹⁹ כשר ואינו מרצה²⁰ ובשאר קרבנות י"א דכשירה ומרצה²¹.

17. תוס' זבחים ב. ד"ה לשם משמע דדברי אב"י דאינו מרצה קאי על כל הקרבנות ולא רק בחטאת וכן ברשב"א חולין יג. מאידך ע"ש בחי' הגרעק"א שם דהק' דלענין מה נאמר אין מחללין קדשים בשאר קרבנות והרי אף בלא"ה במחשבת שלא לשמה כשר ולא עלו לשם חובה והניח בצ"ע דשמא כשר ומרצה בשא"ז. וכן הוכיח הגרי"ז בדעת הרמב"ם דבשאר קרבנות כשר ומרצה מהא דבשינוי בעלים שחשב על אינו מחוייב כפרה כמותו רק בחטאת כשר ואינו מרצה אך בעולה מרצה [ע"ש ה"ח והי"ד] וכ"כ הקר"א ז. ד"ה ע"כ [וע"ע בחידושי מרן רי"ז הלוי מפסוהמ"ק מח. תמה איך משכחת לה בחטאת כשר ולא עלו לבעלים לשם חובה דע"ש דהוכיח דבחטאת שחשב שלא לשמה מלבד הסיבה לפסול משום מחשבה הפוסלת היא נפסלת מהא דחטאת אינה באה בנדבה].

18. הרמב"ם פט"ו מפסוהמ"ק הי"א הפסח ששחטו במחשבת שינוי השם בין ששינה שמו לשם זבח אחר בין ששינהו לשם חולין פסול שנאמר "ואמרתם זבח פסח הוא לה" ולכאור' צ"ב מ"ש מחטאת. ובקר"א בפתיחה ביאר דכשחושב לשם חולין הוי כשוחט שלא למנויו ושללא לאוכליו וע"ע במקדש דוד בקונטרס ד' אבן האזל ואור שמח שם בביאור דברי הרמב"ם.

19. בגמ' והאמר רבא על מי שמחוייב עולה כשר וברש"י פי' דאיירי בדוקא כשהפריש עולה והעבירות עשה בידו הפריש עולה עליהן וע"כ אינו נידון כאינו מחוייב כלום דשייכא בכפרה דחטאת. אך תוס' פי' בהיפוך וכגון שלא הפרישה עדיין דאי הפרישה אדרבה חשיב כעל מי שאינו מחוייב כלום אם תימצי לומר דלא מכפרא אעשה דלאחר הפרשה ואף הכא קיים הסברה שאין לך אדם מישראל וכו' על מצב שלאחר ההפרשה וע"כ צ"ל שלא הפריש ואעפ"כ חשיב אינו מחוייב כפרה כמותו משום 'דמסתמא עולה יביא ויכפר על הכל' [וכבר תמהו האחרונים בסברה זו] עוד כ' תוס' א"נ דאמר הרי עלי עולה דכשיפרישנה יכפר על כל עשה שעבר עי"ש.

20. כן מבואר ברמב"ם פט"ו מפסוהמ"ק ה"ח אבל אם שחטה לשם אחד שהוא מחוייב עולה הרי זו כשירה ולא עלתה לבעלים. והקדן אורה ג: ד"ה ומשני ביאר דס"ל להרמב"ם דכשם שבלשם חולין אב"י או' דכשר ואינו מרצה כן הוא בחשב על אינו מחוייב כפרה כמותו. וכבר תמהו האחרונים מנ"ל לרמב"ם דאינו מרצה דבשלמא בלשם חולין מבו' בגמ' דאב"י יליף דחולין אין מחללין קדשים דדוקא חילול לא אך עדיין אינו מרצה אך בשינוי בעלים בגוונא הנ"ל מנ"ל. והזבח תודה ביאר דהקושיה דמתיב רבה לקמן מו: ממתני' אמר רבי יוסי

ח. חטאת שחטה לשם חטא אחר כגון שבאה על אכילת חלב ושחטה על אכילת דם פסולה²².

ט. תודה ששחטה לשם שלמים עלתה לבעלים. ושלמים ששחטן לשם תודה לא עלו לבעלים. לפי שהתודה נקראת שלמים ושלמים לא נקראו תודה²³.

י. תודה ששחטה לשם תודת חבירו והיינו ששחט את תודתו של זה לשם תודתו של זה²⁴ לא עלתה לבעלים, ולרש"י כ"ה אף בשאר קרבנות ולתוס' בשא"ז כשר ומרצה²⁵.

אף מי שלא היה בלבו לשם אחד מכל אלו כשר שהוא תנאי ב"ד טעמא שלא היה בלבו כלל הא היה בלבו לשם חולין פסול קשה אף בדין שינוי בעלים על מי שאינו מחויב כפרה כמותו, וע"כ צ"ל את תירוצו של אב"י 'לא היה כלל כשר ומרצה הא היה בלבו לשם חולין כשר ואינו מרצה' אף על חשב על מי שאינו מחויב כפרה כמותו דכשר ואינו מרצה.

21. הגר"ז דנקט בדעת הרמב"ם בחשב לשם חולין דכשר ומרצה וכ"כ הקר"א ז. ד"ה ע"כ והוכיח ממ"ש"כ הרמב"ם שם הי"ד כ' עולה ששחטה על מי שאינו מחויב קרבן כלל לא עלתה לבעלים, שהרי שחטה שלא לשם בעלים. ואע"פ שזה ששחטה לשמו אינו מחויב כלום בעניינו, אי אפשר שלא יהיה חייב כפרה לשמים שאין לך אדם בישראל שלא עבר מעולם על מצות עשה עכ"ל ודייקו האחרונים מהא דכ' דהא דאינו עולה לבעלים לשם חובה רק מחמת דאין לך אדם מישראל וכו' והוי מחויב כפרה כמותו, והקשו הלא אף בלאו האי טעמא ס"ל לרמב"ם דאף בחשב על אינו מחויב כפרה כמותו דאינו מרצה כמו לשם חולין. וע"כ ביאר הקר"א שדווקא בחטאת שחשב על אינו מחויב כפרה כמותו כשר ולא עלו משום דבעי מחשבה 'על החטא' ואם חשב על חטא אחר לא כיפר, אבל בעולה שאינה באה על חטא אם העולה כשירה ה"ה שמרצה. ועי' בחי' ר' אריה ליב ח"ב ה' ובאבי עזרי שם הי"ד [ועי' בחזו"א יב' יא' שמכח זה ר"ל שנפלה ט"ס ברמב"ם ואף בחטאת לשם חולין כשרה ומרצה].

22. בגמ' ט: אמר רב חטאת חלב ששחטה לשם חטאת דם לשם חטאת עבודת כוכבים כשירה, לשם חטאת נזיר לשם חטאת מצורע פסולה הני עולות נינהו. רב אחא בריה דרבא מתני כולהו לפסולא מ"ט "ושחט אותה לחטאת" – לשם אותה חטאת, א"ל רב אשי לרב אחא בריה דרבא בעיא דרבא היכי מתניתו לה, אמר ליה אנן בשינוי בעלים מתנינן לה וכו' עי"ש. ובנזיר כח. ובכריתות כז: תני הפריש בהמה על החלב והביא על הדם או על הדם והביא על החלב לא מעל ולא כיפר. וברמב"ם פט"ו מפסוהמ"ק ה"ו פסק חטאת שחטה לשם חטא אחר פסולה. ובכס"מ כ' שפסק הרמב"ם כר' אחא בריה דרבא וכברייטא דכריתות. אמנם יעוי' תוס' בנזיר שם ד"ה שחילק בין דברי הברייטא לסוגיה בזבחים.

23. רמב"ם פט"ו הי"ג. בגמ' זבחים ז. עי"ש.

24. בגמ' שם ז. תודה ששחטה לשם תודת חבירו רבה אמר כשרה רב חסדא אמר פסולה רבה אמר כשרה תודה לשם תודה נשחטה רב חסדא אמר פסולה לשום שלמים ידידיה

יא. חטאת שחטה לשמה וחשב בשעת השחיטה לזרוק דמה שלא לשמה הרי זו פסולה, לפי שמחשבין מעבודה לעבודה²⁶. וזאת המחשבה שחשב בשעת

נשחטה בעינן. ופי' רש"י לא ששחטה ע"מ שיתכפר בה מי שאינו בעליה ואין זה שינוי בעלים אלא שינוי קודש שהיתה לראובן תודה ולשמעון תודה אחרת ושחט את תודתו של זה לשם תודתו של זה. וכ"כ תוס' דהלא משום שינוי בעלים אינו שייך אלא בחשב על זריקה. [ובברכה"ז והח"נ כתבו דה"ה כשליכא ב' תודות לפניו וחשב על נס של חבירו אך הליקוטי הלכות כ' דזה דחוק]. והרמב"ם השמיט הלכה זו ויש שכתבו דהוי בכלל הדין שכ' ששוחט חטאת חלב לשם חטאת דם פסול וצ"ב אך הליקו"ה והשפ"א פירשו דהרמב"ם לא מפרש כרש"י ותוס' דמחלוקתם משום שינוי קודש אלא המח' אי משום שינוי בעלים וטעמא דר"ח דשינוי בעלים ישנו אף בשחיטה ובכל ד' עבודות וע"כ פסול ובזה פי' שהרמ' סתם לעיל בשינוי בעלים ולא כ' דישנו רק בזריקה.

25. בתוס' שם כ' דר' חסדא פוסל מלעלות לחובה רק בתודה דכתיב שלמיו ולרש"י ה"ה בשאר זבחים. וביאר הצאן קדשים טעם רש"י משום דאף בשלמים כתיב 'המקריב את זבח שלמיו' דמשמע לשם שלמים שלו ולא לשם שלמים של חבירו, ואח"ז ילפי' כל הזבחים בהיקש דזאת התורה. ועי' בטהרת הקודש אמאי לא מצי למילף מתודה.

26. זבחים ט: איתמר שחטה לשמה לזרוק דמה שלא לשמה רבי יוחנן אמר פסולה וריש לקיש אמר כשירה. ר' יוחנן אמר פסולה מחשבין מעבודה לעבודה וילפינן ממחשבת פיגול ור"ל אמר כשירה אין מחשבין מעבודה לעבודה ולא ילפינן ממחשבת פיגול. וברמב"ם פט"ו ה"י פסק כריו"ח. וחקר המקדש דוד קונטרס אחרון ד' סק"ג ועוד אחרונים בביאור מחשבין מעבודה לעבודה האם הפסול הוא בעבודה ראשונה דשחיטה ע"ד שהזריקה תהא שלה לשמה השחיטה עצמה פוסלת או דילמא דכל הלכה זו היא שאפשר להגדיר ולחשוב על הזריקה אף בעבודה אחרת והוי כחשב בשעת הזריקה אך באמת עבודת הזריקה היא הפוסלת. ובירושלמי פסחים פ"ה ה"ב פליגי אמוראי בטעמו של ריו"ח דלר' אילא מקור דין של מחשבין מעבודה לעבודה הוא מפיגול, והק' עליו רבי יוסה אי ילפי' מפיגול א"כ אמאי השוחט על מנת לקבל שלא לשמו פסול ואילו במחשב לקבל חוץ לזמנו כשר וכן אמאי בחושב ע"מ להקטיר חוץ לזמנו פסול ואילו החושב להקטיר שלא לשמו כשר, וע"כ ביאר ר' יוסה דטעם ריו"ח הוא מסברה שכל ששחט לשמו ע"מ לזרוק שלא לשמו הרי הוא כשוחט לשמו ושלא לשמו שהוא פסול. ושיטה שלישית היא ר' יודן שביאר טעמו של ריו"ח שכל עבודה שנפסלת במחשבה מסוימת אף אי חישב אותה בעבודה אחרת הרי היא פסולה.

ובטהרת הקודש דייק מרש"י שאף אם חישב בשעת השחיטה לעשות עבודה אחרת על מנת לאכול חוץ לזמנו נמי הוי פיגול אך בחי' רעק"א כ' דבפשטות אין הדין כן אלא דוקא מעבודה לעבודה ולא יותר.

השחיטה כאילו חשבה בשעת זריקה²⁷ [נעי' בהערה בשיטת ר"ת בספר הישר ושיטת תוס'] ולפיכך פסולה. ובשאר קרבנות י"א²⁸ דל"א הכי וכשר ומרצה.

27. לשון הרמב"ם שם. מבו' בדברי הרמב"ם דדין דריו"ח דמחשבין מעבודה לעבודה אינו פסול בשחיטה אלא הוא רק שאפשר להגדיר את הזריקה כבר משעת עבודת השחיטה אך הפסול הוא בזריקה. וכתב הקרן אורה שם דעל כרחק להרמב"ם אין מקורו של ריו"ח הוא מפיגול דהרי בפיגול אם חישב בשחיטה לזרוק חול"ז הפסול הוא בעצם השחיטה, וכפי שבאמת הרמב"ם לא הזכיר שהמקור הוא בפיגול כמש"כ במקו"א גבי שוחט לעבודה וזה בפ"ב מהל' שחיטה הט"ו וז"ל שם השוחט את הבהמה לזרוק דמה לעכו"ם או להקטיר חלבה לעכו"ם הרי זו אסורה 'שלמדין מחשבה בחוץ בחולין ממחשבת הקדשים בפנים' אלא על כרחק דלהרמב"ם מקור דינו של ריו"ח אין צריך למילף מפיגול אלא סברה הוא שמחשבה שחושב בשעת שחיטה על הזריקה הוי כחושב בשעת זריקה. עוד ציין הקר"א דהרמב"ם ס"ל כשיטת ר' יודן בירושלמי שטעמו מסברה כאי' חישב בשעת הזריקה וכפי שהבאנו לעיל. ובחידושי רבנו חיים הלוי פ"ב מהל' קרבן פסח ביאר [ע"פ ביאור החזו"א בגיליונות והקה"י ועוד בדבריו] שיטת הרמב"ם דודאי אף הרמב"ם ס"ל דחלות הפסול היא בשעת השחיטה אלא שכוונתו כאילו חשבה בשעת זריקה היינו שעצם המחשבה היא מחשבת פסול של זריקה והתחדש שמחשבת פסול של זריקה היא פוסלת אף את השחיטה. וכ"כ בחידושי הגרי"ז סטינציל דאף להרמב"ם עצם חשיבתו שיפסל בזריקה הוי סיבה שיפסל עתה הקרבן ושוב עצם הקרבן נפסל ולא שייך עוד עבודות וכמא בעלמא דנימא דהפסול ממתין וחל בשעת זריקה. ועכ"פ נמצא לדברי הרמב"ם אף אי נימא דהפסול כבר בשעת השחיטה אך פסולו הוא מחמת המחשבת זריקה שלא לשמה וא"כ רק אם חשב על אחד מהעבודות שבעבודות הקרבן שבהם פוסל שלא לשמה כחשב על הזריקה אך אם חשב על ההקטרה אין הקרבן נפסל דהלא אף אי נימא דהוי כחשב בקטרה אין מחשבת שלא לשמה פוסל בקטרה ול"ד לפיגול כלל שבחשב ע"מ להקטיר פסול. אך רבנו תם בספר הישר סי' שנח' כ' שם שחט על מנת להקטיר שלא לשם הבעלים הוי מחשבת פסול, חזי' דלדבריו הוי כמחשבת פיגול שהסיבה הפוסלת היא עצם השחיטה וע"כ אף בחשב על ההקטרה הוי מחשבת שלא לשמה הפוסלת את הקרבן. שיטת תוס' שם דרק בחושב על זריקה דומיא דפיגול אך בחושב על שאר העבודות לעשות שלא לשמה כשר [ונראה מדבריו אף לא כר"ת ומחשבה על הקטרה ל"מ].

28. רש"י בחולין לט. ד"ה שחטה כ' בחטאת מיירי דכל שאר זבחים כשרין שלא לשמן אבל חטאת שנשחטה שלא לשמה פסולה וכן פסח שנשחט שלא לשמו ואם שחט החטאת לשמה לזרוק דמה שלא לשמה פליגי ריו"ח ור"ל, ובצאן קדשים י. נקט בדברי רש"י חטאת ופסח הם בדווקא ולא בשאר קרבנות ויש חולקין דרש"י רק ביאר את לשון פסול בגמ'. וכן יש מדייקים ברמב"ם שקאי בחטאת. אמנם בליקוטי הלכות [ט: תורת הקדשים ד"ה המחשבה] נקט שה"ה בכל הקרבנות.

יב. הקטן שחשב שלא לשמה מחשבתו אינה מחשבה. וכשמחשבתו ניכרת מתוך מעשיו מחשבתו מחשבה מדרבנן להחמיר ולא להקל²⁹ כיצד היתה עולה עומדת בדרום ומשכה הקטן והביאה לצפון ושחטה שהרי ממעשיו ניכר שמחשבתו לשחיטת קדשים ועבודתו פוסלת את הקרבן.

יג. זבח ששחטו שלא לשמו או מנחה שקמצה שלא לשמה בין בזדון בין בשגגה חייב להשלים שאר עבודות לשמן³⁰, ודנו האחרונים אי אף מחשבת שינוי בעלים אסור לחשוב³¹.

29. חולין יג. וברמב"ם פ"א מפסוהמ"ק ה"ו. ורש"י פ"י באיבעיא שם אי קטן יש לו מחשבה לענין לשמה דקדשים דבעי לשמה ושחט הקטן עולה לשמה מי הוי כוונה או לא, ובתוס' בזבחים ב: תמה דהלא אמרי' בזבחים דסתמא לשמה ולא פסול עד שיכוין להדי' שלא לשמה, ופ"י תוס' דסתמא דקטן גרע דאין לו דעת להבין שהן קדשים וסבור שהן חולין והוה ליה מתעסק ופסול כדאמר בפרק בית שמאי (זבחים מו:): לשם חולין כשירין משום חולין פסולה והאי קטן אפילו אומר יודע אני שהן קדשים ולשמן אני מתכוין מיבעיא לן אי כוונתו כוונה או דילמא לא מהני אם אין מעשיו מוכיחין.

30. רמב"ם פט"ו ה"ג. גמ' ב. הא קמ"ל לבעלים הוא דלא עלו לשם חובה אבל בקדושתיהו קיימי ואסור לשנויי בהו וכדרבא דאמר רבא עולה ששחטה שלא לשמה אסור לזרוק דמה שלא לשמה איבעית אימא סברא איבעית אימא קרא איבעית אימא סברא משום דשני בה כל הני לישני בה וליזיל איבעית אימא קרא מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלהיך נדבה וגו' האי נדבה נדר הוא אלא אם כמה שנדרת עשית יהא נדר ואם לא נדבה יהא נדבה מי שרי לשנויי בה. וברמב"ן בגיטין נג: מבו' דאינו כנדבה ממש שעולה לכפרת עשה אלא הוי כקרבן בלא בעלים, ומאידך המשנה למלך בהל' חובל ומזיק פ"ז ה"ד הוכיח ממנני' בגיטין נד: דעולה לבעלים כתורת נדבה, ועי' בטהרת הקודש ו. והשפ"א ד. דנקטו כהרמב"ן. ולכאור' מהאי דינא פשוט דעדיין שם הזבח עליו ולא נעקר לגמרי ועי' בספר זרע אברהם יא' כג' להגר"מ זעמבא מה שביאר בגמ' במנחות פט:

ברמב"ם ריש פ"ח מפסוהמ"ק באיסור לחשוב שלא לשמה כ' כל המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים הרי זה עובר בלא תעשה שהרי הוא אומר לא יחשב. מפי השמועה למדו שבכלל דין זה שלא יפסיד הקדשים במחשבה שהרי זה דומה למטיל מום בקדשים ואעפ"כ אינו לוקה שאין המחשבה מעשה עכ"ל ומהא דכ' 'דהוי כמטיל מום בקדשים' מבו' דהאיסור הוא רק אם מחשבה זו יוצרת פסול בקרבן, והקשו האחרונים על מש"כ הכא דאסור לחשוב אחר שנפסל הרי נפסל ממחשבה ראשונה ואין המחשבה השניה מוסיפה פסול כלל ול"ה כמטיל מום ואמאי איכא לאו. ותי' הטהרת הקודש ב: וביאר דהרמב"ם ס"ל דא"צ בפועל שיפסל ע"י המחשבה אלא בעי 'מחשבה הפוסלת' דהלאו הוא על עצם זה שעושה 'מעשה' המטיל מום בקדשים, וע"כ אף במחשבה שבכחה לפסול עובר על לאו ד'לא יחשב'.

31. המרכבת המשנה יישב דברי הרמב"ם ריש פט"ו דמשמע מדבריו דשינוי בעלים הוא בכל ד' עבודות מסוגיות הגמ' ד. והגמ' בדף י. וביאר דדברי הגמ' שינוי קודש ישנו בד' עבודות קאי על האיסור דאמר רבא דעולה ששחטה שלא לשמה אסור לזרוק דמה שלא לשמה וכו' דכ"ז הוא רק בשינוי קודש אך בשינוי בעלים כיון דכבר מעתה אין הקרבן עולה לשם חובה לבעלים אין כלל חיסרון עם יחשוב לשם אחר. וכ"כ האור שמח פי"ז מפסולי המוקדשים ה"כ כסברת המרכבת המשנה דכיון דאין עולה לבעלים לשם חובה תו ליכא איסור לחשוב שלא לשמה. אמנם הליקוטי הלכות בזבח תודה ב. ד"ה בקדושתיהו כ' שלפי הילפו' מקרא שהקרבן הוי נדבה וא"א לשנויי א"כ ה"ה בשינוי בעלים, וכ"כ בחזו"א א' סק"ה לדייק לפמש"כ תוס' דמתני' איירי אף בשינוי בעלים א"כ דברי רבא קיימי אף על שינוי בעלים. ונראה דהליקוטי הלכות והחזו"א הלכו כדרך המשנה למלך שהובא לעיל דקרבן שלא לשמה הוי נדבה שעולה לכפרת בעלים ודלא כהרמב"ן.

הרב אהרן שרייבר שליט"א

דיני ועניני פיגול

- א. החושב בשעת שחיטה או קבלה או הולכה שעובד עבודה זו ע"מ שיזרוק הדם למזבח חוץ לזמן זריקה, הקרבן מתפגל והאוכלו חייב כרת, ואם חשב ע"מ שיזרוק הדם חוץ למקומו פסול ואין חיוב כרת לאוכלו¹.
- ב. חוץ לזמנו של זריקה הוא משתשקע החמה של יום הזבח².
- ג. החושב בשעת שחיטה ע"מ לקבל חוץ לזמנו אינו פיגול וי"א דהוי פיגול³.

1. משנה בדף כ"ז ע"ב השוחט את הזבח וכו', ומקור המשנה מבואר בדף כ"ח ע"ב, מקרא ויקרא ז' י"ח ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אותו לא יחשב לו פיגול יהיה, והנפש האוכלת ממנו עונה תשא. אלא אמר רבא כולו מקרא אריכא אתין דכתיב האכל יאכל בשתי אכילות הכתוב מדבר אחד אכילת אדם ואחד אכילת מזבח, פשטות הדברים שזריקה זה אכילת מזבח, וכן מבואר ברש"י דף י"ג ע"א דאיתא בגמ' י"ג ע"ב מנין לרבות שפרכת שירים פי' רש"י וכ"ש תחילת זריקה, ת"ל ואם האכל יאכל בשתי אכילות וכו' דאמר הרניני זורק ע"מ לשפוך שירים למחר, וילפינן מאכילת מזבח. אמנם בגמ' ע"ב איתא איתמר שחטה לשמה לזרוק דמה שלא לשמה ר' יוחנן אמר פסולה וכו' ר"ל אמר כשרה ר"א פסולה וכו' וילפינן ממחשבת פיגול ור"ל אמר כשרה וכו' ולא ילפינן ממחשבת פיגול, פי' רש"י דהתם עיקר מחשבתו המביאה לידי פיגול זו היא שיחשב בעבודה זו וכו' להאכיל אדם או למזבח חוץ לזמנו, וזריקה אכילת מזבח וכו' הלכך לא דמיא לשלא לשמו עכ"ל, כלומר דטענת ר"ל דמחשבת פיגול לא חושב מעבודה לעבודה אלא מעבודה לאכילת מזבח, וצ"ע סברת ר' יוחנן לדמות שלא לשמה לפיגול, ואמר הגר"ח דס"ל דפיגול נמי המחשבה היא על עבודת הזריקה שתהיה שלא בזמנה, ולא על האכילת מזבח. וליישב דברי הגר"ח ממה שלמדנו בדף י"ג בגמ' וברש"י, י"ל דודאי עיקר זריקה נחשב לאכילת מזבח, והא ראייה דבקרבת שיש בהם מתן דם אחד כתב הגר"ח דאפשר לכתחילה לעשות בשפיכה שזה רק אכילת מזבח. אלא דעבודת זריקה בנויה מב' חלקים ממעשה זריקה וגומר באכילת מזבח, ומחשבת פיגול בעבודות לר' יוחנן הוא על מעשה הזריקה שיהיה חוץ לזמנו. ברמב"ם פי"ג מפסולי המוקדשין.

2. ברייתא נו ע"ב מחשבין בדמן משתשקע החמה. פ"א מפסוה"מ הל"ז, ופי"ג ה"א.

3. פשטות הגמ' דף יג, וכפירוש רש"י שם שלא הוי פיגול, וכ"פ הרמב"ם בפי"ג מפה"מ הל' א'. אבל הראשונים בגמ' חולין לט והם הבעל המאור הרמב"ן והרשב"א סוברים שהשוחט ע"מ לקבל חוץ לזמנו הוי פיגול, וצ"ב מגמ' דף יג ועוד.

ד. החושב בשעת אחת העבודות ע"מ שישפוך שיריים או יקטיר האימורים או יאכל את הבשר חוץ לזמנו ה"ז פיגול⁴.

ה. חוץ לזמנו בשפיכת שיריים הוא אחר הלילה, וי"א בשקיעת החמה. ושל הקטרת אימורים אחר הלילה. ושל אכילת בשר תלוי בדין הקרבן, בקרבנות הנאכלים ליום ולילה, מיד שיעלה עמוה"ש הוי חוץ לזמנו, וקרבנות הנאכלין לשני ימים ולילה אחת משתשקע החמה של היום השני⁵.

4. משנה דף כ"ט ב', ומקור המשנה מדרשות הגמ' דף י"ג ודף כ"ח ב'. בר"מ פסוה"מ פי"ז ה"ו ופי"ג ה"א.

5. כן מבואר בדף ל"א ב', אבל בבוקר הדם נפסל בלינה, ואם לן בראש המזבח למ"ד אין לינה מועלת בראש המזבח אפשר לשפוך שיריים למחר, ולא יהיה עליו פיגול, אמנם מה שאמרו חז"ל שיש מחשבה על שפיכת שיריים צ"ל שלא לן על המזבח, וצ"ע. אבל הקרן אורה בדף ל"ח ע"ב ד"ה שלשה מתנות הק' אמאי שפיכת שיריים אפשר לשפוך ללילה והרי איתא בגמ' נ"י ע"א דם נפסל בשקיעת החמה, וכן כתב החזו"א שדם נפסל בשקיעה"ח גם לשפיכת שיריים. אבל בחי' הגרי"ז כתב ליישב דפסול של דם בשקיעה"ח אינו אלא פסול לזריקה, אבל לא נפסל הדם לגמרי ולכן כשר לשפיכת שיריים, וכן ס"ל בליקוטי הלכות. ובר"מ שם כתב "למחר" ואין משמעות אם לילה או בקר. חוץ לזמנו בהקטרת אימורים איתא בגמ' נ"ו ב' משיעלה עמוד השחר, חוץ לזמנו באכילת בשר גמ' שם מחלוקת ר' יוחנן ור"ל לר' יוחנן נפסל מיד בשקיעה"ח ולר"ל רק בבוקר והלכה כר"י. ר"מ פי"ח ה"י. וברש"י נראה דפליגי מתי הבשר מקבל שם נותר, והביאור בזה, דאף דלכו"ע אסור באכילה בלילה, אבל כל עוד שלא נפסל הבשר לא חל מחשבת חוץ לזמנו, כיון שאין המחשבה הוא על עבודת אכילה, דאין אכילה עבודה, אלא המחשבה על שיאכלו בשר פסול.

והנה הגרי"ז בדף ל"ח הוכיח דדם נפסל בשקיעה"ח הכונה שהדם עצמו פסול, ולא רק שא"א לזרוק אותו אחר שקיעה"ח, ומשום דאם הדם לא נפסל ורק שא"א לזרוק אותו, איך הוי פיגול חוץ לזמנו אם חשב על זריקה אחר שקיעה"ח. והנה בספר אשר לשלמה כתב דעפ"י הגר"ח שהבאנו לעיל דמחשבת פיגול על זריקה הינו על מעשה הזריקה ולא על האכילת מזבח, מובן שאחר שקיעה"ח שכבר א"א לזרוק אותו משום דין של הקרבה ביום צותו ולא בלילה, הוי פיגול גם אם ליכא פסול בדם, דעכ"פ העבודה פסולה בלילה, והמחשבה היא על העבודה חוץ לזמן שלה. ולכאור' זה קו' על הגרי"ז שכתב להוכיח שדם עצמו פסול, דאל"כ איך חל פיגול משמע שמבין שמחשבת פיגול זה על אכילת מזבח ולא כמו שנקט בכמה דוכתי כגר"ח.

וצ"ל כדאמרן לעיל דודאי עבודת זריקה עיקרה היא אכילת מזבח, ורק שיש בה גם חלק של מעשה זריקה, והמחשבת פיגול היא על מעשה זריקה, אבל כבר כתבנו שהרי בכשיש מתן אחד אפשר לכתחילה לשפוך הדם, א"כ י"ל נמי שגם שחושב על מעשה הזריקה אבל החוץ

ו. אבל לחשוב בזמן שפיכת שיריים או בהקטרת אימורים ע"מ שיאכל חוץ לזמנו לא יפגל.⁶

ז. שיעור מחשבת זמן על אכילת אדם או אכילת מזבח הוא כזית.⁷

ח. שיעור מחשבת זמן על זריקה כתב הרמב"ם כיון שחשב על כדי הזיה מן הדם פסל, ויעוין במקורות.⁸

ט. כתבו התוספות בריש זבחים דמחשבת פיגול לא סגי במחשבת הלב אלא רק כשמוציא מפיו. וכ"כ רש"י.⁹

לזמנו יהיה רק אם יזרוק דם פסול לאכילת מזבח, דאם כשר לאכילת מזבח ורק אינו יכול לעשות מעשה זריקה, לא חשוב מספיק לקרא לה חוץ לזמנו בשביל לפגל עבודת זריקה.

6. דאיתא בברייתא דף י"ג דרק בעבודות המעכבות כפרה אפשר לחשוב מחשבת פיגול. והרמב"ם לא הביא הלכה זו על שפיכת שיריים והמל"מ בפ"ג מפסוה"מ ה"א תמה למהלא הביא. ואת ההלכה במחשב על שפיכת שיריים שהוי פיגול הביא הרמב"ם בפ"ז ה"ו.

7. משנה דף כ"ט ב'. ר"מ פט"ז הל"ג.

8. הגר"ח דקדק מלשון הרמב"ם סוף פרק י"ד "כדי הזיה", ופי' כדי הזיה המכפרת ומועילה לריצוי, והיינו בחיצונים די בכדי מתן אחד, ובחטאות הפנימיות כדי מתן ד', אבל הגרי"ז כתב שיש לפרש כל שהוא של הזאה גם בפנימיות, דלא נצרך כל שיעור הכפרה, אמנם הגר"ח הכריח לשיטתו דמחשבת פיגול הוא על עבודת זריקה ולא על אכילת מזבח א"כ בעינן שיעור שלם של עבודת זריקה שלפחות המעכבות גם בדיעבד. והגרי"ז יבאר דכמו שביארנו לעיל שעיקר העבודה הוא אכילת מזבח א"כ השיעור נקבע לפי אכילת מזבח אף שחושב על מעשה הזריקה.

9. תוס' ב"מ מ"ג ב' ובכ"ד כתבו כן, וברש"י זבחים מ"א ב' כתב לבאר שי' רבנן שלא אמרינן בפיגול על דעת ראשונה, וז"ל וכל מחשבה דקדשים מוציא בפה הוא עכ"ל, ויש שביארו שלר"מ שס"ל שאומרים על דעת ראשונה ס"ל דאי"צ בפיו, אבל זה אינו דרש"י בהמשך הסוגיא דף ע"ב ע"א ד"ה אלא אמר רב אשי כתב כגון שפיגל והוציא פיגול בשפתיו ע"כ, ושם איירינן לש"י ר"מ.

אמנם כבר ציינו שרש"י סותר עצמו דבמנחות דף ב' פי' שצריך להוציא מפיו ואילו במסכת קידושין מא ב' כתב שפיגול נהיה במחשבה גרידא. והמעין שם יראה שהרש"ל מוחק זה, אבל גם אם גרסינן י"ל שכונת רש"י שם בסוגיא שבאים למעט קידושין וגירושין שלא מהני במחשבה אלא צריך מעשה, ואילו קדשים אף אם צריך שיוציא בפיו, אבל אי"ז שצריך מעשה דיבור, אלא שהחלות פיגול הוא המחשבה וכתרומה, אלא שמחשבה זו צריכה לצאת דרך פיו, שנדע ע"י פיו מה הוא חושב, אבל החלות מחיל המחשבה. ובזה דמי לתרומה, משא"כ קידושין וגירושין. וגם באמירה של קידושין ידוע מהברכ"ש שהאמירה הוי מעשה קידושין. ברמב"ם

י. המחשב מחשבת פיגול באחת מהעבודות לא יחול פיגול עד שיקריב כל העבודות הנצרכות להכשר הקרבן. כגון בסתם קרבן אחר זריקה, ובחטאת הפנימית לחד מ"ד אחר שפיכת שירים, ובפר של יו"כ אחר מ"ג הזאות¹⁰.

יא. אם עירב מחשבת המקום או מחשבת שלא לשמו בפסח וחטאת עם מחשבת הזמן הקרבן פסול ואינו פיגול¹¹.

יב. מחשבה חלה רק אם חשב בכל העבודה כגון בשחיטה בזמן שחתך ב' הסימנים, אבל חשב רק בסימן אחד ובשני שתק, לא חל פיגול, דאין מפגלין בחצי מתיר¹².

פרק י"ג ה"א כתב שלש מחשבות הן וכתב המל"מ מדברי הרמב"ם נראה דכל מחשבה בקדשים הוי אפי' בלא הוצאה בפה.

10. משנה כט ב'. גמ' כח ב' כהרצאת כשר כן הרצאת פסול ומה הרצאת כשר עד שיקריבו כל מתיריו אף הרצאת פסול עד שיקריבו כל מתיריו. ר"מ פ"ח הט"ז. גמ' מב ב'. המשל"מ פסוה"מ פ"ח ה"ז חקר אם לפני זריקה לא חל אפי' פסול או שרק אין כרת אבל יש פסול פיגול. והנה בדף מב ב' לכאור' מפורש שיש פסול. שו"ר בעולת שלמה שמיישב שי"ל בכונת הגמ' שיחול למפרע אחר הזריקה פסול מזמן המחשבה, אבל לא חל מיד. ובגדר דין זה שיקרבו מתיריו, כתב הג"ר נחום דפיגול אי"ז סתם פסול אלא נעשה קרבן פיגול ובעינן כל העבודות כדי שיהיה קרבן פיגול. וכן מטו משמיה דהחזו"א שמחשבתו שרוצה שישתנה דיני הקרבן [שהזמנים ישתנו] באמת חלו על הקרבן. וכך משמע מכמה אחרונים.

11. משנה כט ב'. גמ' כט' א' מקרא 'לא יחשב' לא יערב בו מחשבות אחרות. ר"מ פט"ז ה"א. והק' הגרי"ז מה צריך לקרא לא יחשב הרי אם פסל הקרבן במחשבה פוסלת שוב לא קרב המתיר כמצותו דודאי העבודו הם פסולות, ותי' דאחר שחשב זמן לא יכול לחול מחשבת מקום דכמו שרבה אמר שא"א לחשוב על מנחה פסולה כמבואר בגמ' כו ב', כך לא יחול המחשבה על קרבן שפסול פיגול, וקמ"ל קרא שכן חל מחשבת הזמן. עוד תי' דמחשבת מקום הוי נמי מחשבת פיגול דהרי ב' המחשבות מצטרפים לכזית פיגול, א"כ לא נחשב שפוסל הקרבן שהרי בין כך יש פסול פיגול, קמ"ל שכן מערב את מחשבת הזמן.

12. משנה מנחות טז א' מחלוקת ר"מ וחכמים, ופסק הרמב"ם בפט"ז מפסוה"מ ה"ז כחכמים, ובגמ' ל' א' איתא דפליגי נמי בשוחט סימן אחד. וכתב שם תוס' דדוקא בסימן אחד דהוי דבר המסוים, אבל חושב בחצי סימן לכו"ע לא חל מחשבה. ובדף מא ב' ס"ל לר"ל דסברת ר"מ רק בכחשב בחצי מתיר הראשון, ובחצי השני לא חשב אמרינן שעל דעת ראשונה הוא עושה ונמצא שחשב בכל המתיר, אבל שתק בהתחלה לא מהני מחשבה בחצי מתיר השני. ובמנחות דף טז א' סבר רבי דאם חשב בחצי הראשון לכו"ע יש פיגול כיון דאמרינן על דעת

יג. חשב בזריקה במתנה אחת אף בקרבנות שצריך לתת ארבע מתנות וכגון חטאת ואיצ"ל שאר קרבנות שנותנין שתיים שהם ארבע, חל המחשבה ולא הוי חצי מתיר כיון שרק מתנה אחת מעכבת ושאר מתנות למצוה¹³.

יד. המחשב בזמן שזורק זריקה על המזבח שלא במקומה, לא חל המחשבה, וה"ה אם בשעת שחיטה חשב ע"מ לזרוק זריקה שלא במקומו חוץ לזמנו אינו פיגול¹⁴.

ראשונה הוא עושה, ונחלקו בחושב בחצי השני. וכאמור שהרמב"ם פסק שבכל גונא אין פיגול בחשב רק בחצי אפי' חצי הראשון.

13. משנה לו א' מחלוקת ב"ה וב"ש בחטאת אם מתנה אחת מעכבת או ב' מתנות מעכבות והל' כב"ה. וכן ברמב"ם פי"ז הל"א. ולשון רש"י שמתנה אחת מתרת, ואמר הגרי"ז דשייך נמי ששניה מתרת כגון באופן שכשזרק מתנה ראשונה הבשר היה חוץ לעזרה ולא מהני הזריקה להתיר את הבשר וזריקה שניה מתרת הבשר לאכילה.

14. בגמ' כו וכו' נחלקו שמואל ור"י שמואל סבר זריקה שלא במקומו מכפרת אבל לא מתירה באכילה, ור"י סבר לא הוי זריקה כלל ולא מכפרת, והרמב"ם פ"ב מסוה"מ ה"י פסק כשמואל. ואיתא בגמ' כז' א' דאף דהוי זריקה אבל הזורק שלב"מ וחושב לאכול חוץ לזמנו, אינו פיגול, ומדר"ז דאמר רב זוטרא זריקה דלא שריא באכילה לא מייתי ליד פיגול. וכתב רש"י ומינה כי חישב בשחיטה ע"מ לעשות זריקה זו חוץ לזמנו לא הוי מחשבה המפגלת. וצ"ב דשאני זרק שלב"מ שלא היתה זריקה שהיתיר באכילה אבל בחשב ע"מ וכו' הרי למעשה זרק במקומו והתיר באכילה, וביאר הגרי"ז דזריקה שלב"מ היא זריקה שחסרה באיכות העבודה ולכן לא מתיר באכילה, ולכן גם חושב ע"מ כזו זריקה אי"ז מחשבה שנתפסת דלא חשב על עבודה מושלמת. ובחי' הגרי"ז הל' פסוה"מ עמ' מו ביאר דזריקה שלב"מ היא זריקה חדשה ודינה רק לכפרה, ובזה מיישב שהשוחט ע"מ שיזרקו ערלים וטמאים הוי מחשבה ואע"ג שאין זו זריקה שמביאה לידי אכילה, אלא ששם הוי זריקה במקומו ככל הזריקות אלא שנעשה בפסול ולא יכולה להתיר באכילה, לכן שייך בה מחשבת זמן, משאי"כ זריקה שלב"מ הוי זריקה חדשה שאין בה מחשבת זמן. וכ"פ הר"מ בפט"ז ה"ו.

הרב יחזקאל יעבץ שליט"א

עיקרי דין פיגול

א. כתוב בפרשת צו ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה המקריב אתו לא יחשב לו פגול יהיה והנפש האכלת ממנו עונה תשא, מכאן למדו [זבחים דף כח:] דהמחשב¹ בשעת הקרבת הקרבן² לאכול מבשר הזבח חוץ לזמנו וכגון בשלמים לאוכלו ביום השלישי או לזרוק דמו או להקטיר אמוריו חוץ לזמנו, נתפגל הקרבן וחייב כרת על אכילתו³.

ב. אם חישב לאכול הקרבן חוץ למקומו וכגון בשלמים לאוכלו חוץ לירושלים נפסל הקרבן ואינו חייב כרת על אכילתו, והא דדוקא מחשבה זו פוסלת יעוי' בהערה⁴.

ג. החושב מחשבת פיגול בשעת ההקרבה עובר בלאו בין חישב חוץ לזמנו בין חישב חוץ למקומו⁵, וברמב"ם [פי"ח מפסהמ"ק] מבואר דהלאו הוא מקרא

1. והא דהעמידו בפסול מחשבה דוקא ולא כפשוטו של מקרא דמיירי שאכל ביום השלישי, מבואר בגמ' שם דף כט. במסק' דילפי' מהא דכתיב המקריב אותו דמשמע דבשעת הקרבה הוא נפסל ואינו נפסל בשלישי ממש [ועי' בהמשך דברי הגמ' שם דאחרים יליף לה מלא יחשב], ועי"ש בגמ' דמחשבה גרע דכיון דהוכשר אינו חוזר ונפסל ואף דדחו בגמ' שם מזב ולמדו מקרא מ"מ יעוי' בראשונים שהביאו כן גם למסק' עי' בסמ"ג [לאוין של"ה] דכת' דאם נשאר עד היום השלישי אינו נפסל כיון דהוכשר בעבודת הדם וכן משמע ברמב"ם פי"ג ה"ג עי"ש.

2. ויעוי' להלן דהקרבה כולל ד' עבודות שחיטה קבלה הולכה וזריקה.

3. דכתיב התם והנפש האכלת ממנו עונה תשא ומבואר בגמ' דף כט. דילפי' עון עון מנותר מה התם בכרת אף פיגול בכרת.

4. ילפי' בגמ' [דף כט.] דין זה דחוץ למקומו מהא דכתיב פיגול דמילת פיגול מיותרת, ומ"מ ליכא כרת כיון דנתמעט מקרא דהנפש האוכלת עונה תשא דמשמע אחת ולא שניים, וממעטים חוץ למקומו דחוץ לזמנו דומה לנותר בז"ב [זמן ובמה עי' רש"י כח:] ומנותר ילפי' דאיכא חיוב כרת ומש"ה המיעוט הוא בחוץ למקומו, והא דמרבים מפיגול דוקא חוץ למקומו ולא שאר מחשבות פסול כת' רש"י בדף כח. [ד"ה פגול] ומסתברא דאמחשבת חוץ למקומו מוקמינן לה ולא אמחשבת שאר פסלות כגון לשפוך דמו [על הרצפה און] ע"מ לערבו בדם הפסולין דדמי לחוץ לזמנו קמריבי בהאי קרא וחוץ למחיצה דמי לחוץ לזמן.

5. בגמ' [דף כט:] הביאו לאו זה מקרא דלא יחשב דלא יערב בו מחשבות אחרות ופירש"י דקרי ביה לא יחשב, ולכאור' כל מחשבה שפוסלת את הקרבן נלמד מהאי קרא דלא יחשב,

דלא יחשב אבל הרמב"ן [בספה"מ שכחת הלאוין מצוה ד'] הביא מקור מקרא דלא תזבח לד' אלוֹקִיךָ כל דבר רע דמשמעו דיבור רע והיינו פיגול⁶ [וכ"ה ברש"י עה"ת דברים פי"ז].

ד. שיטת הרמב"ם דאינו לוקה על לאו זה וכמבואר בגמ' [שם כט:]: דהוה לאו שאין בו מעשה⁷, אמנם ברמב"ן כת' דלוקין עליו ועי' טעמו בהערה⁸, ועובר המפגל גם בעשה דכתיב ביום ההוא יאכל ודרשו בספרי דמיירי בזביחה שתיהיה תחילת זביחתו ע"מ להאכל ביום אחד⁹.

וכן פסק ברמב"ם ריש פי"ח כל המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים הרי זה עובר בלא תעשה שהרי הוא אומר לא יחשב, ובסמ"ג [של"ה] כת' דאין למנות לאו זה דבגמ' התם משמע דהעיקר כמ"ד דדרש מלא יחשב דמחשבות מוציאות זו מזו ולכאור' זה תימה על הרמב"ם דפסק בפט"ז דמחשבות מוציאות זו מזו וע"כ דנלמד מלא יחשב וא"כ תמוה איך יליף מקרא דלא יחשב דעובר בלאו, ושור' דבאדרת אליהו בפרשת צו כת' דמלא יחשב ילפי' דאינו רשאי ומלא יחשב לו ילפי' דמחשבות מוציאות עי"ש.

6. עי"ש ברמב"ן בסו"ד דכת' דהא דלא מנה הרמב"ם ל"ת זה הוא משום דהוה לאו שבכללות כיון דמקרא זה נלמד גם דאסור להקריב בעל מום ועי"ש במגילת אסתר על דברי הרמב"ן מה שתי' דברי הרמב"ם.

7. עי' להלן הערה 10 שיתבאר אי"ה אמאי לשיטות דבעי' דוקא דיבור לא חשיבא עי"ז לעושה מעשה ומאי שנא מדברי הגמ' בתמורה דבדיבורא איתעביד מעשה, ומ"מ הרמב"ם א"ש דהוא סובר דמחשבה נמי מפגלת וכמבואר להלן.

8. מקור דברי הרמב"ן הם מספרי [פרשת שופטים] דריבו התם מקרא דלא תזבח גם חושב מחשבת פיגול אמנם לכאור' דברי הרמב"ן תמוהים דהא סוגיא ערוכה בדף כט: דלא לוקין משום דהוה לאו שאין בו מעשה ומה שייך לחלוק בזה, ובשם הגרי"ז ביארו בזה דדברי הגמ' הם גבי הלאו דלא יחשב דמיניה ילפי' איסור על עצם המחשבה ומש"ה ודאי לא ילקה ע"ז דהמחשבה היא בלא מעשה כלל והוה לאו שאין בו מעשה, אבל הרמב"ן דהביא מהספרי דדרשו האיסור מקרא דלא תזבח והתם האיסור הוא לא עצם המחשבה אלא האיסור הוא להקריב קרבן במחשבת פסול והאיסור הוא על ההקרבה באופן הזה ומש"ה חשיב יש בו מעשה כיון דהאיסור הוא בהקרבה ושפיר לוקין עליו, ולפי"ז לכאור' אפשר' דלא פליגי הספרי וגמ' דידן דלכ"ע המחשבה הוה לאו שאין בו מעשה ואין לוקין עליו אבל גבי מעשה ההקרבה במחשבה שייך שפיר ללקות אמנם ברמב"ן מבואר לכאור' דלא כמו שחילק הגרי"ז דבסוף דבריו שם כת' דאיכא בזה מח' דר"א לומד לאו זה מקרא דלא יחשב דקרינן ביה לא יחשוב ודלא כספרי, ולכאור' לפי המבואר אין בזה כלל סתירה ועי' בגרי"ז שם שהניח בצ"ע.

9. ספרי בפרשת צו וברמב"ן שם הביא עשה זה וכת' דהרמב"ם לשיטתו היה צריך למנות כן ולא מנה, ולכאור' אפשר' דלכאור' המגילת אסתר דעשה זה כלול בעשה

ה. שיטת רוב הראשונים דהזבח מתפגל דוקא ע"י דיבור אבל במחשבה לא נעשה פיגול¹⁰ [וכן בכל מחשבה בקדשים הוה דוקא בדיבור], אבל שיטת החינוך [מצוה קמ"ד] דהפיגול חל גם במחשבה, וכן הוכיחו האחרונים מלשון הרמב"ם¹¹.

לשחוט הקרבן כראוי דכלול בזה גם שלא יחשוב לאכול שלא בזמנו ומש"ה לא מנה הרמב"ם.

10. כך מבואר ברש"י במנחות דף ב: [ד"ה אבל] דמחשבה בקדשים הפוסלת הוה כשמוציאה בפיו, וכן ברמב"ן [שכחת הלאוין ל"ת ד'] מבואר דהוה דוקא בדיבור, ובגמ' דף ד: משמע דשלא לשמה הוה מחשבה בעלמא ובתוס' שם [ד"ה מחשבה] כת' ואפי' יהא צריך דיבור כיון דליכא מעשה הוה כמחשבה בעלמא ומשמע דלא פשיטא ליה דהוה דוקא בדיבור, אמנם בתוס' בב"מ דף מג: [ד"ה החושב] כת' וכן מחשבת פגול נמי הוה בדבור ולא בלב, והנה ברש"י במנחות שם כת' דהוה דוקא בדיבור וכמו בשליחות יד וכן בתוס' שם בב"מ והיינו דאיתא התם בב"מ מחלוקת ב"ש וב"ה אם שולח יד צריך דוקא שישלח ידו ממש בפקדון וכן סברי ב"ה אבל ב"ש סברי דאפי' במחשבה חייב והיינו בראשונים דהתם מייירי בדיבור ומזה הוכיחו דכשם שהתם מחשבה היינו דיבור ה"ה בפיגול ושלא לשמה שייך לקרות לדיבור מחשבה, ולכא' לסוברים דהוה דוקא בדיבור קשה דהא בגמ' יליף ללאו דחושב מחשבת פיגול מקרא דלא יחשב דקרינן ביה לא יחשוב והיה לוקה לולי דחשיב לאו שאין בו מעשה וא"כ מהאי קרא משמע דעובר אפי' ע"י מחשבה ובתוס' שאנץ בב"מ דף מג: [מובא בשטמ"ק] הק' כן, ובשטמ"ק שם הביא [ד"ה כתוב בגיליון התוס'] לת' בשם ר' אהרון מרנשבורג דכיון דבספרי דריש ליה מקרא דלא תזבח והתם כתיב דבר רע משמע דהוה לשון דיבור ובזה הוה פיגול, ובאמת דבספרי התם [פרשת שופטים] מפורש כן להדיא דאיתא התם ומנין לקדשים ששחטן חוץ לזמנם וחוץ למקומם שהוא עובר בלא תעשה תלמוד לומר כל דבר [דבר] שתלוי בדבר [וברמב"ן כשהביא דברי הספרי גרס התלוי בדיבור] ומבואר דפיגול הוה ע"י דיבור דוקא וכן הביא בתוי"ט על המשנה בב"מ. עוד יל"ע כיון דהוה בדיבור אמאי חישוב אין בו מעשה הא בדיבורא איתעביד מעשה ובתוס' שאנץ שם תי' דגם קודם הפיגול היה אסור וכוונתו כיון דלא נגמרו העבודות, אמנם תמוה דלכא' ע"י הפיגול איכא כרת וא"כ זה ודאי ניהיה ע"י דיבור ובנוב"י [יו"ד תנינא סי' קס"ח] כת' כעין השטמ"ק ואח"כ הוסיף ואע"ג שע"י פיגול איכא כרת מ"מ אין חומר העונש מיחשב מעשה, וע"ע בגרי"ז ריש מנחות דהביא בשם הגר"ח ג' תירוצים על קושיא זו עי"ש.

11. בחינוך ריש מצוה קמ"ד כת' ופסול המחשבה הוא כגון שהסכים בדעתו בעת הזביחה או בעת ההקרבה שיאכל מאותו קרבן וכו', ומבואר דהוה פסול מחשבה שהסכים בדעתו וכן מוכיח לשונו של החינוך בכל מצוה זו ועי"ש שכת' שמשרשי המצוה כי עניני הקרבן להכשר מחשבות בני איש ולצייר בנפשם מתוך הפעולה שבין ידם רוע החטא וטוב דרכי היושר על כן מהיות עיקר סיבתו על דבר המחשבות היה ראוי להיפסל במחשבה הנטויה בו מן היושר

ו. האוכל כזית¹² בשר שנפסל במחשבת חוץ לזמנו לוקה משום פיגול¹³ [אם התרו בו למלקות], ואם אוכל בשר שנפסל במחשבת חוץ למקומו נחלקו הראשונים אם לוקה משום פסהמ"ק או משום פיגול¹⁴, והא דבחוץ לזמנו אינו לוקה גם משום פסהמ"ק עי' הערה¹⁵.

עכ"ל ומבואר להדיא דהפסול פיגול הוא במחשבה, וכן הוכיח המשל"מ מלשונו של הרמב"ם ריש פ"ג דכת' בסתמא שלש מחשבות הן שפוסלין את הקרבנות ומשמע דסגי במחשבה [ועי' בזבת תודה על מתני' דף כח' דכת' דאי"ז מוכרח בדעת הרמב"ם], ועי' בתוס' שאנץ שם מה שהאריך בראיות לב' הצדדים ומה שיישב בזה.

12. ברמב"ם פ"ח ה"ג מבואר דהחויב באכילה הוא בכזית ככל איסורי תורה, ובאחרונים הקשו הא כיון דדין פיגול בשריפה א"כ מה שייך בזה אכילת שיעור כזית הא דבר העומד לשריפה כתותי מיכתת שיעוריה, ועי' בתפא"י [פסחים פ"א בועז אות ג] דכת' דאפי' נימא דאוכל פרוין בכדי אכ"פ חייב וא"כ כתותי מיכתת שיעוריה לא גרע מ"מ לא מתורץ דמשמע בגמ' במנחות דהוה כעפר ממש, ות"י שם דגזה"כ הוא כיון דנהנה דחייב מידי דהוה המתעסק בחלבים ועריות דחייב כיון דנהנה עי"ש, ובערוך לנר [ביבמות דף קג: ד"ה ואם חלצה] האריך בזה עי"ש מה שתי', [ועי"ש דבתי' השני שם תי' כמו התרוץ שדחה התפא"י].

13. מתני' ריש פ"ג דמכות דאוכל פיגול הוא בכלל הלוקין וברש"י פי' ואזהרת פגול נמי מהכא מדכתיב כי קדש הוא כלומר מפני שהוא קודש שנפסל למדנו מכאן כל שבקדש פסול בא הכתוב ליתן לא תעשה על אכילתו וכמבואר התם בגמ' יח., ולכאור' קשה דבגמ' בפסחים דף כד. מבואר דהאי לאו דלא יאכל כי קדש הוא הוה לאו שבכללות ובתוס' שם בפסחים תי' דנותר דכתיב בקרא בהדיא לא חשיב לאו שבכללות ופיגול ילפי' עון עון מותר ומש"ה לוקה, וכ"כ הרמב"ן במכות דף יג: [ד"ה נותר עי"ש], ומבואר דשאר פסהמ"ק לא ילקו כיון דהוה לאו שבכללות, אמנם ברמב"ם בפ"ח פסק דכל קרבן שהוא פסול אם אכל ממנו כזית לוקה משום לא תאכל כל תועבה ומפי השמועה למדו שאין הכתוב מזהיר אלא על פסהמ"ק, ולכאור' קשה קושיית התוס' דהוה לאו שבכללות ולא שייך תי' התוס' בלאו זה ויעוי' בחזו"א בזבחים [ליקוטים סי' ד' סק"א] דהק' כן והניח בצ"ע, ובמרכה"מ כת' ליישב דאיכא חילוק בין לאו דלא יאכל ללאו דלא תאכל כל תועבה דלאו דלא יאכל אמור בנותר אלא דנתרבה מהלשון כל שפסולו בקודש ומש"ה חשיב לאו שבכללות דכללו עם נותר שאר פסולין, אבל לאו דלא תאכל כל תועבה הוא לאו בפנ"ע דמעיקרא אמור על כל פסולי המוקדשין ומש"ה לא חשיב לאו שבכללות דזה גופא הלאו, ובאמת דבחינוך כבר מבואר יסוד עי"ש מצוה תס"ט.

14. לשיטת התוס' דחוץ לזמנו דלוקה הוא משום דילפי' עון עון מותר א"כ דוקא חוץ לזמנו אבל חוץ למקומו מבואר בגמ' דלא הוקש לנותר וא"כ לכאור' לא ילקה, וכן מבואר במאירי במכות דחוץ למקומו אינו לוקה מלאו זה אלא דמ"מ כת' דלוקה משום פסולי המוקדשין ולא כת' משום איזה לאו ולכאור' מלאו דלא תאכל כל תועבה, ובאמת היה אפשר לדין דמבואר

בגמ' בכ"ד דחוץ למקומו הוקש לחוץ לזמנו [פד: ועוד] א"כ ה"ה גבי מלקות אחרי דמבואר בחוץ לזמנו דלוקה ה"ה בחוץ למקומו [וכרת לא יתחייב דהתמעט להדיא], וברמב"ן בסה"מ [שכחת הלאוין ל"ת ה'] כת' דחוץ למקומו הוה פיגול כחוץ לזמנו וכל מה דנתמעט בגמ' דף כט. מהנפש האוכלת הוא רק לענין כרת אבל לענין מלקות לוקה כחוץ לזמנו, ולכאור' לשיטת הרמב"ם חוץ למקומו יהיה ככל פסולי המוקדשין אלא דמ"מ ילקה דשיטת הרמב"ם דכל פסהמ"ק לוקה וכמו שנת' בהערה קודמת, והנפק"מ דפיגול דינו שנשרף רק ביום אבל שאר פסהמ"ק נשרפים אפי' בלילה וא"כ בחוץ למקומו ישרף אפי' בלילה עי' במנח"א עמוד עב', עוד אפש"ל נפק"מ בזה דלכאור' יל"ע במי שאכל חצי זית מב' סוגים של פסהמ"ק אם יצטרף לכזית ללקות עליו דלכאור' לשיטת הרמב"ם דבכל פסהמ"ק ילפי' מלא תאכל כל תועבה דלוקה א"כ יצטרף דהא עבר על אותו לאו, אמנם בגמ' במעילה דף יז: משמע דרק פיגול ונותר מצטרפין זה עם זה וכן ברמב"ם פ"ח ה"י פסק רק לגבי פיגול ונותר דמצטרפין אבל שאר פסהמ"ק לא פירש דמצטרפין, ולפי"ז נראה דאי נימא דחוץ למקומו חשיב פסהמ"ק לא יצטרף עם נותר וחוץ לזמנו למלקות ומה דמבואר בגמ' דף כט. דילפי' מיהיה דחוץ לזמנו וחוץ למקומו מצטרפין היינו לענין לפסול את הקרבן דאם חישב על חצי כזית חוץ לזמנו ועל חצי חוץ למקומו נפסל הקרבן אבל לענין מלקות לא יצטרפו ויעוי' ברש"י שם כט. דפי' הא דמצטרפין רק גבי לפסול, אבל לרמב"ן דגם חוץ למקומו הוה פיגול ודאי יצטרפו וכ"כ הוא להדיא, אמנם באמת מסברא יל"ע אמאי לא יצטרפו כל פסהמ"ק כיון דהוה מאותו לאו ומ"ש מנותר ופיגול דמצטרפין, ועי' הערה הבאה דית' אי"ה דיתכן דלרמב"ם הגמ' במעילה מיירי רק לענין כרת ולא לענין מלקות עי"ש, ועי' בקר"א במעילה דף יז: מש"כ לענין צירוף, ושור' באחיזור ח"ב סי' י' דדן בענין זה דצירוף עי"ש באריכות ואכ"מ, עוד נפק"מ איכא לדברי המנח"ח [מובא בהערה הבאה] דלשיטת הרמב"ם לוקה בפיגול תרי מלקות א"כ בחוץ למקומו אי חשיב פיגול ילקה גם שתיים.

15. במנח"ח [קמ"ד, אות יד'] הק' אמאי אינו לוקה לשיטת הרמב"ם מחמת ב' הלאוין דכשם שלא דלא תאכל כל תועבה לוקין עליו דלא הוה לאו שבכללות ה"ה גם לאו דלא יאכל כי קדש הוא אינו לאו שבכללות וא"כ ילקה מחמת שניהם, ועי' במנח"ח בסוף הספר על שכחת הלאוין לרמב"ן [ל"ת ה'] דכת' דודאי ילקה שתיים אע"ג דהרמב"ם לא כת' כן להדיא, אמנם המנח"ח פשיטא ליה דהרמב"ם סובר דלוקה בפיגול מלאו דלא יאכל כי קודש הוא ובאמת דאין הכרח כן דהא בגמ' בפסחים דף כד. מבואר דלאו דלא יאכל כי קדש הוא הוה לאו שבכללות ואמנם דהובא לעיל דבתוס' כת' דבנותר לקי כיון דכתיב ביה להדיא וילפי' פיגול מנותר אבל אפש"ל דהרמב"ם פליג וסובר דהוה לאו שבכללות גם גבי נותר ופיגול ולא ילקה מחמת זה ורק משום לא תאכל כל תועבה לוקה ולפי"ז גם חוץ לזמנו ילקה רק מדין פסהמ"ק, ושור' בשושנת העמקים [כלל י"ח ד"ה החלק הב'] דהבין מדברי הרמב"ם דלאו דלא יאכל כי קדש הוא הוה לאו שבכללות ולא ילקה עי"ש אמנם באחיזור [ח"ב סי' כ"ז] כת' דלרמב"ם לא יאכל כי קדש הוא לוקה עליו כיון דכתיבא גביה וכמש"כ התוס' בפסחים

ז. אין הפיגול חל אלא אחר שהושלמו כל עבודות הדם בקרבן¹⁶ דכתיב לא ירצה ודרשו בגמ' דף כח: כהרצאת כשר כן הרצאת פיגול ועד שלא קרבו כל מתיריו לא נעשה קרבן פיגול¹⁷, וממילא דהאוכל קרבן פיגול קודם שהושלמו עבודותיו אינו חייב כרת.

ח. באחרונים דנו בקרבן שחשבו בו מחשבת פיגול אם קודם שהושלמו עבודות הקרבן הוא קרבן כשר ורק בזריקה חל הפסול או"ד דהוה קרבן פסהמ"ק ורק חלות הפיגול דהיינו הכרת לא חל עד סוף העבודות¹⁸ וכן יש לדון אם בקרבן שחשבו בו מחשבת חוץ למקומו אם בעי' נמי לדין קרבו כל מתיריו או דחל הפסול מיד.

ועי"ש דכת' דכן מבואר ברמב"ם בסה"מ וחיפשתי בסה"מ ולא מצאתי כן ואדרבה ברמב"ם בל"ת קל"ב דכת' האיסור לאכול פיגול הזכיר רק כרת ולא הזכיר כלל מלקות עי"ש.

16. והיינו שחיטה קבלה הולכה וזריקה, ונמצא דהזריקה היא הקובעת את הפיגול ועי' הערה הבאה.

17. וברש"י פירש לא ירצה המקריב משמע אזריקה לא תהא זריקה זו מרצה שמע מינה דעד שיזרק הדם מחשבת פיגול תלויה ועומדת נזרק הדם הוקבע הפיגול, וכוונתו נראה דמשמע מהא דכתיב לא ירצה המקריב אותו דעי' המקריב אותו דהיינו הזריקה הדין הוא דלא ירצה דכיון דהיה הזריקה שהיא המרצה והמכפר בקרבן ולא כיפר מחמת המחשבה חל הפיגול והכרת, ואמנם דזה דוקא בזריקה ובשאר עבודות לפי"ז לכאור' אין הכרח ואילו בגמ' מבואר דבעי' דיקרבו כל מתיריו, אמנם הפשוט דהיכא דחסר אחת מהעבודות גם הזריקה אינה זריקה ולא חשיב הקרבה ומש"ה בעי' לכל העבודות ורק בהכי חשיב דהיה צריך להיות כפרה ולא כיפר ומש"ה חל הפיגול.

18. עי' במשל"מ פי"ח שהסתפק בזה אם איכא איסור של פסהמ"ק קודם זריקה או לא ובחזו"א [מכשירין ס"י סק"ד] פשיטא ליה דאיכא איסור קודם זריקה והוה ככל פסהמ"ק דאיכא לאו על אכילתו ועי"ש שכת' דצריך לשרוף מיד וציין דכן מבואר ברמב"ם אמנם ברמב"ם שם אין הכרח דשורף מיד עי"ש, והגרי"ז הוכיח מדברי רש"י דף לד: דכת' גם גבי חוץ למקומו דהזריקה מרצה לפיגולו ומבואר דגם גבי פסול בעלמא בעי' לקרבו מתיריו, אמנם אי נימא דרש"י כרמב"ן דאיכא פסול מיוחד בחוץ למקומו ליכא ראייה ודו"ק, ובתוס' דף עט. כת' בפשיטות דגבי חוץ למקומו ליכא דין קרבו מתיריו ומהא דכת' התוס' דודאי כן מוכח דסבר דגבי פסול לא אמרי' דין זה, וכן מוכח בריצב"א ובר"ש משנץ על התו"כ דכת' שם דהא דבדם קודם זריקה ליכא פסול הוא משום דהוה מתיר ומבואר דבלא זה היה פסול קודם הזריקה, [ושמא יש לחלק בין הבשר לדם] ועוד יש להרחיב בזה ואכ"מ.

ט. יש שרצו לומר דאע"ג דהפיגול חל רק בגמר העבודות מ"מ אם אכל קודם לזריקה ואח"כ זרקו הדם חייב כרת דחל הפיגול למפרע, אמנם בראשונים מבואר דאם אכל קודם אינו חייב לעולם וכמו שית' בהערה¹⁹.

19. לשון רש"י שם דאם לא היה זריקה בטל הפיגול ויש שהוכיחו מזה דהיכא דהיה זריקה חל הפיגול למפרע משעת מחשבת הפיגול דמש"ה הוצרך רש"י לומר דבטל הפיגול דאי נימא דחל רק בשעת הזריקה א"כ אם לא היה זריקה לא בטל כלום, אמנם אי"ז ראייה מוכרחת דהא ודאי גם אי נימא דחל רק בזריקה ודאי דהמחשבה היא הסיבה לפיגול אלא דנקבע בזריקה וא"כ כוונת רש"י דבטל הסיבה כיון דלא היה זריקה אבל באמת אין חל למפרע, וכן הוכיח במנח"ח [קמ"ד, אות ה' בחדש] מדברי התוס' דף מב: [ד"ה הקומץ] דמבואר התם דדם אין בו משום פיגול כיון דהוא המתיר ובתוס' הק' דבלאו הכי לא שייך פיגול דקודם הזריקה לא היה הרצאה ואחר הזריקה כיון דהוא על המזבח לא שייך בו פיגול עי"ש, ולכאור' אמאי לא העמיד התוס' בכה"ג דאכל מן הדם קודם הזריקה דהיה חייב למפרע אחרי הזריקה וע"כ דלא נעשה פיגול למפרע, ולכאור' מוכרח כן דלכאור' קשה דלהלן יבואר דאיכא דין דמחשבות מוציאות זו מזו והיינו דהיכא דהוה פסול אחר חוץ מהפיגול לא הוה פיגול וכן מבואר בגמ' דף כז. דאם בשעת הזריקה היה דבר אחר שגורם פסול לא חל הפיגול ולכאור' א"כ כ"ש דהיכא דלא היה כלל זריקה לא נעשה פיגול ואין פסול יותר מזה ואמאי צריך לקרא ולכאור' צ"ל דאה"נ לגבי שלא הוה פיגול בכה"ג סגי בשאר הלימודים אלא דמ"מ בעי' ללא ירצה דהיכא דאיכא זריקה כתיקונה נקבע הפיגול רק בזריקה וקודם לכן אינו חייב כרת אם אכלו, ואי נימא דחל הפיגול למפרע א"כ אכתי אין נפק"מ בזה דהא קודם לזריקה ודאי אינו חייב ואחרי הזריקה כבר חייב למפרע וא"כ מה נחתדש בזה וע"כ דמלא ירצה ילפי' דכל חיוב הפיגול מתחיל רק משעת זריקה וקודם לכן אינו חייב אפי' נקבע אח"כ בזריקה.

הרב אריה בוגרד שליט"א

בדין מחשבת חוץ לזמנו

א. השוחט את הזבח ע"מ לזרוק דמו למחר או להקטיר אימוריו למחר או לאכול את בשרו למחר הרי זה פיגול. (רמב"ם הלכות פסולי המוקדשין פ"ג ה"א) והאוכל ממנו כזית במזיד חייב כרת. (רמב"ם שם פ"ח ה"ו).

ב. ואפי' חושב על כזית מהאמורים להקטיר חוץ לזמנו שלו לאכול כזית מבשרו למחר הוה פיגול אבל פחות מכזית לא, שאין אכילה והקטרה פחות מכזית (רמב"ם שם פ"ד ה"י).

ג. השוחט את הזבח על מנת לזרוק מקצת דמו למחר חייב והוא שחשב על כדי הזיה. (רמב"ם שם). ומהו כדי הזיה נחלקו האחרונים דדעת הגר"ח דרק אם חשב לזרוק בזריקה המעכבת כפרה וע"כ בחטאות החיצונות הוה פיגול אפי' בחשב על זריקה אחת ובחטאות הפנימיות בעינן לחשוב על כל הזריקות שבמזבח. אבל בחשב ביוהכ"פ על כל הזריקות של בין הבדים אע"פ דהוה רק חצי מתיר הוי פיגול כיון דהויא כפרה בפני עצמה (הובא בשם הגרי"ז על התוס' בזבחים מב.). אבל במיוחס לרשב"א במנחות דף יג. מבואר וכן משמע בתוספתא קרבנות פ"ד ה"ד, דהוה פיגול אפי' בחשיב על זריקה אחת בחטאות הפנימיות.

ד. השוחט את הזבח ע"מ לזרוק את הזריקה השניה שבחטאות החיצונות חוץ לזמנו. בתפארת ישראל פ"ב א' כ"ו מבואר דלא הוה פיגול [כיון דהיא לא מעכבת כפרה]. אבל דעת המנחת חינוך מצוה קמ"ד א' וכן הערוך השולחן סימן קמ"ו י"ח וכן מבואר להדיא בתוספתא שם דהוה פיגול.

ה. הזבח נפסל בארבע עבודות בשחיטה, ובקבלה, ובהולכת הדם, ובזריקתו. (רמב"ם שם פ"ג ה"ד). וכן בחטאות הפנימיות בטבילת אצבע (שם פ"ז ה"ג). ובעוף נפסל בשני דברים במליקה ובמיצוי הדם (רמב"ם שם פ"ג ה"ה). ובמנחות הנקמצות בארבעה בקמיצה ובנתינת הקומץ בכלי שרת ובהולכת הקומץ למזבח ובזריקתו על האש (שם ה"ו).

ו. חישב בהקטרת אימורים או בשפיכת שירים ע"מ לאכול למחר לא הוה פיגול כיון דאין מעכבין את הכפרה (זבחים דף י"ג).

ז. חישב בחטאות החיצונות בשעת הזריקה השניה לאכול חוץ לזמנו הרי זה כיפר והורצה הקרבן (רמב"ם שם פ"ז ה"א). ובשפת אמת (זבחים לו:) צידד דצריך לכתחילה לחזור ולזרוק את אותה זריקה.

ח. ובמקרה שהזריקה הראשונה לא התירה את הבשר כגון בקדשים קלים שהבשר היה בחוץ ואח"כ הכניסו לפנים וזרק זריקה שניה וחשב בה ע"מ לאכול למחר הגרי"ז צידד בדעת רש"י דהוה פסול כיון דזריקה השניה מתרת את הבשר, אמנם ברמב"ם בפי' המשניות כתב שהטעם שזריקה שניה לא מפגלת משום שהיא לא מעכבת כפרה. ולדבריו הכא לא יהיה פיגול.

ט. חשב בחטאות הפנימיות בזריקה אחת חוץ לזמנו ובשאר הוא חשב כתיקנה לא הוה פיגול וליכא כרת. אבל הקרבן פסול (רמב"ם שם). ונחלקו הראשונים בטעם הפסול, דמדעת רש"י וכן לומד האחיעזר (סימן ל'ג') בדעת הרמב"ם דהוה פסול מדאורייתא ולתוס' בזבחים מב: הוה מדרבנן [והיינו גזירה משום זריקה אחת בקרבנות החיצונים].

י. בשחט סימן אחד ע"מ לאכול חוץ לזמנו וסימן שני שחט כתיקנה, נראה דלדעת הראשונים דחצי מתיר פסול מדאורייתא ה"נ יהיה פסול, ובתוס' מבואר דלשיטתו דהוה דרבנן בשחיטה ליכא פסול.

יא. עוד יש לדון בזרק זריקה אחת של בין הבדים ע"מ להקטיר למחר דלראשונים דהוה דאורייתא י"ל דחצי סימן גרע כמבואר בתוס' במנחות טז: ולפי התוס' נראה דיפסל.

יב. בחשב בחטאות הפנימיות בג' זריקות לאכול שלא בזמנה ובאחת חשב נמי שלא במקומו יש אומרים דמצטרפות לפסול מדאורייתא (וי"ל דנפ"מ דלא בעינן עיבור צורה) (חזו"א זבחים י"ב-ה') ויש אומרים דלא מצטרף, (שיעורי הגרי"ד זבחים מא: ועי"ש שנשאר בצ"ע בדברי הגמ').

יג. בחשב בכל הזריקות ע"מ להקטיר את האימורים שלא בזמנו ובזריקה האחרונה הוא חשב גם שלא במקומו יש מן האחרונים דנסתפקו בזה, האם יוציא מידי פיגול ויהיה רק פסול או דלמא הוה פיגול, (חזו"א שם) ויש שנקטו דלא הוה פיגול אלא פסול, (אילת השחר זבחים מא:).

יד. בחשב בכל הזריקות ע"מ להקטיר את האמורים חוץ לזמן, ובזריקה האחרונה חשב נמי שלא לשמה יש שנסתפקו בזה (חזו"א שם). ולפי הדעות דבשלא לשמה יש פסול אפי' בחצי מתיר. (אור שמח, וכן מבואר בשיטמ"ק זבחים ב: וכן מבואר בתוספתא קרבנות פ"א ה"ד) א"כ לא הוה פיגול אלא איכא רק פסול.

טו. במקרה שהביאו ד' פרים ביוהכ"פ (אחד לבין הבדים ואחד לפרוכת וכו') וחשב בשחיטת אחד מהן מחשבת פיגול, הוה פיגול, ובחשב בזריקות של

אחד מהן לא הוה פיגול (זבחים מב.) ובחשב בהולכה ובקבלה של אחד מהן, כתב הקר"א שם דלא הוה פיגול דלא עדיף על זריקה, אמנם בשפ"א שם חילק דבשחיטה איירי שחשב על הזריקה לעשות שלא בזמנו דעל הזריקה הוה מתיר שלם משא"כ בזריקה דהוא חשב על האימורים הוה חצי מתיר, ולפי"ז ה"ה אם חשב בשחיטה להקטיר את האימורים שלא בזמנו, לא הוה פיגול. ובחשב בקבלה ובהולכה לזרוק שלא בזמנו, הוה פיגול.

טז. במקרה דהביא ד' פרים ופיגל בטבילת אצבע של אחד מהן. י"א דאינו פיגול עד שיפגל בטבילת אצבע של כולן (ליקוטי הלכות דף ד') וי"א דהוי פיגול (גרי"ז).

יז. בפיגל בפר בכל הזאותיו ולא בשעיר של יוהכ"פ. יש דהוה פיגול (חזו"א יב-ד) וי"א דלא הוה פיגול (כתבי הגרי"ז בשם הגר"ח).

יח. חישב בפסיעה אחת שבהולכה י"א דחשיב רק חצי מתיר ולא הוה פיגול (קרבן אורה זבחים ק:;) וי"א דהוה מתיר שלם. (מנחת חינוך מצוה קי"ד ג' ועיין מנח"א דף ל. דהוכיח כן מדברי הרמב"ם) וי"א דכיון דאינה מתרת אע"ג דהוה חצי מתיר הוה פיגול. (קה"י זבחים לדף ק: והיינו לדעת הראשונים דסובר דבדבר דלא מתיר הוה פיגול ודלא כדעת הרמב"ם).

יט. חשב בחלק מהקבלה מחשבת פיגול דעת הקרבן אורה דהוה חצי מתיר, אמנם בתוס' זבחים י'. מבואר דהוה מתיר שלם, ובחזו"א כתב דאם חשב בכדי הזיה הוה מתיר שלם והוה פיגול ובפחות מכדי הזיה לא הוה פיגול, (ועיין קרית ספר ספי"ג מפסולי המוקדשין דמשמע דתמיד הוה פיגול).

כ. חשב בקומץ או בהילוך דמתן כלי או בקידוש כלי, לפי פי' רש"י בגמ' (בזבחים ובמנחות) הוה פיגול. ובהילוך להקטרה מסתבר שהלכתא כמו ר' יוחנן במנחות טז: דהלכתא כוותיה לגבי ר"ל והוה פיגול, ודעת הרמב"ם (שם פט"ז ה"ז) בכל הנ"ל דלא הוה פיגול אלא איכא רק פסול.

כא. חישב בחטאות הפנימיות בשעת שחיטה לעשות טבילת אצבע חוץ לזמנו, דעת המל"מ וכן בשיטמ"ק זבחים יד: דלא הוה פיגול, ובליקוטי הלכות שם מצדד בדעת הרמב"ם דהוה פיגול.

כב. חשב בשחיטה לעשות את הקבלה חוץ לזמנו, דעת רש"י ותוס' והרמב"ם דלא הוה פיגול וכן מבואר בתוספתא קרבנות סוף פ"ג, ודעת הראב"ד בתורת כהנים וכן דעת הרבה ראשונים בחולין דהוה פיגול.

כג. חשב בקבלה ובהולכה לשפוך את השירים חוץ לזמנו לדעת רש"י, תוס', והרמב"ם הוה פיגול. והראב"ד בתו"כ כתב דלא הוה פיגול.

כד. ובחשב בזריקה על שפיכת שירים, הוה פיגול. (אמנם במפרש במעילה הביא פי' דלדבריו למסקנה שם לא הוה פיגול ודלא כגמ' בזבחים יג: וצ"ע).

כה. אין המחשבה מועלת אלא בראוי לעבודה, והיינו בשחיטה אפי' ע"י זר ושאר פסולים. ובקבלה הולכה וזריקה דווקא ע"י כהן (רמב"ם שם פי"ד ב"ב).

כו. כל השוחט והמקבל והמוליך והזורק במחשבת חוץ לזמנו הוה פיגול ובלבד שיקריב המתיר כמצותו והיינו שהוא יעשה את כל שאר העבודות ולא יערב בהן מחשבת פסול אחרת כגון שלא במקומו או בחטאת ופסח בזמנו שלא לשמה וכן באותה עבודה שפיגל בה אם חישב בה נמי מחשבת פסול לא הוה פיגול, ובין שחשב כזית למחר בחוץ ובין שחשב כזית בחוץ למחר לא הוה פיגול (רמב"ם שם פט"ז ה' א' ב').

כז. חישב בשעת שחיטה לזרוק את הניתנין למטה, לזורקן למעלה למחר, דעת הרמב"ם (פט"ז ה"ו) דאינו פיגול אבל איכא פסול, ודעת הראב"ד דהקרבן כשר.

כח. זרק את הניתנין למטה למעלה וחשב לאכול שלא בזמנו לרמב"ם (פט"ז ה"ה) הוה פיגול, וכתב באבן האזל שם דלדעת רש"י אינו פיגול.

כט. ובאוכל פיגול קודם שקרבו מתיריו י"א דהוה פיגול גמור ורק ליכא כרת (חזו"א בסוף מכשירין). ויש שצידדו לפסול או משום ק"ו משלא לשמה או משום פסולי המוקדשין (מל"מ פ"ח מפסולי המוקדשין סוף ה"ז) ויש לומר דהוה נפ"מ האם הקרבן טעון עיבור צורה.

ל. הזמן שבו נחשב שחשב שלא בזמנו. בזריקה היינו שחשב לזרוק לאחר השקיעה. ובאימורים היינו לאחר עלות השחר (רמב"ם פי"ג ה"א). בשפיכת שירים נחלקו האחרונים י"א דנפסלים בשקעה [וא"כ הוה פיגול בחשב על זמן זה (מנ"ח ריש מ' קמ"ד)] וכן בקר"א זבחים לח: וכן בחזו"א, וי"א דנפסלים רק בעלות השחר. (ליקוטי הלכות זבחים שם וכן בכתבי הגרי"ז שם, וכן הוכיחו מהירושלמי שהסתפק רק למ"ד שירים מעכבין אם נפסלים בלילה אמנם לשון בתוס' דף פד: דכל הדמים נפסלים בשקיעת החמה).

לא. מחשבין על דבר העומד לאבוד ועל דבר העומד לשריפה (רמב"ם שם פי"ד ה"ח).

לב. חשב לאכול כזית מעור האליה למחר הוה פיגול משום דדרכו לאכול אבל חשב על דבר שאין דרכו לאכול לא הוה פיגול. (רמב"ם שם פי"ד ה"ז).

לג. השוחט את הזבח לאכול דבר שאין דרכו לאכול או להקטיר דבר שאין דרכו להקטיר לא הוה פיגול וכשר הקרבן (רמב"ם שם ה"ח).

לד. לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית כשר שאין אכילה והקטרה מצטרפין (רמב"ם שם ה"י).

לה. חשב שיאכלוהו כלבים למחר הוה פיגול (רמב"ם שם).

לו. חישב שיאכלוהו טמאים למחר, י"א דהוה פיגול (רמב"ם שם פ"ט וכן הביא השיטמ"ק בדף לא. בשם הריב"ש) וי"א דלא הוה פיגול (פי' א' בשטמ"ק שם וכן בפשטות דעת התוס' לו:).

לז. חישב על כזית שיאכלוהו ב' בני אדם הוה פיגול (רמב"ם שם ה"י).

לח. חישב לאכול כזית ביותר מכדי אכילת פרס הוה פיגול (רמב"ם שם).

לט. חישב בשעת שחיטה לאכול כחצי זית חוץ לזמנו ובשעת קבלה, הולכה או זריקה חשב על עוד חצי זית לאוכלו חוץ לזמנו הוה פיגול (רמב"ם וכו"מ שם).

מ. חישב על אימורים שתאכלם אש של הדיוט י"א דלא הוה פיגול (תוס' מנחות יז:) וי"א דהוה פיגול (רש"י זבחים לה. אחרונים בדעת הרמב"ם שם פי"ד ה"י).

מא. חישב על בשר שתפסלוהו אש, י"א דהוה פיגול (רש"י זבחים לא. ותוס' במנחות יז:) וי"א דלא הוה פיגול (אחרונים בדעת הרמב"ם שם).

מב. חישב על פרים הנשרפים בלשון אכילה, לדעת התוס' בזבחים לה. לא הוה פיגול, ובדעת רש"י שם לרוב האחרונים הוה פיגול, ובדעת הרמב"ם נחלקו האחרונים (עיין מנ"ח קמ"ד ואבן האזל פי"ד ה"י).

מג. חשב על חצי זית שיאכל אדם וחצי זית להקטיר בלשון אכילה הוה פיגול (רמב"ם שם).

מד. חשב על חצי כזית שתאכלוהו אש בלשון אכילה וחישב על עוד חצי זית שתאכלוהו אש בלשון הקטרה כתב הערוך השולחן (קמ"ח י') דהוה פיגול.

מה. חשב שיאכל אדם אחר את הקרבן חוץ לזמנו. לרוב האחרונים הוה פיגול (אחיעזר ליקוטי הלכות וכו') וי"א דלא הוה פיגול (טהרת הקודש וכך נראה בשיטמ"ק דף לא.).

מו. חישב על חצי זית חוץ לזמנו ועל חצי זית חוץ למקומו פסול ואין בו כרת ובין שחשב באכילה ובין שחשב בהקטרה (רמב"ם שם פט"ז ה"ב).

מז. חישב לאכול כזית חוץ לזמנו וחצי זית חוץ למקומו, הוה פיגול, ובין כשהקדים הפיגול ובין כשהקדים החוץ למקומו שאין חצי זית חשוב במקום כזית (רמב"ם שם ה"ג).

מח. חשב חצי זית לאכול חוץ לזמנו, וחצי זית לאכול חוץ למקומו, וחצי זית לאכול חוץ לזמנו, הוה פיגול, וכן חשב חצי זית חוץ לזמנו וכזית חצי חוץ לזמנו וחציו חוץ למקומו הוה פיגול. (רמב"ם שם ה"ד).

הרב בצלאל חזן שליט"א

מחשבת פיגול בחצי מתיר

- א. נחלקו ר"מ ורבנן אי מפגלין בחצי מתיר¹, לדעת ר"מ מפגלין ולדעת רבנן אין מפגלין, וקיי"ל כרבנן.
- ב. דנו האחרונים אי מהני מחשבת שלא לשמה בחצי מתיר לרבנן, שיטת האו"ש דלא מהני והגרי"ז והחזו"א נחלקו בזה².
- ג. בדין הקבלה אי כל שיעור קבלה נחשב למתיר שלם או שכל חלק מהקבלה הוי חצי מתיר, בקר"א כתב שהוא חצי מתיר אמנם בחזו"א כתב דהוי מתיר שלם³.
- ד. בהולכת קומץ פליגי ר"י ור"ל במנחות דף ט"ז, אי יש חסרון של חצי מתיר, דלר"י אין בזה חסרון כיון שאין זה עבודת מתיר לכך חשובה היא לפגל עליה בפני עצמה⁴ ולר"ל יש כדין הקטרה שא"א לפגל בח"מ. וברמב"ם בהלכות פסוה"מ פרק ט"ז הלכה ז' פסק שיש חסרון בהולכה של חצי מתיר.

1. ובביאור מחלוקתם נחלקו רב ושמואל (במנחות דף ט"ז) ור"ל (זבחים מ"א) אי פליגי בדין חצי מתיר א"ד בדין כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה.
2. וביאור מחלוקתם נראה דאם החסרון של חצי מתיר הוא בהתפסה של המחשבה על חצי מהדבר כמו"כ לא ניתן לחשב מחשבת שלא לשמה ואי החסרון הוא בעצם המחשבה שאינה מחשבה ראויה אזי זה רק במחשבת פיגול ולא במחשבת פסול.
3. דהתוס' בדף י' כתבו דאם קיבל ע"מ לגמור הקבלה חול"ז כשר והקשה הקר"א דהוי ח"מ, אמנם החזו"א סי' א' סקי"ב כתב שכל חלק מהקבלה הוי מתיר שלם, והוכיח כן מהא דשנינו במתני' דכל הפסולין שקיבלו במחשבת פסול יחזור ויקבל משמע שאם כשר קיבל במחשבת פיגול לא יחזור ויקבל ואע"ג שיש עוד שיעור קבלה מוכח שכל שיעור בקבלה הוי מתיר בפנ"ע, ולכאור' הנידון בדברים בפשטות הוא דזה אמנם שכלפי הקבלה המינימלית של הקרבן חשיב מתיר שלם אבל מכיוון שכלפי ההיתר של הקרבן בעינן שיהיה את כל הקבלה אזי כל מקצת מהקבלה היא חלק מהמתיר אע"ג שכלפי עצמה היתה נחשבת לחצי מתיר, שבהתייחסות לקרבן היא מוגדרת כחצי מתיר כיוון שהקרבן דורש את כל הקבלה.
4. וכמו שפירש"י שם "כל עבודה שאינה מתרת כגון הולכה דלא מיעכבא דאפשר להושיט זה לזה חשובה לפגל עליה בפני עצמה דליכא למימר עד שיפגל בכל המתיר דהא לאו

ה. ומכיון דחזי' דהרמב"ם פסק שיש חסרון של חצי מתיר בהולכה, יש לדון האם כל פסיעה בהולכה נחשבת למתיר שלם או שכל ההולכה היא המתיר, ונחלקו בזה האחרונים, דדעת המנח"ח במצוה קמ"ד שכל פסיעה בהולכה הוי מתיר שלם, אמנם הקר"א בדף ט"ו כתב דהוי חצי מתיר בכל פסיעה⁵.

ו. בטבילת אצבע מבואר בגמ' בדף י"ג שמפגלין בה אע"ג שאינה מד' עבודות המתיר, ובגמ' לא תלו בדין חצי מתיר, אמנם נחלקו באחרונים האם סגי בפיגול של טבילת אצבע אחת או דבעינן לפגל בכל הטבילות, שהקר"א בדף מ"ב כתב דבעינן לפגל בכל ההזאות, אמנם הגרי"ז אמר שאפשר לפגל בכל טבילה⁶.

ז. ברש"י מסכת מעילה דף ט' מבואר דמיצוי לבד הוי מתיר שלם אע"ג דיש גם הזאה וכן דייק שם מדבריו הליקוטי הלכות, אמנם המנחת חינוך במצוה קמ"ד כתב שהזאה ומיצוי כל אחד בפני עצמו נחשבים לחצי מתיר.

מתיר הוא ואין כח לאחרת לעכב, חזי' מהכא דהטעם שא"א לפגל בחצי מתיר הוא משום שאין חצי אחד בידו לקבוע את הפיגול כל עוד יש חצי אחר שמעכב ממנו להחיל את הפיגול.

5. ולכאור' ביאור דבריהם דיש לדון כמו לגבי שיעור קבלה דהוי מתיר שלם ביחס לעצמו ולא ביחס לקרבן כיוון שהקרבן דורש את כל ההולכה ורק שאפשר בעצם לעשות הולכה של פסיעה אחת וא"כ ההכרח של הולכה כלפי עצמו הוא פסיעה אחת אבל ביחס לקרבן זקוקים לכל ההולכה ולכך יש לדון האם בכה"ג שכלפי עצמו הוא מתיר שלם חשיב כמתיר א"ד כיוון שביחס לקרבן זקוקים לכל ההולכה הוי חצי מתיר.

6. ולכאור' יש לעיין כיצד אפשר לפגל בטבילת אצבע אחת הרי הטבילת אצבע היא צורך זריקה אחת שהיא חלק מעבודת מתיר אחד יעויין בגרי"ז בחידושו למסכת בדף מ"ב שהוכיח שאין פסול מדאור' בחצי מתיר מהא דמקשי' בגמ' לר"מ דמפגלים בחצי מתיר א"כ מיא בעלמא הוא דקא מדי, ואי אמרי' שגם לרבנן חל פסול בחצי מתיר מדאור' א"כ יקשה גם לרבנן דהוי מיא בעלמא מחמת הפסול שגם לשיטתם פסול מיהא איכא, מוכח מכאן דמדאור' ליכא פסול. וכיצד מה שגורם לה להיות למתיר יחשב למתיר שלם, וזה אמנם שבגמ' מבואר דאפשר לפגל בשחיטת פר אחד אע"ג שהשחיטה צורך של זריקה אחת שהיא חצי מתיר בכאור' פ' היא עצמה נחשבת למתיר שלם ולכאור' אין חילוק בין שחיטה של פר אחד לבין טבילת אצבע לצורך זריקה, ובפשטות ביאור מחלוקתם הוא דאע"ג שטבילת אצבע בייחס להיתר קרבן הרי הוא מתיר שלם בכאור' פ' כלפי ההזאה היא רק חלק מהמתיר, והשאלה האם מכיוון שבייחס להרצאה של הקרבן יש לו חלק של מתיר שלם חשיב פיגול בכל המתיר, או שמכיוון שכלפי צורך הזריקה הוא רק חלק מהמתיר הוי חצי מתיר, האם הוא נידון בייחס לקרבן או לזריקה.

ח. אע"ג שאין מפגלין בחצי מתיר מכל מקום הקרבן נפסל כמבואר בתוס' בדף מ"ב שדקדקו כן מהגמ' שם. וטעם הפסול⁷ כתבו התוס' שהוא גזירה מדרבנן, אמנם ברמב"ם נראה שפסול מדאורייתא, וכך דייק המנח"א מדברי רש"י בריש פרק ב"ש⁸.

7. יעויין בגרי"ז בחידושיו למסכת בדף מב: שהוכיח שאין פסול מדאו' בחצי מתיר מהא דמקשי' בגמ' לר"מ דמפגלים בחצי מתיר א"כ מיא בעלמא הוא דקא מד', ואי אמרי' שגם לרבנן חל פסול בחצי מתיר מדאו' א"כ יקשה גם לרבנן דהוי מיא בעלמא מחמת הפסול שגם לשיטתם פסול מיהא איכא, מוכח מכאן דמדאו' ליכא פסול.

ולכאו' לפי הצד שהובא לעייל שרבנן סברי שאין מפגלים בחצי מתיר הוא משום שאין המחשבה תופסת כלל בחצי מתיר א"כ גם לעניין הפסול לא שייך שיהיה פסול כיוון שהמחשבה כלל אינה נתפסת בקרבן וא"כ הפסול הוא רק מדרבנן אבל אם מה שאין מפגלים בחצי מתיר הוא משום שאין חצי מתיר מצליח לפגל את הקרבן אזי כאן שייך לומר שאע"ג שלפגל אין הוא מצליח בכאו"פ לפסול כן.

8. ובמנח"א כתב לבאר את מחלוקת הראשונים אי חל פסול פיגול בח"מ מדאו' או לא, ע"פ מה שמבואר באו"ש דאע"ג דאין פיגול בח"מ בכל אופן פסול שלא לשמה יש אף בח"מ, והחילוק הוא משום שפיגול חל במתיר ופסול שלא לשמה חל בעבודה, ולכך יש רק בפיגול את החסרון של ח"מ, ולא בלא לשמה שחל בעבודה ולכך חל פסול שלא לשמה אף בעבודה, ומבואר בגמ' בדף יג'. דאע"ג דלר"ש ליכא פיגול בחטאות הפנימיות בכאו"פ פסול יש ומשום דילפי' מק"ו מלא לשמה דאם יש פסול לא לשמה בפנימיות ק"ו שיש פסול מחמת הפיגול בפנימיות וכמו"כ כאן אע"ג שאין פיגול בח"מ לעניין הפסול וודאי שיש כיוון שפסול שלא לשמה יש בח"מ וק"ו שיש פסול פיגול בח"מ וזה הצד שפסול מדאו', והצד שלא פסול מדאו' הוא שלא שייך למילף פיגול מלא לשמה משום שרק לא לשמה שייך בח"מ כי הוא בעבודה אבל פיגול שהוא במתיר בעינן שיהיה בכל המתיר.

הרב מיכאל נידאם שליט"א

בענין פיגול בחצי מתיר במ"ג הזאות דפר יוה"כ

א. פיגול בקומץ ולא בלבונה או בלבונה ולא בקומץ פסול ואין בו כרת, וכן בכל חצי מתיר כגון ששחט סימן הריאשון במחשבת פיגול והסימן השני בשתיקה, וכן אם פיגול בחלק מההזאות בחטאות הפנימיות פסול ואין בו כרת¹.
ב. פיגול בחצי מתיר אע"ג שאין דין פיגול מ"מ הקרבן פסול, ודעת התוס' שהפסול הוא רק מדרבנן, אבל דעת רש"י והרמב"ם שהפסול הוא מדאורייתא².
ג. פיגול בחלק מההזאות של פר יוה"כ אינו פיגול עד שיפגל בכל ההזאות של פר יוה"כ³.

ד. הביא פר יוה"כ והזה ההזאות דבין הבדים ונשפך הדם יכול להביא פר אחר ומתחיל ממקום שפסק דהיינו מההזאות דהיכל, אבל אם לא סיים ההזאות דבין הבדים יתחיל ממקום שפסק⁴.

ה. שחט פר יוה"כ ופיגול בשחיטה, והזה הזאות דבין הבדים ונשפך הדם, אינו פיגול אא"כ יביא פר אחר וישלים שאר ההזאות, דלפיגול בעינן שיקרבו כל מתיריו והיינו כל ההזאות דפר יוה"כ⁵. ומ"מ אם הביא פר אחר אע"ג שלא

1. פלוגתא דר"מ ורבנן במנחות דף טז. אי מפגלין בחצי מתיר, והרמב"ם (טז, ז) פסק כרבנן.
2. התוס' זבחים מא: כתבו שהפסול הוא רק מדרבנן, והוכיחו מהגמ' מנחות יד: דגזרין קומץ אטו קומץ דמנחת חוטא, ולבונה אטו לבונה הבאה בבזיכין. אומנם סתימת לשון הרמב"ם שם הוכיחו שיש פסול מדאורייתא, וכ"כ האחיזור ח"ב סימן ל'. וכן מדעת רש"י בריש פרק בית שמאי (דף לו:): ד"ה לפיכך שבאר הפסול משום שלט ניתר בריאשונות, ומשמע שזה מדאורייתא. ועוד הוכיחו מדברי רש"י (דף מב:): שהקשה מ"ט לרבנן לא מקשה הגמ' דמתחילת הזריקה נפסל הקרבן ואידך מיא בעלמא קא מדי, ונראה מדברי רש"י דגם לרבנן נפסל הקרבן בחצי מתיר מדאורייתא, דאי מדרבנן לא קשה דמיא בעלמא קא מדי.
3. זבחים דף מב. וכן פסק הרמב"ם (יז, א).
4. יומא ס. פליגי רבנן ור"א ור"ש שם נשפך הדם באמצע ההזאות דבין הבדים, דלרבנן צריך לחזור מתחילה, ולר"א יחזור ממקום שפסק. והרמב"ם (עבודת יוה"כ ה,ה) פסק כרבנן.
5. כך מבואר להדיא בדברי הגמ' מב: דפריך מכדי כרת לא מחייב עד שיקרבו כל מתיריו, וכונת הגמ' בפיגול בפר יוה"כ, כמו שפרש"י, ומבואר דבעי שיקרבו כל מתיריו.

חישב בו מחשבת פיגול כלל מ"מ הפר הריאשון פיגול ואין חסרון של חצי מתיר דמה שפיגל בשחיטה מקרי מתיר⁶ שלם⁷.

ו. חישב מחשבת פיגול בהזאות דבין הבדים ונשפך הדם, אינו פיגול עד שיקריב פר אחר לשאר ההזאות ויפגל גם בהם כיון דהזאות דבין הבדים הם חצי מתיר⁸.

ז. מה שבארנו שצריך להקריב עוד פר ולחשב בו פיגול, אם חישב בפר השני על אימוריו ודאי הוי פיגול⁹, ובחזו"א נראה שגם אם חישב על אימורי הפר הא' ג"כ מקרי שפיגל בכל המתיר¹⁰, אומנם בכתבי הגרי"ז נקט בפשיטות דלא מקרי מחשבת פיגול א"כ חישב על אימוריו דידיה¹¹.

6. בגמ' מב. מקשינן למ"ד דסברת ר"מ משום דעושה על דעת הריאשונה מהא דפליגי בפר יוה"כ וקתני פיגל בין בריאשונה בין בשניה בין בשלישית, ומשני דמיירי שפיגל בשחיטה, ופרש"י דמיירי שנשפך הדם והביא פר אחר, דההוא פר הוי פיגול שהרי פיגל בו בעבודה שלימה, ומבואר דבשחיטה אין חסרון של חצי מתיר, והסברא פשוטה דודאי מה ששוחט פר זה הוא לא מתיר את פר חבירו.

7. הנה הירושלמי (פ"ה ה"ד) מסתפק אם נתפגל פר אחד האם שאר הפרים מתפגלים, ושם ודאי איירי לר"מ דלרבנן כיון שצריך לחשוב בכל הפרים א"כ ודאי כולם נתפגלו, ויל"ע לפי מה שבארנו שאם פיגל בשחיטה לרבנן הוי פיגול אע"ג דלא חישב בשאר הפרים, האם נתפגלו שאר פרים, ויעו"ש בפני משה שבאר דברי הירושלמי בנו"א, ולפי"ז אין כלל ספק.

8. לכאורה היה אפשר לומר דכיון שמחלק לשני פרים א"כ כל פר מתפגל ע"י ההזאות שלו בלבד, אלא דבגמ' הנ"ל משמע דדוקא אם פיגל בשחיטה אין חסרון של חצי מתיר אבל אם פיגל בזריקה יש חסרון של חצי מתיר, אע"ג שהוא בשלים שאר ההזאות בפר אחר, וכך דייק השפת אמת. ועוד דכיון דמבואר בגמ' מב: דלא מיקרי שקרבו כל מתיריו עד שישלים כל ההזאות א"כ ה"ה שיש חסרון של חצי מתיר.

9. כן נראה בפשטות דברי החזו"א, וכ"כ השפת אמת להדיא (מנחות טז:), ולכאורה יל"ע בזה דהלא מה שחישב בפר השני על אימוריו דידה זה לא סיבה לפגל את פר הא' כיון שלא חישב עליו וא"כ מ"ט זה פוטר את החסרון של חצי מתיר, וצ"ע, ולקמיה יבואר (הערה 12) דאפשר דדינינן לכולהו כקרבן אחד, וצ"ע.

10. החזו"א (קמא לא) מחדש שאפשר לחשוב על אימורי הפר הא' כיון שזריקת דמו של הפר הב' מתירה את אימוריו דאין אימורי פר הא' מותרים למזבח עד שיושלמו כל המג' הזאות, ומשו"ה מקרי שהזריקה של דם הפר הב' מתירה את הפר הא' ואפשר לחשוב בה.

11. כ"כ הגרי"ז (דף מב:) שלדעת ר"מ דמפגלים בחצי מתיר אין הפר מתפגל אלא ע"י הזאותיו, וה"ה לרבנן כיון דבעי לחשב בכל המתיר, וסברתו דודאי גם בד' פרים, כל פר הרצוי שלו הוא ע"י הזאותיו, אלא ששאר ההזאות מעכבות שאם לא סיים את כל המג' הזאות

ח. באופן הנ"ל שחישב פיגול בהזאות דבין הבדים, ואח"כ הקריב פר וחישב על אימורי פר הריאשון, שלפי"ד החזו"א הוי פיגול, יש להסתפק האם הפר הב' ג"כ פיגול, או כיון שלא חישב על אימוריו אלא על אימורי פר הא', אינו פיגול אא"כ חישב על אימוריו¹².

ט. בזריקה דבין הבדים בפר הא', לא מקרי מחשבת פיגול אא"כ חישב על אימוריו ידיה אבל אם חישב על אימורי פר הב' אינו פיגול¹³.

י. אם פיגל בשחיטת הפר הב' ודאי אינו פיגול אא"כ חישב על אימוריו ידיה, ואם חישב על אימורי פר הא' אין זה מחשבת פיגול¹⁴.

יא. פיגל בשחיטת הפר הריאשון ונשפך הדם, בארנו (ס"ה) שאם השלים שאר ההזאות ע"י פר אחר הוי פיגול, דעת החזו"א שבפר השני צריך לחזור מתחילה מהזאות דבין הבדים, אבל אם התחיל רק מהזאות דהיכל, אינו פיגול דלא מקרי שקרבו כל מתיריו. אומנם מדברי רש"י נראה שרק באופן שהתחיל מהזאות דהיכל הוי פיגול, אבל אם התחיל ההזאות מתחילה אינו פיגול¹⁵.

פסול, דאין כשרות לפר יוה"כ אא"כ הזה את כל הזאותיו, ומה ששאר ההזאות נקראים מתירים את פר א' זה לא לגבי כל הדברים, אלא רק לדין קרב המתיר, דאין הפיגול חל עד שיושלמו ההזאות, וכן דלרבנן מקרי חצי מתיר, אבל לגבי זה שיחשוב בו על פר הא' אין לזה שם מתיר כיון שאין הרצוי אלא ע"י הזאותיו.

12. החזו"א שם מבאר שאם חישב על אימורי פר הא' מקרי מחשבת פיגול, וכונתו שהפר הא' פיגול, ויש לדון האם גם הפר שחישב בו הוא פיגול, או רק הפר שחישב על אימוריו, ולא הפר שחישב בו, ולכאורה בפשטות רק הפר שחישב על אימוריו הוא פיגול דמה שחישב בפר הב' זה כלל לא מחשבת פיגול כיון שלא חישב על אימוריו, ורק לגבי פר הא' כיון שההזאה מתירה את אימוריו זה סברא לפגל פר הא', ואי נימא דפר שחישב בו ג"כ פיגול, צ"ל שדנים את כל הפרים כקרבן אחד ומשו"ה אפשר לחשב מפר על חברו.

13. כ"כ החזו"א (קמא לא) וסברתו כיון דמי יימר שישפך הדם, ועוד שהרי אינו בעולם כיון דלא נשחט עדיין.

14. לכאורה הוא פשוט דגם לפי"ד החזו"א דפר הב' מתיר את אימורי פר הא' למזבח, ומהני מחשבה מפר הב' לפר הא', ה"מ בעבודת הזריקה שהיא מתירה את אימורי פר הריאשון, אבל השחיטה ודאי היא שייכת רק לאותו הפר דשחיטה מקרי מתיר רק את הפר הנשחט.

15. בגמ' מב: פריך מכדי כרת לא מחייב עד שיקרבו כל מתיריו וכיון דפיגל בפנים אידך כי מדי מיא בעלמא קא מדי, והגמ' מתרצת דמיירי שמביא ד' פרים, ופרש"י שהביא פר אחד והזה הזאות דבין הבדים בפיגול ונשפך הדם, והביא פר אחר והזה הזאות דפרוכת, וכן

יב. פיגול בזריקה בבין הבדים ונשפך הדם שבארנו (ס"ו) שאין דין פיגול אלא א"כ משלים ההזאות, לכאורה תלוי במח' הנ"ל אם בפר הב' צריך להתחיל מההזאות דבין הבדים, או סגי להתחיל בהזאות דהיכל¹⁶.

יג. פיגול בהזאות דבין הבדים ונשפך הדם, והביא פר נוסף וחזר על ההזאות דבין הבדים (כדעת החזו"א) והזה הזאות דהיכל ופיגול בהם, מה שצריך להביא פר נוסף, לדעת החזו"א צריך לחזור על ההזאות דבין הבדים, והקן אורה כתב דסגי לחזור על הזאות דהיכל¹⁷.

יד. מה שצריך לחשוב בכל המג' הזאות אין הכונה שצריך לחשוב גם בהזאות דפר וגם בהזאות דשעיר, אלא אם מפגל בפר צריך לחשוב בכל הזאות דפר, ואם פיגול בשעיר צריך לחשוב בכל הזאות דשעיר¹⁸.

בפר השלישי הזה הזאות דמזבח, ומבואר מדברי רש"י דבפר השני אינו צריך לחזור מתחילה, (ובשמ"ק מב. אות ו) מבאר דעת רש"י שאילו יחזור מתחילה אין פר הריאשון פיגול דשאר הפרים הם קרבן נפרד כיון שהתחיל מתחילה ולא משלימים את הקרבן הריאשון. אומנם החזו"א (קמא לא, וכן יב, ז) נקט בפשיטות דכיון דפר יוה"כ אין לו כשרות א"כ ההזאות כסדרן, וא"כ אינו יכול להזות הזאות דפרות דכיון שנפסלו הזאות דבין הבדים ע"י הפיגול א"כ מה שמזה ע"ג הפרות היינו שלא כסדרן וההזאות פסולות וא"כ לא מקרי שקרבן כל מתיריו כיון שהפר השני הוקרב בפסול, וכן מבואר בכתבי הגרי"ז, וכן באר השמ"ק בהשמטות למנחות טז:, ובדעת רש"י אולי הביאור הוא משום דמהני לזה הסברא דמרצה לפיגולו דמשו"ה חשיב כסדרן, ויעוי' בשמ"ק שם שבאר כך, וצ"ע. ואע"ג דהגמ' מיירי לדעת ר"מ מ"מ אם פיגול בשחיטה לרבנן זה דומה לאופן שפיגול בזריקה לר"מ, ופשוט הוא.

16. לכאורה לדעת רבנן כיון דאין מפגלין בחצי מתיר א"כ בפר הב' אינו צריך לחזור על הזאות דבין הבדים כיון שעדיין לא נפסל הקרבן, אלא שיש לדון לפי דעת הרמב"ם ורש"י (הו"ד בס"ב) שיש פסול מדאורייתא בחצי מתיר א"כ בפר הב' אם לא מתחיל מתחילה א"כ אין לו כשרות כלל דהלא הקרבן הריאשון נפסל וא"כ ליכא הזאות דהין הבדים, והזאות דהיכל הם שלא כסדרן ואינו יכול לפגל בהם כיון דלא כשרות לעבודה, ומ"מ תליא בפלוגתא הנ"ל (שבס"ז) ולדעת רש"י גם לזה יהני הרצוי לפיגול.

17. החזו"א (קמא לא) מביא בזה שני צדדים, ובמק"א (סימן יב) כתב בפשיטות שצריך לחזור על הזאות דבין הבדים, וכ"כ בכתבי הגרי"ז (דף מב:), והקר"א (מב:) כתב בפשיטות דא"צ לחזור על הזאות דבין הבדים, ולכאורה סברת הקרן אורה צ"ב דמה איכפ"ל שהזה הזאות דבין הבדים בכשרות, הלא כמה שפיגל בהזאות דהיכל נפסל הקרבן וכאילו לא הזה הזאות דבין הבדים, וצ"ע.

18. כ"כ החזו"א (יב, ו).

**דינים
נוספים
בקרבת**

הרב יחזקאל בורודיאנסקי שליט"א

הלכות דבר שמשלה בו האור

כל שפסולו בקודש שהועלה על גבי המזבח, משעה שמשלה בו האור נעשה לחמו של מזבח¹, ומטעם זה פקע איסורו ממנו והותר באכילה², ועוד דאף על פי שירד יעלה³.

פקיעת האיסור

א. פגול או נותר או טמא אף על פי שאסור להעלותם על גבי המזבח אם עבר והעלם, משעה שמשלה בהן האור נעשו לחמו של מזבח ופקע מהם איסור אכילתם⁴, וי"א שדווקא איסור האכילה של נותר וטמא פקע אבל איסור האכילה של פיגול לא פקע⁵.

ב. ולמרות שאיסור האכילה פקע עדיין יש מקום להסתפק האם יהיה אסור לאוכלם מחמת שהם בכלל פסולי המוקדשים⁶.

1. זבחים דף פ"ה עמוד ב' רש"י ד"ה משלה, ובדף מ"ג עמוד א' ד"ה לא.
2. תוספות דף מ"ג עמוד א' [הנמשך מדף מ"ב עמוד ב'], ועיין גליונות חזו"א ע"ד הגר"ח הלכות פסולי המוקדשים ה"ט, ובאגרות משה קדשים סימן כ', שמבואר בדבריהם שפקיעת האיסור הינו מחמת שנעשה לחמו של מזבח, ודלא כגר"ח שם דהוי ב' הלכות נפרדות אלא שתלויות זה בזה.
3. זבחים דף פ"ה עמוד ב', ושם דף מ"ג עמוד א'.
4. זבחים דף מ"ג עמוד ב' אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן הפיגול והנותר והטמא שהעלן על גבי מזבח פקע איסור מהן, ופירשה רבי זירא בשמשלה בהן האור, וכן פסק הרמב"ם הלכות פסולי המוקדשים פרק י"ח הלכה כ"א.
5. שם ברש"י ד"ה פקע, וכפירוש הגהות הב"ח אות א', אבל ברמב"ם שם מפורש שגם איסור אכילת פיגול פקע, וכן הוא בתוספות דף מ"ב עמוד ב' ד"ה הקומץ והוכיחו כן מכריתות דף י"ד עמוד א', ששם מפורש שמשכחת לה שהאוכל בהמה אחת ילקה משום נותר ומשום פיגול כגון שהעלה אבר אחד על גבי המזבח ומשלה בו האור שפקע פיגולו ממנו ואחר כך ניתותר, הרי שהאיסור אכילה של פיגול פקע ולכן יחול בו איסור אכילה של נותר.
6. מנחת חינוך מצווה קמ"ד אות י"ב נסתפק בזה, ובשו"ת אחיעזר חלק ב' סימן כ"ו אות ב' הוכיח מתוספות זבחים דף מ"ב עמוד ב' שאין כל איסור באכילתו, אבל בנותר וטמא

ג. במה דברים אמורים בדבר הראוי למזבח כגון איברי העולה או אימורים, אבל דבר שאינו ראוי למזבח כגון בשר וכדומה לא פקע איסורו ממנו.⁷

ד. דם של קרבן פסול שזרקו על גבי המזבח יש להסתפק אם פקע ממנו איסור אכילתו.⁸

אם ירדו יעלו

ה. אף על פי שהמזבח מקדש את אלו שפיסולם בקודש⁹, אבל אם ירדו לא יעלו.¹⁰

ו. במה דברים אמורים כשלא משלה בהן האור, אבל משעה שמשלה בהן האור ונעשו לחמו של מזבח אף אם ירדו יעלו.¹¹

ז. אמנם דברים שאינם ראויים להקטרה אף שמשלה בהן האור, אם ירדו לא יעלו.¹²

כבר כתב האור שמח הלכות פסולי המוקדשים פרק י"ח הלכה ג' שאין בהם איסור מחמת פסולי המוקדשים מכיוון שאינם פסול בקרבן אלא בבשר, ועיין מנחת חינוך מצוה תס"ט שסובר שאיסור זה שייך גם בנותר, וכן נראה מדברי המשנה למלך הלכות פסולי המוקדשים פרק י"ח הלכה ז'.

7. ב' לשונות זבחים דף פ"ה עמוד ב' אם דין משילת האור הוא גם בדברים שאינם בר הקטרה, ומהרמב"ם הלכות פסולי המוקדשים פרק י"ח הלכה כ"א מוכח שפסק שאין דין זה נוהג אלא בראויים להקטרה, וכן הוא במנחת חינוך מצוה קמ"ד אות י"ב.

8. תוספות זבחים דף מ"ג עמוד א' [בד"ה הנמשך מדף מ"ב עמוד ב'] הסתפקו האם שייך לומר שפקע הפיגול גם מהדם שנזרק על גבי המזבח, כי יתכן שלא נעשה לחמו של מזבח אלא על ידי הקטרה.

9. ריש פרק המזבח מקדש.

10. מתניתין זבחים דף פ"ד עמוד א' כשם שאם עלו לא ירדו כך אם ירדו לא יעלו.

11. זבחים דף פ"ה עמוד ב' אמר עולא לא שנו אלא שלא משלה בהן האור אבל משלה בהן האור יעלו, וכן פסק הרמב"ם בהלכות פסולי המוקדשים פרק ג' הלכה ט'.

12. שם בגמרא ב' לשונות האם עולא איירי אף בדבר שאינו ראוי להקטרה כגון עצמות וכדו', ומהא שהרמב"ם שם לא העתיק דברי עולא על עצמות מוכח דס"ל שלהלכה דברי עולא נאמרו רק בראוי להקטרה.

משילת האור בחלקו

ח. אבר שבחציו משלה האור וחציו האחר נותר מחוץ למזבח, מה שהועלה על גבי המזבח נעשה לחמו של מזבח, ואילו החצי שנותר מחוץ למזבח לא נעשה לחמו של מזבח¹³.

ט. ואם הועלה רוב האבר על גבי המזבח הוי ספק אם רק מה שהועלה על גבי המזבח נעשה לחמו של מזבח, או מכיוון שרובו הועלה נעשה כולו לחמו של מזבח¹⁴.

י. אבל קומץ שבחלקו משלה בו האור וחלקו נשאר מחוץ למזבח, יש אומרים שבזה יעשה כולו לחמו של מזבח¹⁵, ויש אומרים שאף בזה לא נעשה לחמו של מזבח אלא מה שהועלה על גבי המזבח¹⁶.

יא. במה דברים אמורים כאשר החלק שנשאר מחוץ למזבח לא היה על גבו מעולם, אבל אם מתחילה היה על גבי המזבח אלא שהורד ממנו בטרם משלה האור בחלק השני, באופן כזה לכל השיטות נעשה לחמו של מזבח¹⁷.

שיעור משילת האור

יב. י"א שמשעה שמשלה בו האור ואפילו במקצת הוי בכלל לחמו של מזבח ואם ירדו יעלו¹⁸, וכן לעניין הפקעת איסורם¹⁹ וי"א שלא הוי בכלל משילת

13. כריתות דף י"ד עמוד א'.

14. שם.

15. זבחים דף מ"ג עמוד ב' הלכך האי קומץ פיגול דפלגיה מחית אארעא ופלגיה אסקיה אמערכה ומשלה בו האור מסיקנא ליה לכוליה לכתחילה, ומפורש שם ברש"י ד"ה הלכך שדין זה נאמר אפילו אם לא העלהו מעולם על גבי המזבח, וכן שיטת רבינו תם בתוספות זבחים דף מ"ב עמוד ב' ד"ה הקומץ, ופירש שאינו דומה לאברים שמבואר בכריתות דף י"ד עמוד א' שמה שלא הועלה לא יעלה כי שונה הקומץ שכולו חשוב אזכרה אחת, וכן משמעות דברי הרמב"ם הלכות פסולי המוקדשים פרק ג' הלכה י'.

16. תוספות בזבחים דף מ"ב עמוד ב' ד"ה הקומץ, וכן הוא בתוספות בכריתות דף י"ד עמוד א' ד"ה פקע, והוכיחו כן מאברים שמבואר בכריתות שם שמה שלא הועלה על גבי המזבח לא יעלה, ואת דברי הגמרא בזבחים דף מ"ג עמוד ב' הנזכר בהערה 15 פירשו התוספות באופן שכבר היו לפני כן על גבי המזבח אלא שירדו ממנו קודם משילת האור.

17. כנ"ל הערה 16 שכן פירשו התוספות לדברי הגמרא בזבחים דף מ"ג עמוד ב'.

18. רש"י זבחים דף פ"ה עמוד ב' ד"ה משלה בהן האור, כל דהו יעלו דנעשו לחמו של מזבח.

האור אלא אם כן משלה האור ברובו²⁰, ויש מחלקים שלעניין ההלכה שאם ירדו יעלו כל שמשלה האור אפילו במקצת הוי בכלל, אבל לא הותר איסורם עד שתמשול האור ברובו²¹.

יג. קומץ שמשלה האור בחלקו ואילו בחלקו האחר לא משלה האור, אף שדינו שאפילו אם ירד יעלה, מכל מקום בהא לכל השיטות לא אמרינן כן אלא אם משלה האור ברובו²².

חזר ונאסר

יד. אבר שמשלה בו האור ואחר כך נעשה נותר, נאסר מחמת איסור נותר למרות שאבר זה משלה בו האור ונעשה לחמו של מזבח²³.

טו. וכן אבר שמשלה בו האור ואחר כך נטמא, נאסר מחמת איסור טומאה למרות שאבר זה משלה בו האור ונעשה לחמו של מזבח²⁴.

19. כן כתב המשנה למלך הלכות פסולי המוקדשים פרק ג' הלכה ט' בתחילת דבריו, וראה להלן.

20. רמב"ם פרק י"ח מהלכות פסולי המוקדשים הלכה כ"א.

21. משנה למלך הלכות פסולי המוקדשים פרק ג' הלכה ט' בביאור דעת הרמב"ם שלעניין איסור האכילה כתב משימשול האור ברובו, וכנ"ל הערה 20 ואילו לעניין הקטרה סתם דבריו ומשמע שס"ל כרש"י הנ"ל הערה 18 שאפילו בכל דהו, וביאור החילוק הוא שפקיעת האיסור הוא רק כשנעשית מצוותו והיינו בהקטרת רובו, ואילו לחמו של מזבח נעשה מיד בתחילת ההקטרה, והאריך בזה בחידושי הגר"ח כאן.

22. חידושי הגר"ח שם כיוון דרך כשמשל האור ברובו יש חיבור בין החלק שמשלה בו האור ובין החלק שלא משלה בו האור, וחזו"א בגליונות תמה עליו שלא משמע כן מסתימת הרמב"ם.

23. כן הוכיח באגרות משה חלק א' קדשים סימן כ' מכריתות דף י"ד עמוד א' ודלא כשואל שם.

24. כן כתב המנחת חינוך מצוה קמ"ה אות י"א שכן פשוט הוא.

הרב יהודה לייב רותן שליט"א

דיני טומאה וטהרה בקרבנות ציבור ויחיד

שמעתא דזקני דרום זבחים דף כב - כג.

א. כל קרבן ציבור הקבוע לו זמן נעשה אפי' בטומאה בין שהציבור טמאים בין שהכהנים טמאים,¹ וה"מ בטומאת מת.² אבל בטומאת שרץ דעת הרמב"ם דלא הותרה כלל.³ ודעת רבינו תם⁴ וכ"ה דעת תוס'⁵ דטומאת כהנים הותרה, ולגבי טומאת הבעלים נראה דתלוי בפלוגתא בין הטהרת הקודש לחק נתן,

1. דדרשי' במועדו ואפי' בטומאה וכתב רש"י זבחים כב: בד"ה מרצה ביחיד דמזה משמע בין שהכהנים טמאים בין שהציבור טמאים. וכן פסק הרמב"ם בפ"ד מביאת מקדש ה"ט ובהלכה יב' פירש דזה בין בטומאת בעלים בין בטומאת כהן. ובהלכה טז הביא הדרשא דאיש כי יהיה טמא איש נדחה ואין ציבור נדחין.

2. אע"ג דילפי' ממועדו אפי' בטומאה ושם לא אתפרש דווקא טומאת מת, מ"מ מדגלי בקרא אחרינא איש איש כי יהיה טמא לנפש ודרשי' איש נדחה ואין ציבור נדחין וזה מיירי במת, ה"ה קרא דבמועדו מתפרש בפשוטו בטומאת מת. בין לגבי טומאת בעלים בין לגבי טומאת כהן. כ"ז פירש"י זבחים כב: ד"ה מרצה ביחיד.

3. כ"פ בפ"ד מביאת מקדש ה"ט וז"ל ולא כל הטומאות הוא דוחה אלא טומאת מת בלבד. ויעוי' מהר"י קורקוס שכתב מפורש דהרמב"ם בא לאפוקי טומאת שרץ. ואמנם הרדב"ז כתב ע"ד הרמב"ם אבל לא זבין ומצורעים, משמע דמפרש דווקא זבין ומצורעים לא הותרו אבל טומאת שרץ אפשר דהותר, ולפי"ז יתישב מה שהקשו האחרונים על הרמב"ם איך פסק הכא דטמא שרץ לא הרי איהו גופיה פסק בפ"ב הי"ב ובהלכות ק"פ רפ"ז דיחיד טמא שרץ לא משלח קרבן פסח וא"כ בציבור הותרו כמבואר בגמ' זבחים כב: ואיך פסק דלא הותרו בטומאת שרץ, ואם הדקדוק נכון ברדב"ז א"ש. אך מ"מ פשטות הרמב"ם ונו"כ לא חילקו בזה לכן סתמתי דלהרמב"ם לא הותר טומאת שרץ.

4. כ"כ בשמו בתוס' זבחים כב: ד"ה אי הכי דר"ת מפרש דבמועדו אפי' בטומאה הינו בין טומאת מת בין טומאת שרץ. ויליף לה מק"ו מטמא מת. ומש"כ דדבריו רק בטומאת כהנים הוא מוכרח, דלגבי טומאת בעלים בשרץ מבואר בגמ' דתלוי בפלוגתא האמוראים אי יחיד טמא שרץ משלח קרבנותיו, כדפרש"י.

5. כן מבואר בתוס' זבחים כג: ד"ה אי נימא, ולא מטעמיה דר"ת, אלא אע"ג דמפרשי במועדו על טומאת מת, מ"מ מתירים גם כשהכהן טמא שרץ ומשום ק"ו מטמא מת, ואע"א דמבואר בסוגיא לדעת זקני דרום דלא עבדי' ק"ו משום דמכפרין כמתכפרין. מ"מ נקטי תוס' דלר"ה

להטה"ק הותרה, ולהח"נ לא הותרה,⁶ וכ"ז לשאר ראשונים אבל להרמב"ם כבר נתבאר דלא הותרה.

ב. כהן טמא שעבד בקרבן יחיד חילל וחייב מיתה בידי שמים בין בטומאת מת בין בטומאת שרץ.⁷ והיכא דשהה חייב כרת מחמת דין טמא שנכנס למקדש.⁸

דקי"ל כותיה ליכא סברא דמכפרין כמתכפרין. ולכן אפי' אי מתכפרין לא הותרו דיחיד טמא שרץ משלח קרבנותיו, מ"מ מכפרין הותרו, ולגבי מתכפרין ליכא ק"ו דהא יכולין לעשות בטהרה כדפרש"י כב: ד"ה אלא סברי.

6. הנה בזבחים כב: מבואר דדין טומאת שרץ בציבור בבעלים תלוי אי יחיד טמא שרץ משלח קרבנותיו דאי משלח א"כ ציבור נמי ישלחו ואי"צ להתירם, ואי אינו משלח ציבור הותרו כ"ה לפירש"י שם. והנה הרמב"ם פסק בפ"ב מביאת מקדש הי"ב דיחיד טמא שרץ אינו משלח קרבן פסח, ולפי"ז הרי צריך להיות דציבור ישלחו, וכבר נתבאר דהרמב"ם פסק בפ"ד ה"ט מביאת מקדש דלא הותרו, ונתקשו בזה האחרונים, החק נתן בזבחים כב: כתב דמה שפסק הרמב"ם דטמא שרץ לא משלח קרבנותיו הוא מדרבנן אבל מדאורייתא משלח, ולכן פסק דציבור לא הותרו,

וכעת ראיתי בחזו"א זבחים סי' ד' אות ו' שהביא מהמנחת ברוך שג"כ כתב דזה רק מדרבנן, אך החזו"א פליג עליה.

אמנם הטה"ק בזבחים כב: תי' באופ"א דהרמב"ם היה לו פירוש אחר בגמ' אשר לפיו אין הכרח שאם יחיד לא משלח ציבור ישלחו. ולדבריו מה דפסק הרמב"ם דיחיד לא משלח בק"פ הוא מדאורייתא.

ומעתה לפי הח"נ דמדאורייתא נקטי' דיחיד משלח א"כ לפרוש רש"י ותוס' בזבחים כב: דפירשו דהדבר תלוי זה בזה דין יחיד ודין ציבור. א"כ ציבור לא יותרו, אבל להטה"ק דפסקי' דיחיד לא משלח א"כ לרש"י ותוס' ציבור ישלחו.

7. כ"פ הרמב"ם רפ"ד מביאת מקדש, דטמא מחלל עבודה וכתב המהר"י קורקוס דמדסתם מבואר דאין חילוק בין טמא מת לטמא שרץ. וכ"כ בזבח תודה זבחים כב:, והיינו דלא נקטי' כזקני דרום דטמא מת אין מחלל ביחיד, וגם לא נקטי' כלישנא קמא בזבחים כג: בדעת רמב"ח דמוקי לה בכהן טמא שרץ לפי פירוש תוס' שם, ולפי"ז נפיק דכהן טמא שרץ שעבד, הציץ מרצה. ולא פסקינן כן אלא כל"ב שם דדרשי' עון קדשים ולא מקדישים.

ואמנם לפירש"י בל"ק דמיירי בטומאת בעלים יתכן דהרמב"ם פוסק כל"ק. ואע"פ שפסק דיחיד לא משלח ק"פ, לפי הח"נ זהו רק מדרבנן.

8. כן מדויק מהרמב"ם פ"ג ה"ג מביאת מקדש, והוא פשוט.

ג. יחיד טמא שרץ יכול לשלוח קרבנותיו לביהמ"ק.⁹ וה"מ שאר קרבנות, אבל פסח¹⁰ אין משלח בטומאה

ד. יחיד טמא מת אינו משלח קרבנותיו כלל ואפי' שאר קרבנות ואפי' בשביעי שלו דחזי לאורתא.¹¹ ואי"צ לומר דאין יכול לשלח קרבנות נזיר בטומאה דהא סותר נזירותו.¹²

ה. קרבן שנטמא הדם או שאר אמורים הקרבים אם נודע לו קודם זריקה לא יזרוק ואם זרק לא הורצה,¹³ אבל אם לא נודע לו שהדם טמא וזרקו, הציץ

9. כן פסק הרמב"ם פ"ב הי"ב מביאת מקדש דטמא שרץ משלח שאר קרבנות. והנה לא הוזכר ברמב"ם דבעי' בזה ריצוי ציץ ומשמע דאי"צ ריצוי ציץ, אמנם בזבחים כג: נחלקו רש"י ותוס' בזה בלישנא קמא, שם, דלרש"י רמב"ח מעמיד את הבריתא דהציץ מרצה על עון טומאה היינו טומאת בעלים יחיד שטמא טומאת שרץ וע"ז בעי' ריצוי ציץ. ואמנם תוס' פליגי ע"ז וכתבו דכיון דיחיד משלח ואינו נכנס לביהמ"ק אי"צ שום ריצוי ציץ. וכ"נ דעת הרמב"ם.

ויש להוסיף דלפמשנ"ת בהערה 7 דהרמב"ם פוסק כל"ב אי"צ לזה דאף רש"י מודה דל"ב לא צריך ריצוי ציץ דהא הקרא לא מיירי בזה, אלא בעון קדשים. ומ"מ למש"כ דלדעת הח"נ יתכן דהרמב"ם פוסק כל"ק יש צורך במש"כ.

10. כ"פ הרמב"ם פ"ב מביאת מקדש הי"ב. וה"מ כשלא טבל אבל טבל כבר אע"ג דבעי' הערב שמש שוחטין עליו. וכבר הובא לעיל הערה 6 דנחלקו האחרונים בדעתו אי כ"ז הוא רק מדרבנן דחיש' דלמא יפשע ולא יטבול ולא יוכל לאכול, ובפסח כל עיקרו לאכילה, ויש חולקים, דהרמב"ם פסק כן מדינא.

11. כ"פ הרמב"ם פ"ב מביאת מקדש הי"ב. והכ"מ כתב מקורו מהא דזבחים כב: דר"ל פליג אזקני דרום וס"ל דטמא מת אינו משלח קרבנותיו, וכבר הקשו עליו דהא התם מיירי בפסח וכדילפי' דיחיד נדחה לפסח שני ואפי' בדיעבד אין מקריב בראשון ודלא כז"ד. אבל מנ"ל אף בשאר קרבנות, ועי' בחידושי רח"ה רפ"ו מק"פ, ובאבי עזרי שם מהדורה ד' שהביא מהמנח"ב ונח"ד שכתבו מקורו מגמ' מו"ק טז דדרשי' מביום בואו דבעי' שיהיה יוכל ליכנס למקדש ומזה ילפי' דאף טבוי' דמת אין שולח.

12. כ"כ רש"י בזבחים כג. ד"ה מפני שאמרו וכ"ה בגמ' זבחים כג: ובמאי אי בנזיר וכי ימות מת עליו אמר רחמנא.

13. משנה בפסחים דף פ: תנן דהציץ מרצה על טומאת הדם, ובגמ' זבחים כג. איתא ת"ש ונשא אהרן את עון הקדשים, וכי איזה עון נושא וכו' אלא עון טומאה שהותרה מכללה בציבור ונאמרו שם ב' לישנות לל"ק אתי על טומאת הבעלים לדעת רש"י, ולדעת תוס' על טומאת הכהן. ולל"ב אתי על טומאת הקדשים דווקא. ועי' תוס' שם בד"ה לאו כגון, ובחך

מרצה שהציץ מרצה רק על טומאה בשוגג ולא במזיד, בד"א בשאר קרבנות אבל בפסח אפי' נודע לו שנטמא הדם יכול לזרוק והציץ מרצה.¹⁴

ו. כהן¹⁵ או קרבן שנטמאו בטומאת התהום הציץ מרצה וכשר, ומיהו אם נודע לו הטומאה קודם שיזרוק לכתחילה לא יזרוק ואם זרק ריצה.¹⁶ ובקרבן פסח אפי' לכתחילה יזרוק.

ז. לא נאמרה טומאת התהום אלא בטומאת מת, אבל לא בטומאת זידה, ולגבי טומאת שרץ לכאן נמי לא, וצ"ע.¹⁷

נתן שם דמבואר דהל"ק סברה דבריתא פליגא אמתני' וסבירא לה דאין הציץ מרצה על טומאת הדם. ומ"מ להלכה נקטי' דהציץ מרצה על טומאת הדם. וכן פסק הרמב"ם פ"ד מביאת מקדש ה"ז ובאבן האזל שם דקדק דלגבי טומאת התהום בהלכה ו' כתב הרמב"ם דאפי' אי זרק אחר שנודע לו שנטמא הציץ מרצה, והכא גבי טומאת הקרבים לא הזכיר כן, מבואר דאם נודע לו וזרק אין הציץ מרצה.

14. בפ"ד מהלכות קרבן פסח ה"ב כתב הרמב"ם נטמאו האימורים והבשר קים זורק את הדם והבשר נאכל לערב עכ"ל. ומשמע דאע"ג דנודע לו כן קודם זריקה זורק לכתחילה, ולכאורה זהו דלא כהאבן האזל הנ"ל בהערה 13, אלא שראיתי בכס"מ בפ"ד מביאת מקדש ה"ו שהק' עד"ז במש"כ הרמב"ם גבי טומאת התהום דאם זרק אע"פ שידע שנטמא הציץ מרצה ודקדק הכס"מ דלכתחילה מיהת לא יזרוק והק' עד"ז דלגבי ק"פ משמע ברמב"ם דזורק לכתחילה, ותי' דשאני ק"פ שהוא מצוה וזמנו עובר, ועד"ז נתרץ גם לגבי נטמא הדם.

15. בפסחים פ: והובא בזבחים כג. נסתפק רמב"ח אי הותרה טומאת התהום לכהן ודעת זקני דרום בזבחים כג. דהותרה אף בכהן. וכן פסק הרמב"ם פ"ד מביאת מקדש ה"ו.

16. כ"ז ברמב"ם פ"ד מביאת מקדש ה"ו ובכס"מ שם דדייק דלכתחילה לא יזרוק וכתב דגבי ק"פ מדויק ברמב"ם דאפי' לכתחילה יזרוק לפי שהיא חובה ומצוה עוברת.

וכ"ז הוא לאפוקי מדעת זקני דרום דמבואר בתוס' זבחים כג. ד"ה לא למעוטי, בתירוצם השני דסברי דבטומאת התהום אפי' לכתחילה יזרוק ולא נקטי' כן דהא לא נקטי' כותיהו במה שאמרו שיחיד טמא מת משלח קרבן פסח. יעו"ש בתוס'.

17. בזבחים כג. ובכמה מקומות מיתי הא דתני ר' חיא לא אמרו טומאת התהום אלא למת בלבד. ומבואר בגמ' דלפז"ר אתי למעט אף טומאת שרץ. אך זקני דרום סברי דממעט רק טומאת התהום דזיבה. והנה הרמב"ם פ"ו מגזירות הי"ח כתב "לא נאמרה וכו' אלא למת". ויעו"ש בהשגות שכתב דהגמ' בא לאפוקי זיבה. ולא נתבאר להדיא מה דין שרץ. ומסתבר דממעט דהרי לא קי"ל כז"ד.

הרב יוסף פישביין שליט"א

דיני דיחוי בקדשים

א. בקדשים נאמר דין שדבר שנדחה ונפסל להקרבה ולאחר מכן חזר והוכשר אינו חוזר להכשרו, ודבר זה מן התורה¹. למקור הדין ראה הערה².

ב. להלכה אין תורת דיחוי אלא בדבר שהיה ראוי מתחילתו ונדחה, אבל דחוי מעיקרו אינו דחוי³. וכן בעלי חיים אינם נדחין⁴.

דיחוי בדם ובעולין

ג. כהן שקבל דם החטאת בארבע כוסות ונתן מתנה מכל כוס נעשו כולם שירים וישפכו ליסוד. אבל קבל דם קרבן בשני כוסות ונתן מאחד מהם נעשה השני דחוי [במה שלא זרק ממנו] וישפך לאמה⁵.

1. ולכן ספקו לחומרא. ט"ז או"ח תרמ"ו, ו.
2. ע"י יומא ס"ד, א דריש ריו"ח דבעלי חיים נדחין מהפסוק בבעל מום עובר כי משחתם בהם - הא דחוי אחר אינו חוזר, ולמאי דקי"ל כרב דפליג צ"ל שהיא הלכה למשה מסיני [ערל"נ סוכה ל"ג, א]. ובמקדש דוד סי' ל"ג ס"ק ג' באר שדיחוי נובע מדין משמרת הנוהג בתרומה וקדשים, שכיון שנדחה פעם אחת אינו שמור.
3. רמב"ם פ"ג מפסוה"מ הכ"ב ע"פ זבחים נ"ט, א. אמנם בתוס' שם ובסוכה ל"ג, א כתבו דשאני התם דאיכא תרתי: א. דחוי מעיקרא. ב. בידו קצת לתקן לבנות המזבח. ומשמע מדבריהם דהלכה דהוי דחוי [כריו"ח בזבחים י"ב, א ורב אושעיא כריתות כז, ב].
4. כר"ש וכתב יומא ס"ד, א [ודעת התוס' זבחים י"ב, א דאם דחה בידים הוי דיחוי בבעלי חיים].
5. והטעם שבעלי חיים אינם נדחים, באר המאירי [קידושין ז, א] מפני שבעלי חיים יכולים לצאת לחולין ע"י פדיון במום לפיכך אין בהם דיחוי. ובזרע אברהם [סי' ז, כ"ח] ואבהא"ז [פט"ו ממעה"ק] בארו מפני שעוד לא היו ראויין להקרבה והוי כקודם זמן הקרבתו.
5. חכמים זבחים ל"ד, ב. ונחלקו רב פפא ורב הונא ב"ר יהושע ביומא נ"ז, ב אם דוקא כשדחהו בידים או אפילו לא היה יכול ליתן ממנו כגון שהיה הכוס השני אבוד או מעורב בדם אחר נעשה דחוי, ופסק הרמב"ם פ"ה מעבודת יוה"כ הי"א דבכל גווני הוי דחוי.

- ד. י"א שאם קבל מתחילה בכוס אחד ואחר כך חילקן לשני כוסות ונתן מאחד לא נדחה חברו [דהוי כעושה זריקה גם ממנו]⁶ וי"א שנדחה⁷.
- ה. פסול לעבודה שזרק את הדם, יחזור הכשר ויקבל דם מן הבהמה [שזריקת פסול אינה זריקה לדחות שאר הדם]⁸ אבל הדם הנשאר בכוס ישפך לאמה⁹.
- ו. במה דברים אמורים בכל הפסולים חוץ מן הטמא, אבל טמא שזרק נפסל כל הדם [הואיל ומרצה בציבור]¹⁰. וי"א שאם זרק שלא במקומו לא נפסל הדם [כיון שזריקתו פסולה משני דיחויין]¹¹.
- ז. כוס פסול [כגון לן ויוצא] שנזרק על המזבח, לא נפסל הדם שבצואר, מלבד זריקה במחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו [הואיל ומרצה לפיגול]¹².
- ח. דם שנפל לתוך המים בטל ראשון ראשון, אע"פ שלבסוף התרבה ויש בו מראה דם, הואיל ונדחה ידחה¹³. ואם קבל מתחילה לתוך המים י"א שכשר¹⁴ וי"א שפסול משום נשפך¹⁵.
- ט. אברי תמימים שנתערבו באברי בעלי מומים אפילו קרבו כולם חוץ מאחד [שיש לתלות שכבר קרבו הפסולים] או שהוכרו הפסולין, יצאו כולן לבית השריפה [כיון שנדחו שעה אחת]¹⁶.

6. מקדש דוד סי' ה',ה.
7. חזו"א סי' י' סק"ג.
8. ל"ד,ב. רמב"ם פ"ב פסוה"מ הכ"א.
9. רמב"ם פי"ד פסוה"מ ה"ב. ובחי' רבנו חיים הלוי פי"ט פסוה"מ הי"ג באר שפסולו מדין שירים דזריקת פסול חשיבא זריקה לעשות שירים שזהו דין בדם שבכוס ולא בכלל הקרבן, ועי' חזו"א סי' י' סק"א.
10. זבחים שם, רמב"ם פ"א מפסוה"מ הכ"ח [ומדבריו משמע שבקבלה בלבד נפסל והשיג על כך הראב"ד, אך בכ"מ הוכיח שכוונת הרמב"ם לזריקה].
11. ש"מ כ"ז,ב, וכן באר הקר"א שם בדעת הרמב"ם פי"ד פסוה"מ ה"ב דטמא שזרק במחשבת שלא לשמו נפסל כל דם הזבח. [דהואיל ומרצה בציבור אמרין רק כשעשה כדרך מצוות].
12. זבחים ל"ד,ב מעילה ה,ב.
13. זבחים ע"ח,ב רמב"ם פ"ב פסוה"מ הכ"ב.
14. ע"פ תוס' זבחים י"ב,א שנחשב דחוי מעיקרו דקי"ל אינו דחוי.
15. תוס' רא"ש קידושין ז,ב.
16. זבחים ע"ז,ב רמב"ם פסוה"מ פ"ו הכ"א.

י. כזית מן העולין על המזבח שהניחו בחמה וצמק ופחת משיעור כזית וחזר ותפח, אין בו מצות הקטרה [כיון שנדחה¹⁷].

יא. מי ניסוך החג שנטמאו ושוב השיקן וטיהרן פסולים הואיל ונדחו¹⁸.

יב. מי כיור שנטמאו והשיקן יש להסתפק אם שייך בהם דיחוי¹⁹.

בעלי חיים

יג. מזבח שנפגם נפסלו כל הקדשים שהיו שחוטין שם ועדין לא נזרק דמם [שהרי אין מזבח לזרוק עליו] ואפילו יתוקן המזבח לא יקרבו²⁰. אבל קדשים שהיו חיים לא נדחו²¹.

יד. י"א שגם בשר קדשים ושיירי מנחות [שנפסלו לאכילה כל זמן שהמזבח פגום] נדחו מלהאכל לעולם ואינן חוזרים ונראים²² וי"א שרק זבחים שיש לעשות בהם עבודה נדחים אבל לא הנאכלין²³.

טו. אכל חלב והפריש קרבן ואחר כך המיר דתו וחזר בו, או נשתטה ושוב ונשתפה, או הורו בי"ד שחלב מותר וחזרו בהם, אם בהיותו חי נפסל חזר לכשרותו, ואם היה שחוט בשעה שנפסל אינו חוזר לכשרותו הואיל ונדחה²⁴.

17. ע"פ מנחות נ"ד, ב. מקדש דוד [סי' ה, ה]. וע"ש בסי' ל"ג, ב. שנסתפק בקומץ שצמק ופחת מגודלו אם נפסל משום קומץ שחסר ולפיכך גם כשיתפח הרי זה פסול לעולם.

18. רמב"ם איסור"מ פ"ו ה"ו [ע"פ ירושלמי תרומות פ"ט ה"ג, אולם בפסחים ל"ד, ב. מבואר דלא מהני השקה לקדשים]. משמע מדברי הרמב"ם שיש דיחוי לגבי איסור הקרבה לכתחילה [שהרי לענין דיעבד הציץ מרצה על טומאה]. מקדש דוד סי' ל"ג, ב. אך עי' חזו"א סי' י"ז סקט"ז ואו"ש פט"ז ממעה"ק ה"ב שכתבו בדבר הכשר בדיעבד לא שייך דיחוי.

19. כיון שאין בהם הקרבה או דלמא כיון שעושין בהם עבודה [דקידוש ידים ורגלים שירות הוא. זבחים י"ט, ב.] שייך בהם דיחוי. מקדש דוד סי' ל"ג, ב.

20. זבחים נ"ט, א. רמב"ם פ"ג פסוה"מ הכ"ב [דבר שנדחה מחמת פסול בגופו לא מהני מה שבידו לתקן. תו"י כריתות ז, א.].

21. רמב"ם שם הכ"ג.

22. תוס' זבחים ס"א, ב.

23. ש"מ ס, ב. בשם הר"מ, תוס' ב"מ נ"ג, ב. וכ"מ ברמב"ם פ"ג הכ"ה [מל"מ]. ונ"מ ג"כ למעשר שני שנפלו מחיצות ירושלים וחזרו ונתקנו.

24. זבחים י"ב, ב. [ואין זה קרוי בידו לתקן כיון שאין בדעתו לחזור. תוס' זבחים ל"ד, ב. א"נ מפני שנדחה מחמת פסול בגופו. תו"י כריתות ז, א.]. ואם היה מומר קודם שהפריש אינו נדחה [דיחוי מעיקרו לא הוי דיחוי].

טז. שעיר לה' של יום הכיפורים שנשחט וקודם זריקת דמו מת בן זוגו המשתלח נפסל הדם [שנאמר יעמד חי וגו' לכפר עליו שצריך שיהיה חי עד שיזרק דם חברו], ואפילו הביא שעיר אחר אינו חוזר הדם להכשרו [כיון ששחוט נדחה]²⁵. יז. מת אחד השעירים וחברו חי [ונפסל ביניהם], יביא זוג אחר ויגדיל ביניהם כדי להכניס אחד תחת השעיר המת, והשעיר החי הראשון קרב [בעלי חיים אין נדחין]²⁶.

יח. בצפרי מצורע, בין אם מתה המשתלחת נפסל הדם, ובין אם נשפך דם השחוט נדחית הצפור החיה המשתלחת²⁷ [שנאמר ואת הצפור החיה בדם הצפור השחוט שהיתה כבר ולא שיביא לה אחרת]²⁸.

יט. הפריש פסח בעודו גוי ונתגייר, עבד ונשתחרר, קטן והגדיל, הרי זה קרב לשם פסח [שאין בעלי חיים נדחים]²⁹.

כ. הפריש פסחו ומת אחר חצות של י"ד בניסן [שכבר הוקבע לשם פסח ונדחה במיתתו] יביאנו בנו אחריו לשם שלמים [בעלי חיים אינם נדחים]³⁰.

כא. הפריש אשם שווה סלע והוקר ועתה שווה שנים כשר [דחוי מעיקרו אינו דחוי]. ואפילו היה שווה בשעת הפרשה שני סלעים והוזל לכדי סלע ונפסל וחזר ונעשה שווה שנים, חוזר לכשרותו³¹ [בעלי חיים אין נדחין].

כב. כל הזבחים שנתערבו בהם אחת מחטאות המתות או שור הנסקל ימותו כולן [גזירה שמא יקח מן הקבוע], ואם עבר והקריב הורצה [לפי שאין בעלי חיים נדחין]³². י"א דדוקא בלקח מן הניידין אבל לקח מן הקבועין והקריב לא הורצה³³ וי"א שבכל גווני הורצה³⁴.

25. יומא ס"ה, א [ואינו נחשב בידו דמי יימר דיהבו ליה אחר. רש"י זבחים ל"ד, ב].

26. יומא ס"ד, ב לרב, ונלמד מבעל מום עובר שאם עבר מומו קרב. רמב"ם פ"ה מעבודת יוה"כ הט"ו.

27. רמב"ם טומאת צרעת פ"א ה"י.

28. תו"כ מצורע פ"א. [וגזה"כ שנדחית גם הצפור החיה. תו"ט נגעים פ"ד ה"ה].

29. רמב"ם פ"ד ק"פ ה"ט. [ואינו נחשב דחיה גמורה כמו במפריש נקבה כיון שאפשר שיתגייר. לח"מ].

30. רב אשי פסחים צ"ח, א רמב"ם פ"ד ק"פ ה'ה.

31. רמב"ם פסוה"מ פ"ד הכ"ד.

32. זבחים ע"ג, ב רמב"ם פסוה"מ פ"ו הי"ז.

דחוי בולד קדשים

כג. הפריש נקבה לפסחו או זכר בן שתי שנים ירעה עד שיפול בו מום וימכר ויביא בדמיו פסח. ואם כבר קרב פסחו יביא בדמיו שלמים³⁵ [וי"א נדבה לקיץ המזבח³⁶] ולא יקרב בעצמו לשלמים הואיל ונדחה³⁷.

כד. ילדה זכר ולדה כמותה - אם לפני הפסח ימכר ויביא בדמיו פסח, ואם אחר פסח דמיו לשלמים³⁸.

כה. וכן הפריש נקבה לעולה וילדה זכר לא יקרב עולה אלא ירעה וימכר ויביא בדמיו עולה³⁹.

כו. מי שאבד פסחו ומצאו אחרי שהפריש פסח אחר והרי שניהם עומדים, יקריב איזה שירצה לשם פסח, והשני יקרב שלמים⁴⁰ וי"א שלא יקרב אלא ירעה ויביא בדמים שלמים [מפני שדחהו בידים]⁴¹.

כז. תמורת אשם נקבה [שאינה קרבה] וילדה זכר, לא יקרב בעצמו לאשם אלא ירעה ויביא בדמיו אשם⁴² ואם כבר קרב אשמו יקרב בעצמו עולה⁴³ וי"א שאינו קרב⁴⁴

33. לח"מ פ"ו פסוה"מ ה"א.

34. או"ש פט"ז ממעה"ק ה"ב.

35. רמב"ם פ"ד ק"פ ה"ד.

36. ר"ח פסחים צ"ח, א הובא בתוס' זבחים י"ב, א.

37. ואע"פ שבעלי חיים אינם נדחים, וגם הוי דחוי מעיקרו, מ"מ כיון שהיא דחיה גמורה שנקבה אינה ראויה לעולם למזבח [תוס' יומא ס"ד, ב לח"מ ור"י קורקוס], ובתוס' זבחים י"ב, א כתבו מפני שדחאה בידים.

38. אע"פ שבעלי חיים אינם נדחין כאן לא הוקדשה מתחילה אלא לדמיה [תוס' זבחים י"ב, א].

39. חכמים במשנה תמורה י"ח, ב, רמב"ם פ"ד תמורה ה"ה. ובתוס' זבחים י"ב, ב משמע שזהו למ"ד בעלי חיים נדחים אבל ברמב"ם פי' שכאן כו"ע מודו כיון שבא מכח קדושה דחויה [קר"א שם] או משום שקנסוהו על שהפריש נקבה שימכור [ש"מ תמורה י"ח, א]

40. ר"מ פ"ד מק"פ ה"ו.

41. תוס' פסחים צ"ו, ב והשגת הראב"ד שם.

42. שאין אדם מתכפר בדבר הבא בעבירה.

43. כר"נ ורבה בר אבוה תמורה כ, ב רמב"ם פ"ד תמורה ה"ד כיון שהקדושה המקורית היתה ראויה.

דחוי מעיקרו

כח. המקדיש זבחים קודם שנבנה המזבח כשיבנה מקריבין אותן⁴⁵ וכן הדין במנחות⁴⁶.

כט. בהמה של שני שותפים והקדיש אחד חלקו וחזר ולקח חציה השני והקדישו קריבה [דחוי מעיקרו אינו דחוי]⁴⁷.

ל. מטמא מקדש עשיר שחייב בעולה ויורד והפריש קן לדמי קרבנו [או שהפרישו במחשבה לצאת בו] ונעשה עני, יוצא בקן זו [דחוי מעיקרו לא הוי דחוי]⁴⁸.

לא. מומר שאכל חלב והפריש קרבן וחזר בו, יכול להקריבו [דחוי מעיקרו אינו דחוי]⁴⁹.

דחוי בדמים

לב. יש דחוי בקדושת דמים⁵⁰ ולכן הפריש דמים לחטאת והמיר דתו וחזר בו אינו יכול להביא מהם⁵¹.

לג. פרה אדומה י"א ששייך בה תורת דיחוי⁵².

44. השגת הראב"ד שם, כיון שבא מכח קדושה דחויה, וכ"מ בתוס' שם כ,א.

45. זבחים נ"ט,א רמב"ם פ"ג פסוקה"מ הכ"ד.

46. לח"מ שם [דבזבחים בלאו הכי קי"ל דבעלי חיים אינם נדחים]. אמנם זהו לדעת רש"י מנחות ה,ב דאין מקטירין מנחה על מזבח פגום אך לדעת ש"מ שם ותוס' זבחים נ"ט,ב גם בעודו פגום מקטירין.

47. ע"פ זבחים י"ב,א. ועושה תמורה כדין קדושת הגוף [שם]. וקודם שלקח חציה דעת האחיעזר [ח"ג סי' נ"ו] שנמכרת בלא מום [שזו קדושת דמים כמבואר שם] וכ"מ ברשב"א קידושין ז,ב. ודעת החזו"א [בכורות סי' י"ח] והגר"ז [מכתבים עמ' עח] שאינה נפדית אלא במום [וקדושת דמים פירושו שאינה קריבה].

48. ע"פ כריתות כ"ח,א וכפירושי רש"י ורמב"ם פ"י שגגות. וכן מטעם דחוי בבע"ח [קר"א זבחים י"ב,ב].

49. תוס' שם.

50. קידושין ז,ב.

51. רמב"ן ורשב"א שם.

52. דחטאת קרייה רחמנא. או"ש פ"א מהלכות פרה אדומה ה"ו [ולכן פסק הרמב"ם שאם עלתה בה יבלת ואח"כ עלה בה שער אדום פסולה ע"ש מדוע אינו דיחוי בבעלי חיים].

בידו לתקן

לד. כהן שקבל בכלי שרת ונתן לכלי חול או שנשפך על הרצפה יכול להחזירו לכלי ולזרקו [כיוון שבידו לתקן לא הוי דיחוי]⁵³.

לה. נתן לבונה על גבי מנחת חוטא או מנחת סוטה פסלה ואם חזר וליקטה כשר כיוון שבידו לתקנו⁵⁴.

מחוסר זמן

לו. דבר הראוי למזבח אלא שמחוסר זמן בין מצד גופו בין מצד הבעלים אין בו דין דיחוי⁵⁵.

אך לפי חי' רי"ז הלוי מעה"ק פ"ד הי"א דפרה חשיבא קדושת בדה"ב עד השחיטה א"כ לא שייך בה דין דיחוי דאין דיחוי אלא בקדושת הגוף או קדושת דמים למזבח.

53. ל"ד,ב רמב"ם פ"א מפסוה"מ הכ"ט. [ולדעת תוס' זבחים שם דוקא כשמצוה לתקנו שעומד לתיקון אולם בתוס' סוכה ל"ב,א ול"ג,א גבי דחוי במצוות כתבו דאפילו בידו לתקן בעבירה חשיב בידו].

54. מנחות נ"ט,ב.

55. עי' תוס' זבחים נ"ט,א ד"ה עד ותוס' יומא ס"ד,א ד"ה התם.

הרב שרגא שבערין שליט"א

הלכות קרבן עכו"ם

- א. העכו"ם נודרים נדרים ונדבות כישראל אבל רק עולות בלבד ואפילו עופות¹.
- ב. אם לא הביא את נדרו אומרים לו קום הבא².
- ג. מקבלים מהם קרבנות אפילו ממומרים שבהם³.
- ד. יכולים להפריש שלמים ע"מ שיתכפר בו ישראל⁴.
- ה. אבל אין מקבלים מהם שקלים עבור קרבנות ציבור אפילו בשמוסר לציבור⁵.
- ו. אין מעילה בקרבנותיהם אבל אסורים בהנאה מדרבנן⁶, ואפילו איסור קודש גרידא ליכא בהו⁷, וכן איסור כליל ואיסור אכילת בשר קודם זריקה ליכא בהו⁸, אבל בקדשי בדק הבית שלהם יש מעילה⁹, וי"א דגם בזה אין מעילה¹⁰, ובהפריש דמים לקרבן י"א דחשיב כדקשי בדק הבית, וצ"ע אם גם באופן שאחר שהקדיש נפסל מהקרבה אם עכשיו יהא בו מעילה¹¹.

1. מנחות ד' ע"ג ב' ור"מ פ"ג ממעה"ק ה"ב, ועי' קר"א שם שדן בהפריש העכו"ם שאר קרבנות מה יעשו בהם.
2. תוס' ע"ז ה' ב' ד"ה מחוסר אבר.
3. חולין ד' ה' א' ור"מ שם.
4. שם, ואין להקשות מד' הקצה"ח סי' ת"ו דאף היכא שיכול למכור קרבנותיו [בקק"ל ואליבא דרבי יוסי, או גם בעולות עכו"ם שאין בהם מעילה] לא מהני לענין הכפרה שהיא של המוכר, דקדשי עכו"ם אין בהם כפרה כלל כדלהלן הערה מס' 21,
5. תוס' מנחות ד' ע"ג ב' ד"ה איש, והרמב"ן מונה זה במנין הלאוין.
6. זבחים ד' מ"ה א', ור"מ פ"ה ממעילה הט"ו.
7. תוס' תמורה ד' ג' א'.
8. חזו"א ליקוטים כריתות סק"ב.
9. זבחים ור"מ שם, אבל אין מקבלים מהם קדשי בדק בית שלהם ויגנוזו כמבואר בר"מ פ"א מערכין.
10. תוס' שם סוד"ה דומיא.
11. בתוס' שם דקרבן שהומם חשיב כקדושת דמים, ומה דלוקה ע"ז רק מחמת שהיה בו מלקות קודם שהומם, ולענין חיוב מעילה שמא מחמת חומרת בקדוה"ג הוא מה שאין

ז. י"א דאין בקרבנותיהם משום איסור מטיל מום¹².

ח. י"א דאין בקרבנותיהם איסור גיזה ועבודה¹³, וי"א שאסורים בגו"ע¹⁴.

ט. אי אפשר לעשות תמורה בקדשיהם, והעכו"ם עצמם אין יכולים להמיר גם בקרבנות ישראל, ולד' הרמב"ם מדרבנן יכולים להמיר, ובהפריש קרבן שיתכפר בו ישראל בעיא דלא איפשיטא יכולים אם אפשר להמיר בקרבן זה¹⁵.

י. אין סמיכה בקרבנותיהם¹⁶, ואף לא ע"י שישראל יסמוך תחתיו¹⁷.

יא. עולותיהם טעונות צפון¹⁸, ואם שחט בדרום לכאורה דינו שיוציאו לחוץ ויקריבו, אמנם תלוי בפלוגתא דלקמן סעי' כו, ואפשר דפסולים שאחר שחיטה כגון נשפך הדם אפשר כו"ע מודו דכבר לא יכשר.

יב. מביאים עם קרבנותיהם נסכים, ולד' רש"י נראה דחייבים¹⁹, ולד' הרמב"ם אין חייבים²⁰.

בואין מעילה ולכך אפשר דישאר בחומרתו שאף אחר שהומם לא יהא בו מעילה, ואפשר אף בהפריש דמים לא יהא מעילה שלא יהא טפל חמור מן העיקר, וצ"ע.

12. מנח"ח רפ"ז משום שעדיין ראוי הוא להקרבה בחוץ, וטעם זה לא יכון לפ"ד האחרונים שבסעי' כ"ו, אבל כתב עוד טעם דאיסור מטיל מום כתיב ביה כי לא לרצון ועכו"ם לאו בני הרצאה נינהו.

13. פי' רבנו הלל לסיפרי פר' ראה.

14. מנח"ח מצוה רפ"ד.

15. זבחים ד' מ"ה א' ותמורה ד' ב' ב' ג' א' ור"מ פ"א מתמורה וראב"ד בהשגות.

16. מנחות צ"ג א' ור"מ פ"ג ממעה"ק ה"ח.

17. תוס' מנחות ד' ס"א ב' ד"ה מצינו.

18. זבחים ד' קט"ז א'.

19. זבחים ד' מ"ה א', רש"י מפרש דלא נתמעט מאזרח רק שאין מביאים נסכים בפנ"ע, ובש"מ מנחות ד' ע"ג ב' דעכו"ם לאו בר כפייה הוא, והרש"ס על ירושלמי פ"א דשקלים נקט מפני דרכי שלום, ואפשר זהו ג"כ כוונת הש"מ.

20. פ"ג ממעה"ק ה"ה ובלח"מ ובחי' הגרי"ז.

יג. אין הקרבן מרצה ומכפר להם²¹, ולפ"ז אפשר שלא יהא בהם דין לשם זובח ונפק"מ שאף אם יחשוב מחשבת שינוי בעלים לא יקלקל, ועוד נפק"מ אם לכתחילה יצטרך לחשב לשמם של הבעלים²².

יד. שמא אפשר אף אין מחשבת שינוי קודש פוסלת שלא יעלה להם הקרבן²³.

טו. מביאים משלמיהם [עי' להלן אות כז] חזה ושוק²⁴, וי"א שנוהג בהם תנופה ע"י כהן, וי"א דאין נוהג בהם תנופה²⁵.

טז. עורות עולותיהם לכהנים²⁶.

יז. נזרק דמו שלא במקומו, כתב המלבי"ם דלא הועיל²⁷, ונפק"מ שיהא חייב להביא קרבן אחר²⁸, עוד אפשר נפק"מ דנימא דיאספנו ויחזור ויזרוק במקומו

21. כדרש"י בתו"כ על הפסוק ואני נתתיו לכם כו' לכם ולא לאחרים ופי' הר"ש למעוטי עכו"ם, ועי' תוה"ק ח"ג סי' ג' ד', וזהו ודאי דיש להם זיקה ויחס להקרבן ועולה למצוה ולזכות [ולפ"ז נדחה מה שדקדק שם בענין זה], ואלא שאין זה מכפר ומרצה כ"כ כקרבנות ישראל.

22. וזהו לפ"ד הר"מ פ"ד ממעה"ק ה"י, שנראה שפוסק דלית לן דאתנו ב"ד דלא לימא לשמו, ועי' רש"ש זבחים ד' ב' ב' דאפילו למאי דאתנו מ"מ צריך לחשב בלבד.

23. דבזבחים ד' ג' ב' דרש"י דין שינוי קודש בקרא דולא יחללו את קדשי בני ישראל, ולכמה דברים נתמעטו עכו"ם מדכתיב בני ישראל בסוגיא בד' מ"ה א', ועוד יל"ד דלעולם מה שלא עלו לבעלים משום חובה היינו שלא נעשה לו ריצוי וקרבן עכו"ם מתחילה לא בא לריצוי עי' הערה מס' 21.

24. כך משמע הסוגיא במנחות ד' ס"א ב' שהנדון רק לגבי תנופה, ואע"ג דכתיב גביהו בויקרא פ"ז פל"ד בני ישראל, וגם דלכאורה אי"ז מדין הקרבן אלא כשאר מתנו"כ, ועי' סעי' ט"ז אמנם התם ניחא דמשלחן גבוה קא זכו.

25. ד' רש"י שם דיש להם תנופה, ועי' תוס' ובשטמ"ק שם.

26. זבחים ד' ק"ג א' ור"מ סופ"ה ממעה"ק.

27. בתו"כ על הפסוק ואני נתתיו לכם, ואפשר עוד טעם דכל מה דישראל יוצא בזה יד"ח דחובת ישראל בקרבן הוא ריצוי הקרבן, אבל עכו"ם שאין מרצה לו כדלעיל הערה מס' 21 ממילא ע"כ נדרו הוא להביא הקרבן עצמו שיגיע למזבח.

28. דבלא"ה זריקה שלא במקומה אינה מתרת בשר לאכילה ולא אימורים להקטרה, ועי' לעיל הערה מס' 21.

ויהא נותר הבשר, ועי' לעיל סעיף י"א דשמא יתכשר להקטיר אימוריו בחוץ דלא גרע מזריקה בבמה.

יח. נטמא הבשר והחלב וזרקו הדם חשיב כאין בשר ולא מהני ליה ריצוי ציץ והר"מ השמיט דין זה, ועי' הערה²⁹, ולכאורה ה"ה בנטמא הדם אלא דד' הרמב"ם דדם קדשים אינו מקבל טומאה³⁰.

יט. נפל בו מום אם נפדה לכאורה הוא בפלוגתא דלקמן סעיף כו, ומ"מ כשנחסר אבר ודאי דינו בפדיון אבל העכו"ם אין יכול לפדותו אלא ישראל פודהו בשבילו³¹.

כ. אין חייבים עליהם משום פיגול³², ומ"מ נפסל ע"י מחשבת פיגול, והאוכל מבשרם אסור רק מדין אכילת כל הפסולים³³, וזהו אי לוקים בפיגול משום פסוהמ"ק³⁴, ועי' להלן סעיף כג.

כא. י"א שאופן מחשבת הפיגול הוא רק על זריקת דם והקטרת אימורים לא אכילת בשר כיון דאין איסור נותר בבשרה³⁵.

29. זבחים מ"ה ב', ועי' כתבי הגר"ז בביאור השמטת הר"מ ור"ל דבאמת יועיל לזה ריצוי ציץ, ולו"ד היה נראה לומר דכיון דנתמעטו קדשי עכו"ם מטומאה נתמעטו ג"כ מטומאת בשר, [וכדרכא בזבחים ד' מ"ו ב' דכיון דלא קרינא ביה וטומאתו עליו ונכרתה לא קרינא ביה והבשר אשר יגע בכל טמא, ובחי' הגר"ח פ"ח מפסוהמ"ק דגם הרמב"ם סובר כלל זה להלכה] [ודם שנטמא שהוא פסול לזריקה לכאורה הוא נלמד ממה דפסול לאכילה] ולכך אפילו ריצוי ציץ אין צריכים, ואלא דבגמ' משמע דהאי ברייתא אתיא שפיר כרבי שמעון.

30. כמבואר בברייתא שם, והר"מ בסופ"א מפסוהמ"ק.

31. או"ש מעילה פ"ו ה"ה בסו"ד נקט בפשיטות שאין להם פדיון.

32. זבחים ד' מ"ה א' ור"מ פ"ח מפסוהמ"ק הכ"ד.

33. מנח"ח מצוה קמ"ד ועולת שלמה זבחים שם.

34. רמב"ם פ"ח מפסוהמ"ק ה"ז, ובמשל"מ הביא מתוס' זבחים ד' כ"ג ב' דפליגי, והביאו כן מהר"ש בפר' ויקרא דיבורא דנדבה פ"ד ה"ט משם ריב"א, ואפשר דהיכא שהוא נותר יודו דמ"מ יהא בו פסולא ויתחייב משום פסוהמ"ק, דהיה אפשר דפסולא דפיגול קליש כדמהני לענין שיריים ולענין עלו לא ירדו.

35. עול"ש הנזכר ומשום דאין איסור נותר, ויל"ע לפ"ד המנח"ח דמ"מ יש בזה דין שריפה דאפשר דרבי יוחנן דפליג אדחזקיה בזבחים ד' נ"ו ב' דלא בעינן דאינתיק לשריפה מ"מ מודה דאינתיק לשריפה אף בלא אינתיק מאכילה מחשבים בו, וגם דמשמע שם קצת דאינתיק

כב. אם יש בזה פסול יוצא ומחשבת חול"מ לכאורה תלי בפלוגתא דלקמן סעיף כו, אבל אפשר דכ"ז במחשב בשחיטה אבל במחשב בשאר עבודות כו"ע מודו שפוסל.

כג. אין חייבים עליו משום נותר³⁶, ומ"מ איכא לאו דלא תותירו ומצות עשה דשריפת נותר³⁷, ויש מטיין דאין בהם פסול לינה³⁸ ולפ"ז גם לא יתכן בהם פסול פיגול.

כד. אין חייבים עליו משום טומאה³⁹, ולוקים עליו משום טומאת בשר⁴⁰, וכהן ששימש בקרבנו בטומאה חילל⁴¹,

כה. צ"ע בנפסל במחשבת פיגול אי נימא באיבריו אם עלו לא ירדו⁴², וכן יל"ע בפסול טומאה⁴³, וכן יל"ע בבעלת מום⁴⁴.

כו. השוחטן בחוץ חייב⁴⁵, ולד' התוס' לא שנא אם הקדישם ע"ד להקריבם בפנים או בחוץ⁴⁶, ולפ"ז גם בהקדישן להקריבם בפנים אם הקריבם בחוץ

מאכילה זהו גם בלא חיוב נותר, ועוצ"ע דכשמחשב בדם נמי אין בו איסור נותר כמו שנתמעט בסו"פ ב"ש, ואלא דסגי שיש בו פסול נותר.

36. זבחים ור"מ שם.

37. מנח"ח מצוה קט"ו.

38. קרן אורה זבחים ד' נ"ו א' בישוב קו' התוס' שם.

39. זבחים ור"מ שם.

40. כן הוכיח בעול"ש שם מדבעינן לריצוי ציץ, ועי' לעיל הערה 24.

41. רפ"ב דזבחים.

42. דקדשי עכו"ם אין חייבים עליהם משום פיגול ול"ש מרצה לפיגולו, אבל אם נפרש דמרצה לפיגולו הוא הוכחה על קלות הפסול לא יתחלק.

43. דאף אי נימא דמה שהותר בציבור הוא מוכיח על קלות הפסול, עדיין יש לחלק שבקרבת עכו"ם טומאתו חמירא שהרי אין ציץ מרצה בה.

44. כיון דכשר בבמה, ועדיף ממה דכשר בעופות שזהו רק לפ"ד ר"ע ולא קי"ל כוותיה, כיון שקרבן זה עצמו היה כשר בבמה לפ"ד התוס' שבסעיף כו.

45. בזה פסק הרמב"ם פ"ט ממעה"ק הט"ז כרבי יוסי.

46. כן משמע בדבריהם ד' קט"ז ב' ד"ה אסור, ולכאורה משמע כן גם מד' הרמב"ם סוף הל' מעה"ק.

עלה לו קרבנו, אבל האחרונים⁴⁷ נטו לומר דה"מ בהקדיש שיקרבו בפנים אז מתחייב בשוחט בחוץ, ואם הקריבו בחוץ אינו קרבן.

כז. הפריש קרבן ע"מ שיתכפר בו ישראל הרי דינו כקדשי ישראל⁴⁸, וצ"ע באופן שהפריש קרבן לעצמו ואח"כ מסרו לישראל או כגון שהוא עצמו נתגייר אח"כ אם יהא מעתה כקדשי ישראל⁴⁹.

כח. ישראל ועכו"ם שהפרישו קרבן בשותפות, יל"ע אם מחשבת פסול בקרבן זה הויא כמחשב בחצי מתיר, ואת"ל שאפשר לפגל בקרבן זה אי מ"מ נימא שיתפגל רק חציו ולא יתחייב באכל ממנו רק כזית, ויל"ע גם באכל ב' כזיתים אם יתחייב⁵⁰, ויל"ע אם יסמכו??? מידת הקודש.

כט. כשבא להקריב בבמה מקריב חיה ובע"מ ונקבה אבל לא טמאים ולא מחוסר אבר, ונקרב בבמה אפילו ע"י גויים⁵¹, ולד' האחרונים שנזכרו בסעי' כ"ו ה"מ בשהפריש מתחילה להקריבו בבמה, ומ"מ אסור לישראל לסייען בהקרבה בחוץ, ולד' התוס' הוא גם בכרת.

47. קר"א שם, וחזו"א סי' מ"ד י"ד, והגרי"ז פירש כן ד' רש"י ד' מ"ה א' במשנה, ועי' תוס' מנחות ד' ק"ט ב'.

48. אחיעזר ח"ב סי' מ"ה.

49. [עי' הערה מס' 3] דכל ראית האחיעזר היא ממה שלא תירצו התוס' גם לר"ע באופן שהפריש ע"מ שיתכפר בו ישראל, אמנם עי' תוס' מנחות ד' ס"א ב' ד"ה מצינו שהקשו דתיפול מקרבנו ולא קרבן חבירו, ולכאורה הו"מ לתרוצי בכגון שמסר העכו"ם לישראל.

50. עי' זבחים ד' ק"י א', ועי' תוס' חולין ד' ע"ט ב' ד"ה בין, ועי' פמ"ג יו"ד סו"ס פ' ובגליון הגרעק"א לכו"פ שם.

51. ד' קט"ו ב', ור"מ סוף הל' מעה"ק ובמשל"מ שם.